ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
2
MARDI
2 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՐԱՏԱՄԱՐՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.095 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.095

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԷՍ

ԹՈՒՐՔ ԸՆԴԷ· ՀԻՒՊԱՏՈՍԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ Ե�տՔ·

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՈՐՊԷՍ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ

Լը Մոնտ (*Ուրբաթ իրիկուն*) եւ Շա – *բաթ առաւօ՝ Ինքնէռնէշընըլ Հերբլտ* Թրիպիւնը կը հաղորդէին թէ Լոս - Անճելըսի թուրք ընդհ· հիւպատոսին սպանութենէն ետք, Էֆ – Պի - Այ-ը եւ տեղական ոստիկանութիւնը պաշարած են փաստաեղայի մէջ տուն մը եւ ձերբակալած են չորս հոգի, որոնցմէ սակայն միայն մէկը՝ Համբիկ (Հարի) Սասունեան, 19 տարեկան վար կը դրուէր: Այս ձերբակալութիւնը կարելի է եղած, որով – հետեւ այդ տունին բնակիչներէն մէկուն կառքը գտնուած է մահափորձին վայրը: Մոնտ, որ իր լուրին որպէս աղբիւր կու – տայ մամուլի երեք գործակալութիւններ (Ա· Էֆ· Փէ, Էյ· Փի· եւ Եուփի) կը յիշէ թէ մահափորձին տէր եղած է «Հայերու ցեղասպանութեան արդարացման մարտիկներու քոմանտո»ն, աւելցնելով թէ այս խումբը որու կեդրոնատեղին Պէյրութ է որպէս նպատակ ճշդած է վերջիւոը լուծել Հայերու Ջարդերուն Թուրքերու կողմէ, 1915–ին եւ թէ արդարացման քոմանտոները կախում ունին հայկ· երկու մեծ կազմակերպութիւններէն մէ – կէն՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութենէն, որ, կ'ըսէ, «Աբեմուտքի մօտ է ի տարբերութիւն միւսէն՝ Հայ Գաղտնի Բանակէ – Ասալա, – որու կեդրոնատե – ղին ալ Պէյրութ է եւ որու զօրավիդ եղած կ'ըլլան Պաղեստինցիք, Լիբանանեան Ջա– խը մինչեւ իսկ խորհրդային գաղտնի ըսպասարկութիւնները»: Հաստատական (Հ· Ց· Դ·ի պարագային) թէ ենթադրական (Ասալայի) նման հակիրճ եւ անհիմն, վերլուծումներ առնուազն անտեղի են մանաւանդ «լրջախոհ» թերթի մը կող – մէ:

Ամերիկեան օրաթերթը կը յայտնէ թէ թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը տեղեկացուցած էր բազմաթիւ երկիրներ, մէջն ըլլալով՝ Միացեալ – Նահանգները, ընդհ· հիւպատոսին սպանութենէն քանի մը օր առաջ, թէ հայկական հաւանական յարձակումներ կրնան ըլլալ իր դիւանագէտներուն դէմ: Ամերիկեան ոստիկա – նութիւնն ալ յայտնած է թէ գաղտնի ոստիկաններ քանի մը օր առաջ հաղորդած են Քեմալ Արըքանի թէ կեանքը կրնայ վտանգուած ըլլալ, բայց մերժած է ոստիկանական պաշտպանութիւնը:

Նախագահ Ռեյկըն դատապարտած է «ատելութեան այս արարքը» եւ հրահանգած գաղնակցային ոստիկանութեան, որ գործակցութեամբ Լոս - Անճելըսի ոստիկանութեան ամէն ինչ ընէ երեւան հանելու եւ դատելու համար մեղաւորները: Թուրքին մէկ բարեկամը՝ Քէնքին, ըսած է թէ Արըքան նախզգացում մը ունենալ կը թուէր եւ ըսած է իրեն «եթէ մէկը ուզէ զիս սպաննել, կրնայ ընել պաշտ – պանուած ըլլամ կամ ոչ: Ինչո՞ւ երի – տասարդ թիկնապահ մըն ալ սպաննուի»:

Անգարայի Ամերիկացի դեսպանը թուրք արտաքին նախարարութեան դիր մը յանձնած է զօր· Հէյկի կողմէ, ուր ամերիկացի Արտաքին նախարարը ամէն ապահովութիւն կ ո ւ տ ա յ որ ամէն ջանք պիտի թափուի որ «մարդասպանը՝ դատարան քաշուի»:

Երկուշաբթի առաւօտեան (Փետր· 1) Ինքէրնէշընըլ Հերբլտ Թրիպիւնը կը հաղորդէին թէ 2–րդ մարդասպան մը կը փնտռուի: Բայց Համբիկ Սասունեանն ալ չէի կրնար երկուշաբթիէն անդին ձերբակալուած պահուիլ եթէ դինքը ամբաստանութեան տակ կարելի չըլլայ առնել, քանի առաջմեայ ձերբակալութիւնը (կառտ ա վիւ) 48 ժամ է Ամերիկայի մէջ: Ամերիկեան օրաթերթը կ'ըսէր նաեւ թէ Շաբաթ օր, «Հայկ· ոգեկոչման միաց – եալ կոմիտէն» որ չուրջ 30 հայ - ամերիկեան կազմակերպութիւններ կը համախմբէ ցաւ յայտնած է ոճիրին առթիւ, գայն որակելով «վատութեան ցած արարք մը»:

×

«ԱՍԱԼԱ» ԿՐ ԴԱՌՐԵՑՆԷ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԴԷՄ

Յունուար 29–ին, Պէյրութի հրապա – րակուած զեկոյցով մը, Հ· Գ· Բ·ը կը յայտնէ որ հրահանգած է իր չարքայիններուն դադրեցնել բոլոր գործողութիւնները Ֆրանսական շահերուն դէմ «Ֆրանսայի թէ աշխարհի մէջ»: Այս որոշումը, կը ճշդէ զեկոյցը, «հետեւանքն է Ֆրանսական կառավարութեան որոշումին դա – հացում տալու կազմակերպութեան չորս անդամներուն, որոնք կատարեցին Վան գործողութիւնը»: Փարիզի մէջ ալ «Օրլի» խումբը նոյնիսկ յայտարարութիւն մը ըրած է:

×

ՄԱՌՈՒ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ

Յունուար 29–ին, Պօսթընի բանտէն ազատ արձակուեցաւ Մաքս – Հրայր Գիլինճեան, որ արդելափակուած կը մնար 1980 Փետրուար 10-էն ի վեր: Շաբաթ Յունուար 30–ին, Մարսէյլի Փրովանսալը արձագանգ հանդիսանալով այս լուրին, երկու հարցազրոյց կը հրատարակէը, մէկը՝ Մաքս – Հրայր Գիլինճեանէն, միւսը՝ իրեն պաշտպան Ցանձնախումբէն:

Գիլինճեան յայտարարած է այս առ – թիւ, թէ գոհ է որ երկու տարիներու իր արդելափակումը ծառայած է, չնորհիւ մաս – մետիաներուն ծանօթացնելու Հայոց ցեղասպանութիւնը: Ցիշած է թէ քաղաքական բանտարկեալի հանդամանք չէ վայելած, բայց առանձին եղած է իր խըցիկին մէջ, թէ գործիչ մը չէ, այլ Ցը – բանասցի քաղաքացի մը կապուած իր արմատներուն, համակիր մըն է հայ դատին, մաս չէ կազմած որեւէ կազմակերպութեան բայց օգնած է հայկ· դիմադ – րութեան: Պաշտպան յանձնախումբն ալ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ այս վճռին առթիւ:

Փրովանսալ նաեւ արձագանգ կը հան – դիսանայ Պիւշ–տիւ–Ռոնի ընկերավարական երեսփոխան՝ Ֆիլիփ Սան Մարքոյի հարցումին արտաքին նախարարին: Ան կ'ուզէ գիտնալ թէ Ֆրանսա ի՞նչ միջոցներու կը խորհի դիմել այն կազմակերպութեանց մէջ ուր կ'արտայայտուի միջազգային հաւաքականութիւնը Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչման համար: Նաեւ ի՞նչ կը մտածէ ընել Ցը – բանական կառավարութիւնը որպէսզի 30–րդ պարբերութիւնը վերագտնէ իր տեղը:

× Լիպերասիոն Շաբաթ առաւօտ կ'արձագանգէր Գիլինճեանի ազատ արձակման եւ յանձնախումբին յայտարարութեան, ուր կ'ըսուի ի մէջ այլոց· – «քաղաքական առաջին յաղթանակն է հայ ժողովուրդին համար ձաղկուած իր ազգային իրաւունքներուն մէջ, 1915–ի ցեղասպանութենէն ի վեր» եւ ոգեկոչելով Փարիզի Նուէնէն ի վեր եւ ոգեկոչելով Փարիզի նուէնէն ի վեր եւ ոգեկոչելով Փարիզի նուէնէն ի վեր եւ ոգեկոչելով Փարիզի

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍ

ՄԱՔՍ – ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

1982, ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 22

Դատավարութիւնը բացուեցաւ ժամը 9·10-ին։

Մաքս – Հրայր Գիլինճեան ներկայացաւ Աթեանին առջեւ մուխ գոյն զգեստով մը, ճերմակ շապիկով եւ կապոյտ փողկապով։ Ինչ մը ժժգոյն դէմքին վրայ սեւ պեխ մը եւ ակնոցներ։ Մազերը խնամքով սանրուած։ Ակնարկիչի մը տիպարը չէ, անկասկած։

Աթեանին նախագահը՝ Ֆրանսուա Պըրիւնա, հարցուց ամբաստանեալին, իր ինքնութիւնը։ Հանդարտ ձայնով պատասխանեց՝ Մաքս Գիլինճեան, ծնած Մարտիլ 1942, Յուլիս 18ին, եւ այլն…։ Նախագահը ապա ստուգումը կատարեց հրաւիրուած քաներեք երդուեալներուն ու անցաւ վիճակով ընտրութեան։ Ճըշդ – դուեցան ինը երդուեալները, ու տասներորդ մը նաեւ նշանակուեցաւ, որպէս յաւելեալ։ Երդուեալները կատարեցին հանդիսաւոր երդումը եւ ապա Նախագահը նիստը առկախեց տասը վայրկեան – նով։ Վերսկսումին մէջբ Վիտալ – Նաքէ որպէս կողմ ներկայացուց Զուիցերիոյ Թուրք դեսպանը՝ Տողան Թիւրքմէն։ Հոս կրնար ծագիլ առաջին իրաւագիտական միջադէպ մը։ Արդարեւ, Տողան Թիւրքմէն, 1980 Փետրուար 26 թուակիր նամակով մը կը հրաժարէր կողմ ներկայանալէ։ Այս մէկը նոյնպէս կը հաստատէ զուիցերական ոստիկանութեան զեկուցագիրը։ Սակայն, պաշտպան փաստաբանը՝ մէջբ Հանրի Լըքլէր, վեհանձն ու նաեւ ռազմավար, յայտարարեց որ օրէնսդրական հարց չուզեր արծարծել այս առթիւ եւ աւելցուց՝ «մեր բուն հակառակորդը զոհը չէ, այլ թուրք Պետութիւնը»։ Առաջին վայրկեաններուն իսկ դատավարութեան ոճը ճշդուեցաւ եւ մթնոլորտը ստեղծուեցաւ այս յայտարարութեան վրայ։

Նախագահը անցաւ ապա ամբաստանադրի ընթերցումին։ Ամբաստանութիւնն է, ուրեմն, մահափորձ Զուիցերիոյ Թուրք դեսպանի անձին վրայ, Պեռնի մէջ, 1980 Փետրուար 6-ին, ժամը 11·05-ին։ Ցետոյ, ներկայացուց ամբաստանեալին անձը։ Իր ծագումը, ծնողք – ներուն Ֆրանսա հաստատուիլը, իր ընտանիքին պատմութիւնը։ Ուսումնական իր մակարդակը, իր հակումները դէպի երաժշտութիւն, ջութակ։ Հնազանդ զաւակ, որ կ'ապրի իր ծնողքին հետ։ Ընտանեկան տաք մթնոլորտ։ Սիրուած իր շըրջապատէն։ Ոչ մէկ դատապարտութիւն։ Լաւ համբաւ կը վայելէ։ Նկարագրով հանդարտ, փափկանկատ։

Նախագահին այն հարցումին թէ մաս կը կազմէ՞ որեւէ կազմակերպութեան մը, Մաքս – Հրայր Գիլինճեան պատասխանեց՝ «համակիր եմ հայկական կազմակերպութիւններուն, բայց ոչ մէկ կազմակերպութեան մաս կը կազմեմ»։ Ոճրագործութեան հարցաքննութիւնը ցոյց կուտայ նաեւ որ ենթական չատ տպաւորուած է իր ծնողքներուն կրած մշակոյթէն, եւ չատ հետաքրքրուած Հայերու անցեալով։

Մաքս – Հրայր Գիլինճեան՝ «ծնողքներս պատմած են իրենց ողբերգական պատմութիւնը։ Փորձած եմ հասկնալ։ Կ'ուզէի գիտնալ թէ ինչո՞ւ ոսկորէ եւ մխէ շաղուած մարդիկ, նման սիրուր արարքներ գործած են»։

Ցետոյ, դատարանը լսեց Փրոֆ. Ժառէ, հոգեբոյժ, որ յայտարարեց թէ ենթական ախտաբանական ոչ մէկ նշան կը ներկայացնէ։ Զգոյշ, վերապահ, փափկանկատ, չատ չհագրգռուած իր հայկականութեան հարցերով, իր ժողովուրդի ողբերգութեամբ։ Հայկական հարցը զինքը կը մտատանջէ։ Ըստած ատեն կը թուէր ըլլալ անկեղծ հոգեբոյժը։

Սկիզբը ամէն ինչ ուրացայ, ժխտեցի, *ըսաւ Մաքս – Հրայր Գիլինճեան*, որովհետեւ չէի ուզեր վնաս հասցնել հայկական դիմադրութեան։ Ցետոյ, ճամակով մը, յայտնեցի որ ծանօթացայ Հայու մը օտար հպատակութիւն ունեցող, որ խնդրեց ինձմէ օգնութիւն։ Հայկական Դատին ծառայելու նպատակով ընդունեցայ իր առաջարկը։ Սակայն չէի գիտեր թէ ինձմէ ակնկալուած օգնութիւնը ո՞ւր կը տանէր։ Կարմ մը վարձեցի, բայց չէի գիտեր թէ ի՞նչ բանի պիտի ծառայէր»։

Ապա, Աթեանը լսեց յաջորդաբար երեք վկայութիւններ։ Ընտանիքէն երկու անդամներ եւ բարեկամ մը։

*Տիկին Պէաթրիս Գիլինճեան, ամբաստանեալին մայրը, որ մեծ յուզումով, յուզում որ բաժնեցին նաեւ երդուեալները եւ ամբողջ ունկնդիրները, անկասկած, պատմեց իր եւ իր ընտանիքին կեանքը ծննդավայրէն մինչեւ աքսորի ճամբանները, որբանոց, մինչեւ Մարսէյլ եւ մինչեւ այսօր։ Ան խեղդուկ եւ տկար ձայնով մը, ամբողջ մարմինը դողալով, բայց քաջութեամբ ըսաւ՝ «ծնած եմ Պուլու, ինչ որ տեսած եմ ընդմիշտ ղըջմռւած կը մնայ մտքիս եւ հոգիիս մէջ։ Հայրս տարին, ինչպէս բոլոր այր մարդիկը, տարին աշխատանքի, բայց երբեք չվերադարձաւ, ինչպէս չվերադարձան միւսները։ Ութ տարեկան էի, բայց կը յիշեմ, կը յիշեմ ինչպէս երէկ ըլլար։ Մեծ մայրս Թուրքերը ողջ – ողջ այրեցին իր տանը մէջ, եւ ընտանիքիս միւս անդամները կազինահարեցին։ Դեռ կը լսեմ ատոնց լեղապատառ ճիչերն ու աղաղակները։ Ցետոյ, դարձայ Թափառական, մոլորուած։ Ապաստան գտայ լեռներու մէջ ուր Ֆրանսացի ճարտարապետներ խղճալով վրաս, կտոր մը հաց եւ ջուր տուին։ Սակայն անօթութիւնը, ծարաւը, հիւանդութիւնը, ուժերու սպառումը մէկ առ մէկ դիակներով լեցուցին ճանապարհս, ու ես քալեցի, շարունակեցի, ճամբան վերջ չունէր…»։ Ցետոյ, Տիկին Պէաթրիս Գիլինճեան պատմեց Ցրանսա իր ժամանումը եւ Մարսէյլ հաստատուիլը, 1923-ին։ Առաջին տարիներու ահաւոր դժուարութիւնները՝ լեզուի, գործի, ապրուստի, բնակարանի։ Ինը հոգի նոյն սենեակին մէջ բնակած ենք, ըսաւ ան։ «Տասնմէկ, տասներկու տարեկանիս սկսած եմ աշխատիլ, դըպրոց չէիմ կրնար երթալ, վերապրելու հոգը ունէիմ։ Ամուսնացայ, դարձեալ շարունակեցի աշխատանքը որպէսզի զաւակներս պարկեշտօրէն մեծնան, դաս – տիարակուին։ Ահաւասիկ կեանքս։ Մեր ամբողջ կեանքը զոհեցինք մեր զաւակներուն համար։ Զաւակս շատ բարի, ազնիւ է, հնազանդ, երբեմ խնդիր չենք ունեցած…»։ Նախագահը՝ «երբ ձեր զաւակը չափահաս դարձաւ, վրէ՞ժ լուծել մտածեց, թէ յիշել»։ *Յիշել՝ պատասխանեց Տիկին Պէաթրիս Գիլինճեան, որ ապա հեռացաւ ատեանէն ուր քանի մը րոպէ տերեց կատարեալ լռութիւն մը։ Տիկին Պէաթրիս Գիլինճեանի խօսքերը խորապէս տպաւորեցին, ցնցեցին։*

*Սերժ Գիլինճեան, եղբայրը Հրայրին, եկաւ իր կարգին ըսելով՝ «հայրս հոս է, սրահին մէջ, ինքը պիտի վկայէր, բայց իրեն համար հարուածը ծանր է։ իր աչքերուն առջեւ կը ցցուին տհաւոր տեսարաններ։ Ան այսօր չի հասկնար թէ ինչու անոնք որ ծրագրեցին իր ժողովուրդի բընաջնջումը չդատապարտուեցան, իսկ իր զաւակը այսօր նստած է ամբաստանեալի աթոռին վրայ»։ Ցետոյ, Սերժ Գիլինճեան պատմեց իր հօր ողբերգական կեանքը, որ Քուիէն – Բալու ապրեցաւ ահաւոր տեսարաններ, հրաշքով ազատեցաւ, ականատես եղաւ իր մեծ հօր զանհետացման, հայ մայրերու յուսահատական արարքներուն որ իրենց պատիւը փրկելու համար նախընտրեցին նետուիլ գետը, որուն ջուրերը Հայու արիւնով ներկուեցան։ Եւ յետոյ, նկարագրեց իր հօր անողոք գաղթը, օրեր, շաբաթներ, ամիսներ, մինչեւ որ կարաւաններու մնայորդացը հասաւ Տիարպէքիր ու անկէ անցաւ Ռաս – իւլ – Այն, Տէր – Զօր, Սուրիոյ անապատները։ այսինքն՝ Աւշվից, Թրեպլինքա։ Սերժ Գիլինճեան բառնաւ՝ «հօրս ընտանիքէն որպէս վերապրող մնաց ինք եւ մայրը» ու ցոյց տալով թեւին տակ բռնած Աստուածաշունչ մը, աւելցուց՝ «Միակ առարկան է որ հայրս կրցաւ բերել իր երկրէն»։ Սերժ Գիլինճեան ըսաւ թէ այս մղձաւանջը եղած է իր եւ եղբօր մանկութիւնը։ «Վերջը այսօր քաց է, որովհետեւ Թուրքիան իր առօրեայ վարմունքով առաւել կը հրահրէ»։ Ապա, վերյիշեց Մարսէյլի Նահատակաց Ցուշարձանի պարագան որուն բացման Թուրքիա քաղաքական շանթաժ ըրաւ։ Նախագահը՝ «կազմակերպութեան մը անդա՞մ էք» պատասխան՝ «այո, անդամ եմ հայկական կուսակցութեան մը, Դաշնակցութեան։ Մեծ որեւէ կազմակերպութեան անդամ չէ, սակայն համախոհ եղած է»։

Երրորդ վկան՝ Ալպէռ Պէռէթա, լուսանկարիչ մըն է որ երկար տարիներ, 1967-էն 1978 աշխատած է Գիլինճեան եղբայրներու խանութին մօտ։ Լուրջ, պարկեշտ, աշխատասէր, մասնաւոր հակում ունէր երաժշտութեան, ընթերցումի ու նաեւ ծովի», ըսաւ ան։ Նախագահը՝ «հայկական հարցի մասին խօսա՞ծ է ձեզի հետ»։ պատասխան՝ «այո, բայց ոչ մասնաւոր կիրքով մը»։ Պաշտպան փաստաբանը մէջբ Փաթրիք Տէվէճեան հարցում մը կատարեց՝ «անակնկա՞լ է ձեզի համար Մաքսը, հոս տեսնել»։ պատասխան՝ «այո, իր խառնուածքին չի համապատասխաներ»։

Այս վկայութիւններէն յետոյ, նախագահը կ'անցնի Մաքս – Հրայր Գիլինճեանին մեղադրուած դէպքերուն։

Նախագահը՝ «ի՞նչ ունիք ըսելիք»։ *Հրայր Գիլինճեան՝* «1973-ին, Մարսէյլի Նահատակաց Ցուշարձանի դէպքին առիթով Թուրքիան ետ կանչեց իր դեսպանը։ Այս պարբերը զարմանիք պատճառեց ինծի։ ի՞նչպէս կարելի է ընդունիլ։ Հոս է որ արթնցայ հայկական հարցին, սկսայ գիտակցիլ։ Համակիր մըն եմ հայկական դիմադրութեան։ Թուրքիոյ մէջ, յուշարձան մը կանգնած է Թալէաթի յիշատակին։ Նախատինք մըն է հայ ժողովուրդին համար։ (նախագահը ընդմիջեց, հարցնելով թէ ով է՞ Թալէաթ) – ո՞ր ժողովուրդն է որ կրնայ ընդունիլ այսօր, ինչ որ հայ ժողովուրդը կրեց իր մորքին վրայ – Թուրքիոյ կեցուածքը ժխտական է, չուզեր ընդունիլ ցեղասպանութիւնը, հայ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքը։ Ծնողքս վերապրողներ են, յուսացին զըջումի բառ մը Թուրքերուն կողմէ, ո՛չ, թուրք վիլի Պրանտ մը չեղաւ։ Անհասկի ինչու որոշեցի օգնել հայկական դիմադրութեան»։ Նախագահը՝ «ի՞նչպէս»։ *Հրայր Գիլինճեան՝* «ծանօթացայ օտարահպատակ Հայու մը։ իրարու համակրեցանք։ հայկական հարցին համար հարկ էր կառ մը վարձել, Պեռն գացի եւ վարձեցի»։ Նախագահը՝ «առա՞ջին գացիք»։ *Մաքս – Հրայր Գիլինճեան հոս պատմեց իր յաջորդական երեք ճամբորդութիւնները եւ կեցութիւնները զանազան պանդոկներու մէջ, իր բարեկամին*

(Շար.– 3)

ՄԵՐ ՀՈՂԻՆ ԿԱՐՕՏՈՎ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՑԱՃԵԱՆ

Աշխարհի բոլոր նուագարաններու ձայնը նուա՛զ քաղցր ու դաշնաւոր պիտի ըլլար, քան մեր գիւղի հին կոչնակին հնամած ձայնը, երբ մանաւանդ ծերուկ Տէր-Տէրը ըլլար զայն հնչեցնողը։ Տէրտէրը՝ որ կը սիրէր Յաչը, Աւետարանն ու խունկը, եկեղեցիին շրջափակը, ղերեզմանատունը հովանաւորող ձիթենիներուն սըրբարատ շուքը՝ եւ որ մարդոց կ'ըսէր՝ – Խաղաղութիւն ընդ ձեզ, խաղաղութիւն ընդ ձեզ։

Ան, բարի քահանան, միամիտ եւ միւռոնի պէս մաքուր, անաղարտ, սուրբ քահանան, Տէր Ցարութիւնը, տխուր վերջ մը ունեցաւ, հայրենի գիւղէն, եկեղեցիէն, ղերեզմանապահ ձիթենիներու շուքէն հեռու, պանդխտութեան եւ սուգի մէջ մեռնելուն ամենտխուր վերջը։ Խաղաղութիւն ընդ Ձեզ, խաղաղութիւն ընդ Ձեզ, բարի՛ Տէրտէր…։

×

Աշխարհի բոլոր նուագարաններու ձայնը նուա՛զ քաղցր ու դաշնաւոր պիտի ըլլար, քան մեր գիւղի հին կոչնակին հնամած ձայնը, երբ մանաւանդ ծերուկ Տէր-Տէրը ըլլար զայն հնչեցնողը։ Տէրտէրը՝ որ կը սիրէր Յաչը, Աւետարանն ու խունկը, եկեղեցիին շրջափակը, ղերեզմանատունը հովանաւորող ձիթենիներուն սըրբարատ շուքը՝ եւ որ մարդոց կ'ըսէր՝ – Խաղաղութիւն ընդ ձեզ, խաղաղութիւն ընդ ձեզ։

Ան, բարի քահանան, միամիտ եւ միւռոնի պէս մաքուր, անաղարտ, սուրբ քահանան, Տէր Ցարութիւնը, տխուր վերջ մը ունեցաւ, հայրենի գիւղէն, եկեղեցիէն, ղերեզմանապահ ձիթենիներու շուքէն հեռու, պանդխտութեան եւ սուգի մէջ մեռնելուն ամենտխուր վերջը։ Խաղաղութիւն ընդ Ձեզ, խաղաղութիւն ընդ Ձեզ, բարի՛ Տէրտէր…։

Օղի՛ եւ մարդիկ։ օղի՛ եւ Թազեան։ օղի՛ եւ կեցցէ՛…

Մարդիկ անկեղծ էին, կենցաղասէրը, հիւրընկալ, հանդարտ եւ կռուազա՛ն նոյն ատեն։ տեսակ – տեսակ դանակներ կային անոնց գրպանը, տեսակ – տեսակ սէր եւատելութիւն՝ անոնց սրտին մէջ…։

Եւ իրար կը սիրէին, կը համբուրէին։ լա՛ւ էին այդ մարդիկը։ կ'ընէին ամէն դիշեր քէյֆ։ ցերեկը Թուշունի ձայն եւ դիշերը հրազէնի պայթիւններ կը լսուէին օդին մէջ, քէյֆ կար անշուշտ եւ իր քէյֆին համար կրակով։ կէս – դիշեր կ'ըլլար եւ դեռ գինով Շաշօն՝

– Ես մեծ մէկն եմ, – կ'ըսէր, – եւ պիտի ընեմ տեսակ մը բան։ տեսակ մը բան,– եւ կը սկսէր հայհոյել։ Գեղեցիկ եւ Թունաւոր բանաստեղծութեան մը պէս էր հայհոյանքը իր բերնին մէջ։ կարծր էին իր բառերը եւ կայծքարերու պէս ամուր։ հայհոյանքին բոլոր ոճերուն ծանօթ էր։ – Ես եւ Արապը,– կ'ըսէր սրտի խոր գոհունակութեամբ,– այս բոլոր գիւղերուն ամէնէն լա՛ւ հայհոյողն ենք։

– Ընկեր Թազէոսին բերանը չիյնաք, անոր լեզուն անիւի պէս կը դառնայ բերնին մէջ եւ Աստուած իմ՛, ես կը վախնամ այդ լեզուէն, աշխարհն ալ կը վախնայ,– կատակով զգուշացնել կ'ուզէր գիրենք կարճ Պիտոան, որ կարճ օրը քառասուն անգամ խմենք կ'ըսէր նոյն

Օղի՛ եւ մարդիկ։ օղի՛ եւ Թազեան։ օղի՛ եւ կեցցէ՛…

Մարդիկ անկեղծ էին, կենցաղասէրը, հիւրընկալ, հանդարտ եւ կռուազա՛ն նոյն ատեն։ տեսակ – տեսակ դանակներ կային անոնց գրպանը, տեսակ – տեսակ սէր եւ ատելութիւն՝ անոնց սրտին մէջ…։

Եւ իրար կը սիրէին, կը համբուրէին։ լա՛ւ էին այդ մարդիկը։ կ'ընէին ամէն դիշեր քէյֆ։ ցերեկը Թուշունի ձայն եւ դիշերը հրազէնի պայթիւններ կը լսուէին օդին մէջ, քէյֆ կար անշուշտ եւ իր քէյֆին համար կրակով։ կէս – դիշեր կ'ըլլար եւ դեռ գինով Շաշօն՝

– Ես մեծ մէկն եմ, – կ'ըսէր, – եւ պիտի ընեմ տեսակ մը բան։ տեսակ մը բան,– եւ կը սկսէր հայհոյել։ Գեղեցիկ եւ Թունաւոր բանաստեղծութեան մը պէս էր հայհոյանքը իր բերնին մէջ։ կարծր էին իր բառերը եւ կայծքարերու պէս ամուր։ հայհոյանքին բոլոր ոճերուն ծանօթ էր։ – Ես եւ Արապը,– կ'ըսէր սրտի խոր գոհունակութեամբ,– այս բոլոր գիւղերուն ամէնէն լա՛ւ հայհոյողն ենք։

– Ընկեր Թազէոսին բերանը չիյնաք, անոր լեզուն անիւի պէս կը դառնայ բերնին մէջ եւ Աստուած իմ՛, ես կը վախնամ այդ լեզուէն, աշխարհն ալ կը վախնայ,– կատակով զգուշացնել կ'ուզէր գիրենք կարճ Պիտոան, որ կարճ օրը քառասուն անգամ խմենք կ'ըսէր նոյն

Օղի՛ եւ մարդիկ։ օղի՛ եւ Թազեան։ օղի՛ եւ կեցցէ՛…

Թազեան Պապուկ առանց պէս չէր սակայն։ անիկա ամէնէն խմասուն մարդն էր գիւղին, հանճարեղ խմող մը, օղիի մեծափոր տակառներու հին ու հաւատարիմ դարպասապահ մը, օղիի բարեպաշտ հաւատացեալ մը։

Թազեան Պապուկ խմասուն մարդ մըն էր եւ կը թափառէր ձագարը բերնին եւ ըսել կ'ուզէր՝ – Զիկզակ քալեցէք, զիկզակ քալելուն արուեստը ունեցէք, հ՛ո՛յ ծուռ աշխարհի մարդիկ։

Մեռաւ Ջուրի մը եղերքը եւ գայն տարին ուղիղ դերեզման…

Մեռաւ՝ եւ դեռ մեր հին ու մին կեանքը կը քալէ ծուռ ու մուռ եւ դեռ այսպէս որքա՞ն պիտի քալէ՝ ծուռ ու մուռ։

ՆՈՎՈՍՏՈՒ ՏՕՍՏՎԱՆ

ՎԱՀԱՀՆ ՈՂՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓՅՈՒՌՔԻ ՄԵՋ

ՀԱՅ ԳՐՈՂ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՄԵԾ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՐԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՆԴԷՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՆԳԻՍՏԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՐԱՍՏԱՆՔԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՐԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՆԴԷՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՆԳԻՍՏԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՐԱՍՏԱՆՔԸ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀՈԳԵԲԱՆ

(Շար. Ա. Էջէճ)

դուրժելի ապատամէ մը վերջ, էքս–ի դատաւորները մուտք գործեցին դատա – րանին դահլիճին մէջ, ուր կը սպասէինք վճիռին: Անապատելին եղած էր: «Ժիւ – ռ»ին ընդունած էր մեր տեսակէտը, ըլ – լալ «պատմութեան դատարան»ը:

Երկու տարուան բանտարկութեան դա – տապարտելով Հրայրը, դատաւորները լռելեայն դատապարտած էին թուրք Պետութեան կողմէ կատարուած ցեղա – սպանութիւնը: Մէկ ու կէս միլիոն զո – հերուն ոճրագործները, անարգուած՝ ըստ էութեան եթէ ոչ ըստ օրէնքի: Դա – տավարութեան մանրամասնութիւնները ծանօթ են բոլորիդ: Հոս գրուածը տպա – ւորութիւններ են ապրուած վայրկեան – ներու ազդեցութեան տակ: Երկու տարի բանտի մը նկուղին մէջ չարչարուած էր Հրայր, որպէսզի սթափի հայութիւնը: Սթափեցաւ եւ ինչպէս:

Հայ երիտասարդը ազատութիւնը ղը – տած կ'ըմբռնէ հիմա ներմութիւնը իր ընտանիքին եւ սիրելիներուն որուն կա – պուով տագնապած էր: Իրեն համար կեանքը նոր առաւօտ մըն է իր բարի լոյ – սերով եւ վաղուան յոյսերով:

Շնորհիւ Հրայրին օրագոյցի պարզ թուական մը, ոչինչով զանազանուող հասարակ օրերէն, դարձաւ խորհուրդ, դարձաւ հանդրուան ժամանակին եւ մի – ջոցին մէջ զալարուող մեր մտածումնե – րուն: Ցիշատակելի օ՞ր մը, ո՛չ· սակ – րութիւն չունինք ահարեկչութիւնը ինք – նանպատակ հերոսութեան վերածելու: Բայց զգաստացումի եւ մտածումի օր մը անկասկած քանի հայ զինուոր մը, մեզի համար վիրաւոր, վերագարձած էր մար – տէն: Ֆրանսական արդարադատութիւնն ալ մեզադրելով հանդերձ իր արարքը, հաստատած էր որ անոր տուն տուող պատճառը աւելի ահաւոր էր, աւելի քամնելի: Այս է բացատրութիւնը այն հուժկու, ուրախութեան պոռթկումին, որ հաւաքուած բազմութեան բերաննե – րէն ժայթքեց երկու օրերու անտանելի տուայտանքներէ եւ սպասման տառա – պանքներէ վերջ: Տանջուած ժողովուր – դի մը ձայնն էր որ բարձրացաւ մթու – թեան մէջ, ձայն մը ուր ժպիտն ու ար – ցունքը դիրկընդխառնուած բարեւ կու – տային յոյսին որ համակած էր բոլորը, ձայն մը վերջապէս, խոյս տուած մեր ժողովուրդի ընդերքներէն, որ իր բամբ ու խրոխտ պոռթկումէն վերջ դարձաւ համերգը, խաղաղը գոած մեր հոգի – ներուն: Հրայր ազատ էր ու մենք հը – պարտ երմով:

Հակառակ քաղաքին վրայ իջած մու – թին, անտեսանելի ճրագներ լուսաւորած էին բոլորին դէմքերը: Ֆրանսայի եւ Սփիւռքի զանազան վայրերէն եկած հա – յեր զիրար գտած էին, դիրար ճանչցած, ազնուացած՝ մէկզի դրած ժանիքը որ տեղ չունէր այլեւս:

Ծերն ու երիտասարդը, մէկը միւսով հպարտ, մէկը միւսով պատուաստուած, ամբողջացած: Պէտք էր տեսնել այդ պահը հասկնալու համար որ ներկան կա – րելի է ապրիլ, որովհետեւ կար երէկը:

1982 Յունուար 23-ի գիշերը հայու – թեամբ լեցուն երդիկներուն մէջ չնո – հիւ Ֆրանսայի ժողովրդավար դատարա – նի վճիռին, հայ մամիկներուն եւ հայ հարսերուն վառած ճրագները, յոյսի կայծեր արձակեցին մեր բոլորին սիրտե – րուն մէջ:

Ա. Փ.

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ.– Վասպուրականի Հայր· Մի – ութեան կեդր· Վարչութիւնը, Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ՝ Այրի Տիկին Նուրիձա Վեր – տոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Վերտոյեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Արման Զիչէքեանի եւ զաւակնե – րուն, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեանի եւ զաւակներուն, Պ· Միսաք Աւտոյեանի (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Արփինէ Խէր – ճեանի եւ զաւակներուն (Փարիզ), եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, ազգականին եւ խնամիին՝ Օհաննէս Վերտոյեանի մահուան առթիւ:

× Այս տխուր առթիւ, Աւտոյեան ըն – տանիքը փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Տիկին Յարութիւն Տապաղեան, զաւակ – ներն ու թոռները յաւուվ կը ծանուցանեն իրենց ներոյ եւ հօրեղբօր կնոջ՝

Տիկին ԼԻԶԱ. ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 23–ին:

Յուղարկաւորութիւնը, ըստ իր փափա – քին կը կատարուի Անկէնի Ֆրանսական եկեղեցին, 26 rue de Malvil· Ջորեք – շաբթի, Փետրուար 3, ժամը 15·45–ին:

Մահագդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ· – Մեր ցաւակցութիւնները Տապաղեան ընտանիքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Շ· Միսաքեանի *մահուան 25–րդ տա – րելիցին առթիւ, իր անմոռանալի յիշա – տակին՝ Յարութիւն Մազաքեան 100 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին:*

ՆՈՒԷՐ

Ուխտի մը առթիւ, Տիկին Կիւլեան 100 Ֆ· կը նուիրէ Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցւոյ (ատենապ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆ· «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը, շը – նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Նոր Տարուան առթիւ.–
Պ· Կ· Իպիք – Իպմիթեան 5·000, Տիկին Ս· Մեսճեան 2·000, Ա·Բ·(Լիոն) 2·000, Պ· Ս· Մոսոիչեան 2·000, Քլիչի – սու – պուայէն քանի մը ընտանիքներ 100 Ֆ·: Ռուբէն Զաքարեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մ· Զաքարեան 700 Ֆ·:

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

– Վահան Գրիգորեանի յիշատակին.– Ալանեան ընտ·, Գրիգոր Գօքոլեան 50–ական Ֆ·:

– Տիրիկեանի յիշատակին.– Տիկին Զա – պէլ Տիրիկեան 200, Համբարձում Աւե – տիսեան 20 Ֆ·:

– Ալթուն Ասատուրեանի յիշատակին· – Մկրտիչ Թառայեան 20 Ֆ·:

– Վահան Խալթլեանի հոգեհ· առթիւ.– Ալանեան եղբայրներ 50, Խալթլեան ընտ· 100 Ֆ·:

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՆԻ Տէսինի մասնաճիւղը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհի – ները, Հինգշաբթի, Փետրուար 4, երե – կոյեան ժամը 8·30–ին, Տէսինի Մշակոյ – թի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլ – լալ: Կը կատարուի նոր վարչութեան ընտ – րութիւն: (Ծանօթ.– ասկէ յետոյ՝ մասնաճիւղիս ընդհ· ժողովները տեղի կ'ունենան ամէն ամսուան առաջին Հինգ – շաբթի երեկոյեան ժամը 8–30–ին):

ՎԱԼԱՆՍ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգ· Մխիթեան Բ· ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Փետր· 18, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9–ին, Հ· Բ· Ը· Մխիթեան սրահը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը:

Այս ժողովը լիազօր կը նկատուի ժո – ղովականներու քանակին համաձայն:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Տեղի կ'ունենայ՝ կիրակի, Փետր· 7, ժամը 13–ին:

MAISON DES CENTRAUX
8, Jean - Goujon — Paris 8e

Այս առթիւ,
1982–ի «ՀԱՐԵՆՑ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»Ը կը յանձնուի՝ բանաստեղծ
ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ
Սեղանները ապահովել, հեռախօսելով ա – ռաւօտեան մինչեւ ժամը 10·– 372· 04· 20
եւ անկէ ետք 780· 82· 58
ՃԱՇԱԳԻՆ 100 Ֆ·

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

URGENT
offres d'emploi

Maison de Retraite recherche
UNE INFIRMIERE DIPLOMEE
et
UNE AIDE-SOIGNANTE QUALIFIEE

Avantages sociaux.
Connaissance de l'arménien souhaitée.

Envoyer les C.V. (curriculum vitae)
à M. KALDJIAN;
A.A.A.S.; 77, Rue La Fayette
75009 - Paris

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Փետր· 14–ին
Ալեֆ Մանուկեան հանդիսասրահը
au Centre Culturel Alex Manoogian
118. Rue de Courcelles - Paris 17e
Փութացէք գալ, բաժակ բարձրացնել աշխարհացրիւ ԷՍԱԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ կե – նաց ժամը 13–ին:

Ժողովրդական երգիչներ՝
Ն Ո Ր Ա. Ց Ր
և
Բ. Ֆ Ն Տ Ը Գ Ե Ա Ն
կ'ոգեւորեն սեղանակիցները:
Ապահովել սեղանները, առաւօտները մինչեւ ժամը 10·– 372· 04· 20
ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 70 Ֆ·

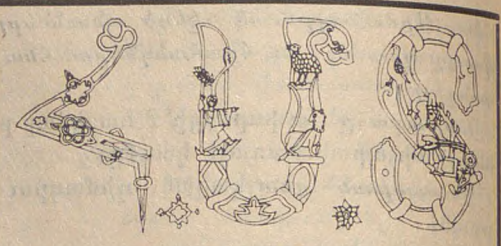
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԵՐԳ

կազմակերպութեամբ՝
ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
ԼԻՈՆԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿ· ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Փետրուար 7, ժամը 15–ին
SALLE MOLIERE
18 - 20 Quai de Bondy — Lyon 5e

Կ'երգէ ժողովրդային սիրուած երգիչ՝
ԼԵՒՈՆ ԳԱԹՐՃԵԱՆ
Ընկերակցութեամբ՝
«ՍԱՑԱՔ – ՆՈՎԱ.» Նուագախումբին

Տոմսերը կը վաճառուին.–
– Լիոնի Հայոց Եկեղեցին
- Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը
- SEVAN Voyages; Cours de la Liberté, Lyon
- K R I K; Villeurbanne
- Tailleur EDOUARD; 20, Rue Vauban Lyon
- Garage FINA; Beynost

MAISON
DE LA CULTURE ARMENIENNE
15, rue du 24 Avril, 69150 DECINES
Tél.: (7) 849. 42. 97

Stages de Littérature Arménienne

La connaissance de l'Histoire et du patrimoine culturel arménien est un des axes choisi par la Maison de la Culture Arménienne de Decines, afin de faciliter la reconnaissance culturelle des Arméniens d'aujourd'hui.

La littérature joue à cet égard un rôle tout à fait singulier, car non seulement elle est l'expression d'une époque avec ses implications sociales, politiques et idéologiques, mais étant à l'échelle de la pensée de son époque elle donne un reflet authentique des valeurs fondamentales du peuple qui l'a portée.

PROGRAMME:

— 6 - 7 *Février: Introduction générale Lecture et explication d'un texte de Daniel VAROUJAN.*
— 13 - 14 *Mars: Hagop OCHAGAN «Première larme» et «Chahbaz»*
— 3 - 4 *Avril: Chahan CHAHNOUR «La Retraite sans musique»*
— 8 - 9 *Mai: Nigoghos SARAFIAN «La Conquête d'un espace»*
— 12 - 13 *Juin: Zareh VORPOUNI «Le Candidat»*

INFORMATION:

- *LIEU: Maison de la Culture Arménienne;* 15, *Rue de* 24 *Avril* 1915 69150 - *DECINES*
- *FREQUENCE: Deux séances de* 2 *heures par mois Samedi de*15 *à* 17*h Dimanche de* 9 *à* 11*h*
- *DEROULEMENT: Les cours* (1h.30) *seront suivis d'un débat* (30 *mn*)
- *PREPARATION: Les textes à étudier seront envoyés* 2*semaines avant la date du stage aux personnes inscrites.*
- *Conférencier: KRIKOR BELEDIAN*

- *INSCIPTIONS:*

Abonnement: 125 *F. les* 5 *stages*
Date limite des inscriptions:
8 *jours avant la date du stage.*
Prix: 30 F. par stage

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵՊՕՐԵԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետր· 4, ժամը 20·15–ին
au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Ամերիկահայ ծանօթ Դաշնակահար – Երաժշտագէտ

ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

կը ներկայացնէ՝
« ՀԱՑ ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԱՑԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ »
Ա· Մաս.– ԿՈՄԻՏԱՍ – Ա· ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ – Ա· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ
Բ· Մաս.– Նմոյշներ հայրենի եւ սփիւռքի հայ երաժիշտներու գործերէն՝
Միկուլի, Պարթեւեան, Մանաս, Թերզիեան, Ձգնաւորեան, Բաբաջանեան, Բար – խուդարեան, եւայլն:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 30 Ֆ·
Տեղերը ապահովելու համար կանխաւ դիմել Հ·Բ·Ը·Մ·–ի Քարտուղարութեան՝
Հեռ.– 520· 03· 18

———×———

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵՊՕՐԵԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՎԱԼԱՆՍ
Ուրբաթ, Փետրուար 5, ժամը 20·30–ին

Հաւհուրգ - Դասախօսութիւն

en la Salle Yervant Hussisian 6, Rue Faventines — Valence
Ամերիկահայ Դաշնակահար–Երաժշտագէտ
ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
կը ներկայացնէ՝
« ՀԱՑ ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԱՑԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ »

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
3
MERCREDI
3 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՐԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.096 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.096

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈՒՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ԵՒ ՀԵՏԵՒՈՂԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄՄԲ. - Գիլինճեանի դատավարութեան առթիւ, Թուրք մամուլի մէջ լոյս տեսած այլ արձագանգներ :

Օճքայ Էֆշի Յունուար 25, »Հիւրրիյէթ»

Գիլինճեանի դատը ահաբեկչական իր հանգամանքէն հանելով քաղաքական դատի մը վերածելու ճիգ կայ : Գիլին - ճեանի փաստաբաններէն Լըքլէռի սա խօսքերը շատ չահեկան են.- «Թուրքիոյ Պետնի դեսպան Տոդան Թիւրքմէն սկիզբը իր կողմէ դատին փաստաբան ղրկել չէր ուզած : Աւելի ետք միտքը փոխեց : Մենք օրինաւոր կերպով բողոքելու իրաւունք ունէինք այս պարագային, բայց մեզի համար անոր փաստաբանին պաշտօնը Թուրք Պետութեան պաշտպանութիւնը ընել է : Մեր դիմացինը Թիւրքմէնի անձը չէ, այլ Թուրք Պետութիւնն է» : Այ - սինքն, մարդը իր խելքով ըսել կ'ուզէ՝ «Մենք հոս այս ամբաստանեալը չէ որ դատելու նպատակ ունինք, այլ 1915-ին հայկական ջարդեր գործադրող ամբաս - տանեալները» :

Այսպէսով Մաքս Գիլինճեանը մոռնալ տալով անոր տեղ այսօրուան Թուրք Հան - րապետութիւնը պիտի նստեցնէ ամբաս - տանեալի աթոռին : Մինչ անոնք հոն ա - հաբեկիչ մը անմեղ ցոյց տալու կ'աշխա - տին, մենք հոս «միջազ. ահաբեկչութիւ - նը այպանելով» կամ «մեզի համար հայ - կական հարց մը գոյութիւն չունի» ըսե - լով կը զոհանանք :

Յարդ, Թուրք Հանրապետութիւնը, 1915-ին եւ անկէ առաջ տեղի ունեցած ըլլալը պնդող դէպքերու կապակցու - թեամբ, հետեւողական եւ իմաստալի մէկ նախադասութեամբ քաղաքականութիւն չէ արտայայտած : Մինչդեռ, Թուրք Հան - րապետութեան՝ 1915-ի եւ անկէ առաջ - ուան դէպքերը ամբողջ մերկութեամբ մէջտեղ հանելուն եւ եթէ ողբերգութիւն - ներ եղած են, անոնց պատասխանատու - ները ամէնուն հետ միասին մատնանշե - լուն մէջ որեւէ անպատեհութիւն չկայ, որովհետեւ այդ չրջաններու պատասխա - նատուները յայտնի են : Անոնք 1896-ի եւ 1915-ի չրջանի Օսմանեան Կայսրութեան պետական անդամներ են : Թուրք Հան - րապետութիւնը օտար Պետութեանց եւ Օսմանեան կայսրութիւնը կառավարող - ներուն դէմ պայքարող Պետութիւնն է : Օսմանեան 600 տարուան չրջանի հաշիւը Սեւրի մէջ Օսմանցիներուն վճարել տըր - ած է : Թուրք Հանրապետութիւնը Սեւրը չճանչցող եւ այդ պատճառաւ պայքարե - լով Լոզանը ձեռք ձգողներու կառոյցն է : Այս կը նշանակէ, որ Հայերը այսօրուան Թուրք Հանրապետութենէն որեւէ առնե - լիք չունին : Այս պատճառաւ ալ Իքսի փաստաբանին գիտութենէն եւ կամ խել - քէն պէտք է կասկածիլ :

Հոս, դատավարութեան ընթացքին ինդրոյ առարկայ եղած Մարաէյլի «Հա - յերու ցեղասպանութեան Ցուշարձան»ի մասին ալ կ'ուզենք երկու խօսք ընել : Այս Ցուշարձանը եթէ Օսմանեան չրջանի պա - տասխանատուները թիրախ ըրած է, ան - կէ մենք ինչո՞ւ անհանգիստ պէտք է ըլ - լանք :

Բայց պիտի ըսէք, որ «ասիկա ո՞վ պի - տի մտածէ» :

Իսկապէս, տակաւին մեր Արտաքին Նախարարութիւնը Փարիզի Թրքական հիւպատոսարանը գրաւող չորս Հայերու՝ Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ իբր «քաղաքական ապաստանեալ» ճանչցուած ըլլալուն իմաստն ու հետեւանքները չկըր - ցաւ հասկնալ, հակազդեցութիւն չկրցաւ ցոյց տալ : Չկրցաւ տեսնել թէ այս որո - շումը վաղը բոլոր հայ ահաբեկիչներու համար ալ ի գործու պիտի ըլլայ : Նատեր յուշարձաններու մասին կը մտածէ :

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻԻՆ

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍ

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԱԾ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԻՆ

—o—

Մինչ կ'ակնկալուէր, որ Երկուշաբթի առտու Համբիկ Սասունեան ազատ ար - ձակուի, կը թուի թէ ոստիկանութիւնը կրցած է ամբաստանութեան համար տըւ - եալներ գտնել, քանի որ Լոս Անճըլըսէն մեր ստացած տեղեկութեանց համա - ձայն, 19-ամեայ երիտասարդը վար դըր - ւած է : Նոյն աղբիւրներու համաձայն դատավարութեան թուական որոշուած է՝ Ապրիլ 1-ը : Ըստ ամերիկեան պատ - ժական օրինագիրքին կրնայ ցկեանս բան - տարկութեան դատապարտուիլ :

Երեքշաբթի առտու Ինքէրնէշընըլ Հե - րըլտ Թրիպիւնը (Փետր. 2) կը գրէր նաեւ թէ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ երկ - րորդ գինեալ անձ մը :

Ցանուն «Ցեղասպանութեան արդարա - դատ քոմանտոներու» բանբեր մը հեռա - ձայնած է, Երկուշաբթի օր, Նուպայթըտ Փրէսի Նիւ - Եորքի գրասենեակին լողո - քելու համար, որ մեռնողները խումբը կը ներկայացնեն որպէս ահաբեկչական խմբակ մը :

×

Փետր. 2-ին Փարիզի Մաթէնը կ'անդ - րադառնար ԱՍԱԼԱՅի հրահանգած «Հրա - դարին», չեչտելու համար թէ թերեւս ահաբեկչութիւն - ոստիկանական զսպում անելին տեղ քաղաքական լուծում մը կը գտնուի, աւելի արդիւնաւոր :

Թերթը, ապա, կ'անդրադառնայ 1915-ի ցեղասպանութեան : Եւ կ'ըսէ թէ ինչ որ «Հայկ. հարց» պիտի դառնար կրկին հը - րապարակ կը դրուէր 70ական թուական - ներուն, երբ ՄԱԿ-ը կը մերժէր պարբե - րութիւն մը, որ կը ճանչնար ցեղասպա - նութիւնը :

Թերթին աչխատակիցը յիշելէ ետք թէ Պաշտօնաթերթը, անցեալ Նոյ. 30-ին կը հրատարակէր պաշտօնական դիրք մը («Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող Հայերը ցեղասպանութեան մը զոհ եղած են : Դէպքերը դէպքեր են եւ ոչ ոքի լիա - զօրութեան մէջ է կամ զանոնք փոխել կամ մոռցնել տալ») կ'աւելցնէ թէ Ֆը - րանսական կառավարութիւնը բարիկա - մեցողութեան ուրիչ փաստ ալ կուտայ : Յունուարին, Մաքս Գիլինճեան ազատ կ'արձակուի դատավարութենէ մը ետք որ քաղաքական ամպիոն մըն է, առա - ւելաբար : Ցետոյ հիւպատոսարանը գը - րաւող չորս երիտասարդներուն վերա - պահուած կանոնագիրը կը բարեփոխուի եւ ձեռք կը ձգեն քաղաքական բանտարկ - եալներու վերապահուած չնորհներ, ինչ - պէս հաւաքուելու իրաւունք, առանց ա - պակիի բաժանման տեսակցութիւն այցե - լուի հետ, թղթակցութեան ազատ մուտք եւայլն : Քաղաքական այս պատասխան - ները զոհացուցիչ նկատուած են եւ ԱՍԱԼԱ-ն, կ'ըսէ յօդուածագիրը, թերեւս աւելի քաղաքական ռազմավարութիւն ընտրած է քան՝ զինուորական : Հաւանա - կան կը նկատուի որ այս չորս երիտա - սարդներուն դատավարութիւնը տեղի ունենայ Հոկտեմբերին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱԼԵՋԱ. արդելափակման հրամանա - գիրը ստացած է միայն Յունուար 26-ին : Միւս կողմէ լուր ստացած է թէ ամէն ինչ չինծու է, կեղծ վկաներու ունկնդրու - թիւններով են եւ թէ ինք ոչ մէկ յետ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՌԵՐ, ԲԱՌԵՐ

—o—

Զուարճալի մանրավէպ մը կայ, շատեր դիտեն :

Նորընծայ մը, վանահօր կը մօտենայ ու կը հարցնէ.

– Աղօթելու ընթացքին, եթէ ծխել ու - զեմ, կրնա՞մ արդեօք ծխել,

– Ոչ, կը պատասխանէ վանահայրը խստօրէն :

Ուրիչ նորընծայ մը կը մօտենայ վա - նահօր ու կը հարցնէ.

– Ծխելու ընթացքին, եթէ աղօթելու փափաքն ունենամ, կրնա՞մ արդեօք աղօ - թել :

– Հարկաւ, զաւակս, կը պատասխանէ վանահայրը քաղցրօրէն :

×

Բառերը երբեք չունին այն սառած կա - ղապարեալ իմաստները, որոնք իրենց կը տրուին բառարաններու կողմէ : Ամէն բա - ռ ունի իր ներքին նուրբ իմաստը, որ կը փոխուի սակայն մարդէ մարդ, վայր - կեանէ վայրկեան, տեղէ տեղ, կամ հա - մաձայն այն միւս բառերուն որոնցմէ ա - ռաջ կամ վերջ կը դործածուին :

Լէօն Փօլ Ֆարկ կ'ըսէր, որ լաւտեր բառը հաւասարապէս կը դործածուի թէ՛ բանաստեղծին, թէ լապտերավաճառին կողմէ, սակայն որքան տարբեր իմաստ - ներ ունի ան մէկուն կամ միւսին լեզուին վրայ :

Այսպէս, սեւը ճերմակին, դէրը նիհա - րին, բարձրահասակը կարճահասակին հակառակը չէ չատ անդամ, եթէ դիտենք մեր դործածած բառերուն մէջ զետեղել

ԴԱՏԵՐ

Պատանդներ, սպառնալիքներ, զինեալ դրոհ, օդանաւի կամ այլ առեւանդում, - վարժուած ենք այլեւս :

Ի վերջոյ կրցանք հասկնալ կարդ մը ահաբեկիչներու չարժառիթները : Կը - նանք ընդունիլ հայկական դատի օրինա - ւորութիւնը, կրնանք արդարացնել ճըն - չուածներու, առանց հոդի ժողովուրդնե - րու, տիրապետողին դիմադրողներու, ցեղով ու դասակարդով փոքրամասնու - թիւններու ցասումը :

Բայց սոսկումի դող մը ունեցանք տես - նելով որ պատանի մը պատանդներ կը բռնէր՝ միանալու համար իր տուչչինա - յին : Հարկ է բացատրել մեր երիտասարդ - ներուն, թէ սէրը կորսուած դատ մըն է :

ՊՐԻՒՆՕ ՖՐԱՓՓԱ
«Լը Մոնտ», Յունուար 30

քայլ ըրած է : Փարիզի մէջ Շէսոն կ'ըն - դունէր Լեհաստանի Արտաքին Նախա - րարը :

ԼիշխիէՏ ազատ արձակուեցաւ աւելի քան երկու ամիս բանտը մնալէ ետք : Քանի մը հարիւր հոգի իրեն կը սպա - սէին : Ցայտարարած է «ցորչափ արտա - յատուելու ազատութիւնս կաչխանդուած է, ինքզինքս բանտը կը զգամ» :

39 ԺԱՄԵՐՈՒ կիրարկումը այնքան դժուարութեանց կը բախի, որ բազմաթիւ մարզերու մէջ ալ գործադուլներ սկսած են : Կը թուի թէ աւելի ժամանակ հար - կաւոր էր գործադրութեան համար :

ՆԻՍի քաղաքապետ՝ Ժ. Մեարսէն ցըն - դած որակեց կրէհրմ Կոհն, գրագէտը, որ «կ'ամբաստանեմ»ի մը մէջ Նիսը կը ներկայացնէ որպէս ամէնէն գօրաւոր ոճրային միլիէօի քաղաքը :

մեր խօսակիցին ճաշակներն ու եսասէ - րութիւնը գգուող հոգեբանական նրբու - թիւնները : Զէ՞ որ Էմմոն Ռոսթան, իր համբաւաւոր թատերգութեան մէջ, տասնեակներով ձեւեր կը թուէր Սիրանո - յին յիշեցնելու համար իր քթին երկա - րութիւնը, զայն գրգռելու նպատակով : Բայց եթէ փոխանակ զայն գրգռելու, ու - զէր գգուել, պիտի կարենար անշուշտ դտնել տասնեակներով ուրիչ բառեր, ո - րոնք կրնային քթի մը երկարութեան ակ - նարկել, առանց վիրաւորելու այդ քթին տէրը : Կը բաւէ որ, ինչպէս կ'ըսեն, նըն - ջեցեալի մը տանը մէջ ուշադրութիւն ը - նենք «դազդ» բառը չդործածելու :

×

Գերմանիոյ վարչապետը անցեալ օր Ֆլորիտայի մէջ կը դանգատէր Ամերի - կայի Միացեալ - Նահանգներու Նախա - գահին պատերազմի յարատեւ սպառնա - լիքներէն : Այս վերջինը եւրոպացի ժո - ղովուրդներուն կը յիշեցնէ թէ Եւրոպա կ'ապրի ոչ թէ յետպատերազմեան, այլ նախապատերազմեան չրջան մը : Ահաւա - սիկ յիշեցում մը, որ հոգեբանական չը - ղաչրգռուութիւն կը պատճառէ Եւրոպա - ցիին : Ճիշդ է որ պատերազմ չէ յայտա - րարուած, խաղաղութիւն կը տիրէ Եւրո - պայի մէջ, բայց ժողովուրդը կ'ուզէ խորհիլ թէ պատերազմը իր ետին է, ո՛չ թէ իր առջեւ : Չրջանը նոյն չրջանը պի - տի մնայ, նախապատերազմեան կոչուի կամ յետպատերազմեան : Բայց մենք նոյ - նը չենք մէկ բառին կամ միւսին դի - մաց :

×

– Ի՞նչ կը կարդաս, Տէր իմ :

– Բառեր, բառեր, բառեր :

Իմաստուն Համլէթ այսպէս կը պա - տասխանէր Շէյքսպիրի դլուխ - դործո - ցին մէջ : Եւ աւելի իմաստուն մարդիկ ով դիտէ քանի՞ տեսակ իմաստ կրնան հանել Դանիոյ իչխանին այս պատասխա - նէն : Մէկ բան միայն ինծի համար ան - վիճելի է. բառերը, բառերը ու բառերն են որ կուտան թէ՛ իմաստութիւն, թէ՛ անմտութիւն, թէ՛ կը բարձրացնեն, թէ՛ ցած կ'իջեցնեն, թէ՛ կը փայփայեն, թէ՛ կը քանդեն : Բառերը թէ՛ վարդ են, թէ՛ դէնք : Կրնանք վարդաստան մը չինել բա - ռերով, եթէ դանոնք լաւ դործածենք : Կրնանք նաեւ, ինչպէս ըսած էր Միւսէ, ամբողջ աչխարհ մը տակնուվրայ ընել բառերով :

Դանիոյ իչխանը, փոխանակ հոգիի մարդ ըլլալու, կուիի մարդ եղած ըլլար եթէ, եւ եթէ պատերազմի մը սեմին վը - րայ իրեն հարց տրուէր թէ.

– Թշնամիին դէմ ի՞նչ զէնք պիտի դոր - ծածենք, Տէր իմ :

Ան կրնար նոյնը պատասխանել.

– Բառեր, բառեր, բառեր... :

Ռ. Հ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ՄԱՐՏ 26-ԻՆ

Խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան մրցաչարքը կը սկսի Մարտ 26-ին եւ վերջ կը գտնէ Նոյ. 17-ին : Կը մասնակցին 18 խումբեր : Առաջին օրուան խաղերու ցան - կը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ. –

Չերնոմորեց (Օդեսա) – Արարատ (Ե - րեւան), Դինամօ (Կիեւ) - Դինամօ (Թիֆ - լիս), Չենիք (Լենինգրադ) – Սպարտակ (Մոսկուա), Դինամօ (Մինսկ) – Դինամօ (Մոսկուա), Տորպեդօ (Մոսկուա) – Պախտակոր (Տաշքենդ), ԲԿՄԱ – կայ - րաք (Արմա - Աթա), Շախտեոր (Դոնեցկ) - Նեֆթչի (Բաքու), Կուբան (Կրասնո - դար) – Տորպեդօ (Ռուբայիս), Մետա - լիստ (Խարկով) – Դնեպր (Դնեպրոպետ - րովսկ) :

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍ

ՄԱՔՍ – ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

1982, ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 22

Ատեանի նախագահը Ֆրանսուա Պրիւ – նա, երկրորդ նիստը բացաւ ժամը 14ին։

Նախ, Ատեանը լսեց բժիշկ Շարլ Պէ – նայիմ, հոգեբան, որ յայտարարեց թէ ջղաբանական քննութիւնը որեւէ անբնա– կան նշաններ չի յայտնաբերեր։ Մտային միջին կարողութիւններ, հաւասարակըշ– ռուած անհատականութիւն։ Ունի բաւա – կան բարձր մակարդակի մտաւոր եւ քա– ղաքական մտահոգութիւններ։ Մաքս – Հրայր Գիլինճեան՝ «...Մեծ պատիւ է որ կ'ըլնեն զիս ամբաստանելով»։

Ապա, յաջորդաբար ներկայացան Ֆը – բանապետ եւ զուիցերացի ոստիկաններ։

Ռիթոլ Մարզէն (ոստիկանութեան գըլ– խաւոր քննիչ) յատկապէս խօսեցաւ գոր– ծածուած կեղծ անուններու, ու այս հար– ցին երկրորդ անձին մասին, որուն նկա– րագրութիւնը չատ կը մօտենայ Մաքս – Հրայր Գիլինճեանին եւ երբեք կարելի չէ եղած վրան անուն մը դնել։ Ժամանակ մը կասկածները զացած են Տէմիրճեան ա– նունով մէկու մը վրայ, Մարսէյլէն, որ Պեռն զտնուած է Ժիլպէռ Մարինի ծած– կանունին տակ։ Ոստիկանը նաեւ յայտա– րարեց թէ մահափորձին ծառայող զէնքը գտնուած է Փարիզ։

Մաքս Օլդէռ, զուիցերացի ոստիկան, որ ճիշդ մահափորձէն եօք գտնուած է վայրերը, պատմեց Փետրուար 6–ի դէպ– քերը, կառքին յանձնումը, պանդոկէն մեկնումը (նախապէս տուած Թուական – նէն երեք օր առաջ), Ատենի մէջ պայուսակին գտնուիլը։ Ցայտնեց նաեւ որ զուիցերական ոստիկանութիւնը բոլոր վկաներուն ցոյց տուած է տախտակ մը տասնվեց նկարներով որոնց մէջ երեք անգամ կը գտնուի ամբաստանեալը (8, 10 եւ 14)։ Սակայն այդ նկարները Թղթածրարին մէջ չեն գտնուիր։ Թղթածը – րարին մէջ կան միայն այդ նկարներու փոքր նմոյշները, որոնցմով դժուար է մէկը ճանչնալ։ Հոս, պաշտպանութիւնը առարկութիւններ եւ վերապահութիւն – ներ ըրաւ։ Սակայն ոստիկանը ըսաւ որ զուիցերացի վկաներուն իրական նկար – ները ներկայացուած են։

Նախագահը՝ «այս նկարներուն վրայ արդեօ՞ք վկաներ ճանչցան այն անձը որ կրակ բացաւ»։

Ոստիկանը՝ «ոմանք ըսին որ մեծ նմա– նութիւններ կան Գիլինճեանի նկարներուն հետ»։

Ժիւլ Զէյթլէռ, զուիցերացի ոստիկան, որ իր կարգին զարձեալ պատմեց դէպ – քերը, խօսեցաւ Մաքս – Հրայր Գիլին – ճեանի երեք համբորդութիւններուն մա – սին, վարձուած կառքին եւ ապա աւել – յուց՝ «չեմ հասկնար Հայերուն կատա – րած այս մահափորձերը Զուիցերիոյ մէջ։ Իրենց դէմ բան մը չունինք։ Միայն մեր գործը կ'ընեինք»։

Նախագահը՝ «վկաները, վստա՞հ են, նկարները տեսնելով»։

Պատասխան՝ «Գիլինճեանը ճանչցան քիւ 8, 10 եւ 14 նկարներուն վրայ»։ Ճե– ոտյ, զարմանալիօրէն, ոստիկանը իր դրպանէն հանեց այն նկարները, որոնք ցոյց տրուած են վկաներուն։ Այս նկար– ները պէտք է գտնուէին Թղթածրարին մէջ։ Պաշտպանութիւնը բողոքեց ուժգնօ– րէն։

Սալվատորոի, Մարսէյլի Փէ։ Ժի։ ղլխաւոր քննիչ, պատմեց, Փետ– րուար 6–ի դէպքերը, Մաքս – Հրայր Գի– լինճեանի ժամանակացոյցը եւ կեցու – թիւնը Փերկոլա պանդոկը Փետրուար 3էն 6, ուր տեսնուած է ուրիշ անձի մը հետ որուն նկարագրութիւնը չատ կը նմանի իրեն։ Իր դերը եղած է Զուիցերիա եր – թալ, նկարներով եւ տեսնել ու ստուգել զարձեալ վկաներու յայտարարութիւն – ները։ Տախտակը տասնվեց նկարներով ներկայացուցած է Զուիցերիայի վկանե – րուն որոնք ըսած են թէ կրակ բացողը մեծ նմանութիւններ ունի Գիլինճեանի նկարին հետ։ Ոստիկանը՝ «մենք երբեք չկրցանք գիտնալ, համոզում գոյացնել որ կրակ բացողը Մաքս – Հրայր Գիլինճեանն է»։ Վարձուած կառքին մէջ գտնուած է տասնութ կճաթ մալպօրոյի եւ մէկ հատ ալ սենեակը։ Նախագահը՝ «որոնք ե՞ն ձեր նախընտրած ծխախոտները, պարոն Գիլինճեան»։

Պատասխան՝ «ժիքաճ, Պր։ նախագահ, բայց նաեւ մալպօրօ ալ կը ծխեմ»։

Տասը վայրկեան ընդմիջումէ մը յե – տոյ, սկսաւ ամբաստանեալ կողմի վկա – ներուն չարքը։

Տոդան Թիւրքմէն (դեսպանը) բացակայ իր վկայութիւնը կը բերէ նամակով զոր կարդաց նախագահը եւ որուն մէջ կը պատմէ դէպքը, մահափորձը։ կը յայտ– նէ թէ լինք կողմ է եւ կը ձգէ Ֆրանսա – կան արդարադատութեան որ ճշմարտու– թիւնը յայտնաբերէ։

Սթանլէ Զուիցերիոյ Անգլիոյ դեսպա – նին վարորդը, բացակայ, իր վկայութիւ– նը կը բերէ նամակով։ Ականատես եղած է մահափորձին. ճանչցած է երկու նը – կարներէ 7 եւ 10 (7–ը Գիլինճեանը չէ)։ Իրմէ պահանջուած է որ զայ Մարսէյլի դէմ յանդիման Գիլինճեանին։ Չէ ներկա– յացած։

Լաուսըր Հերման, որ մահացած է քանի մը ամիսներ յետոյ, ըսած է թէ կառքով չրջած ժամանակը, ականատես եղած է մահափորձին։ «Թուրք դեսպանին կառ – քին վրայ կրակ բացաւ երեք, չորս մեթ– րէն։ Առջեւէն անցաւ։ Ատրճանակը դրաւ մուք գոյնով պայուսակի մը մէջ։ Սա – կայն անկարող եմ ճանչնալ այս նկարնե– լուն մէջ, թէ ով է կրակողը»։

Տիկին Հերման, բացակայ, իր վկայու– թիւնը կը բերէ նամակով։ Տիկին Հերման կը զանուէր իր ամուսնոյն կառքին մէջ։ «Անկարող եմ անձին նկարագրութիւնը տալ։ առանց վստահ ըլլալու՝ քիւ 10 եւ 14 նկարները կը նմանին կրակ բացո – ղին»։

Հանց Վլուէրիչ, նամակաբաշխ, բացա– կայ – զուիցերական ոստիկանութեան ը– րած իր վկայութեան մէջ ըսած է «քիւ 14 նկարը, Գիլինճեանն է։ վարորդին ճո– վը նստած անձն է»։

Այս բացակայ վկաներէն յետոյ, Ա – ատենին առջեւ ներկայացան երեք վկայ, երկու թուրք եւ մէկ անգլիացի։

*Թազուէլէն Սաուէ, դեսպանին վարոր – դը (թուրք), որ կառքը կը վարէր մա – հափորձին ժամանակ, արտայայտուեցաւ Թարգմանի մը միջոցաւ։ Պատմեց իր տե– սածը՝ «ժամը 10։30–ին մեկնեցանք քըր– եական դեսպանատունէն դէպի անգլիա – կան դեսպանատունը (երկու դեսպանա – տուները իրարու շատ մօտ են)։ կառքը դրի բարգինկին մէջ եւ սպասեցի, միշտ մնալով կառքին մէջ։ ժամը 11–ին դես – պանը դուրս ելաւ։ Սովորաբար կառքին մէջ կը մտնէր ետեւի աջ դռնէն։ Այդ օ– րը, բացառաբար, մտաւ ձախ կողմէն ու նստաւ ետեւը։ Մեքենան աշխատցուցի եւ ոստիկանը (թուրք) նստեցաւ իմս։ Բար– գինկէն ելանք եւ մտանք Պրիւնատերնշ – թրասը, այսինքն պողոտան, պահ մը կառքը կեցուցի երթեւեկին համար եւ ա– պա դարձայ դէպի աջ։ Քիչ մը անդին, մեր առջեւ, մայթին վրայ անձ մը կանգ– նած էր ազդացիցի մը տակ։ կրակը կար– միրին գալով, կառքը կանգնեցուցի։ Այդ պահուն լսեցի գնդակներու ձայն մը։ Անմիջապէս կառքը դարձուցի դէպի ձախ եւ իշեցի հակառակ կողմը։ Լսեցի հինգ գըն– դակի հարուած։ կրակ բացողը լաւ չտես– այ, չեմ կրնար ճանչնալ։ միայն կրնամ ըսել որ ակնոց ունէր։ Տեսայ այն պահուն երբ պայուսակէն ատրճանակը կը հա – նէր»։

Նախագահը՝ «նկարներու տախտակին վրայ, քիւ մը ճանչցա՞ք»։

Պատասխան՝ «ոչ, չճանչցայ»։

Սակայն, Թազուէլէն զուիցերական ոս– տիկանութեան հարցաքննութեան ժամա– նակ, յայտարարած էր որ քիւ 8–ը նկա– րը կը նմանէր կրակ բացողին։

Նախագահը՝ «նայեցէ՛ք, Մաքս – Հր – բայր Գիլինճեան հոս է»։

Պատասխան՝ (Մաքս – Հրայր Գիլին – ճեանին նայելէն յետոյ) «ոչ, չեմ ճանչ – նար։ զրաղած էի կառքը վարելով։ եթէ նախապէս՝ քիւ 8–ը նկարը, ըսի, որովհե– տեւ այդ նկարին վրայ եղողը ակնոց ու– նէր»։

Իրասլան Մոհամէտ, դեսպանին ապա– հովութիւնը երաշխաւորող Թուրք ոստի– կան, որ նստած էր վարորդին քով։ Ար– տայայտուեցաւ Թարգմանի մը միջոցաւ։ Ան ալ դէպքը պատմեց դրեթէ նման մի– սին։ «...դէպի մեզի կրակ բացող անձը տեսայ, մայթին վրայ էր, մեր աջին, մէկ ու կէս մեթր անդին։ Ատրճանակս հանե– ցի, սակայն վարորդը կառքը անմիջապէս ձախ դարձնելուն չկրցայ ուղիղ երկար տեսնել»։

Նախագահը «ի՞նչ բաներ ձեզի այսպէս ըսել կուտայ»։

Պատասխան՝ «իր դէմքը եւ մարմնին վերի մասը»։

Նախագահը՝ «հոս է Գիլինճեանը, նա– յեցէք իրեն»։

Պատասխան՝ (դարձաւ դէպի Գիլին – ճեան, նայեցաւ) «այո, ան էր որ տե – սայ»։

Ռոպինսոն Քէնէթ, Անգլիոյ դեսպանին վարորդը արտայայտուեցաւ Թարգմանի մը միջոցաւ։ Կը գտնուէր քարգինկը ըս – պասելով Թուրքիոյ դեսպանի կառքի մեկ– նումին, զարձեալ իր տեղը զրաւելու հա– մար։ Լսած է դնդակի ձայները։ Տեսած է մարդը որ իր ատրճանակը ուղղած է դէպի Թուրքիոյ դեսպանին կառքին վրայ (ե– տեւի մասը)։ Մարդը առանձին եղած է։ Տեսած է ատրճանակը պայուսակին մէջ դնելը (Ռոպինսոնին ներկայացուցած այդ պայուսակը, եւ ստուգեց որ այդ է)։ Մարդը, յետոյ, դէպի իրեն եկած է։ կեցուցած է կառք մը, ճերմակ մերսե – դես մը, ու ըսած է վարորդին որ հետե– ւի այդ մարդուն։

Նախագահը՝ «այդ անձին նկարագրու– թիւնը տուա՞ծ է ոստիկանութեան»։

Պատասխան՝ «26 տարեկան, սեւ մա – զերով թեթեւօրէն գանգուր, թուխ, ոչ ածիլուած, պեխով»։

Նախագահը՝ «զուիցերական ոստիկա –

ՄԵՐ ՀՈՂԻՆ ԿԱՐՕՏՈՎ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՑԱՃԵԱՆ

Թմբուկ՝ եւ ի՛նչ. Թմբուկ՝ եւ ի՛նչ. Թմբուկ՝ եւ ի՛նչ...

Թմբուկ՝ եւ գուցէ միայն հո՛ղ։

Թմբկահար կիրակոս ափ մը հող է հիմա այն գիւղին մէջ, այն լաւ, կանաչ, հիանալի գիւղին մէջ։ Որքա՜ն վարպետ էր, որքան անմրցելիօրէ՛ն վարպետ։

Մեծ քէֆերու մէջ, երբ չատերը տաք– ցած կ'ըլլային ու բոլորը խանդավառ, մէկ ալ նայիս հօ՛ւի, նետեր է Թմբուկը գլխուն եւ ճոկանով՝ հայտե՛...

Ու բոլորը կը պարէին ոգեւոր, խենթ, զօրաւոր պար մը, Բարեկենդանի հսկա՛յ պար մը։

Եւ թո՛ղ այդ պահուն, խոր ու մռայ– լակոծ ձմեռ՝ քամիները ոռնան ամէն ուղղութեամբ, երկինքը որոտայ եւ կայ– ծակները իրենց նաչխուն դանակները պը– տրտցնեն տանիքներուն եւ պարտէզներուն վրայ եւ ճամբաները ըլլան ցուրտ ու ցեխոտ, թո՛ղ...

– «Թմբկահար Կիրակոսին պէս, այս աշխարհը Թմբկահար չի՛ ծնիր ալ»։ – Ան էր, կար եւ չկայ հիմա։ կար՝ եւ որքա՜ն արեւը կանաչ երիտասարդներ, արեւը դեռ վարդագոյն աղջիկներու հետ կար – դած, տուն – տեղ էր ըրած, իր ընկե – րոջ՝ զուռնաճի Տէվէճիին անխուսափելի մանանակցութեամբ, հարսանիքները ու – րախ, չէն ու փառաւոր ընելով։ Հարսա– նիքի ա՞ղ, հա՞մ մնաց իր մահէն ետք։

Թմբուկ՝ եւ ի՛նչ. Թմբուկ՝ եւ ի՛նչ. Թմբուկ եւ ի՛նչ...։

Թմբո՛ւկ, Թմբո՛ւկ՝ եւ ա՛հ, ո՛չ մէկ արձագանգ...։

Վերջ՝ եւ սուուր. վերջ՝ եւ հող. վերջ՝ եւ մնա՛ք բարով...։

Ամէն բան առատ էր մեր գիւղին մէջ, ամէն բան հեղեղ։ Տուները՝ բարձրա – ցած Աստուծոյ անսպառ չռեմարանն է – րուն քովն ի վեր կարծես։ Օդին՝ հոն, աղանդները՝ հոն, մխիթ, ցորենի հացը, պանիրն ու ձէթը՝ հոն։ Պարէնի աման – ները խոշոր կ'ըլլային այնտեղ. կարաս, տակառ, ամբարներ։ Ախո, խորունկ, ա– ռողջ կեանք մը։ Եւ Մա՛հը յետոյ՝ որ աշխարհներ կը լեցնէ, կը ծածկէ տա – փաստաններ, անտառներ եւ անմատչե – լիօրէն բարձրաբերձ լեռնագագաթներ՝ բլուրներու այս կանաչ հովիտին մէջ ու– նէր սակայն հազիւ ափ մը խորութիւն։ Լեզի, զառն ու վերջնական չէր Մահն այնտեղ։ անեցի էր կարծես, կարծես բա– րեկամ մը, եղբայր մը։ կրնայիր անոր հետ երթալ մօտ, կամ հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, չատ հեռու տեղեր, առանց կասկածելու վերադարձի մասին։ Եւ իրաւ, օր մըն ալ կը տեսնէիր՝ մեռել մըն է վերադար– ձած գիւղ, տուն, մեռե՛լ մը։ դուք չէք հաւատար անշուշտ, բայց իրենց հայ – րենքին, գիւղին, տունի՛ն մէջ ապրողնե– րը, եթէ պահ մը անդրադառնան ըսածիս վրայ, պիտի չզարմանան ձեզի պէս ու պիտի հաւատան ինծի։

Կը մեռնէիր, եւ հայրենի գիւղիդ մէջ իսկ թաղուելուդ, դուն՝ իրականին մէջ, կ'ապրէիր։ ճիշդ է, հարկհաւաքը քեզ– մէ բան մը չէր պահանջեր ա՛լ, ճիշդ է կառավարութիւնը կը ջնջէր անունդ իր արձանագրութեան տոմարներուն մէջէն, ճիշդ է նորէն, թէ դուն չէիր զար ա՛լ Սօսիին տակ, երթայիր արտ, եկեղեցի, ժողովի։ անեցինդրդ քեզ իրենց համրան– քէն չէին պակսեցներ, ոչ ալ ընկերներդ, ոչ ալ զրացին, ոչ ալ թշնամին։ Մեռել– ները կային ապրողներուն ցանկին, համ– րանքին եւ ընդհանուր գումարին մէջ։ Ցարի մը դիւղերէն բացակայող մը գուցէ աւելի՛ մեռած համարուէր, քան իսկա – պէ՛ս մեռած մը՝ ա՛յդ տարուան համար։ Այսպէս, որովհետեւ ճակատագրական բախտախաղին մէջ կորսնցուցած էիր մէ– այն մարմինդ, ոսկորներդ։ հողիդ վեր– ցուցած հիմա իր վրայէն դինք ծածկող խաբուսիկ քողը՝ եղած էր աւելի տեսա– նելի, աւելի չատակ, մաքուր եւ ազդու։ կեանքով աւելի լեցուն։ Հայրենի հողը կը պարտադրէ իր մեռելները ապրելու, զոր– ծելու, ներկա՛յ ըլլալու։ Հողը՝ – Ձեր մեռելներով ես ձեր գիւղը, տունն ու պատմութիւնը պիտի զարգարեմ,– կ'ըսէր եւ այդ զարդերը աւելի կենդանի, աւելի դեղեցի՛կ պիտի ըլլան, քան ձեր եւ աշ– խարհի բոլոր ապրողները, ու ձեր մեռել– ները պիտի ապրին ձեր ապրողներէն ա– ւելի...։

Հայրենի մահը ոճ մըն էր։ կեանքը տե– սա՛կ մը ապրելու ամէնէն դեղեցիկ եւ վեհ ոճերէն մին։ Թող ամբողջ աշխար– հը պահակ կանգնի հայրենի մեռելի մը նոր զոցուած գերեզմանին չուրջ։ անո – գուտ. առտուն՝ դուք բացուած պիտի զտնէք գերեզմանը։ հայրենի հողը ճամ– բած պիտի ըլլայ իր մեռելը եւ հայրենի երկինքը զայն պահած ու պատրաստած։ Մոռցի՛ր հայրենիքդ, կոխկրտէ անոր սահմանը, ինկիր օտար ափերու վրայ, եթէ որոշած ես վերջնականապէս ոչնչա– նալ։ Մահը այնտեղ է, խորունկ, անյա– տակ չուրերով մահը։

Մեր գիւղը հայրենիքի մը սկիզբն էր։ Հազարաւոր այդպէս գիւղեր, միլիոնաւոր այդպէս մարդիկ՝ եւ կեանքը կ'ըլլար ըն– դարձակ խազավայրը ու մահը, բոլոր մեծ բաներու մէջ աննշան զրօսանք մը, այդ խազավայրէն ներս։ բայց՝

Վերջ՝ եւ սուուր. վերջ՝ եւ հող. վերջ՝ եւ մնա՛ք բարով...։

(4 եւ վերջ)

ԹԱՏՐՈՆ

ԺԱՆ-ԺԱՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

Baron, Baronne-Ը

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

Լքուած յարկաբաժին մը վեցերորդ յարկի վրայ: Հազիւ ուրք կեցող դաշնակ մը, որու վրայէն պատմութիւնը անցած է, սակայն կարելի է դեռ քանի մը մեղեդիներ նուագել: Բեմին չատ լուսապաշտ կահաւորում, որուն պատուհաններէն եւ բացուածքներէն սողոսկող լոյսերու խաղին ներդաշնակութիւնը՝ մթնոլորտ եւ տեսարան կը փոխէ: Ահա այս չոր իրականութեան կը հակադրուի «Պարոն»ը: Պարոնը եւ պարոնները ան – չուշտ կը պատկանին պատմութեան եւ ... «հին չուկաներուն»: Սակայն մեր մօտ, հայերէն խօսակցական լեզուին մէջ, միայն կը կանչենք պարոնով. պարոն այսինչ ... պարոն այնինչ, եւայլն: Թատերախաղին խորագիրը կուգայ հոսկէ:

«Պարոն»ը կը կոչուի նաեւ ժողէֆ, իր կինն է որ զինքը կը կանչէ այդպէս: Ժողէֆի եւ «Պարոն»ին երկուութեան մէջեւ կը դառնայ ամբողջ խաղը: Երկուք է ինք, ինչպէս եւ իր ընտանիքի հասկացողու – թիւնը, որ զարմիկին այսինչ կամ այ – նինչ ազգականութիւնը չի կրնար զանազանել կամ ճշդել: Ընտանիքին տարբերզանել կամ ճշդել: Ընտանիքին տարբերզանել կամ ճշդել: Ընտանիքին տարբերզ

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Ճունկուրեան - եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կասթոն Փելըվէ եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

Այրի Տիկին Ալիս ՃՈՒՆԿՈՒՐՏԱՑԵԱՆի
(ծնեալ՝ Տողրամաճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ճունուար 31-ին:

Ճուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Փետ· 3, ժամը 15·30-ին Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել՝
Այրի Տիկին ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՊԱՊՃԵԱՆի
(ծնեալ՝ վարդ Տէրպետէրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի Ճուն - ուար 31-ին:

Ճուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Փետր· 4, ժամը 10·30-ին, Ֆուրպըվուայի Մարսէլըն - Պերթըլօ հիւանդանոցը, ռիւ Ֆիլֆորտ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պերճուհի Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թադէոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր Ճակոբեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ճուլիանէ Զպուքճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պաղտասարեան եւ զաւակները եւ Համայն Պաղտասարեան ընտանիքները եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները եւ բարեկամները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Լիոնի Ս· Ճակոբ Եկեղեցին, Փետրուար 7-ին, Կիրակի առաւօտ, իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին, ազգականին եւ զարմիկին՝

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Անահիտ Սապունճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ազապէկեան քոյրերը կը նուիրեն 500 Ֆ· Դպրոցասէր - Տիկնանց Վարժարանին: (Տառանալ «Ծառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ազգօգուտ ընկերակցութիւնը Այրի Տիկին Անահիտ Սապունճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ազապէկեան քոյրերէ ստացած է 500 Ֆ·:

×

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 2000 Ֆ· Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաղըրճեանէ իրենց մօր՝ Տիկին Անահիտ Սապունճեանի մահուան առթիւ եւ 700 Ֆ· պ· Միհրան Զաքարեանէ Ռուբէն Զաքարեանի մահուան առթիւ:

×

Հայ Ուսանողաց Օգն· Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Պօղոսեան քոյրերէն 100 Ֆ· փոխան ծաղկեպսակի Էմմօն Քարաֆօզի մահուան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Զիւրիւքտիշեանէն (Լօզան) 150 Ֆ· 1981 - 1982 տարեշրջանին համար:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիրանոյշ Զէյլէկեան իր ամուսնոյն Խաչիկ Զէյլէկեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 300 Ֆ· կը նուիրէ «Ծառաջ»ին:

ՎԱԼԱՆՍ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգ· Միութեան Բ· ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Փետր· 18, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9-ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան սրահը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը:

Այս ժողովը լիազօր կը նկատուի ժողովականներու քանակին համաձայն:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
OFFRE D'EMPLOI

RECHERCHONS

Mécaniciennes
Surjeteuses
Conditionneuses
et Coupeurs
(en Sweet - Shirt)

Ets. ZADOURIAN
(MONTREUIL)
Tél.: 528.61.24

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

Ուրբաթ, Փետր· 5, ժամը 20·45-ին Conférence, avec projection de diapositives, «Les Arméniens en Pologne au 17ème siècle»

par Nil AGOPOFF

Շաբաթ, Փետր· 6, ժամը 14, գծել եւ նկարել, ժամը 17, ճանչնալ իր հաւատքը:

URGENT
offres d'emploi

Maison de Retraite recherche
UNE INFIRMIERE DIPLOMEE
et
UNE AIDE-SOIGNANTE QUALIFIEE

Avantages sociaux.
Connaissance de l'arménien souhaitée.

Envoyer les C.V. (curriculum vitae) à M. KALDJIAN;
A.A.A.S.; 77, Rue La Fayette
75009 - Paris

Voyage à VENISE

Organisé par
LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section de Lyon

DU 8 AU 12 AVRIL

Transport en autocar long-courrier.
Séjour en Pension-complète, dans des Hôtels et restaurants de Ière catégorie.
PRIX: 1500 F.
Pour tous renseignements et inscriptions:
— Mme. TOUTLIAN; 888. 92. 51
— Sec. Eglise Arménienne; 860. 47. 18

ՋԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

Կազմակերպուած՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

8 - 12 ԱՊՐԻԼ (օթոֆառով)

Գինն՝ 1500 Ֆ·

Տեղերը ապահովելու համար դիմել.-
- Տիկին ԹՈՒԹԼԵԱՆ.- 888· 92· 51
- Ազգ· Տան գրասենեակ.- 860· 47· 18

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Փետրուար 6, ոճն է Սբրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ որդւոյ Նարսէին Մարտիրոսին եւ Զորեքտասան Հնուորացն: Տօն է նաեւ Սբրոց Աստուածնոյ Զօրավարացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ս· Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10-ին:

ՏՕՔԹՈՐ
ԳԼՕՍ ՊՈՒՐՄԱՅԵԱՆ
ՍՐՏԱԲԱՆ

Հաճոյքն ունի տեղեկացնելու բժշկական իր անձնական գրասենեակին հաստատումը:

Le Docteur
CLAUDE BOURMAYAN
Cardiologue

A le plaisir de faire part de l'installation de son cabinet.
I, Avenue Pierre Grenier
92100 — *BOULOGNE*
Tél.: 620.47.55
SUR RENDEZ - VOUS

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԵՐԳ

կազմակերպութեամբ՝
ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿ· ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կիրակի, Փետրուար 7, ժամը 15-ին
SALLE MOLIERE
18 - 20 *Quai de Bondy — Lyon 5e*

Կ'երգէ ժողովրդային սիրուած երգիչ՝
ԼԵՒՈՆ ԳԱՍԹՐՃԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ՝
«ՍԱՑԱՔ - ՆՈՎԱ» Նուագախումբին
Տոմսերը կը վաճառուին.-
- Լիոնի Հայոց Եկեղեցին
- Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը
- SEVAN Voyages; Cours de la Liberté, Lyon
- KRIK; Villeurbanne
- Tailleur EDOUARD; 20, Rue Vauban Lyon
- Garage FINA; Beynost

ԼՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ

ԲԱՑԱԿԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Փետր· 14-ին
Ալեֆ Մանուկեան հանդիսասրահը
au Centre Culturel Alex Manoogian
118. Rue de Courcelles - Paris 17e
Փութացէք գալ, բաժակ բարձրացնել աշխարհացորեայ ԼՍԱԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ կենաց ժամը 13-ին:

Ժողովրդական երգիչներ՝
ՆՈՐԱՑ
եւ
Բ· ՖՆՏԶԳԵԱՆ

Կ'ողեւորեն սեղանակիցները:
Ապահովել սեղանները, առաւօտները մինչեւ ժամը 10.- 372· 04· 20
ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 70 Ֆ·

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետր· 4, ժամը 20·15-ին
au Centre Culturel Alex Manoogian 118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Ամերիկահայ ծանօթ Դաշնակահար - երաժշտագէտ

ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

կը ներկայացնէ՝
«ՀԱՑ ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԱՑԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ»
Ա· Մաս.- ԿՈՄԻՏԱՍ - Ա· ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ - Ա· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ
Բ· Մաս.- Նմոյշներ հայրենի եւ սփիւռքի հայ երաժիշտներու գործերէն՝ Միկուլի, Պարթեւեան, Մանաս, Թերզիեան, Ճղնաւորեան, Բաբաջանեան, Բարխուդարեան, եւայլն:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 30 Ֆ·
Տեղերը ապահովելու համար կանխաւ դիմել Հ·Բ·Ը·Մ·-ի Քարտուղարութեան՝
Հեռ.- 520· 03· 18

×

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՎԱԼԱՆՍ
Ուրբաթ, Փետրուար 5, ժամը 20·30-ին
Համերգ - Դասախօսութիւն
en la Salle Yervant Hussisian 6, Rue Faventines — Valence
Ամերիկահայ Դաշնակահար-երաժշտագէտ
ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
կը ներկայացնէ՝
«ՀԱՑ ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԱՑԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ»

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վալանսի Մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հինգշաբթի, Փետրուար 4, երեկոյեան ժամը 8-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Պատգամաւորական զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Փետրուար 4, երեկոյեան ժամը 8·30-ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կը կատարուի նոր վարչութեան ընտրութիւն: (Ծանօթ.- ասկէ յետոյ՝ մասնաճիւղիս ընդհ· ժողովները տեղի կ'ունենան ամէն ամսուան առաջին Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8-30-ին):

51-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Փարիզեան Շրջանի ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ, ԹԵԻԿՆԵՐՈՒ, ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ և ԳԱՑԼԻԿՆԵՐՈՒ կողմէ եւ Մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆ Շրջանին

Կիրակի, Մարտ 7, ժամը 14·30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint - Dominique - Paris 7e Métro: Invalides

Համաշխարհային Սկաուտական Շարժման 75-րդ տարեդարձին նուիրուած յայտագիր· մասնակցութեամբ՝ Ֆրանսական եւ եւրոպական Սկաուտական Շարժումներու ներկայացուցիչներուն:

Սկաուտական նուագախումբ, հայկական պարեր, հայերէն զուարճանքներ, սկաուտական բեմական խաղեր եւ ներկայացումներ:

Մուտք 30Ֆ· Երախաներուն մուտքը ձրի է

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
4
JEUDI
4 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.097 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.097

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՄԱՌ ՀԱԿԱՃԱՌՈՂՆԵՐ...

—o—

Ունիմ բարեկամ մը – եւ վստահ եմ անպայման դուք ալ ունիք այդպիսի բարեկամ մը, – որ ամէն բանի կը հակառճառէ: Կեանքիս մէջ տակաւին չէ պատահած որ հարցի մը կամ դաղափարի մը հետ համակարծիք դտնեմ զինքը: Անկարելի է: Անպայման հակառակը պիտի պնդէ, խնդիրը պիտի հանէ, պիտի առարկէ, տասը աղբիւրէ ջուր պիտի բերէ փաստելու համար թէ իր ըսածը ճիշդ է:

Եթէ ամբողջ աշխարհի կողմէ անվարան ընդունուած ճշմարտութիւն մըն ալ մէջտեղ նետուի, ան նախ մտիկ պիտի ընէ զայն, յետոյ «բայց» մը պիտի հանէ բերնէն ու պիտի չարունակէ.

– Բայց ես կը խորհիմ որ...

– Բայց այդ մարդիկը չեն մտածեր որ ...

– Բայց ճշմարտութիւնը այն է թէ...

Ես միշտ անօգուտ նկատած եմ այդ տիպի մարդոց հետ երկար վիճաբանիլը, որովհետեւ դիտեմ թէ երբեք պիտի չկրնամ զիջողութիւն մը ստանալ իրենց – մէ: Լաւագոյնն է կարճ կապել եւ իրենց տեսակէտը ընդունիլ:

×

Անցեալ օր ան կրկին հանդիպեցայ ինծի: Չար բախտէն թէ՛ չատ բազմազրաղ էի եւ թէ չատ անտրամադիր: Քանի մը քաղաքավարական խօսքերէն վերջ անմիջապէս սկսաւ քննադատել թերթին մէջ քանի մը օր առաջ երեւցած յօդուած մը:

– Իրաւունք ունիս, պատասխանեցի:

Յետոյ անցաւ ուրիշ նիւթի մը եւ քանի մը կարծիքներ յառաջ քշեց:

– Իրաւունք ունիս ըսի:

Շարունակեց: Ինչ որ ըսաւ, ընդունեցայ մէկ կամ երկու բառով: Կը խորհէի թէ դոհ պիտի մնար իմ այս կատարեալ համակերպումէս: Ջմնաց:

– Դուն չատ բազմազրաղ ես, երթամ, ըսաւ ու մեկնեցաւ յանկարծակի դժդոհ:

Անդրադարձայ որ խեղճը իմ ամբողջական համամտութեանս հետ անզամ չէր կրցած համամիտ դտնուիլ:

×

Մեզմէ չատեր չեն հակնար հաւանաբար, թէ ծայրը աստիճան հակասելի ու ծիծաղելի կը դառնանք, երբ կը կարծենք թէ անպայման մե՛ր ըսածը ճիշդ է եւ մեր ընդդիմախօսն ալ իր կարգին չի կրնար իրաւացի ըլլալ:

Որքան լաւ ու խորունկ մտածենք նիւթի մը մասին, պատրաստ պէտք է ըլլանք ընդունելու, որ թերեւս կայ տեսանկիւն մըն ալ որմէ չենք կրցած տեսնել մեր քննարկած հարցը: Ուրիշ մըն ալ ահա հոնկէ կը նայի անոր ու կը տեսնէ մեր չտեսածը: Զկայ կարծիք մը, հարց մը, խնդիր մը, որուն մասին երկու հակոտնեայ տեսակէտներ կարելի չըլլայ պարզել առաւել կամ նուազ իրաւացիութեամբ:

×

Այս ճշմարտութեան առաջին անզամ անդրադարձայ քանի տարի առաջ: Այդ թուականներուն «Մարմարա»ի Գրական Էջերուն մէջ կը հրատարակէի չարք մը, ուր գրական ու գեղարուեստական հարցերու մասին կը խօսեցնէի երկու երեւակայական մտաւորականներ, մէկը երիտասարդ սերունդէն, միւսը երէց: Նիւթ մը մէջտեղ կը դնէի եւ երկու տարբեր ճաշակի տէր այդ անձերը կը խօսեցնէի թեր ու դէմ: Երկուքին հաչւոյն ալ պատուաւոր աշխատանք կը տանէի: Նախ մէկուն բերնին մէջ կը դնէի տրամաբանական ու համոզիչ խօսքեր, ու յետոյ միւսին համար կը փնտռէի նոյնքան տրամաբանական ու համոզիչ հակակարծիքներ: Զարմանքով կը տեսնէի, որ նոյն նիւթին չուրջ երկու հոգի կրնային բոլորովին տարբեր ու նոյնքան տրամաբանական կարծիքներ յայտնել: Կը բաւէր որ կարենայիր մէկուն տեսողութեան սահմանէն դուրս ելլել եւ մտնել՝ միւսին տեսողութեան սահմանին մէջ:

×

Այսօր կը հաւատամ ուրեմն որ խելացի գործ կ'ըլլայ մէկզի թողուլ յամառ հակառակութիւնը եւ դիմացինին ալ ճանչնալ՝ իրաւունք ունենալու իրաւունք: Եթէ անպայման հակաճառութիւն պիտի ընենք, ասի՛կա պէտք է ընենք մենք մեզի դէմ: Պէտք է քննենք թէ կարելի չէ՞ արդեօք մեր համոզումին հակառակն ալ պնդել, կարելի չէ՞ որ մեր պնդածին հակառակն ալ ճիշդ ըլլայ:

Եթէ հակաճառենք մենք մե՛զի հետ, պիտի տեսնենք որ մենք անզամ կրնանք ջրել մեր մէկ նախկին ըսածը:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵԻԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18-21)

ԿԱԹՆԱՂԲԻԻՐԻ
ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄՈՑԹԸ
ՊԱՐԳԵԻԱՏՐՈՒԱԾ

Ստեփանաւանի չրջանի Կաթնաղբիւր դիւղի ազգագրական համոյթը դափնեկիրի կոչումին արժանացած է համահայկական մրցումին: 30–ամեայ անցեալ ունեցող համոյթին երգացանկը բաղկացած է մօտ հինգ տասնեակ ժողովրդական երգերէ եւ պարերէ:

×

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱԻԱՔԱԾՈՅԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուա լոյս տեսած է «Անդրկովկասի Հանրապետութիւններու երիտասարդ բանաստեղծները» հաւաքածոն, ուր, հայ գրողներուն նուիրուած բաժնին մէջ, տեղ գտած են Ցովհաննէս Գրիգորեանի, Դաւիթ Ցովհաննէսի, Հենրիկ Էդոյեանի, Անահիտ Պարսամեանի, Արեմ Ցարութիւնեանի, Արմէն Մարտիրոսեանի եւ Եդուարդ Միլիտոնեանի քերթուածները: Հաւաքածոն կազմած է ռուս բանաստեղծ ու թարգմանիչ Լ. Կուպրիանով:

×

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՏՈՐ

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Հայ ժողովուրդի պատմութեան հատորներ»ի առաջին հատորը (ամբողջութիւնը՝ չորս հատոր, հրատարակութիւնը կը պատրաստէ Համալսարանի պատմութեան ամպիոնը): Հատորները կը բովանդակէ հին Հայաստանի քաղաքական, ընկերային-տնտեսական ու մշակութային պատմութեան վերաբերեալ կարեւոր վկայութիւններ, որոնք քաղուած են հայ եւ օտար պատմիչներու, տարեդիրներու երկերէն, վիմագիր արձանագրութիւններէն եւ այլ բնոյթի գրաւոր յուշարձաններէ: Առաջին հատորին մէջ խեթական, ասորական, պարսկական, յունա – հռոմէական եւ այլ աղբիւրներէ բերուած արժէքաւոր վկայութիւնները պատկերացում կուտան հայկական լեռնաշխարհի նախաբնիկներու, ցեղերու եւ ժողովուրդներու, հայ ժողովուրդի կազմաւորման, հայկական պետութեան ձեւաւորման ու զարգացման, օտար նուաճողներու դէմ անոր մղած պայքարի, ընկերային ու դասակարգային չարժումներու մասին, հին ժամանակներէն մինչեւ Թ. դարու կէսը: Հատընտիրի Բ. հատորի նիւթերը կ'ընդգրկեն Թ. – ԺԵ. դարերը, Գ. հատորինը՝ 1800 – 1917 թուականները, իսկ Դ. հատորինը՝ 1917–էն այսօր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Կիեւի մէջ տեղի ունեցած դասական ոճով ըմբշամարտի Խորհ. Միութեան բանակի ախոյենութեան մրցաշարքին յաղողութիւն արձանագրած են Անդրկովկասեան զինուորական չրջանի խումբի անդամներ Մանուէլ Ապիկեան եւ Արտուշ Թումանեան: Հայ ըմբշամարտիկները յաղթելով իրենց անուանի մրցակիցներ – րու՝ որոնք տարբեր տարիներ եղած են Խորհ. Միութեան եւ աշխարհի ախոյեանները, հասած են եզրափակիչ հանդիպումներուն, ուր յաղթական հանդիսացած է Ա. Թումանեան (90 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ) իսկ Մ. Ապիկեան 68 քիլօ դասակարգին մէջ արձաթէ մետալ չահած է:

×

Մոսկուա տեղի ունեցած «Դինամօ» Ընկերութեան կեդր. Խորհուրդի ազատ ոճով ըմբշամարտի երիտասարդական ախոյենութեան առաջին հանդիսացած է Երեւանէն Լեւոն Սահակեան: Երկրորդ տեղը գրաւած է Գէորգ Սարգսեան:

×

Նոյն Ընկերութեան դասական ոճով ըմբշամարտի ախոյենութիւնը տեղի ունեցած է Զապորոժիէ, երկրորդ մրցանակ մը չահած է Ա. Կոթիկեան:

×

Վորոշիլովգրադ տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան գիշերօթիկ դպրոցներու դասական ըմբշամարտի ախոյենութեան մրցաշարքին յաղող արդիւնք ձեռք ձգած են Երեւանի թիւ 10 գիշերօթիկի աշակերտները: Անոնցմէ չատեր արժանացած են երկրորդ եւ երրորդ մրցանակներու, իսկ 60 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ ախոյեան հանդիսացած է Ռ. Գրիգորեան:

×

ՍԱՄՊՕ

Կիրովական տեղի ունեցած «Դինամօ» Ընկերութեան կեդր. Խորհուրդի սամպոյի պատանեկան ախոյենութեան մրցումներուն, Հայաստանի ներկայացուցիչ – ներէն երկու մարզիկներ՝ կամօ Արզումանեան (60 քիլօ) եւ Սեւակ Շահնազարեան (52 քիլօ) ախոյեան հանդիսացած են:

×

ՃՄՏՐԱԿ

Երեւանի մէջ վերջ դտած են ճատրակի մայրաքաղաքի 52–րդ ախոյենութեան մրցումները: 11 կէտով ախոյեան հանդիսացած է Հրաչ Թավադեան, որուն կը հետեւին Լեւոն Եոլեան 10 կէտով եւ Սերդէյ Գալդունց 9,5 կէտով:

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍ

ՄԱՔՍ – ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ՝ ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Շաբաթ, Յունուար 23 – (առաւօտ)։ –

Ատեանի նախագահը նիստը բացաւ 9։10–ին։

Ցաջորդաբար ատեանը լսեց պաշտպանութեան տասնմէկ վկաները, եւ պաշտպան փաստաբանները կարգացին երկու բացակայ վկաներուն նամակները, իսկ Ժան Փոփըռէն՝ ընկերվարական պարագլուխը հիւանդութեան պատճառաւ վերջին պահուն չկրցաւ ներկայ ըլլալ ու վկայել։ Նախ, հայկական ջարդերէն, երեք վերապրողներ։

Կարպիս Ցակոբեան 76 *տարեկան, աճեւտրական «(Մաքս – Հրայր Գիլինճեանը ցոյց տալով) իր տեղը հոս չէ· եթէ հոս է, մեր սերունդին պատճառով է· ինչո՞ւ – վերապրող մըն եմ· հրաշքով ողջ մնացած եմ· այն ինչ որ մեր սերունդը տեսաւ, կարելի չէ մոռնալ։ Մայրս, հոյրս ողջ ողջ այրեցին։ Ֆրանսա հասանք ունայնաձեռն։ Այսօր, երեսուն հոգի կ'աշխատացնեմ։ Մենք հանքերուն մէջ ընկրսանք աշխատիլ, սակայն երրորդ սե – րունդը բոլորովին ուրիշ բան է»։*

Ցետոյ, պատմեց թէ ինչպէս 1915–ին, հայրը Թրքական բանակին մէջ կանչը – ւած, հրահանգ կը տրուէր քանդելու ժամէն ամէն ինչ լքել եւ երթալ· «մեծ մայրս ըսաւ, դուռը մի գոցէք, Աստուծոյ դուռն է, Թուրքերը թող մտնեն»։ Ապա, Սուրիոյ անապատները, կիզիչ արեւին տակ, անօթի, ծարաւ· Թուրք զինուոր – ները միշտ ջուրի ակերէն եւ դեռերէն հեռու կը քալեցնէին կարաւանները։ Անդադար կը քալէր ժողովուրդը, ոմանք կ'իյնային ճամբուն վրայ։ Ագռաւները դիակները կ'ուտէին։ «Ճոյրս այրեցին բարիւղին մէջ թաթխուած էուրջ մը բե – րանը դնելով· չեմ կրնար մոռնալ»։

Նախագահը՝ «Տունը կը խօսի՞ք այս բոլոր յիշատակներուն մասին»։

Պատասխան՝ «Այո՛։ Մեր պատճառով հոս է»։

Ղազարոս Մարկոսեան, 76 *տարեկան։ – Եթէ ամէնը պատմեմ, գիրք մը պէտք է, ըսաւ· ու պատմեց իր կրած չարչարանքները Ամասիայէն Հալէպ· չորս ու կէս ամիս քալել, անօթի, խոտ ուտելով· դիւղացիներէն գնած թանը ոտիկանները կ'առնէին ու կը նետէին։ Ցետոյ խօսեցաւ Թալէաթի մասին որ իրիկունը օղի կը խմէր Գրիդոր Զօհրապի հետ եւ յաջորդ օրը կ'աքսորէր։ Նոյնիսկ Թալէաթի մայրը զինքը անիծած է։ Պեռլինի մէջ Թէհ – լիրեան գինքը սպանեց։ (Նախագահը, հոս, հարցուց թէ ո՞վ է Թալէաթը)։ «Տասնութ տարեկանիս մտայ ֆրանսա – կան բանակը Լիբանանի մէջ, վրէժը լու – ծելու Սուլթան Համիտէն մինչեւ Թա – լէաթ հազարաւոր հայ գոհերուն։ Եթէ ֆանի մը դեսպան սպաննենք, բանական չէ վրէժ լուծելու համար· ինչո՞ւ թուրք կառավարութիւնը չընդունիր ցեղասպա – նութիւնը։ Թալէաթի հեռագիրը հոս է։ բոլոր կառավարութիւնները կ'ըսեն թէ ցեղասպանութիւն եղած է, բացի Թուր – քիայէն։ ... Ընտանեկան յարկէն ներս միշտ կը վերյիշենք այս դէպքերը, որ կարելի չէ մոռնալ։ եւ այս ամբողջը ազ – դած է Մաքս – Հրայր Գիլինճեանին վը – րայ»։*

Վարդան Քիւրքլեան 72 *տարեկան։ – Ցուզիչ չեչոով վերապծեց Չարդի եւ աքսորի օրերը, տալով սարսափեցուցիչ մանրամասնութիւններ։ «1915–ին հինգ տարեկան էի, ձիաւոր մը հասաւ Հա – յերը գիւղին հրապարակը եւ հրահանգեց ինչքերը հաւաքել եւ ճամբայ ելլել։ Մեր գիւղին բահանան կապեցին ծառի մը բու – նին եւ չարչարեցին։ Մայրս երկու զա – ւակներով, մէկը ձեռքը, միւսը կռնակը, ճամբայ ելաւ։ Ձինուորները մեզ կը մըտ – րակէին, կը ծեծէին։ Թրքական գիւղե – րուն մէջ հայ աղջիկները մէկ ոսկիի հետ կը փոխանակէին։ Այսպէս է որ մօրս – էոյրս տարին»։*

Նախագահը՝ «Մաքս – Հրայր Գիլին – ճեանի հոս ըլլալ ձեզ կը զարմացնէ՞»։

Վարդան Քիւրքլեան՝ «երբեմ չէի կըր – նար երեւակայել որ այս խառնուածքի տէր կրնար ըլլալ»։

Ցետոյ, եկան վկայելու յաջորդաբար, հայ թէ օտար պատմագէտներ, մտաւո – րականներ, լրագրողներ որոնք խօսեցան ցեղասպանութեան, հայկ· հարցի, ահա – բեկչութեան, մարզկային իրաւունքնե – րու, բռնութեան, Թուրքիոյ եւ այլ քա – ղաքական հարցերու կապակցութեամբ։

Ժան Մարի Գառգու 43 *տարեկան – դը – րադէտ։ –*

Եթէ Ֆրանսայի մէջ Հայեր կան, եթէ հայկ· Սփիւռք մը կայ, բաւ Ժան Մարի Գառգու, որովհետեւ ցեղասպանութիւն կայ, թէ ոչ Հայերը իրենց հողերուն վը – րայ կը դանուէին։ Ապա, հանդարտ չեչ – տով, առանց կիրքի վերագծեց Հայոց պատմութիւնը Ժ֊Դ· դարու կէսէն մինչեւ Ի· դարու առաջին քառորդը։ Ջայն դրաւ Աբեւելեան Հարցի շրջագիծին մէջ, խօ – սեցաւ Պեռլինի վեհաժողովի որոշումնե – րուն չուրջ, այսինքն բարենորոգումնե – րը, ապա ազատագրական չարժումները, ազգային եւ մտաւորական զարթօնքը, Օսմանեան կայսրութեան անկումը, երի – տասարդ Թուրքերը, Անկախ Հայաստա – նը, Սեւրի Դաշնագիրը եւ ապա խորհըր – դայնացումը եւ հուսկ Լոզանի դաշնա – գիրը։ Օրինակներով, փաստերով ցոյց տուաւ ցեղասպանութեան քաղաքակա – նութեան յառաջխաղացումը, կանխամը – տածումը, դիւականօրէն գործադրութիւ – նը։ Տուաւ նախ թիւեր։ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի, Լեփսիւսի, Քըրզը – նի որոնք կ'ըսեն ու կը վկայեն թէ երկու միլիոն եւ քիչ մը աւելի հայ բնակչու – թենէն որ կ'ապրէր Թուրքիա 1915–ին, մնաց միայն երեքէն չորս հարիւր հա – զար։ Ցետոյ, յիշեց Թալէաթի սարսա – փելի նախադասութիւնը որ կ'ուզէր ար – դարացնել իր ոճրային արարքը հետեւ – եալ խօսքերով՝ «Անատոլուի մէջ տեղ չկայ երկու ազգերու համար»։

Նախագահը՝ «դեռ Հայեր կը մնա՞ն Թուրքիոյ մէջ»։

Ժան Մարի Գառգու՝ «բանի մը տասնեակ հազար»։

Նախագահը՝ «ինչպէս թերթ մը կը հաստատէր, երջանիկ Հայեր կա՞ն Թուր – քիոյ մէջ»։

Ժան Մարի Գառգու՝ «դժուար է Հայու մը համար որ կը բնակի Թուրքիա, ըսել թէ երջանիկ չէ»։

Մէթր Լըքլէռ՝ «պատերազմէն անմի – ջապէս յետոյ, որոշ շրջան մը, չէի կար – ծեր որ Թուրքիան գրեթէ ճանչցած եւ ընդունած էր իր արարքը բանի դատա – պարտեց Երիտասարդ Թուրքերու պարա – գլուխները»։

Ժան Մարի Գառգու՝ «Երիտասարգ Թուրքերու ղեկավարութիւնը դատապար – տուեցաւ որովհետեւ պատերազմը կոր – սընցուց, երկիրը բանդեց, եւ ոչ՝ որով – հետեւ Հայերը բնաջնջեց։ Իսմէթ Ինէօ – նիւ Սեւրի մէջ ցաւ յայտնեց միայն հար – կադրուած պատերազմի հետեւանքներուն մասին։ Ցետոյ Մուսթաֆա Քեմալ լրա – ցուց իր նախորդներուն գործը, ինչ որ կը բացատրէ թէ ցեղասպանութիւնը շարու – նակուեցաւ»։

Ձշդիլ եւ լրիւ ըլլալու համար ըսինք թէ այս հարցում եւ պատասխան ու բա – ցատրութիւններէն առաջ, Ժան Մարի Գառգու ծանրացաւ Թալէաթի դերին վը – րայ, մարդը՝ որ մտածեց, ծրագրեց ու կիրարկեց ցեղասպանութիւնը։ Տուաւ կարգ մը վկայութիւններ յատկապէս Մորկընթաուի վկայութիւնը, Թալէաթի հեռագիրները։ Խօսեցաւ Ս· Թէհլիրեանի Թալէաթի սպանութեան մասին։

Ապա, չհետեց թէ Թալէաթի ամիւնները պատերազմի ընթացքին փոխադրուեցան Թուրքիա ու այսօր Պոլսոյ մէջ կը բարձ – րանայ իր դամբարանը, Անգարայի մէջ փողոց մը կը կրէ իր անունը։ Ու 1915էն ի վեր ոչ մէկ Թուրք կառավարութիւնը դատապարտեց այս ցեղասպանութիւ – նը։

Մէթր Փ· Տէվէճեան՝ «ձեր գիրքի հը – րատարակման ժամանակ Թուրքիա երկ – շումներ բաներցո՞ւց»։

Ժան Մարի Գառգու՝ «նախ Հալէթ հը – րատարակչական տունը էր որ պիտի հը – րատարակէր։ Գիրքը տպուած էր, կողքը պատրաստ։ Լոյս տեսնելէն տասնեւհինգ օր առաջ, Հալէթ հրաժարեցաւ, ըսելով թէ այս գիրքին հրատարակումը իր տրա – տեսական շահերուն վնաս կրնայ հասցը – նել Թուրքիոյ մէջ։ Ու այսպէս է որ, Ֆլամարիոն հրատարակչական տունը լոյս ընծայեց գիրքս։ Նմանապէս, ամէն անգամ որ ձայնասփիւռէն կամ հեռատե – սիլէն Հայերու մասին սփոռում մը կայ Թուրք կառավարութիւնը կը միջամտէ եւ ճնշում կը բանեցնէ։ Ինչպէս ժամ Շաճ – սէլ, իր ռատիօքոփիին համար ճնշում – ներուն ենթակայ եղաւ»։

Միշա այս Թրքական միջամտութիւն – ներուն եւ ճնշումներուն կապակցու – թեամբ մէթր Հանրի Լըքլէռ կարդաց Ա· Ֆ· Բ·ի հետեւեալ հեռագիրը՝

«Անգարա, Յունուար 20

Թուրքիոյ Արդարութեան նախարարը, պ· Ձեվտէթ Մանթէս, յոյս յայտնեց որ Էֆս – ան – Փրովանսի Ատեանը, ուր տե – ղի պիտի ունենայ հ ա յ ահաբեկիչ Մաքս – Հրայր Գիլինճեանի դատավա – րութիւնը, իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ ինչպէս կ'ակնկալուի Արդարա – դատութեան անկախ մարմինէ մը, *տեղե – կացանք Զորեքշաբթի Անգարայէն»։*

Նամակով մը ուղղուած պր· Ռ· Պա – ումենթէռի, Թուրք նախարարը իր մտա – վախութիւնը կը յայտնէ թէ «հայկական քոմանտոներ» փորձեն դատավարու – թիւնը չեղեցնել իր ճշմարիտ նպատակէն։ «բոլոր Թուրքերուն աչքերը այժմ դար – ձած են դէպի փրանսական արդարադա – տութիւնը, կը պրէ պր· Մանթէս»։

Մաքս – Հրայր Գիլինճեան մահափորձ կատարած էր, Տոքան Թիւրքմէնի՝ Պե – նի Թուրքիոյ դեսպանին դէմ, 1980 Փետ· 6–ին։ Փետրուար 10–ին, ձերբակալուած էր Ֆրանսա»։

Ցաջորդ վկան՝ Իվ Թերնոն· – վերա – բոյժ, պատմագէտ, 49 տարեկան։–

«Հայերը, ցեղասպանութեան մը պատ – մութիւնը» հատորին հեղինակը կատար – եալ դասախօսութիւն մը ըրաւ։ Նախ ը – սաւ՝ «հայ չեմ· տասը տարի ուսումնա – սիրած եմ Օսմանեան կայսրութեան պատ – մութեան եւ Ռուսիոյ բոլոր երեւոյթնե – րը, որոնմ զիս առաջնորդած են 1915–ի դէպքերուն»։ *Իվ Թերնոն ըսաւ թէ Հա – յերը զոհ դարձին դաւադրութեան մը որ բնաջնջեց երկու երրորդը Թուրքիոյ հայ բնակչութեան։ Ապա, սկսաւ Սան Սթե – ֆանոյէն, Պեռլինէն, բարենորոգում – ներու խոստումներէն, Ապտիւլ Համիտի 1895 - 96 չարդերէն, որոնք խլեցին երեք հարիւր հազար զոհ, հայկ· դիմադրա – կան չարժումներու ծագումէն, մտաւո – րական զարթնումէն, մինչեւ 1908 – 1915 երիտասարդ Թուրքերու չրջանը, որպէս պ ա պ ա փ ր ա բ ա ն ա կ ա ն եւ պ ա պ ա կ ա կ ա ն հոլովոյթներու չրջան։ Մանրացաւ Բանթուրանա – կան եւ Բանթուրքիզմի դաղափարներուն վրայ, առաջին համաչխարհային պա – տերազմը, որ չնորհեց լաւագոյն պայ – մանները, Հայերուն դէրքը պատերազմի նախօրեակին բաժնուած Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, Հ· Ց· Դ·ի իշդրումի ընդհանուր ժողովի որոշումը, այսինքն Հայու քաղաքացիի պարտականութիւ – նը։ Իվ Թերնոն բացատրեց թէ ինչպէս միջազգային եւ ազգային (Թուրքիա) պա – րագաները, դէպքերը առաջնորդեցին դէ – պի 1915 ցեղասպանութիւնը։ Ցիշեց վա – նի ինքնապաշտպանութիւնը, ոչ որպէս դաւադրութիւն Թուրք կառավարութեան դէմ, այլ որպէս ժողովուրդի մը փիզի – քական պաշտպանութիւն։ Ցեղասպանու – թիւնը՝ ըսաւ՝ «ուղղակի կազմակերպը – ւած, դեկավարուած արարք մըն է, հե – տեւաբար դաւադրութիւն մը»։ Ցետոյ, երկար նկարագրեց ցեղասպանութեան բեմադրութիւնը· այր մարդիկը բանակ կանչուած, ընտրանին առանձին դիւաստ – ուած եւ ապա կին, երախայ, ծերունի աքսորի ճամբան բռնած կարաւաններ – րով։

(Շար· 3)

ՄԵՐ ԱՄԻՍՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Ինչպէս անցեալ անդամ, Ցունուարի կապակցութեամբ ըսուեցաւ, ներկայ մեր ամիսներու անունները լատինական ծագում ունին, նոյնպէս եւ Փետրուա – րը։

Գրաբարի մէջ կը գրուէր Փետրուար։ Այս ձեւը կը յանգի լատիներէն Ֆեպ – րուարիուս ածականին։ Հայագէտները մինչեւ այսօր ալ չեն կրցած պարզել, թէ լատիներէն Պ–ն ի՛նչ ճամբով կամ պատ – ճառով հայերէնի մէջ դարձած է Փ, մին – պէս չեն կրցած բացատրել Յանուարիուս ամսուան անունին առաջին Ա·ի հայերէ – նի մէջ Ու–ի վերածումը։

Լատիներէնի մէջ Ֆեպրուարիուս առա – ջին հերթին նշանակած է «մաքրումի, քաւութեան»։ Բառը իր ծագումով կապ – ուած է էտրուսկական Ֆեպրուս աստուա – ծոյ անունին հետ, իսկ այդ աստուածը աստրերկրեայ թագաւորութեան տիրա – կալն էր։ Ամէն Փետրուար 15–ին անոր կը նուիրէին յատուկ հանդիսութիւններ՝ ողջ մարդոց մաքրման եւ մեռածներու հոգիներու քաւութեան համար։ Եւ Փետ – րուարն ալ այդ պատճառով կը կոչուի Ֆեպրուարիուս մենսիս՝ Ֆեպրուարի ա – միս, կամ կարճ՝ Ֆեպրուարիուս։

Այսպէս բառը գրեթէ նոյն հնչումով անցած է եւրոպական լեզուներուն. անգ – լերէն Ֆեպրուէրի, Ֆրանսերէն Ֆեվրիէ, գերմաներէն Ֆեպրուար, ռուսերէն Ֆիվ – րալ։

Ծանօթ է որ լեզուի մէջ աստուածնե – րու անունները, նախքան «աստուածաց – ուիլը», անպայման ունեցած են «մահ – նացու», սովորական մարդկային նշանա – կութիւններ, եթէ ոչ ատենք առնենք այդ անուններու արմատներու նախնական ի – մաստները։

Այդպէս ալ Ֆեպրուս աստուծոյ անու – նը չատ պարզ ձեւով կը յանգի լատին – երէն Ֆեպրուս բային, որ կը նշանակէ «մաքրել· մաքրումի ծէսեր կատարել»։

Մինչեւ 450 Թուականը Հռոմէացիներ – ու մօտ Փետրուարը տարուան ... վեր – ջին ամիսն էր, անկէ ետք է որ դարձած է երկրորդը եւ այդպէս ալ տարածուած աշխարհի լեզուներու մէջ։

Հայերու Նաւասարդին, այսինքն՝ նո – տարուան յաջորդող, ուրեմն եւ երկրորդ ամսուան անունն էր Հոռի։ Կը սկսէր Սեպտեմբեր 10–ին ու կը տեւէր 30 օր։ Ծանօթ է որ հին Հայոց ամիսները հա – զարապէս կը բաժնուէին 30–ական օ – րերու. անոնց որոշումը, բոլոր ժողո – վուրդներու նման, մեր մէջ ալ կը կա – ուէր, բնականաբար, Երկրի չուրջը Լու – նի պտոյտի տեւողութեան հետ։ Պար – հիւով՝ 12 ամիսներու 30–ական օրերը կը կազմէին 360 օրեր։ Իսկ թէ ուր վը – կորսուէին» տարուան մէջ աւելցած քա – նի մը օրերը՝ այդ մասին կը խօսուի ... տարուան վերջաւորութեան։

Առայժմ դիտնանք նաեւ որ հայկական Հոռի ամսուան անունը կովկասեան փո – խառութիւն է եւ աստղաբաշխօրէն կը նշանակէ «երկրորդ»։ Վրացերէնի մէջ օրը կը նշանակէ «երկու»։

ՊԵՏՐՈՍ ԲԵԴԻՐԵԱՆ

ԳՑԱԼՈՒԹԷ ԳՑԱԼՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ Հ· Բ· Ը· Մ·ի սրահին մէջ Դեկտ· 26–ին եւ 27–ին համերգ տուած է «Զուարթնոց» երգչախումբը, ղեկավա – րութեամբ Պօղոս Ասպահեանի։ Ցայտա – գրի առաջին բաժնին երգչախումբը մեկ – նաբանած է Վիվալտիի «Կլորիա»ն, որուն գլխաւոր մեներգիչը եղած է Ցասմիկ Թեմիզեան։ Երկրորդ բաժինը ամբողջու – թեամբ յատկացուած է Քրիստոսիոր կա – րա – Մուրզայի երգերուն, որոնցմէ վիպլուն հանդէս եկած են մեներգիչներ Ցովսէփ Շէրթիլեան, Ժան Աւագեան, Ծիւ – լիէթ Հարպոյեան, Հերմինէ Գալայճեան եւ Վարդան Տէր – Մովսէսեան։ «Զու – արթնոց» երգչախումբը, որ 12 տար – ուան անցեալ մը ունի, մեծ դեր կը խա – ղայ գաղութին մշակութային կեանքին մէջ։ Սուրիոյ պետական հեռատեսիլը Ցունուար 1–ին, կէս ժամուան յատ – կեր մը սփոռած է երգչախումբին նուի – րուած։

(Շար· 3)

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

«ՏՕՆԱԾԱՌ»

ԿՐԸՆՈՊԼ. – Կիրակի Յունուար 17–ին, ականատեսներ մեր մանուկներուն անհամբերութեամբ սպասած «Տօնածառը»: Նոյն առաւօտ, բոլոր խաչուհիները եւ դպրոցական աշակերտուհիները, հաւաքուած էին տեղւոյն վրայ, վերջին կարգադրութիւնները ընելու, սրահը աւելի ներկայանալի զարձնելու համար: Ուրախ էին բոլորը, մանաւանդ երախաները, որով – հետեւ ափիթը կը ներկայանար ցոյց տալու իրենց ծնողքներուն այն ինչ որ սորված էին երկու ամսուան մէջ: Աւելի ուրախ էին խաչուհիները տեսնելով թէ ապարդիւն չեն իրենց աշխատանքը, կըցած էին այդ մատղաշ հոգիներուն մէջ արթնցնել սէրը՝ իրենց մեծասքանչ լեզուին հանդէպ:

Ժամանակէն առաջ, սրահը սկսած էր լեցուիլ ծնողքներով եւ Կայ. Ազգ. Դպրոցական Միութիւնը դնահատող հայրենակիցներով: Օրուան խօսնակն էր նոր սեռունդական Օր. Քիւրաճեան, որ հան – դէսը բացուած յայտարարելով, բեմ կանչեց դպրոցի աշակերտուհիները, որ չատ յաջող կերպով երգեց Երեւան – էրեբունի, Կարս–Կարս, Հայորդի, Լորիկ երգերը. եղան արտասանութիւններ: Հոս կ'ուզեմ յիշել փոքրիկն Յակոբ Պիլազուկեանը, որ իսր զգացումով արտասանեց Շիրազի «Էլ ի՞նչ Հայ, երբ չես խօսում հայերէն»ը:

Ազգ առաւ ընկերուհի Սապունճեան, որ նախ Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը չնորհաւորելէ յետոյ, ի մէջ այլոց ըսաւ. «Հայ պատանին հայ պահելու դլխաւոր միջոցներն են հայ դպրոցը եւ հայ լեզուն: Կը խնդրենք ձեզմէ հայերէն խօսիլ ձեր զաւակներուն հետ: Մեր այսօրուան մանուկները որ վաղուան հայ տները պիտի դառնան, ի՞նչ ծանօթութիւն պէտք է ամբարեն, որպէսզի կարենան յաղթարարել կեանքի դժուարութիւնները՝ իբրեւ Հայ եւ իբրեւ մարդ: Ձեզի եւ մեզի կը մնայ սորվեցնել մեր մեծասքանչ լեզուն, անոր ամէն մէկ տառը, բառը եւ խօսքը լեցնելով անոնց անմեղ հոգիներուն մէջ, նաեւ՝ ազգային ոգի եւ գաղափար:

Գեղարուեստական բաժինը չարունակուեցաւ մենապարով, խմբական պարե – րով եւ ներկայացումով մը՝ «Շաքարա – վաճառ»ը. մերթ ընդ մերթ դաշնակին վրայ կը նուագէին փոքրիկն Թորոսեան եւ Լիլէճեան, հայկական եղանակներ:

Ներկայ էր նաեւ Կաղանդ Պապան, որու չուրջ հաւաքուած երախաներ երգեցին իրեն համար եւ բոլորը ստացան պըտուղներով լեցուն պարկեր:

Ճոխ պիւֆէ մը, խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած, կը սպասէր հանդիսականներուն, որուն չուրջ խնճոյքը չարունակուեցաւ ուշ ժամանակ:

ՋԱՐՈՒԿԵԱՆ Շ.

ՀԱՅ ՄՕՐ ՄԸ ՆԱՄԱԿԸ՝ ԷՄՆԸՍԹԻ

ԽՄԲ. – Այս նամակը լոյս տեսած է Փարիզի ռուսերէն շաբաթաթերթ՝ Լա Փանսէ Ռիւսի Դեկտ. թիւ 3–ի մէջ: Կուտանք թարգմանաբար:

ՁԱՅՆ ԲԱՐՁՐԱՑՐԷՔ Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻԻՆ ԻՄ ՈՐԴՈՒ

Ես, մայրը 1981 թուի Ապրիլի 9–ին Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան քրէական օրէնսդրքի 65, 67 յօդուածներով դատապարտուած Մարզպետ Ցարուքիւնեանի, դիմում եմ ձեզ՝ Մոսկուայի Հելսինքիի կազմակերպութեան, «Միջազգային Ամնիստիա» Մարմնին եւ Հումանիստական, դեմոկրատական, քաղաքացիական իրաւունքների պաշտպանութեան նուիրուած Եւրոմուտքի բոլոր կազմակերպութիւններին ու անձնաւորութիւններին:

1981 թուի Մարտի 26–էն Ապրիլի 9 Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան գերագոյն դատարանի սրահում տեղի ունեցաւ «Հայ Երիտասարդների Միութիւն» խմբակի հինգ անդամների դատավարութիւնը: Իմ որդին, որը համարւում է այդ խմբի ղեկավարը, յայտարարեց որ իրեն դատում են լոկ իր համոզմունքների համար, որ նա արդար է համարում իր գործը, իր համոզմունքները, եւ մտադիր չէ հրաժարուելու նրանցից եւ որ Հայերի ազգային չահերի միակ ճշմարիտ պաշտպանը Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնն է: Դրա համար եօթը տարուայ համակենտրոնացման ճամբարի եւ հինգ տարուայ աքսորի դատապարտեցին նրան:

Իմ որդին տառապում է լեարդի լեղուապարկի բորբոքումի հիւանդութեամբ, ուստի միշտ դանւում է բժիշկների հսկողութեան ներքոյ և ենթակայ է սննդառութեան յատուկ պայմանների (ռեժիմ): Ամբողջ իմ կեանքը անցկացրել եմ «Պետական անվտանգութեան Կոմիտէ»ի (ՔաԺէ. Պէ.) սեմին վրայ: Նախ՝ իմ ամուսնու պատճառով, որը ծառայել էր Դրաստամատ Կանայեանի - զօրավար Դրոյ – գնդում եւ դրա համար աքսորուել: Ապա իմ աւագ որդու՝ Շահէն Ցարուքիւնեանի պատճառով, որը առաջին անգամ բանտարկուեց 1968 թուին, այսպէս կոչուած «Հակասովետական գործունէութեան» մեղադրանքով, երկրորդ անգամ՝ 1977 թուին, հնարովի ամբաստանութեամբ (անդամ էր Հելսինքիի խմբակին) եւ ահա այժմ իմ կրտսեր որդու՝ Մարզպետի ձերբակալութեան եւ դատավարութեան պատճառով:

Ձեզ եմ դիմում, խնդրում՝ բարձրացրէք ձեր ձայնը ի պաշտպանութիւն իմ որդու Մարզպետ Ցարուքիւնեանի, որին պատժում են լոկ իր համոզմունքների համար մեր այս լուսաւոր 20–րդ դարում:

ԱՍԻԱ ԲՈՒԲՈՒՑԵԱՆ

Իմ հասցէն՝ Ասիա Բուբուլեան, Երեւան, Չերնիշեւսկայա փողոց 23, բնակարան 10:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԴԷՍՆԵՐ

ԷՍՏՈՆԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Տալինի մէջ (Էսթոնիա) տրուած նը – ւագահանդէսի մը ընթացքին, երեւանցի Թաւջութակահարուհի Մէդէա Աբրա – համեան առաջին անգամ ըլլալով մեկնաբանած է Բորիս Փարսադանեանի Թաւ – ջութակի համար գրած առնաքը: Խաոնինա ինա բնակուող հայ երաժիշտին գործին առաջին ունկնդրութիւնը բարձր գնա – հատուած է ներկաներու կողմէ:

×

Երեւանի Կամերային երաժշտութեան Տունը տեղի ունեցած է Ալիս Հեքիմբաշեանի երգահանդէսը: Օփերայի մեներգուհին այդ երեկոյ յայտարերի առաջին բաժնին մեկ – նարանած է Պախէն գործեր, իսկ երկրորդ բաժինը յատկացուած է իտալացի երգահաններու գործերու մեկնարանութեան: Յայտարերէ դուրս Ալիս Հեքիմ – բաշեան մեկնաբանած է Կոմիտասէն քանի մը երգեր: Երգչուհին երգէոնով ընկերացած է Կոմիտաս երաժշտանոցի դասախօս Կարինէ Աղաբէկեան:

×

Հայաստանի երաժիշտներու Տունը տեղի ունեցած է երգահանդէս մը, որու ընթացքին մեկնաբանուած են Գէորգ Ա. – մէնեանի նոր երգերը, որոնք կը կրեն «Ղօղանջներ» անունը: Երգերը, զորս յօրինած է երաժիշտը Թեհրանի թեմի առաջնորդ Արտակ Աբգ. Մանուկեանի բանաստեղծութիւններով, մեկնաբանած է Երեւանի Օփերայի մեներգուհի Նելլի Քարիմեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Անահիտ Նաղդեանի: Յայտարերի երկրորդ բաժնին մեկնաբանուած են Վահրամ Բաբայեանի Դաշնակի թիւ 5 սոնաթը (հեղինակին կողմէ) եւ Սոֆիա Սամուէլեանի romanններու շարքը, Ռ. Պապիկեանի կողմէ, որուն նուագով ընկերացած է հեղինակը:

×

Լուրը տարածուեցաւ հովերու ձայնով, արծուի թեւերով: Հովերը անցան հեռաւոր հեռագրաթելերէն, անցան ճամբաներէն, խօսեցան անցորդին, ճամբայէն անցնող կարաւանին: Բոլոր ճամբաներու կարաւանները պահ մը կանգ առին, կարծես զանգակները խլացան բամպակի պէս, երբ խմացան, որ Վարդաճորի կռուին մէջ սպաննուած է Սպիտակ Ձիաւորը:

Լսեց քիւրտը, թուրքը, ասորին, լազը, Մէքքէ գնացող պարսիկը, լսեց կարաւանին ընկերացող հայ բանուորը:

Ամպերը կ'ըսես պահ մը կանգ առին կարաւաններուն պէս, պահ մը կանգ առին բոլոր անիւները ջրաղացներուն:

Վարդաճորի կռիւին մէջ սպաննուած էր Սպիտակ Ձիաւորը:

Այդ օրը, լուսադէմին, Ջրաւանի մէջ չուներու անախորժ ազմուկ մը կար:

– Նիգար, Նիգար, մինչեւ լուա չուներու ձէնը չկտրեցաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՇՄԱՒՈՆ ԱՌՈՒՇԱՆԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 27–ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Յունուար 25–ին Երեւանի մէջ մեռած է Հայաստանի նախկին նախագահը Շմաւոն Մինասի Առուշանեան: Ծնած էր 1903–ին՝ Ադրբեջանի Լաչինի շրջանի Մինքենդ գիւղը: 1921–ին մանելով համայնավար կուսակցութեան շարքերը, պատասխանատու պաշտօններ վարած է մինչեւ 1949 Ղափան, Երեւան եւ Լենինական: 1949ին նչանակուած է ճանապարհի վարչութեան պետ, ապա՝ փոխագրութեան եւ խճուղիներու նախարար: 1953–ին Շմաւոն Առուշանեան ընտրուած էր կուսակցութեան Երեւանի շրջանի Ա. քարտուղար, իսկ 1954 – 1963 թուականներուն եղած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումի նախագահ: Այնուհետեւ վարած է Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր անտառային տնտեսութեան գլխաւոր վարչութեան պետի տեղակալի եւ ճկնատնտեսութեան միաւորման պետի պաշտօնները: 1974–էն ի վեր Նախարարաց Խորհուրդի խորհրդական էր:

Թաղումը կատարուած է Յունուար 27–ին: Շմաւոն Առուշանեանի դագաղը դրուած է Հայաստանի Արուեստի Աչխատողներու Տունը, ուր յարդանքի վերջին տուրք ընծայած են կուսակցական եւ պետական դեկավար դէմքեր: Մարմինը ամփոփուած է Երեւանի պանթէոնը, ուր դամբանականներ խօսուած են:

×

ՎՐԱՑԻ ԵՐԱԺԻՇՏԻՆ ԵՐԳԵՐԸ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ԲԱՌԵՐՈՎ

Վրացի երաժիշտ Սանդրօ Մխրխանաչվիլի երգերու շարք մը յօրինած է Յովհաննէս Թումանեանի, Վահան Տէրեանի, Աւետիք Իսահակեանի, Գէորգ Էմինի, Պարոյր Սեւակի, Սիլվա Կապուտիկեանի եւ Յովհաննէս Շիրազի բառերով: Երաժիշտը հայ բանաստեղծներու նկատմամբ իր հիացումը արտայայտելով ըսած է. «Զիս կը ներչնչէ հայ բանաստեղծներու նուրբ ու քնքուշ քնարերգութիւնը, անոնք կ'երգեն սէրը, մարդու ուժն ու զեղեց – կութիւնը, անոր ձգտումը ազատութեան եւ լոյսի»: Առաջին երգը՝ «Սպիտակ վարդ», յօրինած է 14 տարեկանին: Յայժմ յօրինած է աւելի քան 800 երգեր: Սանդրօ Մխրխանաչվիլի նաեւ նկարիչ է: Ունի չուրջ 200 գործեր՝ նկարչութիւն եւ գծագրութիւն, առաւելաբար բնանկար – ներ եւ դիմանկարներ, որոնց մէջ կան Հայաստանէն տեսարաններ:

Ուստա Ուաֆին էր խօսողը: Ուստան արեւէն չատ առաջ աղօթքի կեցած էր Զէյնալի եւ Մարտիկին համար:

– Ա՛յ, էն կողմերն էր, երբ առաջին անգամ լսեցի Մարտիկի ձիուն խրխինջը, – այդ առաւօտ աւելի վստահ խօսեցաւ Մարտիկի պինուորներէն մէկը Վարդաճորի լերան վրայ:

Քիչ չէին հաւատացողները, որ Մարտիկ, ձիու վրայ, Դիւաց Բնակարան ըսուած հովիտներուն մէջ մտած է: Մինակ Չէրչի Կիրոսն էր, որ ձեռքը եռեւ կա – ւած՝ գլուխը կախ կը քալէր Աբծուեսարէն վեր, կը քալէր չարչարուած աքսորականի մը պէս եւ կարծես կը խուսափէր ընկերներուն մօտենալ: Ի՞նչ պիտի ըսէր: Լսե՞ր որ Մարտիկ Վարդաճորի լեռներուն մէջ էր, հեռուէն լսած էին անոր ձիու խրխինջը:

Այդ գիշեր Աբջ Սաքոյի կռնակի գըն – դակը չատ նեղեց, մանաւանդ որ ամբողջ գիշեր արթուն մնացեր էր: Առաւօտեան դէմ պահ մը ժողովուրդին մօտ լինալ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՊՈՑ ՅՈՒԼՈՒՆՔՈՎ ԳԼՈՒԽԸ

Պինպաշին գիտէր, որ Մարտիկ չատ ճահիճ էր: Անոր մասին չատ բաներ լսած էր: Գիտէր, որ ականջին ունէր կապոյտ յուլունք եւ, սակայն, իր յաղթանակի երազներով այնքան յափշտակուած էր, որ կարծես, կասկածելու եւ չհաւատալու անծանօթ յամառութիւն մը ունեցաւ: Ան բնաւ չպիտի կասկածէր, եթէ Սպիտակ Ձիաւորի թիկունքներուն վրայ մէկմէկ երկաթէ թեւեր գտնէր:

Հազարապետը հրամայեց որ իրեն բերեն երկայնահասակ ժանտարմը, որ չատ բան գիտէր Սպիտակ Ձիաւորի մասին ու տեսած էր զայն Գարափունարի այգիներուն մէջ:

Սէլիմ պինպաշու չարժումները այլեւս հրաման էին: Ձիաւոր ժանտարմներ կը ղրկէր զանազան կողմեր: Հրամայեց որ իր եւ Զարէի համար պատրաստեն չորս ձիերով կառք մը: Պինպաշին այլեւս ապատած էր անյայտ անորոշ վտանգէն, գտած էր իր նոր կեանքը նոր փառքով ու Զարէով:

Հեռուհեռէ կարմրող արեւելքի գոյներուն մէջէն, հեռուներէն կուգային չարք բոնած պինուորներ ու ձիաւորներ: Բլուրի կողէն պինուոր մը գտած էր ձիու սանձ մը: Կը կարծէին որ Սպիտակ Ձիաւորը այդ կողմէն անցած ու ձգած է սպիտակ ձիուն սանձը: Ճամբուն վրայ դըտան հետք մը: Բանիմացներ այն կարծիքն ունէին, թէ Սպիտակ Ձիաւորը գիշերուան հրացանաձգութիւններուն տակ վիրաւորուած՝ մտած է տափաստաններուն մէջ ու ինքզինք մինչեւ կէօլին կողմերը քաշած էր:

×

Լուրը տարածուեցաւ հովերու ձայնով, արծուի թեւերով: Հովերը անցան հեռաւոր հեռագրաթելերէն, անցան ճամբաներէն, խօսեցան անցորդին, ճամբայէն անցնող կարաւանին: Բոլոր ճամբաներու կարաւանները պահ մը կանգ առին, կարծես զանգակները խլացան բամպակի պէս, երբ խմացան, որ Վարդաճորի կռուին մէջ սպաննուած է Սպիտակ Ձիաւորը:

Լսեց քիւրտը, թուրքը, ասորին, լազը, Մէքքէ գնացող պարսիկը, լսեց կարաւանին ընկերացող հայ բանուորը:

Ամպերը կ'ըսես պահ մը կանգ առին կարաւաններուն պէս, պահ մը կանգ առին բոլոր անիւները ջրաղացներուն:

Վարդաճորի կռիւին մէջ սպաննուած էր Սպիտակ Ձիաւորը:

Այդ օրը, լուսադէմին, Ջրաւանի մէջ չուներու անախորժ ազմուկ մը կար:

– Նիգար, Նիգար, մինչեւ լուա չուներու ձէնը չկտրեցաւ:

(Շար. 495)

Պ· Արմենակ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշանիկ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճա – նիկեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, կեսրոջ, մեծ – մօր, զոքանչին՝

ՋԱՆԱՋԱՆ ՄԻՒՒԱՑԻԼԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ կէտիկեան, Թորամա)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 1–ին 96 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Փետրուար 4, ժամը 10·30–ին Իսի Ս· Մարիամ Աստուածածնի եկեղեցին, 6 Ավընիւ - Պուռկէն:

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»· – Մեր ցաւակցութիւնները պ· Արմենակ Միքայէլեանի եւ ընտանի – քին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօներուն առթիւ Տէքինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները· – Տէր եւ Տիկին Գասպար Պաղտասարեանէ 1000 Ֆ· Տէր եւ Տիկին Ճիպըրայել Պահատուրեանէ 500 Ֆ· Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէր Սահակեանէ 500 Ֆ·:

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Փետրուար 6, տօն է Սբրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ որդւոյ Նորին Մարտիրոսին եւ Զորեքտասան Զին – ուորացն: Տօն է նաեւ Սրբոց Աստվմեանց Զօրավարացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Ս· Պա – պատարագ կը մատուցուի ժամը 10–ին:

le CENTRE CULTUREL
SAINTS SAHAK MESROP
et
l'UNION GENERALE
ARMENIENNE de BIENFAISANCE
présentent

MARDI 9 FEVRIER à 21 h.
CENTRE CULTUREL
SAINTS SAHAK MESROP

le Pianiste-Compositeur Américain

Chahan ARDZROUNI

qui, après son concert de Paris, interprétera et commentera des œuvres pianistiques de Compositeurs Arméniens :

SAYAT NOVA, KOMITAS,
A. KHATCHATRIAN,
A. BABADJANIAN,
E. MIRZOYAN, A. OHANNES,
A. BARTEVIAN

Réservation :
U.G.A.B. 33, cours Pierre-Puget
13006 Marseille (91) 37 75 97
Centre Culturel Sts Sahak Mesrop
339, avenue du Prado
13008 Marseille (91) 77 84 70

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԱԻԱՆԳԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Տեղի կ'ունենայ՝ Կիրակի, Փետր· 7, ժամը 13–ին:

MAISON DES CENTRAUX
8, Jean - Goujon — Paris 8e

Այս առթիւ,
1982–ի «ՀԱՐԵՆՑ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»Ը կը յանձնուի՝ բանաստեղծ
ԿԱՐԻԿ ԳԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

Սեղանները ապահովել, հեռախօսելով առաւօտեան մինչեւ ժամը 10·– 372· 04· 20
եւ անկէ ետք 780· 82· 58
ՃԱՇԱԳԻՆ 100 Ֆ·

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

Ուրբաթ, Փետր· 5, ժամը 20·45–ին
Conférence, avec projection de diapositives, « Les Arméniens en Pologne au 17ème siècle »
par Nil AGOPOFF

Շաբաթ, Փետր· 6, ժամը 14, գծել եւ նկարել, ժամը 17, ճանչնալ իր հաւատքը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԻԹՐՈԼ· – Պ· Ղազարեան 320 Ֆ·:

ՓԱՐԻԶ· – Տիկին Աղաւնի Թորոսեան 160 Ֆ·:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մոնմորանսիէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փէսանթօղլու իրենց քեռայրին կարա – պետ Վարդերէսեանի մահուան (Թրէվնօ) քառասունքին ի յիշատակ 100 Ֆ· կը նը – ւիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ· Առաք· Եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը չնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ գումարնե – րը· – Հրանդ Թադէոսեանի մահուան առ– թիւ փոխան ծաղկեպսակի Եկեղեցւոյ պ· Կարապետ Քէլէքեան, Այրի Տիկին Ալիս Յովհաննէսեան 300 Ֆ·, պ· Պահատուրեան 250–ական Ֆ· Եկեղեցւոյ եւ Փարիզի Ուսանողաց Միութեան, Կապոյտ Խաչի Լիոնի Մասնաճիւղը 200, պ· Օպօղեան Լիոնի դպրոցին եւ «Յառաջ»ին 200, Տ· Արուսեակ Ապաճեան 200, պ· Միքայէլ Միքայէլեան (Մարսէյլ) 150, պ· Թորոսեան (Շասէն), Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Խժտահարեան, Տէր եւ Տիկին Խժտահարեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գարա – դիւլահեան, Տիկին Սառա Նէնէճեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Մխսեան, պ· Յո – վակիմեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Նուրիկեան, Այրի Տիկին Նուարդ Խժտահարեան եւ պ· Զարուհեան 50–ական Ֆ·:

×

Այրի Տիկին Մարտիրոսեան 500, Այրի Տիկին Թադեւոսեան 200, Տիկին Քէշիշեան 150, Ադամեան եւ Այրի Տիկին Ա· Զա – քոյան 100–ական Ֆ·:

×

Շողիկ Մարտիրոսեանի մահուան առ – թիւ· – պ· Կարապետ Յովակիմեան 100 Ֆ·, պ· Թորոսեան Կարապետ 100 Ֆ· Եկեղեցւոյ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե– ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, չնորհակալու– թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղիկի, եկեղեցւոյ պայծառու – թեան համար, Գեղամ Ստեփանեանի մահուան առթիւ.– Ստեփանեան ընտ· 1·000, Տէր եւ Տիկին Մալճեան 500, Տէր եւ Տիկին Պէնիթօ 300, Ղուկասեան ընտ· 250, Վալանսի Ս· Գր· Լուսաւորիչ Եկե– ղեցւոյ հոգաբարձութիւն, Տէր եւ Տիկին Սիրատաղ (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կար– նիկ եւ Սէմէրճեան օրիորդներ, Սահակ– եան ընտ·, Տէր եւ Տիկին Գոհարեան 200– ական, Տէր եւ Տիկին Ժան - Փիէռ Ռե – պէքի 150, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սէ – մէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քէչէճեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Սար– գիս Ճերանեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գա – զուբեան եւ Մարի Գազուբեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճերանեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճերանեան, Տէր եւ Տիկին Յո– վակիմ Էմիրզեան, Տէր եւ Տիկին Հապ - պանեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սի– րանեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Թորոս– եան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Թորոս – եան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Միքիլեան, Տէր եւ Տիկին Տէր – Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր - Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ձրճրեան, Սէն Թ'Անթուա– նի Խարբերդի Հայր· Միութիւն, Օր· Ժորժէթ Սրապեան, Այրի Տիկին Ալթուն Վարդանեան, Օր· Օր· Թնկրեան, Խորէն Պապոյեան, Մինասեան ընտ· 100–ական, Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Սինաբեան, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Մէսճեան, Տէր եւ Տիկին Ճա– րութիւն Կեզիւրեան, Տէր եւ Տիկին Ճա– կոբ Սոլմազեան, Մորենիկի Հայր· Մի - ութիւն, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Գեղաշ – եան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Տալքիւիէեան, Գրիգոր Ժամազործեան 50–ական Ֆ·:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Երգիչ Պետիկ Ջեզի կը ապասէ
ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
ուր պիտի գտնէ լաւագոյն ճաշերը, լաւագոյն գինեւոով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ
Շաբթիշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ–ի օր:
BAR - RESTAURANT
SPÉCIALITÉS ARMENIENNES
SEVAN
Direction : M & Mme Bédikian
ՊԵՏԻԿ
Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, ճաշի ընկերակցութեամբ:
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19
Fermé le lundi

Vacances en Italie sur l'Adriatique
30 Kms. DE VENISE
à Jesolo

Rejoignez-nous pour former groupe 15 à 18 Arméniens pour des vacances réussies dans hôtel grand confort sur plage privée dans un lieu calme, chambres et terrasses vue sur la mer, distractions, excursions à volonté par guides professionnels, menu à la carte, cuisine soignée.
DU 1er AU 31 AOUT 1982
Chaque personne règlera le montant de son séjour à l'établissement hôtelier.
Pour tout renseignement complémentaire et documentation adressez-vous à PAYLAGH GHIRAGOSSIAN
34, rue Ballu 75009 Paris.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԵՐԳ

կազմակերպութեամբ՝
ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿ· ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՎԻԼԼԷՕՐՊԱՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Փետրուար 7, ժամը 15–ին
SALLE MOLIERE
18 - 20 Quai de Bondy — Lyon 5e

Կ'երգէ ժողովրդային սիրուած երգիչ՝
ԼԻԼԻՈ ԳԱԹՈՐՃԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ՝
«ՍԱՑԱՔ – ՆՈՎԱ» Նուագախումբին
Տոմսերը կը վաճառուին.–
– Լիոնի Հայոց Եկեղեցին
– Տէքինի Հայ Մշակոյթի Տունը
- SEVAN Voyages; Cours de la Liberté, Lyon
- KRIK; Villeurbanne
- Tailleur EDOUARD; 20, Rue Vauban Lyon
- Garage FINA; Beynost

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
OFFRE D'EMPLOI
RECHERCHONS
Mécaniciennes
Surjeteuses
Conditionneuses
et Coupeurs
(en Sweet - Shirt)
Ets. ZADOURIAN
(MONTREUIL)
Tél.: 528.61.24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ՇԱ՛ՐԶ ՄԻՈՍՓԵԱՆԻ

– ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ԱՄԵԱԿ –

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ուրբաթ, Փետրուար 12, ժամը 21–ին վաստուրական սրահը· դասախօսութիւն – զրոյց՝

ՄԱՄՈՒԼԸ

Կը մասնակցին· – Հայր Ռափայէլ Անտոնեան, Զուլալ Գազանճեան, Ժան Քէ– հայեան, Ալէն Տէլքրուա, Ժերար Ֆերա– սինի

SCHAVARCH MISSAKIAN
25ème anniversaire de sa mort
CONFERENCE -- DEBAT
LA PRESSE
avec la participation de :
P. R. Andonian, Zoulal Kazandjian, Jean Kehayan, Alain Delcroix, Jérôme Ferraccini.

ՎԱԼԱՆՍ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգ· Միութեան Բ· ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Փետր· 18, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9–ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան սրահը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը:

Այս ժողովը լիազօր կը նկատուի ժո – ղովականներու քանակին համաձայն:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱՅՑ

Մ· ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ նախկին դիմադրական – ներու Բարեկամական Միութիւնը Ձեզ կը հրաւիրէ խուռներամ մասնակցիլ ա– ւանդական այցին Միսաք Մանուշեանի յուշարձանին, 23ներու նահատակութեան 38–րդ տարեդարձի նշման առթիւ:

Իվրիի գերեզմանատուն, կիրակի, Փետրուար 21:

Ժամադրավայրը մէթրօփորթ տը Շուա– զի կայարանը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·30–ին:

×

ՀԱՆԴԻՍԱՒՕՐ ՃԱՇ
Նախագահութեամբ՝
ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԴՐՃԵԱՆԻ

Նախագահ հայ նախկին Ռազմիկներու ընկերակցութեան, եւ մասնակցութեամբ Մայր – Հայրենիքի ներկայացուցիչնե – րուն եւ Փարիզին ու գաւառին անճնա– րութեանց ու բարեկամներուն:

Մէջ ընդ մէջ ասմունք, երգ ու նուագ Արաքսի Գմբէթեանի ու Փեհլիվանեան – Գարագաշ երբեակին կողմէ ու առաջին ուկնդրութիւն Եդուարդ Միրզոեանի յօ – բինած նուագին, Միսաք Մանուշեանի յիշատակին նուիրուած:

Կիրակի, Փետրուար 21, ժամը 13·30–ին Ալէք Մանուկեան Մշակութային կեդրոն 118 Գուրսէլ փողոց, Փարիզ 17րդ – մէթ– րօ Գուրսէլ:

Սեղանները ապահովելու համար, կը խնդրուի հեռաձայնել ամբողջ օր 681· 44· 54, կամ ժամը 8 – 10, 13 - 16, 20 – 22 մինչեւ 241· 57· 77 թիւին:

Մաղթերու մատնակցութիւն՝ 120 Ֆ·:

×

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Նոյն Միութեան բոլոր անդամներն ու բարեկամները ընդհանուր ժողովի կը հր– աւիրուին յառաջիկայ Փետրուար 12, Ուրբաթ օր, ժամը 18–ին, նախագահ Գէորգ Պագըրճեանի սրահը, 32 փողոց, Թրէվիզ – Փարիզ 9–րդ:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
5
VENDREDI
5 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍԵ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատ : 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.098 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.098

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ 24-ՐԴ ՀԱՄԱԴՈՒՄԱՐ

ՄԱՐՇԷԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

—o—

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան 24-րդ համագումարը բացուեցաւ ընդհ. քարտուղարին երկար ելոյթով։

Մառչէ ոգեկոչեց նախ կուսակցութեան արձանագրած նահանջը, վերլուծելով պատճառները, քաղելու համար հարկ եղած դասը։ Սխալները հինէն կուգան եւ Մառչէ չի վարանիր մինչեւ 1958 երթալ, երբ սկսած է ընտրական մարմնի վրայ ազդեցութեան մաշում մը։ Եւ Մառչէ կը չեշտէ.- «մեզ, համայնավարներուն մօտ, պատասխանատուութիւնները արդարեւ, հաւաքական են։ Բոլորս կը բռնանձնենք։ Քննադատական խորհրդա - ծութեան ճիգը զոր կատարեցինք ամբողջ կուսակցութեան ճիգն է։ Յատակատեսութեան եւ քաղաքական քաջութեան ճիգ մըն է, որու ոգին է ապագայ յաջողու - թեանց ուղիները սահմանելու կամքը։ Եւ հաւաքական ճիգ մըն է, որու ըսինք ի մէջ այլոց.- բաղդատութենէն չենք վախնար միւս բոլոր քաղաքական խըմ - բաւորումներու գործելակերպին հետ»։

Բայց Մառչէի երկարապատում (160 մեքենագրուած էջ) տեղեկագիրը – ճառին բուն միտ բանին, զրեթէ նշանաբանն է՝ Ֆրանսական գոյներով ընկերվարութիւն մը կառուցանել։ Անգամ մը եւս կը դատապարտուի սթալինականութիւնը բայց հինգշաբթի օր փարիզեան մամուլը կը նկատէր թէ օտար պատուիրակութեանց մէջ, ամէնէն բուռն ծափահարութիւն - ները վայելած է խորհրդային պատուի - րակութիւնը զոր կը գլխաւորէր Ջեր - նենկօ, ինչ որ կը չեշտէր «Լիպերասիոն» իր խորագրով։ Մառչէ չատ ծանր յար - ձակեցաւ Նախագահ Ռեյկընի վրայ իր հակաչէ «չօ»ին առթիւ, դատապարտե - լով կեղծաւորութիւնը, ամբարտաւա - նութիւնը «դրամատիրութեան այս ծա - ղիկներուն», կամովին անտեսելով թէ Նախագահ Միթերան ալ Փարիզէն կը մասնակցէր այդ «չօ»ին...։

Ամէն պարագայի մէջ Մառչէի ճառին մէջ ամէն բան կար, հարկ եղած աւեն հաշտարար, երբեմն բուռն, անգիջող։ Նախկին համայնավար Փիէռ Տէքս կը վերլուծէ այս ռազմավարութիւնը, յի - շելով Լենինը, որ հրապարակ դրած է համայնավար կուսակցութեան այս «ոս - կի կանոնը»։- Երբ համայնավարները չատ արագ կ'երթան, չատ բացայայտ կերպով կ'արտայայտեն իրենց հեռանը - կարները, պէտք է յետ քայլ ընեն, յան - կարծ հաշտարար, չափաւոր ցոյց տան իրենք զիրենք, կարճ ժամանակ մը մի - այն, այնքան աւեն որ վերահաստատեն զանգուածներու հետ իրենց կորսնցու - ցած կապը։ Լենինն է որ ուսած է պատ - մական օրինակը երբ վերջ կը դնէր չա - փազանցութեանց եւ «պատերազմի հա - մայնավարութեան» սարսափին թոյլ տա - լու համար ղեմատէրներուն որ վերա - հաստատեն անհրաժեշտ տնտեսութիւնը (ՆԷՓ, տնտեսական նոր տնտեսութիւն)։

Այս համագումարին ներկայ են 112 պատուիրակութիւն, Թուրքիա միայն մէկ ներկայացուցիչ ունի։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28-30)

ՄԱՏԹԷՈՍ ՄԿՐՏՉԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՑՆ ԻՐԱՒԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

Խորհ. Միութեան ռանազնդակի 1981-ի տասը լաւագոյն իրաւարարներու ցանկը հրապարակուած է։ Տասերու մաս կը կազմէ Մատթէոս Մկրտչեան, որ անցեալ տարի ոսկէ մետալով պարգեւատրուած էր՝ Բարձրագոյն լիկայի մէջ հարիւրէ աւելի մրցում վարած ըլլալուն ի գնահատութիւն։ Մատթէոս Մկրտչեան նաեւ մարզիչ է։ Իր սաներէն չատեր հանդէս կուգան Հայաստանի վարպետ խումբե - րու կազմին մէջ, կը հրաւիրուին Խորհ. Միութեան պատանեկան խումբերու կազմերէն ներս։ «Արարատ»ի ներկայի խաղացողներէն Ալեոշա Անտոնեան, Մանուէլ Աւետեան, Սերգէյ Հայրապետեան եւ Արմէն Գասպարեան իր սաներէն են։

×

ՄՈՑԱՐԹԻ 225-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ա. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է Մոցարթի 225-ամեակին նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են երաժիշտին ձայնագրութիւնները, սաւերը, իրեն մասին գրուած աշխատութիւններ, նկարներ եւ այլ նիւթեր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ. համաձայնագիրը ստորագրե - ցեց ալժերական կազ գնելու համար, երկու տարուան բանակցութիւններէ ետք։ Խորհ. Միութեան հետ կնքուած համաձայնագրէն ետք, այս մէկին ալ բաւական ազմուկ կը հանէ։ Ընդդիմութիւնը սուղ կը գտնէ հաշուեցոյցը։ Ֆրանսա տարեկան 9,15 միլիառ խորանարդ մեթր կազ պիտի գնէ, քսան տարի։

ԷՐԶՐՈՒՄԻ մէջ 172 Քիւրտերու դատը բացուած է։ Անոնք ամբաստանուած են, որ անկատողական չարժումներու ընթացքին ինք հոգի մեղսուցած էին կարս։ Անոնցմէ 34-ը կրնան մահուան դատապարտուիլ։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Ձանձնախումբը որոշեց եւրոպական հաւաքականութեանց արդարութեան աւեանին դիմել Ֆրանսայի գործած զանցառութեանց համար, իտալական գինիի ներմուծումներու հարցին մէջ։

Un survivant raconte le massacre des Arméniens

«ԻՍԹՈՒԱՌ, մակագին» փետրուարի իր թիւին մէջ (24) լոյս ընծայած է խիստ չահեկան հարցազրոյց մը, զոր պարբե - րականին խմբագրութիւնը ունեցած է Բարգէն Ինճարապեանի հետ, որ կը պատմէ աքսորն ու ջարդերը։ Բ. Ինճա - րապեան հեղինակն է «լա Սոլիթիւտ տէ Մասաքրը» հատորին, որ այնքան յաջո - ղութիւն գտաւ հրապարակ եղած աւեն։

(*) HISTOIRE MAGAZINE
46, rue de Bagneux, 92120 Montrouge

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Ա ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ՄԱՍԱԼ» ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ...

ԽՄԲ. – «Հիւրրիյէթ»ի այս «լաւատեղեակ» աշխատակցին՝ Մէթին Տօղանալբի լոյս ընծայած այս յօդուածաշարքը թերթին Փետրուար 2-ի եւ 3-ի թիւերուն մէջ, կուտանք թարգմանաբար, պարզապէս որպէս ... զուարճալիք, առանց ստորակէտ փոխելու։ Վերնագիրն է՝ «Մահուան հնգաճնկիւնը», ուրկէ ինչե՞ր, ինչե՞ր կ'իմանանք...

×

Մէթին Տօղանալը ըսելէ ետք, թէ «Հիւրրիյէթ» Իտալիոյ, Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ զաղտնի սպասարկութեանց մօտ եւս թղթակիցներ ղրկած է, կը ըսկըսի իր յօդուածաշարքին Լիոնի Տէ. Լա. Թ.-ի պատասխանատու Պարիէր Պէրնարի հետ ունեցած իր տեսակցութեամբ։ Կուտանք «կարեւոր» նկատուած մասերը.-

Հարցում. – Ֆրանսայի մէջ զաղտնի գործունէութիւն տանող քանի՞ հայկական կազմակերպութիւններ կան, քանի՞ հոգի են, ձերբակալուածներ կա՞ն.

Պատասխան. – Այսօր զաղտնի կազմակերպութեանց կապուած հայ փանսթիէներու թիւը, ըստ մեզի, 300-ի չուրջ է։ Գալով զաղտնի կազմակերպութեանց, մեր զիտցածները հետեւեալներն են.

1. – Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Արեւմտահայ Կոմիտէ.

2. – Մարդկային Իրաւունքներու Հայ Պայքարի Կոմիտէ.

3. – Վրէժի եւ Դատի Կազմակերպութիւն.

4. – Հայ Ազատագրութեան Բանակ.

5. – Հայ Յեղափոխականութեան Կոմիտէ.

6. – Հայ Յեղափոխականութեան համար Արդարութեան Քոմանտոներ.

7. – Հայկական Վրէժի Ջոկատ։

Ըստ մեզի ասոնցմէ ամէնէն վտանգաւորը Վրէժի եւ Դատի Կազմակերպութիւնն է։

Հարցում. – Լիոնի մէջ 45 հազար հայ կայ. ձեռք ձգուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Հայերու զաղտնարակութեան եւ փրոփանտի կեդրոնները հոս են։ Հայ կազմակերպութիւններու հետ յարաբերութեան մէջ մտնելու համար կրնա՞ք ինծի միջոցներ տրամադրել։

Պատասխան. – Կարծեմ այս միջոցին Հայերը պատրաստութիւն տեսնելու վրայ են։ «Հիւրրիյէթ»ին Իտալիոյ հայ կազմակերպութեան մէջ մուտք գործած ըլլալը պիտենք։ Բնաւ չեմ յանձնարարեր որ մէկերնին մտնէք։

Տօղանալբ կը զրէ. – Ֆրանսա պարապ եկած չէի։ Տէսինի եւ Վիլէօրպանի մէջ Հայերու պատրաստութիւններուն մօտէն պիտի հետեւէի, եւ սակայն, Լիոնի մօտ Մօնտորի «դաստիարակութեան կեդրոն - ճատեղիէն» պիտի սկսէի գործել։

Պանդոկէս հեռաձայնեցի 49. 42. 97 թիւին։ Դէմս հայկական չեշտով Ֆրանսերէն խօսող կին մը ելաւ։

– Արա Գրիգորեանին հետ կրնա՞մ տեսնուիլ։

– Ան, հիմա Փարիզ կը գտնուի եւ չենք գիտեր թէ երբ կը վերադառնայ։

Արա Գրիգորեան Տէսինի «Ջարդ» փողոցի «Հայ Իտէալներու Իրականացման» կոմիտէի գործօն մէկ անդամն է։ Փարիզի եւ Տէսինի միջեւ կապերը ղեկավարողն է։ Տէսինի շրջանը 20 հազար Հայեր կան։

Տէսինի ղլխաւոր պողոտային զուգահեռ «Ջարդ» փողոցին անունը «24 Ապրիլ 1915» է։ Այս փողոցին մէջտեղը կը գտնուի յիշեալ կազմակերպութեան չէնքը, իսկ փողոցին ծայրը գտնուող հրապարակին վրայ կը նշմարուի «Վրէժի Ցուչարձան»ը։

Եւրոպայի մէջ իրրեւ քաղաքական ոճիրներ ծրագրող նկատուած «Հայ Իտէալներու Պաշտպան Կոմիտէի» շարունակութիւնը եղող «Հայ Իտէալները Իրականացնելու Կազմակերպութիւնը» ղեկավարողներն են՝ Սարըեան, Սապունեան, Պէյլէնթերեան եւ Արա Գրիգորեան։ Հայոց մէջ «չորս դլուխով վտանգ» անուանուող կազմակերպութեան ղեկավարները ամէն առիթով Թուրքիոյ դէմ եղած ցոյցերն ու ելոյթները կը պաչտպանեն, Վրէժի Ցուչարձանին տակ երդում կ'ընեն։

Երբ կազմակերպութեան կեդրոնը գայի, ներսը հաւաքոյթ կար։ Քանի տարեկան երիտասարդ մը բաւ կարուկ չեզտով, – Ոեւէ օտար չի կրնար ժողովին մասնակցիլ։

Հայերու մէջին Եւրոպայի կեդրոնը եղող Լիոնի հայկական գործունէութեանց եւ փրոփականտի կազմակերպութիւնը Նոր Սերունդի ձեռքն է։ Երբ Նոր Սերունդին ի՛նչ ըլլալը հարց տուի, Ֆրանսական զաղտնի սպասարկութեանց պատասխանատու պրն. Պէրնար ըսաւ.-

– Նոր Սերունդին ի՛նչ ըլլալը մենք ալ չկրցանք հասկնալ։ Չենք գիտեր թէ քաղաքական ոճիրներու եւ պայթուցիկներով սպպրթաձներու հրամանները արձակո՞ղն է, թէ փողոցներուն մէջ ցոյցեր կազմակերպողը։ Հրատարակուող զեկուցմներուն տակ միայն Նոր Սերունդ կը գրուի։ Կրօնական իշխանութիւն ունեցող մէկն ալ կրնայ ըլլալ, ամբողջ գործունէութիւնները կառավարող կեդրոն մըն ալ, չենք գիտեր։ Միայն թէ այս զեկուցումներուն Զուիցերիայէն զալը հատատեցինք։ Զուիցերիա ուրիշ կազմակերպութիւն մըն ալ կրնայ գոյութիւն ունենալ, փնտռտուքի մէջ ենք։

Ֆրանսայի Մօնտոր քաղաքին ճիշդ մէջտեղը կը գտնուի Սէն Սիռօ փողոցը։ Այս փողոցէն երկու քիլոմէթր անդին 20.000 քառակուսի մէթր հողի մը մէջտեղը, բարձր պատերով չրջապատուած դարաւոր չէնք մը կայ։ Սեւ Դղեակ կոչուղ այս չէնքը, հայ կղերականներու կողմէ կառավարուղ եւ հայ մեծահարուստներէ նպաստաւորուած, ֆանաթիէ Հայերու հաւաքավայր եղող «Հայ դաստիարակութեան կազմակերպութեան» կեդրոնն է։

Ամէն թուրք դիւանադէտի սպանութենէն առաջ, այս չէնքին մէջ հայ կղերականներու կողմէ «մեծ ծէս» անունով հաւաքոյթներ տեղի կ'ունենան։

«Ոխի ծէս»երուն թուականը Ապրիլ 24 է։ Այս հաւաքոյթներուն փափազներ՝ Կապրոյեան (Լիբանանէն) Քէհէեան (Վենեսիկէն), Լեւէնեան (Փարիզէն) եւ Սարըեան (Մարսէյլէն) կը մասնակցին։

Այս կեդրոնին նախագահը փափազ Զապպարեանն է։ «Ոխի ծէս»երը անոր հրամանով կը կատարուին։ Լիբանանէն եկող Կապրոյեան այս հաւաքոյթներու ընթացքին հայ միլիթանեներուն «քաղաքական ոճիրներ գործելու համար» ազդանշան կուտայ։

Այս կեդրոնին զաղտնիքը լուծելու համար զաղտնօրէն «Սեւ Դղեակ» մտայ եւ ելայ։ Զորս յարկանոց չէնք մըն է։ Ամէն, վրան խաչ կրող ուրիշ չէնք մը եւս կայ։ Հոս «Ոխի ծէս»երուն կատարուած տեղն է։ Առաջին յարկը մարզումի կամ դասախարակութեան սրահն է։ Երիտասարդ Հայերուն ուղեղները Թուրքիոյ դէմ ըլլալով՝ հոս է որ կը լուացուին։

Շէնքին քով քաղաքին հետ հաղորդակցութիւն ապահովելու համար չորս ինք - նաչարժներ կան, –

692262 - 69, 24486 - GT 69, 379 - 6 E 69, 46070 HF 69 թիւերը կրող այս ինքնաչարժները յաճախ կը տեսնուին Դաւիթ Սահակեանի եւ իրեն օգնական Օֆլազի 295 ռիւ Պուալոյի հաւաքատեղին, Տիգրան Զէէնեանի եւ Կ. Ալանեանի 215 ռիւ Տիւկէկլէն հաւաքատեղին։

«Հայ Դատախարակչական Կեդրոն»ին ծախքերը հոգացող հայկական կոմիտէին գործօն նախագահ Սարահոնեանի եւ Պահատուրեանի հետ յարաբերութիւններն ալ այս ինքնաչարժներով կ'ապահովուին։

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍ

ՄԱՔՍ - ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Շաբաթ, Յունուար 23 – (առաւօտ). –

Առեանը, յետոյ, լսեց ժիրայր Լիպարիտեանը, Պոսթընէն յատկապէս ժամանած, 36 տարեկան, պատմութեան դասախօս: Ներկայացուց ի մանաւորի Թուրքիոյ Հայերու այսօրուան վիճակը եւ կացութիւնը: Վաթսուն հազար Պոլիս եւ վաթսուն հազար նաեւ ներքին գաւառներուն մէջ: Հալածանքներ ու ճնշում – ներ կը չարունակուին: Թուրք կառավարութիւնը կամայական եղանակներով կը ճնշէ Հայութիւնը. արդելքներ կը դնէ որպէսզի Հայը հայկ. դպրոց չյաճախէ, հայերէն լեզուն, պատմութիւնը չսորվի:

Նախագահը՝ «այս ամբողջը գիտէի՞ք» (Հարցումը կ'ուղղէ Գիլինճեանին).

Մաքս - Հրայր Գիլինճեան՝ «անշուշտ: Բոլոր Հայերը գիտեն: Այս բոլոր հարցերուն համար է, որ խօսեցայ Լօզանի դաշնագրի մասին»:

Ցետոյ Լիպարիտեան չարունակեց ըսելով, թէ Թուրք կառավարութիւնը ճըն – շումներ կը բանեցնէ Պետութիւններուն վրայ որպէսզի ընթացք չտրուի Հայերու պահանջներուն, կատարած ցոյցերուն:

Մէթր Հանրի Լըքլէռ՝ «այսօր, խոր – հրդային Հայաստան մը գոյութիւն ունի» .

Ժիրայր Լիպարիտեան՝ «Խորհ. Հա – յաստանը հայկական դատի դրօշակիրը չի կրնար ըլլալ: Իր բաղաքականութիւնը Մոսկուայի մէջ կ'որոշուի: Խորհ. Հա – յաստանը կը ներկայացնէ պատմական Հայաստանի մէկ տասներորդը: Մնացեալը մեծ մասամբ գրաւուած Թուրքիոյ կողմէ»:

Ապա, կանչուեցաւ վկայելու այս երկրի բարոյական բարձր հեղինակութիւն մը՝ Հանրի Նոկէռ, նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկային: Հանրի Նոկէռ ըսաւ թէ 1975-ին մասնակցած է Փարիզի մէջ հայկ. ցեղասպանութեան 60-ամեակի ոգեկոչումներուն: Որպէս պատմագէտ ուսումնասիրած է հայկական թղթածը – բերը Մարդկային Իրաւանց Լիկային մէջ: 1917-ին արդէն, Մարդկային Իրաւանց Լիկայի համագումարը անդրադարձած է Հայերու հարցին: 1976 – 1977-ին հայկ. ցեղասպանութեան պատմական ճանաչման հարցը դրուած է եւ Մարդկային Իրաւանց Լիկան կողմնակից է ճանաչման: Մարդկային Իրաւանց Լիկան կը դատապարտէ Թուրք դիւանագէտներու կատարած ճնշումները միջազգային աշխարհի մէջ Հայերու նկատմամբ: Հոս, Հանրի Նոկէռ, յիշեց Վիէն քաղաքի մէջ «1915 Ապրիլ 24» փողոցի հարցը, քաղաքապետը Լուի Մերմազ (այժմ նախագահ Սզդ. Ժողովին) ճնշումներու ենթակայ եղած է, ու աւելցուց՝

«Մարդկային Իրաւանց Լիկան չի կըրնար հանդուրժել այս ձեւի ճնշումներու: Հայկ. գաղութը պէտք է համարկուի, պահելով սակայն իր ազգային ինքնութիւնը»:

Նախագահ՝ «արդեօք բռնութիւնը պատասխա՞ն մըն է այս հարցերուն».

Հանրի Նոկէռ՝ «բռնութիւնը, ես անձնապէս կիրարկած եմ իմ երկրիս համար, որոշ պարագաներու տակ. անոր համար պատուանշան ստացած եմ: Բռնութիւնը չեմ դատապարտեր որպէս բռնութիւն: Մարդկային Իրաւանց Լիկան տարբերութիւն կը դնէ այն բռնութեան միջեւ որ կը ձգտի կայունութիւնը խախտել ժողովըրդավար օրէնքներու, երկիրներու եւ այն բռնութիւնը որ օրինաւոր պաշտպանութեան հակազդեցութիւն մըն է մեծամասնական վարչածեւի մը մէջ:

Ցաջորդ վկան՝ Իվ Գասպարեան՝ 53 տարեկան. – Վերագծեց պատմականը Մարսէյլի Նահատակաց Յուշարձանին: Ծանրացաւ Թուրք կառավարութեան հակազդեցութեան վրայ, զոր դասաւ չափազանցուած, քանի Յուշարձանը կը կանգնի Հայ եկեղեցւոյ մը բակը, եւ ոչ հրապարակի մը վրայ: Այս դէպքը, աւելցուց ան, գիտակցութեան զգացում մը արթնցուց մանաւանդ երիտասարդութեան մէջ, որ ժառանգորդն է ծանր եւ ողբերգական անցեալի մը: Քիչ մը այս չըր – ջանին է որ սկսան ահաբեկչական արարքները:

Ցետոյ, Առեանը լսեց Ժէռար Շալեան, 48 տարեկան. – Լինպի դասախօս: Իր վկայութիւնը բերաւ հայկական ահաբեկչութեան, առանձնայատկութեան մասին: Հայկ. ահաբեկչութիւնը ոչ ընկերային, ոչ դաղափարաբանական, ոչ ալ կարգերու խախտումի ահաբեկչութիւն մըն է, ըսաւ ան: Երիտասարդներու հակազդեցութիւն մըն է լռութեան դէմ, անտարբերութեան առջեւ, անտարման զայրոյթ մը: Դարու մը մէջ, ուր կը խօսինք ցեղասպանութեան անկապտելիութեան մասին, Թուրք կառավարութիւնը ամէն ճըշտում բանեցուց 30-րդ պարբերութիւնը, ուր հայկ. ցեղասպանութիւնը կը նշուէր որպէս 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը, ջնջել տալու: Ֆրանսա ընդդիմացաւ, բայց ի զուր: «Թուրք դիւանագէտներու դէմ գործուած ահաբեկչութիւնն է որ խօսիլ տուաւ հայկ. ցեղասպանութեան մասին»: ... Եւ նաեւ արեւմտեան ընկերութեան մեդիաներու եղնեակը որ միայն կը խօսի այժմէականութեան մասին»: Ժէռար Շալեան նաեւ յայտարարեց որ հայկ. ցեղասպանութիւնը կը պատկանի համաշխարհային խղճին, հաւաքական յիշողութեան:

Յաջորդ վկան էր, ժան Փուիրբէն, ինչպէս յիշեցինք, բացակայեցաւ վերջին պահուն, հիւանդութեան պատճառաւ:

Ժիլ Վոլֆ, փաստաբան, Պրիւքսէլէն: Ըսելէ յետոյ թէ երկար ժամանակէ ի վեր կը զբաղի ցեղասպանութեան հարցով եւ յիշելէ նաեւ 1948 Ապրիլ 9-ի սահմանադիր ժողովը, որ կը դատապարտէ ցեղասպանութիւնը որպէս ոճիր, եւ բազմաթիւ Պետութիւններու վաւերացումը այս որոշումին, անդրադարձաւ յատկապէս 30-րդ պարբերութեան, բացատրեց հանդրուան առ հանդրուան հարցին զարգացումը եւ եզրակացուց՝ «պատմութենէն դէպք մը կը ջնջուի»:

Ալֆրէտ Կրոսէր, Համալսարաններու դասախօս, իր վկայութիւնը բերաւ նամակով: Ահաւասիկ հատուած մը՝ «կը փորձեմ երեւակայել երիտասարդ Հրեա – ներու հակազդեցութիւնը եթէ Գերմա – նիան այսօր մերժէր ընդունիլ վերջին պատերազմի ջարդերը եւ պատուէր Հիտլէռը որպէս ազգային հերոս»:

Ռիչըրտ Յովհաննէսեան (Միացեալ – Նահանգներ) իր վկայութիւնը բերաւ նամակով, գրուած անգլերէն, որուն թարգմանութիւնը կարդաց մէթր Հանրի Լըք – լէռ: Ռիչըրտ Յովհաննէսեան կը փաս – տէր ցեղասպանութեան գիտական բնոյթը:

Վերջին վկան էր Րաֆֆի Արզումանեան, 39 տարեկան, ուսուցիչ: Խօսեցաւ Պաշտպան Մարմնի անունով, որ 40 հազար ստորագրութիւն ղրկած է քննութիւնը կատարող դատաւորին, Արդարութեան նախարարին: Սփիւռքի մէջ, քիչ մը ամէն տեղ կազմուած են Պաշտպան Մարմիններ, նոյնիսկ Իրանի մէջ, ու եթէ համակամութիւն մը կայ Հայերու միջեւ պատճառն այն է որ այն արարքին համար որ կը դատուի Գիլինճեան, կապ ունի հայկ. ցեղասպանութեան հետ, հասարակաց խորք մը կայ: Շեշտեց Թուրքիոյ կեցուածքը, որ կ'ուզէ մեզ անպիտանալ՝ մեր պատմութեան եւ մեր էութեան մէջ, ինչ որ կ'առաջացնէ արդարութեան իրաւադրկումի զգացումը: Վերյիշեց ու կարդաց Սեւրի դաշնագրի 230-րդ յօդուածը՝ եւ ապա ըսաւ՝ «Արդ, պէտք է լռե՞նք. ընդունի՞նք իրերու այս ընթացքը. Մաքս - Հրայր Գիլինճեանը դատելէ առաջ, պէտք էր հաշիւ պահանջել Թուրքիայէն»: Ցետոյ, Րաֆֆի Արզումանեան խօսեցաւ Մ. Թէհլիրեանի արարքին մասին, անոր ազատ արձակման եւ ապա ձաղկեց Թալէաթի ածիւններուն վերաբերեալ, 1943-ին, Թուրքիա. իրեն նուիրուած դամբանը, Թալէաթ մկրտուած փողոցը Անգարայի մէջ, Թալէաթ փաշա անունը կրող դպրոցի մը գոյութիւնը, աւելցնելով՝ «կարելի՞ է որ գոյութիւն ունենայ Ատոլֆ Հիթլէռ դպրոց մը»: Ուրեմն այսօրուան Թուրքիան իրը կ'ընէ Թալէաթին քաղաքականութիւնը: Նոյնպէս անդրադարձաւ մշակութային ցեղասպանութեան հայկ. եկեղեցիներու, վանքերու, ճարտարապետական դանձերու քանդումին. «Թուրքիա կ'ուզէ ջնջել ամէն հայկական հետք»: «Թուրքիան կը դրժէ իր միջազգային յանձնառութիւնները, ու կը մնայ անպատիժ. «Ինչո՞ւ այսօր Թուրքիա կրնայ ճողոպրիլ արդարութենէն» : Հոս, նշեց Հիթլէռի տխրահռչակ խօսքերը: Ցետոյ, վերագծեց իր հօր կեանքի ճանապարհը, որ իր ծննդավայր Շապին Գարահիսարէն պիտի իյնար Թուրքերու ձեռքը եւ քարոզիչներ Թուրքերէն պիտի դնէին ինքը, մէկ ոսկի վճարելով: «Կեանքս կը պարտիմ, այդ մէկ ոսկիին», ըսաւ Րաֆֆի Արզումանեան եւ չարունակեց՝ «արդարութեան եւ արժանապատուութեան համար պայքար մըն է որ կը մղենք»:

Այս վկայութիւններուն աւարտին, նախագահը՝ Ֆրանսուա Պրիւնա յայտարարեց որ այժմէն կը դնէ մեղադրութեան հարցը: Ու նախ տիակուեցաւ:

Արդարեւ, շուրջ չորս ժամ, այս վկայութիւնները ուրիշ բան չէին եթէ ոչ պատմական նկարագրութիւն ցեղասպանութեան, անոր դրդապատճառները, կիրարկումը, հետեւանքները որոնք կը վկային Թուրք Պետութեան անընդունելի վարմունքը, կեցուածքը: Անընդունելի կեցուածք որ մինչեւ այսօր միջազգային Արդարութիւնը դեռ չէ դատապարտած, հակառակ հայ ժողովուրդի անընդհատ դիմումներուն: Ասոր է որ կ'ակնարկէր Մաքս – Հրայր Գիլինճեան, երբ կ'ըսէր «այդ բաց վէրքը, զոր գոցելու համար ոչինչ ըրին»:

Աւելցնենք որ ամբողջ նիստի ընթացքին ո՛չ ամբաստանեալ կողմը եւ մանաւանդ ոչ ընդհ. փաստաբանը միջամտեցին:

(Շար. է)

ՅՈՒՇ ՄԸ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

1974-ի գարնան, Մարսէյլէն Պէյրութ գացող Գարա – Տէնիզ չոգենաւին մէջ եմ. պարէլոնա դիծը կ'ընէր կանոնաւոր կերպով: Չէի հասկնար թէ ինչո՞ւ Լիբանան եւ արաբական բոլոր երկիրները չէին օգտագործեր այդ կարեւոր գիծը: Քարիւղի թագաւորներուն դրամագլո՞ւխ կը պակսէր 10 – 15 հազար ծոն տարողութիւն ունեցող նաւ մը դնելու համար:

Առաւօտուն կանուխ ձենովա ենք արդէն: Ճամբորդները ազատ են պատյտ մը ընելու քաղաքին տեսարժան վայրերը: Կ'ըսեն թէ ով որ ձենովա երթայ ու չայ-ցելէ անոր հռչակաւոր գերեզմանատուն – ը, հրաչակերտ արձաններուն փառքը վայելելու, բնաւ ձենովա տեսած չի համարուիր: Իրլիկնամուտէն առաջ նաւուն սուլակը կը հրաւիրէ իր հօտը, որ թափառելէ յոգնած կը խուժէ ճաշասրահ:

Դէպի Նափոլի ճամբուն վրայ կարե – լիութիւնը կ'ունենանք դիտելու լեռնային եւ ծովեզերեայ գեղեցկութիւնները: Կը հասնինք Քարրի: Քարափին կառքեր կը սպասեն իրենց յաճախորդներուն: Հոս եւս քաղաքը պատյտ մը ընելէ ետք, իրիկնամուտին կը վերադառնանք նաւ եւ յաջորդ օրը կը մեկնինք դէպի Ազեք – սանդրիա:

Միջերկրականի կեդրոնն ենք արդէն. ծով ու երկինք: Հեռուէն քարիւղատար նաւ մը կը բարեւէ մեզ: Ժամերը կը սահին ու ձանձրոյթը կը սկսի պատել մեզ: Կ'ուզզուինք դէպի Ա. կարգի սրահը՝ զուարճութիւն մը առնելու: Հազիւ տեղաւորուած թիկնաթոռի մը մէջ, քիչ մը անդին կը նկատեմ ծերունի մը՝ պէհն ու մօրուքը խնամքով կարուած, որ երբեմն հազի տաղնապներ կ'ունենար: Այն առեն Պարտիզակի նաւահանգիստը աթոռակ – ներու վրայ նստած ծերունիները՝ Հայ, Թուրք, Ալպանացի, նոյն ձեւով կը կըրէին իրենց պէհերն ու մօրուքը: Երբ մանուկ էի, կը մտածէի թէ այդ տեսակ մարդիկ խելացի ու բարի պէտք է ըլլան: Ուստի մօտեցայ իրեն ու հարցուցի, թէ ֆրանսերէն կը խօսի՞: Քիչ – չատ կը խօսիմ, ըսաւ: Ծերունին ապաքինումի շրջան կ'անցընէր եւ օգափոխութեան կարիքը զգալով այս նաւը ընտրած էր: «Եբեսփոխան էի, ըսաւ, բայց հրաժարականս տուի՝ զզուելով եղած կռիւներէն»: Մեր խօսակցութենէն լմացայ, որ տարիքով ինձմէ պզտիկ էր: Հայաշատ քաղաք մը կը բնակէր, որուն անունը չեմ յիշեր, իր բարեկամները Հայեր էին եւ ինք ալ քիչ մը հայերէն սորված էր: Նոյնիսկ պիտէր հայերէն երգ մը:

Այդ պահուն 55 – 60 տարեկան կին մը եկաւ զինք հանդստարան տանելու համար: Ծերունին ըսաւ՝ ահաւասիկ հայրենակիցս մը որ երկար տարիներէ ի վեր Ֆրանսա կ'ապրի: Կնոջ տաքուկ ակնարկը Հայուհիի

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը որ ստեղծուեցաւ 1924-ին Պրիւսէլի մէջ, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն առանձնած է նպաստել հայ երիտասարդներու մտաւոր զարգացումին, հնարաւորութիւն տալով իրենց ուսումը կատարելագործելու ելրպային համալսարաններու կամ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ:

Այս ծրագրէն ներշնչուելով, բայց իր ներկայ նիւթական միջոցներուն սահմաններուն մէջ, Հիմնարկութիւնը նախապատուութեամբ պիտի յատկացնէ 1982-1983 տարեշրջանին համար հինգ կամ վեց կրթաթոշակ ուսանողներու որ արդէն իսկ վկայուած են «լիսանսիէ»ի կամ «մասդեր»ի համապատասխան աստիճանով, եւ կը փափաքին դոկտորական ատրուճառ մը պատրաստել կամ լրացուցիչ մասնագիտութիւն մը ստանալ. կրթաթոշակին դումարը կրնայ հասնիլ, ըստ պարագային, 2000 տոլարի համարժէքին տարեւան մը համար, եւ կրնայ մէկ տարի եւս վերանորոգուիլ:

Թեկնածուները պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին, Ֆրանսերէն կամ անգլերէն ձեռագիր նամակով, զրկելով նաեւ իրենց վկայագրին պատկերը, ստանալու համար հարցաթուղթ մը զոր լեցուած վերադարձնելու են Մայիս 1-էն առաջ: Ընտրութիւնը կը կատարուի Յունիսի լուկեզբը:

ŒUVRE DES BOURSIERS ARMENIENS
A.S.B.L.
Fondation Boghos Noubar Pacha
Rue d'Egmont, 11
B-1050 BRUXELLES (Belgique)

ՀԱՅԱՎԱՉ ԿՈՒՏՎԱԾ

= ՀԵՏՈՒՏԱՆՔ =

ՎԱՀԱՆ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՑ ՏԵՍԱԿՈՒՄ

—×—

Տկտիկ Մշոյեան տեսակից ծանօթ վիպասանը 2-րդ աշխարհամարտի ժամանակ – 1981 – «19-րդ դարու վերջին 20րդ հարուստ սեփականատէրեր Հայաստանի մէջ» խորագրի տակ հրատարակած է ընդարձակ յօդուածներ, որոնց մէջ կը տեսնենք ճանաչուած մեծահարուստներ, որոնք ունեցած են իրենց հերթին ծանօթ ազգանուններ։ Ծրագրուած 17-ին մը նախ կանգ պիտի առնենք Շիրակացի մեկնաբանին վրայ, որ ծագումով Հայաստանի Ռուսիոյ գաւառներէն մէկուն մէջ։

Ան օբէ, մեզի ծանօթ վիպասանը, հետեւեալ տողերով կը բնորոշէ Հայաստանի տեսակէտէ իր ծնած գիւղը։ Ինչպէս կ՚երեւի, գիւղը ունի 700 հոգի, որոնք ալ նոյն տեղացի են, ու ճշդուած չեն։ Ամէնքն ալ ազգականներ են իրարու հետ։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ազգանունը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն մականունը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն մասնագիտութիւնը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն հոգեբանութիւնը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն հետաքրքրութիւնները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ճաշակը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն հագուստները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն սովորութիւնները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ընկերները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն թշնամիները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ատելութիւնները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն սէրերը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ցաւերը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ուրախութիւնները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն տխրութիւնները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ծիծաղները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն արցունքները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ժպիտները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն հայեացքները։ Ամէնքն ալ ունին նոյն խօսքերը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ձայնը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ոճը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն ուղեղը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն սիրտը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն հոգին։ Ամէնքն ալ ունին նոյն մարմինը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն կեանքը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն մահը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն յարութիւնը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն դատաստանը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն դրախտը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն դժոխքը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն յաւիտենական կեանքը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն յաւիտենական մահը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն յաւիտենական յարութիւնը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն յաւիտենական դատաստանը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն յաւիտենական դրախտը։ Ամէնքն ալ ունին նոյն յաւիտենական

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն Ընկ· Կիրակոս Փափազեան ի յիշատակ Շաւարշ Միսաքեանի, մահուան 25-րդ տարելիցին առթիւ 70 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ընկ· Յորէն Ուլուսեան իր եղբօր Յովսէփ Ուլուսեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ (մահացած Ամերիկա) 100 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 50 Ֆ· Սէն Ժէրմէի հայկական դպրոցին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դարբինեան իրենց սանամօր եւ քեռկինին՝ Զաճազան Միքայէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 300 Ֆ· Խմի Ս· Մարիամ – Աստուածածին Եկեղեցւոյ (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆ· «Յառաջ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Յակոբ Մարգարեանի մահուան առթիւ Սէն Ժէրմի Ս· Սահակ – Ս· Մեսրոպ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը – նը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները· – Այրի Տիկին Սիրարփի Մարգարեան եւ զաւակները 500 դպրոցին 500, Եկեղեցւոյ երգչախումբին 500, «Յառաջ»ին 250, Փիլիպպոս Պօյաճեան 250 եւ «Յառաջ»ին 250, պ· Վարուժան Պօզաճեան, Կապոլեան ընտանիք 200–ական, Ռուբէն Առաքելեան, Սէմէճեան ընտանիք, Մարգեան Լեւոն, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թուլումճեան, Տէր եւ Տիկին Փառգալ Թուլումճեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թուլումճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մկրտիչեան, Պ· Արշակ Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Նաճարեան, Մերիկեան Պերճ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ճընտրքեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մօրումեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան, Խաչիկ Նաճարեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 100 և 100 դպրոցին, Տէր և Տիկին Առաքել Ահարոնեան 100 և 100 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Գասպարեան, Յարութիւն Նէվչէհիրեան, Միսաք Եմէնէճեան, Ռոժէ Շէհրիեան, Պատ Մոսէան, Երանուհի Տէր Կարապետեան, Ժիրայր Գասպարեան, Գէորգ Փափազեան, Ժորժ Բրուտեան, Պ· Կառէն, Ռօլան Օհանեան, Մինաս Աճեմեան, Գափլանեան ընտանիք 50–ական, Վարդգէս Խոզեան, Վարուժան Աւետոնեան, Վերժին Պետրոսեան, Համբարձում Ենովքեան 30–ական, Վրոյր Շալճեան, Աբրահամ Մանկասարեան 20–ական, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, Հանրի Զիչէքեան, Մինասեան եղբարք դպրոցին 50–ական, Աբշալոյս Հաճիվարդանեան 30 Ֆ· :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Զապէլ Պետիկեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները· – Ընկ· Մլէք Թիթինճեան 1000, Տիկին Հրաչեան 200, Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեան 100 Ֆ· : Իսկ քառասունքին Տընիզ Փէթրի 200, Տի Ռիւսօ 200, ընկ· Տիկին Ժագի Գրիգորեան իր ամուսնոյն Վռամ Գրիգորեանի մահուան առթիւ 400, Վարդան եւ Սառա Մուրատեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մուրատեան 250 Ֆ· :

×

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պանէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ազնիւ Տաղճեանէ եւ զաւակներէ 500 Ֆ· փոխան ծաղկեպսակի իրենց քեռայրին Լեւոն Քրխեանի մահուան առթիւ :

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

MENSUEL ARMENIEN CHERCHE
SECRETAIRE DE REDACTION
PLEIN TEMPS
POUR LYON
HOMME OU FEMME
MINIMUM 30 ANS
BILINGUE FRANÇAIS/ARMENIEN
POUR DEBUT MARS 1982
ECRIRE LETTRE MANUSCRITE
AVEC C. V. ET REFERENCES A
FRANCE-ARMENIE
c/o ARCHI PLUS
11 RUE ROYALE
69001 LYON

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
OFFRE D'EMPLOI
RECHERCHONS
Mécaniciennes
Surjeteuses
Conditionneuses
et Coupeurs
(en Sweet - Shirt)
Ets. ZADOURIAN
(MONTREUIL)
Tél.: 528.61.24

le CENTRE CULTUREL
SAINTS SAHAK MESROP
et
l'UNION GENERALE
ARMENIENNE de BIENFAISANCE
présentent
MARDI 9 FEVRIER à 21 h.
CENTRE CULTUREL
SAINTS SAHAK MESROP
le Pianiste-Compositeur
Shahan
ARZRUNI
qui, après son concert de Paris, interprétera et commentera des œuvres pianistiques de Compositeurs Arméniens :
SAYAT NOVA, KOMITAS,
A. KHATCHATRIAN,
A. BABADJANIAN,
E. MIRZOYAN, A. HOVANESS
A. BARTEVIAN
Réservation :
U.G.A.B. 33, cours Pierre-Puget
13006 Marseille (91) 37 75 97
Centre Culturel Sts Sahak Mesrop
339, avenue du Prado
13008 Marseille (91) 77 84 70

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er
ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
– ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ԱՄԵԱԿ –
ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
Ուրբաթ, Փետրուար 12, ժամը 21-ին վաստուրական սրահը· դասախօսութիւն – ընթերցում՝
ՄԱՄՈՒԼԸ
կը մասնակցին· – Հայր Ռափայէլ Անտոնեան, Զուլալ Գազանճեան, Ժան Քէհայեան, Ալէն Տէլքրուա, Ժերար Ֆերասինի
SCHAVARCH MISSAKIAN
25ème anniversaire de sa mort
CONFERENCE -- DEBAT
LA PRESSE
avec la participation de :
P. R. Andonian, Zoulal Kazandjian, Jean Kehayan, Alain Delcroix, Jérôme Ferraccini.

RESTAURANT
EREVAN
ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ
ԵՐԵՒԱՆ
Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի :
RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81
ՄԻԱՑՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ
ՎԻԳԷՆ
Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ
ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ· ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը :
Fermé le Mardi — Փակ է երեքշաբթի
TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 73

GRAND GALA
Organisé par
LES ANCIENS COMBATTANTS
D'ORIGINE ARMENIENNE
et La Chorale « ANI »
Sous la présidence d'honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU
LE GROUPE DE DANSE
« NAIRI »
ET LA
CHORALE « ANI »
LE 5 MARS, à 21 H.
Salle Jean - Arp
22, Rue Paul-Vaillant-Couturier
92140 — CLAMART
Réservation au: 642. 73. 10
ETS. BAKERDJIAN;
35, Rue de Trévise - 75009 Paris
Alimentation CHIRAG;
26, Rue de Trévise - 75009 Paris
TELE - CONDORCET;
175, Ave. Jean - Jaurès, Clamart

ARMÉNIE
Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE
Accompagnement : V. Sarkissian et L. Baghdassarian
du 19 avril au 4 mai
Commémoration du 24 Avril
Voyage spécial à JERUSALEM
circuit Galilée
du 5 au 12 mai
Départs de PARIS et LYON
Renseignements et Inscriptions:
A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides
A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66
A MARSEILLE :
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՎԱԼԱՆՍ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
Վալանսի Հայ Ազգ· Մխիթեան Բ· Ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ փետր· 18, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9-ին, Հ· Բ· Ը· Մխիթեան սրահը :
Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը :
Այս ժողովը լիազօր կը նկատուի ժողովականներու քանակին համաձայն :
Ներս կարեւոր օրակարգ :

Vacances en Italie
sur l'Adriatique
30 Kms. DE VENISE
à Jesolo
Rejoignez-nous pour former groupe 15 à 18 Arméniens pour des vacances réussies dans hôtel grand confort sur plage privée dans un lieu calme, chambres et terrasses vue sur la mer, distractions, excursions à volonté par guides professionnels, menu à la carte, cuisine soignée.
DU 1er AU 31 AOUT 1982
Chaque personne règlera le montant de son séjour à l'établissement hôtelier.
Pour tout renseignement complémentaire et documentation adressez-vous à PAYLAGH GHIRAGOSSIAN
34, rue Ballu 75009 Paris.

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
6
SAMEDI
6 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.099 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.099

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Համայնավար կուսակցութեան 24-րդ համագումարը մինչ կը շարունակուէր եւ Ֆիլիբերման կը խօսէր «իբրեւ նախարար բոլոր ձախին թէ իբրեւ չարքային համայնավար», անդին, Ֆրանսայի Ընկերվարական Կուսակցութեան գործադիր մարմինը յատուկ նիստի մը ընթացքին նոր յայտարարութիւն մը կ'ընէր Լեհաստանի դէպքերուն եւ Արեւելեան երկիրներու բնոյթին մասին: Ընկերվարական կուսակցութիւնը անգամ մը եւս իր համակամութիւնը կը յայտնէ լեհ ժողովուրդին՝ դատապարտելով Վարշաւայի զինուորական իշխանութիւնը: Ընկերվարական ղեկավարներուն համաձայն Լեհ Եկեղեցւոյ դիրքը՝ երկրին մէջ տակաւ վատթարացող կացութեան առընչութեամբ:

ՍԱՒՎԱՏՈՐԻ մէջ բախումները կը սաստկանան: Ընդդիմադիրները երկրին մէկ երրորդին տէրն են եւ իրենց գրոհները կը տանին քաղաքներուն մէջ իսկ: Զինուորականները կը ջանան ամէն գնով կազմակերպել Մարտ 28-ի ընտրութիւնները, եւ ձախը կը մերժէ մասնակցիլ: Սալվատորի կացութիւնը որոշ բարդութիւններ ստեղծած է Միացեալ Նահանգներու մէջ եւս, երբ Սպիտակ Տան բանբերը կը յայտարարէր թէ Ամերիկա կրնայ կարգ մը երկիրներու մէջ, որոշ պարագաներու, զօրք ղրկել: Նիքարագուայի Արտաքին նախարար հայր Մէնկէլ տ'Էսքոթթօ այս ուղղութեամբ յայտարարած է, թէ «Զօր. Հէյկ բան չէ հակցած Վիէթնամէն»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օդուժի Նորաթլաս փոխադրական օդանաւ մը առջի օր բախելով ձիպութեի կարպի լերան գագաթին, ջարդուփշուր եղած է: Տեղն ու տեղը մեռած են հինգ հոգինոց անձնակազմն ու 31 զինուորներ: Ոչ մէկ վերապրող կայ:

ԿՏԱՆՍԿի մէջ, Յունուար 27-ին ծնած է Լէք Վալէսայի 7-րդ զաւակը, աղջնակ մը: Այս լուրը նոր կը հասնի Արեւմուտք եւ կ'ըսուի թէ Վալէսա, միշտ բանտարկուած, տակաւին չէ կրցած տեսնել իր նորածին զաւակը:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28-30)

ԱԻԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ԷՍՏՈՆԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Տալինի մէջ էստոներէն լոյս տեսած է Աւետիք Իսահակեանի արձակ երկերու հատընտիր, ուր տեղ գտած են արեւելեան թեմաներով ստեղծուած պատմուածքները, առասպելներ եւ զրոյցներ: Հոսկէ նաեւ խորագիրը՝ «Լիլիթը, Զինգիզ խանը եւ միւսները»: Հատընտիրն հայերէնէ թարգմանած է Եան Տամսաար, որ վերջին տարիներուն մեծ աշխատանք տարած է հայ գրականութեան դասական եւ ժամանակակից արժէքները էստոնացի ընթերցողներու սեփականութիւնը դարձնելու գործին մէջ:

×

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄԸ

Ժողովրդական իմաստութիւնը հաւաքող ու պահպանող մասնագէտ մըն է Հայաստանի Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան Հիմնարկի բանահիւսութեան բաժնի վարիչ Արտաշէս Նաղինեան: Հայկական ժողովրդական հէքեաթներու հաւաքումը եւ ուսումնասիրութիւնը հին պատմութիւն ու աւանդութիւններ ունի: Այդ գործին նուիրուած են խումբ մը անուանի լեզուաբաններ ու բանահաւաքներ: Արտաշէս Նաղինեան կը պատմէ, թէ այդ մարդին նախաձեռնողը կը համարուի Գարեգին Սրուանձտեան, որ իր հետազօտութիւնները կատարած է Արեւմտեան Հայաստանի տարածութեան մէջ: Անոր աշխատանքի արդիւնքները հրատարակուած են 1875 եւ 1885 թուականներուն լոյս տեսած հայկական ժողովրդական հէքեաթներու երկու հատորները: Սերը ուսումնասիրեց նաեւ առաջին անգամ գրի առաւ եւ 1874-ին հրատարակեց «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպը: Անցեալ դարու վերջաւորութեան իրենց աշխատանքներով հանդէս եկան անուանի դէմքեր, այդ կարգին՝ Տիգրան Նաւասարդեան, որ լոյս ընծայած է Վաղարշապատի շրջանի հէքեաթներու տասը պրակ, Գէորգ Տէր-Ալեքսանդրեան, որ գրի առած ու հրատարակած է Թիֆլիսի հայկական հէքեաթները, Երուանդ Լալայեան, որ լոյս ընծայած է Արարատեան դաշտի հէքեաթներու երեք հատորներ: Լալայեան 1915-1916 թուականներուն գիտական արշաւ մը կազմակերպած է և հաւաքած մօտ հազար հէքեաթ: Ներկայիս բանահաւաքութիւնը դարձած է սեւեռուն ուսումնասիրութեան առարկայ, որով կը զբաղի Հայաստանի Ակադեմիայի յատուկ բաժինը, որուն աշխատակիցները մեծ քանակութեամբ նիւթեր հաւաքելով 1958-էն սկսած են հրատարակել «Հայկական ժողովրդական հէքեաթներ» բազմահատոր գործը: Այդ հրատարակութեան գլխաւոր խմբագիրն է Արտաշէս Նաղինեան: Մինչեւ այսօր արդէն լոյս տեսած են 11 հատորներ, որոնք կ'ընդգրկեն պատմական եւ արդի Հայաստանի բոլոր մարզերը:

×

ՄՇեցիի ԾԵՐՈՒՆԻի 105-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրովականի մէջ ծնուած է քաղաքի երիցագոյն բնակիչ Սահակ Մխիթարեանի 105-րդ տարեդարձը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան երկու հարիւր հիւրեր: Տասը զաւկի տէր Սահակ Մխիթարեան ծնած է Մուշ, տոհմիկ չինարարի ընտանիքի մէջ: Այս առթիւ ծերունին պատմած է, թէ դժուար էր Հայու ճակատագիրը այն տարիներուն: Իմ օճախը, ըսած է, ինչպէս տասնեակ հազարաւոր հայ բնակիչներուս օճախը, քանդուած է բազմաթիւ անգամներ: Բայց ամէն անգամ մենք մեր մէջ ուժ կը գտնէինք դարձեալ վառելու կրակը մեր օճախին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՐԱՊ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ...

—o—

Ինչ որ ամէնէն չատ հիացումս կը ղբաղէ ղրամատուներու տնօրէններու սենեակներուն մէջ, անոնց սեղաններուն Պարապութիւնն է: Ճաճախ կը դիտեմ այդ տնօրէնները: Պաշտօնեաներ անվերջ կը դառնան անոնց չուրջ: Ամէն վայրկեան բան մը կը հարցուի քարտուղարի մը կամ յաճախորդի մը կողմէ: Ամէն րոպէ պաշտօնեայ մը անոնց առջեւ կը դնէ թուղթ մը, որ կը ստորագրուի վերէն նետուած անչահախնդիր ու մակերեսային ակնարկէ մը վերջ: Եւ այսքան պատասխանատու, այսքան բազմազբաղ, այսքան հեղինակաւոր այս մարդոց սեղաններուն վրայ յաճախ ուրիշ բան չկայ, եթէ ոչ գրիչ մը:

Ղրամատուներու տնօրէնները իրենց բազմաթիւ նմանները ունին: Ընկերութեան մէջ անոնք մաս կը կազմեն պատասխանատու մարդոց այն տեսակին, որոնք իրենց նստած տեղէն ամբողջ աշխարհ մը կը քալեցնեն: Եւ եթէ կը յաջողին ամբողջ աշխարհ մը այդպէս քալեցնել, պատճառը այն է որ իրենք իրենց տեղէն չեն չարժիր:

Նոյն ընկերութեան մէջ պատասխանատու մարդոց երկրորդ տեսակ մըն ալ կայ: Այս խմբակին պատկանողները երկու վայրկեան իսկ չեն կրնար նստիլ իրենց այն սեղանին առջեւ, որ արդէն խըճողուած է տետրակներով, բացուած կամ չբացուած նամակներով, թուղթերու ու թղթածրարներու դէզերով: Ամէն վայրկեան հոս ու հոն կը վազեն որպէսզի օգնեն կամ միջամտեն այս կամ այն պաշտօնեային, որպէսզի քննեն ու հակակըշռեն այս կամ այն գործակցին աշխատանքը: Եթէ գործակից մը բան մը հարցնէ անոնց, փոխանակ բացատրելու, կ'ելլեն ու անձամբ կ'ընեն այդ գործը: Եւ որքան չատ կը միջամտեն ու կը հակակշռեն, այնքան չատ բան կը դրուի իրենց միջամտութեան ու հակակշռին տակ, այնքան չատ աւելի կը զբաղին, այնքան նուազ կը հասնին իրենց պատասխանատուութեան տակ դրուած բուն գործին:

Անշուշտ պէտք է հիանալ առաջինները բուն կարողութեան վրայ: Իրենց այդ կարողութիւնը կուգայ ո՛չ թէ փայլուն գործակիցներ ունենալէ, ո՛չ թէ այդ գործակիցները լաւ մարզած ու ընտրած ըլլալէ, ո՛չ թէ անսայթաք մեքենականութիւն մը հաստատած ըլլալէ, այլ պարզապէս ուրիշներու նկատմամբ վստահութիւն ունենալէ, ուրիշներու պատասխանատուութիւն կարենալ յանձնելէ: Այս բացառիկ մարդիկը հանգիստ են, որով հետեւ գիտեն ու կ'ակնկալեն որ իրենց գործակիցները պիտի աշխատին առանց իրենց չափ լաւ:

Երկրորդները խղճալի են, նոյնիսկ ծիծաղելի, որովհետեւ ուրիշներու վստահելու ու պատասխանատուութիւն բեռցընելու վարժութիւնը չեն կրնար ձեռք բերել: Եւ ասիկա ո՛չ թէ անոր համար որ իրենց գործակիցները անվստահելի են, ո՛չ թէ անոր համար որ լաւ չեն ընտրած ու մարզած իրենց աշխատակիցները, այլ պարզապէս անոր համար որ կը կարծեն թէ ուրիշ մը երբեք պիտի չկարենայ ընել այն ինչ որ իրենք ընել կ'ուզեն:

×

Բարեկամ մը ունիմ որուն կ'այցելեմ պարբերաբար: Անցեալ օր իր մօտ գացած էի կրկին: Իր աշխատասենեակը մտնելէ առաջ անցայ սենեակէ մը ուր երեք պաշտօնեաներ պարապ կը նստէին: Կին մը ձեռագործ կը բանէր, երկու այրեր թերթ կը կարդային: Երբ մտայ բարեկամիս սենեակը, տեսայ որ քրտինքներու մէջ էր: Ապրանքներ կը տեղաւորէր դարակներու մէջ, հեռաձայններու կը պատասխաներ, յոգնութենէ կակարմիր դարձեր էր:

– Վայրկեան մը նստէ, խօսինք, կը հանդչիմ, ըսաւ:

– Դուրսը պաշտօնեաներդ պարապ նըստած են, ըսի զարմանքով:

– Անոնք բան մը չեն կրնար ընել, պատասխանեց յուսահատութեամբ:

Ուզեցի հարեւանիս վրայ: Ինքզինք կը խաբէր:

×

Այս բոլորէն վերջ համեստօրէն խոստովանիմ որ ես ալ դժբախտութիւնը ունիմ բարեկամիս դասակարգին պատկանելու: Եւ մենք թիւով քիչ չենք: Մեր նմանները չատ են ամէն կողմ, գործի հրապարակէն մինչեւ տուներու տան տիկինները: Կը դժուարանանք ուրիշի գործ յանձնելու:

Թէեւ Լէօնարտօ Տա Վինչի մեզի ըսած է, թէ ուրիշներու վստահութիւն ցոյց չտուողը երբեք հիասթափ պիտի չըլլայ, բայց ես գիտեմ որ օր մը մենք ալ հիասթափ պիտի ըլլանք անպայման: Հիասթափ պիտի ըլլանք, պատահմամբ տեսնելով որ ուրիշ մը մեզմէ աւելի լաւ ալ կրնայ ընել:

Ռ. Հ.

ՎԱԳԸ՝

«ՅԱՒԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վագը, ինչպէս ամէն ամուսնացած առաջին կիրակին լոյս կը տեսնէ «Յաւաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (58-րդ) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Հոգիով եւ մարմնով՝ Զ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Մխիթարեան գոհարներ՝
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵՐԶՆԿԱՑԻ

Նամակներ Բարգէնին՝
Ց. ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

Գրախօսական (Ռ. Սարոյեան)
Ց. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

RÉTRO

«Կառուցանել ընկերվարութիւնը՝ Ֆըրանսայի գոյներով», կ'առաջարկէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան համագումարը: Գեղեցիկ գաղափար: Ձեռնարկը դժուար պիտի ըլլայ սակայն: Ֆըրանսան այսօր ընկերվարական գոյն ունի: Պէտք է կառուցանել ուրեմն ընկերվարութիւն մը՝ ընկերվարական գոյնով: Ամէն ինչ իր նրբերանգութեամբը:

Այս մասին խօսելու համար Համայնավար եւ Ընկերվարական կուսակցութիւնները պէտք է համագումար մը կազմակերպեն:

Թուրքի մէջ, գոր օրինակ ...

ՀԱՆՐԻ ՄՈՆԹԱՆ

(Լը Մոնտ, Փետրուար 5)

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍ

ՄԱՔՍ – ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Շաբաթ, Յունուար, 23 – 1982 :

Ջորրորդ նիստը սկսաւ ժամը 14·25–ին ամբաստանութեան կողմի փաստաբան Մէթը Վիտալ – Նաքէի ելոյթով : Ներկայացաւ որպէս դեսպան Տոքան Թիւրքմէնի փաստաբանը եւ ոչ Թուրք Պետութեան փաստաբանը եւ ընդգծեց տարբերութեան կարեւորութիւնը որովհետեւ, ասկէ զատ, վիճաբանութիւնը կը միտի հակադրել Թուրքը եւ Հայը : Մաքս – Հրայր Գիլինճեանի ամբաստանութիւնը կը վոր – ձուի փոխակերպել որպէս Թուրք Պետութեան ամբաստանութիւնը· եւ մենք ձեռնհաս չենք պատմութեան դատարանը դառնալու, 1890 էն 1915, 1920 – 1922 թուականներու անցուդարձերուն շուրջ, չարունակեց Մէթը Վիտալ – Նաքէ եւ յատկապէս երդուեալներուն ուղղելով խօսքը ըսաւ.– «պատմագէտներ է՞ք, դիւանագէտներ գէտներ է՞ք· ո՛չ, պարզ երդուեալներ, կանչուած ըսելու համար եթէ Մաքս – Հրայր Գիլինճեանը այս մահափորձին հեղինակն է եւ սահմանելու համապատասխան պատիժը : Ձեռնհաս չէք, ի զօրու չէք պատմութիւնը դատելու, նոյնիսկ եթէ արժէքաւոր մարդիկ եկան եւ ձեր առջեւ ներկայացուցին դէպքեր : Տուեալները միջոցները չունիք որովհետեւ անհրաժեշտ է միւս կողմի պատճառաբանութիւնը ունենալ : Պաշտպանութիւնը կ'ուզէ որ թուրք Պետութիւնը նշանակէ վկաներ, պատմագէտներ : Ի՞նչպէս փաստաթուղթերու տարափին տակ նշգրիտ կամ ոչ, կրնաք հիմնաւորել ձեր համոզումը : Թուրք Պետութիւնը չուզեց հաւանիլ այս կեղծերեւոյթ դատավարութեան : Սա – կայն դեսպանը հոս է, ես հոս եմ իրեն համար» :

Փաստաբանը բացատրեց թէ ինչու դեսպանը անձնապէս հոս չէ· ըսելով թէ որեւէ օգտակար բան չէր կրնար բերել դատավարութեան եւ արդարադատութեան քանի զուիցերական ոստիկանութեան յայտարարած է որ կրակողը չէ տեսած : Թղթածրարի քննութեան անցնելէ առաջ Մէթը Վիտալ – Նաքէ ըսաւ՝ «մէկ անգամուան համար պիտի կարենաք դատապարտել ահաբեկիչ մը» :

Ցետոյ, ամբաստանող կողմի փաստաբանը թուեց ժամանակագրական ցանկը թուրք դիւանագէտներու եւ թրքական հաստատութիւններու, չահերու դէմ եղած ահաբեկչական արարքներուն, աչխարհի մէջ, սկսելով 1973 Յունուար 27–էն Սանթա Պարպարայի մէջ Թուրքիոյ ընդհ· հիւպատոսի եւ փոխ հիւպատոսի ահաբեկումներով Եանըզեանի կողմէ մինչեւ այս վերջին օրերու դէպքերը : Ընդամէնը, ըսաւ, 56 ոճրափորձ, 15 երկիրներու 26 տարբեր քաղաքներու մէջ : Ֆրանսան 14 ոճրափորձով մրցանիշը ունի : 19–ը հրազէնով, 36–ը ռումբով եւ 1 նի : 19–ը հրազէնով, 36–ը ռումբով եւ 1 դրաւում, որոնք պատճառեցին 19 թուրք զոհեր, 13 թուրք վիրաւորներ եւ 25 օտար վիրաւորներ : Ապա դառնալով դէպի երդուեալները՝ «եթէ ներողամիտ ըլլաք, իւրաքանչիւր հայու ձեռքին մէջ զէնք մը դրած կ'ըլլաք, հակաթուրք ցեղապաշտութիւնը արտօնած կ'ըլլաք : Ահաւասիկ պատճառը որուն համար Տոքան Թիւրքմէնի կողմ է, որպէսզի վերջ տրուի այս ահաբեկումներուն, նամանաւանդ որ Գիլինճեանի ամբաստանութիւնը կասկած չի վերցներ» : *Փաստաբանը, յետոյ, ըսաւ որ Մաքս – Հրայր Գիլինճեանը դէպքերու իր յատուկ նկարագրութեամբ իսկ, ինքզինքը կը դատապարտէ : Երեք կարեւորութիւններ կը ներկայանան : Կամ անմեղ է եւ պէտք չէ դատապարտել, կամ հեղինակն է մահափորձին, գուցէ ոչ առաջին, եւ պէտք է դատապարտել, կամ ալ մեղսակից մըն է, ինչպէս կ'ըսէ ան, որ մասնակցած է մահափորձին : Այս վերջինը պահանջուած է Մաքս – Հրայր Գիլինճեանի կողմէ, որովհետեւ համախոհ է, բայց ձեր բարի արամադրութիւնը կ'ուզէ· այդ պարագային ամէն Հայ կրնայ նոյն արարքը ընել, աւելցուց փաստաբանը որ առուգելէ յետոյ Գիլինճեանի մեղապարտութիւնը, վերլուծումը կատարեց քննութեան փաստաթուղթերուն, մէկ առ մէկ անդրադառնալով բերուած վկայութիւններուն եւ յատկապէս Քէնէթ Ռոպինսոնի վկայութեան որ տեսած է կրակողը մահափորձին նակը դրեթէ նոյն ձեւով, իսկ ութերորդը բացայայտ է : Ապա, փաստաբանը փորձեց ապացուցանել կանխամտածումը, ուր յայտարարեց՝* «Գիլինճեան մահափորձին հեղինակն է եւ արարքը կանխամտածած է· պէտք է զայն դատապարտել» : *Անդրադառնալով թերթի մը խորագրին վրայ «մարդու մը դատավարութիւնը չէ, այլ դատավարութիւնը ցեղի մը» կը զանէ վստահաբար, Մէթը Վիտալ Նաքէ կը տեսնէ հոն երկու հրէշային իմաստակութիւն· – եթէ Մաքս – Հրայր Գիլինճեանը չդատապարտէք, դատապարտած կ'ըլլաք հայի· դատը – եւ եթէ Գիլինճեանը չի դատապարտէք, դատապարտած կ'ըլլաք Օսմանեան կայսրութիւնը :* «Հոս, մարդ մըն է (Գիլինճեան) որ կ'ուզէ սպանել մարդ մը (Թիւրքմէն), հայկ· դատը գործ չունի· ինչո՞ւ այս խարոյկ – չութիւնը (մամուլ) անհատի մը շուրջ որ յանցաւոր է· որովհետեւ, մահ չկայ· եւ ասոր համար է որ անճնաւորութիւններ, կազմակերպութիւններ եկան վկայելու· լաւագոյն առիթն է, փրոփականտի : Պուշ Տիւ Ռոնի ոճրային Ատեանին կը փորձուի ըսել տալ՝ ահաւասիկ ընդունելի ահաբեկչութիւն մը ,ոչ ընդունելի ահաբեկչութիւն մը· կը փորձուի ըսել տալ որ հայկ· ահաբեկչութիւնը օրինական է, եթէ ազատարձակուի» : *Իր ճառի աւարտին, Մէթը Վիտալ Նաքէ չվարանելով դիտումնաւորեալ ու սխալ մեկնաբանութիւններ կատարելէ, մէջբերումներ ընելէ, փորձեց ապացուցանել կանխամտածումը, ուր յայտարարեց՝* «Գիլինճեան մահափորձին հեղինակն է եւ արարքը կանխամտածած է· պէտք է զայն դատապարտել» : *Անդրադառնալով թերթի մը խորագրին վրայ «մարդու մը դատավարութիւնը չէ, այլ դատավարութիւնը ցեղի մը» կը զանէ վստահաբար, Մէթը Վիտալ Նաքէ կը տեսնէ հոն երկու հրէշային իմաստակութիւն· – եթէ Մաքս – Հրայր Գիլինճեանը չդատապարտէք, դատապարտած կ'ըլլաք Օսմանեան կայսրութիւնը :*

×

Ընդհանուր փաստաբանի, Մէթը Փալ Փասքալի, ոտքի ելաւ : Մէկ կողմ ձգել ցեղասպանութիւնը, Հայկ· Հարցը, Թուրքիան, որ երկու օր խորքը կազմեցին դատավարութեան : Այլ խօսքով, ապաքաղաքականացնել եւ քննել միայն Թղթածրարին բովանդակութիւնը : «Պէտք չէ հարցերը շփոթել» ըսաւ ան ուղղելով իր խօսքը երդուեալներուն եւ աւելցուց՝ «հոս եկած չէք ըսելու համար եթէ 1915–ին ջարդեր տեղի ունեցած են· հոս պարզ երդուեալներ էք եւ Մաքս – Հրայր Գիլինճեան մահափորձի անձին վրայ» : *Եւ ուրեմն, ընդհանուր փաստաբանը կէտ առ կէտ ներկայացուց ու քննեց ամբաստանութիւնները, հիմնուելով առաւելաբար եղած վկայութիւններուն վրայ : Մէկդի նետեց ամբաստանեալին հաստատումները, չկանալով ապացուցանել որ անուղղակի եւ ակամայ մեղսակցութեան թեզը, Քէնէթ Ռոպինսոն, իր վկայութեամբ քանդեց : Ապա, մանրամասնութեանց մէջ եւ հիմնաւորելով իր պատճառաբանութիւնը այլ վկայութեանց վրայ, ըսաւ որ Մաքս – Հրայր Գիլինճեանի մասնակցութիւնը կատարեալ է մահափորձի պատրաստութեան եւ կատարումին մէջ : Ուստի, յայտարարեց՝* «կամաւոր մարդասպանութիւն՝ այո· կանխամտութիւն՝ այո· մեղսակցութիւն՝ ոչ· մեղմացուցիչ պարագաներ՝ այո·» : *Մեղմացուցիչ պարագաներուն համար, ըսաւ երդուեալներուն, հարկ է նկատի առնել ամբաստանեալին չրջանակը : Ան չատ լսած է ցեղասպանութեան Թուրքերու եւ Հայերու Թշնամութիւնները, Հայ ժողովուրդի ցաւերուն մասին :* «Պաշտպանութեան վկաները ձեզի պատմեցին ահաւոր բաներ, յուզուեցաք, սարսռացիք· այս բոլորին դիմաց Մաքս – Հրայր Գիլինճեանի հինգ գնդակները ոչինչ են· ուշադրութիւն թակարդը չհյնչ եք· ուշադրութիւն թակարդը չհյնչ եք· ուշադրութիւն թակարդը չհյնչ եք

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ Սիբբուլօ տէ լա Փլէյնայի *արահին մէջ*, Դեկտ. 10-ին տեղի ունեցած է «Ա.մէնիա» օրաթերթի 50-ամեակին առթիւ կազմակերպուած ձեռնարկներուն առաջինը՝ դասախօսու - թեանց երեկոյթը: Ներկայ եղած են հայ թէ օտար մամուլի, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարած է ճարտ. վ. Պէրպէրեան: Առաջին դա - սախօսը՝ Փրոֆ. Ալեխանտրօ Նեսբրալ, համառօտ ակնարկ մը նետելէ եւ մէ - յոյ շրջանակին վրայ, չէշտած է ընդհան - րապէս մամուլի կարեւորութիւնը եւ «Ա.մէնիա»ի հիմնադրութեան կարիքը: Ի - րէն Մոզեան յարդանքի խօսք ուղղե - լէ եւ վիւան տարիներու ընթացքին ծա - ռայած հայ լրագրողներուն, խօսած է հայ մամուլի կազմաւորման մասին եւ պարզած քաղաքական եւ ազգային այն կացութիւնը, որուն մէջ հիմնադրուած է «Ա.մէնիա»ն: Երրորդ դասախօսը՝ Մա - րուհի Ռոսա Մախեան, դիտել տուած է թէ Սփիւռքի բոլոր գաղութներու մէջ պէտք նպատակ եղած է եւ անհրաժե - շտութիւն հայկական թերթ հիմնելու գա - ղափարը: Փրոֆ. Հեկտոր Ֆորտերօ անդ - րադարձած է Հայոց պատմութեան՝ նա - խաքրիստոնէական ժամանակներէն մին - չեւ թրքական Յարդերը: Դասախօսու - թեանց աւարտին, Հայ Կեդրոնի սրահը տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, ուր խօսք առած են Ա.մէնիա Մշակ. Ընկե - րակցութեան անունով Զաքար Անմահունի (հայերէն) եւ Իսահակ Նիկողոսեան (ըս - պաներէն), տեղական ձայնասփիւռի եւ մամուլի ներկայացուցիչներ եւ պետա - կան նախկին բարձրաստիճան անձնաւո - րութիւններ: Փակման խօսքը արտասա - նած է թեմին Հայրապետական Պատուի - րակը՝ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Ա.բարատ» Կազմակեր - պութեան սրահին մէջ, Դեկտ. 13-ին, նչուած է Պարոյր Սեւակի մահուան 10-ամեակը: Բացումը կատարած է Ա.լ - ֆըէտ Ղարախանեան: Սեւակի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Ժորժիկ Ա.բ - րահամեան: «Անդրեւիլ Զանգակատուն»էն հատուածներ արտասանած են Սարօ եւ Լիզա Նազարեան: Ցուցադրուած են Պարոյր Սեւակի կեանքէն առնուած լուսա - պատկերներ: Փակման իր խօսքով Կո - րիւն Եպիսկ. Պապեան վեր առած է Սե - ւակի գրական վաստակին արժէքը:

×

ՔԱԼԻՖՕՐՆԻՈՑ Համալսարանի (Եու. Էս. Ա.) երկրաչափութեան բաժանմուն - քի տնօրէն Զօհրապ Գարրիէլեան մեռած է Դեկտ. 30-ին, 58 տարեկանին: Ծնած էր Հալէպ: 1957-ին դասախօս նշանակ - ուած է Քալիֆորնիոյ Համալսարանին *մէջ*, վկայուելէ ետք Պէյրութի ամերիկ - եան համալսարանէն: 1970-էն ի վեր կը վարէր Քալիֆորնիոյ Համալսարանի երկ - րաչափական բաժանմունքի տնօրէնի պաշ - տօնը, իսկ 1975 - 1980 թուականներուն եղած է Համալսարանի փոխ - նախա - գահ: Թաղումը կատարուած է Յունուար 7-ին: Համալսարանի տնօրէնութիւնը յու - շի ցերեկոյթ մը կազմակերպած է Յուն - ուար 13-ին, ի յարգանս ողբացեալին:

×

ՊՈԼՍՈՑ *մէջ*, Յունուար 24-ին մեռած է Ադանի Մուրատեան: Ողբացեալը 1915-ի շրջանին զոհուած է երուսաղէմ եւ ուսուցչական պաշտօններ վարած օ - տար վարժարաններու մէջ: Պոլիս վերա - դարձին պաշտօնավարած է Գատըգիւղի Թորոսեան վարժարանը: Մասնակցած է նաեւ համայնական աշխատանքներու. եղած է ատենապետուհի Գատըգիւղի Ազ - քատախնամին եւ անդամուհի Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Օժանդակին:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ալէք Մանուկեան վարժա - րանին *մէջ*, Յունուար 16-ին ներկայաց - ուածէ Համբարձում Պէրպէրեանի «Թի - թեռ» մանկական օփերան, 150 աշակերտ - ներու մասնակցութեամբ: Բեմադրած ու պարերը սորվեցուցած է Գառնիկ Գա - դաղեան, իսկ երգերը՝ Արթօ Միւհենթես - եան:

×

ԼՈՆԴՈՆԻ *մէջ*, Դեկտ. 20-ին, հիմնը - ւած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի երիտասարդաց Ըն - կերակցութիւնը: Հաւաքոյթին մասնակ - ցած են քառասուն երիտասարդներ: Խօսք առնելով Միութեան ատենապետը՝ Յա - րութիւն Փափազեան, Կարպիս Եսայեան եւ Ե. Նիկողոսեան պարզած են Ընկերակ - ցութեան նպատակը եւ անոր կատարե - լիք դերը մշակութային, արուեստի եւ ընկերային մարզերու մէջ: Հաւաքոյթի վերջաւորութեան կազմուած է Հ. Ե. Ը.ի առաջին Վարիչ Մարմինը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակ. Արարատ Կազ - մակերպութեան սրահին մէջ, Յունուար 14-ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը նուիրուած Անդրէ Տէր - Օհանեանի (Ամուրեան): Բացումը կատարած է բա - նաստեղծ Սրմանտ: Անդրէ Տէր - Օհան - եանի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Ռազմիկ Խուրշիդեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, ար - տասանուած են ողբացեալի գործերէն հատուածներ, Միութեան երգչախումբը մեկնաբանած է հայրենասիրական եր -

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏ ՀԵՆՐԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ԷԹԻԻՏՆԵՐՈՒ ԾԱՂԿԱՒԱՂԸ ԱԴԼԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Պրոգրէս» հրատարակչա - կանէն անգլերէն լոյս տեսած է համաշ - խարհային ճարտարի չարադրանքի է - թիւններու ծաղկաքաղ մը, որ կը բո - վանդակէ 2545 էջիւտ: Աչխատութիւնը կը պատկանի ճարտարի միջազգային կը - րոմայթէը Հենրիկ Գասպարեանի, որ հետազօտած է ծանօթ վարպետներու գործերը: 72-ամեայ վարպետը ոչ միայն կը չարունակէ ստեղծել, այլեւ կը մաս - նակցի միջազգային կարգ մը մրցումնե - րու: Ան, սակայն, առաւելաբար ուշադ - րութիւն կը դարձնէ ճարտարի յատուկ դրականութեան լոյս ընծայումին: Իր գը - րիչին կը պատկանին Երեւան, Մոսկուա, Աթժանթին, Սպանիա եւ Արեւմտեան Գերմանիա հրատարակուած 15 գիր - քեր:

ԵԻՏՈՒՇԵՆԿՈՅԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Եւգենի Եւտուշենկոյի «Ես Սիբիրցի եմ» բանաստեղծութիւննե - րու հաւաքածոն, որուն թարգմանութիւ - նը կատարած են Գէորգ Էմին եւ Գառնիկ Բանդուրեան: Գիրքին մէջ առնուած է Եւտուշենկոյի Հայաստանի մասին գրած յօդուածը, ուր կ'ըսուի. «Երբ ես Հայոց հնադոյն ձեռագիրներու դանձարանին մէջ՝ Մատենադարան, տեսայ թալանէ ու ասպատակումներէ քարայրներու մէջ թաքցուած, հրաշքով փրկուած եւ սար - սափէ քարացած ձեռագիրները, կրկին ու կրկին սկսայ խորհիլ հայ ժողովուրդի ճակատագրի մասին: Ժողովուրդի մեծու - թիւնը կ'որոշուի ոչ թէ անոր թիւով, այլ անոր իմացական հարստութեամբ, անոր մտաւոր զգաստութեամբ, անոր

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅՑ ՄԱՆՈՒԷԼԻ ԺԸՆԵԻԻ ՄԻՋՑԱՐԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ (*) ԿՈՉԸ

Ժընեւի մէջ կազմուած է միջարան - ուական կոմիտէ մը, որ կոչ մը կ'ընէ թրքական ձեռնհաս իշխանութեանց որ - պէսզի «լուսաբանութիւններ կատարուին հայր Մանուէլ Երկաթեանի պարագային չուրջ եւ ան վայելէ թուրք Հանրապե - տութեան սահմանադրած մարդասիրական բնոյթի միջազգային յանձնառութեանց համապատասխան վերաբերում մը»:

Կոչը սահմանադրողները՝ Փրոֆ. Ժան - Մառք Շափեւի (բողոքական աստուա - ծաբանութեան համալսարան), Փրոֆ. Սիմոն Ժառկի (Ժընեւի գրականութեան համալսարան), հայր Ալպէր Լէնէյան («Շուաղիր» պարբերականի տնօրէն), կը յիշեն հայր Մանուէլի ձերբակալման պա - րագաները, 1980 Հոկտ. 10-ին, եւ ըստ Թրք. պաղիւրներու անոր դէմ եղած մե - ղադրանքները. - ա) տարադրամի արտա - ծում. բ) Պետութեան ապահովութեան դէմ վնասակար արարք: Այս վերջինը կը կայանայ հայր Մանուէլի մօտ «գտնը - ւած» թուղթերու մէջ, Հայաստանի քար - տէզ մը եւ վկայութիւններ 1915-ի ցեղաս - պանութեան չուրջ: Ցարդ Էմնըսթիի չանքերը յաւելեալ տեղեկութիւններ առ - նելու համար ապարդիւն եղած են: Այդ իսկ պատճառով այս կոմիտէն կազմուած է եւ կոչ կ'ընէ:

(*) Secrétariat : Armand Gaspard
5, Miremont, 1206 Genève
Tél. : 46 39 66

պատմական ու մարդկային արիւթեամբ: Հայ ժողովուրդը չատ տառապանքներ կրած է, բայց հակառակ անոր, կրցած է դարերու մէջէն մեզի հասցնել իր բարձր մշակոյթը, մոմի լոյսի պէս ձեռքի ափով զայն պաշտպանելով ժամանակի հողմե - րէն»: Ապա յօդուածագիրը կ'անդրադառ - նայ հայ գրողներու, որոնց հանդի - պած է:

տասանած են Հայաստանի արուեստա - գէտները:

×

ՍԵԼԱՆԻԿի «Մալաքեան - Գասպար - եան» սրահին մէջ, Յունուար 16-ին, տե - ղի ունեցած է Համազգայինի ճաշ - հա - ւաքոյթը: Բացումը կատարած է Մխու - թեան ատենապետը՝ Ժիրայր Նատեան, անդրադառնալով վարչութեան առաջադ - րանքներուն: Խօսք առած են Թաղական Խորհուրդի ատենադպիրը՝ Կարապետ Գասպարեան, եւ Լեւոն Ճլիկունի չեշտե - լով մեր մշակոյթին պահպանման կարե - ւորութիւնը: Կարապետ Գալֆայեան, Ա - բրամ Առաքելեան եւ Մկրտիչ Սվաճեան վեր առած են երգչախումբին դերը դա - ղութին մէջ: Գործադրուած է գեղար - ուեստական յայտագիր մը: Հաւաքոյթը վարած է Մուշեղ Վրդ. Մարտիրոսեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԲՈՐԴ

ԿԱՊՈՑՏ ԳՈՒԼՈՒՆԶՈՎ ԳԼՈՒԽԸ

Սէլիմ պինպաշին այնտեղ էր, կը սպասէր որ Զարէն նայէր իրեն ու ժըպ - տար: Պինպաշին ինքն ալ շատ բան չհաս - կցաւ Զարէի այդ ուժեղ եւ զսպուած լռութենէն: Խօսեցնելու համար կարծես, Սպիտակ Ձիաւորի գլուխն առաւ թաթա - րի ձեռքէն ու Զարէին մօտենալով՝ ը - սաւ.

– Ջուկղ է, խանըմ, այս գլուխը, որուն համար ռազմադաշտ իջար ու չարչա - րանքներու ենթարկուեցար: Ես խոստա - ցայ նուիրել քեզ: Մեր երկուքին թող ըլլայ նաեւ փառքը:

Զարէ առաւ գլուխը իր երկու ձեռքե - րով: Օհ, ինչքա՜ն ծանր էր եւ ինչքա՜ն ուզած էր ա՜յ այդպէս իր ձեռքերուն մէջ բռնել գլուխը Սպիտակ Ձիաւորին: Այլ - եւս գոյ էին այդ աչքերը, որ չանթէ ար - ձակուած կրակի պէս նայած էին իրեն: Զարէն չգիտէր՝ ժպտէ՞ր Սէլիմ պինպա - շուն, թէ այնպէս լուռ մնար, լեցուած անծանօթ զայրոյթով ու յուզումով: Ա.յժմ միայն հասկցաւ, որ վրէժով ու ան - հանդիստ ջերմութիւնով լեցուն իր հոգին ու մարմինը անոր գլուխը չէր որ կ'ու - զէին:

Զարէ այն օրերուն ուզեց լեռ բարձ - րանալ, մտնել Սպիտակ Ձիաւորի վրանը՝ անոր գլուխը իր ձեռքով կտրելու համար: Սակայն, այդ պահուն, երբ գլուխը բռնած էր իր երկու ձեռքերով, կարծես նե - րեց, ներեց ամէն բան. ո՛վ գիտէ, թէ - րեւս անոր համար որ իր ձեռքով կտրած *չէր անոր գլուխը ... Որպէս կին՝ Սպի - տակ Ձիաւորի ուժին ու համբաւին առջեւ ունեցած էր տկարութիւններ, չաճախ այն աստիճան, որ չգիտէր թէ իրա՞ւ փորձ պիտի ընէր կտրելու Մարտիկի գլուխը, երբ ներս մտնէր վրանէն ու անոր հետ քնանար ...*

Սէլիմ պինպաշին կը նայէր Զարէին: Կը նայէին նաեւ բոլորակ կապած պին - ուորները: Անոնց առջեւ Զարէ ճիզ կ'ընէր զսպելու իր տկարութիւնը: Անտարակոյս եթէ Մարտիկ ողջ բռնուէր, Զարէ վար պիտի դար իր լերան թագուհու հպար - տութենէն ու պիտի ըսէր ամէն բան. այնքա՜ն յոգնութիւն կը զգար իր ոսկոր - ներուն մէջ: Պիտի ըսէր, որ այն պահուն, երբ Մարտիկը ծառին կապել տուած, հր - բամայած էր որ խարազանէին կռնակը, անոր հառակը գրկելու ու իր կրծքին այն - քան ժիր սեղմելու տենդով մը բռնուած էր, թէեւ կը խնդար եւ կ'ուզէր որ աւելի եւ աւելի խարազանէին կռնակը:

Սալոմէի մը պէս Զարէն պիտի ուզէր համբուրել Խալֆայի աչկերտին կարուած գլուխը՝ ըսելու համար որ այն օրերուն ինք գնտանը զոհած էր ժպտելու անոր, քակելու չղթաները եւ խնդրելու որ գլ - խերը հետեւէր իր հաւատարիմ ծառային՝ Մէմտուհին: Այն պինքը իր սենեակը պիտի առաջնորդէր:

Զարէ այդ ուժեղ զգացումներուն մէջ *խարազանել տուած էր անոր կռնակը, ո՛վ գիտէ, թերեւս նոյն տենդով բռնը - ւած՝ ինք կտրէր նաեւ անոր գլուխը...*

Զարէ այդ ուժեղ լռութեան մէջ զգաց որ արդէն պարտուած էր Մարտիկի գլու - խէն: Ի՞նչ պատահած էր իրեն: Իր մէջ անդիմադրելի ուժ մը գինք անհանգիստ կ'ընէր: Կարծես չատ դժբախտ պիտի ըլլար իր կեանքին մէջ, եթէ մտիկ չը - ներ իր այդ կանացի տկարութեան, ի՞նչ հոգ թէ բանակն ամբողջ իրեն կը նա - յէր:

Բոլորակ կապող գինուորներուն ու ձիաւորներուն մէջ փոթորիկի նման ալ - մուկ մը ինկաւ, երբ Զարէն կապոյտ յու - լունքով, ոսկեայ չափ ծանր գլուխը իր երկու ձեռքերուն մէջ բռնած՝ համբուրեց ճակատը, լեռնական քիւրտ թագուհու մը պէս համարձակ...

Օ՛հ, երանի չհամբուրէր, ինչքա՜ն միամիտ եղած էր, ինչքա՜ն ցուրտ էր այն ճակատը, որ յաղթած էր Համի Մու - սայի եւ ամուր կեցած էր բանակներու դէմ: Վերջապէս, մարմնէն կարուած գլ - լուխ մըն էր այլեւս, որ կարելի էր պոր - ծածել վրէժի ու փառքի համար մի - այն:

Արեւը լերան վրայ էր՝ մարմնէն կտր - րուած կապոյտ յուլունքով գլուխին պէս գեղեցիկ ու խմաստուն:

(Շար. 497)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ցարութիւն Բէքմէզեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Բէքմէզեան եւ զաւակները, Օր. Նարդուհի Սոլանժ Բէքմէզեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Շէզիրլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալէն Թիրու եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ներկայիս կուգան իրենց խորին շնորհակալութիւնները յայտնելու Նոր - վան վրդ. Զաքարեանի, Խոհակ քհնյ. Հէքիմեանի եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՆՈՒԱՐԴ ԲԷՔՄԷԶԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Եսայեան)

մահուան առթիւ։

Այս առթիւ ողբացեալին յիշատակին 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։

ՎԱԼԱՆՍ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Փետր. 18, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահը։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը։

Այս ժողովը լիազօր կը նկատուի ժողովականներու քանակին համաձայն։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։

«ՆԱՄՈՒՍ»Ը

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Շերվանզադէի «Նամուս»ը կը ներկայացուի Կիրակի Փետրուար 14, ժամը 15-ին Թէաթր – Մինիատիւր, նախագեղարուեստական կազ. Մաչէ մասնաճիւղին։

Vacances en Italie sur l'Adriatique

30 Kms. DE VENISE

à Jesolo

Rejoignez-nous pour former groupe 15 à 18 Arméniens pour des vacances réussies dans hôtel grand confort sur plage privée dans un lieu calme, chambres et terrasses vue sur la mer, distractions, excursions à volonté par guides professionnels, menu à la carte, cuisine soignée.

DU 1er AU 31 AOUT 1982

Chaque personne règlera le montant de son séjour à l'établissement hôtelier.

Pour tout renseignement complémentaire et documentation adressez-vous à PAYLAGH GHIRAGOSSIAN
34, rue Ballu 75009 Paris.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի տարեվերջի հանդէսը (մրցանակաբաշխութիւն) Ճունիս 20-ին։

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի ի նպաստ պարանոցիկ – ճաշ՝ Նոյ. 13-ին։

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ՀԱՄԵՐԳԸ

Ուրբաթ, Փետրուար 26-ին, Իսիի մէջ, Իսիի Եկեղեցւոյ վերաշինութեան ի նպաստ։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

×

Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի Շրջանի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 28, կ.ե. 14·30-ին Salle Molière

×

Մարսէյլ.– Վաապուրականի Բաղթական Հերոսամարտի 67-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Ապրիլ 4, Կիրակի, ժամը 13-ին, ճաշով, Վաապուրական սրահին մէջ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱՊՈՒՑ ԽԱՉԻ Ս. ԺԵՐՈՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի, Փետրուար 14, ժամը 13-ին Սէն – Ժերմէն Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցիի սրահին մէջ՝

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

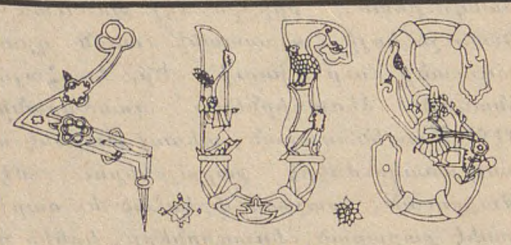
հայկական համադամ կերակուրներ, սիրայօժար պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
OFFRE D'EMPLOI

RECHERCHONS

Mécaniciennes
Surjeteuses
Conditionneuses
et Coupeurs
(en Sweet - Shirt)

Ets. ZADOURIAN
(MONTREUIL)
Tél.: 528.61.24

MAISON
DE LA CULTURE ARMENIENNE
15, rue du 24 Avril, 69150 DECINES
Tél.: (7) 849. 42. 97

Stages de Littérature Arménienne

La connaissance de l'Histoire et du patrimoine culturel arménien est un des axes choisi par la Maison de la Culture Arménienne de Decines, afin de faciliter la reconnaissance culturelle des Arméniens d'aujourd'hui.

La littérature joue à cet égard un rôle tout à fait singulier, car non seulement elle est l'expression d'une époque avec ses implications sociales, politiques et idéologiques, mais étant à l'échelle de la pensée de son époque elle donne un reflet authentique des valeurs fondamentales du peuple qui l'a portée.

PROGRAMME:

— 6 - 7 *Février: Introduction générale Lecture et explication d'un texte de Daniel VAROUJAN.*
— 13 - 14 *Mars: Hagop OCHAGAN «Première larme» et «Chahbaz»*
— 3 - 4 *Avril: Chahan CHAHNOUR «La Retraite sans musique»*
— 8 - 9 *Mai: Nigoghos SARAFIAN «La Conquête d'un espace»*
— 12 - 13 *Juin: Zareh VORPOUNI «Le Candidat»*

INFORMATION:

- *LIEU: Maison de la Culture Arménienne;* 15, *Rue de* 24 *Avril* 1915 69150 - *DECINES*
- *FREQUENCE: Deux séances de* 2 *heures par mois Samedi de*15 *à* 17*h Dimanche de* 9 *à* 11*h*
- *DEROULEMENT: Les cours* (1h.30) *seront suivis d'un débat* (30 *mn*)
- *PREPARATION: Les textes à étudier seront envoyés* 2*semaines avant la date du stage aux personnes inscrites.*
- *Conférencier: KRIKOR BELEDIAN*

- *INSCIPTIONS:*

Abonnement: 125 *F. les* 5 *stages*
Date limite des inscriptions:
8 *jours avant la date du stage.*
Prix: 30 F. par stage

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SHERATON (Montparnasse)
LE SAMEDI 6 *MARS à* 20 *h. précises*

GRAND DINER DANSANT

Sous le Présidence effective de

CHARLES AZNAVOUR

avec la participation
du *Chanteur VIGUEN*
et de nombreux artistes

Soirée dansante, à partir de 23 h., animée par :
BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre

Réservation :
ANTREASSIAN Garbis 528 64 67 — GASPARIAN 236 48 19
HERATCHIAN 946 21 66 *Places disponibles limitées (clôture le* 3 *mars)*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

– ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ԱՄԵԱԿ –

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ուրբաթ, Փետրուար 12, ժամը 21-ին վաապուրական սրահը. դասախօսութիւն – զրոյց՝

ՄԱՄՈՒԼԸ

Կը մասնակցին. – Հայր Ռափայէլ Անտոնեան, Զուլալ Գազանճեան, Ժան Քէհայեան, Ալէն Տէլքրուա, Ժերոմ Ֆերասսինի

SCHAVARCH MISSAKIAN
25ème anniversaire de sa mort
CONFERENCE -- DEBAT
LA PRESSE
avec la participation de :
P. R. Andonian, Zoulal Kazandjian, Jean Kehayan, Alain Delcroix, Jérôme Ferraccini.

le CENTRE CULTUREL SAINTS SAHAK MESROP
et
l'UNION GENERALE ARMENIENNE de BIENFAISANCE
présentent

MARDI 9 FEVRIER à 21 h.
CENTRE CULTUREL
SAINTS SAHAK MESROP

le Pianiste-Compositeur

Shahan ARZRUNI

qui, après son concert de Paris, interprétera et commentera des œuvres pianistiques de Compositeurs Arméniens :

SAYAT NOVA, KOMITAS,
A. KHATCHATRIAN,
A. BABADJANIAN,
E. MIRZOYAN, A. HOVANESS
A. BARTEVIAN

Réservation :
U.G.A.B. 33, cours Pierre-Puget
13006 Marseille (91) 37 75 97
Centre Culturel Sts Sahak Mesrop
339, avenue du Prado
13008 Marseille (91) 77 84 70

OPTIMA Tours

Voyage en ARMÉNIE du 21 Avril au 5 Mai

Cérémonie du 24 *AVRIL* 1982
UNION DES ANCIENS ELEVES SAMUEL - MOORAT
Pour la première fois depuis sa création, l'Union des Anciens Elèves du Collège Samuel - Moorat, organise un voyage en Arménie.
Pour de multiples raisons, ce voyage sera exceptionnel. Le succès de cette entreprise permettra de faire un vol direct PARIS — EREVAN et simplifiera toutes les attentes ou formalités que nécessitera le passage par Moscou lors du retour.
Ce voyage est placé sous le signe de la rencontre, aussi tous les anciens du Collège, leur famille et leurs amis seront les bienvenus.
Compte tenu du nombre limité de places dont nous disposons, les inscriptions seront terminées courant Décembre et nous vous recommandons de vous inscrire au plus tôt.

Départ pour le 24 AVRIL des Anciens Combattants

avec Banquet - Gala spécial offert le 25 Avril.
DU 21 AVRIL AU 5 MAI 1982

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67-69 Rue Quincampoix (angle Rue Rambuteau) 75004 Paris — Tél.: 274 27 20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel Telex : 211 324 F.

— Pour les ANCIENS COMBATTANTS: Monsieur KEHAYAN
124, Avenue Henri Barbusse — 92140 CLAMART; Tél. 642. 73. 10

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
7
DIMANCHE
7 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Թիւ 58

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.100 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 100

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ

ԲԱՆՔ ՎԱՐԴԻ ՕՐԻՆԱԿԱԻ ԶՔԻՐՍՏՈՍ ՊԱՏՄԷ

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵՐԶՆԿԱՑԻ

Այսօր եղեւ պայծառ գարուն, ցրնծան ծաղկունք եւ յորդորին,
Եւ հագնին ցեղս ի ցեղաց, մանրուն հաւերն ի հաւն խօսին.
Եւ ի վերայ լերանց բարձանց գայլընդգուռնաց ծաղիկք սփռին,
Եւ ծածկեն զերեսս երկրի՝ ըզլեռն ու զդաշտն ու զպաղչանին:

Են գեղեցիկ փետուր հագել մանրուն հաւերն ի ծաղկոցնին,
Եւ հազար դասըս դասուց՝ բաղցըր ձայնեն զանլըռելին.
Հարբել են յանուշ հոտուն ու նստել են ի վրայ վարդին,
Ու անդադար բաղցրաձայնեն՝ բունն է հատել ի գիշերին:

Բուրաստանք է զարդարած ու ցեղ ու ցեղ հաւեր խօսին,
Ու ամէն հաւ սէր ունի ու շատ հասրաք ի յիր սրտին.
Չի ի սիրու են ստեղծած, սէր կայ յիրենք՝ որ կու խօսին,
Որ ամէն հաւ յիր դիմաց վասն իր սիրուն բաղցըր խօսին:

Մանուշակն էր ժողովել հաւսար զամէն գծաղկնին,
Թէ՝ եկէք մեք միաբան երթանք կտրենք զվարդենին,
Որ չգայ վարդն կարմիր եւ գեղեցիկ տերեւ սփռին,
Ու ի նորա պայծառ տեսուն որդիք մարդկան ի մեզ չհային:

Ահա գլնեն գրնան խընդիր հօրօտ – մօրօտ ու ձունծաղկին,
Ու ղըրկեն թէզ եւ ձենեն զշուշանն, որ է ի մէջ դաշտին.
Նա լըսէ, գլնու եւ գայ նուռնուֆարն՝ ի մէջ ծովին,
Ցղըրկէ, ձենէ զոսան ծաղիկն եւ հետ նորա զնարկիզնին:

Նա խնդալով ցնծայ եւ գայ 'ւ ուրախանայ այն մայրենին,
Ու մտանէ ի բուրաստան, ժողվէ հաւսար ընծաղկընին.
Ժողովեցան զինչ որ ծաղկունք կան ի յերկրի գարնանային,
Ու զնորհուրդն չարութեան եւ նենգութեան վարդին կամին:

Լուր պլպուլն յանկարծակի գլաւ ձայնեց ի ծաղկընին,
Թէ՝ Զարթաւ վարդն ի քնուն ի մէջ կանաչ իւր վրանին:
Վարդն լսեց զձայն պլպուլին, էբաց ըզդուռն վրանին,
Ու էհան զկանաչ կապայն՝ հագաւ զաթլասն եւ զխորմզին:

Լուր ծաղկունք թառամեցան, կէսմ մի զտերեւըն թափեցին,
Կէսմ մի այլ զգախուստ առին՝ բարձր 'ւ ի դժար լերունքն գլին.
Կէսմ մի այլ ի յամօթուն կապուտ հագան 'ւ ի սուգ մընդին
Եւ կէսմ մի այլ ի յերկեղոյն 'ւ յահէն սողան 'ւ եղեն դեղին:

Նա վարդըն զարդարեց ըզբուրաստանքն ու զպաղչանին,
Ու շարժեց տերեւ հսզար, կարմիր՝ ընտան ընդան հատին.
Նա պլպուլն երեկ ընստաւ ու հաբրեցաւ յանուշ հոտին.
Ու ասէր զօրն ու զգիշերն ինքն անդադար ի դէմ վարդին.

Թէ՝ Սէր է ծառն ու սէր ծաղիկն, ու սէր հաւուն ձայնն ի ծառին,
Սէր է վարդն ու սէր պլպուլն՝ սիրով նստել ի վրայ վարդին.
Սիրով են գոյն ու գոյն ու գեղեցիկ այն ծաղկընին,
Վասըն սիրոյ փոքրիկ հաւերն ի ծաղկընաւն վերայ ընստին:

Լուկ պլպուլն ուրախացաւ 'ւ եղաւ, բազմաւ ի վերայ վարդին,
Թէ՝ Հազար բարի գալուն վարդին՝ ծաղկանց թագաւորին.
Նա դարձաւ վարդն ի պլպուլն ու յետ սիրեց զիւր տերեւնին,
Թէ՝ Ես այլ եմ սիրու տէր, ուսկայ սրտիս մէջն է դեղին:

Թէ չկար սէր յիմ սըրտիս ու ես ունի անհոգութիւնն,
Նա ես է՞ր ի կախ լինի զօրն ու գիշերն ի մէջ փըշին.
Ես սիրով կամ կենդանի, իմ տերեւնիս սիրով սփռին,
Ու թէ սէրն յիսեն գատի՝ նա զիս տանի հողմ ու ջամին:

Ահա կամ ես զարդարած, իմ տերեւնին գերդ հուր վառին,
Ու բացել եմ զիմ սրտիս մէջրըն ի դիմացդ, որ է դեղին.
Բա՛ց զիմ սիրտս ու համբուրէ եւ կըշտացիր սիրովդ հին,
Ահա գան եւ զիս ջաղեն 'ւ այլ ոչ գըտնուս ի բաղչանին:

Պլպո՛ւլ, մի՛ դու զարմանար զպայծառ վարդիս գեղ պատկերին,
Չի ով որ սէր չունենայ՝ ատ իմ չկայ գեղեցկութիւն:
Զուրըն սիրով յիս վերաձայ, որ յարմատոյս ատ իս համին,
'Ի ի լուսոյ արագեկաձն ես ժողովեմ զգեղեցկութիւն:

Ու հիացան անուշ հոտոյս, կենդանացան՝ երբ գիտուն ատին,
Ու ի յիմ պայծառ տեսուս ուրախացան 'ւ ի խաղ մտին.
Չինչ որ յաշխարհի կայ հոգս ու ցրնոր ու տրտմութիւն,
Ի յիմ շնորհոր տեսուս փարատեցան՝ երբ զիս տեսին:

Յով որ սէր կայ յիր սըրտին, ես զիս ետրա կամօք տանին,
Որ բանի ես յիս հայի՝ ես հանդարտի սէրն ի սըրտին.
Առնուն զիս եւ տանին սիրով սփռեն ի մնլիսնին,
Ու յիմ անուշ հոտոյս ուրախանան, 'ւ ըմպին զգինին:

Ֆաղեն զիս եւ տանին, շաբրով խառնեն այն հաբըմնին,
Ու զուգեն կուլպաշաբար ես դեղ լինիմ սրտացաւին.
Թէ եփեն զիս կըրակով, շարպաք շինեն ի շուկանին,
Նա գընեն զիս եւ տանին՝ ամէն ցաւու դեղ հիւրընդնին:

Ու թէ բամեն զիմ ջուր սըրտիս եւ զիս լընուն ի շիշանին,
Նա ծախեն զիս վարդէջուր՝ ես հոտ ունիմ անմահութիւն.
Վասն այնոր ի յետ բանամ զիմ սրտիս մէջն, որ է դեղին,
Ով որ տեսնու զիմ սիրտս ի բաց՝ թող գայ – լըսէ զիմ գանգըտնին:

×

Զորս տարիներ առաջ հրատարակելով Կոստանդին Երզնկացիէն երկու բանաս – տեղծութիւնները, կը խոստանայինք, յաջորդիւ (1978–ի Մարտին) հրատարակել այս տողերուն կողքին տպուած քերթուածը: Խոստացանք եւ չկրցնաք. պայմանները այդպէս բերին. կամ ալ՝ նման պայմաններ ստեղծեցինք. նայած՝ թէ ա՛վ որմէ՛ կախում ունի:

Միջնադարեան այս «գոհարները» հրատարակելու եւ առընթեր պատշաճ խորհրդածութիւններ կատարելու գաղափարը կու գար Յակիկ Թէօլէօլեանէն: Կը յիշեմ. դինք առաջին անգամ ճանչ – նալուս էր. կարծեմ՝ Փարիզ իր առաջին այցելութեան: Կէս դիշերը անց, Մարէի սրճարաններէն մէկուն մէջ, կը խօսէինք մեր հին գրականութեան, յատկապէս բանաստեղծութեան մասին: Յաւով կը հաստատէինք (տեղ մը կայ, աստիճան մը, ուր կարելի չէ միտքեր փոխանակել, այլ միայն ստուգել, ճշդել) թէ ներկայ մեր գրականութիւնը, կտրուած իր արմատէն, կը բունի, հոս ու հոն, որեւէ ձեւով: Կը խօսէինք նաեւ կարգ մը հանդիսութիւններու՝ մեր տաղերգուներուն եւ Եւրոպական Վերածնունդի առաջին արտայայտութիւններուն միջեւ: Կը խօսէինք, առաւելաբար, Կոստանդին Երզնկացիի մասին: Աւելի ուշ, մեր ներհուն բանաստեղծը, Յարութ Կոստանդեանն էր որ, գլուխ – գլխի ուրիշ խօսակցութեան մը ընթացքին, պիտի յայտնէր այն միտքը, թէ «Կ. Երզնկացի կարգ մը բանաստեղծութիւններու մէջ չատ աւելի հեռուն կ'երթայ՝ քան նոյնիսկ Նարեկացին»: Նման արտայայտութիւն մը արդիւնք էր անշուշտ բանաստեղծութեան էութեան մասին իր մօտեցումին, հասկացողութեան: Եթէ մենք եւս կը միանանք Կոստանդեանի կարծիքին, պատճառը այն է որ կը հաւատանք թէ բանաստեղծութիւնը, այլաբանական կամ արուեստարանական բոլոր կապերը թօթափած՝ զուտ ենթակայական, իրապէս ապրուած, բացարձակ բան մըն է. անսահման բան մը – եւ անսահմանելի՛ –, միութիւն՝ կատարելութեան զգացողութեան – երբե՛ք կատարելութեան՝ որ ինքնին սահմանուած բան մըն է, անո՛ւն – կամ աստուածութեան հետ – երբե՛ք Աստուծոյ՝ որ պարպուած է իր վերացականութենէն, գաղափարէն, դարձած կարելի, իրա՛ւ բան մը, աստցած ձեւ, նաեւ մարմի՛ն–: Երկուքին ալ պարագային մղիչ ուժն ու լրումը միստիսիզմն է անշուշտ, որ մինչ Նարեկացիի քով աւելի հայեցողութիւն է քան ներաշխարհ՝ Երզնկացիի քով միայն ու միայն ներաշխարհ է. մարմնին իսկ հաճոյացումով ու տիրութեան մասնակցութեամբը կազմուած (ստեղծուած) ներաշխարհ: «Իր բաժին սէրն ու հոգին առաւօտեան լոյսին խառնող» Երզնկացին ստեղծա՛ծ է իրապէս (որովհետեւ բանաստեղծ է), կ'ապրի՛ այն միութիւնը՝ որուն կը ձըգտի՛ միայն Նարեկացին: Այդ երկուութիւնը... Նարեկացիի ամբողջ Մատեանը ողբերգութիւնն է միայն պաղատողին, աղաղակողին, նուաստացողին, այլ երբեք անհատին մէջ իրականացած դերասանի յայտնութիւն, աստուածացում. միացո՛ւմ: Այո՛, այդ երկուութիւնը, այդ յիշատակաւ միայն (մի՛շտ բացակայ, երբե՛ք ներկայ) ճենճերումը... Այս միտքերը անշուշտ չեն երթար Նարեկացիի արժէքին ու մեծութեան, սխալ չհասկցուինք, այլ թելադրուած են միայն բանաստեղծութենէն, որ, անշուշտ, մէկ երեսն է միայն ամբողջական դրականութեան:

Յակիկ Թէօլէօլեանի բառերով «հին կտորի մը վերածնունդը» ինքնին ուրիշ միտք, ուրիշ չեղում կը թելադրէ: Ի՞նչ կը նշանակէ վերածնունդ, երբ քերթուած մը, եթէ քերթուած է, կը ծնի մէկ անգամ միայն՝ այլեւս չմեռնելու համար: կը մոռցուի, անշուշտ: Մանաւանդ երբ պատմութեան ուսուցիչն դերը կը մերժենք: Իսկ մենք մեր ամբողջ մշակոյթը ոչ թէ մոռցած, այլ չենք սորված՝ կարենալ յիշելու համար իսկ: Ցիշելու դո՛նէ՝ թէ Յարենացին ինչեր պատմած եւ ինչե՛ր անտեսած է՝ մեր նախամաշտոցեան շրջանի բանահիւսութեան, մեր դրական նախաքայլերուն մասին, թէ Ագաթանգեղոսէն, Փաւստոսէն մինչեւ Թովմա եւ անանուն Արծրունիներ հայ պատմաբաններ մեզի փոխանցած են աւելի մըչակոյթ ու բանաստեղծութիւն՝ քան

●▶

Պատմութիւն, թէ Նարեկացի եւ Շնորհալի միայն անուններ չեն, այլ ներկայութիւն, այլ արիւն՝ որմով լեցուած պէտք է ըլլալ՝ բաբախելու համար հարազատ սրտով, թէ ունինք տաղերգուներ՝ կեդրոնացուցիչն մինչեւ Սայաթ – Նովա՝ անցնելով՝ Կ. Երզնկացիէն: Այս բառերը կրնան միջնադար հոտիլ, հոգ չէ՛, այս անունները կրնայինք բնաւ չթուել՝ եթէ երբեք հազարի վրայ գոնէ մէկ Հայ – լսելը չի բաւեր – ճանչցած ըլլար զանոնք իրենց գործով ու տաղանդով: Հայաստանէն Սփիւռք, երկրորդական ու – սումէն եւք, մանաւանդ իսկական հասարակութիւններու մէջ է միայն որ մեր մտահոգութիւնը կը դասաւանդուի, մինչ մենք,– եւ իրաւացի՛ – ամէն տեղ, արուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ լինքնուրոյն, մեղ զատող, բնորոշող չունէ մը, պիծ մը կը փնտռենք: Կը փնտռենք, խորքին մէջ, ինչ որ կորսնցուցած ենք: Քանի դարերու մեր մշակութային հարստութիւնը. մեր ինքնութիւնը:

Այլ հարց, որ մանագիտական ուսումնասիրութիւններն իսկ չատ քիչ են: Կ'ըլլան (եւ կը չնորհաւորենք, սրտա՛նց) գործերու հրատարակութիւններ, յատկապէս Հայաստան, ընդարձակ յառաջաբաններով. ուսումնասիրութիւններ՝ որոնք կը ծանրանան աւանդաբար ծնընդեան կամ մահուան թուական մը ճշդելու, լուծելու չուրջ. ոչ մէկ խորացում բուն նիւթին, տաղասացներու պարագային՝ բանաստեղծութեան էութեան մասին: Չես գիտեր ինչո՛ւ Հայաստան օրէ օր կը հեռանայ Մանուկ Աբեղեանէն. պատճառ մը աւելի՝ որ 1946–ին տպուած «Հայոց Հին Գրականութեան Պատմութիւնը» մնայ մինչեւ օրս տակաւին լ զօրու՝ միակ լուրջ եւ քննական ուսումնասիրութիւնը:

Վերադառնալով, այս տեղմ սիւնակներուն մէջ, մե՛ր նիւթին, «Վարդի եւ Սոխակի» այլաբանութեամբը յօրինուած Կ. Երզնկացիի կոդքի քերթուածը չի կըրնար մեզի, մանաւանդ «արեւմուտքցի – ներուս», մտածել չտալ Արեւմուտքի Վերածնունդին: Բայց ի՞նչ է վերածնունդը՝ մե՛ր մէջ: Այս ուղղութեամբ Մանանդեանն է, նոյնպէս, որ բաւականին անդրադարձած է, դանդաղելով, միաժամանակ, որ հարցը անհրաժեշտօրէն չէ ուսումնասիրուած: Իրմէ եւք ի՞նչ է գրուած այդ մասին: Եթէ երբեք գրուած է···: Համաձայն ըլլալով հանդերձ Մանանդեանի թէ «Հայկական վերածնունդը ինքնուրոյն է: Դա ազգային գրականութեան շարունակական զարգացումն է», չենք կրնար սակայն ընդունիլ որ «վերածը – նութիւն բառը պահուի (ես պահել եմ) մեր գրականութեան այս շրջանի համար, որովհետեւ այդ ժամանակ վերածնուել է հեթանոսական դարերի բուն աշխարհիկ ոգին եւ աշխարհայեցողութիւնը՝ հակառակ կրօնա – եկեղեցականի, եւ որովհետեւ մեր այս վերաիոխուած գրականութեան գլխաւոր յատկանիշներն ընդհանրապէս նոյնն են, ինչ որ եւրոպական վերածնութեան գրականութեան մէջ»: Եթէ երբեք ազգային գրականութեան շարունակական զարգացումն էր՝ ան – չուշտ որ չէր կրնար վերածնիլ «հեթանոսական դարերի բուն աշխարհիկ ոգին ու աշխարհայեցողութիւնը». չէր կրնար վերածնիլ՝ որովհետեւ չէր մեռած, կը շարունակէր ապրիլ, եւ հետեւաբար, զարգանալ: Հետեւաբար, որովհետեւ, դժբախտաբար ոչինչ հասած է մինչ այդ մշակուած աշխարհիկ բանահիւսութենէն՝ որ անպայման կա՛ր. եւ պիտե՛նք թէ կար: Առանց երթալու Ագաթանգեղոսի, Փաւստոսի, Ցովհան Մամիկոնեանի, Մովսէս Կաղանկատուացիի կամ Անանուն Արծրունիի պատմութեան դիրքերուն մէջ տեղ գտած արտայայտութիւններուն, «վէպերուն», կ'արժէ նշել միայն թէ Ցովհ. Մանդակունիէն մինչեւ Շնորհալի ամէնքն ալ զանգատած են աշխարհիկ «ընդհանրացած» ոչ միայն «ոգիին», այլ «երեւոյթին» մասին: Մենք պահած ենք ոգին – Հայը երբեք կրօնամոլ չէ եղած – բայց կորսնցուցած արտայայտութիւնը, պարունակութիւնը: Պահակը կզերն էր՝ եւ պահած է կրօնաչունչը միայն: Ան իր դերին մէջ չէ թերացած. ընդհակառակն: Աշխարհիկ իշխանութեան բացակայութենէն օգտուելով ազգայնացուցած է նաեւ կրօնական իր ազդեցութիւնը: Ահա՛ մեր Պատմութիւնը. – մեր գրականութիւնը:

Զ. Գ.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ «ՈՒԷՍԼԻ ՁԷՔՍԸՆԻ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ» ՎԷՊԻՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

Անցեալ տարուան Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբեր ամիսներուն, Եւրոպայի կարեւոր մայրաքաղաքները ականատես կ'ըլլային խաղազութեան ի նպաստ հսկայական ցոյցերու: Նոյն չրջանին կը զուգադիպէր «Ֆլամարիոն» հրատարակչատան կողմէ Սարոյեանի «Ուէսլի Ձէքսընի Արկածա – խընդրութիւնները»(1) վէպին Ֆրանսերէն թարգմանութեան հրապարակումը: Պարզ զուգադիպութիւն մը անկասկած. վէպին հերոսը սակայն, շուրջ 37 տարիներ առաջ նոյն ձգտումներով արդէն անցած էր Եւրոպային···:

Սարոյեանի կրած բոլոր ազդեցութիւններուն մէջ, կարեւոր տեղ կը գրաւէ Մարք Թուէյն եւ մանաւանդ անոր դլխաւոր վէպը՝ «Հաքլբըպէրրի Ֆիննի Արկածախնդրութիւնները»: Բաղդատութեան եզրերը կը սկսին նոյնիսկ խորագրերէն, ինչպէս նաեւ առաջին իսկ տողերէն.–

> Հաքլբըպէրրի Ֆիննն.– «Իմ մասին պիտի չկարենաք գիտնալ առանց կարդացած ըլլալու Թօմ Սոյըրի Արկածախնդրութիւնները, որուն հեղինակն է Մարք Թուէյն, ուր ան ճշմարտութեան մասին կը զրէ զըլխաւորաբար»:
>
> Ուէսլի Ձէքսընն.– «Անունս Ուէսլի Ձէքսընն է, 19 տարեկան եմ եւ իմ նախասիրած երգս Վալենսիա–ն է··· Մինչեւ հիմա դուք գիտէք անունս, տարիքս, նախասիրած երգս, բայց դուք չէք գիտեր ամենակարեւոր բանը որ կայ իմ մասին, ես տգեղ եմ···»:

Պարզ, ուղղակի, հաղորդական: Մարք Թուէյն 7 տարիէն կ'աւարտէ իր վէպը, որ լոյս կը տեսնէ 1884–ին: Նախնական փորձ մը սակայն կը տեւէ մէկ ամիս, որուն ընթացքին կը զրէ չորս հարիւր էջ, ապա կը փճացնէ: Սարոյեան իր գործը կը սկսի Երեքշաբթի, Օգոստոս 8, 1944-ին եւ կը վերջացնէ Կիրակի, Սեպտ. 10, 1944–ին: Երեսուներեք օր, որ կը համապատասխանէ Թուէյնի տրամադրած փորձի չրջանին···: Աչխատանքի այս ձեւը յատուկ է Սարոյեանին, սկսիլ գործ մը եւ վերջացնել ճիշդ որոշուած ժամանակին:

«Հաքլբըպէրրի Ֆիննը···» պատմութիւնն է 14 տարեկան պատանիի մը արկածախնդրութիւններուն: Հաք Ֆիննն, Թօմ Սոյըրի հետ, քարայրի մը մէջ պատահմամբ կը գտնեն գողերու պահ դրած դանձը, վեց հազար տոլար: Դատաւոր Թաթչըր սակայն կը սիրանայ այս գումարին եւ կը սկսի տոկոսով փոխ տալ, օրական տոլար մը յատկացնելով տղոց: Մինչ այրի Տուկլասը կ'որդեդրէ Հաքը, «քաղաքակրթելու» համար զինքը: Հաք Ֆիննի հայրը, անդին, աչքը դրած է դատաւորին սիրացած դումարին: Միւս կողմէն կ'ուզէ մօտն ունենալ իր տղան եւ ձեւով մը կը յաջողի ձերբակալել զայն: Զգիմանալով հօրը անգթութիւն – ներուն, տղան կը փախչի: Նոյն միջոցին խօսք կը տարածուի թէ Հաք Ֆիննն սպաննուած է: Կասկածը, բնականաբար կ'իյնայ Տիկին Ուաթսընի սեւ սպասեակին՝ Ճիմի վրայ, որ իր կարգին կը փախչի: Հաք եւ Ճիմ պատահաբար կը հանդիպին Միսիսիփի գետին վրայ ձէքսընի կոչուող կղզիին մէջ, ուր երկուքը ապաստան կը գտնեն: Ժամանակի ընթացքին, գետին վրայ իրենց արկածախնդրութիւններու ընթացքին իրենց բարեկամութիւնը կը սերտանայ:

«Ուէսլի Ձէքսընը···» կը նկարագրէ 19 տարեկան երիտասարդի մը արկածախնդրութիւնները: Ան զինուորութեան կանչուած է ամերիկեան բանակին մօտ, կը մարզուի եւ Եւրոպա կը ղրկուի մասնակցելու համար Նորմանտիի ցամաքահանութեան···:

Հօր փնտռտուքը կարեւոր տեղ կը գրաւէ ընդհանրապէս Սարոյեանի գործին մէջ, որ իր արտայայտութիւնը կը գտնէ նաեւ հոս: Երկու վէպերուն մէջ ալ հայրերը խաղ են: Հաք Ֆիննն խոյս կու տայ հօրմէն որ սարսափելի ալքոլիք մըն է: Ոչինչ պիտի կարենայ ետ կեցնել զինք իր մոլութենէն: Կատարեալ «խենթ» մը, որ նոյնիսկ դրամ փոխ կ'առնէ դատա – ւոր Թաթչըրէն, տղան փնտռելու եւ ամրողջ դրամը բարեկամներուն հետ ալքոլի մէջ կը մսխէ: Հաք կը հակադրուի հօրը: Զսիրելով հանդերձ զայրոցը, պատրաստ կ'ըլլայ ղպրոց երթալու, պարզապէս հակադրուելու անոր: Իր ալքոլա – մոլութեամբ հանդերձ, հայրը սակայն ճշմարտութիւններ կ'ըսէ յաճախ, օրէնքի պաշտպան դատաւոր Թաթչըրի դէմ, որ անօրէնաբար տիրացած էր գտնուած գանձին:

Ուէսլի Ձէքսընի հայրն ալ խենթ բան մը ունի, թէեւ յարաբերաբար նուազ քան միւսը: Այսուհանդերձ, կ'առաջարկէ տղուն որ կիրակնօրեայ դպրոց յաճախէ երկուքին մեղքերուն քաւութեան համար: Կը ցաւի որ կինը իրեն նման ամուսին մը ունի, որովհետեւ աւելի լաւին արժանի էր: Սարոյեանի մօտ, հայրը խորհրդա – նըշական կողմ մը ունի: Ուէսլի նախ Ամերիկացի չէ, պատմական իմաստով: Մայրը կու գայ Տըպլինէն, հայրը Լոն – տոնէն: Կը հանդիպին Սան – Ֆրանսիսքօ: Ամնանք ամուսնալուծուած են: Ամբողջ վէպի ընթացքին, Ուէսլի հօրը հետքը կը փնտռէ, կը գտնէ, դարձեալ կորսնցնելու համար, եւ այսպէս, հայրը կը խորհրդանչէ Համաշխարհային Ա. Պատերազմը, որուն մասնակցած է: Կը պատմէ տղուն, թէ ինչպէս պատերազմի ընթացքին դէտնուած է անհեթեթ կացութեան մը առջեւ՝ ուր կամ պէտք է սպաննուէր, կամ սպաննէր: Կը սպաննէ, որովհետեւ կը ձգտէր ընտանիք կազմել եւ տեսնել իր զաւակը, կ'ուզէր հայր ըլլալ: Ահա նոյն ժառանգութիւնը փոխանցուած է տղուն՝ Ուէսլիին, որ կ'ուզէ ամուսնանալ եւ իր զաւակը տեսնել, որովհետեւ զաւակը հօր չարունակութիւնն է: Հարցը ընդհանրացնելով, հայրը սպաննած կ'ըլլայ երրորդ մը, որ ունէր մարդկային նոյն պահանջը, ինչ որ ինք ունէր: Այլ խօսքով, հայրը իր ձգտումները սպաննած է ուրիշի մը մէջ: Հոս է նաեւ հօր պատգամը, թէ իրերու այս վիճակը պէտք է փոխուի: Պատերազմը պէ՛տք է վերջ գտնէ:

Թուէյնի գործին գլխաւոր առանցքը՝ նիւթն է, դրամը: Կը սկսի գանձով, զոր պատանիները իրենց արկածախնդրութեան ընթացքին կը գտնեն: Եթէ Տիկին Ուաթսըն կ'ուզէ անսպասման ետ ունենալ իր սեւամորթ ծառան՝ Ճիմը, պարզապէս անոր համար, որ 800 տոլարի պիտի ծախէ գերիներու առուծախով զբաղող վաճառականներուն: Միսիսիփի գետին վրայ, իրենց արկածախնդրութիւններուն ընթացքին, Հաք Ֆիննն դէմ յանդիման կու գայ կարեւոր երկու հարցերու:

Առաջին.– Շնորհիւ Միսիսիփի գետին վրայ իրենց արկածախնդրութիւններուն, ան կը խուսափի «Այրի Տակլըս»ի զինքը կրթելու առաջադրութիւններէն: Վէպին այս մասը կու գայ նաեւ Թուէյնի անձնական փորձառութենէն: Երիտասարդ օրերուն նաւավար եղած էր եւ ապագային չամախ մղձաւանջով ետ նայած էր երիտասարդական ազատ օրերուն: Վէպին մէջ, գետը եւ արկածախնդրութիւնները կը խորհրդանչեն փախուստը քաղաքակրթութենէն, ձգտում մը որ չատուկ էր 19–րդ դարու ռոմանթիք չարժումին. խուսափիլ տրամաբանութենէն եւ քաղաքակրթութեան բերած չարիքներէն: Խորքին մէջ, Մարք Թուէյն երկուութիւն մը կ'ապրէր եւ հակասութեան մէջ էր: Բնականաբար լինք կողմնակից էր հիւսիսի յառաջադէմ ընկերութեան, ընդդէմ հարաւի արիստոկրատներուն: Սակայն կը տեսնէր որ ճարտարարուեստականացումը իր հետ կը տանէր բարքեր, որոնք անդարձ կ'երթային···:

Քաղաքակրթութիւնը, որուն դէմ չանդիման կը գտնուէր Ուէսլի Ձէքսընն, պատերազմ եւ սպանութիւն կը սիրէր: Հոս Սարոյեան զօրացնելու համար հակադրութիւնը, ծայրայեղ անհատապաշտութեան կը մղէ իր հերոսը: Հետեւաբար, Ուէսլի ամէն գնով պիտի աշխատի վերարժեւորել, ամուսնանալ՝ հայր ըլլալու համար: Եթէ նոյնիսկ ամբողջ քաղաքակրթութիւնը սպիտակած ըլլայ քանդելու, լինք պիտի աշխատի ապրիլ: Այս տրամաբանութեան մերժուելուն պարագային, քաղաքակրթութիւնը այն աստիճանի հիմերու վրայ պէտք է դրուի որ լինք պարտաւորուած չըլլայ այլեւս մտածելու: Այլ խօսքով, պատերազմներ պէտք չէ ըլլան: Սարոյեան կը մտահոգի պատճառները.– «Մենք կ'ատենք պատերազմը, անոնք կը սիրեն: Անոնք թերթերու եւ չարաթաթերթերու մէջ կը կարդան եւ աւելի բան դիտեն պատերազմի մասին, քան երբևիցէ մենք պիտի կրնայինք գիտնալ: Անոնք ամէն ինչ գիտեն, նոյնիսկ ուրիչ պատերազմներու մասին: Անոնք կը սերտեն պատերազմները, գտնելու համար թէ ինչպէս աւելի դրամ չահին այս պատերազմէն···»:

Երկրորդ.– Հաք Ֆիննն կը գտնուէր երկու ընտրութեանց առջեւ: Կամ հետեւիլ ընկերութեան պարտադրած ազդեցութեան եւ յանձնել ճիմը իշխանութիւններուն, կամ ենթարկուիլ սրտի թելադրանքներուն: Ան կ'ընտրէ երկրորդը: Այս ընտրութեան գլխաւոր դրդապատճառը ձէքսըն կղզիին մէջ ճիմի հետ ըրած բարեկամութիւնն էր: Ձէքսըն կղզին հետեւաբար կ'ըլլայ վայրը խղճի եւ բարոյական հարցի մը: Հաք Ֆիննն վերջնապէս կը հետեւի զգացումներուն եւ սրտի թելադրանքին ու չի յանձներ ճիմը եւ ստրուկը կը դառնայ ազատ անհատ մը: Անհատական թելադրանք մը որ չատ սիրելի է Սարոյեանին. խիղճը, զգացումները, սիրտը. մարդ մը առանց անոնց գրեթէ բան չարժէր···:

Սարոյեան իր գլխաւոր հերոսը կը կոչէ Ձէքսըն: Դէպքը տեղի կ'ունենայ Անգլիա, կղզիի մը մէջ: Գլխաւոր հարցը, որուն դէմ յանդիման կու գան զինուորները, բարոյականն է: Բանակը մարդկային էակ մը կը վերածէ մարդասպանի: Բանակին մէջ խղճի հարցեր զոյութիւն չունին, այլ հրամաններ: Պատերազմը խղճի եւ բարոյականի դէմ է···:

Սարոյեան սխրեթմաթիքօրէն կը կոչէ ընթերցողին յարակցութիւնները պատերազմի նիւթին չուրջ: Բանակին մէջ զինուորներուն գլխաւոր հարցը պատերազմը չէ, այլ տուն վերադառնալ եւ ընտանիք կազմելը: Զարմանալի չէ որ առաջին խմբ գլուխը կը բացուի Նիք Գուլիի երգով·· «Տէր իմ, դիտես, քեզ նման բարեկամ չունի եթէ երկինքն ալ տուն չէ, օ՛ Տէր, ի՞նչ պիտի ընեն Ցամաքահանումի ընթացքին, Ուէսլի գիրի կ'իյնայ Գերմանացիներու ձեռքը, անոնք չեն կրակեր, այլ սիկարէթ կը պահանջեն: Անոնք ալ նոյն հարցերը ուղղին՝ վերադառնալ տուն, իրենց ընտանիքներուն: Փաստ մը մարդկային միասնականութեան: Մարդու հասկացողութիւնը մէկ է: «Աչխարհի բոլոր մարդիկը նոյնն են, անոնք բոլորը կը ըսեն պատեհ նոյն բանին մահուան···: Եթէ կ'առնես լինքզինքդ, այն ատեն առ՛ ձեռքդ փոնցիները, Գերմանացիները, Իտալացիները, Հունգարները, Պուլկարները··· Մարդ մը սպաննելը՝ կը նշանակէ լինքզինք սպաննել: Հօրը վերջին պատգամը ուղղուած Ուէսլիի, սիրոյ պատգամն է, սէրը, որմէ դուրս ոչինչ կայ···»:

Պատերազմի կողմնակիցները չեն գտրիր գովաբանելէ նահատակուած հերոս մը: Ուէսլիի համար լաւագոյնը ան է որ կը չարունակէ ապրիլ: Ան կը մերժէ բանակին կողմէ իրեն առաջարկուած ապահովագրութիւնը. լինք կ'առաջարկէ չմեռնիլ, փոխանակ ապահովագրելու: Քաջութիւնը տարբեր լսման կ'առնէ հոս: Այսպէս, յամաքահանումի ընթացքին Տոմինիք Թօսքա կը սպաննուի փրկելու համար Հարրի Գուքի կեանքը, որպէսզի այս վերջինը կարենայ տուն վերադառնալ: Տոմինիք իր ընկերոջ մէջ կը տեսնէ իր փոքր եղբօր՝ վիքթորի պատկերը, որ ամուսնացած է եւ կինը գաւակ մը կը սպասէ: Միւս կողմէն, Ֆոքսհօլ կը սպաննուի, փրկելու համար նոյն Վիքթոր Թօսքայի կեանքը, որպէսզի այս վերջինը վերադառնայ իր ընտանիքին: Այլ խօսքով, զինուորները վախ չեն նին մահէն, այլ դէմ են պատերազմին: Գերութեան չրջանին ամէն ինչ բնական է գերմանական բանտերու մէջ: Հաւաքումի մը ընթացքին, ձօն Ուայնթէնի որ լսա

ՆԱՄԱԿՆԵՐ՝ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»·– Փետրուար 10–ին կը լրանայ բանաստեղծ Յարութ Կոստանդեանի մահուան երրորդ տարելիցը: Արուեստագէտներ կան, իրենց գործին հանդէպ այնքան անփոյթ ու դրուժան, որ կը սիրուին, կը փնտռուին՝ երբ այլեւս չկան: Ասոնցմէ էր Յ· Կոստանդեան: 1974–ին իր ֆերթուածներէն ծաղկաբաղ մը ներկայացնող « Բանաստեղծութեամբ··· » հատորի հրատարակութենէն, բայց յատկապէս մահէն ետք է որ սկսաւ, տակաւ, Ֆրանսայէն դուրս Սփիւռքի մէջ եւս ճանչցուիլ: Անշուշտ հարկ չկայ յիշեցնելու, թէ իր անունը տակաւին Հայաստան չէ հասած՝ շատ հասկնալի անհասկնալի պատճառներով:

Չետեւեալ նամակները մաս կը կազմեն այն ընդարձակ թղթակցութեան, զոր բանաստեղծը ուղղած է իր մտերիմ ընկերոջ՝ Բարգէն Պօտտեանին («Յառաջ – Միութ եւ Արուեստ»ի անցեալ թիւով կը հրատարակէինք ընդարձակ նամակ մը, ուղղուած նոյն ընկերոջը, որ այսօր իր անունը կու տայ)· Ուրախութեամբ կը յայտնենք, թէ Յ· Կոստանդեանի բարեկամները ծրագրած են հրատարակել այս կարեւոր թղթակցութիւնը՝ իր արձակ էջերուն ընկերացած:

17 / 12 / 1947

Սիրելի Բարկէն,

Շնորհակալ եմ նամակիդ ու հրաւէրիդ համար· եթէ փարիզ դամ մեծ հաճոյքով հիւր կը լինեմ քեզ, դէթ չարաթը մի քանի անդամ·– բայց յուսամ որ իմ ներկայութիւնը կնոջդ անախորժ չի լինի, եւ չի վնասել քո ընտանեկան խաղաղութեան: Նամակիդ դառնալով, «տաղնապիդ» ամենադժուարին մասն անցել է,– սկսել ես անկողմնակալ կերպով քննել խնդիրը, եւ հիմա ակնյայտօրէն պարզում է քեզ թէ այդ բոլորը բնական հետեւանքներն են մեր կեանքի··· պինի խմողը կ'արբենայ, եւ դուցէ կը չափազանցի· կը չարունակի խմել եւ կը հիւանդանայ· բայց լա՛ւ է, բարեկամ, պինի խմել ու հիւանդանալ, քան ջուր խմել ու երբե՛ք արբեցած չլինել: Ճե – ոյ, եթէ նոյնիսկ ցանկանանք, միթէ՞ մենք կարող ենք ուրիշ կերպ ապրել, կարո՞ղ ենք մեր երազները փոխել, կարո՞ղ ենք միմիայն՝ ամուսին ու ընտանիքի հայր լինել, եւ այդքանով գոհանալ: Ինձ թւում է թէ մանկութիւնից ըսկըսած, դէպքերը մեզ ճակատագրակա – նօրէն մղում են լինելու այն որ պիտի լինենք - մեր ցաւերը, մեր դառնութիւնները, մեր դժգոհութիւնները՝ հետեւանքն են մեր իսկ անմտութեան·– երբ փորձում ենք հեռանալ մեր իսկ անճնական ճանապարհից, երբ ուրիշների յա – ջողութիւններից չլացած՝ փափաքում ենք նրանց գործունէութիւնը կապկել, ու մերթ մեր աչխատանքի յարուցած խըն – դիրների ու դժուարութիւնների առջեւ անզրկած, հոգեպէս տկարացած՝ մտա – ծում ենք դաւաճանել··· եւայլն: Ես համոզուած եմ որ վերոյիշեալ փորձութիւն – ների ու երկմտութիւնների յաղթահարելու համար – դէթ իմ տեսակէտով, արուեստագէտը, առաջին երիտասարդու – թեան խանդավառ ու անորոշ չեզոմնե – րից վերջ - պէտք է վերջապէս մի օր հարց տայ ինքն իրեն՝ թէ ինչո՞ւ է գըրում, եւ ի՞նչ է նչանակում՝ գրե՛լ· եւ ապա ինչ են նչանակում իմ նկարագրած անձերն, դէպքերն ու իրերը - եթէ ոչ միայն այս ընկերութեան, այս դարա – շրջանի յարաբերական առընչութիւննե – րով, ու նաեւ, այլ մանաւանդ տիեզե – րական իմաստով: - Ի՞նչ են նչանակում՝ կեանք, սէր, մահ: Ի՞նչ են նչանակում՝ մի մարդ, մի ծառ, մի աստղ· օրինակի համար – քո ստացած վայելքից, հաճոյքից, խանդավառութիւնից դո՛ւրս – ի՞նչ է գեղեցկութեան նչանակութիւնը բար – կէն·– գեղեցկութիւնից ճառագայթած «զօրութիւնը» ներգործում է զգայարանքներիդ մէջ, եւ դու հիանում ես, երջանկանում ես, երազում ես, եւ արտմում ես,– բայց զգայուն այդ յոյզերի դու – մարը գեղեցկութիւնը չէ: Պէտք է գոնէ մի վայրկեան եղած լինել գեղեցկութիւնը, որպէսզի կարելի լինի նրա ներկա - յութիւնը զգացնել: Շատեր, չփոթու – թեան մէջ լինելով, նկարագրում են գեղեցիկը եւ հաւատացած են թէ այդ է գեղեցկութիւնը: – Որովհետեւ «գեղե – ցիկը՝» աւելի կամ պակաս չափով դիւրահաղորդ ու մատչելի է բոլորին, իսկ գեղեցկութիւնը վիճակ է·- լինելութիւն, եւ ոչ թէ զգայնութիւն· եւ ինձ թւում է թէ ամէն ինչ մի երևոյթ՝ մի վիճակ է··· որը ներապրելով պէտք է յայտնաբերել, այլ ոչ թէ սոսկապէս նկարագրել ու բացատրել:

Կարճ կապեմ·– իմ կարծիքով այս բոլորը նախապատրաստական աչխատանք· ներ պիտի լինեն, եւ ոչ թէ բո՛ւն արուեստի գործ: – Մտային եւ հոգեկան մարզանքներ որ զգայութիւնները պիտի տակաւ վարժեցնեն՝ աւելի չատ ասել՝ քան խօսել, աւելի չատ ունկնդրել՝ քան լսել··· եւայլն: Այս հասկացողութեամբ, արուեստը իրական մոգութիւն է, եւ արուեստագէտը՝ իսկական մոգ: Դժբախտաբար դեռ չատ հեռու ենք այդ բոլորից, բայց ես հաստատ հաւատում եմ որ մի քանի տարիների յարատեւ աչխատանքով ու «մարզանքով»՝ կը մօտենանք «լինելութեան» սահմաններին: Այս երկար չեզաբանութիւնից վերջ – վերադառնանք իրականութեան:

Ինչպէս գրել էի անցեալ անգամ, աչխատում եմ ամէն օր, ու թէպէտ երեք քառորդը պատռում ու նետում եմ, մըներացածը զարմեալ խրախուսիչ է: Աւարտել եմ երկու քերթուած, ու ներփակ ուղարկում եմ այստեղ: Կը խնդրեմ որ կարդալուց վերջ, նաեւ ցոյց տաս Բիւզանդին, ու ձեր երկուսիդ տպաւորութիւնն ու նկատողութիւնները ինձ գրես – նոյնիսկ բառերի նկատմամբ - չմոռաս – նա՛ս·····

×

CHATEAU NEUF - LE - ROUGE

30 Մարտ, 1950

Սիրելի Բարկէն, վերջին նամակդ իսկապէս տխուր էր, մանաւանդ դրագէտի մը մասին գրածդ· չափազանց խիստ ես արտայայտւում իր մասին, մի՛ մոռանալ որ «հոդին յօժար է, եւ մարմինը տկար»··· յետո՛յ, ամէն մարդ տէրն է իր կեանքի· ապրում է իր ուզած կերպով, երդում է իր յատուկ եղանակը· եւ հաւատա՛, ամէն մարդ դժգոհ է իր կեանքից· եւ նա՝ խորքի մէջ գիտակից եւ զգայուն է, եթէ ոչ չէր ազդուել քո խօսքերից – հեռանալու ու նորոգուելու պէտքը չէր զգար: Նա, ինչպէս եւ բոլորս, աւել կամ պակաս չափով գոհերն ենք Սփիւռքի մէջ տիրող անկազմակերպ եւ ջլատիչ իրականութեան·– ապրում ենք օրը՝ օրին, յուսալով թէ վաղը մի որեւէ «հրաչքով» մեր կեանքի պայմանները կը փոխուեն, թէ ինքնըստինքեան կը ստեղծուի այն ջերմ ու ընկերական միջավայրը ուր մեզանից իւրաքանչիւրը իր դերն ու կարեւորութիւնը կը ստանայ: Գիտես թէ քանի՛ փորձեր եղան այդ ուղղութեամբ, եւ բոլորն էլ ձախողեցին – դուցէ միայն այն պատճառով որ մեզանից իւրաքանչիւրը չափազանց խստու – թեամբ քննադատեց միւսների գործն ու կենցաղը··· բոլորս էլ յանցաւոր ենք, որովհետեւ բոլորս էլ եսամոլ եւ յամառ Հայեր ենք – անկարգապահ եւ մանա – ւանդ անկիրթ – ասում եմ բոլորս,– «ճըշմարիտն այս է, անսո՛ւտ եւ իրաւ իրական»: Նշանի ականջը խօսի՛···: Ու վերջապէս, սիրելի Բարկէն, ի՛նչ էլ որ լինի, նա դրագէտ է, եւ տաղանդաւոր – եւ դարձեալ բոլորիս պէս, ակամայ ծուլութեան է մատնուած·– չեմ ասում դատապարտուած, այլ մատնուած–trahi! Իսկ դու լաւ գիտես թէ ովքեր են մեզ այս վիճակին մատնողները: Ուստի, եթէ պէտք է անպայման սրան կամ նրան քննադատել, վարկաբեկել ու հայհոյել, դէթ մեր բարկութիւնն ու մաղձը թափենք նախ նրանց վրայ՝ որ սկզբնական դրդապատճառն են այս բոլորի:

Իսկ այս անսովոր «ելոյթիս» պատասխանատուն դո՛ւ ես, բարեկամ, որով – հետեւ ամիսներից ի վեր սպասելով ըսպասում էի որ Ջաուկին գոնէ մի – երկու չաբաթ միասին անցընէինք, եւ ահա վերջին պահին դուրս ես թէ չես կարող գալ·- չես կարող գալ որովհետեւ դրամ չու – նես·– ի՞նչպիսի անարժէք ու անբան մարդ ես, որ դրպանդ 10·000 Ֆրանքի պէս ողորմելի մի գումար չունես, որ – պէսզի բարեկամիդ այցելութեան երթաս· ասա յիմա՛ր, եթէ մի աւանակ քան տարի փարիզ ապրէր, հիմա միլիոնատէր կը լինէր – իսկ դո՛ւ, ոչ թէ միայն 10·000 Ֆ· չունես գրպանդ, այլեւ 15·000 պարտք ունես: Հասկանում ես վերջապէս թէ որքա՛ն անպէտք ու արհամարհելի մի արարած է Բարկէն Պօտտեանը – որ Միթիթարեան դպրոցից ելնելով, քան տարիներ ապրել է փարիզի պէս լուսաւոր ու հարուստ քաղաքի մէջ, ու ահա պատ է ներկում, եւ 15·000 Ֆ· պարտք ունի, եւ չի կարող իր բարեկամին այցելութեան գնալ – մինչդեռ Մարկոսը, Պետրոսը, Կիրակոսը, բոլորը, բոլորը տուն ունեն, խանութ ունեն, դրամ ունեն, ամէն ինչ ունեն, բացի մի բարեկամ որին այցելութեան երթան·– այս վերջինը, անշուշտ բարեբախտութիւն է··· ինչեւիցէ· «քէյֆըդ» տեղը պահէր, զարուն եկաւ, ծառերը ծաղկել են, ու այս ամառ միասին կը ճաշակենք պտուղները: Կարեւոր լուր··Սոդիոն, իտալացի ազարակապանը, մի մեծ դաշտ ամբողջութեամբ սեխի է յատկացրել այս տարի – ուստի այս ամառ սեխի առատութիւն կը լինի, նաեւ վարունգի եւ այլ «բանջարեղինաց»: Երկրորդ լուր·– մի փոքրիկ հրացան ունեմ – եւ ինչպէս գիտես չորքոտանի բլուրները նապաստակների «հայրենիքն» են – ուրեմըն կարող է պատահել որ բլուրները ըզբօսնած ժամանակ, ինքնապանութիւն գործած մի նապաստակի մարմինը տեսնենք երբեմն, ու տուն բերենք – ո՞վ է մեղաւոր այդ պարագային:

Ուրախութեամբ կարդացի Ժան-Փիէռի մասին տուած տեղեկութիւնները· կը մաղթեմ որ ուզածիդ պէս լինի եւ բոլոր յոյսերդ իրականանան (այս ինչ սոսկալի բառ է – ···կանանան): Իմ կողմից կը մաղթեմ որ կարելի եղածի չափ չուտ հայերէն սովորի· խօսի ու կարդայ – ու հայերէն լեզուի բոլոր առաքինութիւններով տոգորուի –: Հայերէնը մեր միակ զրահն է, տէգն ու վահանը, աղեղն ու նետը միանգամայն: Միակ արբանեակը որ խանութպանն ու վաչխառո՛ւն, հայ ժողովուրդի անունը վարկաբեկող հայանուն խոզերի վոհմակը դեռ չէ պղծել: Այս չունչով եւ այս նիւթի չուրջ կարելի է մի բանաստեղծութիւն գրել – կարելի է բիւր քերթուածներ գրել - առանց որ նիւթը սպառուի, ու զգացումը տկարանայ··· եւ սակայն ընթերցողը կրնայ ձանձրանալ – ուստի կարճ կապենք:

Miller–ի գիրքը կարդացի մէկ չունչով – խանդավառութեամբ եւ աւիւնով յորդում են էջերը· ընթերցողը անմիջապէս վարակւում է հեղինակի աչխարհայեցողութեամբ, բաժանում է նրա համակրութիւնները եւ հակակրութիւնները, ըսքանչանում է «գերմարդկային» ապրումների ոգեկոչումներով: Անհամա՛ր, ու երբեմն անիմաստ չափազանցութիւնները ընդունում է սրտագին բարեացակամութեամբ: Էջ առ էջ բազմապատկուող հակասութիւնների, խոտոր ու անհաչտ մըտածումների առջեւ մերթ կանգ է առնում զարմացած, ապա «բանաստեղծութիւն է» ասելով անցնում է··· եւ լա՛ւ որ անցնում է, որովհետեւ Miller մտածող չէ, այլ «բնազդական իմացականութեամբ» գուշակում է «ճշմարտութիւնը»: – Գուշակում է ուստի եւ յաճախ սխալւում է – եւ իր գուշակութիւնների հակասութիւններն են որ տարօրինակ մի կենդանութիւն են տալիս իր նկարագրութիւններին: Miller եթէ նկարիչ լինէր – անպայման լոյս ու ստուերի վարպետ կը լինէր, գոյները երկրորդական են իր համար – լերկ ամայութիւններ սիրող, խորհրդապաշտ մի հոգի – որ երբեք պիտի չհասկանայ չորս պատերի մէջ ծաղկած մի այգեպարտէզի հմայքն ու կախարդանքը: Miller գրում է թէ ատում է պատերը, մոռանալով որ իր այնքան գոված ու սիրած յունական տաճարներն ու մեհեանները նոյնպէս պատեր են – որոնք իրենց մէջ պարփակում են աստուածութեան դաղափարը – մոռանալով նոյնպէս թէ պատերի իր ատելութիւնը արդէն մի պատ է իր չուրջ – մի պարիսպ որ սահմանափակում եւ սահմանում է իր էութիւնը: Պատը՝ պարզապէս մարդկային «ես»ի առարկայացում է – քարաչէն պատերը ատելով եւ քանդելով չէ՛ որ «պատերը» կը քանդուին – մի խօսքով՝ Miller Ամերիկացի է – այսինքն պատանի –(առանց բառախաղի՛)· տաղանդաւո՛ր ու շա՛տ համակրելի մի անձնաւորութիւն, ու պերճախօս (չբռնելու համար չատախօս) մի դրագէտ: Գիտեմ, որ այս խօսքերը քեզ համար արբանեակութիւն են· ես անկեղծութեամբ տուի անմիջական տպաւորութիւններս – կարող եմ սխալուած լինել:

×

18 / 6 / 1959

Սիրելի Բարկէն,

Նախ շնորհակալութիւն՝ «ոսկեփոշու» եւ թերթերի կապոցի համար· Հ· Քոչարի գրքոյկը մէկ չունչով կարդացի· լաւ էր ու հետաքրքրական իր տուած զանազան տեղեկութիւններով: Ուրախացայ իմանալով որ իրրեւ ընկերական մարդ նաեւ հետաքրքիր է ու համակրելի: Բախտաւոր ես եղել նրան հանդիպելով: Իսկապէս մեծ հաճոյք պէտք է լինի մի այդպիսի անձնաւորութեան խօսակցութիւնը լսել·· չինիչ ու խանդավառ լուրեր Հայրենիքից: Ես դեռ այդ բախտը չեմ ունեցել:

Ուրախ եմ իմանալով որ լրջօրէն զբաղուած ես գործերդ ցուցադրելու աչխատանքով – արուեստագէտի համար բնական պահանջ է որ մարդիկ տեսնեն իր աչխատանքը, հաւանեն կամ քննադա-

●▸

քրամպոն նուագել դիտէ, կը մերժէ նըւագել այնքան ատեն որ՝ յարդէ գլխարկ մը չունի: Նկատի ունենալով որ, ինը տարեկանէն սկսեալ գլխարկով վարժուած էր նուագել: Պահակները կ'ընդմիջեն, մինչեւ որ Փարիզէն յարդէ նոր գլխարկը հասնի, եւ ձօն կը սկսի նուագել, զգայական ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծելով բոլորին մօտ:

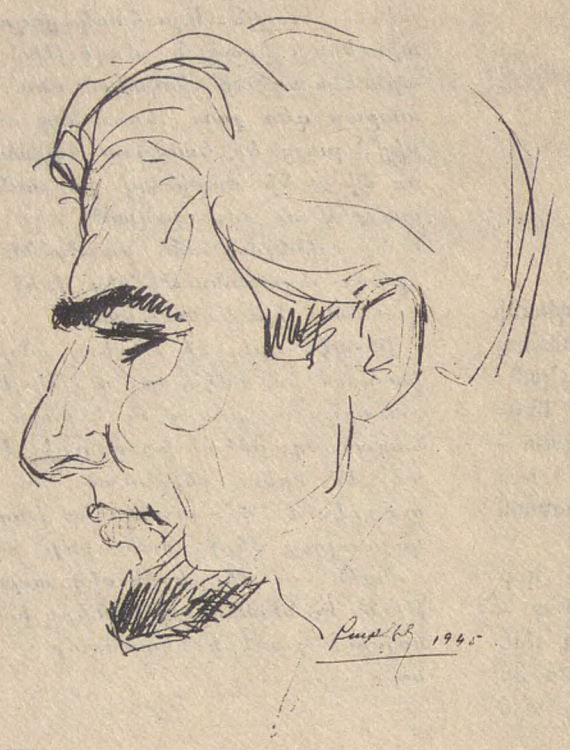
Սարոյեանի պատգամը կարուկ է եւ մեկին: Բոլոր գինուորները, ինչ ազգութեան ալ պատկանին անոնք, թող վերադառնան տուն եւ կազմեն իրենց բոյնը: «Ուէսլի ձէքսըն»··· ազատութեան մասին է: Ատիկա գրական արտայայտութիւնն է Սարոյեանի անձնական փորձառութեան, որ Համաշխարհային Բ. Պատերազմին որպէս ամերիկեան բանակի գինուոր՝ չորս երեք տարի կը մնայ Անգլիա: Լեղի փորձառութիւն մը հեղինակին, որու այս գործը արտայայտութիւնն է նաեւ բանակին դէմ իր «անթի – էսթապլիշ – մընթ» կեցուածքին:

Սարոյեանի «Ուէսլի ձէքսընի Արկա – ծախնդրութիւնները» կարեւոր անկիւնադարձ մըն է գրողի իր ասպարէզին: Այս պարագային, համաշխարհային պատե – րազմն ալ իր դերը կ'ունենայ հարցին մէջ: Ինք, որու համար գրելը առօրեայ աչխատանք էր, չուրջ եօթը ամիս ոչինչ կը գրէ, որովհետեւ պատերազմը խըն – դայ առարկայ կը դարձնէր բարիի եւ սիդայ յաղթանակին իր աչխարհահայեաց – քը: Ինչպէս վէպին հերոսները ցոյց կու տան, Սարոյեան շատ յամառ էր փոխելու իր կեցուածքները, եւ միւս կողմէն պատերազմի աղէտը շատ մեծ էր բացատրելու իր լաւատես աչխարհահայեացքով եւ գրողի ես–ը կը մերժէր փոխուիլ եւ չէր ալ կրնար: Սարոյեանի կեանքին սկզբնական տարիները, Ֆրէզնոյի իր խեղճ ու խեղաւ քեռիները, հօրեղբայրները, հայ եւ օտար դաղթականները, նոր կեանքի ձեւի մը յարմարելու հարցերը աւելի կը յարմարէին իր բարի աչխարհահայեացքին: Նիւթեր, որոնք լաւագոյն ձեւով կ'արտայայտուին իր պատմուածքներուն մէջ: Ուէսլի ձէքսընի պարագային, յատակ է որ գրողը անձնապէս դառնացած է: Հիմնուրը որով կը յատկանըշուի Սարոյեան, չատ դառն է եւ հետեւի Սարոյեան՝ կաչկանդուած: Գրելու իր անմիջական ազատութիւնը յաչխ կ'աչխատի իրեն դէմ, կը յիչէ մանրամասնութիւններ, որոնք պարզապէս կը յոգնեցնեն ընթերցողը: Միւս կողմէն, սակայն, կը յատկանչուին կարդ մը էջեր, տողեր, վիճակներ: Վերեւ յիչուած Մարք Թուէյնի հետ նմանութեան եզրերը՝ նուազ դեր չեն խաղար տկարացնելու գործը· մեծ գրողի մը նմանելու, զայն «ընդօրինակելու» ձգտումը կը հեռացնէ հեղինակը իր ինքնատիպութենէն:

1.- « *LES AVENTURES DE WESLEY JACKSON* ».
Ed. Flammarion
Traduit de l'américain, par David Guinsbourg.

Ներկայ գրախօսականը կը հիմնուի անգլերէն բնագրին վրայ:

ՀՈԳԻՈՎ ԵՒ ՄԱՐՄՆՈՎ

Նախակի պէս, սիրելի Յարութ Կոստանդեանին

Ցարո՛ւթ, բարի լո՛յս: Քեզի կը գրեմ
Առաւօտ կանուխ, Սէնին դէմ առ դէմ:
Ամպակէս, շատ յամախ, կը նստիմ երկար
Սէնին դէմ առ դէմ. ու միայն կը զգամ:
Կը զգամ անորոշ, քաղցրագին մէկ բան
Որ ամէն ինչ է, եւ ոչինչ գուցէ.
Որ սակայն մարմին եւ հոգի ունի,
Որ հիմա Սէնն է, հին հին գարերէն
Ձիչատակի պէս եկած սիրելի
Երկար մազերով տխրադէմ աղջիկ,
Որուն դէմ առ դէմ քեզի կը գրեմ
Ու միայն կը զգամ: Ու կը զգամ, Ցարութ
Թէ լոյսն ալ բացուող իրապէ՛ս հոգի
Ու մարմին ունի. ու կը զգամ, Ցարութ
Թէ ինչո՛ւ պէտք է խմել արիւնը
Ամպակէ՛ս բաշխուած նորոգուած ուխտի:
Ողջոյն քեզի, է՛գ, յաւերժ ցանկալի,
Առաւօտ լուսոյ, արեւակ բարի՛:

Օրը կը բացուի: Եւ լոյսն է դիւրին
Պարզ, սովորական ազօթքի նման,
Երբ արարչութեան ա՛լ դիտենք, անցաւ
Օրը առաջին. «Եղիցի՛», կամ ոչ՝
Լոյսը կը բացուի, արեւը քանի
Ցումպէտս ապրուած կեանքի մը նման,
Նման յաղեցման, նման յոգնութեան,
Ու նման սիրոյ՝ երբ չենք սիրեր ալ՝
Պիտի չըլլան իր ընէ անպայման:
Օ՛, պէտք է, Ցարութ, միայն մարդ ըլլալ
Այսքան անիմաստ ապրելու համար:

Մեր կեանքը, Ցարութ, նման է բոլոր
Մայթաղիճներու բոզացող կեանքին:
Տրուեցանք բոլոր ցանկութիւններուն՝
Իբրեւ թէ սիրոյ ու լոյսի յանուն.
Իբրեւ թէ ազատ, բայց ստրուկի պէս
Բոզացանք բոլոր աստուածներուն հետ:
Մեր իսկ ծնցուցած երազին, Ցարութ,
Տրուեցանք իբրեւ իրեր անօգուտ:
Չկրցանք երբեք դիերը ճղդել
Եւ մեր տեսիլքին իրապէ՛ս տիրել:
Ահա թէ ինչո՛ւ կարիքն զգացինք
Երկեր հիւսելու, տպագրուելու,
Ամէնուն առջեւ, ամէնուն համար
Բոզերու նման փռուած անպատկառ,
Անամօթաբար կարիքն զգացինք
Մատուցանուելու կամ կարղացուելու:
Օ՛ հին գարերու անյայտ երգիչներ,
Երբ մարդը նոյնիսկ լեզու չէր եւէր
Բայց սիրել գիտէր, գիտէր ճեռքերուն
Տարփոտ հպումով, իր սրտին կիրքով
Ցօրինել երգը գեղեցիկ կնոջ:

Օրեր կան, Ցարութ, որ վիս ծանրացած
Չիս հինցած կը զգամ՝ հին քարի նման:
Հին, միջնադարեան տաճարի մը պէս
Այսօր արցունքն եմ՝ գոցուած աչքերուն,
Աբձադանգը զուր՝ լռած ձայներուն:
Քաղաք մըն եմ ես մութ, հնադարեան,
Այսօր հեռաւոր ու ցուրտ արուարձան,
Գոցած ճամբաներն հաղորդակցութեան
Որ աշխարհին հետ քեզ ըրածի պէս
Կ'ապրի ամփոփուած իր անցեալին մէջ:
Ես հոգիիս մէջ քանդած եմ, Ցարութ,
Հայոց Պատմութեան փառքերը բոլոր,
Այլ ոչ մէկ մատեան, ոչ մէկ լուսաւոր
Կոթող, յուշարձան թէ պարզ գերեզման՝
Արժանավայել քոյի մը անուան:
Սրտիս մէջ, Ցարութ, առաւելագոյն
Քան Մորենացի, Եղնիկ ու Կորիւն

Որպէս ահաւոր, սուրբ հաղներգութիւն
Կափկափիւնն ահեղ ու կաղկանձն է սուր
Հէք Աբտաւազդի չուներուն տխուր:
Ահա՛ երգը իմ՝ թէ դիտեմ երգել,
Թէ Աւարայրի կամ թէ Տէր – Զօրի
Շինծու սոխակի յիմար երգէն վեր
Հաւատարիմ չեն ցասկոտ կաղկանձին
Եքեզ երազ մը բարձրացնել գիտեմ:

Զայրթոյթս, Ցարութ, քեզ չզարմացնէ,
Դուն երգդ երգէ՝ հնչուն ու զուարթ,
Լեռներուդ պէս հին, լեռներուդ պէս տաք:
Լեռներուդ պէս հին երգ մը գիտէիր...
Եթէ չմոռցար, թէ արեւուն տակ
Դեռ արեւախանձ թախիծ է համակ
Ցոյզն այդ՝ ծարաւի ու սիրոյ մասին.
Ցամքած հեղեղատ, հեղեղումներու
Թէ դեռ կը մնաս ուղղութիւնն անձիւ՝
Արդ երգէ՛ կրկին ու կանչէ անձրե՛ւ...
Եւ չուշանաթոյր կիներու կուրծքին
Գաղջ անուշութեամբ անձրե՛ւ թող իջնէ...
Մարաւ չրթներուն, այրած սրտերուն
Անձրեւ թող իջնէ, անձրե՛ւ թող իջնէ...
Եւ թող մերկանան հոգի ու մարմին,
Եւ թող լուացուին, եւ թող մաքրուին.
Գալարուն ծառեր, աղջիկներու պէս
Գիրկընդխառնուած ախտագին ու գէշ,
Թող անձրեւին տակ անզուսպ հեչտանքով
Իղութեան կաղուցքը հասունցնեն,
Զիրար պատռատեն... մինչեւ գայ արուն...
Մինչեւ որ Զարն ու Բարին միանան
Ու վիրար սիրեն անսանձ զուարթեամբ:
Օ՛, երգէ՛ Ցարութ, լեռներո՛ւդ պէս հին
Երգդ՝ ծարաւի ու սիրոյ մասին:

Գիշեր մը, Ցարութ, մտերիմներով
Պիտի հաւաքուինք, ինչպէս որ կ'ըսեն,
Ջրելու համար ծնունդն աւելորդ
Բանաստեղծական հատորիս երկրորդ:
Բան մըն էր եղաւ – տպեցինք գնաց:
Ես իմ գինիի դաւաթն առաջին
Պիտի բարձրացնեմ կենացը այն խենթ
Մեր բանաստեղծին, որ այսօր հո՛գս
Ըսած աշխարհին՝ կ'ապրի լեռնական
Մարդու մենաւոր իր կեանքն անկարօտ:

Կենացդ, Ցարութ, հեռուէն հեռու
Իրար բախելով, փոխան բաժակի
Հոգիները մեր՝ եթէ կա՛յ հոգի...
Թէ չկայ հոգի, յոռնկա՛յս, Ցարութ,
Սրտերն ի ձեռին, ուր ոսկի գինին
Լեզու է եղած՝ երգելու ի գին:
Գինովութիւնը մեր սրտին, Ցարութ,
Ոչ անրջանք է, ո՛չ գլխու պտոյտ,
Այլ ձեւ՝ որ ունի հոգի ու մարմին,
Մերկացած լոյս՝ որ կը պարէ գերզ կին,
Կին՝ զոր ցանկացինք, կին՝ զոր սիրեցինք,
Որմէ ցաւեցանք, որուն ցաւցուցինք:
Կենացդ, Ցարութ, խմենք՝ որ ցաւինք,
Ու ցաւին ձեռքէն բռնած, երկինքի
Պատշգամին վրայ, վարպետին նման
Լանենք ոտնաձայնն անոյշ գիշերուան:
Մինչեւ որ, Ցարութ, օր մը չէ օր մը
Գերագոյն գիշերը գայ ու գրկած
Հոգիով մարմնով՝ մեզ տանի հեռո՛ւն...
Ա՛լ անվերադարձ հեռանանք հեռո՛ւն՝
Մնաս բարով իսկ չըսած ոչ մէկուն:

ՋՈՒԼԱԼ ԳԱՋԱՆՃԵԱՆ

20 / 5 / 1975

տեն, սիրեն կամ չսիրեն – կարեւորն է որ անկեղծօրէն արտայայտուեն իր գործի նկատմամբ: Մի մարդ մի տուն է չինում եւ այդ տունը իր բնակարանն է. բայց արուեստագէտը յանկանում է որ իր կերտած «տան» մէջ ամբողջ մարդկութիւնը հիւր լինի: Ուստի արուեստագէտը առատաձեռ ու ասպնջական հիւրասիրութեան տիպարն է: Նա որքան շատ հարուստ է զգում իրեն՝ նոյնքան մեծ ու ազնական խնջոյքի է հրաւիրում ամբողջ կեանքն ու կենդանութիւնը աշխարհի: Պէտք է խոստովանել որ այս տեսակէտով, Սփիւռքի հայ արուեստագէտներս բաւականին ժլատ ենք եղել – եւ այս բացատրւում է մեր «հայրենազուրկ» պանդուխտի վիճակով: Որովհետեւ «հայրենազուրկ» լինելը նը – շանակում է զրկանք հոգեկան ու ոգեղէն անուններից – ուստի եւ մենք կիսով չափ ազքատներ ենք. մենք երբեմ լիացած չենք զգում մեզ – եւ մեր հայկութեան փորձերը չուտով սպառում են մեզ – իսկ ամանք անանկացել են վազուց...: Եւ ճիշդ ես նկատել որ մեր հաւատար – մութիւնն ու նուիրումը արուեստին՝ մեր միակ առաքինութիւնն է: Եւ գուցէ նոյնիսկ մեր միակ արժանիքը: Մեր անձ – նասիրութիւնն անշուշտ մերժում է այս բացատրութիւնը – բայց վեհանձն ար – ուեստագէտ հոգին պէտք չունի սին խաբկանքների՝ հաւատարիմ մնալու համար իր բնածին տագանդին՝ այսինքն կեան – քին արտայայտելու իր որոշ եղանակին ու կարողութեան: – Մի մարդ մի տուն է չինում... եւայլն:

Եւ հիմա սոխպուած եմ նամակս ընդհատել, Մալէնան կանչում է թէ կէսօրուայ ճաշը վազուց պատրաստ է, ու պաղելու վրայ, եւայլն, եւայլն: կեանքի առօրեայ մանր դէպքերի առիթով, կիներս չափազանց անհամբեր են, նոյնիսկ անհանդուրժող – բայց երբ հարցը գալիս է կեանքի էական հարցերին, նրանք որքա՜ն համբերատար են, որքան աւելի յարատեւող ու քաջ ու հաւատարիմ քան այր մարդիկ – ուստի պէտք է հնազանդել Մալէնայի սոխպոզական կանչին,– ճաշը պաղում է: Ցը:

×

19 / 6 / 1959

Սիրելի Բարկէն,

Երէկ՝ մի օր էր, այսօր էլ մի ուրի՛շ օր. այսպէս աննկատ անցնում են օրերը,– աշխատանք, յետոյ ճաշ, փոքր ու երբեմն մեծ հաճոյքներ, երջանկու – թեան ու նոյնիսկ երանութեան պահեր, եւ ահա անցնում են շաբաթներ, ամիսներ – ու յանկարծ մտածում եմ, չուտով յիսուն տարեկան եմ լինելու – եւ ի՞նչ են եղել այս անցած յիսուն տարիները – ի՞նչ է այդ բոլորի արդիւնքը.– միայն մի մարդ, անհամար ուրիշ մարդկանց մէջ աննշմար մի անհատ իր մարդկային բոլոր թերութիւններով, իր տենչերով, իր երազներով, իր կարելիութիւններով եւ իր փորձառութեամբ հարուստ ու աղքատ մի էակ.– բնականաբար հարց է ծագում՝ յետոյ ի՞նչ: Չգիտեմ թէ այս հարցը իսկապէ՞ս ճշմարիտ մի հարց է. այսինքն տեղի՞ն եւ պատշա՞ճ է կեանքի հանդէպ այդպիսի մի հարց տալ – քանզի իր էութեամբ իսկ կեանքը չարժում եւ փոփոխութիւն է, ուստի «յետոյ»ն գարձեալ չարժում է եւ փոփոխութիւն: Եւ այդ հարց տուողը այլեւս այդ չէ ցանկանում: Մի գուցէ՛: Բայց այդ հարցը ըղխում է որոշ «պիտակից» վիճակից, իսկ գիտակցութիւնը կեանքի նկատմամբ կայական (սթաթիֆ) վիճակ է, որպէս առանցք որի չուրջ դառնում է անիւը:

Զարմանալին այն է որ ես այս պայծառ եւ արեւոտ օրին, պատշգամիս հաճելի առուերի մէջ նստած, ծխամորճս ու թէյ վայելելով, պէտք եմ զգում եբանելի դլուխդ փիլիսոփայօրէն արդուկել: Ներողամիտ եղիր: Պատճառը չա – փազանց մենաւորութիւնս է, եւ կեանքիս միապաղաղ ընթացքը: Լուրեր չունենալով, մտքովս անցած – դարձածն եմ դրում:

Անհամբեր սպասում եմ «Անդաստան»ին եւ ուրիշ որեւէ հայերէն գրական թերթերի կամ գրքերի որ կարող կը լինէք ինձ ուղարկել:

Դարձեալ չնորհակալութիւն: Լաւագոյն ողջոյններս Բիւզանդին եւ Որբունուն: Ջմոռանաս: կարող ես նոյնիսկ այս տողերս տալ նրանց կարդան. թէպէտ՝ եւ կարդալիք բան չկա՛յ:

Եղբայրօրէն քոյդ ՑԱՐՈՒԹ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
9
MARDI
9 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատ՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.101 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 101

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՄԱՌՉԷ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՍԵԿՍ ԿԸ ՓԱՇՈՒԻ
ՓԱՂԱՓԱԿԱՆ ԲԻՒՐՈՅԷՆ

—o—

Համայնավար կուսակցութեան 24-րդ համագումարը վերջ գտաւ առանց հիմ – նական փոփոխութիւն բերելու: Մառչէ վերընտրուեցաւ. ինչպէս կ'ակնկալուէր բայց ժորժ Սեկի այլեւս մաս չի կազմեր քաղաքական Բիւրոյին:

Փակման իր ճառին մէջ, որ անշուշտ հինգ ժամ չէ տեւած ինչպէս բացման ճառը, Մառչէ նախ չեչոը դրաւ կուսակ – ցութեան հետապնդած «ընկերվարական ընկերութեան» վրայ: Ընկերութիւնը՝ ար – զարութիւնն է, նոր աճ մըն է, Ազատու – թիւնն է, խաղաղութիւնն է: Այս է Փը – րանսական ձեւի ընկերվարութիւնը: Հոգ հասնելու համար, պէտք է ինքնատիպ ուղի մը ընտրել, այդ ուղին ժողովրդա – վար ուղին է՝ պայքար եւ համախմբ – րում: Ըստ ընդհ. քարտուղարին, այը կ'ուզէ պահպանել ճախը բայց յուսա – խաբ պիտի ըլլայ: Ի՞նչ կ'ըսէ այդ մասը՝ «Ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ համայնավար կուսակցութիւնը տարբեր ե՞ն, մե՛ծ յայտնութիւն, արդէն մոռցա՞ք որ մեծամասնութիւնը բազմադիմի է: Զայն կազմող իւրաքանչիւր կուսակցու – թիւն կ'ուզէ պահպանել եւ արտայայտել իր իւրայատուկ դիմագիծը, ի՞նչ կայ ա – ւելի օրինաւոր եւ աւելի բնական...»: Ու իր ելոյթին վերջին մասին մէջ, Մառ – չէ կը յիշէ թէ կառավարութեան կուսակ – ցութիւն մըն է եւ ամէն տեղ ուր է հա – մայնավարը՝ պէտք է այդպէս գործէ:

Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է որ փո – փոխութիւն չկայ, ինչպէս ըսինք վերը, Մառչէի դիրքը թերեւս քիչ մը աւելի ամրապնդուած է, քաւութեան նոխազ ծառայած է Սեկի, որ «կը վճարէ» իր սենիքային արձանագրած նահանջը: Անարէ Լաժուանիի մուտքը կեդր. կոմի – տէի մէջ կը նկատուի նաեւ որպէս ամ – րապնդումը «Մառչէ դիծ»ին: Համա – դումարին մէջ մեծ յաջողութիւն գտած է Ֆիթերման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Անգարացին կը հաղորդուի որ, զին – ուորական դեկավարութիւնը դատապար – տած է այն բոլոր կազմակերպութիւններն ու թերթերը, որոնք կ'օգտագործեն ար – տասահմանէն հասած հակաթուրք լու – րեր: Զինուորական հրովարտակի մը մէջ, հրամանատարութիւնը կ'արգիլէ բոլոր հաւաքոյթները օտար պատուիրա – կութեանց կամ ներկայացուցիչներու հետ «առանց զինուորական օրէնքին զաւա – կան հրամանատարին արտօնութեան»: Կը ճշդուի որ այս կարգադրութիւնները եղած են «պաշտպանելու համար Թուր – քիոյ ներքին եւ արտաքին շահերը, ա – ռաջքն առնելու որեւէ վնասի իր ապա – հովութեան եւ կանխելու անկախ Թուր – քիոյ առեւանները վրայ ազդելու փոր – ձերը»: Ֆրանսայի բազմաթիւ դիտող – ներ եւ արուեստագէտներ կոչ մը ը – րած են ի նպաստ Տիսէ սենիքայի բան – տարկուած անդամներուն, որոնցմէ 52–ը կախաղան հանուելու վտանգին տակ են:

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ փորձագրութիւնները (Փարիզէն Վենետիկ) երեքշաբթի օր ցու – ցադրուելէ եւաք Նոր Տուռւոյի թիւ 5 սը – րահը, աճուրդով կը ծախուին յաջորդ կէս օրէ եւաք (Փեստր. 10):

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Ա ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ՄԱՍԱԼ»Ը ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

—o—

ԽՄԲ. – «Հիւրրիյէթ»ի մէջ, Մէրթին Տօղանալփ կը շարունակէ իր «թերթօն»ը միշտ զարկ տալով իր վառ երեւակայու – թեան, այնքան զարկ կուտայ որ կը հաս – նի մինչեւ Ս. Ղազար, ուր 500 մխիթար – եան միաբան ալ կը գտնէ (երա՞ճի թէ...): Ստորեւ *Հիւրրիյէթի* Փետրուար 5-ի մէջ լոյս տեսած յօդուածը, նախորդ թիւը (Փետր. 4) *Փարիզ* չէր հասած:

×

«Թուրքեւսովետական սահմաններուն միացած տեղը գտնուող «Կէավուռ Տաղի» ստորոտը ծնած եմ: Լիբանանցի Հայ եմ եւ հինգ տարիէ ի վեր Ժընեւ կը բնա – կիմ»: Այս խօսքերը ըսողը 11 հայկական կազմակերպութիւններու միացած Զուի – ցերիոյ հայկական ակումբներու նա – խագահ Սարգիսեանն է: Վերջերս սաստ – կացող հայկական տէրօրին եւ հայկական գործունէութիւններու ներքին ծալքերը հասկնալու համար Յակոբ Սարգիսեանի հետ Ալպէռ Ա. պանդոկի սենեակին մէջ կը խօսէի: Վեց հարցումներուս պատաս – խանները զրաւոր ըլլալով տուած էր:

Հարցում. – Թուրքեւհայ յարաբերու – թիւններուն վրայ ժխտական ազդեցու – թիւն գործող ոճիրները ինչպէ՞ս պիտի կասեցուին:

Պատասխան. – Թուրքերու եւ Հայոց միջեւ լաւ յարաբերութիւններ գոյութիւն ունին: Այնուհետեւ ահաբեկչական չարժում – ները այս յարաբերութիւններուն վրայ դրական ազդեցութիւն չեն կրնար գոր – ծել: Միայն թէ այս չարժումներուն գալ – իլը Թուրք կառավարութենէն կախում ունի: Եթէ Թուրք կառավարութիւնը, այս գործին առընչութեամբ Հայերու հետ խօսիլ ուզէ, կարելի կ'ըլլայ առաջքը առնել:

Հարցում. – Ահաբեկչութեան եւ դնուող դաշտնի ուժեր արդեօք Հայերը որպէս քար (փեռն) չե՞ն գործածեր:

Պատասխան. – Եթէ Հայերու ետին դաշտնի ուժեր կան Թուրք կառավարու – թիւնը տարիներ առաջ այդ ուժերը չհաս – կընալու սխալին մէջ ինկած է:

(Զուիցերիոյ մէջ առաջին հայկական կազմակերպութիւնը Սովետներու հրա – մանաւ, վրէժխնդիր հրոսակներու զեկա – վար հնչակեան Աւետիս Նազարբէկովի եւ իր կնոջ փանաթիէ հայ Մարոյի կողմէ հիմնուելով Թուրքիոյ դէմ աշխատանքի լծուած է):

Հարցում. – Միութիւնը, որու նախա – գահն էք, արդեօք Նազարբէկեանին մէկ չարունակութի՞ւնն է:

Պատասխան. – Մենք Հնչակեան կու – սակցութեան կապուած չենք:

Սարգիսեան Թուրքիոյ գրօսաշրջական եւ տնտեսական վերելքին համար Հայաս – տանի մը կազմաւորումը կը նախատեսէր եւ ոճիրներու չարունակութեանը կը հա – ւատար: Խօսակցութիւնիս վերջացած էր:

×

ԻՏԱԼԻՈՑ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հռոմ, ներքին գործավարութեան եր – րորդ յարկը, Իտալիոյ ոստիկանութեան ընդհանուր տնօրէն պ. Փառլուչիի հետ կը խօսիմ:

Ինքը Վատիկանի մեր դեսպան Թահա ճարըմի սպանութեան քննութիւնը անճ – նապէս վարող ոստիկանապետն է:

Հարցում. – Կ'ըսուի թէ Հայերը նոր գործողութիւններ կը պատրաստեն: Ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնուած են:

Պատասխան. – Իտալական ոստիկանու – թիւնը տեւական ահազանգի մէջ է: Թուրք դիւանագէտներու պաշտպանու – թեան համար պէտք եղած միջոցառում – ները կը չարունակուին:

Հարցում. – Հռոմի մէջ հայ կազմա – կերպութիւններ կա՞ն:

Պատասխան. – Իտալիոյ մէջ 11 հայ – կական միութիւններ կան եւ ասոնց մե – ծամասնութիւնը Միլանօ կը գտնուի:

Հարցում. – Եթէ Հայերը նոր գործու – նէութիւններու ձեռնարկեն ըստ ձեզի ո – րո՞ւ դէմ, ո՞ւր եւ ե՞րբ տեղի կրնայ ու – նենալ:

Պատասխան. – Կը կարծեմ թէ Հայե – րուն լաւ կազմակերպուած մէկ երկիրն մէջ: Ցարդ Հայերու կողմէ 15 երկիրնե – րու մէջ կազմակերպուած 56 դանազան դէպքերէ 29–ը Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ տեղի ունեցած են: Այս պարագան ցոյց կուտայ որ Հայերը այս երկիրներուն մէջ լաւ կազմակերպուած են: Բայց նորէն ալ բան մը կարելի չէ ըսել: Հայերը իրենց գործողութիւննե – րու ձեւը միշտ կը փոխեն, ասոր պէտք է ուշադրութիւն ընել: Երբ Թրքական դեսպանատուները սկսան իրենց գոնը – ւած երկիրներու կողմէ աւելի լաւ պաշտ – պանուիլ, հայ միլիթանները իրենց թի – րախ ընտրեցին աւելի երկրորդական պաշտօնեաները: Այս պատճառաւ ամէն Թուրք պաշտօնեայ պէտք է չատ զգոյշ ըլլայ:

Հարցում. – Հայերու մասին ի՞նչ տե – ղեկութիւններ ունիք:

Պատասխան. – Թուրք ոստիկանութեան եւ Ինթէլիճընսին տուած 25 Հայերու ցանկ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԵՆՉԱՆՔՆԵՐ ՄԵՐ ՀՈԳԻԻՆ ԽՈՐԸ

—o—

Ամէն զրող տենչանքներ ունի հո – գիին խորը: Օրեր, ամիսներ ամբողջ կը փայփայէ այդ տենչանքները, կարօտա – գին կը սպասէ այն երջանիկ ժամանա – կին, երբ պիտի կարենայ իրագործել այդ տենչանքները:

Օրերն ու ամիսները կը սահին, կ'անց – նին, տենչանքները չեն իրականանար:

×

– Վէպի մը ծրագիրը ունիմ գլխուս մէջ, այս տարի անպայման պիտի գրեմ, կ'ըսէ անոնցմէ մէկը:

– Թատերախաղ մը կայ մտքիս մէջ, յառաջիկայ ամիս պիտի գրեմ, կ'ըսէ ու – րիշ մը:

Ո՛չ վէպը կը գրուի, ոչ թատերախաղը: Օրերը կ'անցնին զարհուրելի արագու – թեամբ եւ ... պարապութեամբ: Կամ կ'անցնին ահաւոր զբաղում – ներով բեռնաւոր, զբաղումներ՝ որոնք միտքերու մէջ անդին կը հրեն, օրէ օր կը մաշեցնեն ու կը զունատեն գրական ամէն տեսակ ծրագիր:

×

Եւ առաւօտ մըն ալ զրողը, վերածնող գարնան ու արեւին հետ թարմացած, իր մէջ վերահին կը զգայ խլրտիլը նոյն կա – րօտներուն ու տենչանքներուն:

– Ա՛հ, այս տարի ամէն ինչ պիտի թո – ղում եւ վէպս պիտի գրեմ, կ'ըսէ ան:

Վէպը, կամ թատերախաղը, կամ տա – կաւին չգրուած բանաստեղծութիւններու անորոշ տողեր արդէն կը սկսին խաղ սարքել իր ուղեղին եւ երեւակայութեան մէջ: Մանաւանդ երբ կը սկսին փչել գար – նան առաջին հովերը ու կը փթթին եղա – նակին ամենագեղեցիկ ծաղիկները, անօ – րինակ երջանկութիւն մըն է որ կը տա – ցնէ գրողին հոգին: Ստեղծագործ բնու – թիւնը ահա իր մօտ կը կանչէ զինքը, հե – տը առնել տանիլ կ'ուզէ: Եւ ան, անճնա – տուր՝ այդ հրաւէրին, կը զգայ որ հիմա ան ալ պիտի պտռթկայ իր կարգին, պիտի պարպէ իր հոգիին ու երեւակայութեան ամբողջ բովանդակութիւնը, մարմնին պիտի տայ իր ամենակարեւոր գործին, որուն երազովը կ'պրի տարիներէ ի վեր:

Եւ այս անգամ ալ սակայն ո՛չ կը պտռթ – կայ, ոչ կը յաջողի պարպել իր հոգիին բովանդակութիւնը: Օրերը չուտով միօ – րինակ կը գառնան ու կը սահին իրարու եռեւէ: Երազները կը պաղին, կ'օտարա – նան, գարձեալ հեռու խոյս կուտան:

×

«Ստեղծել, կը նշանակէ մահը սպան – նել» ըսած էր Ռոմէն Րոլան: Եւ գրողը հետզհետէ կ'անդրադառնայ թէ պիտի չկարենայ սպաննել իր մահը: Որովհե – տեւ վերանորոգուած ինչ ինչ գարուն – ներէ վերջ, ան տակաւին իր հոգիին խո – րը կը փայփայէ երազներ ու տենչանք – ներ, որոնք մարմին չեն առներ:

– Ժամանակ չունիմ, ալ պէտք է աճա – պարեմ, կ'ըսէ ան օր մը ինքնիրեն:

Օ՛ յապաղած ըլլալու այդ դառն գիւ – տը, առիթներ փախցուցած եւ առանց աղ – բիւրի մնացած ըլլալու տխուր անդրա – դարձումը: Կասկածը՝ թէ հաւանաբար երբեք պիտի չհասնինք մեր կեանքին լա – ւագոյն գործը տալու: Թէ՛ մեր ծրագիր – ները ու տենչանքները պիտի խեղդուին պտռթկումի անկարելիութեան մէջ:

– Պէտք է աճապարեմ, պէտք է աճա – պարեմ:

Բայց հիմա գարունը նախկին գարունը չէ այլեւս, կը յապաղի ու պաղ է: Ծա – ղիկները նախորդ գարուններու ծաղիկ – ներուն պէս չեն բուրեր: Ցեղոյ մատնե – րը, քարացած ու չորցած մատներ՝ որոնք կը մերժեն գրիչ բռնել, աչքեր՝ որոնք գժուար կը տեսնեն այլեւս, եւ յիշողու – թիւն մը՝ որ չի կրնար ետ բերել տարի – ներ ամբողջ փայփայուած ծրագիրներու մանրամասնութիւնները...: Ի՞նչպէս ա – ճապարել, ի՞նչպէս ոտքի ելլել, բաներ մը ընելու համար զերագոյն վերջին ճի – գով մը...:

×

Եւ ամէն գրող իր հետ տենչանքներ կը տանի անդին: Ոչ ոք պիտի կարենայ ճանչնալ այդ տենչանքները: Ո՛չ իսկ ին – քը՝ գրողը:

Ռ. Հ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԵՆՉԱՆՔՆԵՐ ՄԵՐ ՀՈԳԻԻՆ ԽՈՐԸ

—o—

Ամէն զրող տենչանքներ ունի հո – գիին խորը: Օրեր, ամիսներ ամբողջ կը փայփայէ այդ տենչանքները, կարօտա – գին կը սպասէ այն երջանիկ ժամանա – կին, երբ պիտի կարենայ իրագործել այդ տենչանքները:

Օրերն ու ամիսները կը սահին, կ'անց – նին, տենչանքները չեն իրականանար:

×

– Վէպի մը ծրագիրը ունիմ գլխուս մէջ, այս տարի անպայման պիտի գրեմ, կ'ըսէ անոնցմէ մէկը:

– Թատերախաղ մը կայ մտքիս մէջ, յառաջիկայ ամիս պիտի գրեմ, կ'ըսէ ու – րիշ մը:

Ո՛չ վէպը կը գրուի, ոչ թատերախաղը: Օրերը կ'անցնին զարհուրելի արագու – թեամբ եւ ... պարապութեամբ: Կամ կ'անցնին ահաւոր զբաղում – ներով բեռնաւոր, զբաղումներ՝ որոնք միտքերու մէջ անդին կը հրեն, օրէ օր կը մաշեցնեն ու կը գունատեն գրական ամէն տեսակ ծրագիր:

×

Եւ առաւօտ մըն ալ գրողը, վերածնող գարնան ու արեւին հետ թարմացած, իր մէջ վերահին կը զգայ խլրտիլը նոյն կա – րօտներուն ու տենչանքներուն:

– Ա՛հ, այս տարի ամէն ինչ պիտի թո – ղում եւ վէպս պիտի գրեմ, կ'ըսէ ան:

Վէպը, կամ թատերախաղը, կամ տա – կաւին չգրուած բանաստեղծութիւններու անորոշ տողեր արդէն կը սկսին խաղ սարքել իր ուղեղին եւ երեւակայութեան մէջ: Մանաւանդ երբ կը սկսին փչել գար – նան առաջին հովերը ու կը փթթին եղա – նակին ամենագեղեցիկ ծաղիկները, անօ – րինակ երջանկութիւն մըն է որ կը տա – ցնէ գրողին հոգին: Ստեղծագործ բնու – թիւնը ահա իր մօտ կը կանչէ զինքը, հե – տը առնել տանիլ կ'ուզէ: Եւ ան, անճնա – տուր՝ այդ հրաւէրին, կը զգայ որ հիմա ան ալ պիտի պտռթկայ իր կարգին, պիտի պարպէ իր հոգիին ու երեւակայութեան ամբողջ բովանդակութիւնը, մարմնին պիտի տայ իր ամենակարեւոր գործին, որուն երազովը կ'պրի տարիներէ ի վեր:

Եւ այս անգամ ալ սակայն ո՛չ կը պտռթ – կայ, ոչ կը յաջողի պարպել իր հոգիին բովանդակութիւնը: Օրերը չուտով միօ – րինակ կը գառնան ու կը սահին իրարու եռեւէ: Երազները կը պաղին, կ'օտարա – նան, գարձեալ հեռու խոյս կուտան:

×

«Ստեղծել, կը նշանակէ մահը սպան – նել» ըսած էր Ռոմէն Րոլան: Եւ գրողը հետզհետէ կ'անդրադառնայ թէ պիտի չկարենայ սպաննել իր մահը: Որովհե – տեւ վերանորոգուած ինչ ինչ գարուն – ներէ վերջ, ան տակաւին իր հոգիին խո – րը կը փայփայէ երազներ ու տենչանք – ներ, որոնք մարմին չեն առներ:

– Ժամանակ չունիմ, ալ պէտք է աճա – պարեմ, կ'ըսէ ան օր մը ինքնիրեն:

Օ՛ յապաղած ըլլալու այդ դառն գիւ – տը, առիթներ փախցուցած եւ առանց աղ – բիւրի մնացած ըլլալու տխուր անդրա – դարձումը: Կասկածը՝ թէ հաւանաբար երբեք պիտի չհասնինք մեր կեանքին լա – ւագոյն գործը տալու: Թէ՛ մեր ծրագիր – ները ու տենչանքները պիտի խեղդուին պտռթկումի անկարելիութեան մէջ:

– Պէտք է աճապարեմ, պէտք է աճա – պարեմ:

Բայց հիմա գարունը նախկին գարունը չէ այլեւս, կը յապաղի ու պաղ է: Ծա – ղիկները նախորդ գարուններու ծաղիկ – ներուն պէս չեն բուրեր: Ցեղոյ մատնե – րը, քարացած ու չորցած մատներ՝ որոնք կը մերժեն գրիչ բռնել, աչքեր՝ որոնք գժուար կը տեսնեն այլեւս, եւ յիշողու – թիւն մը՝ որ չի կրնար ետ բերել տարի – ներ ամբողջ փայփայուած ծրագիրներու մանրամասնութիւնները...: Ի՞նչպէս ա – ճապարել, ի՞նչպէս ոտքի ելլել, բաներ մը ընելու համար զերագոյն վերջին ճի – գով մը...:

×

Եւ ամէն գրող իր հետ տենչանքներ կը տանի անդին: Ոչ ոք պիտի կարենայ ճանչնալ այդ տենչանքները: Ո՛չ իսկ ին – քը՝ գրողը:

Ռ. Հ.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Ա ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ՄԱՍԱԼ»Ը ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

—o—

ԽՄԲ. – «Հիւրրիյէթ»ի մէջ, Մէրթին Տօղանալփ կը շարունակէ իր «թերթօն»ը միշտ զարկ տալով իր վառ երեւակայու – թեան, այնքան զարկ կուտայ որ կը հաս – նի մինչեւ Ս. Ղազար, ուր 500 մխիթար – եան միաբան ալ կը գտնէ (երա՞ճի թէ...): Ստորեւ *Հիւրրիյէթի* Փետրուար 5-ի մէջ լոյս տեսած յօդուածը, նախորդ թիւը (Փետր. 4) *Փարիզ* չէր հասած:

×

«Թուրքեւսովետական սահմաններուն միացած տեղը գտնուող «Կէավուռ Տաղի» ստորոտը ծնած եմ: Լիբանանցի Հայ եմ եւ հինգ տարիէ ի վեր Ժընեւ կը բնա – կիմ»: Այս խօսքերը ըսողը 11 հայկական կազմակերպութիւններու միացած Զուի – ցերիոյ հայկական ակումբներու նա – խագահ Սարգիսեանն է: Վերջերս սաստ – կացող հայկական տէրօրին եւ հայկական գործունէութիւններու ներքին ծալքերը հասկնալու համար Յակոբ Սարգիսեանի հետ Ալպէռ Ա. պանդոկի սենեակին մէջ կը խօսէի: Վեց հարցումներուս պատաս – խանները զրաւոր ըլլալով տուած էր:

Հարցում. – Թուրքեւհայ յարաբերու – թիւններուն վրայ ժխտական ազդեցու – թիւն գործող ոճիրները ինչպէ՞ս պիտի կասեցուին:

Պատասխան. – Թուրքերու եւ Հայոց միջեւ լաւ յարաբերութիւններ գոյութիւն ունին: Այնուհետեւ ահաբեկչական չարժում – ները այս յարաբերութիւններուն վրայ դրական ազդեցութիւն չեն կրնար գոր – ծել: Միայն թէ այս չարժումներուն գալ – իլը Թուրք կառավարութենէն կախում ունի: Եթէ Թուրք կառավարութիւնը, այս գործին առընչութեամբ Հայերու հետ խօսիլ ուզէ, կարելի կ'ըլլայ առաջքը առնել:

Հարցում. – Ահաբեկչութեան եւ դնուող դաշտնի ուժեր արդեօք Հայերը որպէս քար (փեռն) չե՞ն գործածեր:

Պատասխան. – Եթէ Հայերու ետին դաշտնի ուժեր կան Թուրք կառավարու – թիւնը տարիներ առաջ այդ ուժերը չհաս – կընալու սխալին մէջ ինկած է:

(Զուիցերիոյ մէջ առաջին հայկական կազմակերպութիւնը Սովետներու հրա – մանաւ, վրէժխնդիր հրոսակներու զեկա – վար հնչակեան Աւետիս Նազարբէկովի եւ իր կնոջ փանաթիէ հայ Մարոյի կողմէ հիմնուելով Թուրքիոյ դէմ աշխատանքի լծուած է):

Հարցում. – Միութիւնը, որու նախա – գահն էք, արդեօք Նազարբէկեանին մէկ չարունակութի՞ւնն է:

Պատասխան. – Մենք Հնչակեան կու – սակցութեան կապուած չենք:

Սարգիսեան Թուրքիոյ գրօսաշրջական եւ տնտեսական վերելքին համար Հայաս – տանի մը կազմաւորումը կը նախատեսէր եւ ոճիրներու չարունակութեանը կը հա – ւատար: Խօսակցութիւնիս վերջացած էր:

×

ԻՏԱԼԻՈՑ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հռոմ, ներքին գործավարութեան եր – րորդ յարկը, Իտալիոյ ոստիկանութեան ընդհանուր տնօրէն պ. Փառլուչիի հետ կը խօսիմ:

Ինքը Վատիկանի մեր դեսպան Թահա ճարըմի սպանութեան քննութիւնը անճ – նապէս վարող ոստիկանապետն է:

Հարցում. – Կ'ըսուի թէ Հայերը նոր գործողութիւններ կը պատրաստեն: Ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնուած են:

Պատասխան. – Իտալական ոստիկանու – թիւնը տեւական ահազանգի մէջ է: Թուրք դիւանագէտներու պաշտպանու – թեան համար պէտք եղած միջոցառում – ները կը չարունակուին:

Հարցում. – Հռոմի մէջ հայ կազմա – կերպութիւններ կա՞ն:

Պատասխան. – Իտալիոյ մէջ 11 հայ – կական միութիւններ կան եւ ասոնց մե – ծամասնութիւնը Միլանօ կը գտնուի:

Հարցում. – Եթէ Հայերը նոր գործու – նէութիւններու ձեռնարկեն ըստ ձեզի ո – րո՞ւ դէմ, ո՞ւր եւ ե՞րբ տեղի կրնայ ու – նենալ:

Պատասխան. – Կը կարծեմ թէ Հայե – րուն լաւ կազմակերպուած մէկ երկրին մէջ: Ցարդ Հայերու կողմէ 15 երկիրնե – րու մէջ կազմակերպուած 56 դանազան դէպքերէ 29–ը Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ տեղի ունեցած են: Այս պարագան ցոյց կուտայ որ Հայերը այս երկիրներուն մէջ լաւ կազմակերպուած են: Բայց նորէն ալ բան մը կարելի չէ ըսել: Հայերը իրենց գործողութիւննե – րու ձեւը միշտ կը փոխեն, ասոր պէտք է ուշադրութիւն ընել: Երբ Թրքական դեսպանատուները սկսան իրենց գոնը – ւած երկիրներու կողմէ աւելի լաւ պաշտ – պանուիլ, հայ միլիթանները իրենց թի – րախ ընտրեցին աւելի երկրորդական պաշտօնեաները: Այս պատճառաւ ամէն Թուրք պաշտօնեայ պէտք է չատ զգոյշ ըլլայ:

Հարցում. – Հայերու մասին ի՞նչ տե – ղեկութիւններ ունիք:

Պատասխան. – Թուրք ոստիկանութեան եւ Ինթէլիճընսին տուած 25 Հայերու ցանկ մը ունինք: Այս մարդիկը ինչպէս Եւրո – պայի ամէն կողմէ, Իտալիոյ մէջ ալ կը փնտռուին, եւ բոլոր ելքի ու մուտքի դռներուն պէտք եղած հրահանգները տրուած են: Վիէննայի մէջ սպաննուած դեսպան Տանիչ Թունալըկիլին նամակ մը ղրկուած էր որ իբրեն լուր կը տրուէր թէ պիտի սպաննուի, այս նամակը իտալա – կան Թուղթի վրայ գրուած էր: Այս Թուղթին Վենետիկի հայ կղերականնե – րուն պատկանող եւ Ս. Ղազար կղզիին մօտը գտնուող գործատունը մը ըլլալը ճշդուեցաւ:

Ս. Ղազար կղզին 1717 թուականէն ի վեր կը պատկանի հայ փափազներու: Հայ փափազները այս կղզիին մէջ կը կրթուին: Մինչեւ 1717 բորոնեներու յատ – կացուած այս կղզին ձեռք փոխելով հայ կղերականներու դաստիարակութեան կեդրոնը եղաւ: Այսօր կղզիին մէջ կը գտնուին 500 կրօնաւորներ եւ հոսկէ է որ աշխարհի չորս կողմերը կը ցրուին: Երբ պ. Փառլուչիի հարց տուի թէ արդեօք այս գործերուն մէջ փափազներու մասը կա՞յ, ուսերը բարձրացուց բայց մէկ բառ անգամ չբսաւ:

Ցանկարծ մտքիս մէջ հարցում մը ծա – գած էր: Այս մահափորձերը արդեօ՞ք ա – պօրինի կազմակերպութիւններ եղող Հնչակեաններու, Դաշնակցականներու կամ թէ Ռամկավարներու կողմէ կը ղե – կավարուին:

Այս հարցումին պատասխանը գտնելու մտօք պ. Փառլուչիէն հրաժեշտ առի:

× Այս վէպը կը մնայ շարունակելի:

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԲ ԳՈՅԺԸ ՈՐՊԷՍ ԱՒԵՏԻՍ ԿՈՒ ՏԱՆ

«Կան դաւանանք շեշտեր, կան ռիթմեր, կան բառեր»
Ե. ՉԱՐԵՆՑ

Անմիջապէս որ գիտակցութեան տա-րիքը կը կոխենք, կը սկսի մեր զուլպերը բառերուն հետ: Երկար ժամանակի կա-րիք չըլլար հաստատելու անոնց պարա-զայական անզօրութիւնը, յաճախական դատապարտութիւնները ու մանաւանդ քը-մայքները: Անմիջապէս կը նկատենք, թէ թաց կաւ է բառը՝ պատրաստ առնելու իրեն տրուած բովանդակութիւնը: Մարդ-կային մեր յարաբերութիւնները չուտով երեւան կը հանեն ճշմարտութիւնը, թէ մեւնոյն բառը կը քաղցրանայ մէկուն բերնին մէջ, կը կարծրանայ ուրիշ լոր-ցունքի միջամտութեամբ, կ'իմաստաւոր-ւի երրորդի մը լեզուին վրայ: Մէկու մը համար բառ մը սիրարանութեան առար-կայ է, մինչ ուրիշ մը կը չարչրկէ զայն, կը տափակցնէ ու կը նետէ ոտքերու տակ: Ու ահա կը հասնի երրորդ մը, կ'առնէ նոյն բառը, կը ճմռէ ու կը վե-րածէ ոգիի, հաղորդութեան:

Այսպէս, բառը ճշմարտութիւն է, հոգ, հայրենիք, երջանկութիւն, բառը արդա-րութիւն է, սէր, պարկեշտութիւն: Ժա-մանակի ըմբռնումին հետ, միակ ապրող ու գոյատեւող իրականութիւնն է բառը: Ու ան կրնայ մեռնիլ, սակայն բնաւ ա-ռանց գահաժառանգի: Լավատեսէն տե-սութիւնը ամբողջութեամբ կը համապա-տասխանէ բառերու ծնունդին, կեանքին ու անոնց յարափոփոխ կացութեան:

Ու ահաւասիկ մահազդ մը: Կը գուժուի մահը «ընկերային արդարութիւն» կոչ-ուող բացատրութեան, նշելէ եաք, նաեւ, թէ ոչինչ նշանակած է ան, ոչինչ կրնայ նշանակել եւ ապագային ալ ոչինչ պիտի նշանակէ: Տոորագրութիւն Ֆ. Ա. Հա-յէք, աւստրիացի, 1974-ի Տնտեսական Գիտութիւններու Նոպելի մրցանակաւոր: Այս բանը ըսելու համար ամբողջ հատոր մը գրած է Հայէք, իսկ այդ գաղափարը ոչնչէ ընելու քաղցր պատրանութիւնը առանձնած է Լուի Փաուըլզ, Ֆիկարօ – Մակազինի մէջ խմբագրականով մը: Ցնծութեան բարձրացող հրճուանքով մը Փաուըլզ կը յայտնէ, թէ ընկերային ար-դարութիւնը ցնորք մըն է, կրկներեւոյթ մը, չօշափելի առանց ոչ մէկ բովանդա-կութեան, մինչ ինծի պէս շատեր, տա-րիներէ ի վեր, կը հաւատային անոր, կը գործածէին զայն ու անոր մէջ կը տես-նէին անարդարութիւններու դէմ մղուած պայքարին հիմնական ըմբռնումներէն մէկը, նոյնիսկ գլխաւորը:

«Ծունկի եկէք, Ընկերային Արդարու-թիւնն է որ կ'անցնի» կը խորագրէ Փա-ուըլզ իր յօդուածը սիճիֆ հեգնանքով մը ու կրկնելով Հայէքի ուսումնասիրու-թիւններուն գլխաւոր արդիւնքը, կը յայ-տարարէ, թէ այդ բացատրութիւնը հա-կընալի, այլ վաւերական ոչ մէկ տեղե-կութիւն կը պարունակէ, հետեւաբար կը զառնայ անիմաստ: Հարցը անշուշտ կը վերաբերի աշխատանքի, շահի ու բա-րիքներու արդար բաժանումին: Իսկ թիւ-բանը, որուն դէմ կ'արձակուի նետը, ըն-կերվարութիւնն է, վարդապետութիւն մը, որ կը փորձէ ներշնչուիլ ընկերային արդարութիւն կոչուող ըմբռնումէն: Ըստ Փաուըլզի, Միլթերան, օրինակ առնելէ եաք աքանչելաւան ընկերվարութիւնը, որմէ արդէն իսկ պժգացած է Հիւսիսի ե-րիտասարդութիւնը, դէմքը դարձնելէ եաք դէպի Ջիլիի փորձառութիւնը, որմէ յուսախար՝ միջին դասակարգի պատկա-նող բազմութիւնները կը տապալեն զայն, վերջապէս աչքերը յառած է դէպի Աւբը-տրըխականը: Ու ահա վրոֆէսէօր Հայէք իր գործով, որուն տուած է Լը Միրաժ տը լա ժիւսթիս Սոսիալ խորագիրը, կու-գայ ցնցելու այդ վարչակարգին ալ հի-մերը:

«Պէտք է բացատրեմ, կ'ըսէ Հայէք, թէ ընկերային արդարութիւնը կը գործածուի չատերու կողմէ առանց խոր ըմբռնողու-թեան ու յաճախ խաբելու կանխամտա-ծումով»:

Պահ մը եթէ ընդունինք այս ըմբռըռ-նումին դժուար իրագործելի հանգամանք-քը, նոյնիսկ ընդունինք, թէ կրկներեւոյթ մըն է ան, ի՞նչ կ'առաջարկուի անոր փո-խարէն: Միշտ ալ պայման եղած է մը-տածում մը փոխարինել ուրիշով, կրօնք մը՝ տարբեր կրօնքով, նոյնիսկ զգեստ մը՝ ուրիշ զգեստով: Անկարելի է պա-րապ պահել հաւատքին տեղիքը ...

Պատասխանը կը գտնենք նոյն խմբա-գրականին մէջ: Ըստ Ֆիկարօի խմբագի-րին, եթէ նոյնիսկ փորձուի գործնական նպատակ մը ընկերային արդարութիւնը, որ իրականութեան մէջ միայն վանքի կամ բանակավայրի մէջ կարելի է իրագոր-ծել, պիտի խախտին այն արժէքները, ո-րոնց վրայ է հիմնուած արեւմտեան քա-ղաքակրթութիւնը եւ անոր հիմնաքարը, Ազատ Մարդը...

Ազատ Մարդը, Ազատութիւնը...

Իսկ ո՞վ է Ազատ Մարդը, ի՞նչ է Ազա-տութիւնը...: Մինչեւ հիմա գտնուա՞ծ է անոր հասկնալի, ընդունելի սահմանու-մը: Մանաւանդ ի՞նչ կը նշանակէ Ազատ Մարդ «Փաուըլզի» գրիչին տակ ու անոր մտածումի թանձր վարպետներուն ե-ւին: Վերադարձ դէպի պայմաննե՞րը, երբ մարդը աներկբայօրէն կը կեղեքուէր իր նմանակին կողմէ, կը շահագործուէր անդադար, կը ճմռուէր անդադրում: Բայց ինչո՞ւ խմբագրապետը օրէնքէ ու բառապաշարէն չի վտարեր նաեւ որոշ դասակարգ պաշտպանող տակաւ առ տա-կաւ հիմնուած օրէնքները, արհեստակ-ցական միութիւնները, գաւառականները, բոլոր այն պատուարները, որոնք արգելք կ'ըլլան Ազատ Մարդուն ընթացք տալու իր անասնական ախորժակներուն: Ըն-դունելի է որ անարդարութիւնները վեր-ցուած չեն տակաւին, պիտի չվերցուին նաեւ շատ մօտիկ ապագային, բայց ո՞վ կրնայ ըսել, թէ միակ ու մեծագոյն ճըշ-մարտութիւնը պահ դրուած է իր մօտ...

Քանի մը օր առաջ, երբ կ'անցնէի Պա-թիլի հրապարակէն, հոն, կեդրոնի սիւ-նին վրայ, Լիպերթէ – Էկալիթէ – Ֆրա-թեռնիթէ քանդակուած բառերուն երկու կոզմերուն, նոյն մեծութեամբ ասելցուած տեսայ Սոլիտառիթէ բառը ու անդամ մը եւս մտածեցի Փաուըլզի ու Հայէքի մա-սին:

Սոլիտառիթէ՞ ... ի՞նչ կը նշանակէ Սոլիտառիթէ ... կարելի չէ՞ նոր գիրք մըն ալ գրել այս մասին, ցոյց տալու, թէ սին ըմբռնում մըն է ան, բառ մը որ պիտի չդիմանայ առաջին լուրջ սահմա-նումին, բառ մը վերջապէս, զոր մար-դիկ, ինչպէս Ընկերային Արդարութիւ-նը, կը գործածեն առանց հասկնալու, կամ ուրիշները խաբելու համար...

Ու քիչ մըն ալ լայնցնելով կարկինը, ի՞նչ կը նշանակէ նաեւ Հաւասարութիւն, Եղբայրակցութիւն, Ազատութիւն ... Ին-չո՞ւ նոր պայքար մըն ալ չսկսիլ այդ ա-նիմաստ արձանագրութիւններու ջնջումին համար...

«Փաուըլզ»ի խարոյկը պէտք չունի՞ այս «վայոց»երուն ալ ...

Մ. ՊԶՈՒՔՃԵԱՆ

Յունուար 27, 1982

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

12 ՏԵՍԱԿ ԲԱՐԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

—o—

Այս տարի Հայաստանի հրատարակ-չականները ծրագրած են լոյս ընծայել թարգմանական, բացատրական, գարձ-ուածաբանական եւ այլ տեսակի 12 բա-ռարաններ, որոնց մէկ մասը նոր են, միւսները՝ վերհրատարակութիւններ:

Այսպէս, «Հայաստան» հրատարակչա-կանը լոյս կ'ընծայէ Ֆ. Խլղաթեանի «Նոր բառեր եւ արտայայտութիւններ» բա-ցատրական բառարանը, որ կը պարունա-կէ մինչեւ հիմա հայերէն բառարաններու մէջ չարձանագրուած շուրջ 1000 նոր բա-ռեր, բառակապակցութիւն եւ իմաստ: Իւրաքանչիւր բառ – յօդուած, բացատ-րութեան հետ կուտայ պարբերական մա-մուլէն եւ գրականութենէն քաղուած տուեալ նշանակութիւնը լուսաբանող նիւթ:

Մանաւանդ բացատրական բա-ռարաններու տեսակէն առաջին անգամ կը տպագրուի Հ. Գրիգորեանի «Պատմա-կան տերմիններուն համառօտ գրացուցակ բառարան»ը, որ կը բովանդակէ 3 – 10րդ դասարաններու պատմութեան դասագիր-քերէն քաղուած մանագիտական եզրեր:

Նոյն մարզին կը պատկանի Թ. Ցակոբ-եանի, Ս. Մելիք – Բաշխեանի եւ Ց. Բարսեղեանի չորս հատորնոց «Հայաստա-նի եւ յարակից շրջանների տեղանունն-երի բառարանը», որուն առաջին հատորը լոյս կ'ընծայէ Երեւանի Համալսարանի հրատարակչականը:

Նկարագրէ այդ բառարանը, բացի հայկականէ, կը պարունակէ նաեւ արա-բական, պարսկական, աւորա – թուրք-ական, յունա – բաբելական, թրքական, ռուսական աշխարհագրական անուններ: Նոյն տեսակէն է նաեւ խումբ մը հեղի-նակներու կազմած «Աթէխեան պրպտիչ բառարան»ը, զոր լոյս կ'ընծայէ «Հայաս-տան» հրատարակչականը:

«Լոյս» հրատարակչականէն լոյս կը տեսնէ Ռ. Գասպարեանի «Էլեկտրոնիկա-յի ռուս – հայերէն բառարան»ը, որ կը բովանդակէ շուրջ քսան հազար եզր, քաղուած՝ էլեկտրոնիկէ, լինքնաշխատու-թեան, հաշուիչ թէքնիկէ, կիսահաղոր-դիչ թէքնիկէ, ձայնատիւնէ, ինչպէս նաեւ յարակից այլ ճիւղերէ: Նոյն հրա-տարակչականը լոյս կ'ընծայէ Ե. Տէր-Անտոնեանցի «Ռուս – հայերէն զարգաց-ուածաբանական բառարան»ը, 1200 մի-աւորով:

Երեւանի Համալսարանի հրատարակ-չականը լոյս կ'ընծայէ Ա. Պապոյեանի երկու հատորնոց «Պարոյր Սեւակի չա-փածոյի բառարան»ի Բ. հատորը (Շ – Ֆ տառեր): Բառացանկը կազմուած է բա-նաստեղծի ինքնուրոյն եւ թարգմանական չափածոյ երկերէն քաղուած բառերէ: Հեղինակին նպատակն է կարելի ամբող-ջականութեամբ ներկայացնել Պարոյր Սեւակի բառամթերքի հարստութիւնը, բացատրելով բառերու նշանակութիւննե-րը եւ նրբերանգները: Ակնկ զատ, բա-ռարանին մէջ սահմանուած է գլխաւոր բառի գործածութեան յաճախականու-թիւնը, նշուած են բանաստեղծին կատա-րած նորարարութիւնները, բերուած են այս կամ այն բառի նշանակութիւնը հա-տատող քաղուածքներ բնագրէն: Բառա-րանը ունի նաեւ քերականական, ոճաբա-նական եւ բառագիտական նշումներ:

Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս կ'ընծայէ Բ. Ղազարեանի «Ժամանակա-կից Հայոց լեզուի յաճախականութեան բառարան»ը, որ կը ցոլացնէ արդի հա-յերէնի գործածութեան բառամթերքը:

Ե. Գալստեանի, Բ. Բարեհեանի, Լ. Ա-յերուայի կազմած «Ռուսերէնի չէյոը եւ բառափոխութիւնը» համառօտ բառարան – տեղեկատուն նախատեսուած է որպէս ուսումնական դասագիրք ռուսերէն սոր-վողներու համար:

Ամէնէն տարածուած տեսակի բառա-րաններէն՝ ընդհանուր թարգմանականէն, «Լոյս»ը կը վերհրատարակէ Ա. Հեքիմ-եանի «Ծրանաներէն – հայերէն վերամշ-չակուած բառարան»ը, որ կը բովանդակէ աւելի քան ութ հազար բառ՝ առօրեայ կեանքի մէջ գործածուող:

Ս. Ջրմոյեանի եւ Ա. Տէր-Մարկոս-եանի «Անգլերէն – հայերէն բառարանի վերամշակուած եւ ամբողջացած վերջ-նաբաժին բառարակութիւնը կ'իրականացնէ դարձեալ «Լոյս» հրատարակչականը: Այդ բա-

ՏՈՒՆԵՐԸ

—o—

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՑԱՃԵԱՆ

Տարօրինակ չէին անոնք. զեղեցիկ չէին. ոչինչ իրենց վրայ փառաւոր, ո-չինչ իրենց վրայ պերճ. օտար մարդու համար՝ ոչինչ հմայկող: Լաւ էին, քարաչէն, հողածեփ. երկյարկանի էր անոնց մեծ մասը, իսկ անշուք՝ բո-լորը, նաեւ աղքատ, նաեւ կիսամերկ: Տուները մեր գիւղին, որ մեռաւ դեռ ե-րէկ: Անոնց կղմինդրները կարմրաւուն էին առաջ, իսկ անցնող տարիները վըր-ձին էին զարկած անոնց եւ վարդագոյնին խառնած մամուռներու թանձր կանաչէն. որով՝ գորշ էր անոնց տանիքը, գորշ՝ ա-մէն թռչուն որ կը նստէր անոր վրայ: Անձրեւին յաղորդող որեւէ արեւ, կո-դմներով ճառագայթ կը լեցնէր տանիք-ներուն վրայ, ուր բլուրներու բնակիչ սառնորակ հով մը, կը պատրաստէր այդ ճառագայթներէն ասեղնագործ ժանեակ ու ժապաւէն. անձրեւը կը վազէր տա-նիքներէն հարիւր տարուան գարեջուրի պէս:

Անիմաստ խօսք՝ թէ մեր տուները կը մրափէին. չէին մրափեր. թաթխուած էին անոնք անանուն երազներու մէջ. կը մրափեն տուները՝ որոնք հայրենական հորիզոնի մը անդին են. մեր տուները կապոյտ հորիզոնին այս կողմն էին, նե՛րան էին. հողերուն ղէպի սի՛րան էին: Էին մանաւանդ տարածութիւններու վը-րայ՝ ուր գերեզման ըլլալով մահ չէ՛ր կրնար գոյութիւն ունենալ. ո՛չ մէկ տե-ղակ մահ՝ քանի որ հայրենի գերեզմանը հայրենի հողին վրայ, մեծագոյն պայ-մաններէն է կեանքի գերազանց ողջու-թեան մը:

Կրկնեմ, կղմինդր կար անոնց վրայ. մերթ կարմրաւուն, մերթ ալ գորշ գեղե-ցով խառն կղմինդր: Այդ տուներուն դիւզը չկայ հիմա. հեռու է հիմա եւ լոկ յիշատակ: Հոն, անոնց վրայ կը թառէին ծիծեռնակներ, ճնճղուկներ, աղաւնիներ: Ունէին անկանոն չարուածք մը եւ տա-րապայմանօրէն երկար պատշգամներ. յատակը հող էր անոնց գլուխ բոլորին եւ ձեղունը մարդակներով գամուած ու եղէգներով ծածկուած: Սանդուխներուն վրայ եթէ մարդ մը չըլլար, կ'ըլլար աքա-զաղ մը, ինչպէս կատու մը թոնրատան կատուին վրայ, լողքարին քով եւ ինչպէս հաղելէ ձանձրացած չուն մը, ցախերուն վրայ երկնցած, ականջին վրայ ճան-ճեր, լեզուն յաճախ դուրս եւ աչքերը կիսախուփ:

Փիչ, շատ քիչ տուներ ունէին ապա-կեվեղով պատուհան. միւս բոլորը ու-նէին թիթեղի ճպտաններով հիւսուած պա-տուհան. այդ հիւսուածքին կ'ըսէինք մենք «ծեղպ». նման պատուհանի մը ե-տին կենալ եւ դուրսը, հեռուն, ճամբան ու որեւէ մէկը դիտելը բանաստեղծա-կանօրէն յուզիչ էր ու առինքնող:

Մեր տուները աղքատ ներքին մը ու-նէին: Պատերուն գամուած հին յեզափո-խականներու դունթաթի պատկերներ, պինանչան մը շատ տեղ, երզարան մը, եթէ կարդալ գիտէ տան բնակիչներէն մին, եւ անկիւն մը անպայման հրացան ու փամփուշտ, քանի որ ձէպէլ – Մու-սայի էինք մենք ու ազատ, բարի ու կըռ-ւազան: Յետոյ, խոիր մը, վրան մեծ ու պզտիկ սակառներ, ամաններ: Տեղ մը ջուրի թաս մը, ուրկէ քիչ առաջ պատա-մը խմեց ու անոնոց դուրս, յետոյ եկաւ լակեց նաեւ կատուն ու նստաւ. վերջացուց ջուրը տան երեք տարեկան խարտեաշ մանչուկը եւ զարկաւ պարապ թասը՝ կատուին:

×

Մեր տուները չկային առաջ. երբ մե՛նք կայինք. իսկ երբ մենք լքեցինք հայրենի հողը, տուները ներկայ եղան: Ամենա-ճիշդ նախազուշութիւնն է ասիկա, պարզ դաժան, ճակատագրական: Լքուելով ի-րենք իրենց բախտին, տուները կենդա-նացան, շնչեցին, ուռեցան անոնց անոն-անելի թոքը ու պարպուեցան դուրս է մասուն ստացուածքներով: Ձայնարկու-թիւններով:

Մեր բացակայութենէն վերջ, որ դէմ-սար, անատանելի եղաւ, անոնք կ'ապրին, ապրեցան, լացի՛ն խակ:

Ես տեսայ մեր տունը եւ քանի մը ու-րիշ տուներ, որոնց երբ ժողովուրդը պարպուեցաւ, սկսան չանկարծ ներկայ ըլլալ, սկսան շնչել, սկսան արտասուել, ամանց գուռն ու պատուհանը գոց էին եւ դուք գիտէք, որ տխուր կ'ըլլայ այդպէս երբ գուռն ու պատուհանները գոց կ'ըլ-լան տունի մը, որուն մէջ ոչ ոք պիտի չըլլայ մինչեւ վերջ. ամանց բաց էր ա-մէն ինչը եւ ասիկա աւելի զարհուրելիօ-րէն տխուր կ'ըլլայ քան միւսը. ամէն ինչ բաց է, եւ ներսը մէկը չկայ, հեռաս-լեռներէն կը փչէ քամին, կը կենայ տան դիմաց – սարսափ, – կը մտնէ – սար-սափ, – կ'ելլէ դուրս եւ սարսափը կը հալածէ զինք, կը հետապնդէ մինչեւ նո-րէն լեռ ու ծովեզերք. կը մտնէ այդ տուներէն զիւերը ներս ու չի կրնար դուրս գալ. խելագար լռութիւն մը իւր-քանչիւր տան մէջ ծուղակներ է լարած եւ ոճիր պիտի գործէ: Եթէ խաւար մըն-է, եթէ նոյնիսկ լոյս՝ լռութիւնը հոն է միշտ ու պատրաստ ոճիրի:

(Շար. 1)

«ԱՇԽԱՐՀԻ ԼԵԶՈՒՆԵՐԸ» ԳԻՐՔԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Պուքրէշի մէջ վերջերս լոյս տեսած Մարտիրոս Սալայի եւ Եռանդ Վինթիլը – Ռոտոլեռքուի «Աշխարհի լեզուները» դիրքին առթիւ յօդուած մը առորագրած է Ս. Սելեան, «Նոր կեանք» չաբաթա – թերթին մէջ: Կուսանք յօդուածին այն մասերը, ուր կը ներկայացուին յիշեալ դիրքի եւ այլ աշխատութիւններու մէջ հայերէնին վերաբերող ակնարկները:

Շերպան Անտրոնեանցու յիշելով թէ հայկական այբուբենը ստեղծուեցաւ 400 թուականին 36 դիրերով, կը գրէ· «Այբուբենին հնութիւնը պէտք չէ զարմացընէ: Հայ ժողովուրդը շատ հին է եւ անոր ներկայութիւնը երկար ժամանակ յիշուեցաւ վազեմի աշխարհի եւ մշակոյթի պատմութեան մէջ»: Այս առթիւ, հեղինակը կուտայ քանի մը պատմական մանրամասնութիւններ, ակսելով Պեհիստունի արձանագրութենէն (521 Ն. Ք.) մինչեւ հայկական նպաստները ուսումն – ներու պատմութեան եւ մշակոյթին: Ցեւ – ոյ կը յայտնէ գրութեան ծագման վե – րաբերեալ վարկածները, կը յիշէ Կորիւնը եւ Խորենացին: Հեղինակը խօսելով վրացական այբուբենի մասին կը նշէ, թէ գայն Մեսրոպ Մաշտոց հնարած է (խուցուրի տարբերակը, որ միայն եկեղեցական գիրքերու մէջ օգտագործուած է, այժմու տարբերակը ըլլալով մխիթարեան խելիզիանուրի ձեռ.), իսկ աղուանական – նը, ջնջմանէն յայտնաբերուած եւ որուն 52 տառերէն 12–ը շատ նման են հայկա – կաններուն, ըստ վարկածի, դարձեալ Մաշտոց յօրինած է:

Լուչիա Վալա եւ Էլենա Սլավէ՝ «Ինչ լեզուներ կը խօսուին երկրագունտին վրայ» խորագիրը կրող իրենց աշխատութեան մէջ, կը նկարագրեն աշխարհի աւելի քան երկու հազար լեզուներ: Անոնք նկարագրուած են ըստ ցամաքամասերու աղգրաբանական պատկանելիութեամբ եւ

ռարանը, որ կը պարունակէ 9 հազար բառ, նախատեսուած է ոչ միայն ընդհանուրին, այլեւ անդլերէնի թեքումով վարժարաններու համար: Իրրեւ յաւելուած, բառարանին կցուած է անդլերէն աշխարհագրական անուններու ցանկ մը՝ հայերէն թարգմանութեամբ:

Ա. Սեկոյեանի «Հայ – ռուսերէն ու – սումնական բառարան»ը կը պարունակէ հայերէն շուրջ 15 հազար բառ, որոնց կողքին տրուած են քերականական, ոճաբանական եւ գործածութեան ոլորտի նըշումներ: Նկատի առնելով ռուսերէնի բառերու տարբեր վանկի վրայ ինկող շեշտը, բան մը՝ որ յատակ դժուարութիւն կը յարուցանէ Հայերու համար, հեղինակը բառարանի թարգմանական մասին մէջ նշանակած է շեշտը, բառերու միաստանական եւ ճիշդ արտասանութիւնը ապահովելու նպատակով:

ՄԻՔԱԷԼ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

դէպառոր յատկանիշներու նշումով: Այսպէս, եւրոպական լեզուներու մէջեւ, դըլուխ մը կը զբաղի կովկասեան լեզուներով, որոնք – կ'ըսեն հեղինակները – այսօր աւելի քան յիսուն են, բաժնուած՝ բարբառներու, ասոնցմէ ասորերէնը, քրտերէնը եւ հայերէնը կը խօսուին Հայաստանի մէջ: Հեղինակները կը յիշեն Մեսրոպ Մաշտոցը իբրեւ հայկական, վրացական եւ աղուանական այբուբեն – ներու ստեղծիչ: Ինչ կը վերաբերի հայերէնին, ան նկարագրուած է Ասիոյ հնդեւրոպական լեզուներու կարգին, իբրեւ առանձին դիրք ունեցող լեզու: Կը յիշուին Սփիւռքի հայ գաղութները (Միացեալ – Նահանգներ, Ֆրանսա, Հարաւային Ամերիկա, Լիբանան, Սուրիա, Յունաստան, Լեհաստան, Ռումանիա) եւ կը նշուին Հայերու փոխադրական ծագման վերաբերեալ վարկածը եւ կովկասեան լեզուներու օգտագործումը հայկական հողամասին վրայ, հետքերով՝ հայերէնի կազմութեան մէջ:

Վերադառնալով «Աշխարհի Լեզուները» դիրքին, պէտք է նշել որ իրականին մէջ հեղինակները կազմած են այբուբենական կարգով լեզուներու բառարան մը, երկրագունտին վրայ խօսուած 2·171 լեզուներու մասին:

Հայերէնի մասին նշումներ կը կատարուին նաեւ ուրիշ լեզուներու վերաբերեալ յօդուածներու մէջ: Օրինակ՝ ասորերէն (հայկական ծագումով անուն), ափրիկեան – ասխական ընտանիքէն սեմական ճիւղ, զոր կիսուն հազար հոգի կը խօսին Հայաստանի մէջ· կովկասեան լեզուներ, որոնց մասին կ'ըսուի թէ Մաշտոց հնարած է եւ ազդած են հայերէնի վրայ, սեռային հակադրութեան վերաբերեալ· իրանեան խումբ, որու մասին կը գրուի թէ ազդած է հայերէնին վրայ· նմանապէս պարսկերէնը: Թոհարերէն, կեդրոնական Ասիայէն հնդեւրոպական անհետացած լեզուներու ճիւղ, որ կը մօտենայ հայերէնին· թուրքերէն, որու մասին կ'ըսուի թէ հայերէնէն փոխառութիւններ ունի· ուտիներէն, կովկասեան ընտանիքէն լեզու, որ շատ բառեր առած է հայերէնէն· նոյնպէս վաներէնը, կովկասեան ընտանիքէն;

Հայերէնի մասին գլուխին մէջ, որ կը դրաւէ ամբողջ էջ մը, մանրամասն լեզուաբանական – պատմական տեղեկութիւններ կը տրուին· կ'ըսուի թէ հնդեւրոպական ընտանիքի արեւելեան խումբին ճիւղ մըն է, խօսուած՝ Որդ· Միութիւն, Թուրքիա, Հնդկաստան, Մերձաւոր ու Միջին Արեւելք, Եւրոպա, Միացեալ – Նահանգներ, Հարաւային Ամերիկա: Նկարագրուած են հնչիւնային, քերականական յատկանիշները, նշուած են արեւելեան եւ արեւմտեան գլխաւոր երկու տարբերակները, ծագած՝ Արարատեան խումբի բաղաձայնային փոփոխութիւնը, դրական երկու լեզուներու մեր – ձեցումը թրքերէնէն փոխառութիւնները հանելով, ռուսերէնէ փոխառութիւնները Որդ· Հայաստանի հայերէնին մէջ:

Ս· ՍԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՈՆԸ

Ժան Ժաք Վարուժանի թատերգութեան առթիւ, հետեւեալ յօդուածը լոյս տեսաւ Ռոթիտիէն տը Փարի:

Ժան Ժաք Վարուժան քիչ շատ մեկուսացած անձ մըն է: Հեռու նորելքներէն եւ անտեղիտալի՝ կը չարունակէ իր ճամբան, իր կեանքը: Կը դրէ: Ու ամէն անդամուն կը ճանչնանք իր նմանը չուներ նեցող պահել մը երաժշտութիւն՝ ուր կը ձուլուին մելամաղձոտութիւն ու զորով, հեղնանք, դիւրաբեկութիւնը՝ յաճախ խիստ, բուռն երեւոյթներէն անդին: Կը ճանչնանք ամէն անգամուն ալ այս անել հիասթափումն ու ապրելու խանդը: Նոյնքան բանաստեղծ որքան թատերագիր՝ զոր 1981–ի Լիւնէ Փօ մրցանակը վարձատրեց:

Թէքրը տը Փօշը կը հիւրընկալէ, ուրեմն, իր նոր գործը՝ «Պարոն – Պարոնն»: Թատերախաղ՝ զոր Էթիէն Պիէրի, իր կնոջ Ռընէ Միլմահի հետ տնօրէն անպատեհ այդ բեմին, «Լա Քավերն ա'Ապիւլլան» բեմադրելէն ետք ուզած էր Ժան Ժաք Վարուժանէն: Ուրեմն, տեսակ մը ապստրանք: Պիէրի նոյնիսկ մըտքին մէջ նիւթ մը ունէր, – ապաստիպա – կանացումը:

Անցաւ որոշ ժամանակ մը· – Հասունացում, հեռակէտներու տեղափոխում, հաղորդակցութիւն: Ժան Ժաք Վարուժանի համար, որ ծագումով հայ է, անմիջապէս կապ մը պարտադրուեցաւ· – զրկում՝ սեփականութենէ - հայրենիքէ: Վարուժան շատ յուզուած կը խօսի հօրը մասին՝ «1915-էն վերապրող»: Վարուժան զուսպ ուժգնութեամբ մը տէր կը կանգնի պատկանելիութեան մը, ծագումներու, արմատներու: Չի խօսիր վէրքերու մասին: Կը դրէ: Այսօր այս առամբ, իր դրամբ, մասնաւոր չեշտ մը կը ստանայ, – «կը պատկանիմ սերունդի մը որ լռեց», կ'ըսէ, «բայց տեսէք զաւակներուս սերունդը· ան մեզ վերստին կը տանի մեր իսկ պատմութեան՝ հոգ չէ թէ ահաբեկչութեամբ»: Եւ այն պահուն իսկ, երբ Մ· Հրայր Գիլինճեանը կը դասաւէր Էքս – ան – Փրովանսի մէջ, ճիշդ է որ հայկական ինքնութիւնը, Հայաստանը, յատուկ ուժգնութեամբ մը մեզ կը յուզէ:

Հետաքրքրական է որ կենսագրական այլ տարր մը կը յայտնուի այս թատրախաղին մէջ: Էթիէն Պիէրի որ բեմադիրն է եւ որուն ծնողքը ծագած է Թիէնէն, չի կրնար չօգեկոչել մեծ մօրը պատմած 1870–ի դէպքերը: Տակաւին հոն կ'ապրի, պատճենական տանը մէջ, եւ ամէն ինչ կը խառնուի· – փոքրամասնութիւն, ինքնութիւն, բնակարան: Վարուժանի արուեստը պարզ, ոչինչ մանրամասնութիւններէ կը ստեղծէ համաչափ հայինը: Հերոսը իր ձեղունին մէջ, Պարոնը (զոր Էթիէն Պիէրի ինք կը մարմնաւորէ) կը ներկայացնէ որեւէ անձ դէմ –

գան: Ինչո՞ւ չէ, իր փուռը գոցած էր նաեւ փռապան Մարտիրոս աղան, եւ զերմանական չէնքը առանց հացի էր:

Երկու օր առաջ կարծես աւելի լաւ էր Մարտիրոս աղան, թէեւ օրթալըղէն լաւ հոտ չէր առներ: Վալի փաչան իմացեր էր որ Տօքթ· Նայիրեան տակաւին քաղաքի մէջ է եւ ուզած է անդլիական հիւպատոսին հետ տեսնուիլ: Վալի փաչան նոյնիսկ լսեր էր, որ Տօքթ· Նայիրեան սկսած է կապ հաստատել Պոլսոյ դես – պաններուն հետ: Վալի փաչան, Առաջնորդ Հայր սուրբը նորէն իր մօտ կանչելով, ապառնացեր էր ու պահանջեր, որ ժուրնալ մը ղրկէ Պոլիս իր տարաձրութիւնով ու հերքէ Տօքթ· Նայիրեանի տրուած տեղեկութիւնները: Այդ ժուռնալին մէջ չպէտք է մոռնար աւելցնել, որ ըմպիտակ Զիւտորը լեռը ելած աւազակ մըն է:

Մարտիրոս աղան իմացեր էր այդ բոլորը, թէեւ ուրիչ խնդրոյ մը համար դացած էր Առաջնորդին մօտ: Թաղական, Ուսումնական Խորհուրդի անդամ Մարտիրոս աղա լսած էր, որ առանձնապէս Սպիտակ Զիւտորի չարժումէն ի վեր Սանդուխեան վարժարանին մէջ սկսած էին Հայոց պատմութիւն աւանդել: «Չէ, չէ, էդ տեսակ բաներ չպէտք է ընենն»: Ցեղոյ կամաց մը ծռելով խօսած էր Առաջնորդին, թէ կ'ուզէր Կլատստոնին նամակ մը

գրել, էդ մասին շատ էր մտածեր· կ'ուզէր ըսել իր գլուցածները, մանաւանդ կ'ուզէր ըսել, որ Հայերը առաջին քրիստոնեայ ազգն են եղած: Մարտիրոս աղան այն ներքին կասկածն ունեցած էր միշտ, թէ արդեօք Կլատստոն գիտէ՞ր, որ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս մեր Աբդար Թագաւորին ղրկած էր իր նկարը:

Մարտիրոս աղան այդ օր փուռը դոցած՝ ներսը հաց պատրաստել կուտար զերմանացւոց չէնքին համար, թէեւ այդ օր զերմանացւոց չէնքին բեռնակիր Կարապետը երեւցած չէր: Դուրսը վայրի ժխոր մը կար, եւ դաղրած էր Հայերու երթեւեկը:

Այդ օր Հաճի Յոճան մեծ մղկիթի պիտի մտնէր: Մուրացիկները, հաշմանդամները չարքի կեցած՝ անոր անցքին կը սպասէին մինչեւ զիւղերէն եկած խոճաներն ու իմամներն իրենց գումարը վերարկուներով:

Տէրվիշ Հասան Ալի,, քիւլխանճիներու եւ քէլ օղլաններու գլուխն անցած, կը շրջէր փողոցները աղմուկով, ժխորով, Ղուրանի բառերով:

– Կուգան, կուգան...

(Շար· 498)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Մանուատիա կեդրոնին մէջ, փետրուար 1–ին եւ 2–ին տեղի ունեցան հայկական երաժշտութեան նուիրուած երեկոյթներ: Ռուբէն Ցարութիւնեան (թառ եւ երգ), Արամ Քերովբեան (քանոն), Վիրժինիա Փաթի (երգ), Մահմուտ Թապրիզի (քամանչա) եւ Խոմոն Զարդարեան (դհոլ) կը ներկայացնէին հայկական ժողովրդական եւ աշուղական երգերէ ու նուագներէ բաղկացած յայտադիր մը:

Փոքր սրահին մէջ հաւաքուած ունկնդիրներու առաւել մասը կը կազմէին օտարներ, որոնց համար յայտնութիւն էին հայկական մեղեդիներու հմայքն ու հարստութիւնը:

Համոյթին երգչուհին՝ Վիրժինիա Փաթի, իւրաքանչիւր երգի մեկնաբանութենէն առաջ բացատրութիւններ կուտար երգի բառերու եւ ստեղծման ժամանակաշրջանի մասին: Դնահատելի երեւոյթ մը: Երգչուհին մեկնաբանեց Սայաթ Նովայէն եւ Կոմիտասէն գողտրիկ կտորներ՝ Դուն էն գլխէն, Քանի վուր ճան իմ, Իմ չիճարի եսբը, Հաբրրբան եւայլն:

Տպաւորիչ էին իւրաքանչիւր նուագահանդիսի կարելիութիւններու արտայայտութիւնները: Աւուրհաստատէմները լաւագոյնս իրագործեցին զանոնք:

ԱԼՄԻՒԼ ՀԷԼԻՕ

«Ռոթիտիէն տը Փարի»

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՊՈՑՏ ՑՈՒԼՈՒՆՔՈՎ ԳԼՈՒԽԸ

Քաղաքը խմացեր էր որ Սէլիմ պինպաշին եւ Պէքիրի կինը՝ Զարէն, Սպիտակ Զիւտորի գլուխով քաղաք պիտի մտնեն:

Զօրանոցի նուագախումբը քաղաքին վրայ հսկայ պղնձէ մը պէս կը հնչէր: Թուրք ամբոխը, տէրվիշի մը առաջնորդութեամբ, յաղթանակէ դինովցած, փողոցներու, մզկիթներու վրայ վտանգաւոր կը դառնար: Տեսնես, Հայու մը բայ խանութէն ներս կը մտնէին, կը թալանէին ու կը կոտրտէին:

Տէրվիշի Թափօրը բաղնիքներու կողմէն սկսած էր: Այդ այն տէրվիշն էր, որ օր մը երեւցած էր քաղաքի ցորենի հրապարակը՝ միւս բոլոր անծանօթ տէրվիշներու, մուրացիկներու եւ խեղազարներու պէս:

Տէրվիշը յաճախ կը տեսնուէր քաղաքի փողոցներուն մէջ, մզկիթներու մօտ: Ան մտիկ ընողներ իր շուրջ կը հաւաքէր, բախտ կը նայէր ու պատմութիւններ կը պատմէր: Զպիտէին, որ Գարափունարէն պաշըպօզուքներու բանակ մը դուրս հանող եւ Կարմրէկի կռուին մէջ Սպիտակ Զիւտորէն պարտուող Հասան Ալի տէրվիշն էր, որ այժմ հին վերարկու մը հագած եւ հորթի փոսթ մը ուսին ձգած՝ քաղաքի փողոցներուն մէջ նուախառ կը ծախէր: Տէրվիշի առաջնորդութեամբ թափօրը երբ ծայր տուաւ բաղնիքներու կողմէն, Հայերը իրարու եռեւէ դոցեցին իրենց խանութները ու տուները քաշուեցան: Ինչո՞ւ չէ, իր փուռը գոցած էր նաեւ փռապան Մարտիրոս աղան, եւ զերմանական չէնքը առանց հացի էր:

Երկու օր առաջ կարծես աւելի լաւ էր Մարտիրոս աղան, թէեւ օրթալըղէն լաւ հոտ չէր առներ: Վալի փաչան իմացեր էր որ Տօքթ· Նայիրեան տակաւին քաղաքի մէջ է եւ ուզած է անդլիական հիւպատոսին հետ տեսնուիլ: Վալի փաչան նոյնիսկ լսեր էր, որ Տօքթ· Նայիրեան սկսած է կապ հաստատել Պոլսոյ դես – պաններուն հետ: Վալի փաչան, Առաջնորդ Հայր սուրբը նորէն իր մօտ կանչելով, ապառնացեր էր ու պահանջեր, որ ժուրնալ մը ղրկէ Պոլիս իր տարաձրութիւնով ու հերքէ Տօքթ· Նայիրեանի տրուած տեղեկութիւնները: Այդ ժուռնալին մէջ չպէտք է մոռնար աւելցնել, որ ըմպիտակ Զիւտորը լեռը ելած աւազակ մըն է:

Մարտիրոս աղան իմացեր էր այդ բոլորը, թէեւ ուրիչ խնդրոյ մը համար դացած էր Առաջնորդին մօտ: Թաղական, Ուսումնական Խորհուրդի անդամ Մարտիրոս աղա լսած էր, որ առանձնապէս Սպիտակ Զիւտորի չարժումէն ի վեր Սանդուխեան վարժարանին մէջ սկսած էին Հայոց պատմութիւն աւանդել: «Չէ, չէ, էդ տեսակ բաներ չպէտք է ընենն»: Ցեղոյ կամաց մը ծռելով խօսած էր Առաջնորդին, թէ կ'ուզէր Կլատստոնին նամակ մը գրել, էդ մասին շատ էր մտածեր· կ'ուզէր ըսել իր գլուցածները, մանաւանդ կ'ուզէր ըսել, որ Հայերը առաջին քրիստոնեայ ազգն են եղած: Մարտիրոս աղան այն ներքին կասկածն ունեցած էր միշտ, թէ արդեօք Կլատստոն գիտէ՞ր, որ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս մեր Աբդար Թագաւորին ղրկած էր իր նկարը:

Մարտիրոս աղան այդ օր փուռը դոցած՝ ներսը հաց պատրաստել կուտար զերմանացւոց չէնքին համար, թէեւ այդ օր զերմանացւոց չէնքին բեռնակիր Կարապետը երեւցած չէր: Դուրսը վայրի ժխոր մը կար, եւ դաղրած էր Հայերու երթեւեկը:

Այդ օր Հաճի Յոճան մեծ մզկիթի պիտի մտնէր: Մուրացիկները, հաշմանդամները չարքի կեցած՝ անոր անցքին կը սպասէին մինչեւ զիւղերէն եկած խոճաներն ու իմամներն իրենց գումարը վերարկուներով:

Տէրվիշ Հասան Ալի,, քիւլխանճիներու եւ քէլ օղլաններու գլուխն անցած, կը շրջէր փողոցները աղմուկով, ժխորով, Ղուրանի բառերով:

– Կուգան, կուգան...

(Շար· 498)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը ստացած է 200 Ֆ. պ. ճ. Պահատուբեանէ իր զպրոցին համար:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ընդհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Այրի Տիկին Էլիզ Շահինեանէ իր քրոջ մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի Աստուր Պաղտա-սարեանի մահուան առթիւ.- Պ. Զա-ւէն Պէրպէրեան 50, Պ. Հրաչեայ Պաղ-տասարեան 200, Պ. Տէտէեան, Պ. Զա-քարեան, Պ. Գարագուզուեան, Պ. Պէր-պէրեան 100-ական Ֆ. Պ. Դաւիթեան 50 Ֆ.:

Մանուկ Մանուկեանի մահուան առ-թիւ.- Տէր եւ Տիկին Ճէպէճեան 200 Ֆ., Տիկին Եպրաքսէ Զաքարեան 100 Ֆ., ըս-տացած է նաեւ շնորհակալութեամբ Տէր եւ Տիկին Տօպրուքսէ 200 Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ՖԼՈՒ-ի չաս որակաւոր բանուո-րուհիներ, տունը աշխատելու համար:
Աշխատանքը ապահովուած է տա-րին ամբողջ տարուան համար:

KAZAZIAN

40,rue des Jeûneurs, 75002 Paris

ՎԱԼԱՆՍ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Փետր. 19, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը:

Այս ժողովը լիազօր կը նկատուի ժո-ղովականներու քանակին համաձայն:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

«ՆԱՄՈՒՍ»Ը

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Շերվանզադէի «Նամուս»ը կը ներկա-յացուի Կիրակի Փետրուար 14, ժամը 15-ին Թէաթր - Մինիատիւր, նախա-ձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւ-ղին:

Նոր Կտակարան

Արեւելահայ աշխարհաբարով
եւ
Մեսրոպեան
մաքուր ուղղագրութեամբ
Էջմիածնի հրատարակութիւն
Գին՝ 30 Ֆ.
Թղթատարի ծախքով՝ 40 Ֆ.

Ստանալու համար դիմել.-

Pasteur Arthur HELVADJIAN
Le Sphinx Bat. A I,
La Maurelle - 13013 MARSEILLE
Tél.: (91) 66. 07. 05

51-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Փարիզեան Շրջանի
ԱՐՆՈՑՇՆԵՐՈՒ, ԹԵԻԿՆԵՐՈՒ, ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ և ԳԱՁԼԻԿՆԵՐՈՒ կողմէ
եւ Մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆ Շրջանին

Կիրակի, Մարտ 7, ժամը 14·30-ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint - Dominique - Paris 7e Métro: Invalides

Համաշխարհային Սկաուտական Շարժման 75-րդ տարեդարձին նուիրուած յայտագիր. մասնակցութեամբ՝ Ֆրանսական եւ եւրոպական Սկաուտական Շար-ժումներու ներկայացուցիչներուն:

Սկաուտական նուագախումբ, հայկական պարեր, հայերէն զուարճութիւններ, սկա-ուտական բեմական խաղեր եւ ներկայացումներ:

Մուտք 30Ֆ. Նախաճաշերուն մուտքը ձրի է

MENSUEL ARMENIEN CHERCHE

SECRETAIRE DE REDACTION
PLEIN TEMPS
POUR LYON
HOMME OU FEMME
MINIMUM 30 ANS
BILINGUE FRANÇAIS/ARMENIEN
POUR DEBUT MARS 1982
ECRIRE LETTRE MANUSCRITE
AVEC C. V. ET REFERENCES A
FRANCE-ARMENIE
c/o ARCHI PLUS
11 RUE ROYALE
69001 LYON

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
OFFRE D'EMPLOI

RECHERCHONS

Mécaniciennes
Surjeteuses
Conditionneuses
et Coupeurs
(en Sweet - Shirt)

Ets. ZADOURIAN
(MONTREUIL)
Tél.: 528.61.24

THEATRE MUNICIPAL
25, avenue Victor-Cresson, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX
VENDREDI 26 FEVRIER à 20 h. 30 précises

Sous la Haute Présidence de
Mgr. SEROPE MANOUKIAN
Délégué Apostolique pour l'Europe Occidentale

CONCERT

"SIPAN - KOMITAS"

Chœur Mixte Arménien de Paris

DIRECTION GARBIS APRIKIAN

SOLISTES
Madame Thérèse DAYERMANJIAN (*Mezzo*)
Messieurs Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (*Ténors*)
Monsieur Gilbert ZIPCI (*Basse*) — Monsieur Mikael KARANFILIAN (*Baryton*)
Piano : Monsieur Armen KIZILIAN Présentatrice : Lise NAZARIAN

CONCERT ORGANISE AU PROFIT DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
6, AVENUE BOURGAIN, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX

PRIX DES PLACES : 50 F
Auprès des Membres de la Chorale et : 17, rue Bleue, Paris 9, tous les mardis de 20 h. à 22 h.
Eglise Apostolique Arménienne, 6, av. Bourgain, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 644 28 52
TELECONDORCET, 175, av. Jean-Jaurès, Clamart tél. 642 56 17 et 645 34 69
TOPALIAN, 17, rue de la Villageoise, 91430 Igny tél. 941 35 70
BOOSTER, 32, av. de la République, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 642 20 49

Voyage à VENISE

Organisé par
LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section de Lyon

DU 8 AU 12 AVRIL

Transport en autocar long-courrier.
Séjour en Pension-complète, dans des Hôtels et restaurants de Ière catégorie.
PRIX: 1500 F.

Pour tous renseignements et inscriptions:
— Mme. TOUTLIAN; 888. 92. 51
— Sec. Eglise Arménienne; 860. 47. 18

ՋԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

կազմակերպուած՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ
Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

8 - 12 ԱՊՐԻԼ (օթոռասով)

Գինն՝ 1500 Ֆ.

Տեղերը ապահովելու համար դիմել.-
- Տիկին ԹՈՒԹԼԵԱՆ.- 888. 92. 51
- Ազգ. Տան գրասենեակ.- 860. 47. 18

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Ս. ԺԵՐՈՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի, Փետրուար 14, ժամը 13-ին Սէն - Ժերմէն Ս. Սահակ - Մեսրոպ Ե-կեղեցիի սրահին մէջ՝

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

հայկական համադամ կերակուրներ, *սի-րայօժար պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

- ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ԱՄԵԱԿ -

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ուրբաթ, Փետրուար 12, ժամը 21-ին վասպուրական սրահը. դասախօսութիւն - զրոյց՝

ՄԱՄՈՒԼԸ

Կը մասնակցին. - Հայր Ռափայէլ Ա-տոնեան, Զուլալ Գազանճեան, Ժան Քէ-հայեան, Ալէն Տէլքրուա, Ժերոմ Ֆեռա-սինի

SCHAVARCH MISSAKIAN
25ème anniversaire de sa mort

CONFERENCE -- DEBAT
LA PRESSE

avec la participation de :
P. R. Andonian, Zoulal Kazandjian, Jean Kehayan, Alain Delcroix, Jérôme Ferraccini.

Vacances en Italie sur l'Adriatique

30 Kms. DE VENISE

à Jesolo

Rejoignez-nous pour former groupe 15 à 18 Arméniens pour des vacances réussies dans hôtel grand confort sur plage privée dans un lieu calme, chambres et terrasses vue sur la mer, distractions, excursions à volonté par guides professionnels, menu à la carte, cuisine soignée.

DU 1er AU 31 AOUT 1982

Chaque personne règlera le montant de son séjour à l'établissement hôtelier.

Pour tout renseignement complémentaire et documentation adressez-vous à PAYLAGH GHIRAGOSSIAN
34, rue Ballu 75009 Paris.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE
Accompagnement : V. Sarkissian et L. Baghdassarian

du 19 avril au 4 mai
Commémoration du 24 Avril

Voyage spécial à JERUSALEM

circuit Galilée
du 5 au 12 mai
Départs de PARIS et LYON

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE :
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
10
MERCREDI
10 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.102 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.102

ՊԱՐՍԿԱՀԱՑ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ ԱՆԱԽՈՐԺ ԴԷՊՔԵՐ ԹԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ա՛լիք», փետր. 1-ի եւ 2-ի իր թիւերուն մէջ արձագանգ կը հանդիսանայ կարգ մը անախորժ դէպքերու, որոնք պատահած են «Մարիամեան» դպրոցը եւ «Սիփան» միութեան կազմակերպած մէկ հանդիսութեան, նուիրուած Արամի մահուան 63-րդ տարելիցին: Ստորեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ, որուած «Ա՛լիք»ի վերոյիշեալ թիւերով:

«Երեկոյեան «Սիփան» Միութիւնը պատի նչէր յեղափոխական մեծ գործիչ Արամ Մանուկեանի մահուան 63-րդ տարելիցը: Երբ ժամը 5-ին յայտարար էւմ է ձեռնարկի սկսումը, մի խումբ անհատներ, որոնց մեծ մասը միութենականներ չէին ընդդիմանում են եւ յայտնում որ թոյլ չեն տայ ձեռնարկը տեղի ունենայ ասկով որ Արամ Մանուկեանը դաւաճան է եղել:

«Միութեան վարչութեան կողմից նը-րանցից խնդրւում է որ եթէ չեն ցանկանում ներկայ գտնուել այդ ձեռնարկին, թողնեն հաւաքատեղին, որպէսզի միւս-ները մասնակցել կարողանան:

«Այս խնդրանքն էլ ապարդիւն է անցնում եւ նչուած անհատներից ոմանք ըս-կըսում են հայհոյանքներ եւ սպառնա-լիքներ կարդալ: Նրանք սպառնալիքնե-րով չեն բաւարարւում եւ յարձակումի են անցնում վիրաւորելով մի խումբ միու-թենականների: Միութեան անդամները ստիպուած պաշտպանութեան են անցնում եւ բախումները ծաւալւում են, որոնց ընթացքին դանակի հարուածով ծանր կերպով վիրաւորւում է միութենական Վարդան Դաւթեանը, որը երկկ դիւերը վիրահատական չորս ժամեայ մի գործողութեան է ենթարկուել եւ բարեբախտաբար ազատուել է անդամալոյծ դառնալու վտանգից:

Թերքը, ապա, կը յայտնէ թէ այս խափանարարութիւնը նախօրօք կազմակերպուած էր ֆանի մը խմբակցութիւններու կողմէ, որոնք ըստ իրենց ըսածին մտադիր են «գինեալ պայքար սկսիլ»: Յաջորդ օրն ալ միջադէպերը շարունակուած են:

«Փետր. 1, երկուշաբթի երեկոյեան վերստին նոյն խմբերը՝ «Գաղտնի բանակ», «Քանուն Ֆարհանդիւ» եւ այսպէս ճանչուած «ակնոցաւորները»ի խմբակը, «զրոհի» են անցել «Սիփան» Միութեան վրայ: Միութենականները եւ միութեան համակիրները ուժեղ դիմադրութիւն ցոյց տալով թոյլ չեն տուել, որ խափանարարները միութիւն մտնեն: Միութենական-ները դիմադրելով գործադրել են վար-չութեան որոշումը, որի համաձայն՝ նա-խորդ օրը միութեան ձեռնարկը խանգա-րող եւ բախումներ առաջացնող տարրե-րը իրաւունք չունեն այլեւս միութիւն մտնել:

«Խափանարարները երբ չեն յաջողել միութեան դիմաւոր մուտքից անցնելով իրենց «գինեալ պայքար»ը միութեան մէջ փոխադրել, փորձել են բակի մուտքով ներս մտնել: Երբ նրանց այդ էլ չի յա-ջողուել, սկսել են քարեր ու մահակներ նետել միութեան բակը:

«Փողոցում նրանք յարձակուել են տար-եր անհատների վրայ եւ մի քանի բա-խումներ առաջացրել: Ի չարս այլոց՝ նը-րանք յարձակուել են նաեւ միութենա-կան Թոմիկ Գրիգորեանի վրայ եւ դանա-կով հարուածել նրա կողքին, Թոքից ցած: Թոմիկը անմիջապէս հիւանդանոց է փո-խադրուել եւ վիրահատման է ենթարկը-ւել:: Բարեբախտաբար կեանքը եւս վը-տանգուած չէ այլեւս:

«Նչելի է, որ յարձակուողների մեծ մասը այլ թաղերից «Սասուն» եկած «գինեալ պայքարողներ» են եղել:

«Թաղի պետական յեղափոխական կո-միտէն տեղեկանալով բախումներից միու-թիւն է ուղարկել մի խումբ փաստաթուղթեր, որոնք միութիւն մտնելով բակի կողմից, ձերբակալել են մի շարք միութենական-ների եւ միութեան համակիրների: Շէն-քում փաստաթղթերը մի շարք միութենա-կանների եւս ընտրելով ձերբակալել են:

«Փաստաթղթերի հանձնելով բախումները վերջ են գտել և յեղափոխութեան պահա-կազօրականներն իրենց հետ տարել են թիւով 15 միութենականների ու համա-կիրների եւ նախայարձակներից 7 հո-գու:

Ձերբակալուածները մինչեւ այսօր կէ-սօր դեռ ազատ չեն արձակուել:

«Ցաւակնչական է, որ «գինեալ պայ-քար»ի թոհուբոհի մէջ միութեան հաւա-քարէհում ընթանում էր մի դասախօ-սութիւն՝ մշակոյթի մասին: Դասախօսն էր միութեան նախագահ ճարտարապետ Սերոժ Սուքիասեանը»:

Փետր. 2-ին ալ, Հայոց Ազգ. «Մա-թիամեան» դպրոցին վերակացուն՝ Նո-բիամեան Արուլեանը դպրոցի բակը յարձակ-ման ենթարկուած է չորս անձերու կող-մէ, դանակներով զինուած: Արուլեան բաւական դիմադրութիւն ցոյց տուած է բայց ծանրօրէն վիրաւորուած թէեւ կեան-քը վտանգուած չէ: Այս յարձակման մա-սին եւ այլ մանրամասնութիւններ մեր վաղուան թիւով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա.Լիճի մեթրոյին շինութիւնը վիճակուեցաւ Փոխադրական Փարիզեան Ինքնակար Ցանցին (ԷՒ - Ա. Թ. - Փէ) երկու տարիներու բանակցութիւններէ ետք: Աւիկա կը փոխարինէ մասամբ Թեհրանի մեթրոյին համաձայնագրին, վերջին պահու ձախողութիւնը:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ սպաննուած են Մուճահետոխիններու կեդրոն կոմիտէի աւելի քան տասը անդամ, որոնց մէջ՝ Մուսա Խիապանի, կինը եւ Մասուտ Ռահամիի կինը: Լուրը տալով, Թեհրանի ձայնասփիւռին խօսնակը աւելցուցած է թէ տասնք «դէժոխք ղրկուած են»: Միւս կողմէ, զին-եալ յարձակում մըն ալ եղած է Գերմանիոյ դեսպանին կառքին վրայ: Դեսպանը չէ վերաւորուած կառքը զրահապատուած ըլլալով:

ՄԱՏՐԻՏԻ ժողովը, նուիրուած Եւրոպայի ապահովութեան եւ դործակցութեան, որ ընդհատուած էր Դեկտեմբեր 18-ին վերսկսաւ Երեքշաբթի, Փետրուար 9-ին: Ժողովը տևսած էր 1980 Նոյեմբեր 11-ին եւ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ խուլերու զրոյց մը եւ հատուածը Հելսինքիի ժողովի եզրափակիչ բանաձեւին ձախողութեան: Այս նստաշրջանին ալ, ժողովին տիրապետող դէմ-խաւոր հարցն է՝ Աֆղանստան:

ԹՈՒՐԻՈՑԻ Նիւ - ձէրսէյ պանդոկին մէջ հրդեհ մը ծագած է, առջի օր, չմարած կճատի մը հետեւանքով: 32 մեռեալ կայ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ներքին նախարարը փոր-ձեց փոքր համեմատութիւններու բերել Թմրեցուցիչներու ճիւղին պատկանող ոս-տիկաններու զայթակղութիւնը Թէեւ քըն-նութիւն մը բացուած է: Ամբաստանու-թիւնն այն է թէ Թմրեցուցիչի առուծա-խով զրաղողներուն նախապէս տեղեկու-խով զրաղողներուն նախապէս տեղեկու-թիւններ հաղորդած են խուզարկութիւն-ներու եւ հետապնդումներու մասին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԵԱՆՔԸ»Ի ՈՒՇԱԳՐԱԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

ԽՄԲ. - Այսօր, ընդհատելով «*Հիւրրիյէթ*»ի «ոստիկանական վէպը», կ՛անդրադառնանք թուրք մամուլի մէկ ուրիշ յօդուածին, լոյս տեսած Անգարա հրատարակուող «*Եանքը*» հաղաքական շաբաթաթերթին մէջ: Մանրամասնօրէն նկարագրելէ ետք Գիլինճեանի դատավարութիւնը, Լոս - Անճելըսի թուրք հիւպատոսին սպանութեան կ՛անդրադառնայ, յանգելու համար հետեւեալ խորհրդածութեանց, որոնք առնուազն «նոր» մտայնութիւն մը կը ցուցաբերեն:

×

ԹՈՒՐՔԻԱ
ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ ՄԸ ՈՒՆԻ՞ ԹԷ ՈՉ

«Աւագ դեսպան Տօղան Թուրքմէնը ըսպաննելու ամբաստանութեամբ, Գիլինճեանի դէմ Ֆրանսայի մէջ կատարուած դատավարութիւնը կը սեպէ որ Թուրք Պետութիւնը այս նիւթին այլեւս մօտենայ նոր տեսանկիւնէ մը:

«Գիլինճեան այդ դատավարութեան ընթացքին, իր հակաթուրք կեցուածքը արտայայտելու համար, յիշած է 1973 թուականին Մարսէյլի մէջ բացուած Հայկական Ցուշարձանին առիթով, Թուրքիոյ Աւագ դեսպանին ետ քաշուած ըլլալու պարագան ու այդ առթիւ Թուրքիոյ ցնծալով մամուլին կողմէ:

«Երբ կը սպասուէր, որ մեր դեսպանին Անգարա վերադառնալը նպաստաւոր ազդեցութիւն մը պիտի ունենար Ֆրանսական կառավարութեան վրայ, 1973ի ընտրութիւններու նախօրեակին Ծանօթ Թուրք լրագրող մը եւ «Ա՛տալէթ» կուսակցութեան վերնախաւը Անգարայի Ֆրանսական Աւագ դեսպանին կը յայտնէին, թէ «մտահոգուելու հարց չկայ, իրենք անտեղի կը գտնեն այդպիսի խիստ կեցուածք մը: Ընտրութիւնները Ա՛տալէթ կուսակցութիւնը պիտի շահի եւ այն ատեն կացութիւնը պիտի վերածուի նախկին վիճակին»:

Վերոյիշեալ արտայայտութեան երբ կը միանար նաեւ «Հալք» կուսակցութենէն Արտաքին Գործոց մէջ աղդեցիկ «Ֆրանսայի բարեկամ» անձնաւորութիւն մըն ալ, Ֆրանսա ամենափոքր զիջում մը ընելու հարկ չէր տեսներ այլեւս: Արդարեւ, աւելի վերջ, Թուրք նոր Աւագ դեսպան մը Փարիզի ճամբան բռնեց:

Մարսէյլի անդրադարձը, Թուրք եւ Ֆրանսական յարաբերութիւններու վերջին շրջանի կարեւորագոյն դէպքը կարելի է նկատել: Հիմա Էրս - աճ - Փրո - վանսի մէջ, չատ բացորոշ կերպով կը յայտնուի այս պարագան:

Այժմ երկու հաւանականութիւն կարելի է դնել մէջտեղ: Մին, նկատի առնելով Մարսէյլի դէպքին հետեւանքով Թուրքիոյ ծայրայեղ զգայնականութիւնը, Հայերու աւելի զրգռուած ըլլալու պարագան: Իսկ միւսը՝ Մարսէյլի դէպքին անհետեւանք մնացած, Թուրք կառավարութեան նետած առաջին քայլը ետ քաշած ըլլալը, տատամսոտ կեցուածքը առաւել համարձակութիւն տուած է Հայերուն:

Կը կարծենք որ ներկայ իշխանութեան օրերուն, երբ գոյութիւն չունին կուսակցական անօգուտ քաշկռտուքներ եւ Թուրքիոյ մօտ ապագան ոչ մէկուն կամ ոչ մէկ խմբակցութեան քմահաճոյքին են - Թակայ է, Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը պէտք է այս չատ կարեւոր նիւթին շուրջ վերջնական ճշդորոշում մը կատարելով չարժման անցնի:

Թուրքիա, եթէ ոչ մէկ կարեւորութիւն կուտայ 1915-ի ցեղասպանութեան կազմակերպութեամբ ստեղծուած աղմուկներուն եւ մի միայն իր դիւանագիտական պաշտօնեաներուն դէմ կատարուած յարձակումներով կը հետաքրքրուի, տարբեր ուղղութեամբ, իսկ եթէ կը խորհի թէ այս հարցը միայն պարզ պատմական երեւոյթ մը չէ եւ կը հետաքրքրէ Թուրք Պետութիւնը, այս պարագային ալ ըստ այնմ պէտք է չարժման անցնիլ:

«Սակայն, պէտք է գիտնալ թէ ամենադէշ ընթացքը անորոշութիւնն է:

«Թուրքիա այսօր «Հայկական Հարց» մը ունի՞ թէ ո՛չ:

«Եթէ հարցը գոյութիւն ունի, Թուրքիա բոլոր ճակատներու վրայ վճռակատ - նութեամբ պայքարելու մտադի՞ր է, թէ ո՛չ:

«Այս հարցումներուն պատասխանները կը խորհինք, թէ այս օրերուն աւելի դիւրին պիտի ըլլայ տալ:

«Իսկ պատասխանը տալէ յետոյ, կարելի կ՛ըլլայ նաեւ կարգադրութիւններու սկսելու յարմարագոյն ժամանակը ճըշդել:

«Այս հարցին յաղթահարումը, ոչ ըսպանութիւններու ընտանիքներուն, ոչ հարցով հետաքրքիր համայնքներուն եւ ոչ ալ մամուլին կարողութեան սահմանին մէջ է:

«Շատ աւելի բարձր մակարդակի վրայ պէտք է հարցը ձեռք առնել եւ հիմնական արդիւնքի մը հասնիլ:

«Պատմական պարտականութիւն մըն է ասիկա: Նախորդ չրջաններու բազմաթիւ քաղաքական պատասխանատուներ թե - րացած են իրենց այս պարտականութեան մէջ:

«Բայց, Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը, որ Թուրք Զինեալ Ուժերու անունով կը զեկավարէ երկիրը պէտք է սրբագրէ այս պատմական սխալը»:

ՀԱՅՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն մերազն ժողովուրդին, կը ծանուցանենք թէ, Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի հրամանով, եւ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ Տէր Սերովբէ Արք. Մանուկեանի բարեհաճ կարգադրութեամբ, Լիոնի հոգեւոր հովիւ Տ. Նորվան վրդ. Զաքարեան, Ս. Էջմիածին մեկնեցաւ Փետրուար 8-ին, Եպիսկոպոսական պաշտօնին բարձրանալու համար:

Ձեռնադրութիւնը կը կատարուի առաջ 14-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ:

Սրբազան Հօր վերադարձի եւ ընդունելութեան մանրամասնութիւնները յետագային:

ԴԻՒԱՆ

Հայ. Առաքելական Եկեղեցւոյ
Ազգ. Միութեան
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՅՍԱՎՈՐՄԱՆ ԿՈՂՏՈՐՈՇՈՒՄ Է. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ ԵՎ ԴՈՎԱԹՈՎՋ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ՔԱՐԵԿԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ԴԱՎԻԹ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Մեր հանդիպումը նկարչի հետ տեղի ունեցավ նրա արվեստանոցում, որտեղ ես ոչ միայն տեսա նրա նոր գործերը, այլև ծանոթացա նրա ստեղծագործական մեթոդին, նրա հետաքրքրություններին ու նախասիրություններին։ Հանդիպումը սկսվեց ոչ թե նկարներից, այլ գրքերից։ Նրանք շրջապատում էին մեզ ամենուր՝ դարակների վրա, սեղանին, հատակին։ Ես հարցրի, թե ինչ է կարդում հիմա։ Նա պատասխանեց, որ վերջերս կարդացել է Ֆրանսուա Ռաբլեի «Գարգանտյուա և Պանտագրյուել» վեպը։ Ես զարմացա, քանի որ գիտեի, որ այդ գիրքը հեշտ կարդացվող չէ։ Նկարիչը ժպտաց և ասաց, որ ինքն էլ սկզբում դժվարությամբ էր հաղթահարում հնաոճ լեզուն, բայց հետո այնքան տարվեց, որ չէր ուզում ընդհատել։

Ես հարցրի, թե ինչ ազդեցություն է ունեցել այդ գիրքը նրա նկարչության վրա։ Նա պատասխանեց, որ Ռաբլեի հումորը, գրոտեսկային պատկերները և ամբողջ աշխարհայացքը ազատություն են տվել իրեն։ Նա սկսել է ավելի համարձակ գունային լուծումներ փնտրել, ավելի քիչ վախենալ «սխալ» գծից։ Նրա կարծիքով, ժամանակակից արվեստը շատ է վախենում ծիծաղելուց, իսկ Ռաբլեն սովորեցնում է, որ ծիծաղը լուրջ բան է։

Հետո խոսակցությունը տեղափոխվեց Վարդան Ղազարյանի վրա։ Նկարիչը ասաց, որ նա իր ամենասիրելի նկարիչներից մեկն է։ Ես հարցրի, թե ինչու։ Նա պատասխանեց, որ Ղազարյանի մոտ գույնը երբեք միայն գույն չէ, այն միշտ ունի հոգեբանական խորություն։ Նա ավելացրեց, որ Ղազարյանի կերպարները հիշեցնում են Ռաբլեի հերոսներին՝ նույնքան կենսասեր, նույնքան անկանխատեսելի։

Մենք երկար խոսեցինք նաև գրականության մասին։ Նկարիչը նշեց, որ վերջին տարիներին ավելի քիչ է կարդում ժամանակակից արձակ, քանի որ հաճախ հիասթափվում է։ Նա նախընտրում է հուշեր, նամակներ, ճանապարհորդական նոթեր։ Ես հարցրի, թե ինչ է կարդում հիմա։ Նա պատասխանեց, որ Ֆրանսուա Ռաբլեի «Գարգանտյուա և Պանտագրյուել» վեպը։ Ես զարմացա, քանի որ գիտեի, որ այդ գիրքը հեշտ կարդացվող չէ։ Նկարիչը ժպտաց և ասաց, որ ինքն էլ սկզբում դժվարությամբ էր հաղթահարում հնաոճ լեզուն, բայց հետո այնքան տարվեց, որ չէր ուզում ընդհատել։

ԽՄԲԱՎԱՐ ՎԱՀԱԳՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

———×———

Թեհրանի հայկական գաղութը Յուլիսի 2-ին կորնոցուց հայ երգին ու երաժշտութեան նուիրուած արժէքաւոր խըմբավար մը, յանձին Վահագն Յարութիւնեանի: Ապատանէն Թեհրան երգչախումբերու մէջտեղով տարածած է հայ երգը եւ գործօն դեր խաղացած գաղութի մըշակութային կեանքի աշխուժացման մէջ:

Ծնած էր 1915-ին՝ Թաւրիզ: Նախակըրթութիւնը ստացած է տեղւոյն Հայկազեան – Թամարեան վարժարանը, որուն երաժշտութեան ուսուցիչն էր Ալեքսան Գրիգորեան: Միշնակարգ ուսումը առած է Թեմական – Կենտրոնական դպրոցէն, ուր եւ արթնցած է իր մէջ սէրը դէպի երաժշտութիւնը, ընդհանրապէս եւ հայ երաժշտութիւնը՝ մասնաւորաբար, շը – նորհիւ երաժշտութեան ուսուցիչ Լեւոն Գրիգորեանի:

Ուման ատարին Վահագն Յարութիւնեան որոշած է նուիրուիլ երաժշտութեան ասպարէզին, ձեռք ձգելով մաս – նագիտութիւն: Այն ժամանակ Պարսկաստանի մէջ երաժշտական դպրոց չկար, իսկ իր ծնողքն ալ նիւթական կարելիութիւն չէ ունեցած զինք արտասահման ղրկելու: Ուման կարօտ երիտասարդին բախտը կը ժպտայ 1941-ին, երբ Գերմանիայէն ճողոպրած հրեայ երաժշտագէտը Զուսման Թաւրիզ կը ժամանէ, որուն երկու տարի կ'աշակերտէ Վահագն Յարութիւնեան, տարվելով երաժշտութեան տեսութիւն, դաշնաւորում, շարադրում եւ յատկապէս՝ խմբավարութիւն:

Այնուհետեւ Վահագն Յարութիւնեան ոգի ի բռին կը նուիրուի իր սիրած ասպարէզին: Կը պաշտօնավարէ Ապատանի «Ատապ» ազգային վարժարանին մէջ, վեց տարի կը ղեկավարէ տեղւոյն «Գուսան» երգչախումբը, հայ երգին ու երաժշտութեան հմայքը փոխանցելով ունկնդիր հասարակութեան: Մանկավարժական բեղուն գործունէութիւն ունեցած է մասնաւորաբար Թեհրան, ուր ոչ միայն տարիներ պաշտօնավարած է Քուչեյ – Մարիամեան վարժարանին մէջ, այլեւ հիմնած է «Արմէն» երգչախումբը եւ «Արմենուհի» երգի – պարի համոյթը: Թեհրանի երաժշտասէր շրջանակը միշտ դնահատած է խմբավար Վահագն Յարութիւնեանի համերգները, որոնք յաճախ վերածուած են իսկական տօնախմբութիւններու, չնորհիւ Կոմիտասի եւ Կոմիտասեան երգերու մեկնաբանութեանց:

Վահագն Յարութիւնեան դաշնաւորած է մեր հին ու մոռցուած երգերը եւ զանոնք վերածելով զուգերգի, քառեակի ու խմբերգի, առած է իր համերգներու երգացանկերուն մէջ:

Իր զաւակը՝ Վիլի, հետեւած է իր հօր ասպարէզին եւ աւարտած Միացեալ – Նահանգներու «Քուրթիս» երաժշտանոցը: Մաս կազմած է Ուաշինկթընի պետական սէնֆոնիկ նուագախումբին:

Վ. Յարութիւնեանի մահով կ'անհետանայ Սփիւռքի ղժուար պայմաններուն մէջ հայ երգը տարածող ու սիրցնող մըշակներէն մէկը:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՁԷՆՔԵՐ

———o———

Ձիրօ Հօրիզոնչի օդանաւային ճարտարապետ մըն է, որ 1930-ին յղացած, ըղծած ու իրագործած էր Ճարոններու ամէնէն վտանգաւոր զէնքերէն մէկը՝ Զերօ ռազմանաւառնակը: Այս վերջինը մօտ 12 տարի մնաց առանց մրցակիցի, եւ իր ճկունութեամբ ու ազդեցիկ զէնքերով վարառաւ անհամար ամերիկեան օդաչուները, Փըրլ Հարպըրէն մինչեւ Խաղաղականի ափերը, մահ սփռելով ամենուրեք:

Ձիրօ Հօրիզոնչի մեռաւ անցեալ չաբաթ:

Իր մահուան լուրը կը հաղորդէ թէ 78 տարեկան էր: Աւտոր փոխարէն չի յիշուիր թէ քանի՞ հոգի իր մահէն չորս տասնամեակներ առաջ մեռած գացած էին Զերօ ռազմանաւառնակներու կրակոցներուն տակ:

×

Եւ հիմա հարցում մը կը տանջէ միտքը. Ձիրօ Հօրիզոնչի պատասխանատո՞ւ էր արդեօք այն մահերուն, որոնք պըսի – ռըւեցան Միթչուպիչուչիի գործարաններուն կողմէ արտադրուած 10·400 Զերօ ռազմանաւառնակներուն կողմէ:

Ի՞նչ զարմանալի է որ խղճմտանքի զատարաններն անդամ, բանտարկութեան ու մահապատիժի ենթարկելով հանդերձ ոճրագործները, բնաւ չեն հետաքրքրուիր այն յառաջադէմ մարդոցմով, որոնք հըներած կամ արտադրած են ոճիրի ընթացքին գործածուած զէնքերը:

Պիտի առարկուի որ մահուան գործիքները անպայման սպաններու համար չենուած չեն: Անոնք կրնան չենուած ըլլալ նաեւ չսպաննուելու համար, այ – սինքն ինքնապաշտպանութեան նպատակով: Ճիշդ է: Անհամար ամերիկացի օդաչուներ, որոնք Ճարոնի երկնակամարին վրայ վար առնուած էին Զերօ ռազմանաւառնակներու 20 միլիմնոց թնդանօթներուն կողմէ, ինչո՞ւ կը գտնուէին հոն եթէ ոչ իրենց կարդին կրակելու ու մահ սփռելու համար: Եւ այլեւս չեմ պիտեր թէ ո՞վ էր հնարած ու արդիւնաբերած այն օդանաւերն ու զէնքերը, զորս կը գործածէին անոնք: Չեմ գիտեր նաեւ թէ ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչպէս մեռան այդ զէնքերուն ռազմաճարտարագէտները:

Ուտի պիտի ըսուի իրաւամբ որ մահուան զէնքերը անպայման յարձակողական ու ոճրային չեն:

Բայց խորհինք անգամ մը. մարդիկ ինքնապաշտպանութեան զէնքի պիտի կարօտի՞ն արդեօք, եթէ դիմացինն ալ յարձակողական կամ ինքնապաշտպանութեան զէնք մը չունենար իր ձեռքը:

Մօնթէսքիէօ կ'ըսէր արդէն. այն պետութիւնը որ զէնքի ուժով հիմնուած է, պիտի ստիպուի ինքզինք պաշտպանել զէնքի ուժով:

Ամէն զէնք անպայման պիտի ստեղծէ ուրեմն հակազէնք մը, ուրիշ զէնք մը, որ ստիպուած է ըլլալ աւելի ուժեղ, աւելի վտանգաւոր: Եւ անկէ վերջ այլեւս կարելի պիտի չըլլայ ճշդել թէ ո՞ր զէնքը յարձակողական է եւ ո՞ր մէկը՝ ինքնապաշտպանութեան:

Եւ այսպէս միշտ ալ պիտի գտնուին մարդիկ, որոնք գիշեր ցերեկ աշխատած սեղանի մը վրայ պիտի տքնին մահուան նորանոր զէնքեր յղանալու, գծելու եւ արդիւնաբերելու համար: Անոնք լաւ պիտի վարձատրուին, շատ աւելի լաւ քան աշխարհի բոլոր միւս ճարտարապետները, արուեստագէտները կամ գրագէտները: Անոնց ճաշասեղանները լիտատ պիտի ըլլան միշտ: Եւ ինչ որ ամէնէն զարմանալին է, անոնք շատ հանգիստ պիտի քնանան գիշերները, առանց լսելու իրենց հնարած մահուան զէնքերուն կրակոցներն ու դղրդոցները...:

×

Բայց կը չանամ ահաւասիկ գիս տեղատրել այդ մասնագէտներէն ու ճարտարագէտներէն մէկուն կամ միւսին մորթին մէջ ու կը փորձեմ պատկերացնել թէ ի՞նչ պիտի զգայի, եթէ տեսնէի թէ երեւակայութեանս կողմէ յղացուած զէնք մը կը կրակէ, կը սպաննէ, կ'աւերէ անիսը – նայ եւ մահուան կը գատապարտէ տակաւին քանի զարուններ հաղիւ տեսած անհամար երիտասարդներ:

Ռ. Հ.

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՍԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԸ

———o———

Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ սեւ աշխատանքը կը ծաղկի, գրած է Լիպրը Պելժիք օրաթերթը: Արդարեւ, քննութիւն մը հաստատած է, թէ առնուազն եռեք միլիոն երեք հարիւր հազար Գերմանացիներ գաղտնի երկրորդ աշխատանքի մը լծուած են: Սեւ աշխատանքին յատկացուն մեծ մասը օրմնադիրի, կապարադործութեան, էլեկտրականութեան, ինքնաշարժի մեքենադործութեան եւ ատոնց յարող բնոյթի գործեր կը կատարեն: Բայց միաժամանակ կարեւոր թիւ կը ներկայացնեն դաստիարակիչները, փաստաբանները, բժիշկները եւ, մանաւանդ, պաշտօնատարները, որոնք կողմնակի աշխատանքներով իրենց ամսականները կը կրկնապատկեն, առանց տուրք վճարելու կամ ալ ընկերային ապահովութեան իրենց նիւթական յատկացումները կատարելու: Երեւոյթը իրապատուկ չէ Արեւմտ. Գերմանիոյ, սակայն արտակարգ պատկեր սկսած է պարզել, Իտալիոյ համեմատութեան աստիճան: Կը կարծուի, թէ պատճառը տուրքերու բարձր տոկոսն է, ինչպէս նաեւ ընկերային ապահովութեան համար սահմանուած մեծ աստիճանի բաժնեչափերը:

———

ուրեմն հակազէնք մը, ուրիշ զէնք մը, որ ստիպուած է ըլլալ աւելի ուժեղ, աւելի վտանգաւոր: Եւ անկէ վերջ այլեւս կարելի պիտի չըլլայ ճշդել թէ ո՞ր զէնքը յարձակողական է եւ ո՞ր մէկը՝ ինքնապաշտպանութեան:

Եւ այսպէս միշտ ալ պիտի գտնուին մարդիկ, որոնք գիշեր ցերեկ աշխատած սեղանի մը վրայ պիտի տքնին մահուան նորանոր զէնքեր յղանալու, գծելու եւ արդիւնաբերելու համար: Անոնք լաւ պիտի վարձատրուին, շատ աւելի լաւ քան աշխարհի բոլոր միւս ճարտարապետները, արուեստագէտները կամ գրագէտները: Անոնց ճաշասեղանները լիտատ պիտի ըլլան միշտ: Եւ ինչ որ ամէնէն զարմանալին է, անոնք շատ հանգիստ պիտի քնանան գիշերները, առանց լսելու իրենց հնարած մահուան զէնքերուն կրակոցներն ու դղրդոցները...:

×

Բայց կը չանամ ահաւասիկ գիս տեղատրել այդ մասնագէտներէն ու ճարտարագէտներէն մէկուն կամ միւսին մորթին մէջ ու կը փորձեմ պատկերացնել թէ ի՞նչ պիտի զգայի, եթէ տեսնէի թէ երեւակայութեանս կողմէ յղացուած զէնք մը կը կրակէ, կը սպաննէ, կ'աւերէ անիսը – նայ եւ մահուան կը գատապարտէ տակաւին քանի զարուններ հաղիւ տեսած անհամար երիտասարդներ:

Ռ. Հ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԲՈՐԴ

ԿԱՊՈՑ ՅՈՒԼՈՒՆՔՈՎ ԳԼՈՒԽԸ

Զինուորական նուագախումբը մէկ թաղուր զօրքով զօրանոցէն ճամբայ ելած էր Նազմ հազարապետի առաջնորդութեամբ, քաղաքին մուտքին մօտ դիմաւորելու յաղթական Սէլիմ պինպաշին ու Գէքիրի կինը:

Թուրք ժողովուրդը Հասան Ալիի թափօրի խուճապով քաղաքի մուտքը խըռնուեցաւ: Սալաքարերու վրայ ձիերու դոփիւններու ազմուկ: Ազմուկին ու ժըխորին հետ խառնուած էին փողոցի շուներ: Բազմութիւն կար տանիքներուն վըրայ, պատուհաններուն մէջ: Մեղուի փեթակներու նման իրարու վրայ ինկած էին թուրք կիներ չարշաֆներու մէջ ժիր վաճառուած: Թուրք կիներ հետաքրքիր էին տեսնելու նաեւ Պէքիրի կնոջ՝ Զարէի վայրի պեղեցկութիւնը, որ ոչ քողք տեսած էր եւ ոչ չարշաֆ: Թուրք կիներուն մէջ նոյնիսկ այն զրոյցը կար, թէ Զարէն այնքա՜ն գրաւիչ եղած է, որ կըը – ցած է մտնել Սպիտակ Ձիաւորի անկողինը ու կտրել անոր գլուխը:

Սէլիմ պինպաշին ու Զարէն մօտեցած էին կառքով ու ձիաւոր ժանտարմներով: Դիմաւորող բանակն ու Նազըմ պինպաշին բարեւի կեցած էին: Կառքին մէջ պինուրական բարեւի կեցաւ նաեւ Սէլիմ պինպաշին, իսկ Զարէն իր ժպիտին մէջ կ'ըսես կը վառէր մաշալլահի մը պէս: Ան հագած էր իր քրտական լաւագոյն մեռաքէշ հագուստները, զրած էր թանկագին քարեր: Մէջքը ճկուն էր ու հասակը բարձր ամազոնի մը պէս:

Ցետոյ բանակ մը գինուորները պոռացին.

– Կեցցէ՛ Սուլթանը:

Զինուրական նուագախումբի հետ համաչափ քայլեր առաւ բանակը, չորս ձիերով լծուած կառքը, մինչ թուրք ամբոխը կը պոռար թէ՝ կ'ուզէր տեսնել Սպիտակ Ձիաւորի գլուխը:

Զարէն երբ նաչխուն տոպրակի մը մէջէն հանեց գլուխը, ժխորը աւելի բարձրացաւ: Այդ խանդավառ ժխորին մէջ կանդնեցաւ Զարէն ու աւելի վեր բռնեց կապոյտ յուլունքով գլուխը:

Կտրուած գլուխը փղոսկրի գոյն առած էր, կարծես փղոսկրէ չինուած ըլլար Հնդկաստանի նուրբ ու իմաստուն արհեստաւորներու կողմէ: Նուրբ յղկուած էին անոր ականջները, աչքերը, փակ թարթիչներով կոպերը: Եթէ մէկը անոր փակ կոպերուն երկար նայելու ըլլար, կարծես պիտի բացուէին: Անոր ճահիճ մօրուսը փղոսկրեայ դէմքին տուած էր Ցիսուսային արտայայտութիւն մը, որ կ'ըսես կը ներէր: Ճակատին եւս նոր մարած էր բոցը Քորեի լերան, որուն մէջէն Աստուած էր խօսեր:

Զինուրական նուագախումբին դանդաղ կերպով կը հետեւէր չորս ձիերով կառքը: Սէլիմ պինպաշին զինուրական բարեւի կեցած էր, իսկ Զարէն առաս մաքերէն բռնած էր կորուած գլուխը, հին հեթանոսական պատկերի մը նման:

Թափօրը կանգ առաւ կառավարական չէնքին առջեւ: Զօրանոցի ընդարձակ բակէն թնդանօթի ձայներ լսուեցան: Այդ այն ծանր թնդանօթն էր, որ կ'ըսես նոյն բակին մէջ մնացած էր դարերով ու կը գործածէին Բամազանի ու հանդիսաւոր օրերուն միայն: Թուրքերը պարծանքով կը խօսէին, որ պարսից էն նշանաւոր թնդանօթն էր որ պատերազմի ընթացքին գրաւուած էր Թուրքերու կողմէ:

Թնդանօթի այդ ձայներու ընթացքին կառավարական չէնքի առնդուխէն վար իջաւ Վալի փաշան իր սպայակոյտով ու բարեւի կեցաւ օրուան հերոսներուն՝ Սէլիմ պինպաշան ու Զարէին առջեւ:

Հանի Յոճան՝ ծանր ու խոշոր փաթթոցով, Մէքքէի կանանչ վերարկուով, մաքուր սպիտակ էնթարիով ու ծանր փորով, արաբերէն ազօթքներ արտասանեց հաւաքուած բազմութեան: Ղուրանի բառերը բազմութեան վրայ կ'ըսես օրհնութեան մը պէս թափեցան մզկիթի արձադանգով:

(Շար. 499)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեան կը ծանուցանեն, թէ այս Կիրակի, Փետր. 14, յաւարտ Ս. պատարագի Հոգեհան – գիստ կը կատարուի Փարիզի Ս. Յով – հաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ամերիկայի մէջ մահացած իրենց եղբօր՝

ՅՈՎՍԷՓ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառա – սունքին առիթով:

Այս առթիւ 500 Ֆ. կը նուիրեն «Ծա – ռաջ»ին:

×

Այրի Տիկին Մելինէ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Հարրի եւ Շաքէ Գարթոյեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Փանոսեան կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետր. 14 Ալ – Ֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՈՐԱՃՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Ցետ հո – գեհանգստեան պաշտօնին այլ՝ գերեզ – մանատունը:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիմոնեանի մահուան առա – ջին տարելիցին առթիւ Տէր եւ Տիկին Շ. Գասպարեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, 500 Ֆ. ալ Ալֆոր – վիլի Եկեղեցւոյ պայծառութեան, Տիկին Մալվինէ Խապալեան նոյն առթիվ 1000 Ֆ. կը նուիրէ Ս. Մեսրոպ Կրթարանին:

Կրթական Մարմինը իր խորին շնորհա – կալութիւնը կը յայտնէ նուիրատուներ – ուն:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ նախկին Ռազմիկներու Ֆետեռասիոնը իր բոլոր մասնաճիւղե – րով, Իսի – լէ – Մուլինօ, Կոլնօպլ, Մար – սէյլ, Նիս, Փարիզ – Ռազմիկներ, Փա – րիզ նախկին դիմադրական բարեկամական Միութիւն, ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեանի, Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Պագըրճեանի եւ զաւ – կին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներ – ուն իրենց մօր, մեծ – մօր եւ ազգակա – նին՝ Այրի Տիկին Անահիտ Սապունճեանի մահուան առթիւ ու փոխան ծաղկեպսակի հաւաքաբար 1000 Ֆ. կը նուիրեն Ֆետե – ռասիոնին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ Շաւիլի մասնաճիւղի անդամուհիները իրենց խո – րին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ըն – կերուհի Ա.Ֆարեանի իր ամուսնոյն մահ – ուան առթիւ:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՄԱՐՏԷՅԼ

Ընդառաջելով Յակոբ Եպիսկ. Վար – դանեանի առաջարկին, Ընտրողական Յանձնախումբս համաձայն եղաւ որ մին – չեւ Փետրուարի վերջը, Թաղական Մարմ – նի ընտրութեան համար թեկնածուները ներկայացնեն իրենց թեկնածութիւնը գր – բաւոր դիմումնագրով, ուղղուած՝ Յա – կոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, այն վստա – հութեամբ որ եպիսկոպոսը թեկնածու – ներու ցանկերը ունենալէ ետքը նուազա – գոյն երկու շաբաթ առաջ որոշէ ընտրու – թեան թուականը:

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը իր ջերմագին շնորհակալու – թիւնները կը յայտնէ Տիկին Տիրուհի Թաճեանի, որ իր նուիրած Թանկագին գիրքերով ճախացուց վարժարանին գր – րադարանը:

Շնորհակալութիւն նաեւ պ. Երուանդ Քոչեանի իր նուիրած հատորներուն հա – մար, որոնք հարստացուցին գրադարանը:

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է փոխան ծաղիկի Յա – կոբ Կարապետեանի մահուան առթիւ. – Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Ճիկէրճեան (Վիէնէն), Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան Ղուկաս, Տէր եւ Տի – կին Սարգիս Ճերանեան, պ. Լեւոն Ճե – րանեան, Պապոեան ընտանիք, Գրիգոր – եան եւ Թորոսեան ընտանիք 100–ական, Վալանսի Մարզական Միութիւն, Սի – նափեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Զոր – զորեան Անդրանիկ 50–ական, Տէր եւ Տի – կին Մարտիրոս Մարտիկեան 20, պ. Գր – իգոր Մեճեան 50 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Պերճուհի Սիրաքեան – Թէրզեան «Ծառայ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ 150 Ֆ. Շաւարշ Միսաճեանի յիշատակին եւ 150 Ֆ. իր հօրեղբօր՝ Մկրտիչ Թէրզեանի յիշատակին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Կ. Տէրտէրեան 50 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին Շ. Միսաճեանի մահ – ուան 25–ամեակին ի յիշատակ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վարդ Աւետիս Քէպապճեանի մահուան առթիւ, Տիկին Նուարդ Աւագ – եան 350 Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Անէէս – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին (ատա – նալ «Ծառայ»էն) եւ 250 Ֆ. «Ծառայ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱԶ

Շաբաթ օր, Փետրուար 13, երեկոյեան ժամը 4,30–ին Կիրակնամուտի ժամեր – գութեան ընթացքին, Փարիզի Ս. Յով – հաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր ՆԱԽԱ. – ՏՕՆԱԿ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ եւ ՄՈՄԱԿԱՎԱ. – ՌՈՒԹԻԻՆ կը կատարուի:

×

Կիրակի, Փետրուար 14, Տեառնընդա – ռաջ է: Տօն է ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՑ ԳԱԼՍՏ – ԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ Ի ՏԱՃԱՐՆ:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մա – տուցուի պատարագ:

Ցաւարտ պատարագի մասնաւոր հո – գեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանին եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Առաջնորդներուն եւ Հոգե – ւորականներուն համար, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առթիվ:

Փարիզի եւ Շրջաններուն մէջ ծառայած Առաջնորդներն ու Հոգեւորականները ե – ղած են. –

Վեհափառ Արքեպիսկ. Քիւլաբեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէյեան, Գէորգ Արքեպիսկ. Իւթիւճեան, Գրիգո – րիս Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքէրլէյլէնեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Խըն – տամեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թապըմ – ճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվ – լէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեան, Յարութիւն քհնյ. Ճօր – թուեան, Աղէտ քհնյ. Փայլակեան, Եսա – յի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մի – նասեան, Մաշտոց քհնյ. Թիւֆէնկճեան:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօ – թելու բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն ծառայած Հոգեւորականներուն համար, նաեւ՝ Հայաստանեայց Առաքելական Ե – կեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Արմենակ Միքայէլեան իր կնոջ Զա – նազան Միքայէլեանի յիշատակին 100–ա – կան Ֆ. կը նուիրէ Խսիի Ս. Մարիամ Աստուածածնի եկեղեցւոյ, Կապոյտ Խա – չի Խսիի մասնաճիւղին, Խսիի Հայ Մշա – կոյթի Տան (ատանալ «Ծառայ»էն) եւ «Ծառայ»ին:

×

Նոյն տխուր առթիւ իրենց մօր, պա – պանչին եւ մեծ – մօր՝ յիշատակին Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան կը նուիրեն 250–ական Ֆ. Խսիի Ս. Մա – րիամ Աստուածածնի եկեղեցւոյ, Կապ. Խաչի Խսիի մասնաճիւղին, Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին (ատանալ «Ծառայ»էն) եւ «Ծառայ»ին:

Sté. Prêt-à-Porter Femme

RECH. URGENT

pour travail soigné

- MECANICIENNES MOD. pr Coll.
- ENTREPRENEURS / ARTISANS petite série
- MODELISTE PATRONIERE
- COUPEUR

tél. 763. 68. 63

GRAND GALA

Organisé par

LES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE

et La Chorale « ANI »

Sous la présidence d'honneur de Monsieur JEAN FONTENEAU

LE GROUPE DE DANSE

« NAIRI »

ET LA

CHORALE « ANI »

LE 5 MARS, à 21 H.

Salle Jean - Arp

22, *Rue Paul-Vaillant-Couturier*

92140 — *CLAMART*

Réservation au: 642. 73. 10

ETS. BAKERDJIAN;

35, Rue de Trévise - 75009 Paris

Alimentation CHIRAG;

26, Rue de Trévise - 75009 Paris

TELE - CONDORCET;

175, Ave. Jean - Jaurès, Clamart

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

Երգիչ ՊԵՏԻԿ Զևզի կը ապահէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք լաւագոյն ճաշերը, լաւագոյն գինիներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

Զորեքշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ–ի օր:

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

ՍԵՒԱՆ SEVAN

Direction: M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ

Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, ճաշի ընկերակցութեամբ:

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

tél. 376 32 19 — *Fermé le lundi*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

– ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ԱՄԵԱԿ –

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ուրբաթ, Փետրուար 12, ժամը 21-ին Վաստուրական սրահը. դասախօսութիւն – զրոյց՝

ՄԱՄՈՒԼԸ

Կը մասնակցին. – Հայր Ռափայէլ Ան – տոնեան, Զուլալ Գազանճեան, Ժան Քէ – հայեան, Ալէն Տէլքրուա, Ժերոմ Ֆերա – սինի

SCHAVARCH MISSAKIAN

25ème anniversaire de sa mort

CONFERENCE - DEBAT

LA PRESSE

avec la participation de:

P. R. Andonian, Zoulal Kazandjian, Jean Kehayan, Alain Delcroix, Jérôme Ferraccini.

«ՆԱՄՈՒՇ»Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Շերվանզադէի «Նամուշ»ը կը ներկա – յացուի Կիրակի Փետրուար 14, ժամը 15–ին Թէաթր – Մինիատիւր, նախա – ձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւ – ղին եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Տան:

Բեմադրութիւն՝ ՎԱՀԷ ՋԷՔԵԱՆ, յար – դարում եւ զգեստ՝ ԿԱՊՐԻԷԼ ՏԸ ՍՕՒՍԱ:

Գին 30 Ֆր.:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Ս. ԺԵՐՈՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի, Փետրուար 14, ժամը 13-ին Սէն – Ժերմէն Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցիի սրահին մէջ՝

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ

հայկական համադամ կերակուրներ, սիրայօժար պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղին վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ, Փետրուար 13, կէսօրէն վերջ ժամը 15–ին եկեղեցիի վից սրահին մէջ:

Պատգամաւորականի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Azad-Tsaïn

— Vendredi 12 Février, et tous les 2ème vendredis de chaque mois, émission d'Azad-Tsaïn de 20 h. à 21 h., sur Radio-IVRE, 88.80 MHZ Modulation de fréquence.

— Et toujours les Lundis, de 13 h. 30 à 14 h. 30, Azad Tsaïn sur Radio-Soleil, 98.25 MHZ Modulation de fréquence

Voyage à VENISE

Organisé par

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section de Lyon

DU 8 AU 12 AVRIL

Transport en autocar long-courrier.

Séjour en Pension-complète, dans des Hôtels et restaurants de Ière catégorie.

PRIX: 1500 F.

Pour tous renseignements et inscriptions:

— *Mme. TOUTLIAN;* 888. 92. 51

— *Sec. Eglise Arménienne;* 860. 47. 18

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

Կազմակերպուած՝

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

8 - 12 ԱՊՐԻԼ (օթոմոպիլ)

Գինն՝ 1500 Ֆ.

Տեղերը ապահովելու համար դիմել՝

– Տիկին ԹՈՒԹԼԵԱՆ – 888. 92. 51

– Ապ. Տան գրասենեակ – 860. 47. 18

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
11
JEUDI
11 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱԾ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.103 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 103

ՊԱՐՍԿԱՀԱՑ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ ԱՆԱԽՈՐԺ ԴԷՊՔԵՐ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Ինչպէս մեր նախորդ թիւով ըսած էինք, ստորեւ կուտանք այն մանրամասնու – թիւնները, որոնք կը վերաբերին «Մա – րիամեան» վարժարանի վերակացուին վրայ եղած յարձակման («*Ալիք*», Փետ – րուար 2)։ –

×

«Այսօր առաւօտեան, Հայոց ազգային միջնակարգ «Մարիամեան» դպրոցի վերակացու Նորայր Աբուլեանը դպրոցի բակում յարձակման է ենթարկուել չորս հոգու միջոցով, որոնք դանակով են զին – ուած եղել։

«Նախայարձակները դպրոցի դասերը սկսուելուց քիչ առաջ դպրոցի մուտքից ներս են ներխուժել եւ բակում յարձակ – ուել են Նորայր Աբուլեանի վրայ որ «Սի – փան» միութեան անդամ է։ Դանակները հարուածից ծանրօրէն վիրաւորուել է Ա – բուլեանը եւ անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուել ու վիրահատական գործո – ղութեան ենթարկուել։

«Նախայարձակ ոճրագործները առա – ւտեան ժամը ութին, երբ դպրոցի դըռ – նները աշակերտութեան համար բաց են ե – ղել, մտել են դպրոց եւ բակում, ըստ իրենց ոճի՝ յետեւից յարձակուել են Նո – րայր Աբուլեանի վրայ։ Առաջին հարուա – ծը մահակով են իջեցրել Աբուլեանի դլը – խին եւ նոյն ժամանակ յարձակուողներից երկուսը առջեւից յարձակուել են՝ մէկը դանակով եւ միւսը բռնցքահարելով։ Դա – նակով զինուածը իր զէնքը ուղղել է Ա – բուլեանի կուրծքին եւ մի քանի անգամ տարուերել դանակը, միւսը զինուած բռունցքով հարուածներ է իջեցրել Ա – բուլեանի երեսին։ Դանակի չեզրը չի հա – սել Աբուլեանի կուրծքին նրա օւերֆոթի ներքին, որը բաւիկ բաւիկ է եղել։ Նորայ – րը դիմադրել է եւ որպէս հետեւանք՝ դանակը կարատել է նրա զոյդ ափերը։ Դաւաճաններին յաջողուել է նաեւ դա – նակի հարուածով կտրել Նորայրի ոտքի մկանները յետեւի կողմից։

«Ոտքի կտրուածքը խոր է, սակայն վը – տանգաւոր չէ, մէկ ձեռքի մատերից մէ – կի ճղի կորուելու հետեւանքով անհատա – նական չէ որ ընդարմանայ մատը»։

Այլ տեղեկութիւններ՝ յաջորդով։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28-30)

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ ԿԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԻ

Լենինականի մեքենաներու գործատու – նը սկսած է արտադրել քարհատ մեքենա – ներ կովկասի, Ուրալի եւ Սիպերիոյ հան – քերուն համար։ Քաղաքին չինանիւթերու արդիւնահանման մեքենաներու գործա – տունը Մարհ. Միութեան մէջ միակն է, որ մասնագիտացած է քարի արդիւնա – հանման եւ մշակման թէքնիքին մէջ։ Ներկայիս գործատունը կ'ընդարձակուի ուրիշ հնարաւորութիւն ունենալու հա – մար արբքաւորումներու արտադրու – թեան մէջ։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Ա ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ՄԱՍՍԱԼ»Ը ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

—o—

ԽՄԲ. – Միշտ որպէս զուարճալիք, կու – տանք «*Հիւրրիյէթ*»ի նշանաւոր թերթօ – նին շարունակութիւնը, առանց որեւէ նշդում ընելու։ Այլ խօսքով ԻՄՉակ եւ *ԴԱԹՈԿԻՔԱՍ* վրիպակներ չեն։։։ Ինչ – պէս պիտի տեսնուի ահաբեկչական կեդ – րոնները յանկարծ կը տեղափոխուին եւ Լիոնի Նարեկեան վարժարանէն ու Ս. Ղազարէն ետք կը հասնինք ոչ միայն Պէյրութ այլ մինչեւ իսկ Էջմիածին։։։ Մինչ այդ ճամբան հետաքրքրական հան – դիպումներ ալ կ'ունենանք, անդենակա – նէն եկած, ինչպէս ողբացեալներ Կարօ Սասունի եւ «ԻՄՉակ»ներու դեկավարը ։։։ Հրանտ Սամուէլ։ Երբ թուրք լրա – գրողին *անքէթը* հոս կը հասնի, հարցում մը միայն կը մնայ մեզի, ի՞նչ է արդեօք այս երանելիին աղբիւրը ։։։

×

ՈՃԻՐՆԵՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ԱՊՕՐԻՆԻ 3 ԱՆՈՂՈՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՆ ՀՄՉԱԿ, ԴԱՇՆԱԿ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐ

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՄԱՆՆԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ

ՀՄՉակ, Դաշնակ եւ Ռամկավարներուն ինչ ըլլալը գիտէ՞ք։ Այս երեք անունները Լիբանանի երեք ապօրինի հայ կուսակ – ցութիւններու անուններն են. հայ ահա – բեկիչները հասցնողները եւ թուրք դի – ւանապէտներուն սպանութեան հրաման – ները տուողները ասոնք են։

Մոսկուայի հրամանով զեկավարուող ՀՄչակ եւ Ռամկավար կուսակցութիւն – ներուն, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Հայե – րուն ենթակայ Դաշնակներուն կապուած են 8 տարբեր ահաբեկչիչ կազմակերպու – թիւններ։ Այս կազմակերպութիւններուն կեդրոնները Ամերիկայի մէջ, Լոս Անճե – լըս, Նիւ – Եորք, Տիթրոյթ, Շիքակօ, Պոսթըն եւ Պուէնոս – Այրէս կը գտնուին։ Այս հայ կազմակերպութիւնները 126 դաղտնի կազմակերպութիւններու հետ կը գործակցին։ Ասոնք վճարուած ահա – բեկիչներ են։ Իսկ Եւրոպայի կեդրոններն են՝ Փրակա, Պեռլին, Փարիզ, Միլանօ եւ Լիոն։ Երկրորդական կեդրոնները՝ Մար – սէյլ, Ցիւրիխ, Ժընեւ, Հռոմ, Վիէննա, Սելանիկ եւ Աթէնք կը գտնուին։ Ափրի – կէի կեդրոնն ալ կը գտնուի Լիպիա։

Աշխարհի մէջ ցրուած հայ փոքրամա – նութիւնները համախմբուած են Մարհ. Միութիւն, Միացեալ – Նահանգներ, Լի – բանան, Արժանթին, Ֆրանսա, Աւստրիա եւ Թուրքիա։ Ասոնց թիւը կը հասնի չուրջ 5 միլիոնի։

Այս կազմակերպութիւնները բջիջներու ախթեմով կ'աշխատին, եւ մահուան ու փրոփականի կազմակերպութիւններ ըլ – լալով՝ երկուքի կը բաժնուին։

Մահուան կազմակերպութեան մաս կը կազմեն հայ միլիթանները եւ դանազան անուններով, ինչպէս՝ «Հայ Ազատագըր – ման Բանակ», «Հայ Հրամանատարու – թեան Տակ», «Դատ եւ Վրէժ»՝ պարտա – կանութիւն կը ստանձնեն։ Միակ պար – տականութիւնն ալ սպանել է։

Փրոփականի կազմակերպութիւնները «Մարդկային Իրաւանց Հայ Մարտիկ – ներ», «Երիտասարդ Հայ Մարտիկներ», «Հայկական Միութիւններ» անուններու տակ կ'աշխատին։ Ասոնց պարտականու – թիւնը հայ միլիթաններու գործած ոճիր – ները լրատուի ցոյց տալու համար պէտք եղած փրոփականը քալեցնել եւ Հայոց ձայնը աշխարհին իմացնել է։ Հայ կազ – մակերպութիւնները ֆանաթիք Հայերէ եւ արտաքին ուժերէ նպաստաւորուած ան – ձերէ բաղկացած են։

×

ՀՄՉԱԿՆԵՐԸ ԻՆՉ ԵՆ

Լիբանանի ՀՄչակ ապօրինի հայ կու – սակցութիւնը Մոսկուայի հրամանին տակ է։ Նախագահը Հրանտ Սամուէլն է։ Էջ – միածին Գաթոկիկոսս եկեղեցիին փափազ – ներուն հետ գործակցող ՀՄչակ կուսակ – ցութիւնը Հայ Դատին հետապնդումը, թշնամութեան ուղղակի թուրքիոյ դէմ ուղղուիլը, Մարգ. Հայաստանի Հանրա – պետութեան ուժին ճանաչումը եւ բոլոր քաղաքական ձեռնարկներուն անկէ ըս – պասուիլը կը պահանջէ։ Այս կուսակցու – թեան մէջ թուրքիոյ դէմ ուղղուած հայ – կական ոճիրները Մարհ. Միութեան դաղտնի սպասարկութեան մաս կազմով Քա. Կէ. Պէ.ի հայ ծագումով 8 անդամ – ները կը պատրաստեն։

Կարապիս Մազմանեան, Սէմոն Ալաեան, Նորայր Աւետիքեան, Մաչիկ Ճուվհաննէս – եան, Եուրի Սարդիսով, Սուրէն Թով – մասեան, Նորայր Եղիպէրեան, Եդուարդ Ապեդեան անունը կրող այս Հայերուն Քա. Կէ. Պէ.ի մէջ հարիւրապետէն գըն – դապետի միջեւ տատիճաններ ունենալը զանազան երկիրներու դաղտնի սպասար – կութեանց տեղեկադիրներէն հասկցուե – ցաւ։

«Հայ Գաղտնի Բանակ», «Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարութեան Քո – մանտոներ», «Հայ Դիմադրական Շար – ժում» կազմակերպութիւններուն եւ մա – հափորձերու ձեռնարկող ՀՄչակ կուսակ – ցութեան միլիթան թեւին միակ նպատա – կը «Ռուսիոյ կողմէ կառավարուելիք Մուսուլ, Ալեքսանտրէթ, Տրապիզոն, Պաքու քառանկիւնին մէջ Հայաստանի մը կազմութիւնն է»։

Լիբանանի մէջ ապօրինի կուսակցու – թիւն ունեցող, բայց Ամերիկայի ֆանա – թիք Հայերու հրամանին տակ դտնուող Դաշնակներուն պարագլուխը Կարօ Սա – սունին է։

Անթիլիասի Գաթոկիքսս եկեղեցիին փափազներուն հետ աշխատող ֆանաթիք Դաշնակներու նպատակը Թուրքիոյ հողե – րուն վրայ Հայաստանի մը կազմութիւնն է։ Շատ վտանգաւոր ըլլալով ճանչցուած Դաշնակները 126 կազմակերպութեանց հետ կը գործակցին եւ վճարովի մըլի – թաններով մահափորձեր կը կազմակեր – պեն։

Վիէննայի մեր դեսպան Թունալիկիլին մահափորձը կազմակերպող Նուպար Սո – ֆուեան, Գէորգ Զէքիճեան եւ Փարիզի դեսպան Իսմայիլ Էրէզը սպաննելու փը – լանը գործադրող Վարուժան Ազնավուր ապօրինի Դաշնակ կուսակցութեան կա – տարի ֆանաթիք միլիթաններն են։

Դաշնակներու Լիբանանի բանակա – տեղիներէն վերջ Ամերիկայի կեդրոնը, 175 mt. Auburn Street Cambridge, Massachusettes 02138

«Միջազգային Երիտասարդ Հայաստանը Ստեղծելիք Հայ Երիտասարդներու Միու – թիւն»ը եւ Պրիւսէլ՝
Avenue d'Auderghem 23, b. 1040,
«Հայ Իդէալներու Իրականացման Միու – թիւնը եւ «Հայ Վրէժի եւ Դատի Միու – թիւնը»՝ Դաշնակներու ահաբեկչութեան թեւերն են։

Ռամկավարը Ռուսիոյ նեցուկը եւ զե – կավարութիւնը կ'ուզէ։ Զարթօնք Իրա – րակը կը զեկավարէ Լիբանանի ապօրինի Ռամկավար կուսակցութիւնը։ Ռամկա – վարը Հայութեան ազատագրման համար «Միջազգային Հայութեան» եւ ցիրուցան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ ժողովը երեքշաբթի օր իսկ ընդհատուեցաւ եւ յետաձգուեցաւ Ուր – բաթի, փոքր մը ջղաձգութեամբ – լով իսկ։ Ինչպէս կ'ակնկալուէր, Լեհաս – տանի առաքեալ, որ կը տիրապետէր օրակար – գին։ Նիստին հերթապահը Լեհ մը ըլլա – լով, այնքան դժուար չէր Արեւելեան Եւրո – պայի եւ մանաւանդ Մոսկուայի համար, արգելք հանդիսանալ որ մարդիկ խօսին։ Եւ առաջին ղոհը եղաւ Ֆրանսայի Արտա – քին նախարարը, որ նիստին ընդհատուե – մին պահուն, նախատեսուած եւ արձա – նագրուած խօսողներուն առաջինն էր։։։ Շէյսոն խեղկատակութիւն եւ ողբալի նը – կատեց պատահածը, չեչտելով։ – «Ար – տայայտութեան ազատութեան տարօրի – նակ ըմբռնում, այս վայրին մէջ, որ անոր (արտայայտութեան ազատութեան) սահ – մանուած է։ Խօսեցան միայն առաջին – ները, յ ա ն ճ ի ն ս Ամերիկացիին՝ ղօր։ Հէյկի եւ Ռուսին՝ Իլլէֆի, չորս ժամ։ Ապա, լեհ նախագահը ընդհատում պահանջեց հիմնուելով կանոնագրի մէկ կէտին վրայ։ Ժողովը կը հաստատէ ըս – կիզբէն իսկ թէ Հելսինքիի համաձայնա – դիրը քուրջի կտոր մըն է։

ՄԱՌԹ ՌԻՇԱՌ, որու անունը կապ – ուած է առաւելաբար իր անունով ծանօթ օրէնքին հանրատուներու փակման վե – րաբերող, մեռաւ քանսեռէ մը 92 տարե – կանին։ Առաջին Աշխարհամարտին, Այրի, վերահաս ինկած առաջին ամուսինէն, լրտեսութիւն ըրած է, ի շահ իր երկրին, Սպանիոյ մէջ, դառնալով գերման ծով – կալին կցորդին հմանուհին։ 1946ին է որ արշաւ մը տարած է (եւ յաջողած) հան – րատուներու փակման համար։

ՌԵԿԸՆ կ'ուզէ աւելի եւ աւելի դրամ տալ Թուրքիոյ, ըստ «Ուաշինկթըն Փոս – թ»ի։ Այդ յաւելեալ օգնութիւնը, 1983-ին պէտք է թէ զինուորական թէ անտեսա – կան մարզին վերաբերի եւ հասնի չուրջ 100 միլիոն տոլարի, այսինքն նախատես – ուած 8 միլիառ տոլարը պէտք է չուրջ 9,4 միլիառ ըլլայ։ Այս նախագիծը պէտք է Քոնկրէսին վաւերացման ենթարկուի։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ տեսակցութիւն մը տուած է միաժամանակ գերմանական Շթեռն եւ Ֆրանսական Մօլ չարաթա – թերթերուն, ուր կը պարզէ իր գլխաւոր դաղափարը՝ կասեցնել Եւրոպայի պատ – մական անկումը։ Ըսած է նաեւ թէ ինք պիտի չսորագրէր կապի պայմանագիրը Մարհ. Միութեան հետ։

կամակերպութիւններուն սեղմ կապե – րուն հաստատումը, աւելի լայն եւ աւե – լի ազդու կազմակերպութեան մը հիմնը – ւիլը կ'ուզէ։ Ռուսիոյ հրամանին տակ Հայաստան մը կը նախատեսէ։

Կիպրոսի Մելքոնեան հաստատութեան մէջ դաստիարակուող ֆանաթիք Հայե – րու կեդրոնատեղին Լօզան է։ Նախագա – հին անունը Ս. Ա. է։ Պարտականութիւնն է Թուրքիոյ դէմ ամէն տեսակի փրոփա – կանտ ընել։ Ցիւրիխի հայկական կազմա – կերպութիւնը Ծունտտանի «Հայ Դատի Իրագործման Կոմիտէ»ի հովանաւորու – թեան տակ կը գործէ։ Աթէնքի Թէօթէքոս եկեղեցին եւ Թուրքիայէն խոյս տուած Հայ փափազ Գալայճեան զուգահեռ իրենց գործը կը շարունակեն։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ
ՊԱՅՔԱՐԻ ԷՋԵՐԷՆ

ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Ա.

Ո՛վ կ՚երեւակայէր, թէ դարերու եր – կար ճանապարհին կրնայ եւ պէտք է դի – մանար ու զոյատեւէր ժողովուրդ մը, որ այնքան թշնամիներ ունէր: Այնքան հզօր ու ագահ, այնքան նուաճող ու բռնակալ թշնամիներ· այն ալ դրացի թշնամիներ՝ Ասորեստան ու Սելեւկիա, Աքեմենեան Պարսկաստան ու Հռոմ, Պարթեւական, ապա Սասանեան Պարսկաստան ու Բիւ – զանդիոն: Ալ չեմ խօսիր Սելճուք Թուր – քերու, Թաթար – Մոնկոլներու, Կարա – Կոյունլու եւ Ակ – Կոյունլու Թուրքերու մասին, որոնք եկան եւ իրենց մեծ մա – սով Հայաստանի մէջ դարձան ոչ թէ դը – բացի, այլ բռնակալներ:

Անհեռակայելի էր ու անկարելի: Բայց հայ ժողովուրդը դիմացաւ, ապրեցաւ, հասաւ իր նոր կեանքի արշալոյսին, երբ իր հին ու հզօր թշնամիներէն շատեր անհետ կորսուեցան դարերու փոշոտ ճամբաներուն վրայ:

Այս հրաշքը ուրիշ բացատրութիւն չու – նի, քան այն ճամբան, ուրկէ ինք՝ հայ ժողովուրդը անցած է, միշտ հաւատարիմ իր էութեան, այս աշխարհուն տակ արձա – կած իր առաջին կոչին եւ իր կոչու – մին:

Առաջին կոչը, այն առաջին խօսքն է, որ դարձած է իր ուղենիշը, յիշողութիւ – նը միշտ սթափ պահող այն խորհուրդը, որ կը մեռնի միայն այդ խօսքի տէր ժողովուրդի հետ:

Ո՞րն է այդ առաջին ձայնը, խորհըր – դաւոր եւ ուղենիշ մեր առաջին կանչը, զոր լսելի դարձուցինք այս աշխարհին եւ մեզի դրօշ դարձուցած՝ անցանք մեր հազարամեայ ուղին...

Հոս դարձեալ, մեր հիներու խօսքով, «նպաստաւորէ մեզ քերթողահայրն Մով – սէս»:

Մովսէս Խորենացին էր, որ ե· դարու վերջաւորութեան, առաջին անգամ քրն – նութեան ենթարկեց հայ ժողովուրդի կազմաւորման ու հնագոյն պատմութեան վերաբերող ամէն տեսակ նիւթերն ու ա – ւանդութիւնները՝ պահպանուած մեհե – նական, պատմական ու ժամանակագրա – կան մատեաններուն, բեւեռադիր արձա – նագրութիւններու, ժողովրդական վի – պասանական ու դուսանական գործերու, նոյնիսկ Աստուածաշունչի մէջ: Այս բո – լորի տուեալներէն Քերթողահայրը հիւ – սած է մեր ժողովուրդի վաղնջական կեանքի դէպքերու այնպիսի շարք մը, ո – րուն առանձին դրուագները, դէպքերն ու դէմքերը հեռուհեռէ ճշդրտուեցան ու տակաւին կը ճշդրտուին, կը հաստատ – ուին իրմէ եռք, ինչպէս նաեւ մեր ժա – մանակներուն յայտնաբերուող հնագի – տական նիւթերով:

Եւ ահա այս կերպով մեր մեծ պատ – միչը հայ ժողովուրդի սկզբնաւորութիւնը կը վերագրէ բաբելոնեան ճախող աշտա – րակչնութեան յաջորդած ժամանակին, երբ պատահականութեան բերումով հըս – կաններու եւ դիւցազուններու խառնակեղու հասարակութեան վրայ Բելի բռնատիրու – թիւնը տարածուած էր:

Հոսկէ սկսող պատմութիւնը, որ ծանօթ է իբրեւ Հայկի ու Բելի առասպել, Խո – րենացի գրի առած էր Մար Աբաս Կա – տինայի պատմութենէն՝ քաջ գիտակցե – լով, որ անոր աղբիւրն ալ ժողովրդական բանահիւսութիւնն է: Բայց մեր մեծ պատմիչը համոզուած էր, որ ժողովըր – դական յիշողութեամբ սերունդէ սերունդ անցած ու մեզի հասած նման զրոյցներու մէջ պահպանուած են պատմական նոյն – իսկ հեռաւոր անցեալի բազմաթիւ ճըշ – մարտութիւններ: «Թող ուրիշները այս – պիսի զրոյցները համարին առասպել կամ ճշմարտութիւն, – կ՚ըսէ Խորենացի, – բարց ես հաւատացած եմ, որ չատ բան ճշմարիտ է»:

Եւ ահա իր քննական մաղէն անցընելով պատմիչը այդ ճշմարիտը կ՚անջատէ, կը մաքրէ յետագային անոր վրայ իջած հէքեաթային կամ առասպելաբանական չերտերէն եւ անոր վրայ յենելով՝ կը հանէ իր եզրակացութիւնները:

Հայոց նահապետ դիւցազուն Հայկը կ՚ըմբոստանայ Բելի տիրապետութեան դէմ: «Այս Հայկը, – կ՚ըսէ Խորենացի, – վայելչակազմ էր, թիկնաւէտ, գեղազան – դուր մազերով, վառվռուն աչքերով, հաստաբազուկ: Ան քաջ եւ երեւելի հան – դիսացաւ հսկաներու մէջ, զիմազրող այն

Մոսկուայի «Սովետական Գրող» հրա – տարակչականը ռուսերէն լոյս կ՚ընծայէ Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակա – տուն» գործը, որուն թարգմանութիւնը կատարած է բանաստեղծ Հարոլտ Ռե – դիստան: Թարգմանիչը ծանօթ դէմք մըն է իր բազմաթիւ հաւաքածոներով եւ եր – գերու վերածուած իր բանաստեղծու – թիւններով: Քանեւէ հինգ տարի առաջ ան գրած է «Առաջին սիրոյ երգ» շարժա – նկարի երգերու բառերը: Շարժանկարը պատրաստուած էր Երեւան: «Հայաստա – նի ու հայ գրականութեան նկատմամբ իմ սէրը կուգայ հօրմէս՝ Գաբրիէլ Ուոեկ – լըեանէ, – կ՚ըսէ Հարոլտ Ռեդիստան: Հայրս ծնած է Թիֆլիս: Իր ծնողքները բնիկ Վանեցիներ էին: Էլ· Ռեդիստան իր գրական ծածկանունն է (Ուզբեկիստանի Սամարղանտ քաղաքի իր ճարտարապե – տական համադրոյթով հռչակուած հրա – պարակի անունով): Հայրս բանաստեղծ էր ու թարգմանիչ: Մայրս Ռուս է: Կ՚ըսեն թէ քնքշութեամբ ես մօրս քաշած եմ, իսկ կրակոտ բնաւորութեամբ՝ հօրս»: Խօսելով «Անլռելի Զանգակա – տուն»ի թարգմանութեան մասին՝ Հա – րոլտ Ռեդիստան կ՚ըսէ· «Տարիներ առաջ, երբ Պարոյր Սեւակ կ՚ուսանէր Մոսկուա, անգամ մը եկաւ մօտս: Խօսեցանք զա – նազան նիւթերու շուրջ եւ յանկարծ ը – սաւ, թէ գրած է պոէմ մը, որ 7000 տող ունի, արդեօք կրնա՞մ թարգմանել: Ան ինծի տուաւ տողացի թարգմանութիւնը: Ես առի ձեռագիրը եւ նոյն գիշերը, ա – ռանց աչք գոցելու, ծայրէ ծայր կար – դացի: Առաջին տպաւորութիւնս այն էր, որ մինչ այդ նման բան չէի կարդացած: Բայց ի՞նչպէս կարելի էր այդ ամբողջը թարգմանել, ի՞նչպէս ռուս ընթերցողին փոխանցել երկին ոչ միայն իմաստը, այլեւ չափը, կերպարներն ու միտքերը: Մէկ խօսքով՝ բնագրին համն ու հոտը: Չէ, չեմ կրնար, մտածեցի: Առաւօտեան այս էր իմ վերջնական որոշումը: Երբ քանի մը ժամ եռք Պարոյր Սեւակ նորէն եկաւ մօտս, իրեն յայտնեցի մերժումս: Նեղուեցաւ: Գնաց առանց հրաժեշտ տա – լու: Գրեթէ ամիս մը յետոյ, երբ մենք դարձեալ հանդիպեցանք, այս անգամ ըսաւ՝ իրաւունք ունիս, Հարոլտ, ասիկա կարելի չէ թարգմանել: Կարճ ժամանակ եռք ինծի ղրկեց Երեւանի մէջ հայերէն հրատարակուած իր պոէմը, ջերմ մակա – դրութեամբ»:

Պարոյր Սեւակի մահէն եռք փորձեր ե – ղած են ռուսերէն թարգմանելու այդ գոր – ծը, բայց չեն յաջողած: Անգամ մը, երբ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նա – խագահ Վարդգէս Պետրոսեան Մոսկուա կը գտնուէր, այցելած է Հարոլտ Ռեդիս – տանի եւ ըսած· -Հարոլտ, քո պարտքն է թարգմանել Սեւակին: Ռուս բանաստեղծ – ներից ոչ ոք քեզանից լաւ չի յաջողել պա – րոյրին, չի կարող զգալ նրա չունչը»:

Հայաստան վերադարձին Վարդգէս Պետ – րոսեան ղրկած է պոէմի տողացի թարգ – մանութեան նոր տարբերակ մը, որուն հեղինակն է Ցարուհի Կարապետեան: Ռեդիստան անցած է գործի: Քանի մը ամիս առանձնանալով նախապատրաս – տական հսկայ աշխատանք տարած է: Բառական ծանօթ ըլլալով Հանդերձ Հա – յաստանի պատմութեան, ան կարդացած է ու վերընթերցած տասնեակ հատորներ, արեւմտահայ գրողներու երկեր, 1915-ի Եղեռնի մասին գիրքեր: Ան թարգմանած էր Աբեղայ Գուրգեան հնդիկ Ռապինդրա – նաթ Թակորը եւ ուրիշներ, սակայն այն դժուարութիւնները, որոնց հանդիպած է «Անլռելի Զանգակատուն»ը թարգմանե – լու տարեն, աննախընթաց եղած են: «Ի – րաքանչիւր գլուխ՝ «Համազանգ»ն ու «Ղօղանջ»ը թարգմանելէ առաջ, – կ՚ըսէ թարգմանիչը, – ես օրերով նստած կը մնայի ճերմակ թուղթը առջեւս գրած, առանց բառ մը, տող մը անգամ գրելու: Ցետոյ տողերը կարծէք կը յորդէին գը – րիչիս ծայրէն»: Թարգմանիչը հետաքըր – քրական մանրամասնութիւն մըն ալ կը հաղորդէ· «Թարգմանութիւնը մեքենա – գրելու տարեն քարտուղարուհին չատ ան – դամ կուլար, յատկապէս Եղեռնի տեսա – րանները նկարագրող տողերը մեքենա – գրելու տարեն: Թէ որքանով յաջողած է դիրքին թարգմանութիւնը, այլ մասին Թող խօսին ընթերցողը եւ քննադատու – թիւնը: Չանացի ընել ինչ որ կրնայի: Սեւակի պոէմը ինծի համար հայ ժողո – վուրդի վշտի, անոր դառն ճակատագրի մատեանը չէ միայն: Ուստի «Անլռելի Զանգակատուն»ի գլխաւոր հերոսը, ըստ իս, ոչ միայն Կոմիտասն է, այլեւ հայ ժողովուրդը, որ կրցաւ տոկալ, վերա – կանգնիլ ու չէնցնել իր քաղաքներն ու գիւղերը, իր սքանչելի երկիրը: Ժողո – վուրդի այդ զօրութիւնը անկարելի է ընկճել, ինչպէս որ անկարելի է ընկճել ժողովուրդի բանաստեղծական ոգին: Նա – հատակուեցաւ Սիամանթօ, եկաւ Զարենց, Զարենցը գնաց, յայտնուեցաւ Պարոյրը եւ այս չղթան բնաւ չի կարուիր»:

Պարոյր Սեւակի գիրքը կը հրատարակ – ուի 50 հազար տպաքանակով: Սակայն հետաքրքրական մանրամասնութիւն մըն ալ կը հաղորդէ· «Թարգմանութիւնը մեքենա – գրելու տարեն քարտուղարուհին չատ ան – դամ կուլար, յատկապէս Եղեռնի տեսա – րանները նկարագրող տողերը մեքենա – գրելու տարեն: Թէ որքանով յաջողած է դիրքին թարգմանութիւնը, այլ մասին Թող խօսին ընթերցողը եւ քննադատու – թիւնը: Չանացի ընել ինչ որ կրնայի: Սեւակի պոէմը ինծի համար հայ ժողո – վուրդի վշտի, անոր դառն ճակատագրի մատեանը չէ միայն: Ուստի «Անլռելի Զանգակատուն»ի գլխաւոր հերոսը, ըստ իս, ոչ միայն Կոմիտասն է, այլեւ հայ ժողովուրդը, որ կրցաւ տոկալ, վերա – կանգնիլ ու չէնցնել իր քաղաքներն ու գիւղերը, իր սքանչելի երկիրը: Ժողո – վուրդի այդ զօրութիւնը անկարելի է ընկճել, ինչպէս որ անկարելի է ընկճել ժողովուրդի բանաստեղծական ոգին: Նա – հատակուեցաւ Սիամանթօ, եկաւ Զարենց, Զարենցը գնաց, յայտնուեցաւ Պարոյրը եւ այս չղթան բնաւ չի կարուիր»:

Պարոյր Սեւակի գիրքը կը հրատարակ – ուի 50 հազար տպաքանակով: Սակայն հետաքրքրական մանրամասնութիւն մըն ալ կը հաղորդէ· «Թարգմանութիւնը մեքենա – գրելու տարեն քարտուղարուհին չատ ան – դամ կուլար, յատկապէս Եղեռնի տեսա – րանները նկարագրող տողերը մեքենա – գրելու տարեն: Թէ որքանով յաջողած է դիրքին թարգմանութիւնը, այլ մասին Թող խօսին ընթերցողը եւ քննադատու – թիւնը: Չանացի ընել ինչ որ կրնայի: Սեւակի պոէմը ինծի համար հայ ժողո – վուրդի վշտի, անոր դառն ճակատագրի մատեանը չէ միայն: Ուստի «Անլռելի Զանգակատուն»ի գլխաւոր հերոսը, ըստ իս, ոչ միայն Կոմիտասն է, այլեւ հայ ժողովուրդը, որ կրցաւ տոկալ, վերա – կանգնիլ ու չէնցնել իր քաղաքներն ու գիւղերը, իր սքանչելի երկիրը: Ժողո – վուրդի այդ զօրութիւնը անկարելի է ընկճել, ինչպէս որ անկարելի է ընկճել ժողովուրդի բանաստեղծական ոգին: Նա – հատակուեցաւ Սիամանթօ, եկաւ Զարենց, Զարենցը գնաց, յայտնուեցաւ Պարոյրը եւ այս չղթան բնաւ չի կարուիր»:

Պարոյր Սեւակի գիրքը կը հրատարակ – ուի 50 հազար տպաքանակով: Սակայն հետաքրքրական մանրամասնութիւն մըն ալ կը հաղորդէ· «Թարգմանութիւնը մեքենա – գրելու տարեն քարտուղարուհին չատ ան – դամ կուլար, յատկապէս Եղեռնի տեսա – րանները նկարագրող տողերը մեքենա – գրելու տարեն: Թէ որքանով յաջողած է դիրքին թարգմանութիւնը, այլ մասին Թող խօսին ընթերցողը եւ քննադատու – թիւնը: Չանացի ընել ինչ որ կրնայի: Սեւակի պոէմը ինծի համար հայ ժողո – վուրդի վշտի, անոր դառն ճակատագրի մատեանը չէ միայն: Ուստի «Անլռելի Զանգակատուն»ի գլխաւոր հերոսը, ըստ իս, ոչ միայն Կոմիտասն է, այլեւ հայ ժողովուրդը, որ կրցաւ տոկալ, վերա – կանգնիլ ու չէնցնել իր քաղաքներն ու գիւղերը, իր սքանչելի երկիրը: Ժողո – վուրդի այդ զօրութիւնը անկարելի է ընկճել, ինչպէս որ անկարելի է ընկճել ժողովուրդի բանաստեղծական ոգին: Նա – հատակուեցաւ Սիամանթօ, եկաւ Զարենց, Զարենցը գնաց, յայտնուեցաւ Պարոյրը եւ այս չղթան բնաւ չի կարուիր»:

ամէնուն», ինչ որ կը բռնանար հսկանե – րու ազատութեան վրայ: Եւ չուզելով են – թարկուիլ ամբարտաւան Բելին, Հայկ կ՚առնէ իր բոլոր զաւակները, թոռներն ու միւս հարազատները, մօտ երեք հա – րիւր հոգի, կը հեռանայ դէպի հիւսիսա – յին կողմերը, ուր Արարատի երկիրն է, Վանայ կամ Բզնունեաց ծովակէն հարաւ: Հոս թողլով իր ժառանգներու մէկ մասը, միւսներուն հետ «կը շարժի դէպի հիւ – սիս – արեւմուտք, կը բնակի բարձրա – ւանդակ դաշտի մը մէջ, զոր կը կոչէ Հարք, այսինքն՝ հոն բնակողները հայ – րերն են Թորգոմի տան սերունդներուն: Նաեւ կը չինէ դիւղ մը, զոր իր անունով կը կոչէ Հայկաշէն»:

Սակայն աշխարհի առաջին բռնակալն ալ իր ժառանգորդներուն պէս անհան – դուրժող եղած է անհնազանդութեան դէմ: Անհանդուրժող եւ քինախնդիր:

Բել իր զաւակներէն մէկը կը ղրկէ Հայկի մօտ՝ յանձնարարելով, որ գինք վերադարձնէ Բաբելաստան: Կ՚ըսէ ի՞նչ կայ քու ցուրտ երկրին մէջ, եկուր, քովս բնակէ եւ հալեցուր հպարտութեանդ սառը:

Հայկ խիստ ու կոպիտ կը պատասխա – նէ սուրհանդակին: Այս քայլէն զայրա – ցած Բել կ՚առնէ իր զօրքը ու կ՚արշաւէ Արարատ երկրի վրայ: Հայկ կը չտապէ

Թշնամին դիմաւորել Բզնունեաց ծովակի մօտ եւ ճակատամարտէն առաջ իրենն է – րուն այս հրահանգը կուտայ· «Կամ կը մեռնինք եւ մեր ցեղը Բելի ծառայութեան տակ կ՚իյնայ, կամ անոր ցոյց կուտանք մեր բազուկի զօրութիւնը եւ կը յաղթենք ու կ՚ապրինք ազատ»:

Եւ զօրաշարքեր կազմած իրարու դէմ ելլելով կը բախին Հայկ ու Բել: Գոռող Ասորեստանցին կ՚ընկրկի այս բախումէն, կը բարձրանայ բլուր մը՝ նպատակ ու – նենալով հոնկէ դարձեալ ճակատ կազմել ու վճռական դրոհով ջարդել ըմբոստ Հայկի փոքր բանակը: Հայկ կը հասկը – նայ անոր մտադրութիւնը եւ ընդհատ մօտենալով Բելին՝ կը քաշէ իր լայնալիճ աղեղը, երեք թեւեան նետով այնպէս կը խոցէ զինք, որ սլաքը Բելի թիկունքը անցնելով կը խրի գետին:

Կը կործանի բռնակալ Բելը եւ իր զօր – քը խուճապահար կը փախչի:

Իսկ Հայկ «ճակատամարտի վայրը յաղ – թական պատերազմին ի պատիւ կը կա – ռուցանէ դաստակերտ մը՝ զայն կոչելով Հայք: Այս պատճառով գաւառն ալ մին – չեւ այժմ կը կոչուի Հայոց ձոր: Հայք կը կոչուի նաեւ մեր երկիրը՝ յանուն մեր քաջ ու ազատասէր նախնի Հայկի:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԷՆ՝ ՁԱՄԲԱՐ

ՄԱՐՍԼԻԶ· –

Հայերէն լեզուի Ուսուցման կեդրոնը, որ կը վայելէ Հ· Բ· Ը· Միութեան եւ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցու – թեան վարչութիւններուն զոյգ հովանա – ւորութիւնը, յաջողութեամբ իրականա – ցուց հայապահպանման տեսակէտով գո – վեչի ձեռնարկ մը· այն է՝ մեր աշակերտ – ներուն համար ճամբարի մը տեղծումը, որ կը լրացնէ արդիական բոլոր յարմա – րութիւնները: Ազգային իւր դիտակցու – թեամբ առաջնորդուած երիտասարդի մը, յանձին Առաքել Հարունեանի եւ անոնց – ջական աջակցութեամբը մանկավարժու – հի Տիկին Գոհար Գիւլպատեանի, ար – դիւնքը եղաւ ղրկան: Քիչ ժամանակ – ուան մէջ, ցանկը լեցուած էր արդէն: Շատերուն կարելի չեղաւ գոհացում տալ նկատի առնելով ճամբարի տարածու – թեան փոքրածաւալ վիճակը: Այժմէն կը մտածուի աւելի ընդարձակ ճամբարի մը մասին:

Մայր Եկեղեցւոյ ընդարձակ բակը լեց – ուած էր որոշուած ժամուն, մեր հոգա – ծութեան յանձնուած աշակերտներով, ո – րոնց կ՚ընկերանային իրենց ծնողքները: Տեղւոյն վրայ աշակերտները ծանօթացան իրենց ղեկավարներուն եւ վարիչներուն: Փոխադարձ այս ծանօթութիւնը, առաջին վայրկեանին իսկ ստեղծեց յարդանքի մթնոլորտ մը իրարու միջեւ, որ ակն – յայտնի էր:

Երբ հսկայ փոխադրակառքը կանգ ա – ռաւ Մայր Եկեղեցւոյ արտաքին դրան առջեւ, ուրախութեան բացականչութիւն – ներով ամէն աշակերտ, իւ ձեռին ունե – նալով իր ճամպրուկն ու անհրաժեշտ իր – եր, տեղաւորուեցաւ իրեն յատկացուած նստարանը: Եւ կառքը ճամբայ ելաւ ու – րախութեան ճիչերուն մէջ: Ինչ գեղեցիկ է երախաներուն ժպիտն ու անմեղութիւնը աչխարհը: Կ՚երթային Ալպեան լեռնա – շղթային մէկ լանջին բազմած Անէլ ա – ւանը, որ շրջապատուած է բնութեան պարգեւած առատ պարգեւներով:

Ճամբարէն ներս՝ ուրիշ աչխարհ էր, տեսակ մը փոքրանկար Հայաստան: Ե – րախաներուն հայերէն խօսակցութիւն – ներն ու երգերը, անմեղ բացագանչու – թիւնները ու արտասանութիւնները կ՚ար – ձագանգէին շուրջ բոլորտ: Ճաշերն ու հոգածութիւնը անթերի էին: Իրենց ա – ռօրեայ զբաղումներուն մաս կը կազմէին ձիով պտոյտ, ուղեւնքաչարում, փայ – տի եւ կաղնիի վրայ – տեսակ մը գան կամ հողատեսակ – փորագրութիւններ: Օրուան որոշ ժամերուն ալ, անպայման տեղի կ՚ունենային հայերէն լեզուի դա – սաւանդութիւն, Հայոց պատմութիւն, հայերէն երգ ու արտասանութիւն: Այս – պէս, 9 առաջնորդներու հսկողութեան ներքեւ, մեր աշակերտները 18 օր մնա – ցին դեղատեսիլ այս վայրին մէջ: Վեր – ջին կիրակին այցելեցին նաեւ ծնողքնե – րը, կազմելով 250 հոգինոց հաւաքական ընտանիք մը: Լսեցինք չնորհակալու – թեան եւ երախտագիտութեան արտա – յայտութիւններ, որոնք անկեղծ էին եւ սրտագին:

Ճամբարի վերջին օրն էր: Ինչպէս ա – ռած էին ժամերն ու օրերը: Որքան էին աշակերտները, եւ վարիչները, եւ մանաւանդ ղեկավարները: Որքան ալ յոգնեցուցիչ ըլլար այս վերջիններուն պարտականութիւնը, կը զգային սակայն որ ազնիւ էր իրենց առաքելութիւնը, ո – րովհետեւ, հայ մանուկներու սրտերէն ներս հայկականութիւն ներմուծած էին: Որքան լաւ պիտի ըլլար, որ ծնողքները դիտնալով այս պարագան, չանք մըն ալ իրենք թափէին, եւ գիտնային գնահա – տել այն բոլոր անճերը, որոնք նոր սե – րունդը կ՚առաջնորդեն դէպի հայկակա – նութիւն, մայրենի լեզու եւ Հայոց պատ – մութիւն:

Որպէս չատ մօտէն վկայ կատարած այս զոհողութիւններուն, ջերմօրէն կը չնորհաւորենք Հայերէնի Ուսուցման կեդ – րոնի պատասխանատու պ· Առաքել Հա – րունեանը, վարիչներու պետ՝ Օր· Ո· Հարունեանը, մանկավարժուհի Տիկին Գոհար Գիւլպատեանը, եւ ժրաջան չոր – մը ուիկինները, որոնց գոհարերութեան չափն ու կշիռը գնահատելը, քանի մը տողերուն մէջ անկարելի է:

ԼՐԱՏՈՒ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ Ա. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ («ՅԱՌԱՋ»). – Քանի տա – րիներէ է վեր, օրըստօրէ աւելի զգալի դարձած էր, Մարսէյլի եկեղեցիներուն մէջ, ներդաշնակ եւ միահամուռ երգեցո – ղութեան մը պակասը ինչ որ մեծ ցաւ սկսած էր պատճառել դիտակից եւ հաւատացեալ ժողովուրդի խաւերէն ներս:

Ջորս տարիներ առաջ, Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ վար – չութիւնը, այս կացութեան վերջ տալու եւ նոր թափ մը ստեղծելու մտօք, որո – շեց եկեղեցին օժտել մնայուն երգչա – խումբով մը եւ այս ձեռնարկը գլուխ հա – նելու համար, պաշտօնի հրաւիրեց՝ Գերմանիայէն՝ Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Եղմազեան, որոնք իրենց երաժշտական պատիրակութիւնը աւարտած, կը դա – տաւանդէին Տօրդմունթ քաղաքի տեղա – կան երաժշտանոցին մէջ:

Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, ար – դէն իսկ բեղնաւոր գործունէութիւն մը ունեցած է, ոչ միայն եկեղեցիէն ներս, այլ նաեւ իր աշխարհիկ համերգներով, որոնք հայ եւ օտար ունկնդիրներու դնա – հատանքին արժանացած են:

Պօմոնի թաղականութիւնը, հետե –ւեցաւ Մայր Եկեղեցւոյ օրինակին եւ տարի մը առաջ, որոշեց ունենալ իր ինք – նուրոյն երգչախումբը եւ այս գործին ամբողջ պատասխանատուութիւնը յանձ – նեց Տիկին Եղմազեանին, որուն առաջին աշխատանքը եղաւ, իր շուրջ հաւաքել ե – րեսուն երգիչներ:

Փորձերը տեղի ունեցան եկեղեցւոյ նո – րակառոյց վերնատան մէջ, չինուած պ. Վ. Պօղանճեանի նուիրատուութեամբ:

Յարատեւ եւ յոգնատանջ աշխատանքը Տիկին Եղմազեանին, տուաւ իր դրական արդիւնքը: Յունուար 31–ին, հոծ բազ – մութիւն մը, Պօմոնէն, միւս արուար – ձաններէն եւ Մարսէյլ քաղաքէն եկած, էր ունկնդրելու Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ նորակազմ երգչախումբին անդրանիկ պատարագը, քաջալերելու համար այս ձեռնարկը:

Պատարագը մատոյց Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան:

Երգուեցաւ Եկմալեան բազմաձայն պա – տարագը: Նկատի առնելով որ խումբը կազմուած էր առաւելապէս երիտասարդ եւ բոլորովին սկսնակ երգիչներէ, կըր – նանք ըսել թէ, երգեցողութիւնը կատար – ուեցաւ դոհացուցիչ ներդաշնակութեամբ ի յայտ բերելով հիմնադիր – ուսուհչու – հիին, պատրաստուած երաժիշտի արժա – նիքները:

Պատարագէն վերջ տեղի ունեցաւ ճաշ մը, եկեղեցւոյ սրահին մէջ, խումբերամ բազմութեան մը ներկայու – թեամբ:

Ճաշի ընթացքին խօսք առաւ, թաղա – պետ Ա. Տարեդարձը, որ ներկայացուց Տիկին Եղմազեանին, որուն կողմէ պ. Ալեքսան Պապայեան, որ չեշտեց նման ձեռնարկի մը դրդապատճառները եւ դնահատանքով արտայայտուեցաւ Տիկին Եղմազեանի թափած ջանքերուն համար: Խօսք տրը – ուեցաւ նորակազմ երգչախումբի ուսուց – չուհիին՝ որ չնորհակալութեամբ նչեց թաղական խորհուրդի քաջալերական կեցուածքը, այս նպատակին իրագործ – ման առընչութեամբ եւ ծանրացաւ եր – գիչներու զոհաբերական եւ անձնուէր ո – գիին վրայ՝ յայտնելով անոնց իր ջերմ եւ անկեղծ գնահատանքը: Երգչախումբի երէց անդամը պ. Շաւարշ Փիրանեան, որ այս գործին նախապատրաստական աշխատանքներուն մէջ, մասնաւոր դեր խաղաց՝ իր խօսքով ծանրացաւ Սփիւռ – քի մէջ երգչախումբ հիմնելու դժուարին պայմաններուն վրայ եւ վեր առաւ իրենց դեկավարին, համբերատար աշխա – տանքը:

Մերթ ընդ մերթ եղան մենակներ, Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբի անդամ – ներուն կողմէ, որոնք եկած էին թեւ թիկունք կանգնելու իրենց կրտսեր խումբին: Անոնցմէ յիշենք Տիկիններ՝ Ա. Սալ – կանեան: Հաւաքոյթին խօսք առնելով Օննիկ Օննիկեան անդրադարձած է հայ ժողովուրդի տարած պայքարին ի խնդիր Հայկ. Դատի լուծման:

×

ԹԱՒՐԻԶԻ Հայ Մշակոյթի Տունը տեղի ունեցած է Պարոյր Սեւակի նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Օ. Մ.ին: Բացումը կատարած է Մխիթեան նախազահուհին՝ Ռիմա Յովսէփեան: Բա – նաստեղծին կեանքը ներկայացուցած է Արմինէ Մատթէոսեան, իսկ վաստակին վերլուծումը կատարած է Արմինէ Յով – սէփեան: Ապա Պարոյր Սեւակէն բանաս – տեղծութիւններ արտասանած են Անա – հիտ Յակոբեան եւ Վարդան Վահրամ – եան:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ (Գահիրէ) մէջ մեռած է բարերարուհի Աղաւնի Սիսակեան, իսր ծերութեան մէջ: Իր կեանքին վերջին տարիները կ'անցընէր Հելիոպոլսոյ «Այ – ծեմնիկ» Տիկնանց Հանգստեան Տան մէջ: Իր քրոջ՝ Դերենկուհի Սիսակեանի հետ, որ չուրջ կէս դար կիպրոս, Պաղեստին եւ Գահիրէ պաշտօնավարած էր իբրեւ ու – սուցչուհի եւ ծառայած հայ կրթական գործին, մանկութեան եւ երիտասարդու – թեան տարիներուն ճաշակած էին որբու – թեան ու բռնագաղթի բոլոր դառնու – թիւնները: Օրիորդ Աղաւնի Սիսակեան իր ամբողջ խնայողութիւնը յատկացու – ցած է եկեղեցւոյ պայծառութեան:

– ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒՔՐԻԷՇԻ «Կարապետ Իպրըհիմեան» Լմբակի Յունուար 12ի հաւաքոյթին նիւ – թը եղած է՝ «Պահեր Պուքրէշի ռումէն օ – փերայի պատմութենէն»: Խօսք առնելով երաժշտագէտ Վլատիմիր Տեւեսեան ներ – կայացուցած է դէպքեր ռումէն օփերա – յի անցեալէն, ռումէն մեծ երգիչներու դիմանկարները, որոնց կարգին նշած է նպաստը՝ ռումէն օփերայի զարգացման ու համբաւին, հայ անուանի երգիչնե – րու, ինչպէս՝ Արաքս Սվաճեան, Անահիտ Քերփիչեան, Կարպիս Զօպեան, Դաւիթ Յովհաննէսեան, Արիս Յովհաննէսեան, Եդուարդ Թումաճանեան: Դասախօսը զը – նահատած է նաեւ նպաստը դաշնակահա – րուհի Լիզէթ Ձորճեաքուի եւ յուշարար – ներ Ստեփան Շահինի եւ Սարգիս Պուր – տըեայի: Հաւաքոյթին հանդէս եկած են Օփերայի ծանօթ երգիչներ, որոնց կարգին պարիթոն Եդուարդ Թումաճան – եան:

×

ՖԻՔՍԻ (Ալֆենք) «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 23–ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Կալոյտ Մայլի կազմա – կերպած Ամանորի հաւաքոյթը: Խօսք առ – նելով Վ. Գալայճեան անդրադարձած է զոյգ կազմակերպութեանց գործունէու – թեան ու դերին՝ դաղութին մէջ: «Շի – րակ» նուագախումբը ստեղծած է խան – դավառ մթնոլորտ մը, որ իր դադաթ – նակէտին հասած էր, երբ կէս գիշերին Մաքս - Հրայր Գիլինճեանի դատավա – րութեան արդիւնքը հաղորդուած է ներ – կաներուն: Հաւաքոյթին խօսք առնելով Օննիկ Օննիկեան անդրադարձած է հայ ժողովուրդի տարած պայքարին ի խնդիր Հայկ. Դատի լուծման:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ (Գահիրէ) մէջ մեռած է բարերարուհի Աղաւնի Սիսակեան, իսր ծերութեան մէջ: Իր կեանքին վերջին տարիները կ'անցընէր Հելիոպոլսոյ «Այ – ծեմնիկ» Տիկնանց Հանգստեան Տան մէջ: Իր քրոջ՝ Դերենկուհի Սիսակեանի հետ, որ չուրջ կէս դար կիպրոս, Պաղեստին եւ Գահիրէ պաշտօնավարած էր իբրեւ ու – սուցչուհի եւ ծառայած հայ կրթական գործին, մանկութեան եւ երիտասարդու – թեան տարիներուն ճաշակած էին որբու – թեան ու բռնագաղթի բոլոր դառնու – թիւնները: Օրիորդ Աղաւնի Սիսակեան իր ամբողջ խնայողութիւնը յատկացու – ցած է եկեղեցւոյ պայծառութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ ՓՆՏՌՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան արուարձին առեւտը – րական կազմակերպութիւններու միջոցով Երեւանի արտադրած «Կոմիտաս» դաշ – նակները ղրկուած են Պուլկարիա: Երա – ժըշտական գործիքներու ձեռնարկութեան արտադրութիւնը վիճառուած է նաեւ Լե – հաստան: Միայն անցեալ տարի այդ եր – կիրները ղրկուած են աւելի քան երկու հարիւր նուագարաններ:

×

ՍՄԲԱՏ ՏԷՐՈՒՆԵԱՆԻ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ ԵՐԵՒԱՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչակա – նի «Սփիւռքահայ Գրողներ» մատենաշա – րով լոյս տեսած է կիլիքահայ բանաս – տեղծ Սմբատ Տէրունեանի քերթուածնե – րու հաւաքածոն՝ «Տարագիր տաղեր» խորագրով: Ցառաջաբանը գրած է Գե – ղամ Սեւան:

×

ՀԻՆ ՄԵՂՐԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Երեւանի մէջ դումարուած է Հայաս – տանի պատմութեան եւ մշակոյթի յու – շարձաններու պահպանութեան եւ օգ – տագործման վարչութեան ժողովը, որու ընթացքին որոշուած է վերականգնել հին Մեղրին: Հայաստանի հարաւը գոնուող Մեղրին բոլոր կողմերէ շրջապատուած է ժայռոտ լեռներով: Հռչակաւոր էր պըտ – ղատու եւ խաղողի իր այգիներով: Աւան – դութիւնը կ'ըսէ, թէ Արշակ Բ. թագա – ւոր անցնելով այդ վայրերէն եւ փորձե – լով այդտեղի դինին, բացագանչած է, որ ատիկա ոչ թէ դինի է, այլ իսկական մեղր: Կարելի է, որ Մեղրի դիւղը հոնկէ առած է իր անունը: Մեղրի ծանօթ է նաեւ ճարտարապետական յուշարձաննե – րու հարստութեամբ, ինքնատպութեամբ: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկա – յացնեն հին տուները, որոնք մինչեւ այ – սօր ալ պահպանած են իրենց նախնական տեսքը:

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Մոսկովսկիէ Նովոստի» («Մոսկովեան Նորութիւններ») շաբաթաթերթին մէջ լոյս տեսած է Վլադիմիր Գուրեւիչի յօդ – ուածը, նուիրուած նկարիչ Եուրի Գրի – գորեանի: Յօդուածագիրը անդրադար – ձած է նկարիչին արուեստին եւ վեր ա – ռած անոր յատկանիշները:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՊՈՑ ՅՈՒԼՈՒՆԿՈՎ ԳԼՈՒԽԸ

Հաճի Խոճայի ալօթքէն յետոյ նորէն սկսաւ նուագախումբը: Այդ պահուն շար – քի կեցող տարեց խոճա մը մօտեցաւ կառ – քին՝ Զարէի ձեռքէն առնելու համար կա – պոյտ յուլունքով ծանր պլուխը:

Վալի փաշայի հրամանով այնպէս կար – պադրուած էր, որ պլուխը կառավարական չէնքին առջեւ պիտի կախէին մի քանի օր:

Բակին ու ճամբաներուն վրայ խռնը – ւած բազմութիւնը հրճուաց, պոռաց, ու – րախ բացականչութիւններ ըրաւ, երբ տեսաւ, որ պլուխը առաւտ մաղերէն կապ – ուած՝ վեր քաշեցին ու կախեցին երկն – ցուած ձողի մը ծայրէն:

– Կեցցէ՛, կեցցէ՛ Սուլթանը, – գին – ուորները բոլորը մէկ պոռացին նորէն ու յետոյ գինուորական քայլերով, նուա – պախումբով դէպի զօրանոց չտկուեցան, մինչ Սէլիմ պինպաշէն ու Զարէն, վալի փաշայի, Հաճի Խոճայի ու բարձրաստի – ճան պաշտօնեաներու հետ վեր կ'ելլէին կառավարական չէնքի սանդուխներէն:

Ժողովուրդէն մաս մը քակուեցաւ, իսկ չատեր տակաւին կը յամառէին դանդա – ղիլ:

Ժանտարմ մը պաշտօնին վրայ անցաւ, հեռացուց հետաքրքիր փոքրիկները, որ մօտեցած էին մինչեւ ձողին, յետոյ հրա – ցանը ուսին՝ պահակ կեցաւ այն կախար – դական գլխին տակ:

×

Աբեւը այներ եկոյ կ'ըսես կ'աճապա – րէր մար մտնել: Ժողովուրդը գրեթէ քաշուած էր հրապարակներէն: Փողոց – ներուն մէջ տուներներ լեցուեցան:

Այնտեղ, կառավարական չէնքի հրա – պարակին վրայ, կապոյտ յուլունքով գը – լուխը կարծես անդունդի մը մէջ կախ – ուած էր եւ պահակ ժանտարմը կեցած էր՝ հրացանը ուսին:

Մութը հետզհետէ կ'ինջնէր: Հայ Փէ – նէրճի Միրան աղբարը սանդուխը կռնա – կէն վար կ'առնէր Վերի Աղբիւրի Փէնէր – ներէն մէկը վառելու, երբ դերմանացւոց չէնքին բեռնակիրը՝ Կարպիս մօտեցաւ ու ձայն տուաւ կամաց մը.

– Միրան աղբար ...

– Ի՞նչ կայ, Կարպիս:

Միրան աղբար նկատեց, որ Կարպիսի ձայնին մէջ չատ տխուր բան մը կար, կարծես կինը մեռած էր ու քահանային եաեւ կ'երթար:

Կարպիս կեցաւ պահ մը, Փէնէրճի Մի – րանն ալ նկատեց, որ Կարպիս բան մը ու – նէր ըսելիք:

Այդ օր, ցորեկին, չատ էր մտածեր: Իրիկուան դէմ մի քանի փողոցներէ ան – ցած՝ գտած էր Միրան աղբարը: Անոր հետ խօսած պահուն մխայն գլխի ինկած էր, որ Փէնէրճուն խօսիլ անկարելի էր: Ան իր պաշտօնին վրայ այնպէս կը նա – յէր՝ կ'ըսես առանց իրեն օգնութեան ա – րեւն իսկ պիտի կորսնցնէ իր ճամբան:

Կարպիս կ'ուզէր ըսել Միրան աղբօր, որ այդ գիշեր մոռնար վառել կառավա – րական չէնքի հրապարակին Փէնէրը: Այդ ձեւով իր գիշերուան ծրագրին նա – խամուտն էր որ կ'ընէր, թէեւ չգիտէր թէ ինչպէ՞ս չարժման մէջ պիտի դնէր: Ամբողջ օրը իր գլուխը այդ ծրագրի մը – տածումով տաքցած՝ անհանգիստ եղած էր:

– Ախր ըլլի, Կարպիս, ի՞նչ ունիս, – հարցուց Փէնէրճին:

– Ոչինչ, ոչինչ, – Կարպիս իր տխուր ձայնը եաեւ ձգեց ու Ցորենի հրապարա – կին կողմն անցաւ՝ Առաքելին գինետունը հանդիպելու համար:

Առաքելի գինետունը վերջերս աւելի յաճախ ժամադրավայրը եղած էր Խոճա խանի եւ Քիրվան խանի հայ կառապան – ներուն:

Այն օրը, երբ բերդակցի Մարտիկ Սպի – տակ Զիաւոր դարձաւ, երբ քաղաք բերին չորս սպաննուած ժանտարմները, բեռնա – կիր Կարպիս, մսավաճառ Կիւրեղը, կա – ռապան Մելքոնը, ուրիչ քանի մը կառա – պաններու հետ, ուշ գիշերին՝ Առաքելի գինետան մէջ գաւաթներ պարպեցին բեր – դակցի Մարտիկին կենացը: Այն օրերուն Կարպիսի հետ խօսիլ չէր ըլլար, մանա – ւանդ որ իր կինն ալ բերդակցի էր:

(Շար. 500)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ նախկին ռազմիկներու Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր պատուոյ անդամնե-րէն (Պէյրութ) Պուրճ - Համուտի քաղաքապետ՝

ՅԱԿՈԲ ԱՇՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Փետր. 14, Խսիր Ս. Մարիամ - Ասուածածին Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Սահակ Արթինեան եւ ողբացեալին բարեկամուհիները կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ եւ բարեկամուհիին՝

ԱՐՇԱԼՈՑՍ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Կիրակի Փետր. 14, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Մկրտիչ Էլմայեան կը յանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետր. 14, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իր հօր՝

ՎԱՀԱՆ ԷԼՄԱՑԵԱՆԻ

մահուան (Պէյրութ) քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Մելինէ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Հարրի եւ Շաքէ Գարթոյեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Փանոսեան կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետր. 14 Ալ - Ֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՈՐԱՑՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Ցետ հոգեհանգստեան պաշտօնին այց՝ գերեզմանատունը:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Ոսկ. Պասմաճեան եւ զաւակները խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն պ. Արմենակ Մինքայէլեանի, Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշանիկ Մինքայէլեանի, Տէր եւ Տիկին Մինքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Զաճագան Միհրայէլեանի մահուան առթիւ: Եւ փոխան ծաղիկի, 100-ական Ֆ. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին, Խսիր Կապոյտ Խաչին եւ Խսիր Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցիին (առանձ «Ծառայ»էն) եւ 100 «Ծառայ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Խսիր մասնաճիւղը չը - նորհակալութեամբ առացած է 500 Ֆ. «Խսիր Եկեղեցւոյ Մայրիկներու» կողմէ ձեռամբ Տիկին Պաղտասարեանի:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱՊՈՑՍ ԽԱՉԻ Ս. ԺԵՐՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի, Փետրուար 14, ժամը 13-ին Սէն - Ժերմէն Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցիի սրահին մէջ՝

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

հայկական համադամ կերակուրներ, *սի - բայօժար պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:*

«ՆԱՄՈՒՍ»Ը

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Շիրվանզադէի «Նամուս»ը կը ներկայացուի Կիրակի Փետրուար 14, ժամը 15-ին Թէաթը - Մինիատիւալ, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին եւ Վիլնի Հայ Մշակութային Տան:

Բեմադրութիւն՝ ՎԱՀԷ ՋԷՔԵԱՆ, յարդարում եւ զգեստ՝ ԿԱՊՐԻԼ ՏԼ ՍՕՒԱՍ:

Գին 30 Ֆր.:

RADIO-LIBRE de SALON de PROVENCE
(Radio Centuries)

Dans l'émission ayant pour thème «Voyage» l'Association des Arméniens de Martigues - L'Etang-de-Berre participe avec une évocation de l'Histoire arménienne. Mardi 16 Février, de 15 à 16 h. F.M. 102 MHZ.

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SHERATON (Montparnasse)
LE SAMEDI 6 MARS à 20 h. précises

GRAND DINER DANSANT

Sous lc Présidence effective de

CHARLES AZNAVOUR

avec la participation
de HARIS LASKARIS et PARASKEVAS
de EVELYNE ALTOUNIAN

et de VICKEN

Soirée dansante, à partir de 23 h., animée par :
BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre

Réservation :
ANTREASSIAN Garbis 528 64 67 — GASPARIAN 236 48 19
HERATCHIAN 946 21 66 *Places disponibles limitées (clôture le 3 mars)*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Շաբաթ օր, Փետրուար 13, երեկոյեան ժամը 4,30-ին Կիրակնամուտի ժամերգութեան ընթացքին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր ՆԱԽՍ. - ՏՕՆԱԿ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ եւ ՄՈՄԱԿԱՎԱ. - ՌՈՒԹԻԻՆ կը կատարուի:

×

Կիրակի, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ է: Տօն է ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՑ ԳԱԼՍՏ - ԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ Ի ՏԱՃԱՐՆ:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ:

Ցաւարտ պատարագի մասնաւոր hn - գեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ չրջանին եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Առաջնորդներուն եւ Հոգեւորականներուն համար, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առթիւ:

ԱՅՑ

Մ. ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ նախկին զիմադրական - ներու Բարեկամական Միութիւնը Զեզ կը հրաւիրէ խուռներամ մասնակցիլ ա-ւանդական այցին Միսաք Մանուշեանի յուշարձանին, 23ներու նահատակութեան 38-րդ տարեդարձի նշման առթիւ:

Իվրիի գերեզմանատուն, Կիրակի, Փետրուար 21:

Ժամադրավայր մէթրօփորթ որ Շուազի կայարանը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·30-ին:

×

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ

Նախագահութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԴՐՃԵԱՆԻ

Նախագահ հայ նախկին Ռազմիկներու ընկերակցութեան, եւ մասնակցութեամբ Մայր - Հայրենիքի ներկայացուցիչնե-րուն եւ Փարիզին ու զաւառին անձնաւորութեանց ու բարեկամներուն:

Մէջ ընդ մէջ ասմունք, երգ ու նուագ Արաքսի Գմբէթեանի ու Փեհլիվանեան - Գարագաշ երբեակին կողմէ ու առաջին ուկնդրութիւն Եդուարդ Մինասեանի յօ - բինած նուագին, Միսաք Մանուշեանի յիշատակին նուիրուած:

Կիրակի, Փետրուար 21, ժամը 13·30ին Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոն 118 Գուրսէլ փողոց, Փարիզ 17րդ - մէթրօ Գուրսէլ:

Սեղանները ապահովելու համար, կը խնդրուի հեռաձայնել ամբողջ օր 681·44·54, կամ ժամը 8 - 10, 13 - 16, 20 - 22 միջեւ 241·57·77 թիւին:

Մաղթերու մասնակցութիւն՝ 120 Ֆ.:

×

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Նոյն Միութեան բոլոր անդամներն ու բարեկամները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ Փետրուար 12, Ուրբաթ օր, ժամը 18-ին, նախագահ Գէորգ Պագըրճեանի սրահը, 32 փողոց, Թրէվիզ - Փարիզ 9-րդ:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

Փետրուար 18, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ նոյն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ բանախօսութիւն երեկոյեան ժամը 21-ին:

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ, Մարսէյլ, վարչութեան նախաձեռնութեամբ Փետրուար 18, առաւօտեան ժամը 10-ին տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ Վարդանանց Տօնախմբութեան առթիւ:

Կը պատարագէ՝ Նշան քհնյ. Գույումճեան (Հոգեւոր հովիւ Պուլուա Օատոյի):

Կը քարոզէ՝ Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան (Հոգեւոր հովիւ Սէն Լուի):

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Եըլմազեանի:

Իսկ երեկոյեան ժամը 21-ին նոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ՝ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ Փրատոյի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ Հոգեւոր հովիւ Գարեգին վրդ. Պէքճեանի կողմէ:

Այս զոյգ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի մեռազն ժողո - վուրդը ներկայ գտնուելու սոյն ազգային մեծ տօնին:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍ�originally

Ը. ՅԱՆԿ

Ազանուն բարեկամ մը 36·400 Ֆ. անուն նախկին սան մը 5·000, Պետոյեան Սարգիս 3·000, Երէցեան Վարդգէս՝ նախկին սան Քարաքասէն 11·200, Փափազեան Յակոբ եւ որդի 2·000, Թիրիաքեան Սեդրակ 1000, Անանուն բարեկամ մը 850, Դաւիթեան 600, Եսայեան Միութիւն, Քոչքոչեան Նազարէթ 500ական, Թադէոսեան Հ. 300, Օմէրեան Կ., Իփլիքճեան Նուբար, Աբէլեան Հ., Թօփալեան Ա., Մանուկ 200ական, Էքսէրճեան Սուրէն, Տանտիկեան Ժաք, Հրաչեան Տիգրան, Յովսէփեան Կարապետ, Դաւիթեան Փիէր, Ձերեանեան, Նահապետեան Յ., Պօյաճեան Պ. 100ական Փանոսեան Սոնիա 50, Թէքէրեան Աննիկ 100 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
- ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ԱՄԵԱԿ -

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ուրբաթ, Փետրուար 12, ժամը 21-ին Վասպուրական սրահը. դասախօսութիւն - զրոյց՝

ՄԱՄՈՒԼԸ

Կը մասնակցին. - Հայր Ռափայէլ Աւետեան, Զուլալ Գազանճեան, Ժան Քէհայեան, Ալէն Տէլքրուա, Ժերմ Ֆերաչինի

SCHAVARCH MISSAKIAN
25ème anniversaire de sa mort
CONFERENCE -- DEBAT
LA PRESSE
avec la participation de :
P. R. Andonian, Zoulal Kazandjian, Jean Kehayan, Alain Delcroix, Jérôme Ferraccini.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՍ ԽԱՉԻ Պուլվար Օատոյի մասնաճիւղին վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ Փետրուար 13, կէսօրէն վերջ ժամը 15ին եկեղեցիի կից սրահին մէջ:

Պատգամաւորականի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du TARASS CHEVTCHENCO

4 possibilités :
1) du 24 Avril au 9 Mai, séjour à EREVAN du 25 Avril au 3 Mai et escale à ODESSA, ISTANBUL, NAPLES, et TOULON.
2) du 24 Avril au 8 Mai, escale à TOULON, CYTHERE, MUDANYA, SOTCHI et séjour à EREVAN du 30 Avril au 7 Mai.
Prix, tous compris : Cabine à 4 personnes : 4690 F., à 2 personnes : 5530 F.
3) du 29 Juillet au 14 Août (*aller avion, retour bateau*).
4) du 14 au 31 Août (*bateau-avion*)
Prix, tous compris : Cabine 4 personnes : 4770 F., 2 personnes : 5600 F.

ԵՒ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԱՅԼ 6 ՀՈՒՄԲԵՐՈՒՆ:
ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
ԱՐՄԵՆԻԱ. Հիւրանոց, Ա. կարգի սպասարկութիւն:

Ապրիլ 20 - Մայիս 5 - ՄՈՍԿՈՒԱ - ԵՐԵՒԱՆ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ
ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Յուլիս 10 - 28 Լենինկրատ (4 օր), Մոսկուա եւ Երեւան (9 օր):
Օգոստոս 7 - 21 Քիեվ - Երեւան:
Սեպտեմբեր 4 - 18 Քիեվ - Երեւան:
Հոկտեմբեր 4 - 19 Մոսկուա - Երեւան:
Դեկտեմբեր 20-էն Յունուար 4՝ Մոսկուա - Երեւան:

Արձանագրութեանց համար՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆ
TRANSTOURS 25, rue d'Argenteuil, 75001 Paris tél. 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 15-էն 18:
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin, SAINT-JULIEN tél. 93. 04. 90 - (42) 83. 31. 55
ՎԱԼԱՆՍ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ՝
9, rue Sully
ԼԻՈՆ՝ ՇԷՄԻՏԻՔԵԱՆԻ՝
16, Rue Chardonnet, 69120 VAULX en VELIN, tél. 868. 53. 05

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
12
VENDREDI
12 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.104

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.104

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական դատարանը 27 տարուան բանտարկութեան դատա – պարտեց ձախ պարբերական՝ Իմէկէն Պիլլիկի խմբագրապետը՝ Հաճի Ալի Խոջէր: Իրեն դէմ եղած ամբաստանու – թիւնն այն էր որ համայնավար եւ քիւրտ քարոզչութիւն ըրած է եւ վնաս հասցու – ցած ազգ· զգացումներու:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ յայտարարեց թէ աշխատաւոր մը պէտք չէ մտահոգուի որ դնելու իր կարողութիւնը պիտի պակսի 39 ժամերու զործադրութեամբ: Ասիկա կը նշանակէ թէ գործատէրը չի կրնար աշխատավարձը 39 ժամի վրայ վճարել այլ պիտի շարունակէ 40–ի վրայ վճարել: Այս հարցը արդէն բաւական տարակար – ծութիւն եւ գործադուլի չարժումներ ըս – տեղծած էր եւ կը թուի թէ նախագահա – կան այս վճիռը ոչինչ կը դիւրացնէ: Ա – զարեւ, ցարդ որոշուած էր որ իւրաքան – չիւր պարագայ բանակցութեան նիւթ պի – տի ըլլայ, ինչ կը վերաբերի 40–րդ ժամ – ուան հաստատման, քանի որ ժամը մը պա – կասը նպատակ ունէր նոր աշխատաւորներ գործի առնել, պայքարելու համար գոր – ծազրկութեան դէմ:

ՎՐԱՑԻ մօտ հարիւր մտաւորականներ դիմում մը ըրած են իշխանութեանց վե – րաքննելու համար այլախոհ՝ Մարատ Կոստաւայի դատը: Ենթական մաս կը կազմէր Հելսինքիի համաձայնագրե – րու վրացական կոմիտէին եւ ամբաս – տանուած էր «խուլիկանութեան» համար: Դեկտ· 15–ին դատապարտուած է 5 տարի արգելափակման կայանի եւ 3 տարի նը – շանակովի պարտադիր բնակութեան:

ՓԱՐԻԶԻ պատժական 31–րդ Սենեակը առջի օր կը դատէր պաշտօնազրկման մը պարագան, որու վճիռը պիտի տրուի Մարտ 3ին: Ժան Թոռնիկեան, լրագրող, կ'աշխատէր համայնավար Ֆրանս – Նու – վէլ չաթթաթերթին մէջ, որ յետադային կը ձուլուէր Նուվէլ Ֆրիթիֆի հետ եւ 1980 Մարտին կը դառնար՝ Ցեղափոխութիւն: Ժան Թոռնիկեան առաջին անգամ մը պաշտօնազրկման նամակը կը ստանայ 1979 Հոկտեմբերին, բայց Աշխատանքի Վերաքննութիւնը կը մերժէ, 2–րդ անգամ մը, 1980 Յունուար 31–ին, Ֆրանս – Նու – վէլի չորս լրագրողներու պաշտօնազրկու – մը ուղած է, Փետր· 13–ին Աշխատան – քի Վերաքննութիւնը կը մերժէ Թոռնիկ – եանի պաշտօնազրկումը: Առարկութիւնն այն է թէ Թոռնիկեան տնտեսական պատ – ճառներով չէ պաշտօնազրկուած այլ՝ քա – ղաքական: Ներկայիս, 39 տարեկան, իր – րեւ գործազուրկ 2400 ֆրանք կ'առնէ ա – միսը:

ԹԵՀՐԱՆի ձայնասփիւռը հաղորդած է փէյջարի երկու ղեկավարներու ձերբա – կալութիւնը: Փէյջար Մուճահետիններ – րու մէկ հերձուածն է:

ԴԱՄԱՍԿՈՍի պաշտօնական աղբիւրնե – րը կը հերքեն այն լուրերը ըստ որոնց շատ ծանր բախումներ պատահած են Համա, մահմետական Եղբայրներու բեր – դը, ուր ընդդիմադիրները ըմբոստացած կ'ըլլան երկրին պատասխան վարչակար – գին դէմ: Ամերիկեան այս աղբիւրներու համաձայն 500 մեռեալ կայ:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒԻՐԵՐ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՀԱՐՑԻՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

«Ալիֆ» Յունուար 30–ի եւ Փետր· 4–ի իր թիւերով կարգ մը մանրամասնու – թիւններ կուտայ կրթական նախարարու – թեան Թեհրանի պատկան հիմնարկի չըր – ճաբերականին վերջնական ջնջումին ձգձգման պատճառներու մասին: Ե – կար հաղորդագրութիւն մը լոյս տեսած է, այս առթիւ, ուր «Թեհրանի Հայոց Թեմի Թեմական խորհուրդը» յայտնելէ հառք թէ «իր գործունէութեան ընթացքում եւ մեր ժողովրդի գերագոյն շահերի, ցուցաբերեց համբերատարութիւն եւ լայ – նախոհութիւն՝ անտեսելով որոշ հայ խըմ – բակների եւ անհատների կողմից մեր հասարակական կեանքում կատարուած խափանարար, մտերիմ պղտորող եւ խան – գարիչ ու շփոթ ստեղծող աշխատանքնե – րը», հարկ կը տեսնէ այլեւս կարգ մը յուսաբանութիւններ տալ, «երբ ընթացքի մէջ է Հայոց դպրոցների գոյութիւնն ու կառոյցը պահպանելու հարցը»: Ցիշեալ հաղորդագրութեան մէջ կը մատնանշուին հետեւեալ կէտերը· –

«Ա· – Առաջին իսկ օրերին վերոյիշեալ խմբակները փորձեցին հունից շեղել մեր դպրոցների իրաւունքները պաշտպանելու համար ժողովրդի կողմից ցուցաբերած պահանջները, յայտարարելով թէ յիշեալ շրջաբերականը դժուարութիւն չի ստա – ջացնում մեզ համար եւ չի վնասում մեր դպրոցներին:

«Բ· – Մեզադրում էին ազգային մար – միններին, յայտարարելով որ լուրջ խըն – դիր չկայ եւ Թեմական խորհուրդն է որ բարդացնում է հարցը եւ խնդիր առաջա – ցընում:

«Գ· – Հանդիպելով ժողովրդի լուրջ պահանջատրութիւնների, կրթական նախա – րարութեան նոյն պատասխանատուն մի այլ շրջաբերականով փորձեց – մեղմել դրութիւնը, բացատրելով իր նախորդ շրջաբերականի 10–րդ կէտը, որով մի – տում էր հանգստացնել ստեղծուած յու – զումը եւ ապա գործադրութեան դնել այն: Այդ ժամանակ յիշեալ խմբակներն ու անհատները ցուցական կերպով հրա – պարակ իջան, թռուցիկների ու ցուցա – տախտակների միջոցով շեփորելու թէ՝ այս մէկ կէտով վերացուած են մեր բոլոր դժուարութիւնները՝ որոնիք իրենիք նախապէս դժուարութիւն չէին համա – րում:»:

Ապա, Թեմական Խորհուրդը աւելի կը ծանրանայ որոշ տարբերու տարած խա – փանարարական աշխատանքներուն վրայ, որոնք պատճառ կ'ըլլան որեւէ վերջնա – կան կարգադրութեան ձգձգումին:

×

Թեմական Խորհուրդի հրապարակած հաղորդագրութիւնը կարգ մը հարցեր յարուցած է դպրոցական շրջանակներու, ծնողքներու եւ ուսուցչական կազմերու մէջ: Ցաւելեալ լուսաբանութիւններ տա – լու նպատակով Թեմական Խորհուրդը ժո – ղովի հրաւիրած է վարժարաններու Տը – ղովի Նողական Խորհուրդներու դիւանները եւ հայ տնօրէնները: Փետրուար 2–ին, Թեհ – րանի Սզդ· Առաջնորդարանին մէջ դու – մարուած ժողովին նախագահած է առաջ – նորդը՝ Արտակ Աբգ· Մանուկեան, որ բացումը կատարելով անդրադարձած է բացումը կատարելով անդրադարձած է դպրոցներու կարեւորութեան եւ այն դժուարութիւններուն, որոնք յառաջա – ցած են վերջին տարիները, ուսման պե – տականացման եւ կրթական գործի վերա – կազմակերպման հետեւանքով:

Հայկ· վարժարաններու Տնողական Խորհուրդներու Գործադիր Ցանձնա – խումբին կողմէ խօսք առնելով Տոքթ· Ալէք Տէր – Պօղոսեան տեղեկութիւններ տուած է տարուած աշխատանքներու շուրջ՝ կրթական Տեսչութեան հրապարա – կած ծանօթ շրջաբերականի բեկանումին կապակցութեամբ: Թեմական Խորհուր – դի ատենապետը Լեւոն Ահարոնեան կար – ծացած է հաղորդագրութիւնը եւ անոր հրապարակումին իրրեւ պատճառ չեշ – տած է·

«Ժողովրդին տեղեակ պահելու համար այն խնդիրների մասին, որոնք համայնքի գերագոյն շահերին են առընչուում ան – հրաժեշտ նկատուեց հրապարակել այն դժուարութիւնները, որոնք ամիսներից ի վեր յարուցուում են պատասխանատու – ների համար եւ խանգարում դպրոցական հարցում բարեյաջող լուծման հասնելու դործը»:

Լեւոն Ահարոնեան անդրադարձած է կարգ մը խմբակներու գործունէութեան որոնք «Թեմական Խորհրդի այս կազմի գործունէութեան շրջանում, ամէն ատի – թով հակադրուել են: Թեմական Խոր – հուրդը համբերատարութեամբ եւ լայնա – խոհութեամբ տարել եւ հակազդեցութիւն չի ցուցաբերել նրանց գործունէութեանց նկատմամբ, այլ իր գործունէութեան առա – ջին օրերից համագործակցութեան եւ ազգային աշխատանքներին մասնակցելու կոչ ուղղելով բոլորին, ատիթ է տուել, որ բոլորը օգտակար լինեն ազգային մար – միններին եւ աշխատանքներին: Թեմական Խորհուրդը միշտ ուշադրութեամբ լսել է բոլոր առաջարկները եւ համապատաս – խան որոշումներ է տուել իր 200 նիստերի ընթացքում: Դժբախտաբար հակադիր դիրք ընդունած խմբակներն իրենց մաս – նակցութիւնը չեն բերել ազգային աշխա – տանքներին, եւ ընդհակառակն, աշխա – տել են հայերէն եւ պարսկերէն թռու – ցիկներով ու բամբասանքներով թիւր տե – պաւորութիւն ստեղծել թէ՛ մեր հասա – րակութեան մէջ եւ թէ՛ պարսիկ հայրե – նակիցների մօտ: Սա էլ անտեսելի էր: Բայց երբ տեղեկացանք, որ այդ խմբակ – ներից ոմանք չեն բաւականանում միայն Հայութեան մէջ զրպարտանքներ տարած – ելով եւ դիմում են պետական պաշտօ – նատարներին եւ առաջարկութիւններ ներ – կայացնելով փորձում են թիւր կարծիք առաջացնել Առաջնորդարանի նկատմամբ, որը բացառական անդրադարձ է ունենում տարուող բանակցութիւնների ընթացքի վրայ եւ խնդիրների բարեյաջող լուծման ճանապարհին, որով վնասւում եւ վը – տանգուում են մեր համայնքային, դերա – դասի շահերը, այլեւս չենք կարող լուռ մնալ եւ ժողովրդին անտեղեակութեան մէջ թողնել»:

Թեմական Խորհուրդին ատենապետը նշած է նաեւ որ «Աբովեան» Միութեան անունով Սուրէն Յովսէփեան դիմած է կրթական զանազան հիմնարկներ եւ հար – ցականի տակ դրած Առաջնորդարանի եւ Թեմական Խորհուրդի իրաւասութիւն – ները, որով Կրթական Նախարարութեան պատկան հիմնարկը, որ զբաղած էր հար – ցի քննութեամբ եւ արդէն իսկ վերջին հանդրուանին հասած էր, այդ խմբակ – ներու դիմումները պատրուակելով յետա – ձգած է հարցի քննարկումը:

Ժողովականները որոշած են բողոքներ ներկայացնել նման գործունէութեանց դէմ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏՈՒՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏ· 5 – 8)

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆԱԳՈՑՆ ՄԱՏԵԱՆԸ» ԳԻՐՔԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է

Այս տարի կը լրանայ Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութեան» 1500–ամեակը: Պատմահայրը իր աշխա – տութեամբ սերունդներուն յանձնած է հայ ժողովուրդի դիտական պատմութիւ – նը՝ հազարամեակներու խորերէն սկսեալ մինչեւ իր ժամանակը՝ Ե· դար: Իր երկը դրելու ատեն ան օգտուած է բազմաթիւ աղբիւրներէ: «Հայոց պատմութիւն»ի դլխաւոր աղբիւրը եղած է Հայոց արքու – նական դիւաններէն մնացած եւ Մովսէս Խորենացիի օրով տակաւին իր գոյութիւ – նը պահպանող այն ծանօթ մատեանը, ո – րուն հեղինակն է Մար Աբաս Կատինա: Այդ մատեանի ուսումնասիրութեան նը – ւիրուած է Լեւոն Միրիջանեանի «Հայկա – կան հնագոյն մատեանը» գիրքը, զոր լոյս ընծայած է «Լոյս» հրապարակչականը: Մար Աբաս Կատինայի մատեանին մէջ պահպանուած են հայ ժողովուրդի ծնընդ – դաբանութիւնը, Հայկի ու Բելի, Աբա Գեղեցիկի ու Շամիրամի, Տօրք Անգեղի մասին եղած զրոյցները, Հայաստանի նախարարական տուներու սկզբնաւո – րումը: Իր գլխաւոր մասերով դրուած ըլլալով Խորենացիի «Հայոց պատմու – թեան» մէջ, այդ մատեանը գրեթէ նոյ – նութեամբ հասած է մինչեւ մեր օրե – րը:

×

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՏՈՒՐՔ ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երեւանի Մատենադարանին մէջ բաց – ուած է Պետրոս Դուրեանի նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են բանաստեղծին Երեւան, Նիւ - Եորք, Վիէննա, Պէյրութ, Վենետիկ, Հալէպ եւ այլուր տպագրուած գիրքերը: Ցուցա – դրուած են 1872–ին Պոլիս՝ բանաստեղ – ծին մահէն ետք լոյս տեսած «Տաղք եւ Թատերգութիւնք» առաջին հատորեակն, 1947–ին Երեւան տպագր· Հրաչեայ Ա.Ճառ – եանի խմբագրութեամբ հրատարակուած «Երկեր»ը, Պէյրութ 1956–ին լոյս տեսած «Բերթուածներ եւ նամակներ», «Նամակ – ներ Պետրոս Դուրեանի» (երուսաղէմ, 1968), «Երկերի ժողովածու» (երկու հա – տորով, Երեւան, (1971 – 72), «Պետրոս Դուրեան» (Երեւան, 1981) գիրքերը: Ա – ռանձին բաժին մը յատկացուած է Դուր – եանի կեանքին ու գործին նուիրուած աշխատութիւններու, որոնց կարգին՝ Ա – շակ Ջօպանեանի «Պետրոս Դուրեանի կեանքն ու գործը», Յովհաննէս Ղանա – լանեանի «Պետրոս Դուրեան», Ալբեր Շարուրեանի «Սկիւտարի սոխակը» եւ այլ ուսումնասիրութիւններ:

Հայաստանի ձայնասփիւռն ու հեռա – տեսիլը յայտագիրներ սփռած են Պետրոս Դուրեանի մասին:

×

ԱԼԲԵՐ ՓԱՆԻԿԵԱՆԻ «ՅՈՎՀԱՆՆԱՎԱՆՔ» ԲՆԱՆԿԱՐԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Դաշնակցային Ռուսիոյ Նկարիչներու Միութեան Վարչութիւնը հրապարակած է 1981–ի աշնանային ցուցահանդէսի ար – դիւնքները եւ առաջին մրցանակը շնոր – հած է Մոսկուա բնակող Ալբեր Փանիկ – եանին՝ «Յովհաննավանք» բնանկարի հա – մար: Մրցումի բնոյթ ունեցող ցուցա – հանդէսը, որուն կը մասնակցին Մոս – կուայի նկարիչները, տեղի կ'ունենայ ա – մէն գարնան եւ աշնան:

×

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ· Միութեան Ճարտարապետներու համամիութենական 8–րդ մրցումներուն, որոնց մասնակցած են 300 երիտասարդ Ճարտարապետներ (13–ը Հայաստանէն), դատական կազմը 30 մրցանակ շնորհած է: Հայ Ճարտարապետներէն դափնեկիրը – ներ հանդիսացած են Ս· Պօղոսեան (Ա· մրցանակ), Վ· Երեզեան (Բ· մրցանակ) եւ Վ· Հայկազեան (Գ· մրցանակ): Մըր – ցումներուն մասնակցած Ճարտարապետ – ներու գործերը ցուցադրուած են Մոս – կուայի Ճարտարապետներու Տունը:

ՀԱՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ԷՋԵՐԷՆ

ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

(Ի. եւ վերջ)

Այս է մեր ժողովուրդի ծննդեան ու անուանակոչութեան չուրջ ստեղծուած աւանդութիւնը: Հայկ դիւցազն է մեր նահապետ – նախնին, ան՝ որ չհանդուրժելով Բելի բռնի տիրապետութեան, իր ցեղին համար ազատ բնակավայր ընտրեց մեր խստամբեր լեռնաստանը՝ անոր տալով իր անունը՝ Հայկ – Հայք, եւ հայ – բեւնի երկրի ազատ ու իմքնուրոյն կեանքի պահովութեան հիմը դրաւ կենաց ու մահու ճակատամարտով:

Այսպէս, ուրեմն, օտար բռնակալի դէմ ահեղ ու յաղթական պատերազմով է դրուած հիմնաքարը այն տէրութեան, որ կը կոչուի Հայք ու Հայաստան եւ ամէն տեսակ բռնութեան դէմ ազատագրական պայքարի կրակներու մէջ պիտի ապրէր այն ժողովուրդը, որ զարձեալ իր նախնի Հայկի անունէն կը կոչուի Հայ:

Սակայն, ծանօթ է, որ օտարները հայ ժողովուրդը կը կոչեն այլ անունով՝ Արմէն:

Պատմահօր զրի առած ուրիշ մէկ աւանդութեամբ՝ այս անուանակոչութիւնն ալ կուգայ Հայոց Արամ թագաւորէն, որ Մար Աբասի պատմական տոհմաբանութեան համաձայն, Հայկի թոռնիթոռան զաւակն էր եւ Հայկէն եօք երկրորդ մեծ դէմքը, մինչեւ Մեծն Տիգրանի գալը:

Խորենացի կ'ըսէ՝ Արամ «չատ քաջ – գործութիւններ ըրած է յաղթական պատերազմներու մէջ եւ ընդարձակած Հայաստանի սահմանները բոլոր կողմերէ», անոր «անունով ալ բոլոր ազգերը կը կոչեն մեր երկիրը, ինչպէս Յոյները՝ Արմէն, իսկ Պարսիկներն ու Ասորիները՝ Արմենիկ»:

Ցատկանշական է, որ աւանդութիւնը Հայոց այս նահապետն ալ օժտած է անվիջով ազատասիրութեամբ, հայրենիքի ու ժողովուրդի ինքնուրոյնութեան անսակարկ նուիրուած ըլլալու ոգիով: եւ այս յատկանիշները կ'արտայայտուին ու կը հաստատուին անոր կեանքին վերաբերող աւանդական պատմութեան մանրամասնութիւններով: Մար Աբասի Մէնհենական մատեանի տեղեկութիւնները չարազբելով՝ Խորենացի կը զրէ, թէ «Ան աշխատասէր մարդ ըլլալով, ինչպէս յոյց կուտայ նոյն պատմագիրը, լաւ կը համարէր մեռնիլ հայրենիքին համար, քան տեսնել, թէ ինչպէս օտար ազգերը ոտնակոխ կ'ընեն իր հայրենիքին սահմանները եւ կը տիրեն իր արիւնակից հարազատներուն վրայ»:

Եւ մեր քննախոյզ պատմիչը հանգամանօրէն կը ներկայացնէ յաղթական այն ճակատամարտերը, զորս կը մղէր Արամ թագաւոր զրացի բռնակալ տէրութիւն – ներու դէմ՝ իր հայրենիքի ազատութիւնն ու անկախութիւնը հաստատ պահելու համար: Ահա ան կը կռուի Մարերու դէմ, զորս կ'առաջնորդէ ոմն Նիւքար Մադես: Արամ իր քաջ նիզակաւորներու զբաղումին անցած կը կոտորէ Հայաստանը ասպատակող Մարերը: Այս հակառամարտը հազիւ աւարտած, Արամ թագաւորը կը սպիպուի երթալ դէպի հարաւ – արեւելեան սահմանները, ուր ասորեստանեան զօրքերը կ'ասպատակէին իրենց հմուտ զօրավար Բարշամի գլխաւորութեամբ: Այս պատերազմին մէջ կը սպաննուի Բարշամ, որուն զօրքերը Կորդիք նահանգին մէջ ջարդուելով եւ կը շրջուին Ասորեստանի դաշտը եւ դարձեալ ազատ չունչ կը քաշեն Ասորեստանի սահմանակից հայկական գաւառները:

Արեւմուտքի մէջ ալ Արամ թագաւոր իր երկիրը օրհասական կռիւներով կը պաշտպանէ օտարներէ: Հոս ալ կը պատերազմի Տիտանեան Պայապիս Բաղիայի դէմ, կ'ազատագրէ Կեսարիան եւ հոնկէ մինչեւ բուն Հայաստանի բնակիչներուն «կը հրահանգէ սորվիլ ու խօսիլ հայերէն»:

Այս էր մեր երկրորդ մեծ նախնին, որուն անունով օտարները կը կոչեն մեր ազգն ու երկիրը: Խորենացի, անոր կենագրութեան մանրամասնութիւնները քաղելով Մար – Աբասեան մատեանէն, տեղեակ էր, որ այս բոլորի պատիւը ժողովրդական աւանդութիւնն է, Հայր – բու եւ զրացի ժողովուրդներու պատմական յիշողութիւնը, եւ նոյն առեն կը հաւատար այդ յիշողութեան, անոր մէջ կը փնտռէր հայ ժողովուրդի կենագրը – րութեան հին օրերու մշուշոտ, բայց իրական – պատմական պատկերները: Շուրջ հազար հինգ հարիւր տարի եօք հնագիտական յայտնագործութիւններու արդիւնքներով կը փաստուի Խորենացիի հանճարեղ հեռատեսութիւնը. վերջին տասնամեակներուն դիտական չրջանակութեան մէջ զրուած աստուածաբանական վիմական արձանագրութիւններու մէջ, Ն. Ք. 9–րդ զարու կէսերու առումով, քանիցս կը յիշատակուի Արամէ թագաւոր, որուն Ուրուատրի – Արարատ – Հայաստան երկրին վրայ բազմաթիւ յարձակումներ զործած են Ասորեստանի արքայ Սալմանասար Գ.ի աւարառու զօրքերը: Այս արձանագրութիւններուն մէջ ամբարտաւան Սալմանասարը մեծաղղորդ խօսքերով կը յիշէ իր նուաճումները Հայաստանի մէջ: Սակայն ակներեւ է, որ բնաւ ան չէ կրցած ընկճել ու հարկատու զարձնել Արամի տէրութիւնը, քանի որ հակառակ պարագային ստիպուած չէր ըլլար նորէն զալ կռուի ու ապստամբութեան:

Այսպէս, ուրեմն, Հայքի թագաւոր Արամն ալ Հայկի պէս, անձնական կեանքով կարծես կը նախանշէր այն ճամբան, ուրկէ հայ ժողովուրդը պիտի անցնէր զարերու ընթացքին՝ միշտ պայքարելով օտար բռնակալներու եւ ասպատակողներու դէմ, միշտ ազատասէր ու բռնութիւնը ատող, միշտ պատրաստ իր կեանքն ու արիւնը տալու հայրենիքի ազատութեան ու ազգային ինքնութեան համար:

Այսպէս էր մեր ժողովուրդի՝ իրրեւ միաձոյլ ազգագրական ու պետական ամբողջութիւն, զոյութեան արշալոյսը: Մեր նախահայրը՝ Հայկ, քաջամարտիկ իր զաւակներուն կոչ կ'ընէր կամ կռուիլ եւ մեռնիլ, որպէսզի ազգն ու հայրենիքը չհյնան բռնակալի տիրապետութեան տակ, կամ սեփական բազկի ուժով ջարդել թշնամին եւ ապրիլ ազատ ու իմքնուրոյն: Իսկ Արամ, մեր պետականութեան առաջին մեծ դէմքը, «լաւ կը համարէր մեռնիլ հայրենիքի համար, քան տեսնել թէ ինչպէս օտարները ոտնակոխ կ'ընեն իր հայրենիքի սահմանները եւ կը տիրեն իր արիւնակից հարազատներուն վրայ»:

Ասոնք էին մեր ժողովուրդի ստացած առաջին դասերը, որոնք նաեւ իր իսկ սրտի կանչն էին, իր ճակատագիրը: Հայ ազգը այսպէս կը սկսէր իր երթը զարերու մէջ, եւ ինչպէս յոյց կուտայ յետագայ դարաւոր պատմութիւնը, ան միշտ հաւատարիմ մնաց նախնեաց արդար կոչին, իր զժուար, բայց ազնիւ ու արդար ճակատագրին:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Der Markarian peintre de feu

Depuis longtemps déjà, les arts plastiques — la peinture en particulier — se trouvent dans une impasse. L'abstraction devenue école a ouvert une brèche dans laquelle se sont fourvoyés la meute des faussaires. Peindre devient aujourd'hui — et la société de consommation encourage le processus — un moyen comme un autre d'acquérir un passeport « d'artiste ». Des inepties portées au rang d'œuvre d'art sont présentées depuis les cimaises de certaines galeries encouragées par des critiques plus sensibles aux enveloppes qu'à la magie de l'art pur. La peinture est un virus ; les merveilleux malades que sont les peintres qui en sont atteints, en savent quelque chose pour payer le prix de la thérapeutique. Entre l'élucubration et la peinture du dimanche améliorée, la marge est réduite, la frange où se situe le créateur authentique se rétrécit chaque jour davantage. Trop attaché à l'essence de la démarche artistique pour ne voir que falsificateurs partout, j'ai longtemps décerné à l'artiste son brevet de notoriété. Le temps aidant, il me fut donné d'approcher plus d'un faussaire, non pas le génial imitateur capable de reproduire fidèlement un Rembrandt ou un Velasquez, mais ceux qui se servent de l'art comme faire valoir, usurpant une place à laquelle ils n'ont pas droit. Chaque fois que j'approchai l'un d'eux — et le monde des arts en recèle — je le devinai au premier contact, méfiant à l'égard du manque d'inquiétude qui retentit bien souvent comme un signal d'alarme. L'art — école d'angoisse permanente — en est le support ; le créateur en dépose la trace sur son œuvre.

Non seulement Der Markarian n'échappe pas à la règle, mais il est « l'angoisse » en titre, autant que la vie qu'il nous communique à travers ses toiles incandescentes. Face à son chevalet, Der Markarian combat, lampe à la main, des forces obscures qu'il arrache aux ténèbres de la nuit. Il nous les offre, nimbées de lumière éruptive, magique d'abstraction pure dans chacune de ses œuvres pourtant figuratives. Homme tranquille, rongé par le temps, Der Markarian manie le pinceau de façon pathétique, sa route est celle de la matrice : jaillissement de lave transparente; utilisation du bleu dans la plupart de ses toiles, personnages et scènes cernés comme dans une coquille d'œuf. Il exise dans ce placenta de formes, une force et une volonté d'expulser, donc de naître. Chaque œuvre de Der Markarian est une Re-naissance.

La représentation de l'humain passe forcément par le narcissisme du peintre et il n'y a pas que l'auto-portrait qui en constitue le miroir. Dans une série de portaits que Der Markarian a consacré ces dernières années à son père, on y pouvait lire une certaine apocalypse. Ils contenaient en germe ce que nous voyons aujourd'hui dans les toiles exposées à la Galerie Gorosane. Nimbés de rouge et de bleu, les personnages de Der Markarian: buveurs - lecteurs - fumeurs - musiciens - mangeurs ont en commun de sortir d'un univers flamboyant où l'artiste confronté à son propre rêve embrase tout ce qu'il touche du pinceau. Folle peinture assurément que ce tryptique consacré au thème de la faim, plus éclatante encore cette « mise à vie » où le nouveau-né sortant du ventre de la mère vagit sur la toile jusqu'à nous faire entendre son cri.

×

Fondateur en 1946 avec Georges Sarian et le poète Rouben Melik, de la J.A.F. (Jeunesse Arménienne de France) Der Markarian dut interrompre ses activités politiques pour des raisons de santé ; mais le fait arménien demeure le sien. De sa rencontre avec Jansem en 1941 (il n'a que 14 ans à l'époque) jusqu'à sa première exposition à la Galerie Gorosane en 1976, le chemin parcouru par Der Markarian est impressionnant. Outre les expositions de groupe et particulières à Lyon, Paris, Romans, Valence, Vienne, Nîmes, Cannes, Royan, Merignac etc...

ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՄԷԿԸ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Ամնաճար գէշ տեղ մըն է. հիմնուեցաւ գէշ թուականի մը եւ մարդիկ ունեցան հոն շատ գէշ բախտ:

Աչքեր՝ հոն լեցուեցան արցունքով, ականջներ բամբասանքով. կուրծքեր՝ ու – զեցին ուռիլ, լայնալ, բացուիլ. չկըր – ցա՛ն: Եւ օրերը խառնուած սեւ գիշերներու՝ զանոնք կծկեցին, կզակնի՛ն՝ եւ բանալին նետեցին ծանծաղ ջուրի մէջ, տիղմի, ճահիճի: Ոտքեր՝ դժուա՛ր քա – լեցին հոն, իրենց հետ կապար տարին, քալեցին ուղեղին չուզա՛ծ ճամբով եւ ուղեղը հաւաքուեցաւ ինքն իր վրայ ու բերանէն աւելի պինդ՝ թէժ բաներ ըսաւ, հայհոյեց:

Ես Ամնաբոյի եմ: Հայհոյած եմ ուղեղիս ու ջղայնութեանս զերասահման զո – րութեամբ՝ բախտի՛ն դէմ, զիս չրջապատող պայմանները՛ւն դէմ. անհանելի ամէն բանի դէմ: Աղօթած եմ ու զղուա՛ծ: Անցած եմ Ապու – Ալիի գինետան բովէն. Ապու – Ալին խոշոր մարդ մըն է, գլուխը ճաղատ ու սիրտը բարի. միշտ կ'ուտէ, միշտ գրամ կը չահի: Լա՛ւ կ'ընէ:

Տգեղ աշուն մըն է ասիկա, տգեղ ճամբաներ են ասոնք, տգեղ պատյաններ է, որ կ'ընենք հոս: Տրամադրութիւնները ան – համ են ու բնաւորութիւնները տափակ, տաղտկալի: Եթէ չհայհոյեն, ջղայնութենէ չդողդողան, չնախանձին, չքամրասեն, բոլորովին անտանելի կը դառնան շուր – չիններս անտանելի՝ եւ ոտ հոս չե՛մ կրնար մնալ:

Ամնաճար գէշ տեղ մըն է: Դեղեցիկ էր հինաւուրց ձէպէլ Մուսան, հին տեղը, հին կեանքը, հին տունը: Հոն մեծ մարդիկ կային, մեծ ժողովուրդ կար. բլուր, կանաչութիւն ու արեւ կ ա ր հոն: Կային հ ո ն ապառաժուտ տեղերէ կանչող լեռնային պը – րտնզէ աքաղաղներ: Մեր լեռը կը հակէր ծովու մը վրայ, խառնուած քներու վրայ, նկարապրի վրայ: Մեր լեռը կը մեծցնէ՛ր մեզ. ան միայն ուժ էր ու կենդանու – թիւն:

Հոս՝ տարածութիւն է, ձանձրոյթ է եւ մահ: Կ'անգամահատուի՛նք:

Պատյտի գացինք երէկ ես, Թորոսը, Թումասը, Պետրոսը: Գացինք, հասանք: Վերադարձանք: Ի՞նչ կար մնալու: Դե – զին ծառեր էին. լայն ջուր մը կար հոն ու ջաղացք մը: Մենք արդէն այդ չա – զացականը չենք սիրեր, մեր ժողովուրդը զայն չի՛ սիրեր: Կը կրծէ շրթունքը ա – տ

il devient sociétaire des Indépendants, du Salon d'Automne, des Artistes Français dont il sera lauréat du Salon en 1975. De son amitié avec Bernard Clavel naîtra un ouvrage consacré aux portraits de son père. L'auteur de *l'Espagnol* y écrit en substance : *Cete suite de portraits n'est pas un roman — puisque rien n'y est raconté — mais un poème d'amour. Plus exactement un concerto. Un poème symphonique. Une œuvre d'harmonie qui échappe à toute classification.* Der Markarian illustrera de 16 lithographies *Les Pirates du Rhone.*

En finira-t-on un jour avec la représentation de l'objet ? Il est difficile de répondre à cette question. Avec l'âme humaine, certainement jamais. La peinture de Der Markarian est celle de l'âme et ce n'est certes pas le plus mince compliment à lui faire, mais il nous déchire et nous émeut au plus profond de nous mêmes. A voir les œuvres de Der Markarian, on peut affirmer qu'il existe, hors l'angoisse naturelle du créateur, une vérité du difficile chemin qu'emprunte ce peintre de la dramaturgie attaché à la représentation humaine. Ses toiles sont la preuve d'une peinture autant attentive à la recherche qu'à l'expression d'une forme authentiquement personnelle.

L'art du portrait est des plus difficile qui soit. Extirper du modèle sa vie intérieure, la raduire par un mariage dessin-couleur n'es pas à la portée du premier pinceau venu. En effet, il faut plus de métier — et de courage — pour traiter un visage que brosser un paysage auquel on fait dire ce que l'on veut, au besoin l'interpréter par maladresse et lui conférer un sens. De toutes façons il sera reçu comme tel. Avec l'humain, point de tricherie et c'est là que le métier intervient. Alors que la construction d'un paysage peut se poursuivre selon un temps indéterminé, l'exécution du portrait connaîtra son terme dans des délais plus brefs. Une fois le regard intérieur posé sur la toile, plus question de revenir en arrière. Moment de vérité que le peintre doit saisir dans l'instant — qu'il s'agisse d'auto-portrait, de modèle ou de figure imaginée — sous crainte de le voir lui échapper définitivement.

Der Markarian n'a pas fini de s'exprimer sur l'humain. L'univers couleur dans lequel il évolue souvent de façon dramatique ne tardera pas à éclater vers de nouvelles lumières, peut être moins nocturnes mais tout autant chargées de mystères. L'évolution est le lot de tout peintre respectueux de son art donc de lui même. Chez Der Markarian, l'éclatement est permanent. D'autres périodes éblouissantes l'attendent...

CLEMENT LEPIDIS

DER MARKARIAN
Galerie Gorosane, 52, Fg. St. Honoré
du 28 Janvier au 27 Février

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի Խմբագրութիւն,

Ձեր օրաթերթին Յունուար 22, 1982 թիւին մէջ, Ա. Էջ, ենթախորագրուած Հայ – Մաղրեպեան տեղեկատուութեան բաժինին կարգ մը մեկնաբանութիւններ – րուն եւ «*Լիպերասիոն*» թերթէն արտա – տպուած միտքերուն առիթով, վարչու – թիւնս կը փութայ առ ի լուսաբանութիւն ձեզի դրկել «*Նիս Մաթէն*»ի Յունուար 26, 1982 թիւին մէջ լոյս տեսած յօդուած մը, իր հայերէն թարգմանութեամբ միա – սին:

Կը խնդրենք որ բարի ըլլալ ձեր օրաթերթին մէջ հրատարակելու մին կամ կամ միւսը, որպէսզի հարցը ճշգրիտ կերպով բացատրուի եւ սխալ մեկնաբանութիւններու առաջքը առնուի:

Ի դիմաց Կրօն. Ընկ. Վարչութեան

Նախագահ՝

Պ. ԱԼՄԱՆ ՎԱՀԱՆ

×

1981 Նոյեմբեր 17 եւ 21–ին, *Մաասլէնի թաղեցիները՝ համախմբուած Ատիքա – յի (*) եւ Քաասիմի (**) ծիրին մէջ, ընդ – դիմացան հին չինութիւններու քանդու – մին նախաքայլին դէմ:*

Վարչական բնոյթի աղերսագիր մը Ա – տիքայի կողմէ ներկայացուեցաւ 1981, Դեկտեմբեր 21–ին, Նիսի վարչական դա – տարանին, նոր չինութեան արտօնագիրին դէմ: Որպէսզի ան նկատուի անվա – ւեր:

Առանց դատարանին վճիռին սպասելու, Յունուար 5–ին, Հայաստանեայց Առաքե – լական Եկեղեցւոյ Ս. Մնունդին նախա – րէին, Լօժիրէմի ներկայացուցիչները, որպէսզի պուլտոզէրներու մուտքը ապա – հովեն աշխատավայր, ոստիկանական ջո – կատի մը ներկայութիւնը ձեռք ձգեցին, եւ այս, այն մտադրութեամբ, թէ արդի – լեն միակ կամուրջին անցքը թաղեցիներ – րուն բնակավայրերուն եւ Լօժիրէմի հո – ղամասին:

Կիներ, ուրեմն, պառկեցան կամուրջին վրայ, արգիլելու համար պուլտոզէրնե – րուն անցքը:

Յունուար 7–ին, Մեռելոցի օրը, մինչ Նիսի իրաւական Ատեանին նախագահը իր վճիռը պիտի արձակէր ժամը 9ին, ոստի – կանական ուժեր միջամտեցին ժամը 8ին: Բախումի ընթացքին, երկուստեք, թէ – թեւ վիրաւորներ արձանագրուեցան:

Վճիռը՝ ժամը 9–ին, անմիջապէս իմաց – ուեցաւ: Կամուրջը գրաւողները արտաք – սելու Լօժիրէմի պահանջը մերժուած էր:

Յունուար 9, Շաբաթ օր, թաղին քնա – կիչները խաղաղ տողանցք կատարեցին, դատաապարտելով ուժի գործադրութեամբ աւելի քան 400 ամուրի գաղթական աշ – խատաւորներու սահմանուած Փուայէի մը չինութեան ծրագիրը Նիսի Հայոց Ե – կեղեցիին 35 մեթր մօտ: Կեդրոն մը, որ միակ թեմը կը հանդիսանայ Թուլոնէն Մանթօն: Կը յիշուի այս առթիւ, թէ հա – կառակ քաղաքապետութեան բազմիցս արտայայտած անդորրացնող կարծիքին, ան – հատի մը անունով հող գնուած եւ աշխա – տանքներու ձեռնարկուած է առանց օրի – նական ծանուցումին Լօժիրէմի կողմէ: Եւ այս հակառակ անվաւեր նկատուած չինութեան արտօնագիրին:

Բազմաթիւ երեսփոխաններ արդէն դէմ արտայայտուած են գաղթականներու սահմանուած այս Փուայէին չինութեան, քանի կրնայ փութով մինի – կէմօ մը դառնալ հարիւրեակ մը ներկայացնող բը – նակարաններու կողքին, ուր ներկայիս կը բնակին 200 անձեր: Վերին Մաասլէնի մէջ նման Փուայէի մը հաստատումը կը թուի հակասել Պ. Օթէնի գաղթական – ներու Պետական նախարար, բաղձանքին, որ կը յայտարարէր Նիս իր այցելութեան ընթացքին, 1981 Դեկտ. 18. – գաղթա – կան բնակչութիւնը առաւել չափով ցըր – ւել քաղաքին մէջ, որպէսզի առաջքն առ – նուին կէմօներու ստեղծումին եւ ասոր ի հետեւանք նախատեսելի բախումնե – րուն:

Արդէն, առհասարակ, ընդունուած է այն տեսակէտը, թէ 10 առ հարիւրի ըն – դունելի, հանդուրժողական չեմէն ան – դին, բախումները անխուսափելի կը դառնան, քանի որ, դժբախտաբար, իրա – կանութիւնները կը մնան Ֆրանսայի բազ – մաթիւ վայրերու մէջ՝ յատկապէս Վի – լէօրպան, Վենիսիօ եւ Պօպինեի:

Այս առթիւ արդէն Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան, Հայ Առաքելական եկեղե – ցիէն, ինչպէս նաեւ թաղամասի եւ Նիսի ու շրջակայքի հայ գաղութին կազմա – կերպութեանց կողմէ պատուիրակութիւն մը ընդունուեցան Պ. Օթէնի կողմէ: Հան – դիպումին ընթացքին ներկայացուցիչները յիշեցուցին եկեղեցիին շուրջ բոլորուած այլազան գործունէութիւնները. – լեզուի եւ պատմութեան ուսուցում երեխանե – րու, մշակութային օճախ եւ կեդրոն հա – մախմբումներու հայ տիկիններու ու երի – տասարդներու: Հետեւաբար, նախատես – ուած կեդրոնացումը գաղթական ամուրի աշխատաւորներու, եկեղեցիին կողքին, որ կէմօ–ի մը յիշեցումը կը պարզէ, կրնայ անապահովութեանց եւ բախումներու դուռ բանալ, բաներ, որոնք դժբախտա – բար հաստատուած եւ նկատուած են այլ վայրերու մէջ:

Նիս, Փետրուար 1, 1982

(*) - *Ատիքա* Հայկական Թաղի Շահե – րու Ընկերակցութիւն.

(**) - *Քաասիմ* Մատէն Թաղամասի Շահերու Պաշտպան Կոմիտէ.

ԳԵՂՈՒԹԷ ԳԵՂՈՒԹ

ՖՐԷԶՆՈՑԻ պետական Համալսարանի Հայագիտական ամպիոնի գարնան դասըն – թացքները կը բովանդակեն հետեւեալ առարկաները՝ ներածութիւն հայկական ուսմանց, հայ բանաստեղծութիւն՝ հին դարերէն մինչեւ այսօր, հայկական չար – ժարուեստը՝ Ռուբէն Մամուլեանի, Սեր – գէյ Պարաճանովի, Ռիչըրտ Սարաֆեան – նի, Արամ Աւագեանի եւ այլոց գործե – րուն ընդմէջէն, հայկ. երաժշտութիւն, հայկ. նկարչութիւն, հայերէն լեզու, Հայոց պատմութիւն՝ Կիլիկիոյ հայկա – կան թագաւորութենէն մինչեւ այսօր: Դասաւանդութիւնները կը կատարէ ամ – պիոնին վարիչը՝ Փրոֆ. Տիգրան Գու – յումճեան: Դասընթացքին մաս կը կազմէ նաեւ Արշիլ Կորքիի արուեստը:

×

ՊԷՅՐՈՒԹի Ցոյն Ուղղափառ Համայն – քի Առաջնորդարանին մէջ, Յունուար 26–ին, տեղի ունեցած է Միջին Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդին Լիբանանի անդամ եկեղեցիներու հոգեւոր պետերու հանդիպումը, որուն մասնակցած է նաեւ Լիբանահայոց առաջնորդը՝ Արամ Եպիս. Քէշիշեան: Օրակարգի հարցերու շուրջ կատարուած խորհրդածութիւններէ ետք որոշուած է Խորհուրդի անդամ եկեղե – ցիներու միջեւ յարաբերութիւնները աւե – լի սերտացնել, հետեւողական կերպով կապ պահել պետութեան հետ, իսլամ համայնքներու հետ փոխադարձ յարա – բերութիւնները շարունակել, արեւմտա – եան եկեղեցական խորհուրդներ, մար – միները եւ կազմակերպութիւններ հրա – ւիրել Լիբանան՝ մօտէն ճանչնալու եւ ճիշդ կերպով գնահատելու երկրին կա – ցութիւնը եւ եկեղեցիներու վկայութիւ – նը եւայլն: Կէսօրին ժողովականները ճաշի հիւրը եղած են Ցոյն Ուղղափառ Առաջնորդին: Ներկայ եղած են նաեւ Մարոնի, Ցոյն Կաթոլիկէ, Ասորի Կա – թողիկէ, Հայ Կաթողիկէ, Քաղդէացւոց եւ Նեստորական համայնքներու հոգեւոր պետերը:

Յունուար 29–ին, հինգ հոգինոց պատ – ուիրակութիւն մը այցելած է նախագահ Իլիաս Սարգիսի, որուն փոխանցած է Միջին Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուր – դին մտահոգութիւնը երկրին մէջ շարու – նակուող անապահովութեան եւ ազգային համերաշխութեան ուշացման գծով: Նա – խագահը գնահատած է Խորհուրդին դերը շրջանէն ներս ու մանաւանդ՝ Լիբանան, մաղթելով որ եկեղեցիները աւելի դոր – ծօն մասնակցութիւն ունենան Լիբանանի վերականգնումին մէջ: Պատուիրակու – թեան մաս կազմած է նաեւ Լիբանահա – յոց առաջնորդը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՊՈՑՏ ՑՈՒԼՈՒՆԳՈՎ ԳԼՈՒԽԸ

Այն օրէն ի վեր դիշերները կարպիս ուշ կ'ելլէր Առաքելի գինետունէն: Այդ – տեղ կառապաններուն եւ մսավաճառ Կիւ – րեղի հետ յաճախ կը տօնէին յաղթանակ – ները Սպիտակ Ձիաւորին: Այդ կերպով հիւսիսէն, հարաւէն եկող կառապանները իրարու աւելի կը մտերմանային: Հանի Մուսայի պարտութեան դիշերը կարպիս այնքան գինով էր եւ ուրախ, որ նոյնիսկ սկսաւ ազգային երգ մը երգել:

Այդ երեկոյ կարպիս Առաքելի գինե – տունէն ներս մտաւ, երեխայի մը պէս յուզուած: Այո՛, այո՛, իր աչքով տեսած էր կարուած գլուխը՝ ճոպի մը ծայրէն կախուած:

Այնտեղ էր կառապան Միքօն՝ Իրզրու – մէն նոր վերադարձած: Հոն էր մսավա – ճառ Կիւրեղը եւ ուրիշ մօտիկ ծանօթներ, որոնց հետ գաւաթ պարպած էր Սպիտակ Ձիաւորի յաղթանակներուն համար: Լուռ էին: Կառապան Միքօն եւ մսավաճառ Կիւրեղը այն տեսակ դէմք առած էին, որ կ'ըսես իրենց կեանքերուն մէջ առաջին անգամն էր որ կը մտածէին:

– Օղի մը, Առաքել:

Կը խմէին յաճախ, կարծես իրենց վըշ – տին մէջ աւելի խորանալու համար:

– Օղի մը, Առաքել, – կարպիս աւելի չկրցաւ ըսել, որովհետեւ այնտեղ էր նա – եւ փողոցի դիշերային թուրք պահակը, որ գինովցած՝ Առաքելին հետ կը խո – սէր:

Պահակի լեզուն թանձրացած էր ար – դէն, կը խօսէր Պէքիրի կնոջ՝ Զարէի դէ – ղեցկութեան մասին.

– Վալլահի, Առաքել, ձեր Սպիտակ Ձիաւորը չմեղադրեցի, երբ էդ քրտուռ կինը տեսայ: Մէկ դիշեր մը, Առաքել, մէկ դիշեր մը, յետոյ գլուխս անոր թող հալալ ըլլայ:

– Օղի մը, Առաքել, – այս անգամ ճան – ճոտ Պօղոսն էր, որ իր գոյութիւնը կը զգացնէր:

Պահակը խօսեցաւ նաեւ, որ Սէլիմ Պինալաշին ու Զարէն այդ դիշեր հիւր են վալի փաշային, որ սազանդարներ կան – չել տուած է:

Գրեթէ ամէն դիշեր այդ պահուն պա – հակը ներս կը մտնէր եւ, գլուխը տաք – ցընելէ յետոյ, կը հեռանար՝ ձեռքի փայ – տը յատակին զարնելով ու ոտքերը փար – տելով:

Երբ պահակը հեռացաւ, **կարպիսը, Մի – քօն** եւ մսավաճառ Կիւրեղը անկիւն մը գլուխ գլխի եկան: Լապտերին լոյսը ա – զօտ էր եւ կարմիր: Առանձնացան այն անկիւնը, ուր ծանր վերարկուի մը պէս գինով ինկած էր Ճանճոտ Պօղոսը: Ան Առաքելի դինետան անհրաժեշտ մէկ ա – ռարկան էր կարծես, միշտ նոյն տեղը, ծանր ու խաշոր վերարկուով: Լապտերի լոյսին տակ անոր քիթը կ'ըսես աւելի կը խաշորնար եւ աւելի կը կարմրէր: Անոր հետ ոչ ոք կը խօսէր այնպէս, ինչպէս ան ոք պիտի ուզէր խօսիլ սեղանի մը կամ խակէմպէի մը հետ:

Ճանճոտ Պօղոս, տաեն տաեն աշխարհի եւ մարդոց մէջ իր գոյութիւնը զգացնե – լու համար, ձայն կուտար.

– Օղի մը Առաքել:

Այդ ձայնին մէջ լինքն ալ կը զգար, որ կ'ապրէր: Եւ քանի որ կը չնչէր, կ'ուզէր նորէն խմել՝ միայն չմտածելու համար: Գիշեր ժամանակ եթէ չուն մը չէր փո – ղոցի մը մէջէն եւ կամ պատի մը քովէն անցնողը, անտարակոյս Ճանճոտ Պօղոսն էր: Գինետան մէջ եթէ սկսէր կիներուն հայհոյել, այդ նշան էր որ քիչ խմած էր. ան զժոխքի չափ ատելութիւն ունէր կիներու հանդէպ:

Պահակները չէին կրնար երեւակայել գիշերը՝ առանց Ճանճոտ Պօղոսի գինով սիլուէթին: Անոր ձեռք չէին զարներ այն – պէս, ինչպէս մխիթարման պահակներուն համար մեղք էր չուները անհանգստացը – նել: Անոր քնանալու վայրը առհասարակ պղնձագործներու չուկան էր: Պահակները երբեմն կը սիրէին լսել անոր հայհոյա – թիւնները: Եւ Ճանճոտ Պօղոս, գլուխը վեր առած, անխնայ կը հայհոյէր, երբ չար պահակ մը իր մօտէն անցած ժամա – նակ ձեռքի փայտը յատակի քարերուն կը զարնէր ժիր՝ գինքը արթնցնելու հա – մար:

(Շար. 501)

Այրի Տիկին Արմինէ Սինանեան, Տէր Տիկին Արման Սինանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժերար Սինանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալէն Լըքոք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Թո – մասեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սեդա Թագւորեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան եւ բարե– կամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն ի– րենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր, խնամիին եւ բարեկամին՝

ՀԱՑԿԱԶ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 9–ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետր. 12, ժամը 13·45–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին։

Մահազդ չստահողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ԾԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Սինանեանի եւ զաւակներուն եւ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեանի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ նախկին ռազմիկներու Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կա– տարել կուտայ իր պատուոյ անդամնե – րէն (Պէյրութ) Պուրճ – Համուտի քաղա– քապետ՝

ՅԱԿՈԲ ԱՇՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրա – կի, Փետր. 14, Իսիի Ս. Մարիամ - Ատ– ուածածին Եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր հօր՝ Վահան Էլմայեանի մահուան (Պէյրութ) քառասունքին առթիւ, Միհ – րան Էլմայեան հեռաւեալ նուէրները ը– րած է Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկե– ղեցւոյ միջոցաւ. – 200–ական ֆրանք Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան, Կեսարիոյ Հայրենակ – ցական Միութեան, Սամուէլ – Մուրատ– եան վարժարանին, Դպրոցասէր Աղջկանց վարժարանին եւ Հայ Աղքատախնամ Ըն– կերակցութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուէրները. – Յովսէփ Իմճէ– եանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Շարլ, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կէօնճեան 200–ական Ֆ., Տիկին Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շուշանեան 100ական Ֆ., Նաճարեան ընտ., Տէր և Տիկին Տէր-Սա– հակեան, Ինէզեան ընտ., Գէորգ Թիրէք– եան, Աբրաշէս Յովհաննէսեան, Մարկոս– եան ընտ., Ժանօ Յովհաննէսեան 50ական Ֆ., Պօզուքեան Գառնիկ 30, Զապէլ Պե– տիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Աբրամ Պետիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Աստիկ Աչճեան 100, Տիկին Մամուգեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պետիկեան, Տիկին Սա – թենիկ Թիւթիւնեան 50–ական Ֆ., ընդհ. հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Աստիկ Աչճեան 100 Ֆ.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր կնոջ՝ Արտեմիս Ղազարեանի մահ – ուան 2–րդ եւ իր անմոռանալի ուսուցչին՝ Շաւարշ Միսաէեանի մահուան 25րդ տա– րելիցին ի յիշատակ Միսաք Միրզէ 500 Ֆր. կը նուիրէ «Ծառայ»ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Կիւլէկեան (Կոնեակէն) 100 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութեան վարչութիւնս հնորհակալութեամբ ստա – ցած է 1000 Ֆ. հայրենակից Եղիազար Մելքոնեանէ (Տարօնցի) իր կնոջ՝ վար – դուհիի ապաքինման առթիւ։

×

Այրի Տիկին Աղնիւ Սարգիսեան եւ զա– ւակները, իր ամուսնոյն եւ իրենց հօր՝ Մարգարի (Տարօնցի) մահուան 31–րդ տարելիցին առթիւ (Փետր. 1, 1951) 50 Ֆրանք կը նուիրեն «Ծառայ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մաս– նաճիւղը հնորհակալութեամբ ստացած է ընկ. Զապէլ Պէտիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գուլում – ճեանէ 100, ընկ. Բարիզ Արմաղանեանէ 30, ընկ. Բարիզ Արմաղանեանէ մասնա – ճիւղիս նուէր 50 Ֆ.։

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին վար– չութիւնը հնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր դըպ– րոցին. – Տիկին Հեղինէ Թորոսեան 100 Ֆ. իր ամուսնոյն մահուան 10-րդ տարե– դարձին առթիւ, Հայկազ Յակոբեան 50 Ֆ. Մարսէյլ մահացած Հ. Գրիգորեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Նա– ճարեան 100 Ֆ. իրենց սանուհին Պողոս Ալեմեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ռստիկեան 300 Ֆ. իրենց զաւկին Լօրանի ծննդեան առթիւ, Տիկին Էլէն Կարապետեան 500 Ֆ. իր տղուն Բաթրի– քի եւ Նատին Եմէնճեանի ամուսնութեան առթիւ, Տիկին Եղիսաբէթ Այանեան իր փեսային ապաքինման առթիւ 100 Ֆ.։

MENSUEL ARMENIEN CHERCHE

SECRETAIRE DE REDACTION
PLEIN TEMPS
POUR LYON
HOMME OU FEMME
MINIMUM 30 ANS
BILINGUE FRANÇAIS/ARMENIEN
POUR DEBUT MARS 1982
ECRIRE LETTRE MANUSCRITE
AVEC C. V. ET REFERENCES A
FRANCE-ARMENIE
c/o ARCHI PLUS
11 RUE ROYALE
69001 LYON

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

Փետրուար 18, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լու– սաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ նոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ բանախօսու– թիւն երեկոյեան ժամը 21–ին։

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե – ղեցւոյ, Մարսէյլ, վարչութեան նախա – ձեռնութեամբ Փետրուար 18, առաւօտ – եան ժամը 10–ին տեղի կ'ունենայ հան – դիսաւոր պատարագ Վարդանանց Տօնա– խմբութեան առթիւ։

Կը պատարագէ՝ Նշան քհնյ. Գուլում– ճեան (Հոգեւոր Հովիւ Պուլվառ Օտտոյի)։

Կը քարոզէ՝ Շահան խաչակիր քհնյ. Տէմէեան (Հոգեւոր Հովիւ Սէն Լու–ի)։

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կա – տարէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչա – խումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժու– լիէթ Ելմազեանի։

Իսկ երեկոյեան ժամը 21–ին նոյն եկե– ղեցւոյ կից սրահին մէջ՝ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒ – ԹԻԻՆ՝ Փրատոյի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Գարե– գին վրդ. Պէքճեանի կողմէ։

Այս զոյգ հանդիսութիւններուն կը նա– խագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի մերազն ժողո – վուրդը ներկայ գտնուելու սոյն ազգային մեծ տօնին։

ՇԱՀԱՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ
«ԾԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊ

հանիքցս տպուած, միշտ՝ ապառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80 Ֆ
Դիմել՝ «ԾԱՌԱՋ»ի

ԳՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ մը ի պատիւ Ֆրանսահայ անուանի ար – ուեստագէտներ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՄԲԷԹԵԱՆԻ
եւ
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Փետր. 28, Կիրակի, ժամը 15,30–ին Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ալեք Մանուկ– եան Մշակութային կեդրոնը սրահը 118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Կը խօսին՝
Վ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
եւ
Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ

Կ'ունկնդրուին Ա. ԳԱՄԲԷԹԵԱՆի երգի վրայ առնուած արտասանու– թիւնները։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝

Էֆիգեան – Քարբանճիէ – Խըտըշ– եան – Լաշասանյը – Զարուհի Անտոն– եան – Արաքսի Գամբէթեան – Սարգիս Պօղոսեան։

Բեմադրեալ թատերախումբը կը ներկայացնէ դրուագ մը Տիգրան Կամսարականի՝

«Վարժապետին Աղջիկէն»

Դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոն– եան, Նուրհան Սարգսեան, Մհրան Անտոնեան։

Մուտքը ազատ է։

Այս առթիւ Ալեք Մանուկեան սը– րահը սիրայօժար տրամադրուած է Ընկերակցութեան։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ս. ԺԵՐՈՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆ
ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի, Փետրուար 14, ժամը 13-ին Սէն – Ժերմէն Ս. Սահակ – Մեսրոպ Ե– կեղեցիի սրահին մէջ՝

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱՃԻՆ

հայկական համադամ կերակուրներ, սի– րայօժար պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ։

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE
Accompagnement : V. Sarkissian et L. Baghdassarian

du 19 avril au 4 mai
Commémoration du 24 Avril

Voyage spécial à JERUSALEM
circuit Galilée
du 5 au 12 mai
Départs de PARIS et LYON

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE :
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

RESTAURANT
EREVAN

ՀԱՑԱՏՈՒՆ
ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի։

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

ՎԻԳԷՆ

ՀՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21·30–էն սկսեալ կը ներկայացնայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը։

Fermé le Mardi — Փակ է երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 73

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
13-14
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.105 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 105

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Ա ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ՄԱՍԱԼ»Ը ՎԵՐՋԱՑԱՒ

—o—

Ստորեւ «*Հիւրրիյէթ*»ի նշանաւոր թերթոնին վերջին մասը, լոյս տեսած՝ թերթին փետր. 7-ի թիւին մէջ։

×

Փետրուար 12, 1973, ժամը 14·00։ Մարսէյլի Թրքական հիւպատոսարանին մէկ պատուհանին ապակին դուրսէն նետուած առարկայով մը խորտակուեցաւ։ Այդ առարկան կարմիր մելան պարունակող կաղամար մըն էր եւ մէջէն ներս ծածկուած դրութիւն մը ելաւ. – «*Արեան դէմ արիւն կ'ուզենք*»։

Հայ ահաբեկչական չարժումը այս դէպքով Ամերիկայէն Եւրոպա ցատքեց եւ Հայերը այս դէպքէն չարաթ մը վերջ Փետրուար 19, 1973–ին Մարսէյլի Թրքական հիւպատոսարանէն հարիւր մեթր հեռու, առաջին «Վրէժի Քուշարճան»ը չինեցին։ Ասոնք ինծի ըսած գերման գաղտնի սպառնարկութեան պաշտօնեայ ֆիլէտ Շթում, երբ իրեն հարց տուի թէ հայկական գործունէութիւնը Ամերիկայէն ե՞րբ Եւրոպա անցաւ։

Գերման գաղտնի սպառնարկութեանց տեղեկագիրներուն համաձայն, Գերմա – նիոյ մէջ հայկական կազմակերպու – թիւններ գոյութիւն չունին։ Կան միայն հայ ընտանեկան հաւաքականութիւններ, եւ եթէ Գերմանիոյ մէջ հայկական արարք տեղի ունենայ, ոստիկանութիւնը կա – րող է յանցաւորները կարճ ժամանակի մէջ ձերբակալել։ Իսկ Թուրք դիւանա – գէտները չատ լաւ պաշտպանուած են։

«ՄԱՀՈՒԱՆ ՀՆԳԱՆԿԻՒՆ»Ը «ՎՐԷԺԻ ՏԱՐԻ – 1982»

Հայերը 1982–ը «67–րդ վրէժի տարի» յայտարարեցին։ Միջազգային քաղաքական եւ գաղտնի սպառնարկութիւններու կողմէ առնուած լուրերուն համաձայն, նոր փաւլին անունն է «Մահուան Հնգանկիւն»։

Ցարդ Հայերը սպաննեցին Տանիէլ Թուռնալճիլը, Իսմաիլ Էրէզը, Թահա Ճա – ըմը եւ Պէչիր Պաշճըօղլուն։ Նոր նչա – ւակին հինգերորդ Թուրք մեծ դեսպանի մը սպանութիւնն է։ Հայերը երկու ան – գամ փորձեցին «Մահուան Հնգանկիւն» փլանը իրագործել, բայց չյաջողեցան։ Դեսպան Սուաթ Պիլկէ Միլանոյէն եղած լրատուութեան մը չնորհիւ ազատեցաւ, իսկ Տօղան Թիւրքմէնն Հայոց զինեալ յարձակումին ենթարկուեցաւ, բայց չմե – ռաւ։

Այս անգամուան մարդը ո՞վ պիտի ըլ – լայ։ Մահափորձերը ո՞ւր եւ ե՞րբ պիտի կատարուին։

Վերի հարցումներուն պատասխան գտնելու մտօք կարգ մը երկիրներու գաղտնի սպառնարկութեանց պատասխա – նատուներուն հետ տեսնուեցանք եւ ա – րինք հետեւեալ արդիւնքը.

1.– Ըստ Ֆրանսացիներուն Հայերը գործած են միչա այնպիսի չրջանի մը, որ կարելի ըլլայ իրենց ձայնը լաւագոյնս լսելի դարձնել։ Հայ ահաբեկիչները ուրիչ գաղտնի կազմակերպութիւններու հետ կը գործակցին, ինչ որ ոստիկանութեան գործը կը դժուարացնէ։

2.– Զուիցերիացիներուն համաձայն երկրին մէջ պէտք եղած բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են. ասոնց առընթեր Թուրք պատասխանատուներն ալ իրենց չրջանակին մէջ պէտք է պաշտպանու – թեան միջոցներ ձեռք առնեն։

3.– Իտալացիներուն համար «Մահուան Հնգանկիւն»ը Հայերուն մէկ խաղն է. ըստ իրենց մեծ դեսպանները Թիրանա ցոյց տալով՝ ուրիչ դիւանագէտներու վրայ յարձակումներ պիտի ըլլան։

4.– Ըստ գերմանական ոստիկանու – թեան, որ հայկական գործունէութեան բացարձակ հակառակ է, Թուրք դիւա – նագէտները կը պաշտպանուին այնպէս՝ ինչպէս գերման Հանրապետութեան նա – խագահը։

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Հայ մի լիթանները ամէնէն աւելի զոր – ծած երկիրներու գաղտնի սպառնարկու – թեանց պատասխանատուներուն հետ կա – տարուած չփումներուն արդիւնքը հե – տեւեալն է։ –

Կազմակերպուած հայկական ահաբեկ – չութիւնը 1979–էն ասդին յարձակում – ներն ու ոճիրները աւելցուց։ Վերջին եր – կու տարիներու ընթացքին Փարիզը եւ Լիոնը բանակատեղի ըլլալով, 13 արիւ – նալի յարձակումներ կազմակերպեցին։ Ասոնցմէ հինգը Փարիզ, երկուքը Ժընեվ – գերիա, երկուքը Իտալիա, մէկը Ամէնք, մէկը Սիտնէ, մէկը Լահէյ, մէկը Քո – փընհակ, վերջինն ալ Լոս – Անճըլըսի մէջ տեղի ունեցան։

Թուրք պատասխանատու մը այս նիւ – թին մասին սապէս կը խօսի։ –

«Հայ կազմակերպութիւնները կ'աչխա – տին իրենց յանցանք գործած երկիրներու դատարանները իրր փրոփականտի միջոց գործածել։ Անոնք նոր խաղ մը ետեւէ են։ Ցարձակումներու մասնակցելով բանտ մտնել եւ դատավարութեան միջոցին հայկական փրոփականտը ընելու թաք – թիքը կը կիրարկեն։ Ձէթէֆիութեամբ եւ քոմիթէֆիութեամբ համբաւաւոր Հայե – րուն փրոփականտի նոր մեթոտն է՝ «ո – ճիրի միջոցաւ իրենց նպատակներուն փրոփականտը»։

×

ՀԱՅԿ. ԻՆՔՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այս գրութիւնն ալ լոյս տեսած է «Թէր – ճիւման»ի փետր. 7-ի թիւին մէջ եւ կը կրէ Ահմէտ Գապաքլըի ստորագրութիւ – նը։

Նահատակ դիւանագէտ Քէմալ Արըքա – նին համար ալ «ազգային յուղարկաւո – րութիւն» կատարուեցաւ։ Այս արարո – ղութիւնները ինչպէս ցաւերը, նոյնպէս ոխերն ալ կը սրեն։ Նոյնիսկ «Հայ չէթէ – ներուն դէմ անկարող ենք»ի նման բա – դոյթներ ալ կը ստեղծեն։

Պէտք է անպատճառ բան մը ընել, ա – պա թէ ոչ անձնական էլոյթներ կրնան պատահիլ՝ որոնց առաջքը առնել անկա – րելի պիտի ըլլայ։ Օտար երկիրներու պատասխանատուները պէտք է աղդա – բարուին որ հոն ապրող եւ բարկութեան աղբեցութեան ենթակայ Թուրքերուն ձեռքէն՝ օր մը արկած մը կրնայ ել – լել։

Նախապէս գրած էի թէ դուրսը չարու – նակ զրդռուող չէթէները հանդարտեցնե – լու համար Հայ փոքրամանութեան պատ – բիարքին եւ պարագլուխներուն չատ դործ կ'իյնայ։ Անոնք պատուիրակութիւններ ղրկելով Եւրոպայի եւ Ամերիկայի իրենց աղդակիցներուն, գործին ծանրութիւնը հասկցնելու են։ Ձայնասփիւռներէ եւ հե – ռատեսիլներէ ամէն լեզուով խօսելով պէտք է ըսեն.–

«1915-ի Հայկական ցեղասպանութիւնը վարնոց հէքեաթ մըն է։ Բայց եթէ չէթէ – ները չարունակեն այսպէս գործել ՀԱՅ – ԿԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ իրակա – նութիւն մը պիտի ըլլայ»։

Ամէն մարդ այս հայրենասիրութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը Թուրքիոյ Հայե – րէն կը սպասէ։ Արդէն հայ հայրենակից – ներուս զգացումներն ալ այսպէս են, ինչպէս որ հայ Էսթաֆներուն բանբերը եղող լրագրող Լեւոն Փանոս Տապաղեան ալ քանի քանի անգամներ գրած է։

Տոչէնդ Թահսին Տուրու ալ, այս տե – սակէտը մեզի սապէս գրած է։–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ազդայնացումներու հարցը վերջնապէս վաւերացուեցաւ Սահմանադրական Խորհուրդին կողմէ, որ այս ան – գամ օրէնքը համապատասխան դտաւ Սահմանադրութեան։

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ քաղաքական պատե – րազմի տեսարաններ կան եւ Համա պա – չարուած կը մնայ բանակին կողմէ։ Բուռն բախումները ծայր տուած են Փետ – րուար 2-ին, մահմետական եղբայրնե – րուն եւ սուրիական բանակին միջեւ։ Դամասկոսի իշխանութիւնները կ'ամբաս – տանեն Միացեալ – Նահանգները, որ կը միջամտեն ներքին գործերու եւ սերտ կապեր ունին մահմետական եղբայրնե – րուն հետ։ Կառավարութիւնը, սկզբնա – կան հերքումներէ ետք, ստիպուեցաւ ըն – դունիլ որ խուզարկութիւններ կատար – ուած են եւ զոհեր կան։ Սուրիոյ խլա – մական Ցեղափոխութեան բարձր հրամա – նատարութիւնը գրքոյկի մը մէջ կը նը – կարագրէ սուրիական իշխանութիւնը հե – տեւեալ ձեւով.– «Հաֆէզ էլ Ասատ և իր ամ – բողջ իշխանութիւնը ձեռք առին։ Բա – ցարձակ լինքնատիրութիւն մը հիմնեցին որ բռնակալութիւն, կաշառակերութիւն, ստրկութիւն եւ խիղճերու մահ կը ցանէ։ Շատ դաւաճան գնեցին, պատեհապաշտ իրենց դատին ծառայելու համար։ Սակա – նապետութիւն (օլիկարշի) մը հիմնեցին, ներկայացուած յատուկ միաւորներու եւ դաղտնի սպառնարկութեանց կողմէ»։ Բա – ւական սեւ պատկեր մը, թէեւ նախագահ Ասատ չրջանի հազուագիւտ դեկավարնե – րէն է, որ տարիներէ ի վեր կը տոկայ։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ահաբեկիչներու ձերբա – կալութիւնները կը չարունակուին նոյն ծաւալին վրայ։ Կարմիր Զոկատներէն 30 նոր անդամներ ձերբակալուած են եւ 163 ահաբեկիչ նկատուածներու դէմ ալ ամ – բաստանութիւն կայ։ Այս վերջինները, որոնք Միլանօ բռնուած են, կը կարծուի թէ Փռիմա Լինեայի եւ «Ցեղափոխական Համայնավար Կոմիտէներու» կը պատ – կանին։ Իրենց դէմ եղած ամբաստանու – թիւններն են – 4 սպանութիւն, տասնեւ – ութ հոլտ – ըփ, հրացանաձգութիւն մը եւ 25 եղեռնափորձ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Մարզական կարգ մը ճիւղերու մէջ Հա – յաստանի բաժակի մրցումները վերջ դը – տած են, տալով հետեւեալ արդիւնքնե – րը։ – Սուսերամարտ՝ առաջին հանդի – սացած է Ալեքսանդր Գուլամբարեան, իսկ երկրորդ եւ երրորդ տեղերը դրաւած են Արթուր Վարդանեան եւ Վալէրի Գրի – գորեան։ Նիզ՝ առաջին հանդիսացած է Միխայիլ Նովիկով։ Հրաձգութիւն՝ Ռու – բէն Նազարեան, իսկ թեթեւ մարմնամարզութիւն՝ Միխայիլ Նովիկով, Ռոբեր Գա – լոյեան եւ Ալեքսանդր Բալին առաջին հանդիսացած են։

×

ՁԱՏՐԱԿ

Հայաստանի Ճատրակի Տունը տեղի ու – նեցած «Դինամօ» մարզական ընկերու – թեան կազմակերպած խմբային համա – միութենական ախոյեանութեան մրցում – ները վերջ գտած են հայ Դինամոյական – ներու յաղթանակով։ Մեծ վարպետու – թիւն ցուցաբերած են Արշակ Պետրոսեան, Հրաչիկ Թավադեան, Կարէն Մովսես – եան եւ Արտաշէս Մինասեան, որոնք խումբին ապահոված են 20 կէտ։ Արշակ Պետրոսեան իրաւունք ստացած է մաս – նակցելու ընկերութեան ախոյենութեան աւարտականին, որ տեղի կ'ունենայ Լե – նինգրադ։

×

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Թիֆլիս տեղի ունեցած ազատ ըմբչա – մարտի միջազգային մրցաշարքին, որուն մասնակցած են 11 երկիրներու 170 ըմ – բիչներ, իր ծանրութեան դասակարգին մէջ ախոյեան հանդիսացած է Արշակ Սա – նոյեան (48 քիլօ), իսկ Գուրգէն Բաղդա – սարեան (57 քիլօ) եւ Ստեփան Սարգս – եան (62 քիլօ) արժանացած են երկրորդ մրցանակի։

×

ՓԻՆԿ ՓՈՆԿ

Լենինգրադ տեղի ունեցած փինկ փոն – կի Խորհ. Միութեան անհատական ա – խոյենութեան մրցաշարքին, Հայաստանի ներկայացուցիչներէն Նարինէ Անտոնեան եւ Անիտա Զախարեան երկրորդ եւ եր – րորդ հանդիսացած են։

«Ըլլայ Թուրք կառավարութիւնը, ըլ – լան Թուրք դիւանագիտութեան մարդիկը եւ բա – րեկամ օտարները Հայկական հարցին մէջ ոչ մեր սերունդին, ոչ ալ մեր փառաւոր նախնիքներուն որեւէ յանցանք չունենա – լը ··· խնդիրը յարուցանողներուն դա – րերէ իվեր մեզ հետ ապրող, նոյնիսկ Օս – մանեան կայսրութեան ժամանակ ամե – նաբարձր պաշտօններու հասնողները ըլ – լալը կարելիին չափ բացատրելու կ'աչ – խատին։ Բայց Թուրքիա ապրող հայ փոք – րամանութեան եւ իրենց կրօնապետե – րուն իսկական իմաստով այս աշխատու – թեան մասնակցած ըլլալնուն չեմ կարող հաւատալ։

Գալով «Ջարդ»ին եւ «ցեղասպանու – թեան» աշխարհի հանրային կարծիքին տարիներ ամբողջ հրամցուելիք նիւթեր կան։ Ասոր համար մեր դիւանագէտներն ու դուրսը պաշտօն վարողները հոգւով մարմնով պէտք է աշխատին։

Տակաւին չկրցանք «Հայոց Ցուլում» – ներուն մասին անգլերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն գրուած լուրջ գործ մը պատրաստել։ Այս իրականութիւնները, գորս ամբողջ աշխարհին պիտի ծորվեցը – նենք, հաւանաբար ամէնէն աւելի հայ երիտասարդներու աչքը պիտի բանան։ Այսպէսով ալ Թուրքիա Թուրք դիւանա – գէտներու սպանութիւնով իրենց պատ – րաստած հայութեան ինքնասպանութեան չարժումին ալ առաջքը առնուի։

Այսօր կարճ տեղեկութիւն մը ըլլալով Sungur Harova-ի իր հօրմէն եւ մեծ հօր – մէն լսելով պատմած կարգ մը վայրա – գութեանց պատկերը պիտի ներկայացը – նեմ.

«Հայ կոմիթաճիները Վանի մէջ Թուրք կիները խոշտոգելով մասնաճառի խա – նութներուն մէջ ցուցադրեցին։ Իշրդու – մի մէջ խլամները մզկիթներու մէջ լեցը – նելով կրակի տուին։ Տրապիզոն, Կիրա – սոն, Սամսոն եւ Թօքաթի չրջանները Թրքական դիւղեր կոխելով կին, երախայ եւ ծերունիներուն փորերը ճեղքելով վայրագութիւնները աւելցուցին։ Այս կացութիւնը անչուշտ այն ժամանակ ալ համբերութիւնները հատցուցած էր։ Պա – տերազմի մէջ գտնուող մեր պետութիւնը հաւատարիմ ըլլալով ճանչցած իր հայ հպատակներու կողմէ, կռնակէն կը զար – նուէր։ Մեզք որ այն ատեն ալ հայ կղերա – կանները հայ մեծահարուստներն ու ե – կեղեցիները կամ լուռ էին եւ կամ այս վարնոցութիւններուն բացէն կամ ծածուկ նեցուկ կ'ըլլային։

ՆԿԱՐ ՏՊԱՎՈՐՈՒՀԻ

ՂՈՂՃՈՑԻՑ ՎԱՐՎԱՌՆԿ

Ես ևս հարգում եմ նրանց, ովքեր ունեն իրենց տեսակետը, իրենց հայեցակարգը, իրենց ճշմարտությունը, ինչպես ասում են, և պատրաստ են դրա համար պայքարելու, ինչպես նաև ես հարգում եմ նրանց, ովքեր ունեն իրենց ճշմարտությունը, բայց չեն պատրաստ պայքարելու դրա համար, որովհետև հասկանում են, որ ճշմարտությունը միշտ չէ, որ հաղթում է, ճշմարտությունը հաղթում է միայն այն դեպքում, երբ նրա համար պայքարում են ոչ միայն ճշմարտությունը ունեցողները, այլև նրանք, ովքեր չունեն ճշմարտությունը, բայց հավատում են, որ ճշմարտությունը ունեցողները ճիշտ են, և պատրաստ են նրանց հետ միասին պայքարելու ճշմարտության համար։

— «Ճշմարիտ է, որ ինչպես ասացիր, ես ունեմ իմ ճշմարտությունը, և ես պատրաստ եմ պայքարելու դրա համար, բայց ես չեմ ուզում, որ իմ ճշմարտությունը պատճառ դառնա, որ ուրիշները պայքարեն, ինչպես ասացիր, ինչ-որ մեկի ճշմարտության համար, որովհետև ես չեմ ուզում, որ ինչ-որ մեկը պայքարի

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ, ԵՐԱԺԻՇՏ

ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Փետր· 4, ժամը 20·30–ին Փարիզի Ալէջ Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ դաշնակահար Շահան Արծրունիի դասախօսու – թիւն – նուագահանդէսը: Երեկոյթ մը, որ ինքնատիպ էր իր բնոյթով:

Նախ՝ քանի մը խօսք՝ արուեստագէտին մասին:

Շահան Արծրունի ծնած է 1943–ին՝ Պո– լիս: Կրթութիւնը ստացած է Խաեան եւ Կեդրոնական վարժարաններու մէջ: Երա– ժըշտութեան սէրը իր մէջ արթնցուցած է իր մօրաքոյրը՝ Սիրվարդ Գարամա – նուկ: Պոլսոյ Երաժշտանոցին մէջ աշա – կերտած է Ֆերտի Շտացէրի: 1964–ին մեկնած է Նիւ – Եորք եւ ուսումը շա – րունակած Ճիւլիըրտ վարժարանին մէջ, մանագիտանալով դաշնակի, յօրինումի եւ դեկավարութեան մարզերու մէջ: 1968–ին վկայուած է Մագիստրոսի վը – կայականով. ներկայիս Նիւ – Եորքի հա– մալսարանին մէջ կը պատրաստէ տոքթո– րայի իր ատենադաւը, որուն նիւթին է կոմիտաս: Իր ուսման առընթեր Շահան Արծրունի նուիրուած է նաեւ հայկական դաշնակի արուեստի ծանօթացման եւ ե– րաժշտասէր հասարակութեան մատչելի դարձնելու գործին: Անցեալ Դեկտեմբերի սկիզբները Գոլոմպիա համալսարանին մէջ կազմակերպած է հայ հոգեւոր երա– ժըշտութեան նուիրուած համագումար մը, ուր չահեկան ուսումնասիրութիւններ կարդացած են Տիրան Աբգ· Ներսոյեան «Հայկական ծէսը», Շահան Արծրունի «Պապա Համբարձումի նոթագրութիւնը», Գրիգոր Մաքսուտեան «Շարակնոցը» նիւ– թերուն չուրջ, ինչպէս նաեւ հրեայ երեք դասախօսներ, մասնագէտ՝ արծարծուած նիւթերուն: Հայաստանէն Նիկողայոս Թահմիզեան եւս զրուոր զեկուցում մը ղրկած է համագումարին: Համալսարանը հետաքրքրուած ըլլալով տրուած դասա– խօսութիւններով, որոշած է զանոնք ամ– փոփել գիրքի մը մէջ:

Շահան Արծրունի բազմաթիւ նուագա– հանդէսներ տուած է Միջին Արեւելք եւ Եւրոպա, ամէնուրեք գնահատուելով: Արուեստագէտը ջերմ նուիրեալ մըն է Նիւ – Եորքի հայկական գաղութի մշա – կութային կեանքին: Ցաճախ կը մաս – նակցի մշակութային ձեռնարկներու: 1975–ին այցելած է Երեւան, ուր արժա– նացած է ջերմ ընդունելութեան: Ցառա– ջիկայ տարի կը վերադառնայ հայրենիք նուագահանդէսներ տալու, ինչպէս նաեւ կոմիտասի դիւանը ուսումնասիրելու՝ իր ատենադաւին համար: Ունի մանուկ եւ չափահաս դաշնակահարներու համար գրած գործեր, կառուցուած՝ հայկական մեղեդիներու առանձնայատկութիւննե – րու վրայ, հարստացած եւրոպական երա– ժըշտական թէքնիքով: «Ցօրինումները ընդհանրապէս կարճ կտորներ են, որ – պէսզի ունկնդիրը կեդրոնանալու հնա – րաւորութիւն ունենայ», դիտել կուտայ արուեստագէտը: Ցառաջիկայ անմիջա– կան իր ծրագիրներուն մասին խօսելով Շահան Արծրունի դիտել տուաւ, թէ Մարտին՝ Նիւ – Եորքի մէջ, տեղի կ'ու– նենայ համերգ մը, որու ընթացքին ամե– րիկեան երգչախումբ մը, դեկավարու – թեամբ Ֆլորանս Մարտիրոսեանի (Ամե – րիկա ծնած) կը մեկնաբանէ Արեւագալի չարականները, ինչպէս նաեւ Բ. Կանաչ– եանի «Նանոր»ը:

Կոմիտասի նուիրուած իր աւարտաճա – ռին վերաբերող մեր հարցումին պատաս– խանելով արուեստագէտը նշեց, որ ան պիտի բովանդակէ տոհմիկ երաժշտու – թեան մասին Կոմիտասի դրութեանց եւ տուած դասախօսութիւններուն անդրադարձը՝ թարգմանութիւնը՝ բացատրութիւննե – րով եւ ծանօթագրութիւններով, ինչպէս նաեւ անոր արուեստին վերլուծումը: Նոյն ատեն ան կը պատրաստէ հայ երա– ժըշտութեան պատմութեան դասագիրք մը (անգլերէն), որուն պիտի կցէ ընդար– ձակ մատենագիտութիւն մը, առաւելա – գոյնս օգտակար հանդիսանալու համար ամերիկացի ընթերցողին: Գիրքը բաժ – նուած է երեք դլխաւոր մասերու՝ հոգե– ւոր, ժողովրդական եւ քաղաքային երա– ժըշտութիւն: Ցայժմ հրապարակ հանած է 12 սալեր:

×

Փարիզ, Փետրուար 4–ի երեկոյթին, Շահան Արծրունի հանդէս եկաւ ինքնա – տիպ յայտագրով մը, բաղկացած միայն հայ երաժիշտներու գործերէն: Առաջին բաժնին մէջ ան ծանօթացուց Արամ Խա– չատուրեանի, Կոմիտասի եւ Ալան Ցովհան– նէսի դաշնակի համար գրած գործերը, չեշտելով անոնց արուեստին յատկանիշ – ները: Իւրաքանչիւր հեղինակի մասին կենսագրական համառօտ տեղեկութիւն – ներ տալէ եւ անոր դերը չեշտելէ ետք դաշնակահարը մեկնաբանեց Կոմիտասի դաշնակի միակ գործը՝ Վեց պարեր, ե– րեւան հանելով ստեղծագործութեան պարզ ու մաքուր հնչիւններու խտացած վեհութիւնը եւ հաղորդելով անոր ազ – գային երանգը: Հարուստ երեւակայու – թեամբ եւ մեկնաբանական անհատակա – նութեամբ նուագեց Խաչատուրեանի Թոքա– քան, 1927–ին գրած մէկ պոէմը եւ Սո– նաթինը: Ցայտնութիւն էին ամերիկա – հայ երաժիշտ Ալան Ցովհաննէսի գործե– րը, զորս ունկնդրելու առիթներ յաճախ չեն ընծայուած Փարիզի մէջ: Երաժիշ – տին ստեղծագործութիւնները կը կրեն ա– ռատաձեւաբար Արեւելքի դրոշմը եւ միտքիմ նկարագիրը մը ու խորք ունին: Դաշնակա– հարը կրցաւ հարազատութեամբ վերար – տադրել Ալան Ցովհաննէսի դաշնակի հա– մար գրած առաջին գործերէն մէկը՝ Մո– գական սրինգը, Գիշերային զանգակը (ճափոնական երաժշտութեան ոճով յօ – րինում մը, որ դաշնակի լարերուն վրայ նուագուեցաւ), Ժողովրդական մեղեդի մը եւ Ախթամարը (երկու մասերէ բաղ – կացած):

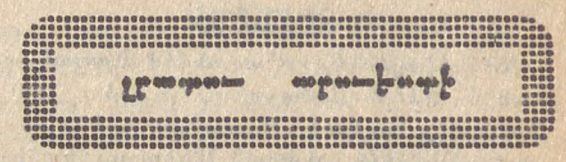
Ցայտագրին երկրորդ բաժնին Շահան Արծրունի ներկայացուց տասը հեղինակ – ներ՝ Հայատանէն թէ Սփիւռքէն, նշե – լով անոնցմէ իւրաքանչիւրի արուեստին յատկանիշները: Այսպէս, Սայաթ – Նո– վայի Քամանչաի, Ալ· Սպենդիարեանի ֆիգելիի, Սարգիս Բարխուդարեանի Նազ պարի եւ Ա· Բաբաջանեանի Վաղարշա – պատի պարի մեկնաբանութիւններէն ետք դաշնակահարը նուագեց Լևոն Ատոուածա– տրեանէն յառաջապահ գործ մը: Ցաջորդ հեղինակն էր Քարոլ Միքուլի, որուն հայկական ծագումը յայտնութիւն մըն էր ներկաներուն համար:

Հոս, հարկ է ճշդում մը կատարել: Շահան Արծրունի խօսելով Միքուլիի մա– սին յիշեց, թէ ան լեհահայ երաժիշտ մըն է: Օրուան առթիւ պատրաստուած յայ – տագրին մէջ ալ տպուած էր լեհահայ Միկուլի: Քարոլ Միքուլի (1821 – 1897) ռումանահայ է· ծնած՝ Պուքովինայի չրջանը: Շառաւիղն է ԺԲ· դարուն Մոլ– տաւիա հաստատուած Միքուլի – Աքսին– եան ընտանիքին: Դաշնակի դասեր առած է ժամանակի անուանի արուեստագէտէ մը՝ Ֆրանց Քոլպէրկէ: Երաժշտական ու– սումը առած է նախ Վիէննա, ապա՝ Փա– րիզ, ուր յաջողած է ըլլալ Շոփէնի նա – խընտրեալ աշակերտներէն մէկը (հոսկէ՝ դուցէ, Աբծրունիի չփոթը): 1848–ին վե– րադառնալով իր ծննդավայրը Միքուլի սկսած է մոլտաւ գիւղացիներէ եւ նուա– դածուներէ հաւաքել ռումէն ժողովրդա– կան երաժշտական մեղեդիներ, զորս ամ– փոփած է «ռումանական ազգային 48 մե– ղեդիներ» հաւաքածոյին մէջ (4 հատոր, Ֆրանսերէն): Իր երաժշտագիտական մե– ծագոյն ժառանգը եղած են խնամքով խմբագրուած Շոփէնի դաշնակի գործե – րուն 17 հատորները, զորս մասնագէտ – ները համարած են Շոփէնի երաժշտական մտածումին ամէնէն հարազատ արտայայ– տութիւնը: Միքուլի 1857–էն մինչեւ իր մահը ապրած է Լեմպէրկ, ուր հիմնած է երաժշտանոց մը, որուն տնօրէնը եղած է: Թաղուած է տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ գերեզմանատունը:

Ցայտագրի վերջին բաժնին Շահան Արծրունի մեկնաբանեց էտկառ Մանասէն դողտրիկ Սիւիթ մը, Սիրվարդ Գարա – մանուկի Ատմիրասիոնը, որ իսկապէս սքանչելի ստեղծագործութիւն մըն էր, Արա Պարթեւեանի Օրօրը եւ Ալիսիա Թերզեանի Թոքաքան, զոր արժանացա– ւոր ընդունելութեան արժանացուց հե– ղինակուհին: Ամէն մէկ հատուածի ար– տասանութենէն առաջ Շահան Արծրունի կարդաց հեղինակին կենսագրականը եւ ստեղծագործութեան մասին տեղեկութիւ – ններ տուաւ: Ամբողջ նուագահանդէսը ձայնագրուած է Ֆրանսական Ռատիոյի կողմէ, որ ծրագրած է հաղորդել զայն իր ամերիկեան ալիքներով:

Ցաջորդ օրը, Շաբաթ, Փետրուար 6–ին, Շահան Արծրունի նուագահանդէս տուաւ Նիւ – Եորքի Ալիս Թալ Էյ Փի վարժա– րանին մէջ, ներկայացնելով Ալան Ցովհան– նէսի, Կոմիտասի եւ Արամ Խաչատուրեանի գործերը: Ներկաներուն մէջ կային Ալիսիա Թերզեան, Սիրվարդ Գարամանուկի Ատմիրասիոնի եւ Ալիսիա Թերզեանի Թոքաքան մեկնաբա – նութեան մէջ դաշնակահարը ներկայա – ցաւ իբրեւ թէքնիք զժուարութիւններու յաղթահարող, երաժշտական հնչիւննե – րու եւ գոյներու բազմազանութիւնը բաւ – րեզացնող, մերթ փխրուն ու վճիտ, մերթ ալ ուժական ու փոթորկոտ արուեստա – գէտ, որ ունի երաժշտական երկը «կար– գալ»ու ճաշակը, անոր խորքը թափան – ցելու արուեստը եւ իր զգացումները ուն– կընդիրներուն պարտադրելու անհատա – կանութիւնը:

ՀՐԱՆԴ Ա.ՃԷՄԵԱՆ

ԱՆԱԾԱԿ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի կալըրի Ֆնաբ էքթուալի (*) մէջ, Փետրուար 16–էն Մարտ 27, տեղի կ'ունենայ Ծաժակ Օհանեանի լուսանկար– չական ցուցահանդէսը: Արուեստագէտ լուսանկարիչը, որուն գործունէութեան եւ արուեստին անդրադարձած ենք այլ առիթներով, այս սիւնակներուն մէջ, այս անգամ կը ցուցադրէ չորս գլխաւոր նիւ– թերու շրջագիծին մէջ մտնող նկարներ՝ սեւ ու ճերմակ, զորս առած է իր ճամ – բորդութիւններու եւ ունեցած հանդի – պումներու ընթացքին: Ծաժակ Օհանեան կը նկարէ արմատախիլ բազմութիւնները, համեատ, փողոցներու զաւակներ, մայ – թերու վրայ ապրող ժողովուրդ մը, մոռ– ցուածները եւ այլն: Ցորս աշխարհներ՝ Ալժերիա, Նիւ – Եորք, Վենետիկ եւ դնչուներ, լուսարձակի տակ առնուած ցոյց կուտան լուսանկարիչին հետաքրք– քրութեան հորիզոնը, անոր մարդասի – րական ապրումները: Իւրաքանչիւր նկար երեւան կը հանէ դառնութիւն մը, անար– դարութիւն մը, ողբերդութիւն մը ու ա– ռօրեայ կեանքի զանազան երեւոյթներ:

(*) 26, avenue de Wagram, Paris 8e

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՊՈՑՏ ՑՈՒԼՈՒՆՔՈՎ ԳԼՈՒԽԸ

Պահակները թէեւ կը սիրէին հետն իյ– նալ եւ, սակայն, իրենց մէջ գաղտնի յարգանք մը ունէին անոր Հանդէպ, որով– հետեւ գիտէին, որ Ճանճոտ Պօղոս առե– նօք չատ վարպետ պղնձագործ եղած էր:

– Օղի մը Աւաքել, – ու չգիտէին, թէ Ճանճոտ Պօղոս ինչպէ՞ս գրամ կը ճա – րէր գինովնալու եւ լաւ գինովնալու հա– մար:

Այդ գիշեր բան մը կար, որ գինքը ար– թուն կը պահէր: Տեսած էր ցորեկի հանդ– իսաւորութիւնը: Շատ բան մոռցած էր, կ'ուզէր մոռնալ նաեւ այդ: Այդ խակ պատճառով աւելի չատ խմեց: Ո՛վ գիտէ, թերեւս օղին չատ թունդ չէր, որովհե– տեւ ցորեկի հանդիսաւորութիւնը, մա – նաւանդ քիւրտ կնոջ բռնած գլուխը կ'ը – տես իր գլխին մէջ դանդաղ չարժում մը առաջ բերած էին այնպէս, ինչպէս մե– ղուներու վեթակ մը գիշեր ժամա – նակ:

– Օղի մը, Աւաքել:

Այդ պահուն էր որ կարծես իր ական– ջին հնչեւ կառապան Միքոյի ձայնը, որ կը խօսէր Կարպիսին եւ մաւաճառ Կիւ– րեղին.

– Մենք լէ ազդ ենք, հէ՞...

Այո՛, այե՛, բան մը կար, որ այդ գի – շեր Ճանճոտ Պօղոսը արթուն կը պահէր, նոյնիսկ մտածելու վտանգին մէջ կը ձը– գէր: Մտածեց թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէր, Միքօն ըսելով. «Մենք էլ ազդ ենք, հէ՞»:

Պօղոս կռահեց որ Կարպիսի, Միքոյի եւ Կիւրեղի միջեւ բան մը կը կատար – ուէր: Ու պահ մը մտքէն չանցաւ պո – ռալ.

– Օղի մը, Աւաքել:

Պօղոս կորսնցուցած էր ամէն բան, կորսնցուցած էր դիրք, պատիւ, հարըս– տութիւն, կին, արհեստ: Օր մը օրանց ափսոսած չէր եւ, սակայն, այդ պահուն զգաց, որ իր մէջ բան մը կար որ կեն – դանի էր ու նոյնիսկ անծանօթ: Բան մը, որ գիւակի նման անձի մը մէջ իսկ պա– հած էր իր գոյութիւնը: Ան զգաց այդ, ինչպէս պիտի զգար կոյր մը արեւի ա– զօտ ճերմակութիւնը իր կոպերուն վը – րայ:

– Հապա ֆէյնէրին լո՞յսը, – հարցուց մաւաճառ Կիւրեղը:

– Ես քիչ առաջ էն տեղէն անցայ: Մուտքի լոյսը մինչեւ էնտեղ չի հաս – նիր: Գլուխը սանքէ մուրթի մէջ է, – ըսաւ բեռնակիր Կարպիսը:

Բայց կար էն գժուար մասը, գլխաւոր մուտքի երեք ժանտարմ պահակները, նաեւ բակի պահակը:

Մզկիթին մօտ երկու ատրճանակ պիտի պարպէին: Անտարակոյս, չատ յանդուգն գործ էր, քան գլխաւոր աշխատանքը, մանաւանդ կառավարական չէնքին մօտ, ուր լեցուն էին պահակները: Եթէ բռնե – լու ըլլային, պիտի հասկնային ամէն բան:

Միքօ, Կարպիս եւ Կիւրեղ լռեցին եր – կար: Այդ լռութեան մէջ էր, որ Կարպիս յանկարծ նկատեց թէ Ճանճոտ Պօղոս ինչ– պէս իրենց կը նայէր: Անոր կոպերը այդ– քան բաց տեսած չէր բնաւ: Կարպիսին այնպէս թուեցաւ, որ մեռել մը դագաղին մէջէն արթնցած էր յանկարծ: Այդ վի – ճակին մէջ ոչ ոք տեսած էր Ճանճոտ Պօ– ղոսը:

Անտարակոյս, ոչ ոք նկատեց, որ անոր աչքերուն մէջ կային Միքոյի բառերը· «Մենք լէ ազդ ենք, հէ՞»:

Կարպիս կասկածեցաւ Ճանճոտ Պօղոսի այդ երեւոյթէն, կարծես մտիկ ըրած, կռահած էր բան մը:

Ուչ ատեն Կարպիս, Միքօ եւ Կիւրեղ դուրս ելան դինետունէն: Նամակատան աղբիւրին մօտ պիտի հանդիպէին Զափ – րատին, իսկ Կիւրեղն ալ՝ Տէր Յուսիկ քահանային գացած էր:

Ցորենի հրապարակին մէկ փողոցը մը– տած էին, երբ տեսան որ իրենց եռուէն մէկը կուգար: Հեռուէն ճանչցան: Ճան– ճոտ Պօղոսն էր, որ ֆէյնէրի մը տակէն երերալով իրենց կը հետեւէր:

(Շար· 502)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ամերիկայէն Օր. Փառանձեմ Աբգարեան – եան եւ Տիկին Սանդուխտ Պիւլպիւլ 200 Ֆրանք կը նուիրեն «Ծառաչ»ին իրենց սիրելի զաւմիկին Վահան Մեծատուրեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Մնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– ԵԱՆՑի Պրիճի Ակումբէն 500, Ֆրանս. Մշակ. Միութենէն 500 Ֆրանք, Սերովբէ Գալֆեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Նախորդ յանկէն մէջ ալ պ. Մոսոիչեանի նուէրը պէտք է ըլլար 200 Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները. – Յակոբ Տուազեանի հոգեհանդստեան առթիւ՝ Տիկին Եղիսաբէթ Տուազեան 100, Ֆ., Աննա Գաբրիէլեանի հոգեհանդիստեան առթիւ՝ պ. Սահակ Գաբրիէլեան եւ զաւակները 300 Ֆրանք, Խորէն Տէրտէրեանի յիշատակին՝ Տիկին Տէրտէրեան 50 Ֆ., Հայկազ Քէղնեանի յիշատակին՝ Տիկին Փիլոր Քէղճեան 200, Աչճեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կարապետեան, Գէորգ, Պարգեւ եւ Մարի Քէղճեան 100-ական Ֆ.:

ՊՈՒԼՎ. ՕՍՍՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օսոման Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ կիրակի Փետրուար 21–ին հանդիսաւոր պատարագ եւ ընդհանուր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ առ ի երախտագիտութիւն բոլոր այն կրօնական հայրերուն եւ թաղիս ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայած, գոր – ծած ու անցած են:

«ՅԱՌԱՋ»Ի

Ընթացիկ Ազդարու Սակագինը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10–ԷՆ Ի ՎԵՐ

Մահագդ	250 (294)
Հոգեհանգիստ	125 (147)
Շնորհակալիք	125 (147)
Հարսնիք, Նշանտուք	150 (176·40)
Ծնունդ	150 (176·40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 17·6% ԹԷ·ՎԷ·Ա· (տե՛ս փակագիծի մէջ ընդհ· գումարը):

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարգարիտ Ինճէեան իր ամուսնոյն Թաթուլ Ինճէեանի եւ ծնողացը անմոռանալի յիշատակին կը նուիրէ Ազգատախնամին 100, կարմիր Խաչին 100 եւ «Ծառաչ»ին 100 Ֆ., (ստանալ «Ծառաչ»էն):

ՆՈՒԷՐ

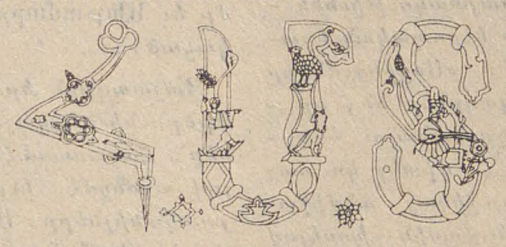
Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին եւ զաւակները 1500 Ֆ· նուիրած են Իսիի Եկեքեցւոյ վերանորոգութեան ի նպաստ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆլոր–ի չաւ որակաւոր բանուորուհիներ, տունը աշխատելու համար: Աշխատանքը ապահովուած է ամբողջ տարուան համար:

KAZAZIAN

40,rue des Jeûneurs, 75002 Paris

et

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

présentent

DIMANCHE 28 FEVRIER à 14 h. 30 précises

THEATRE FONTAINE

10, rue Fontaine Paris 9ème

"Namouss"

de CHIRVANZADÉ

mise en scène de VAHE ZEKIAN

Les billets sont en vente :

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS 17, rue Bleue, 75009 Paris

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, 75009 Paris

CHIRAK 26, rue de Trévise, 75009 Paris

SERAF 31, rue de Cléry, 75002 Paris

STÉ. F. 4 69, rue d'Aboukir, 75002 Paris (1er étage)

STATION 229

229-231, RUE LA FAYETTE, 75010 PARIS

tél. 208 14 46 - 205 75 95 M. Louis Blanc

Հայկ. հաստատութիւնը կառնսի իր սպասարկութեան քով յարդելի յաճախորդներուն տրամադրութեան տակ կը դնէ կառքի կազմածներու խանութը, ուր պիտի գտնէք. –

— ACCESSOIRES, PIECES DETACHEES –10%
— BATTERIES -- 30% PNEUS MICHELIN
— AUTO-RADIOS, CASSETTES
BLAUPUNKT, PHILIPS, PIONEER, SCHNEIDER, HITACHI, SHARP
ainsi que VIDEO, HI-FI CHAINE, TELEVISION, ELECTRO-MENAGERS
(sur commande) A DES PRIX SANS CONCURRENCE.

Նախքան որեւէ որոշում տալը մեզի հետ խորհրդակցիլը օգտակար է ձեզի: Փակ է կիրակի, բաց է ամէն օր 7էն 19:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲ

ENSEMBLE
DE MUSIQUE ARMENIENNE

- RUBEN HAROUTIUNIAN; *tar et chant*
- ARAM KEROVPYAN; *qanoun*
- VIRGINIA PATTIE; *chant*
- MAHMOUD TABRIZI; *kamantcha*
- EDMOND ZARTARIAN; *dehol*

du 16 Février au 6 Mars à 22 h.
sauf dimanche et lundi
à LA VIEILLE GRILLE
1, rue du Puits de l'Ermite
75005 Paris métro : Monge

51-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Փարիզեան Շրջանի
ԱՐԵՆՈՑՆԵՐՈՒ, ԹԻԻԿՆԵՐՈՒ, ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ և ԳԱՑԼԻԿՆԵՐՈՒ կողմէ
եւ Մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆ – ՏԷՍԻՆ Շրջանին

Կիրակի, Մարտ 7, ժամը 14·30–ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint - Dominique - Paris 7e Métro: Invalides

Համաշխարհային Սկաուտական Շարժման 75-րդ տարեդարձին նուիրուած յայտագիր. մասնակցութեամբ՝ ֆրանսական եւ եւրոպական Սկաուտական Շարժումներու ներկայացուցիչներուն:

Սկաուտական նուագախումբ, հայկական պարեր, հայերէն զուարճութիւններ, սկաուտական բեմական խաղեր եւ ներկայացումներ:

Մուտք 30Ֆ· Երախաներուն մուտքը ձրի է

CENTRE CULTUREL ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

CONFÉRENCE

Jeudi 18 Février à 21 heures

« LES ARMENIENS ET LES FRANÇAIS DURANT LES CROISADES »

par le Prof. GERARD DEDEYAN de l'Université de Montpellier

×

à 19 h. 45 Dîner, participation 50 F
inscription avant le 15 février au plus tard

Dimanche 21 Février à 15 h. 30

CONFERENCE

« LE ROLE DE LA PRESSE ARMENIENNE EN FRANCE ET LA CONTRIBUTION

de SCHAVARCH MISSAKIAN et de son journal HARATCH

par PAPKEN CAVEZ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

Փետրուար 18, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ նոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ բանախօսութիւն երեկոյեան ժամը 21–ին:

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ, Մարսէյլ, վարչութեան նախաձեռնութեամբ Փետրուար 18, առաւօտեան ժամը 10–ին տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ Վարդանանց Տօնախմբութեան առթիւ:

Կը պատարագէ՝ Նշան քհնյ. Գույումճեան (հոգեւոր հովիւ Պուլվառ Օսոյի):

Կը քարոզէ՝ Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան (հոգեւոր հովիւ Սէն Լուի):

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Թիւլիէթ Եըլմազեանի:

Իսկ երեկոյեան ժամը 21–ին նոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ՝ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ Փրոֆ. Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Գարեգին վրդ. Պէքճեանի կողմէ:

Այս գոյդ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի մեր ազգային ժողովուրդը ներկայ գտնուելու սոյն ազգային մեծ տօնին:

OPTIMA Tours

Voyage en ARMÉNIE du 21 Avril au 5 Mai

Cérémonie du 24 AVRIL 1982

UNION DES ANCIENS ELEVES SAMUEL - MOORAT

Pour la première fois depuis sa création, l'Union des Anciens Elèves du Collège Samuel - Moorat, organise un voyage en Arménie.

Pour de multiples raisons, ce voyage sera exceptionnel. Le succès de cette entreprise permettra de faire un vol direct PARIS — EREVAN et simplifiera toutes les attentes ou formalités que nécessitera le passage par Moscou lors du retour.

Ce voyage est placé sous le signe de la rencontre, aussi tous les anciens du Collège, leur famille et leurs amis seront les bienvenus.

Compte tenu du nombre limité de places dont nous disposons, les inscriptions seront terminées courant Décembre et nous vous recommandons de vous inscrire au plus tôt.

Départ pour le 24 AVRIL des Anciens Combattants

avec Banquet - Gala spécial offert le 25 Avril.

DU 21 AVRIL AU 5 MAI 1982

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67-69 Rue Quincampoix (angle Rue Rambuteau) 75004 Paris — Tél.: 274 27 20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel Telex : 211 324 F.

— Pour les ANCIENS COMBATTANTS: Monsieur KEHAYAN
124, Avenue Henri Barbusse — 92140 CLAMART; Tél. 642. 73. 10

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
16
MARDI
16 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանգա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.106

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.106

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐ ԿՈՉ Կ'ԸՆԵՆ

ԷՃԷՎԻՏ ՅՈՒԵՏԵՍ Է

Ըստ Թրքական Աքաժանս գործակալութեան, 1980 Սեպտ. 12–էն ի վեր ձերբակալուածներու թիւը 24.377–ի հասած է։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, որու լուրե – րու դիմաւոր հիմը կը կազմէ վարչապետ Ուլուսուի տարեվերջի տեղեկագիրը, 7034 հոգի ալ առժամեայ ձերբակալութեան ենթակայ են (ներկայիս՝ 45 օր)։ Կը հաստատուի որ չարչարանքի 390 բողոք եղած է եւ 115–ը՝ մերժուած։ 37 պարապայ զոհ առիթ տուած են։ Նախկին 13 խորհրդարանական եւ սենատքայի 64 ղեկավարներ պաշտօնապէս բանտ են։ Իշխանութիւններուն համար քաղաքական բանտարկեալ չկայ, 31 հազար հոգիները ձերբակալուած են «ահաբեկչական արարք – ներու համար»կամ «ժողովրդական կարգերը տապալելու փորձի, յեղափոխական պայքարով մարքս – լենինեան պիտակին տակ»։

Տրուած այս թիւը, չի վերաբերիր ազատութենէ զրկուած անձերու թիւին, որ ինչպէս յայտարարած է սահմանադրական ժողովին առջեւ, Արդարութեան նախարարին կցորդը՝ Գասիֆօղլու, 25–ի եւ 150 հազարի միջեւ է։

Ֆրանսացի 150 վաստաբաններ կոչ մը ըրած են պահանջելով մարդկային իրաւանց վերահաստատումը Թուրքիոյ մէջ։ Կը չեշտեն որ «զինուորական պետական հարուածէն ի վեր, կենսական ազատութիւնները յարձակման ենթակայ են՝ քաղաքական կամ ընկերակցական որեւէ գործունէութեան արգելք, ընդհ. ժողովրդավար կազմակերպութեանց, ձերբակալութիւն, չարչարանք, կարծիքի կամ խղճի յանցանքներու դատ – տեր, ուր մահապատիժներ կը պահանջուին»։

Նախկին նախարարապետ Պիւլէնթ Էճեվիտ, որ Փետր. 1-ին եւս բանտէն, յայտարարած է թէ «Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութեան վերադառնալու բոլոր ջանքերն ու կամուրջները քանդուած են»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ժողովի նստան չաբաթավերջին Սիւռէյի մէջ (փարիզեան արուարձան) քննելու համար կուսակցութեան դերը կառավարութեան նկատմամբ եւ երկրին մէջ։ Ժոսփէն չեշտեց թէ իր կուսակցութիւնը «պիս – կառա – վարութիւն մը չէ», աշխատանք մը ունին տանելիք, զոր ոչ ոք կրնայ ընել։ Զաղկեց Հ. Հ. Հ.ի պարագլուխը՝ Շիրաք, որու «ուժը՝ պատեհապաշտութիւնն է, որ նաեւ իր տկարութիւնը պիտի ըլլայ»։ Հաստատելով հանդերձ տարակարծու – թիւնները գոհ են համայնավար նախարարներու ներկայութենէն։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ նոր միջադէպեր պատահած են։ Զինուորական վարչակարգի Հաստատման 2–րդ ամսեակը «նշուեցաւ» Փողնանի մէջ, ուր ցոյցեր տեղի ունեցած են եւ 194 հոգի ձերբակալուած է, որոնց 162ը՝ անմիջապէս ալ դատուած։ Հանրային բոլոր վայրերը փակուած են։

ՊԱՊԸ Նիժերիա կ'այցելէր չաբաթա – վերջին։ Ափրիկեան այս շրջապտոյտը հինգ օր պիտի տեւէ, երկրի մը մէջ, ուր կաթոզիկէները փոքրամասնութիւն կը կազմեն։ Հանդիպումներ ունեցաւ մահմետական կրօնապետներու հետ, պատրաստ մատոյց Քատունա եւ 96 քահանայ ձեռնադրեց։

ՍՍԼՎԱՏՈՐԻ նուիրուած ամերիկեան յայտագրի մը սփռումը, հեռատեսիլէն բաւական իրարանցում ստեղծած է Միացեալ – Նահանգներու մէջ, որովհետեւ ամերիկացի զինուորական հինգ խորհրդատու տեսնուած է՝ զինուած հրացաններով։ Արտասահմանի օգնութեան օրէնքը չարտօներ ամերիկացի խորհրդատուներուն կռիւներուն մասնակցիլ կամ զէնք կրել։

ՓԱՐԻԶի մէջ երկու նախարարական չէնքերու դէմ յարձակումներ կատարուած են Կիրակի օր, արարքներուն տէր եղած է նոր ուժերու կուսակցութիւնը (ծայրայեղ – ա՛ջ)։ Ազգ. Համակամու – թեան եւ փոխադրութեանց նախարարութեան եւ փոխադրութեանց նախարարութիւններն են, որ թիրախ էին այս ա – րարքներուն, որոնց նպատակ տրուած է՝ համայնավար նախարարներու հեռացումը։

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ Կոլանը, դրաւուած Իս – րայէլի կողմէ, բոլորովին անշարժու – թեան մատնուած է Տիւրզիներու ընդհ. գործադուլին հետեւանքով։ Այս չարժու – մը ծայր տուած է չորս Տիւրզիներու ձերբակալութեան ի պատասխան։

ԽՈՄԷյՆիի 15 օրուան համար ընկած է բոլոր ժամադրութիւնները։ Կ'ըսուի թէ յաջորդութիւնը կը պատրաստուի եւ հաւանաբար առանձնուի երբեակ խմբակի մը կողմէ։

«ՄԱԹԻՆ»ի թղթակիցը, «Ուքրէյնի մէջ ծեծի ենթարկուած է փողոցը «անծա – նօթներու» կողմէ, երբ կը փորձեր երթալ Պարաշիւի տունը։ Այս վերջինը կ'ուզէ ազատ սենտիքա մը հիմնել։

ՄՈՆԹԷ – ԴԱՐԼՈՑի հեռատեսիլի մի – ջազգային փառատօնին, երկու մրցանակի արժանացաւ Ֆրանսական հեռատեսիլի «Մանիլլայի մայթերը», որ հաղորդակցութեան նախարարին բողոքին տուն տրուած էր, երբ ներկայացուեցաւ Թ.Ֆ 1–ի վրայ։ Մանկական պոռնկութեան վերաբերող այս նիւթին հեղինակներն էին՝ Ֆ. Տըպլրէ եւ Ժաք Գարբրիէլեան, որոնք ստացան, ուրեմն, մակաղիններու միջազգային քննադատութեան եւ այժ – մէական յայտագրերու իւնտա մրցանակները։

ՔՈՐՍԻԿԱՑի մէջ Հինգշաբթիէն Ուր – բաթ լուսնալիք գիշերը լինը եղեռնափորձ եւ զանազան պայթումներ իրարու յա – ջորդած են։ Զինուորական մը մեռած է, ուրիշ մը վիրաւորուած։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏ. 5 – 8)

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԲԱՌԱՐԱՆ

Հայաստանի Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս ընծայած է Արշամ Ասլանեանի եւ Յակոբ Գրգեարեանի կազմած «Հայկական ՍՍՀ աշխարհագրական անունների համառօտ բառարան»ը, որ կը բովանդակէ չուրջ վեց հազար բառ։ Գիրքին մէջ ներկայացուած են Խորհ. Հայաստանի վարչական շրջաններու, բնակավայրերու, լեռնաշղթաներու, դաշտերու, սարահարթերու եւ սարաւանդներու, գետերու եւ լիճերու, արուեստական ջրամբարներու եւ մեծ ջրանցքներու, պատմական աչքի զարնող յուշարձաններու ինչպէս ներկայիս ընդունուած, այնպէս ալ անցեալին գործածուած անուններ։

ՏՈՒՆ ՄԸ ԳՆԵԼ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկայի մէջ տուն մը գնելու համար ամենէն կարեւոր պայմանը ապրելավայրի ընտրութիւնն է։ Ամերիկայի մէջ ապրելավայրերը կը տարբերին իրարմէ ոչ միայն կլիմայական պայմաններով, այլ նաեւ ազգային, կրօնական, մշակութային եւ տնտեսական տարբերութիւններով։ Ուստի, նախքան տուն մը գնելու համար որոշում մը կայացնելը, ընտանիքի անդամները պէտք է ուսումնասիրեն ապրելավայրի մը ընտրութեան հետ կապուած բոլոր հարցերը։ Ամերիկայի մէջ ապրելավայրերը կրնան ընտրուիլ հետեւեալ հիմնական չորս տարբերութիւններուն համաձայն։

1. Ազգային տարբերութիւններ։ Ամերիկայի մէջ կան ազգային տարբեր խմբաւորումներ, որոնք կը ներկայացնեն ամերիկեան ընկերութեան տարբեր ազգային ծագումներ։ Ամերիկայի մէջ կան իտալական, հրեական, իռլանտական, գերմանական, սկանտինաւեան, հայկական, յունական, սլաւական, ասիական, սեւամորթ եւ այլ ազգային խմբաւորումներ։ Ամերիկայի մէջ ապրելավայրի մը ընտրութեան ատեն, ընտանիքը կրնայ ընտրել ապրելավայր մը, ուր ազգային խմբաւորումը իր ազգային ինքնութիւնը պահելու հնարաւորութիւնը ունի։

2. Կրօնական տարբերութիւններ։ Ամերիկայի մէջ կան կրօնական տարբեր խմբաւորումներ, որոնք կը ներկայացնեն ամերիկեան ընկերութեան տարբեր կրօնական ծագումներ։ Ամերիկայի մէջ կան կաթոլիկ, հրեայ, բողոքական, ուղղափառ, հայ առաքելական եւ այլ կրօնական խմբաւորումներ։ Ամերիկայի մէջ ապրելավայրի մը ընտրութեան ատեն, ընտանիքը կրնայ ընտրել ապրելավայր մը, ուր կրօնական խմբաւորումը իր կրօնական ինքնութիւնը պահելու հնարաւորութիւնը ունի։

3. Մշակութային տարբերութիւններ։ Ամերիկայի մէջ կան մշակութային տարբեր խմբաւորումներ, որոնք կը ներկայացնեն ամերիկեան ընկերութեան տարբեր մշակութային ծագումներ։ Ամերիկայի մէջ կան իտալական, հրեական, իռլանտական, գերմանական, սկանտինաւեան, հայկական, յունական, սլաւական, ասիական, սեւամորթ եւ այլ մշակութային խմբաւորումներ։ Ամերիկայի մէջ ապրելավայրի մը ընտրութեան ատեն, ընտանիքը կրնայ ընտրել ապրելավայր մը, ուր մշակութային խմբաւորումը իր մշակութային ինքնութիւնը պահելու հնարաւորութիւնը ունի։

4. Տնտեսական տարբերութիւններ։ Ամերիկայի մէջ կան տնտեսական տարբեր խմբաւորումներ, որոնք կը ներկայացնեն ամերիկեան ընկերութեան տարբեր տնտեսական ծագումներ։ Ամերիկայի մէջ կան իտալական, հրեական, իռլանտական, գերմանական, սկանտինաւեան, հայկական, յունական, սլաւական, ասիական, սեւամորթ եւ այլ տնտեսական խմբաւորումներ։ Ամերիկայի մէջ ապրելավայրի մը ընտրութեան ատեն, ընտանիքը կրնայ ընտրել ապրելավայր մը, ուր տնտեսական խմբաւորումը իր տնտեսական ինքնութիւնը պահելու հնարաւորութիւնը ունի։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Երբ կը Քաւագովուի Թալաթի Նշանաւոր Հեռագիրը

ԽՄԲ. – Ահմէթ Գապաճլը, ծանօթ գըրիչ մըն է Հայերուս, որուն ցմով յաճախ կը զբաղի։ «Թէրճիման»ի Փետր. 11–ի թիւին մէջ է, որ «պատմութեան էջ մը» խորագրին տակ վկայութեան կը բերէ հազարապետ Ազիզ Պէյի յուշատետրէն էջ մը, ուր գովէը կը հիւսուի Թալաթի հեռագրին եւ «Հայերու կատարած ջարդերը» կը նկարագրուին...

×

Քինախնդիր ու մոլեռանդ Հայերը, եւ հայ չէթէները, որոնց Սովետներուն կողմէ կազմակերպուած եւ նպաստաւոր – ուած ըլլալը այլեւս հաստատուած է, դրգռապատճառ ունին թուրք դիւանագէտները սպաննել։

«Թուրքերը 1915–ին 1·5 միլիոն Հայեր ջարդած են» կ'ըսեն։ Տրամաբանութեան, խղճի, եւ արդարութեան հետ որեւէ կապակցութիւն չունեցող պատմութեան ամէնէն անամօթ սուտն է ասիկա։ Եւ ահա ասոր համար մենք կ'ուզենք որ «Թուրք – Հայ բախում»ի հարցը իր պատճառներով եւ արդիւնքներովը քննուելէ վերջ արդիւնքի մը հասնելու համար, ձափոնի մէջ միջազգային պիտակի համագումար կը կազմակերպուի։

Այսօր ձեզի Սունկուր Հարովայի մեծ հայրը Հազարապետ Ազիզ Պէյին յուշատետրէն էջ մը պիտի ներկայացնեմ։ Պիտի տեսնէք որ։ –

«Ռուսերը, Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները Հայերը խաբելով եւ զինելով իրենց հրամանին ենթարկած են։ Սակայն Առաջին Աշխարհամարտի ընթացքին երբեակ համաձայնութեան դէմ մղած մեր պայքարի ընթացքին Հայերը անոնց չորրորդ զինակիցը ըլլալով մեզ պիտի զարնէին մեր կռնակէն։

Տրովաթայի Զիւռն պէս զմեզ մեր հայրենիքին մէջ խեղդելու ելած այս հայրենադաւերը փոխանակ հարուածելու «եկէք Թուրքիան առէք» պիտի ըսէ՞ինք։ Մեր հայրենիքը մեր գերեզմա՞նը պիտի դարձնէինք։

Հազարապետ Ազիզ Պէյ սպսէս կը դրէ։ –

«Պետութիւնը եւ ազգը ազատելու համար, նահատակ լուսահոգի Թալաթ Փաշայի իր նշանաւոր հեռագրով տուած հրամանին վրայ, Օսմանճըքի հրամանատարը ըլլալով Ամասիա, Թօքաթ եւ իրենց շրջաններու Թուրք – իսլամ բնակչութեան ամէն տեսակ խժդժութիւններ ընող հայ գոմիթաճիները հետապնդելով դէպի պատժելու պարտականութիւնը ստացայ։

Հայ գոմիթաճիները հետապնդելով մեր մտած Թրքական գիւղերուն մէջ տեսնուած վայրագութիւնները ինծի եւ իմ զինուորներուս հեղեղանման արցունքներ թափել տուած են, փորերնին ճեղքուած կիներ, գլուխնին չախչախուած երախաներ, հորերու մէջ թխմուելով խեղդուած սպիտակամօրուս ծերունիներ ամբողջ Անատոլուն եղերական ճչոցներու մէջ խեղդող Հայերու զուլումին քանի մը եւրոյթներն էին։

Այս գոմիթաճի յելուզակներու հետապընդմանը միջոցին մեր կատարած խուզարկութիւններուն ընթացքին Հայերու ապարանքներուն եւ եկեղեցիներուն մէջ մեծ քանակութեամբ զէնք, զինամթերք եւ մանաւանդ զինուորական համազգեստներ ձեռք անցուցինք։ Ինչ որ ցոյց կուտար թէ գոմիթաճիներու հրամանին տակ կազմակերպուած Հայերը կը պատրաստուէին խմբովին կռնակէն զարնելու օսմանեան բանակը։

Այս պատճառաւ էր որ կ'ըսեմ թէ աւելի վերջը Պեւլինի մէջ Հայերու կողմէ վաստրէն նահատակուած Թալաթ Փաշա իր հեռագիրը ճիշդ ժամանակին էր քաշած։ Այս հրամանով թէ Անատոլուն Հայոց զուլումէն ազատեցաւ եւ թէ եօթը ճակատներու վրայ կռուող մեր բանակը կռնակէն զարնուելու վտանգէն։

Կարճ խօսքով, հայկական դէպքը Օսմանեան բանակին իր ազգը սպաննող եւ զինքը ներսէն զարնելու սկսող հայրենադաւ չէթէներու դէմ փոխադարձ մէկ գործողութիւնն է միայն։

× «Թէրճիւման» Փետր. 14–ի իր թիւին մէջ կը հաղորդէ, որ Փետր. 13–ին տեղի ունեցած է Հրանդ Կիւզէլեանի դատավարութիւնը (կրկին յետաձգուած էր, ինչպէս հաղորդած էինք Յունուար 21–ի մեր թիւով) եւ ամբաստանութիւնը 4 տարի բանտարկութիւն պահանջած է։

ԿԱՊՐԻԷԼ ԱՐՈՒԽԻ ՄԱՀԸ

Քանի մը տող հազիւ տեղական մամուլին մէջ, ծանուցանելու համար հայազգի մեծ թատերագիրի մը՝ Կապրիէլ Արուխի մահը։ Միայն ժան - ժաք Կօթիէն է, որ քիչ մը երկար կ'անդրադառնայ, Շաբաթ փետր. 13–ի Ֆիկարօ–ին մէջ, լաւագոյնս նկարագրելով անոր անոյշ եւ հեզ նկարագրերը, դիպուկ խորագրի մը ներքեւ «դուրսդուրանքին կաթը» որ կը յիշուի յաճախ եւ որ այնքան կը յարմարի Արուխի։

×

Ծնած էր 1909–ին, Նոր – Նախիջեւան եւ Ֆրանսա գաղթած 1921ին, ընտանեօք։ Նախ պիտի յաճախէր Լուի – լը – Կռան լիսէն, ապա՝ Սոռպոն եւ 20 տարեկանին լրագրողի ասպարէզ մը փորձէր։ Փարիզէն Պարսից ծոց մոթոյով արշաւին թղթակցութիւնն ապահովելէ ետք, կը գրէ երկու վէպ եւ երկու թատերգութիւն՝ «Օրփէոս կամ Հրաշքներու վախը» եւ «Գորգեան հանգոյցը» որ ոչ ոքի առաջինը կը բեմադրէ Լուի Տիւքրէօ, 1943–ին եւ երկրորդը՝ Փիէռ Ֆրէնէ։ Անոնց կը յաջորդեն «ենթասպայ Հելմի պարահանդէսը», «Կէյօմ խորհրդակիցը»։ 1952–ին «լա Տամ տը Թրեֆլը»ը կը ներկայացնէ Միշէլ Վիթոլա, 1956–ին՝ «զիս վարպետ, կանչեցէք», 1959–ին «Կոկ եւ Մակոկ» (Ֆրանսուա Փէռիէ), 1960–ին «Մեղրի համ մը», նաեւ շատ գեղեցիկ՝ «Փօլին կամ ծովուն փրփուրը» եւ այլ – քան ուրիշներ, շուրջ 25 թատերգութիւն, որոնք ամէնէն կարեւոր ամբողջութիւնը կը կազմեն Ֆրանսական ժամանակակից թատերգութեան։

Կօթիէ կը խօսի իր մասին. – Երբեք չէ բողոքած, դժգոհած կարծիքի մը կամ անարդարութեան մը առթիւ, երբեք դառնութիւն, նախանձ ցոյց չէ տուած։ ...Եւ սակայն յաճախ պատահած է, որ զինքը արժոյ կամ չարժոյը աւելի բախտ ունենայ, աւելի լաւ տեղաւորէ կամ արժեւորէ իր գործը։ Արուխ չէր գիտեր էնթրիկը կամ նոյնիսկ պարզ դիմումին արուեստը, բան չէր ուզեր, չէր գիտեր տնօրէն մը, բեմադիր մը, դերասանները կամ պաշտօնակիցները նեղել»։

Կապրիէլ Արուխ, բուն անունով՝ Արուչեան, ազնիւ սրամիտ եւ հաղորդական անձ մըն էր։ Ի. Աշխարհամարտի վաղորդայնին էր որ «Ցառաջ» տեսակցութիւն մը կ'ունենար իրեն հետ։ Թատրոնի եւ անոր գլխաւոր ազդակին՝ տիտղոսի բնազդն ունէր։ Իր վերջին գործն էր՝ «Այո՛» որ, կ'ըսէ Կօթիէ, վերջին համակերպում մը չէր ճակատագրին այլ՝ կամքի մը արտայայտութիւնը գերին եւ իր փիլիսոփայութեան՝ այո՛ կեանքին։

×

Ծուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի, Փետրուար 16, ժամը 8.30–ին Փարիզի Ս. Ցովհ. – Մկրտիչ եկեղեցին։

վաստրէն նահատակուած Թալաթ Փաշա իր հեռագիրը ճիշդ ժամանակին էր քաշած։ Այս հրամանով թէ Անատոլուն Հայոց զուլումէն ազատեցաւ եւ թէ եօթը ճակատներու վրայ կռուող մեր բանակը կռնակէն զարնուելու վտանգէն։

Կարճ խօսքով, հայկական դէպքը Օսմանեան բանակին իր ազգը սպաննող եւ զինքը ներսէն զարնելու սկսող հայրենադաւ չէթէներու դէմ փոխադարձ մէկ գործողութիւնն է միայն։

× «Թէրճիւման» Փետր. 14–ի իր թիւին մէջ կը հաղորդէ, որ Փետր. 13–ին տեղի ունեցած է Հրանդ Կիւզէլեանի դատավարութիւնը (կրկին յետաձգուած էր, ինչպէս հաղորդած էինք Յունուար 21–ի մեր թիւով) եւ ամբաստանութիւնը 4 տարի բանտարկութիւն պահանջած է։

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ՁՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ, ԲԱՐԲԱՌՈՒՄ Է ԵՒ ՆԱ, ՈՎ ԿՈԽԿՐՏԵԼ Է ՁՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ»

(Բ. եւ վերջ)

Այսպիսով, հայկական հարցի վերա – բերեալ թուրք հեղինակների անիրազե – կութեան մասին իմ համոզուածութիւնը իարտիուած է ոչ թէ զգացմունքային մօտեցման, այլ իրական փաստերի հիման վրայ: Ինչ էլ որ թաքնուած լինի այս փաստի եռակում, պարզ է, որ նշանաւոր պատմաբան Պլոքի դիպուկ բնութագիրը – մարդ՝ ներկան բացատրելու համար ե – ռանդագին ձեւով անցեալին են դիմում միայն, որպէսզի աւելի համոզիչ արգա – բացնեն ներկան: Իսկ «Վատ մեկնաբան – ուած պատմութիւնը, – ինչպէս գրում է Պլոքը, – կարող է վերջ ի վերջոյ ան – վտահութիւն սերմանել պատմութեան նկատմամբ ընդհանրապէս...»:

Տիկին Տէմիրէլի գիրքը պատմութեան վատթարագոյն մեկնաբանութեան օրի – նակ է: Նման գրքերը հակայական վը – տանգ են պարունակում եւ այդ վը – տանգը տուեալ դէպքում՝ կախուած է թուրք երիտասարդ սերնդի գլխին, որն ըստ երեւոյթին անտեղեակ է իր երկրի ոչ հեռաւոր անցեալին, իսկ անտեղեա – կութիւնը անցեալին անխուսափելիօրէն յանգեցնում է ներկան չըմբռնելուն:

Նենգափոխելով եւ ազաւաղելով պատ – մութիւնը, «Հայկական Հարցը Թուրքիա – յում» գրքի հեղինակը հանդէս է գալիս դաղափարական հազաւաթի (1) մերօր – եայ առաջնորդի աննախանձելի կեցուած – քով, դիմելով էժանագին կրքերին ու սանձարձակ ատի զգացական «պատմելա – ձեւին», բորբոքելով ատոր բնազդներ եւ խռովելով թուրք քաղքենու երեւակայու – թիւնը: Կին, մայր եւ մանկավարժ լինե – լով, Տիկին Տէմիրը բնաւ չի մտահոգ – ւում իր երկրի երիտասարդ սերնդով, ո – րին ապակողմնորոշում է, եւ որին առե – լութիւն է ներարկում այնպիսի մի ժո – ղովրդի նկատմամբ, որն այնքան վե – հանձն դեր է խաղացել թուրքական քա – դաքակրթութեան մէջ, Թուրքիայի հա – սարակական եւ անտեսական կեանքում, նրա առաջադիմութեան ընթացքի մէջ:

Գրքի առաջաբանում հեղինակը բա – ցատրում է, թէ այն գրել է սպանուած իր որդու հանդէպ մայրական պարտքի թելադրանքով, որդի, որն իբր, ինքն է մօրը ծանօթացրել «տիրահոչակ Հայ – կական Հարցին»: Չնայած այս պնդում – ներին, ես չատ եմ ուզում մտածել, որ այդ տրակուատի գրելու պատիւը, այ – նուամենայնիւ, պատկանում է միայն եւ միայն իրեն՝ Տիկին Տէմիրէլին, քանզի մարդկային պատմամներից մէկը հնչում է այսպէս.

Մեռածների մասին կամ՝ լաւ կամ ո – չինչ:

Զաւակ կորցրած մօր վիշտը ոչ մի բա – նի հետ համեմատել չի կարելի, անհնար է այն սիրել, ժամանակն անգամ չի կարող այն մոռցել:

Բոլոր ժամանակներում եւ բոլոր հա – սարակարգերում սպանութիւնը համաչ – խարհային իրաւագիտութեան օրէնքնե – րով պատժուող ամենաանմարդկային, ա – մենաանընդունելի ոճրագործութիւնն է, ինչ պատճառաբանութիւն էլ որ ունենայ: Այս գրքի հեղինակի որդուն սպանողը, եթէ ազգութեամբ հայ է եղել, իր սպրած երկրի օրէնքով, հաւանօրէն, կրել է ար – դարացի պատիժ:

Թուրքական պետութեան դատարաննե – րում ամէն օր տասնեակ սպանութիւնների գործեր են լսւում, երբ ե՛ւ մեղադրեալը՝ մարդասպանը, ե՛ւ նրա զոհը, երկուսն էլ թուրք են: Բայց մի՞թէ սպանուածի մայրը պիտի ատի իր սեփական ժողո – վըրդին այն բանի համար, որ իր որդին զոհ է դնացել հայրենակցի ձեռքով: Ցաւոնի է, որ առուապանքներն աղնուա – ցնում են հոգով արի մարդկանց, իմաստ – նութիւն են հաղորդում նրանց: Յանկա – նալով, ինչպէս ինքն է գրում, ամբողջ աշխարհին պատմել իր դժբախտութեան մասին, կին, որ ապրել է մօր համար այդքան ծանր ողբերգութիւն, մայր, որ որդի է կորցրել եւ դաստիարակում է այլ մայրերի որդիների, իր անքուն գիշեր – ների ընթացքում մի՞թէ ոչ մի անգամ եա չի նայել, հայեացքը չի յառել այն արիւ – նալի անցեալին, որի մահաղոյն մշուշի մէջ թափառում են երեխաներից զրկը – ւած հարիւր – հազարաւոր հայ մայրերի եւ հարիւր – հազարաւոր հայ որբերի ուրուականները, այն որբերի, որոնց մի չնչին մասը միայն փրկուեց ու կարողա – յաւ ապրել:

Գրքի առաջաբանում կան տողեր, որոնք երեւի կարող էին ամբողջ յօրինուածի ընարանը դառնալ. «Եթէ հաշուի չառնէի համաշխարհային հասարակական կար – ծիքը, ես իմ կողմից եւս երկու հայ կը սպաննէի»: Այն ժամանակ 1915 թուակա – նին, Տիկին Տէմիրէլի հայրենակիցները հենց այդպէս էլ վարուեցին, հաշուի չա – ռան համաշխարհային հասարակայնու – թեան կարծիքը, որովհետեւ կամ նրանից աւելի պարզամիտ էին կամ աւելի ինքնա – վստահ:

Իր մտայղացումներում գրքի հեղինա – կը հեռու չի գնում երիտթուրք պարա – գլուխներից, որոնք հայկական հարցի լուծումը տեսնում էին Հայերին մինչեւ վերջին մարդը ոչնչացնելու մէջ (չկայ հայ – չկայ նաեւ հայկական հարց): Ելե – նորհիւ նրանց ոչ լիակատար իրագործը – ւած ծրագրին, աշխարհի հարուստ լե – զուներից մէկում ի յայտ եկաւ անթարզ – մանելի եւ աշխարհի ոչ մի ուրիշ լեզուում համազօրը չունեցող ՍՓԻՒՌՔ բառը: Օտար երկրներում դեղերելը Հայերի ազ – գային յատկանիշը չէ, ինչպէս պնդում է Տիկին Տէմիրը, այլ բռնի գործողութիւն, որի հետեւանքով աշխարհի չատ ժողո – վուրդներ ձեռք բերեցին Հայեր – համա – քաղաքացիներ, Հայեր, որոնք այսօր էլ համակուած են հայրենիքի կարօտով եւ հեռուից - հեռու ապրում են Մայր Հայ – րենիքում կատարուող ամէն իրագործու – թեամբ: Երիտթուրքական պատգամնե – րի ժառանգորդը (խօսքը Ն. Տէմիրէլ մա – սին է) որոշել է աւելի շրջահայեաց լի – նել՝ սպանելով բանիւ, իսկ յետոյ, եթէ Աստուած յաջողի, նաեւ՝ գործիւ:

Ի դէպ, Աստծու մասին: Առաջաբանում հեղինակը գրում է, որ լինելով խոհա – կան մահմեդական, կ'աշխատի պատ – ուով կատարել իր առջեւ դրած խնդիրը եւ վկայակոչում է Ալլահին, գիրքն ա – ւարտելով «Ուշքի եկէք, Թուրքեր» կո – չով: («Ուշքի եկէք», – այսինքն, չարու – նակեցէք Սուլթան Համիտի եւ երիտ – թուրքերի հայասպինչ ծրագիրը): Տիկին Տէմիրէլի պատուիրատուները նրա ձեռքը դրիչ տալով ու յաղողութիւն մաղթելով, երեւի նրան յանձնարարել էին առաջնոր – դուել թեւաւոր արտայայտութեամբ. «Գրիչ ունենալով, ով ասես, ինչ ասես կարող է գրել» (դեռեւս միջին դարերում չրջանառութեան մէջ մտցուած մի արտա – յայտութիւն, երբ այնքան առատ էին կեղծ փաստաթղթերը): Ի դէպ, Թուրք ու գրչի հետ միասին տիկնոջը մատուցել են նաեւ վաղօրոք գրաշմուած դաղափա – րական կառուցուածք՝ հակառուսական – նութիւն, հակահայկականութիւն:

Զսպելով իմ մէջ պոռթկացող զգաց – մունքները, ես կ'ուզենայի վերջին իմ տողերում ուղղակիօրէն դիմել այս գրքի հեղինակին՝ իբրեւ կնոջ, մօր, մանկա – վարժի:

Տիկին:

Իմ ժողովրդի գաղափարա – դեղագի – տական, բարոյական եւ բարոյագիտական աւանդոյթների, նրա հոգեւոր արժէքնե – րի համակարգում կարեւոր տեղ է գրա – ւում միջազգայնականութեան հասկացու – թիւնը, որը դարերի ընթացքում փո – խանցւում է սերնդից – սերունդ: Ահա թէ ինչու, չնայած դաժան ճակատագրին, պատմութեան ամենաողբերգական պա – հերին անգամ իմ ժողովուրդը երբեք հա – ւատը չի կորցրել մարդկութեան լաւա – գոյն իդէալների հանդէպ: Ահա թէ ին – չու, Տիկին, ամէն անգամ մտնելով լը – սարան եւ սկսելով դասախօսութիւնը թուրքական գրականութեան առեղծման ու զարդացման պատմութեան մասին, ես չեմ կարողանում առանց յուզմունքի խո – սել միջնադարեան թուրք բանաստեղծներ Եունուս Էմրէի, Ահմէտ Փաշայի, Ահմէտ Նեսիմի, Եուսուֆ Նապիի եւ չատ ուրիչ – ների ստեղծագործութեան մասին: Ես – բանց նուրբ, իմաստնութեամբ ու փիլի – սոփայութեամբ յագեցուած քնարերգու – թեան վերլուծութիւնը ես չեմ պատկե – րացնում համաշխարհային գրականու – թեան ընդհանուր ընթացքից դուրս, ա – ռանց նրանց համեմատելու միջնադարի հայ հումանիստ – բանաստեղծների վար – լուն համաստեղութեան հետ: Ընդ որում, ես օրինական հպարտութիւն եմ ապրում ինչպէս իմ, այնպէս էլ ձեր ժողովրդի բանաստեղծների համար, քանզի իսկա – կան մտածողների ստեղծագործութիւնը համայն մարդկութեան ոսկին է, դրանք այն յաւերժական կամուրջներն են, որոնք ընկած են ժողովուրդների միջեւ, մեր – ձեցնելով բոլոր ազգութիւնների մարդ – կանց, ցոյց տալով նրանց պատկանելիու – թիւնը մի եւնոյն ցեղին՝ մարդկութեանը: Ահա թէ ինչու ես ձգտում եմ այնքան հոգատարութեամբ ուսանողներին հաս – ցնել Թեֆիք Ֆիքրէթի քաղաքական չիկացած անկեղծութիւնը.

Չի հատածայնի բանականութիւնը երբեք,
Որ ճշմարտութիւնը ուժի մէջ է:
Կ'ասի այն միշտ,
Որ ուժն է ճշմարտութեան մէջ:
Եւ վաղն այս ձայնը թոյլ
Կը դառնայ ճշմարտութիւնը բոլորի:
Իսկ հիմա դեռ ճայիր շուրջդ...
Ճշմարտութիւնները բոլոր խօսքեր են
Ոսկի:
Ճշմարտութեան մասին բարբառում է
Եւ ճա,
Ով կոխկրտել է ճշմարտութիւնը,
Եւ ճա, ով սրով կտրել է նրա
գլուխը...

(Թարգմանութիւնը՝ տողացի):

*Այս տողերը վերցուած են «Հալիւկի տեսրից» եւ Դուք, տիկին, լ հարկէ, դի – տէք, որ Թեֆիք Ֆիքրէթը հանդէս կ գալիս Աստծուն Համաշխարհային պատե – րազմի դատապարտմամբ, պնդելով, որ այդ պատերազմները պէտք են ոչ թէ ժո – ղովրդին, այլ դաւաճանների ու թալա – նիչների մի խմբի, մերկացնում էր ճըշ – մարտութեան եւ արդարութեան պատ – պանութեան փրոփականտայի ամբողջ կեղծութիւնը: Չեզ ամենայն հաւանակա – նութեամբ յայտնի է նաեւ, թէ ինչպիսի հալածանքների ենթարկուեց այդ մեծ հայրենասէրը փան – թիւրքիստների կող – մից: Ի դէպ, գրականութեան ժամանա – կակից ձեր դասագրքերում եւ անթոլո – գիաներում թուրք գիտնականները խու – սափում են մանրամասն կանգ առնել Թե – ֆիք Ֆիքրէթի՝ անհանգիստ, խռովա – յոյզ հոգու եւ զերզեայուն խղճի տէր այդ մարդու ողէզիայի միջազգայնականու – թեան ու քաղաքացիականութեան վրայ: Երեւանի Պետական Համալսարանի թուր – քական բաժնի ուսանողները՝ պատանի – ներ եւ աղջիկներ, որոնք նուիրուել են Թուրքիայի պատմութեան, մշակոյթի, լեզուի ու գրականութեան ուսումնասի – րութեան գործին, հեռու են թուրք ժո – ղովրդի լաւագոյն ներկայացուցիչների անունները ձեր եւ ձեր նմանների անուն – ների հետ նոյնացնելու մտքից, լոկ այն բանի համար, որ դուք ազգային պատ – մական վերլուծութեան ձեր ունեցած ձեռնարկներում ոչ մի տեղ չեք անդրադառնում Հայերի ցեղասպանութեան հարցին, որ դուք ձեր դասընթաց

ՅԱՅՈՎԾ ԿՈՏՎԱԾ

= ՀՈՒՇԱՏԵՏՐ =

ՍԱՄՎԵԼ ՍԱՐՈՒԽԱՆ

ՍԻՐՈՒՆ ՀՈՐԱՔՐԸ

Ես Սիրունի հորաքրոջ տունը միայն մեկ անգամ եմ տեսել, երբ ինձ հետ գնացել էր մայրս։ Ես այդ ժամանակ ընդամենը հինգ տարեկան էի։ Հիշում եմ, որ տունը մեծ էր, ունեցվածքը՝ առատ։ Հորաքրոջս ամուսինը՝ Ասլան Ասլանյանը, հարուստ մարդ էր։ Նա ուներ մի քանի գործարան, ֆաբրիկա, շոգենավ և ինչ-որ հանքեր։ Ասում էին, թե Ասլանյանի հարստությունը հասնում է մի քանի միլիոնի։

Հորաքրոջս տունը ինձ համար մի հրաշալի աշխարհ էր։ Ես այնտեղ գտնում էի ամեն տեսակ զվարճություններ։ Ես կարող էի ժամերով նայել ձկնիկներին, որոնք լողում էին ակվարիումում, կամ ուրախանալ, երբ ինձ տանում էին կենդանաբանական պարտեզ։ Ես հիանում էի ծաղիկներով, որոնք աճում էին տան շրջակայքում։ Ես սիրում էի նստել մեծ սենյակի կլոր սեղանի շուրջ և ուտել ամենատարբեր քաղցրավենիքներ

Տէր եւ Տիկին Միսաք Տէպէլեան եւ զաւակները՝ Հայկ եւ Աստղիկ, Պ· Ստեփան Տէպէլեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Չթրեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Կարօ Չթրեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տիկին Մելինէ Չթրեան (Երեւան) ինչպէս նաեւ Գամճեան, Չթըրեան, Զինարլի, Փաստրմաճեան, Մառանճեան, Մելքոնեան, Առուչեան եւ Պօյաճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, քեռկինին, ազգականին եւ խնամիին՝

Ա.ՅԲԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՒԷ ՏԷՊԻԼԵԱՆԻ
(ծննդ. Չթրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր· 12–ին, 67 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Փետր· 17, ժամը 8·30–ին Փարիզի Ս· Յովհ· – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռոմֆնվիլի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի Փետր· 18, Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն: Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԿՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

———×———

ՊՕՄՈՆ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 18, Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ նոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ բանախօսութիւն երեկոյեան ժամը 21–ին:

Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ, Մարսէյլ, վարչութեան նախաձեռնութեամբ Փետրուար 18, առաւօտեան ժամը 10–ին տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ Վարդանանց Տօնախմբութեան առթիւ:

Կը պատարագէ՝ Նշան քհնյ· Գուլումճեան (Հոգեւոր Հովիւ Պուլվառ Օտտոյի):

Կը քարոզէ՝ Շահան խաչակիր քհնյ· Տէմէեան (Հոգեւոր Հովիւ Սէն Լու–ի):

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Եղմազեանի:

Իսկ երեկոյեան ժամը 21–ին նոյն եկեղեցւոյ վէց սրահին մէջ՝ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ Փրատոյի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ Գարեգին վրդ· Պէքճեանի կողմէ:

Այս զոյգ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի մերազն ժողովուրդը ներկայ գտնուելու սոյն ազգային մեծ տօնին:

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SHERATON (Montparnasse)
LE SAMEDI 6 MARS à 20 h. précises

GRAND DINER DANSANT

Sous lc Présidence effective de

CHARLES AZNAVOUR

avec la participation
de HARIS LASKARIS et PARASKEVAS de EVELYNE ALTOUNIAN

et de VICKEN

Soirée dansante, à partir de 23 h., animée par :
BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre

Réservation :
ANTREASSIAN Garbis 528 64 67 — GASPARIAN 236 48 19
HERATCHIAN 946 21 66 *Places disponibles limitées (clôture le 3 mars)*

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

CONFÉRENCE

Jeudi 18 Février à 21 heures

« LES ARMENIENS
ET LES FRANÇAIS
DURANT LES CROISADES »

par le Prof. GERARD DEDEYAN
de l'Université de Montpellier

×

à 19 h. 45 Dîner, participation 50 F
inscription avant le 15 février
au plus tard

Dimanche 21 Février à 15 h. 30

CONFERENCE

« LE ROLE DE LA PRESSE
ARMENIENNE EN FRANCE
ET LA CONTRIBUTION

de **SCHAVARCH MISSAKIAN**
et de son journal HARATCH
par PAPKEN CAVEZ

Voyage à VENISE

———o———

Organisé par
LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section de Lyon

DU 8 AU 12 AVRIL

Transport en autocar long-courrier.
Séjour en Pension-complète, dans des Hôtels et restaurants de Ière catégorie.
PRIX: 1500 F.

Pour tous renseignements et inscriptions:
— *Mme. TOUTLIAN;* 888. 92. 51
— *Sec. Eglise Arménienne;* 860. 47. 18

-———×———

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ներկայ Տնտեսական, Ընկերային ու Քաղաքական Տագնապներու Լոյսին տակ

Հեղինակ՝ ԱԲԻԿ ՉԱԳՐԵԱՆ

Դիմել·–
— *LIBRAIRIE H. SAMUELIAN;*
51, Rue M. le Prince - 75006 Paris
— *LIBRAIRIE H. PALOUYAN;*
9, Rue de Trévise - 75009 Paris
— *LES MILLE ET UN LIVRES;*
2, Rue St. Victor - 75005 Paris

ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

կազմակերպուած՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ
Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ
8 – 12 ԱՊՐԻԼ (օթոռառով)
Գինն՝ 1500 Ֆ·

Տեղերը ապահովելու համար դիմել·–
– Տիկին ԹՈՒԹԼԵԱՆ·– 888· 92· 51
– Ազգ· Տան գրասենեակ·– 860· 47· 18

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ· – Տէր եւ Տիկին Երուանդ Միքայէլեան 400 Ֆ·:

ՄԱՐՍԷՅԼ· – Տիկին Հայգազործեան 160 Ֆ·:

ՎԵՐՍԱՅԼ· – Զաւէն Յովհաննէսեան 100 Ֆ· Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

ՊՈՒԼՎ· OSSO — Ս· ՅԱԿՈԲ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օտտոյի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը յայտնէ թէ կիրակի Փետրուար 21–ին հանդիսաւոր պատարագ եւ ընդհանուր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ առ ի երախտագի· տութիւն բոլոր այն կրօնական հայրերուն եւ թաղիս ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայած, զոհած ու անցած են:

Ծախու Գիրքեր

Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակի արժանացած հետեւեալ գիրքերը կը գտնուին գատակազմի տրամադրութեան տակ եւ ծախու են· –

1·– Քրիստոս Ինքնակալ կամ Առիւծաբաշոյն Հայոց Տրդատէս հեղինակ Քարլ Պրէֆէն, Թարգ· Երուանդ Տէր Անդրէասեան (Եւան) գին 40 Ֆ·:

2· – Նիքոլա Եորկային հետ (լաթակազմ):

Հեղինակ Ց· Ճ· Սիրունի գին՝ 40 Ֆ·:

3· – Պատմութիւն հայ գրականութեան սկիզբէն մինչեւ ԺԹ· դար, ԺԹ· դարէն մինչեւ մեր օրերը Ա. եւ Բ հատորներ, հեղինակ՝ Յովհ· Գալանճեան, գին 20 ֆրանք:

4· – Ալեծուփ ջուրեր հեղինակ՝ կարօ Մեհեան գին 20 Ֆ·:

Դիմել՝ Տիկին Զարուքճեանի, հեռաձայնել՝ 770· 56· 31

RESERVEZ VOTRE SOIREE
DU 13 MARS
AU CHATEAU DES FLEURS
MARSEILLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Կապ· Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Լուսարբէր Մանուկեանէ 100 Ֆ· փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ոսկի Յարութիւնեանի մահուան առթիւ:

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE
Accompagnement : V. Sarkissian et L. Baghdassarian

du 19 avril au 4 mai

Commémoration du 24 Avril

Voyage spécial à JERUSALEM

circuit Galilée
du 5 au 12 mai
Départs de PARIS et LYON

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE :
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

LUS

et
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
présentent
DIMANCHE 28 FEVRIER à 14 h. 30 précises
THEATRE FONTAINE
10, rue Fontaine Paris 9ème

"Namouss"

de CHIRVANZADÉ
mise en scène de VAHE ZEKIAN

Les billets sont en vente :
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS 17, rue Bleue, 75009 Paris
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, 75009 Paris
CHIRAK 26, rue de Trévise, 75009 Paris
SERAF 31, rue de Cléry, 75002 Paris
STÉ. F. 4 69, rue d'Aboukir, 75002 Paris (1er étage)

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
17
MERCREDI
17 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.107 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.107

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏՈՒՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ. 9 – 11)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Անգարայի պատերազմական օրէնքի դատարանին առջեւ բացուած է Թուրք համայնավար (գաղտնի) կուսակցութեան, խորհրդայնամիտ, 205 անդամներու դատավարութիւնը: Ըստ ամբաստանագրին, այս 205 կուսակցականները «գաղտնի կազմակերպութիւն մը ոտքի հանած էին, որու նպատակն էր տապալել հասարգ մը՝ հաստատելու համար ուրիշ մը միանձնակալութիւնը»: Ամբաստանուած են նաեւ, որ Պետութեան գաղտնիքներ ձեռք ձգած են եւ նախատած Պետութեան ղեկավարը:

Եթէ յանցաւոր նկատուին, կրնան 5–էն 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ: Մինչ կողմէ, Տեւ Եոլի (ձախ կազմակերպութիւն՝ յեղափոխութեան ուղի) 112 անդամներու նոր դատ մըն ալ բացուած է Իզմինճանի զինուորական դատարանին առջեւ: Ասոնցմէ 11ը կրնան մահուան դատապարտուիլ, որովհետեւ իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է, որ «փորձած են փոխել սահմանադրական կարգը»: Անդին, սահմանադրական Ժողովին արդարութեան յանձնախումբը երեք մահավճիռ վաւերացուցած է, Թուրք բանուորական համայնավար կուսակցութեան երեք անդամներու դէմ, որոնք ամբաստանուած ու դատապարտուած էին ծայրայեղ – ազգայնական կուսակցութեան մէկ պատասխանատուին եւ գործատէրի մը սպանութեանց համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ արտաքսած է Թուրք լրագրող մը՝ Ճէմ Պաշար, այն առարկութեամբ թէ իր թղթակցութիւնը կը վնասէ Թուրքեւյունական յարաբերութեանց: Կառավարական աղբիւրներու համաձայն Պաշարի յօդուածը բոլորովին անընդունելի է եւ չատ սխալ տեսակէտներ կու տայ Յունաստանի դէպքերուն մասին: Լրագրողը, որ առաջին օտարականն է երկրէն արտաքսուող, «Հիւրրիյէթ»ի թղթակիցն էր եւ 20 օր պայմանաժամ ունի Յունաստանէն մեկնելու համար:

ԹԻՒՐ – ՆԱՕՎի արեւելեան կողմը գտնուող քարիւղային հետազօտութեան կայուն – լաստը ընկղմած է սաստիկ փոթորիկի մը հետեւանքով, հետ տանելով 85 հոգի, որոնք հոն կ'աշխատէին: Փրկելու բոլոր փորձերը ապարդիւն անցած են:

ՍԱՆ – ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ մայր եկեղեցւոյ մէջ, եպիսկոպոսական փոխանորդը՝ Գերպ. Ռիվեռա ի Տամաս կիրակնօրեայ պատարագի ընթացքին, մեկնելէ եռք օրուան ուեւտարանը, խօսած է երկրին կացութեան մասին. – «Կացութիւնը դժուար է, զինեալ պայքարը կը շարունակուի բայց սովորական կը դառնայ, ցաւոտ եւ արիւնալի: Սալվատորցիներու ձեռքը չէ: Օտար երկիրներ՝ զէնքերը կը հայթայթեն, սալվատորցի ժողովուրդը՝ մեռեալները»:

ՀԱՄԱՑԻ (Սուրիա) մէջ կռիւները չեն դադրած եւ հետապնդումներն ալ կը շարունակուին մահմետական եղբայրներու դէմ: Քաղաքին մուտքը միշտ ապահովութեան ուժերու ձեռքն է:

ՍԱՑՏԱՑԻ հիւսիսը՝ պաղեստինեան դաղթականի մը մօտ, զօրաւոր պայթումի մը հետեւանքով 5 հոգի մեռած է եւ 15 հոգի ալ՝ վիրաւորուած:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔ

Քիչ բառ երբեմն այնքան չիզերուա կը դպչէի, որքան կրնայ դպչիլ հանրային կարծիք կոչուածը: Ի՞նչ է հանրային կարծիքը, հարց կուտամ ես ինծի ամէն անգամ որ մէկը հանրային կարծիքէ կը անունով: Հանրային կարծիք մը կա՞յ իսկապէս: Եթէ կայ, ո՞րն է, ի՞նչպէս կը ճանչցուի: Ի՞նչպէս կրնամ վստահ ըլլալ որ ինծի ներկայացուածը իսկապէս հանրային կարծիք մը կը ցոլացնէ, կամ չկայ ուրիշ հանրային կարծիք մըն ալ որ ճիշդ հակառակ ուղղութեան վրայ գըտնուի:

Այն տպաւորութիւնն ու վախը ունիմ, որ հանրային կարծիքը երբեք հանրային չէ իրականութեան մէջ, այլ անհատական կարծիք մը պարզապէս, կամ կարծիքը՝ հազիւ քանի մը հոգիի: Այդ քանի մը հոգին եթէ առիթը ունենան իրենց կարծիքը յառաջ քչելու որպէս հանրային կարծիք, այդ վայրկեանէն անդին կարծիքը կը սկսի զառնալ իրրեւ թէ հանրային կարծիք: Այլապէս, տրամաբանական չէ որ հանրային կարծիք մը ի սկզբանէ գոյութիւն ունենայ: Մարդիկ առ հասարակ հանրային կարծիքի մը մասին կը խօսին նախ քան անոր գոյութիւն ունենալը: Ռազմավարութիւնը միշտ նոյնն է: Նախ կը խօսուի հանրային կարծիքի մասին, եւ յետոյ այդ հանրային կարծիքը գոյութեան կը կոչուի:

Հանրային կարծիք ըսուածը արդէն ինքն իրեն հակասող բացատրութիւն մը չէ՞ արդեօք: Տասը, քսան հոգի հասարակաց կարծիք չենք մը կրնան ունենալ, հասարակաց հող մը, հիմնարկութիւն մը, առեւտրական հաստատութիւն մը կրնան ունենալ: Տասը հոգի հասարակաց հայրենիք մը, լեզու մը, մշակոյթ մը կրնան ունենալ: Բայց տասը հոգի, բառին իսկական իմաստով հասարակաց կարծիք մը, մտածում մը չեն կրնար ունենալ:

Մանաւանդ եթէ այդ տասը մարդիկը հոսկէ հոնկէ ընտրուած տասը անձեր են, որոնք ոչ միասր կը ճանչնան, ոչ ալ իրարու հետ չփում ունեցած են: Տասը մարդիկ չեն կրնար նոյն հաղագարեալ կարծիքն ու մտածումը ունենալ ինքն իրենց, այսինքն առանց արտաքին ու արուեստական թելադրութեան մը՝ ինչպէս քարոզչութիւն, դաստիարակութիւն, մամուլ կամ հաղորդակցութեանց ինչ ինչ գործիքներ: Այս քարոզչական գործիք – ներէն վերջ անգամ տակաւին կասկածելի է որ կազմուի իսկապէս հասարակաց կոչուելու արժանի կարծիք մը: Կարծիքը, լուսանկար մը չէ: Կրնաք հազարաւոր օրինակներ տպել ու բաժնել լուսանկարի մը ֆիլմին վրայէն, այդ օրի – նակները իրարու յար եւ նման պիտի ըլլան: Բայց չէք կրնար իրարու այդ աս – տիճան նմանող կարծիքներ գտնել հա – րիւրաւոր անձերու մօտ, որքան ալ լաւ քարոզչութիւն մը ընէք: Ընդհանուր դիծերու մէջ յայտնուող նմանութիւն մը խաբէական է պարզապէս: Եթէ քիչ մը խորանաք, պիտի տեսնէք որ նմանութիւնը չուտով պիտի անհետանայ եւ իրա – քանչիւր անձէ պիտի ցոլանայ տարբեր կարծիք մը, ինչպէս ամէն անձէ կը ցոլանայ տարբեր աչքերու, քիթի կամ դիմագիծի պատկեր մը:

Անտարակոյս սա մեր չրջանին, երբ քաղաքակրթութիւնը հետզհետէ կը ձգտի մարդը մարդամեքենայ մը դարձնել կամ մարդը փոխարինել նոյն յատկութիւններ – րով օժտուած խելացի մեքենաներով, հրապարակ իջած են հանրային կարծիքի ճարտարապետներ: Աստնք սրահի մը մէջ իրենց ունկնդիրները մագնիսացնող եւ համայող դասական ճապարարներուն կը նմանին: Ձեր գլխուն մէջ կարծիք կը չինեն: Ձեզ այնպէս կը կախարդեն, որ այլեւս չէք կրնար զատորոշել թէ ձեր գլխուն մէջ ի՞նչ բան ձեր անձնական մտածումն է, եւ ինչ բան ուրիշէ ձեզի պարտադրուածը: Այս վայրկեանէն ան – դին մէկը պիտի կարենայ պնդել հան – րային կարծիքի մը մասին: Եւ նոյնիսկ եթէ պատահմամբ դուք պիտի չբաժնէք հանրային այդ կարծիքը, պիտի տխրիք, պիտի համակերպիք, «ի՞նչ կրնամ ընել, ես փոքրամասնութեան մէջ եմ, մեծամասնութիւնը տարբեր կը խորհի» պիտի ըսէք: Երբեք պիտի չհանդրադառնաք որ հաւանաբար, դուք, ընդհակառակն մեծամասնութեան մէջ կը գտնուիք, եւ հանրային կարծիք ըսուածը փոքրամասնութեան մը ապրանքն է:

Ժողովրդավարութեան դէմ ցցուած մեծագոյն վտանգը այս է. ժողովրդավարութիւնը կը ցոլացնէ մեծամասնութեան կարծիքն ու փափաքները: Բայց ոչ ոք կրնայ վստահօրէն չափել թէ մեծամասնութիւնը իսկապէս մաս կը կազմէ՞ այն մեծամասնութեան, որուն մասին կը խօսուի:

Ռ. Հ.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Շնորհ Պատրիարքի Տեսակցութիւնը Զor. Էվրէնի հետ

Փետր. 14-ի «Թերճիւման»ը արձագանգ կը հանդիսանայ Պոլսոյ Պատրիարքին տեսակցութեան զօր. Էվրէնի հետ, հաղորդելով որ Թուրքիոյ մէջ ապրող կարգ մը փոքրամասնութեանց կրօնական պետերու կարգին, Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը՝ Շնորհք Արք. Գալուստեան եւս, Փետր. 13–ին Անգարա երթալով ընդունուած է Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ՝ զօր. Քէնան Էվրէնի կողմէ: Հանդիպումը «սիրալիր բնոյթ» ունեցած է: Տեսակցութենէն եռք հրապարակուած պաշտօնական յայտարարութեան համաձայն, Քէնան Էվրէն, ցաւ յայտնելով հանդերձ Թուրք դիւանագէտներու դէմ հոս ու հոն կատարուող ահաբեկչական արարքներուն առընչութեամբ, աւելցուցած է սակայն, որ ինք կը յուսայ, թէ այս չարժումները ժամանակի ընթացքին ինքնըստինքեան վերջ կը գտնեն: Էվրէն, յիշած է նաեւ հայ եւ Թրքական դարաւոր մտերմիկ յարաբերութիւնները, ու Թրքահպատակ կարգ մը հայ քաղաքացիներու Թուրքիոյ պետական մշակութային եւ գեղարուեստական կեանքին զարգացման ի խնդիր կատարած սատարը: Քէնան Էվրէն, այս առթիւ, կրկին երաշխաւորութիւն տուած է, թէ արտաքին դէպքերու հետեւանքով ոչ մէկ հայ քաղաքացի մտահոգուելու պատճառ ունի, վստահ Թրք. օրէնքին առջեւ բոլորն ալ հաւասար իրաւունքներու տէր են:

Միւս կողմէն, Շնորհք Պատրիարք ալ, իր պատասխանին մէջ ահաբեկչութիւնը անգամ մը եւս դատապարտած է եւ յայտնած՝ թէ Թուրքեւհայկական բարեկամութիւնը կը յարատեւէ...:

ԸՍՏ ԻՐԵՆՑ՝ ԱՆՑԵԱԼԸ Հ.Յ.Դ.Ն ԷՐ ԵՒ ՆԵՐԿԱՆ՝ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

(ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ)

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Սիրելի Առլէն,

Նամակդ նախ հաճոյքով կարդացի եւ ապա՝ քանի որ չօշափած նիւթերդ խոշ–ւիչ հարցեր են մեզի համար՝ սեւեռու–մով: Ձգեցի որ ժամանակը անցնի, եւ այս երեկոյ, սա տողերը դրի առնելէ ա–ռաջ, կրկի՛ն կարդացի:

Քեզ չարչարող հարցերէն չատեր զի՛ս ալ մտազբաղ կը պահեն: Կը չարչարին նաեւ հաւանաբար, այն հարիւրաւոր ան–ձերը որոնք ողն – ու – ծուծով դաշնակ–ցական ըլլալով հանդերձ, սկզբունքի տարակարծութիւններու բերումով ինծի ու քեզի պէս կամ հեռացուած եւ կամ ալ արտաքսուած են Դաշնակցութեան շար–քերէն, եւ որոնք կը շարունակեն հաւա–տարիմ մնալ իսկական Դաշնակցութեան հիմնական գաղափարներուն:

Կը դրես ինծի, իբրեւ ոչ – պաշտօնա–կան Դաշնակցութեան ընկեր, եւ քննա–դատելի կը զանես իմ գրութիւններէս ու կարծիքներէս ոմանք, – կարծիքներ՝ զորս կը բաժնեմ երբեմն ոչ – Դաշնակցական գրչակիցներու եւ մտաւորականներու հետ, եւ որոնք արտայայտուած են «Ցա–ռաջ»ի էջերուն մէջ: Կարծիքներու ազա–տութեան բարձր ու անխախտելի սկզբ–բունքին կը հաւատաս: Այդ, իր կարգին, կ'ենթադրէ քննադատութեան ազատու–թիւնը, եւ ես չնորհակալ եմ որ այդքան անկեղծ ու արտաց ձեւով կը կատարես թէ՛ ինծի, թէ ուրիշներուն ուղղած քըն–նադատութիւններդ, առանց խեղաթիւ–րումի:

Քննադատութիւններդ հիմնուած են հայ կեանքի, Հ.Յ.Դ.ի եւ նոր ահաբեկ–չական շարժումներու մէկ վերլուծման վրայ, ինչպէս նաեւ հայ մտաւորական – ներու պատասխանատուութեանց մասին քու ունեցած կարծիքիդ վրայ: Կը հրա–ւիրես զիս որ յատակ դիրքորոշում մը կատարեմ: Թէեւ այս բոլորը կը պատա–հի անձնական բնոյթ կրող նամակի մը մէջ, հրաւէրիդ կ'ընկերանայ արտօնու–թիւն՝ բաց նամակի մը մէջքերումներ կատարելու: Այլ պարագաներու՝ անտա–ւոր պիտի ըլլար այդ, բայց երկուքս ալ զգացած ենք երկար ատենէ իւրաքանչիւր որ մեզ մտազբաղ պահող հարցերը զուտ անձ–նական բնոյթ չունին: Ուրիշ մի քանի գրչակիցներու հետ պահած իմ նամակա–գրութիւնը՝ նո՛յն բանը կը թելադրէ: Ուրեմն՝ ի պատասխան ջերմ նամակիդ ու տաք քննադատութիւններուդ եւ կար–ծիքներուդ՝ այս բաց նամակը:

Նախ ըսեմ, որ յատակ դիրքորոշում մը իմ կարողութենէս վեր է: Որոշ մտա–ծումներ ունիմ, սակայն բացարձակ ինք–նավստահ ու անվարան հաստատումներ չեմ կրնար ընել, քանի որ այն հարցերը՝ զորս կը չօշափես դուն, Սփիւռքահայու–կեանքի հիմնական ու անջնջելի հակա–սութիւններէն կը բխին: Ամէն հակասու–թիւն պղտոր չէ, սակայն «լուծելի» ալ չէ· զոնէ մտածումով «լուծելի» չէ, – եր–բեմն միայն արարքով կարելի է չըջանց–նել նման հակասութիւններ, իսկ մեր նամակցութեան մէջ այդ արարքներէն մէկը, ահաբեկչութիւնը, վէմի նիւթ է արդէն:

Ուրեմն, որոշ վարանումով մը կ'ու–զեմ նախ ներկայացնել քու հաստատում–ներդ, ամփոփելով մտածումիդ գլխաւոր հանգրուանները, եւ զանոնք հիմնաւո–րել՝ քու նամակիդ մէջբերումներով:

(Ա).– Կը հաստատես որ Դաշնակցու–թեան շարքերէն դուրս մնանք կամ ներս, մեր «անպաշտօն» Դաշնակցականի հիմ–նական պարտականութիւնն է պաշտպա–նել Հ.Յ.Դ.ի իսկական սկզբ–բունքները: Կ'ընդգծես որ, Հ.Յ.Դ.ն հայ ժողովուրդի ֆաղաֆա–կան ինքնագիտակցութեան ամուր խա–րիսխն է, ինչպէս Հայ Առաքելական Եկե–ղեցին՝ անոր ինքնութեան: «Մեր պա–զուքները զօրաւոր կայմի մը պէտք ու–նին», կը գրես, եւ ո՞վ կրնայ կասկա–ծել, թէ պէտք ունին: Հարցը, վէմի նիւ–թը, այդ «կայմին» բնոյթն է: Ըստ քեզի, մեր ներկայ Հ.Յ.Դ.ն, միակն է, որ կրնայ այդ կայմի կամ հաստատ սիւնի դերը կատարել:

(Բ).– Կը յիշեցնես ինծի որ վաթսուն տարիէ ի վեր «համայնավարութեան այ–լամերժ վարդապետութիւնը» խօսքով կը քննադատէ ու ամէն կարելի ձեւերով կը հարուածէ Հ.Յ.Դ.ն, երբեմն կապեր հաստատելով ոչ միայն ձախ – յառաջ – դիմական ու Հնչակեան շարժումներու հետ, այլ նոյնիսկ հեռուէն – հանգիստ «Հայաստանաէր» աշ – ՌԱԿ-ի հետ: Ա–ռանց տառացի կերպով այսպէս ըսելու, կը թելադրես որ Հ.Յ.Բ.ի պայքարը, Հ.Յ.Դ.ի դէմ, նոր հանդրուան մըն է վաթսունամեայ այս յարձակումներու չարքին մէջ, ու նորէն (առանց տառացի կերպով ըսելու եւ աւելի մեղմ խօսքերով) կը թելադրես որ անկախ մտաւորական – ները երբեմն այնքան դրական ձեւով կ'արտայայտուին ահաբեկչութեան մա–սին, որ զայն կը սկսին տեսնել իբրեւ ինքնանպատակ վերջ, եւ ոչ իբրեւ մի – ջոց: Նման մտաւորականներ, կը հաստա–տես, անդիտակցօրէն իրենց մասնակցու–թիւնը կրնան բերել այս հակա – Դաշնակ–ցական չարժումին:

(Գ).– Կը դրես որ «մեր բոլորիս սխա–լը եղաւ կարծել՝ որ Հ.Յ.Դ.ն անբե–կանելի կառոյց մըն է», բայց կ'եզրա–կացնես որ այսօր «Հ.Յ.Դ.ն ակար ըլլ–ջան մը կը բոլորէ», պայմաններու բե–րումով: Ուրեմն, մեզի, այսինքն ան–պաշտօն Դաշնակցականներուն կը մնայ զսպել մեր արդար վրդովումը՝ որոշ զե–կավար տարրերու սկզբունքի եւ օրինա–կան ոտնակոխումներուն դէմ, որպէսզի վտանգ չհայթայթենք Հ.Յ.Դ.ի իսկա–կան թշնամիներուն: Սփիւռքահայու – թեան կայմին դէմ մեր ուղղած քննադա–տութիւնները սիրոյ եւ մտահոգութեան արդիւնք են, սակայն Հ.Յ.Դ.ի «դաղա–փարական հակառակորդները» սկզբունք չունին, եւ պատրաստ են մեր սրտցաւ խօսքերը ուրիշ նպատակներուն համար օգտագործելու: Օրինակ՝ Հ.Գ.Բ.ի մա–մուլը, երբ իր գործին կուգայ, տեղի – անտեղի մէջբերումներ կը կատարէ, նոյն–ի՛սկ «Ցառաջ»էն:

(Դ).– Կը դրես որ «մեր բոլորիս սխա–լը եղաւ կարծել՝ որ Հ.Յ.Դ.ն անբե–կանելի կառոյց մըն է», բայց կ'եզրա–կացնես որ այսօր «Հ.Յ.Դ.ն ակար ըլը–ջան մը կը բոլորէ», պայմաններու բե–րումով: Ուրեմն, մեզի, այսինքն ան–պաշտօն Դաշնակցականներուն կը մնայ զսպել մեր արդար վրդովումը՝ որոշ զե–կավար տարրերու սկզբունքի եւ օրինա–կան ոտնակոխումներուն դէմ, որպէսզի վտանգ չհայթայթենք Հ.Յ.Դ.ի իսկա–կան թշնամիներուն: Սփիւռքահայու – թեան կայմին դէմ մեր ուղղած քննադա–տութիւնները սիրոյ եւ մտահոգութեան արդիւնք են, սակայն Հ.Յ.Դ.ի «դաղա–փարական հակառակորդները» սկզբունք չունին, եւ պատրաստ են մեր սրտցաւ խօսքերը ուրիշ նպատակներուն համար օգտագործելու: Օրինակ՝ Հ.Գ.Բ.ի մա–մուլը, երբ իր գործին կուգայ, տեղի – անտեղի մէջբերումներ կը կատարէ, նոյն–ի՛սկ «Ցառաջ»էն:

(Ե).– Հոս է որ կը չօշափես մտաւո–րականներու պարտականութեան հարցը, – հարց մը որ՝ ինչպէս կ'ուզես զիս ալ մտազբաղ պահած է: Կ'ըսես որ երբ մենք հանրութեան առջեւ կը վիճինք «մեր ներքին կազմակերպական հարցերու տա–րակարծութիւններուն» մասին, պէտք չէ «անողոք ըլլանք» Հ.Յ.Դ.ի հանդէպ: Ապա կը չեշտես որ թէեւ «պարկեշտ մը–տաւորական» մնալը արժէքաւոր սկզբունք մըն է անկասկած, նոյնի՛նքն մեր պար–կեշտութիւնը կրնայ մեզ վերածել, ան–պիտակցօրէն անչուշտ, գործիքներու՝ զոր կ'օգտագործեն Դաշնակցութեան հակառակորդները: Կը գրես որ մեր «վերլուծումներու նրբութիւնները» կ'ան–տեսուին նման հակառակորդներու եւ կամ միամիտ ընթերցողներու կողմէ, եւ կը թելադրես որ զանոնք «պէտք է պահել սեմինարներու համար», զոնէ այս մի–ջոցին, երբ վտանգի մէջ է Հ.Յ.Դ.ն:

(Զ).– Ի վերջոյ, իբրեւ օրինակ՝ քու նկարագրած վիճակիդ, կը յիշես յօդուած մը՝ զոր գրի առած է Պետրոս Թերզեան, (Ցառաջ, Նոյ. 29–ի 30, 1980), «Անցեա–լը՝ Անակարելի էր» խորագրով: Կը հաս–տատես որ «ան ահաբեկչութեան վտա–նգումն է», բայց ... միայն այդ չէ, ա հ ա բ ե կ չ ո ւ թ ե ա ն պիտակից դովեստը կը վերածուի, նման յօդ–ուածի մը մէջ, Հ.Յ.Դ.ի դատապար–տումին ալ, ըստ քեզի, քանի որ Թեր–զեան ոը, ի դէպ, երբեք չարքային Դաշ–նակցական չէ եղած, ինծի ու քեզի պէս, մէկն է այն անկախ մտաւորականներէն, որոնց համար ն ո ր ք հանդիպ դը–րական արտայայտուիլն ու հինին ժըխ–տումը անբաժանելի են, – «ըստ իրենց անցեալը Հ.Յ.Դ.ն էր եւ ներկան ահա–բեկչութիւնը», – ահա քու տողերդ, ո–րոնք իմ ալ խորագիրս են:

Դուն, անշուշտ, իրաւացի կերպով մը–տահոգ ես Սփիւռքահայութեան ապագա–յի մասին: Անցեալի մերժումին եւ ներ–կայ ահաբեկչութեան հանդէպ դրական հաստատումներու մէջ կը տեսնես ապա–գայ վտանգ՝ թէ՛ Սփիւռքահայութեան, թէ՛ ալ անոր քաղաքական կեանքի պատ–նէշին, Հ.Յ.Դ.ին համար: Եւ իրեւ դաշնակցական ընկեր, որ չարքերէն դուրս մնալով հանդերձ կ'ապրիս Հ.Յ.Դ.ի ներկայ տագնապը ու զայն կը զգաս մորթիդ վրայ, կը հրաւիրես զիս որ մը–տածեմ այս հարցերուն մասին, բացորոշ կերպով, մամլոյ մէջ, եթէ պէտք ըլլայ: Ձիս լաւ ճանչնալով գիտես, որ կը նա–խընտրեմ հաւաքական արարքը, քան որ մտածումի աշխարհին մէջ կը նշանակէ մամլոյ մէջ դրել «բաց նամակ»:

Շնորհակալ եմ անկեղծութեանդ հա–մար· շնորհակալ եմ որ պատրաստ ես քննադատելու, եւ կը հրաւիրես քննա–դատութիւն, թէ՛ ուրիշներու գաղափար–ներուն, թէ՛ ալ քու կարծիքներուդ: Նախ ըսեմ որ եթէ նման անկեղծ ու լայնամիտ մօտեցում կարելի եղած ըլլար անցեալին, մե՛ր իսկ կուսակցութեան չարքերուն մէջ, այսօր պաշտօնական Դաշնակցու–թիւնը աւելի առողջ ու զօրաւոր կազմա–կերպութիւն մը կ'ըլլար: Բայց այդ չու–րը անցած է կամուրջին տակէն. խօսինք նոր վիճակի ու նոր հոսանքներու մա–սին:

Ըստ իս, քու հաստատումներդ իրենց ամբողջական իմաստն ու պատասխանը կրնան ստանալ միայն՝ երբ կը դիտուին աւելի լայն ակնոցով մը, կամ կը գծուին աւելի համապարփակ պատառի մը վը–րայ: Հարցը չի կրնար միայն Հ.Յ.Դ. – Հ.Գ.Բ. տիւր հակամարտութիւնը ըլլալ, քանի որ այդ իր իմաստը կը ստա–նայ աւելի՛ բարդ գործունէութիւններու ցանցին մէջ:

Բ. Աշխարհամաբաէն ու ներգաղթէն հոս, Սփիւռքի քաղաքական վիճակը սա է, ամփոփ կերպով, – Հնչակեան կու–սակցութիւնը ենթարկուեցաւ տերեւա–թափի մը, որ անոր արտօնեց իսկական ուժ մնալ միայն Պէյրութի մի քանի թա–ղերուն մէջ: ՌԱԿ–ը իր անողնաշար պա–տեհապաշտութիւնը զարգացնելով զայն հասցուց «բարձր» քաղաքական արուես–տի «առողջ մնալու յոյսով բոլորովին լը–քեց քաղաքականը, դարձաւ պաշտօն հայթայթող կազմակերպութեան, Հ.Բ.Ը.Մ.ի դրամարկղին տզրուկը, անոր բա–րեգործական եւ մշակութային յաջող ճի–դերը չհոգործողը: Եթէ, հակառակ իր քաղաքական գաղափարներու անանկու–թեան, Հայութեան այս հատուածը պա–հեց, եւ նոյնիսկ ընդլայնեց իր ուժն ու վարկը, պատճառողը՝ պարզ է, Սփիւռ–քահայութեան անտեսական հոլովոյթն է՝ դէպի քաղքենիութիւն, ինչպէս նաեւ՝ աշխարհագրականօրէն, դէպի Արեւ–մուտք: Մեր մենծ ու մանր աղաներու եւ մանաւանդ պնակալէզներու այս հաւաքա–ծոն արհամարհելի չէ, մէկ պատճառով միայն, – որովհետեւ կը ներկայացնէ հայութեան զոնէ էջին իսկական «քա–ղաքական» դիտակցութիւնը, - դրամ դի–զել, դրամատիրութեան ծէսերը որդեգր–րել, օտարանալ, ու միջոցին, հայկակա–նութեան հանգիստ ճիւղը պահպանելու եւ խղճի խայթը լուծելու նպատակով հոս հոն եկեղեցի մը կամ դպրոց մը տըն–կել: Այս բոլորը արհամարհելը՝ լուրջ փորձութիւն մըն է միշտ, փորձութիւն մը՝ որուն յաճախ տեղի կուտայ Հ.Գ.Բ.ի մամուլը, փորձութիւն մը՝ որ ինծի համար ունի կարեւոր կշիռ, քանի որ, ինչպէս ըսի, ոչ միայն Սփիւռքահայու–թեան կէսին մասին է խօսքը, այլ նաեւ որովհետեւ Հ.Յ.Դ.ի չարքերն ալ զերծ չեն նման մտածելակերպով օժտուած մարդոցմէ: Ձերծ չեն, թէեւ փոքր–մասնութիւն են բարեբախտաբար: Այս–աղ – Դաշնակցականները, ողն - ու – ծուծով Բաղրեան Դաշնակցականները, ար–դահատելի պիտի ըլլային, եթէ վտան–գաւոր չըլլային:

Եթէ Դաշնակցական զանգուածէն ու կուսակցութենէն զէպի «աջ» զէպի «ա–րեւմուտք», զէպի «բարձր քաղքենիու–թիւն» կը տարածուի այս հոսանքը, անկէ զէպի «ձախ», զէպի «երրորդ աշխարհ» կամ զէպի ««արեւելք», զէպի «աշխատա–ւորութիւն - եւ – ըմբոստ – երիտասար–դութիւն» կը տարածուի այն չատ աւելի սակաւաթիւ սակայն նմանապէս ծանրա–կշիռ հոսանքը, որուն ներկայացուցչը կը ձգտի ըլլալ Հ.Գ.Բ.ն, ի բացակայու–թիւն Հնչակեաններու, իսկական ու ոչ–տատլինական հայ համայնավարներու, եւ այլն: Այս հատուածն ալ ունի Հ.Յ.Դ.ի մէջ իր սակաւաթիւ զուգահեռները, որոնք անոր համաձայն են որոշ մարզե–րու մէջ, ի մասնաւորի ահաբեկչութեան հարցին շուրջ:

Այլ խօսքով հայութեան աջի ձգտումն է արտագաղթը, զէպի Եւրոպա եւ Ամե–րիկա, որուն կ'ընկերանան զովերգներ, ուղղուած հայրենիքին, եւ պարարտ ըղ–բօսաշրջիկութիւն՝ զէպի էջմիածին· յարմարում՝ տիրող դրամատիրական կարգերու եւ մշակութային համակարգի, որուն մէջ եզակի ածու մը արտօնուած է հայ էթնիք մշակոյթին: Սարոյեաննե–րուն կամ Սուրեաններուն. եւ վերջապէս՝ բացարձակ ժխտում որեւէ քաղաքական բնոյթ ունեցող պայքարի, որ հայ բա–րեկեցիկ անձեր երեսխոյան չընորեր, կամ որ յուշագիրներէ անդին կ'ուզէ անց–նել: Բացարձակ ժխտում ահաբեկչու–թեան, որուն երբեմն կ'ընկերանայ զո–վեստ՝ Հայ մշակոյթի, լեզուի, մամլոյ եւ ... նոյնիսկ եկեղեցւոյ հոսցքին ուղ–ղուած, իբրեւ քաղաքական պայքարի կռուանները: Այս վերջին դիրքը, ան–շուշտ, ժխտելի դիրք մը չէ, եւ Հ.Յ.Դ.ի պաշտօնական ու անպաշտօն չարքե–րէն չատեր կը բաժնեն այն կարծիքը, թէ մշակոյթը քաղաքական պայքարի կրո–ւանն է:

Միաժամանակ, հայ աղգայնապաշտ ձախի կամ Հ.Գ.Բ.ի ձգտումն է Միջին Արեւելքէն զէպի Եւրոպա արտագաղթի մերժում. Սովետական Հայաստանի հան–զէպ՝ դրական չէզոքութիւն. մերժում՝ դրամատիրական – պաղութատիրական համակարգի ու պայքար՝ անոր գործա–կատարներուն զէմ. մերժում՝ հայ էթնիք մշակոյթի ունեցած կամ կարելի ար–ժէքներուն, եւ նուիրում՝ գինեալ պայ–քարի, – պատահական չէ որ Հ.Գ.Բ.ի նախընտրած լոզունգներէն մէկը, «միայն գէնքով կայ Հայոց փրկութիւն», Հ.Յ.Դ.–ական է: Հ.Յ.Դ.ի պաշտօնական ու անպաշտօն չարքերուն մէջ կան սակաւա–թիւ բայց բաւական կարեւոր անձեր, ո–րոնք կը բաժնեն այս կարծիքներէն ո–մանք, – «կարեւոր» կ'ըսեմ, որովհետեւ Հ.Յ.Դ.ի գինեալ մարտիկները, Պուրճ Համուտի մէջ, անոնց գաղափարակիցնե–րը՝ Արդարութեան Մարտիկները, եւ որոշ ազդեցիկ, երիտասարդ դաշնակցա–կան մտաւորականներ, փոքր են թիւով բայց մեծ՝ իրենց գործունէութեամբ, կուսակցութեան մէջ:

(Շար. 1)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՑԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Տասնեակ տարիներ առաջ տեսեր էի Մեքսիքայի կեանքէն առնուած ֆիլմ մը։ Պիտի չկարենամ որոշել թէ նիւթը կա – պակցութիւն ունէր բուն պատմութեան հետ։ Սակայն այն աստիճան ներդործեց իմ վրաս որ մինչեւ այսօր կը յիշեմ զայն։

Մեքսիքայի մէջ կար զաժան եւ խըս – տասիրտ կառավարիչ մը, իրական բռնա – կալ մը, որ ժողովուրդը կը պահէր սար – սափի, ճնշումի եւ զարհուրանքի տակ։ Ան, երկրին մէջ երթեւեկող նոր կառա – շարին «խաղաղութիւն» անունը տուաւ որովհետեւ իր դատողութեամբ եւ տեսա – կէտով երկրին մէջ կը տիրէր բացարձակ խաղաղութիւն։ Խաղաղութիւն մը որուն համանիշն էր պէսպղութիւն, խոհեմու – թիւն, լռիկ-դադար, խաղաղութիւն մը, որ կը կապէր լեզուն, կը լուար ուղեղը եւ կը տկարացնէր հոգեկան կորովը։ Խա – ղաղութիւն էր քանի որ ժողովուրդը ըն – տելացած եւ ենթարկուած էր իշխանու – թեան լուռ ու մունջ, հոգ չէ թէ կ'ապ – րէր ծանր պայմաններու տակ։ Խաղա – ղութիւն էր երբ եկեղեցին արբանեակ հաստած մը կար ժողովուրդը լրտեսող եւ մատնող։

Սակայն բարի առաւօտ մը կործճ եւ ազատասէր երիտասարդ մը երեւան ե – լաւ իր քաջարի ընկերներով եւ ժող – վուրդը դիտակցութեան եւ զգաստու – թեան հրաւիրեց։ Ան հանդիպեցաւ ահա – ւոր դժուարութիւններու եւ նոյնիսկ իր գլուխն կեանքը վրայ տուաւ։ Սակայն կարճես անոր կրակոտ հոգին եւ գալով հրահրեց Մեքսիքայի համակերպող եւ տառապած ժողովուրդին ներքին զգա – յումները եւ վերջապէս բռնկեցաւ, ապըս – տամբեցաւ, եղաւ կրակ ու բոց եւ յաջո – ղեցաւ տէրը դառնալ, իր արդար իրա – ւունքներուն։ Երբ ժողովուրդը կրցաւ կառչարն ալ գրաւելով քշել դէպի քա – ղաք, անոր վրայէն վար առաւ «խաղա – ղութիւն» տպուած նշանաստախտակը եւ տեղատուեց նոյն տեղը «ազատութիւ – ն»։

Ժողովուրդը ազատութիւնը նախամե – ծար համարեցաւ խաղաղութենէն, քանի որ ձերբազատած էր այլեւս իր բռնակա – լին թաթէն, իր անհատականութիւնը եւ ազգային արժանապատուութիւնը ոտնա – կոխ ընողէն։ Մեքսիքացիները փաստե – ցին որ «խաղաղութիւն թէ ազատութիւն» այս երկուքէն մէկը զոր ընտրեցին ազա – տութիւնն է։

Անվիճելիօրէն խաղաղութիւնը ընդար – ձակ նիւթ մըն է։ Ցաճախ սակայն ան զուտ անասնական եւ միակողմանի է եւ այն տեսանկիւնէն միայն դիտելով պի – տի ծանրանամ անոր վրայ։ Կեղծ եւ ա – նարդար խաղաղութիւնը պատճառ կ'ըլ – լայ տարապայման զրուկութեան որը կ'ու – նենայ իր անդրադարձը – ապստամբու – թիւն եւ ընդդիմութիւն։ Ցիսուս, խա – ղաղութեան զմայլելի քարոզիչը, ան ալ իր չրջանին վայերու տարափը թափեց Փարիսեցիներու գլխուն։

Պատահեցաւ որ ճանչցայ երկու դին – ուորական հարուածի չրջաններ Ցունաս – տանի մէջ։ Ժողովուրդը ապրեցաւ երե – ւութապէս լռելեայն եւ հանդարտ սա – կայն ազատ աշխարհին Հելլէնները խո – րապէս ըմբռնեցին հայրենիքի ազդակից – ներուն ապրած նեղ օրերը եւ անոնց չկըր – ցած ընելիքը, իրենք կ'ընէին թէ խօսքով եւ թէ գրիչով։ Երբ երկրին մէջ կը տօնուէր հանդիսաւորապէս տիրող պետին «օր»ը խաղաղութեան եւ յառաջդիմու – թեան անունով, Սփիւռքի Ցոյնը կ'ան – տեսէր զայն բացարձակապէս, չէր ուզեր ըլլալ յուղարկաւորը իր հայրենիքի ազա – տութեան թաղման արարողութեան, քանի որ սպառնալիքի տակ չէր, քանի որ անկաշկանդ էր։ Հայրենիքի հելլէնը կը հրճուէր, իւրախոյս եւ կենսունակու – թիւն կ'առնէր անոնցմէ։ Վերջ ի վերջոյ երբ ընարութիւնը ըրաւ խաղաղութեան եւ ազատութեան միջեւ, ի դին բոլոր զո – հողութեանց պարզեց ազատութեան դը – րօչը Ակրոպոլի կատարին վրայ։

Հայ ժողովուրդն ալ ունի այդ ազա – տութեան ոգին իր սրտին մէջ։ Ան ծնունդ տուաւ հերոսներու, որոնք պանծացուցին հայ պատմութեան էջերը փայլուն դըր – ւագներով եւ տուին ազգին Աւարայրներ, մեծ փառուարներ, մեծ Մայիսներ։ Հայ ժողովուրդը մարմարեայ արձանի պէս չունի ազատութեան ջահը վառ պահելու եւ բարձր բռնելու համար։ Հայկէն մին – չեւ մեր օրերը հայ ժողովուրդը անցուց այդ ջահը մէկ սերունդէն միւս սերուն – դը, մէկ սրտէն միւս սիրտը։ Երիտասար – դը ընդունեցաւ զայն երէցէն խանդավա – ռութեամբ եւ պատրաստակամութեամբ «հերթը հիմա իմս է» ըսելով։

Հայ կինը զանցառութիւն չկազմեց իր սրբազան առաքելութեան մէջ։ Երբ Հա – յաստանին պարտադրուեցաւ կրակի պաշ – տամունքը, գտնուեցան սակաւաթիւ նա – խարարներ որոնք խաղաղութեան ի խըն – դիր առ ժամանակ դաւանափոխ ձեւացու – ցին։ Սակայն առաջին ահազանգը հնչե – ցուցին «Տիկնայք փափկասունք Հայոց աշխարհի՝ որոնք դերադաս համարելով կրօնքի եւ խիղճի ազատութիւնը զօրավիղ հանդիսացան իրենց ամուսնոյն, հայ դին – ուորին, եւ հայ կղերին երբ ժողովուրդը մղեց կատաղի դիմադրութիւն Աւարայ – րի դաշտին վրայ, Տղմուտ գետին եզեր – քը Սասանեաններու դէմ։

Երեւանի հրապարակին վրայ կը կանգ – նի Սասունցի Դաւիթի արձանը ձիու վը – րայ հեծած։ Ան դեռ կը պահէ իր սուրը պատկանին մէջ քովէն կախուած։ Գուցէ, մտածեցի իւրովի, պիտի գայ ժամանակը երբ պիտի տեսնենք այդ սուրը մերկա – ցուցած, վեր բարձրացուցած յանուն ազատութեան եւ անկախութեան։ Այն ատեն է որ Ամենայն Հայոց Պետութիւնը դեկը ձեռքը առնելով Հայ Դատին իբր հեղինակաւոր յառաջապահ, միաւորիչ կապ եւ լիազօր ուժ պիտի ներկայանայ միջազգային վեհաժողովներուն պաշ – տօնապէս եւ օրինաւորապէս։ Երբ մէկը կապկապուած չէ, այլ ազատած, կ'եզ – րակեմ Վիկտորիա Ազանուրի խօսքե – րը աւելցնելով,

«Եւ այն ատեն
Խաղաղութիւն եթէ գտնես հիւղին մէջ
Մի, խօլ սրտիդ համար ուրիշ բան
խնդրիր»։

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԱՃԵԱՆ

Մարսէյլ

ԹԱՂԱՒՈՒԹԻՒՆ ԹԱՂԱՒՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍԻ մէջ, Ցունուար 17–ին տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Իրանահայ Միութեան։ Ցայտագրին մասնակցած են քանոնահար Արա Սեւանեան, երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան, դաշնակահա – րուհի Կլորիա Միքայէլեան եւ օտար ար – ուեստագէտներ։

×

ՍԵԼԱՆԻԿի հոգեւոր հովիւը՝ Մուշեղ վրդ. Մարտիրոսեան, երեք տարի ծառա – յելէ ետք դադրութին, վերադարձած է Անթիլիաս։ Ցունուար 24–ին Մուշեղ վրդ. մատուցանած է դադրութին մէջ իր վերջին պատարագը եւ քարոզին ընարան ընտրած՝ «Սիրեցէք զիրար, ինչպէս ես սիրեցի ձեզ»։

Ցունուար 26–ին, «Իլէքթրա Փալաս» պանդոկին մէջ Հայ Դատութեան Ծաչը, Հ. Մ. Ը. Մ., Համազգայինը եւ Երիտա – սարդաց Միութիւնը ճաշ մը տուած են ի պատիւ Մուշեղ Վարդապետին։ Ողջեր – դի խօսք արտասանած են Միութեանց ներկայացուցիչները վեր առնելով հովի – ւին ծառայասիրութիւնը եւ տարած աշ – խատանքները կրթական, մշակութային, մարզական եւ բարեսիրական մարզերու մէջ։ Շնորհակալութեան եւ հրաժեշտի խօսք արտասանած է Մուշեղ վրդ. Մար – տիրոսեան։

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Ֆառասնից Ման – կանց Վարժարանի սրահին մէջ, Ցուն – ուար 24–ին տեղի ունեցած է Գէորգ Պէ – պէճեանի երգահանդէսը։ Ցայտագիրը բաղկացած է հայ եւ օտար դասական եր – գահաններու գործերէն։ Հայ երգահան – ներէն ընտրուած են Ալ. Ցարութիւնեան, Բ. Կանաչեան, Ա. Տիգրանեան, Վ. Կո – տոյեան, Էդ. Ցովհաննիսեան, իսկ օտար – ներէն՝ Փուչինի, Հէնտել, Պրամս եւ Վէրտի։ Երգիչին մեկնաբանութիւննե – րուն դաշնակով ընկերակցած է Արփի Ե – զուպեան։ Ցայտագրի ուշադրին խօսք առնելով թեմին առաջնորդը՝ Սրամ Ե – պիսկ. Քէշիշեան, չեշտած է հայ երա – ժշտութիւնը եւ ընդհանրապէս հայ մշա – կոյթը վառ պահելու անհրաժեշտութիւ – նը։

×

ՔԱՂԱՔԻՆ քիչ հեռու, ուր կը տարած – ուէին այգիներն ու լեռներու հորիզոնը հեռուոր, չինուած էր Ամերիկեան միսիո – նարական հիւանդանոցը։ Քաղաքի միակ չորս յարկանի ու լայն տարածութիւն բռնող չէնքն էր, դեղին ներկուած ու կզմինարէ կտուրով։ Հեռուոր ճամբորդ – ները դորշ ու փոշոտ ճամբաներէն առա – ջին անգամ կը տեսնէին քաղաքին չորս մինարէթները ու հիւանդանոցին չէնքը՝ անհամար պատուհաններով, յետոյ՝ գըմ – բէթներն ու զանգակատունները եկեղեցի – ներուն։

Հիւանդանոցը չինուած էր հայ վար – պետներով։ Հայեր էին բժիշկներն ու դե – դաւործները։ Հայեր էին հիւանդապա – հուհիները։ աւարտած երկրորդական վարժարաններ։ Անոնք հագուած էին ըս – պիտակ ու մաքուր, եւ անոնց աչքերուն մէջ կար եղնիկային բարի արտայայտու – թիւնը։ Շէնքին մէջ ասիտ փինիկի հոտին հետ կային կերթ լռութիւն եւ հանդարտ երթեւեկ։

Արեւելեան աղմկոտ քաղաքին մօտ նըս – տած էր եւրոպական քաղաքակրթութիւ – նը, ուր չէին հասնիր ոչ պղնձագործնե – րու մուրճերուն ձայները, ոչ ձայները ձի ծախող մունետիկներուն, ոչ կեդրոնա – կան պազարին աղմուկները։

Թուրք կառավարութիւնը, տեսնելով, որ հիւանդանոցէն առաւելապէս կ'օգտը – ւէին քրիստոնեաները, սկսաւ հետզհետէ իրաւունքներու բռնաբարումներ ընել եւ տեղատուել Թուրքեր, Քիւրտեր եւ դին – ուորներ։ Կարճ ժամանակի մը մէջ այդ կերթ հիւանդանոցը դարձաւ տեսակ մը քարուանատարայ։ Հեռուոր ու մօտաւոր գիւղերէ կուգային թուրք կամ քիւրտ ա – գաները իրենց ծառաներով եւ ձիաւոր – ներով, կաշիի ու քրտինքի հոտերով։ Ձիաւորները այնտեղ էին միշտ, հիւան – դանոցին չուրջ, օրերով եւ շաբաթներ – րով։

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՄԻՋՆԱԴԱՐՈՒ ՀԱՑ ՄՏԱԾՈՂՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ ՄԸ

Երեւանի պետական համալսարանի հը – րատարակչականը լոյս ընծայած է Տոքթ. Հէնրի Գաբրիէլեանի «փիլիսոփայութեան հանգուցային պրոբլեմները միջնադար – եան հայ մտածողների մօտ» գիրքը։ Աչ – խատութեան մէջ մասնաւորաբար քննու – թեան կ'ենթարկուին բանականութեան ու ճշմարտութեան, փորձառութեան դե – րը, փիլիսոփայութեան՝ որպէս գիտու – թիւն՝ համար պայքարի հարցերը, որոնք պրպտեցուցած են միջնադարու հայ մը – տածողները։

×

ԱԿԱԴ. ԲԱՐԿԷՆ ԱՒԱԳԵԼԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ «ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՕՇ» ՇՐՋԱՆՇԱՆՈՎ

Որհ. Միութեան Գերագոյն Որհուր – դի պրեզիտիումի հրամանագրով, Հա – յաստանի Ակադեմիայի անդամ Բարկէն Առաքելեան պարգեւատրուած է «Աշխա – տանքի կարմիր դրօշ» շքանշանով, ի դէ – նահատութիւն պատմագիտութեան եւ դիտական վարիչներու պատրաստութեան մարզերուն մէջ իր ունեցած վաստակին։ Ակադեմականը աւելի քան չորս տասնամ – եակէ ի վեր նուիրուած է հայ ժողովուր – դի պատմութեան ու մշակոյթի ուսում – նասիրութեան։ Իր հետաքրքրութեանց առանցքը կազմած են Հայաստանի մէջ արաբական տիրապետութեան հաստատ – մամ ժամանակաշրջանի (է. դար) դէպ – քերը։ Պատմագիտական իր հետազօտու – թիւններուն մէջ արժէքաւոր է Հայաս – տանի քաղաքներու եւ արհեստներու պատմութեան նուիրուած ուսումնասի – րութիւնը, երկու հատոր։ Բարկէն Առա – քելեան պատկառելի վաստակ ունի հնա – դիտութեան ասպարէզին մէջ։ Իր դեկա – վարութեամբ սկսած Գառնիի, Արմաւի – րի եւ Արտաշատի հնախուզական պեղում – ները բացառիկ նշանակութիւն ունին հին Հայաստանի մշակոյթի եւ պատմութեան ուսումնասիրութեան համար։ Հայ մշա – կոյթի հետազօտութեան նուիրուած իր առաջին աշխատութեան՝ «Հայկական պատկերաքանդակները Դ. – Ի. դարե – րում» մէջ, տրուած է վաղ միջնադարու հայ աշխարհիկ, կրօնական եւ դիցաբա – նական բնոյթի բարձրաքանդակներու խոր վերլուծումը։ «Ակնարկներ հին Հայաս – տանի արուեստի պատմութեան» մենա – գրութեան համար հեղինակը արժանա – ցած է Հայաստանի պետական մրցանա – կին (1976)։ Ակադ. Բարկէն Առաքելեան, որ Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան Հիմնարկի տնօրէնն է, բազմաթիւ ան – գամներ մասնակցած է համամիութենա – կան եւ միջազգային դիտական ժողովնե – րու եւ հանդէս եկած հետաքրքրական դասախօսութիւններով։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԲՈՐԴ

ԿԱՊՈՑ ՑՈՒԼՈՒՆՔՈՎ ԳԼՈՒԽԸ

Պահակները կ'անցնէին փողոցէ փո – ղոց։ Ոչ ոք կար։ Ճանճոտ Պօղոսն էր, որ յարդով լեցուն խրտուիլակի մը պէս թուլցած կռնակով, ոտքերը փարատելով Ձիֆթէ Մինարէ մզկիթէ անկիւնէն՝ վեր կ'նայէր։

×

Գիշերուան այդ պահուն, քաղաքէն դուրս, Հայոց գերեզմանատան մէջ կար անյատակ մթութիւն ու լռութիւն։

Այդ սրտի չափ խոր լռութեան մէջ քա – հանան իր խնկոտ ձայնով աւետարանը կը լրացնէր։ Ձայնը կ'ըսէս ատորերկրեայ վանքի աւերակներէն կուգար։

Ձեռագիր աւետարանի մը լուսանցքնե – րուն վրայ նկարուած ծուռ գիծերու պէս կեցած էին սիլուէթները կարպիսի, կիւ – րեղի եւ Միքոյէլ։ Անոնց գլուխները կախ էին, երբ քահանան իր ձեռքի աւետարա – նի կողքով խաչաձեւ կնքեց թարմ գե – րեզմանը։

– Եավաշ, տէրպապ, ծանոր, ծանոր, – խօսեցաւ կարպիս արցունքոտ ձայ – նով։

Տէր Ցուսիկ ծանր եղանակով «Հայր Մեր»ը սկսաւ։ Կարպիս թուլցած ձայնով եղանակ ձգեց քահանային հետ։ Եղա – նակին մասնակցեցաւ եւ մսալաճառ Կիւ – րեղ իր խժան ձայնով։

Կառապան Միքօն այդ պահուն ուրիշ ողբերգութիւն մըն ալ կ'ապրէր. կ'ուզէր ինքն ալ ձայն ձգել եւ, սակայն, չդիտէր «Հայր Մեր»ը։

«Հայր Մեր»ի եղանակը կը դողար ան – յատակ լռութեան մէջ։ Խաչ քարերու վրայ բուեր կը թառէին կակուղ թեւե – րով։

Այդպէս թաղեցին Սպիտակ Ձիաւորի կարուած գլուխը կապոյտ յուլուն – քով...

×

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ

Քաղաքէն քիչ հեռու, ուր կը տարած – ուէին այգիներն ու լեռներու հորիզոնը հեռաւոր, չինուած էր Ամերիկեան միսիո – նարական հիւանդանոցը։ Քաղաքի միակ չորս յարկանի ու լայն տարածութիւն բռնող չէնքն էր, դեղին ներկուած ու կզմինարէ կտուրով։ Հեռաւոր ճամբորդ – ները դորշ ու փոշոտ ճամբաներէն առա – ջին անգամ կը տեսնէին քաղաքին չորս մինարէթները ու հիւանդանոցին չէնքը՝ անհամար պատուհաններով, յետոյ՝ գըմ – բէթներն ու զանգակատունները եկեղեցի – ներուն։

Հիւանդանոցը չինուած էր հայ վար – պետներով։ Հայեր էին բժիշկներն ու դե – դաւործները։ Հայեր էին հիւանդապա – հուհիները։ աւարտած երկրորդական վարժարաններ։ Անոնք հագուած էին ըս – պիտակ ու մաքուր, եւ անոնց աչքերուն մէջ կար եղնիկային բարի արտայայտու – թիւնը։ Շէնքին մէջ ասիտ փինիկի հոտին հետ կային կերթ լռութիւն եւ հանդարտ երթեւեկ։

Արեւելեան աղմկոտ քաղաքին մօտ նըս – տած էր եւրոպական քաղաքակրթութիւ – նը, ուր չէին հասնիր ոչ պղնձագործնե – րու մուրճերուն ձայները, ոչ ձայները ձի ծախող մունետիկներուն, ոչ կեդրոնա – կան պազարին աղմուկները։

Թուրք կառավարութիւնը, տեսնելով, որ հիւանդանոցէն առաւելապէս կ'օգտը – ւէին քրիստոնեաները, սկսաւ հետզհետէ իրաւունքներու բռնաբարումներ ընել եւ տեղատուել Թուրքեր, Քիւրտեր եւ դին – ուորներ։ Կարճ ժամանակի մը մէջ այդ կերթ հիւանդանոցը դարձաւ տեսակ մը քարուանատարայ։ Հեռաւոր ու մօտաւոր գիւղերէ կուգային թուրք կամ քիւրտ ա – գաները իրենց ծառաներով եւ ձիաւոր – ներով, կաշիի ու քրտինքի հոտերով։ Ձիաւորները այնտեղ էին միշտ, հիւան – դանոցին չուրջ, օրերով եւ շաբաթներ – րով։

(Շար. 504)

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

CONFÉRENCE

Jeudi 18 Février à 21 heures

« LES ARMENIENS
ET LES FRANÇAIS
DURANT LES CROISADES »
par le Prof. GERARD DEDEYAN
de l'Université de Montpellier

Dimanche 21 Février à 15 h. 30
CONFERENCE
« LE ROLE DE LA PRESSE
ARMENIENNE EN FRANCE
ET LA CONTRIBUTION
de **SCHAVARCH MISSAKIAN**
et de son journal **HARATCH**
par PAPKEN CAVEZ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՓԱՌԻՋ

Հինգշաբթի, Փետրուար 18

Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազարերեսունեւվեց վը – կայցն որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին:

Նոյն օրը, ուր է Անուանակոչութեան
ՎԱԶԳԷՆ Ա·
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին
Ամենայն Հայոց

Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10–*ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի տեղի կ՚ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած Հանդիսութիւն մը:*

Ինչպէս ծանօթ է, այս տարի, պետական կարգադրութեամբ բոլոր հայ ուսանողներն ու պաշտօնէութիւնը արտօնուած են այս առթիւ մասնակցիլ կրօնական արարողութիւններուն:

Ներկայ կ՚ըլլան մեր բոլոր դպրոցներուն աշակերտները:

Կը սպասուի նաեւ, որ այս արարողութեանց մասնակցին նոյնպէս պետական դպրոցներու բոլոր հայ աշակերտները, օգտուելով պետական բացառիկ այս կարգադրութենէն:

———×———

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի Փետր· 18, Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայից: Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԱ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

———×———

ՊՕՍՏՈՆ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 18, *Պօսթոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ նոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ բանախօսութիւն երեկոյեան ժամը* 21–*ին:*

Պօսթոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ, Մարսէյլ, վարչութեան նախաձեռնութեամբ Փետրուար 18, *առաւօտեան ժամը* 10–*ին տեղի կ՚ունենայ հանդիսաւոր պատարագ Վարդանանց Տօնախմբութեան առթիւ:*

Կը պատարագէ՝ Նշան քհնյ· Գուշումճեան (Հոգեւոր Հովիւ Պուլվառ Օտտոյի):

Կը քարոզէ՝ Շահան խաչակիր քհնյ· Տէտէեան (Հոգեւոր Հովիւ Սէն Լուի):

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժուլիէթ Եըմտգեանի:

Իսկ երեկոյեան ժամը 21–*ին նոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ՝ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ Փրատոյի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ Գաբեդին վրդ· Պեքճեանի կողմէ:*

Այս զոյգ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի մեր ազգային ժողովուրդը ներկայ գտնուելու սոյն ազգային մեծ տօնին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ՃԼՈՒ–ի չատ որակաւոր բանուորուհիներ, տունը աշխատելու համար: Աշխատանքը ապահովուած էամբողջ տարուան համար:

KAZAZIAN
40,rue des Jeûneurs, 75002 Paris

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՒՆ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ Պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Փետրուար 20, *ժամը* 10·30*ին: Կը պատարագէ՝*
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բոլոր նախկիններուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

THEATRE MUNICIPAL
25, avenue Victor-Cresson, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX
VENDREDI 26 FEVRIER à 20 h. 30 précises

Sous la Haute Présidence de
Mgr. SEROPE MANOUKIAN
Délégué Apostolique pour l'Europe Occidentale

CONCERT

"SIPAN - KOMITAS"

Chœur Mixte Arménien de Paris

DIRECTION GARBIS APRIKIAN

SOLISTES
Madame Thérèse DAYERMANJIAN (*Mezzo*)
Messieurs Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (*Ténors*)
Monsieur Gilbert ZIPCI (*Basse*) — Monsieur Mikael KARANFILIAN (*Baryton*)
Piano : Monsieur Armen KIZILIAN Présentatrice : Lise NAZARIAN

CONCERT ORGANISE AU PROFIT DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
6, AVENUE BOURGAIN, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX

PRIX DES PLACES : 50 F

Auprès des Membres de la Chorale et : 17, rue Bleue, Paris 9, tous les mardis de 20 h. à 22 h.
Eglise Apostolique Arménienne, 6, av. Bourgain, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 644 28 52
TELECONDORCET, 175, av. Jean-Jaurès, Clamart tél. 642 56 17 et 645 34 69
TOPALIAN, 17, rue de la Villageoise, 91430 Igny tél. 941 35 70
BOOSTER, 32, av. de la République, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 642 20 49

ՊՈՒԼՎ· OSSO — Ս· ՅԱԿՈԲ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օտտոյի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը յայտնէ թէ Կիրակի Փետրուար 21–*ին հանդիսաւոր պատարագ եւ ընդհանուր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ առ ի երախտագիտութիւն բոլոր այն կրօնական հայրերուն եւ Թաղին ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայած, դործածած ու անցած են:*

Forum-Radio-Ararad

Կը տեղեկացնէ իր ունկնդիրներուն, որ իր հաղորդումներու ժամերը փոխուած են, եւ կը կատարուին՝ ամէն Կիրակի, ժամը 11 – 11·30 *M.F.* 98 *Mhz.*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծովի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՄԱՐՏ 13–*ԻՆ*

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du TARASS CHEVTCHENCO

4 possibilités :
1) du 24 Avril au 9 Mai, séjour à EREVAN du 25 Avril au 3 Mai et escale à ODESSA, ISTANBUL, NAPLES, et TOULON.
2) du 24 Avril au 8 Mai, escale à TOULON, CYTHERE, MUDANYA, SOTCHI et séjour à EREVAN du 30 Avril au 7 Mai.
Prix, tous compris : Cabine à 4 personnes : 4690 F., à 2 personnes : 5530 F.
3) du 29 Juillet au 14 Août (*aller avion, retour bateau*).
4) du 14 au 31 Août (*bateau-avion*)
Prix, tous compris : Cabine 4 personnes : 4770 F., 2 personnes : 5600 F.

ԵՒ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԱՃԼ 6 ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ:
ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
ԱՐՄԵՆԻԱ Հիւրանոց, Ա· կարգի սպասարկութիւն:

Ապրիլ 20 – Մայիս 5 – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ
ԱՊՐԻԼ 24–ԻՆ

Ցուլիս 10 – 28 Լենինկրատ (4 օր), Մոսկուա եւ Երեւան (9 օր):
Օգոստոս 7 – 21 Քիեվ – Երեւան:
Սեպտեմբեր 4 – 18 Քիեվ – Երեւան:
Հոկտեմբեր 4 – 19 Մոսկուա – Երեւան:
Դեկտեմբեր 20-էն Յունուար 4՝ Մոսկուա – Երեւան :

Արձանագրութեանց համար՝ Կ· ՈՒՆՃԵԱՆ
TRANSTOURS 25, rue d'Argenteuil, 75001 Paris tél. 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 15–*էն* 18 :
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Դիմել Զ· ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin, SAINT-JULIEN tél. 93. 04. 90 - (42) 83. 31. 55
ՎԱԼԱՆՍ՝ Ն· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ՝
9, rue Sully
ԼԻՈՆ՝ ՇԷՄԻՏԻՔԵԱՆԻ՝
16, Rue Chardonnet, 69120 VAULX en VELIN, tél. 868. 53. 05

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Նոր Կտակարան

Արեւելահայ աշխարհաբարով
եւ
Մեսրոպեան
մաքուր ուղղագրութեամբ
Էջմիածնի հրատարակութիւն
Գին՝ 30 Ֆ.
Թղթատարի ծախքով՝ 40 Ֆ.

Ստանալու համար դիմել.–
Pasteur Arthur HELVADJIAN
Le Sphinx Bat. A I,
La Maurelle - 13013 *MARSEILLE*
Tél.: (91) 66. 07. 05

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Զաճագան Միհայէլեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Սանոսեան 100 Ֆ. *կը նուիրեն «Ծառայ»ին:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻԽՌԷՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 22, *ժամը* 12·30 – 13·15, *Փաւորամա յայտագրին մէջ, Ֆրանս – Քիւլթիւռէն, նուիրուած հայ մշակոյթին:*

Ա.Յ.Ս

Մ· ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ նախկին դիմադրական-ներու Բարեկամական Միութիւնը Ձեզ կը հրաւիրէ խունդերամ մասնակցիլ ռանդկական այցին Միսաք Մանուշեանի յուշարձանին, 23ներու նահատակութեան 38–*րդ տարեդարձի նշման առթիւ:*

Իվրիի գերեզմանատունն, Կիրակի, Փետրուար 21:

Ժամադրավայր մէթրօ Փորթ որ Շուալի կայարանը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·30–*ին:*

×

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ
Նախագահութեամբ՝
ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

Նախագահ հայ նախկին Ռազմիկներու ընկերակցութեան, եւ մասնակցութեամբ Մայր – Հայրենիքի ներկայացուցիչներուն եւ Փարիզին ու գաւառին անձնաւորութեանց ու բարեկամներուն:

Մէջ ընդ մէջ ասմունք, երգ ու նուագ Արաքսի Գմբէթեանի ու Փեհլիվանեան-Գարագայա երբեակին կողմէ ու առաջին ուկնդրութիւն Եդուարդ Միրզոեանի յօրինած նուագին, Միսաք Մանուշեանի յիշատակին նուիրուած:

Կիրակի, Փետրուար 21, *ժամը* 13·30*ին Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոն* 118 *Գուրսէլ փողոց, Փարիզ* 17*րդ – մէթրօ Գուրսէլ:*

Սեղանները ապահովելու համար, կը խնդրուի հեռաձայնել ամբողջ օր 681·44·54, *կամ ժամը* 8 – 10, 13 - 16, 20 – 22 *մինչեւ* 241·57·77 *թիւին:*

Մաղթերու մասնակցութիւն՝ 120 Ֆ·:

LE 21 FEVRIER A 11 H.
A VAULX-EN-VELIN
HOMMAGE A MISSAK MANOUCHIAN
ET SES COMPAGNONS

Le Comité du Monument Manouchian, qui rassemble, avec la Ville de Vaulx-en-Velin, de nombreuses associations d'originaires arméniens et les organisations de la Résistance, rappelle que c'est le 23 Février 1944 que furent fusillés par les occupants nazis Missak MANOUCHIAN et ses 22 compagnons.

Comme chaque année, le Comité organise une cérémonie commémorative au plus près de cette date, sous le triple symbole:- de l'hommagé à tous ceux, Français et immigrés, qui ont combattu pour la libération de la France; de l'hommage à la communauté arménienne de notre région; de l'indépendance nationale et de la fraternité des peuples.

Cette année, la cérémonie, square Manouchian à Vaulx-en-Velin, aura lieu le Dimanche 21 Février à 11 H. Prises de parole: de M. Nicolas KARAYAN, survivant du groupe Manouchian; de M. Georges AUROUX, premier adjoint au Maire de Vaulx-en-Velin.

Comité du MONUMENT MANOUCHIAN
Pour tous contacts:
M. Georges LEPRINCE
Hôtel - de - Ville
69120 — *Vaulx-en-Velin*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
18
JEUDI
18 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՉԱՓ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.108 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 108

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ»Ի ԹՂԹԱԿՑԻՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԸ՝ Մ. Հ. ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ

—o—

«Միլլիյէթ»ի փետր. 5-ի թիւին մէջ է, որ Մէհմէտ Ալի Պիրանտ բաց նամակ մը կ'ուղղուի Հրայր Գիլինճեանի։ Թերթին թղթակիցը, որ հետեւած է Էխմա-ան-փրովանսի դատավարութեան ա-նոյշ-անոյշ խօսելով հանդերձ (միշտ ուրանալով անշուշտ ամէն ինչ, բանի կը շեշտէ որ «ճշմարիտ Թուրքը չամչնար իր անցեալէն») չի խուսափիր իր նամակը վերջացնելու նոյնիսկ անոյշ սպառնալիքով մը։

×

Երկու շաբաթ առաջ, «Էքս-ան-Փրովանս»ի դատավարութեան ընթացքին դուք ամբաստանեալի աթոռին վրայ, իսկ մենք՝ մամուլի յատկացուած դրասեղաններուն վրայ։ Դէմ դիմաց կը նայէինք։

Աչեն աչեն մտահոգիչ ակնարկներով, աչքի խաչաձեւումներ կ'ունենայինք։

Ձեր մտավախութիւնն էր ծանր պատիժ մը ենթարկուիլ, մինչ իմ մտավախութիւնս՝ յուզումի մատնուած անձի մը հանդիպած ըլլալ։

Նոյն տարիքը ունէինք։

Երկուքս ալ երկրորդ սերունդէ մը էինք 67 տարի առաջուան դէպքերու առընչութեամբ պատմուածները։

Կրնամ սխալիլ Թերեւս, բայց ձեր նայուածքներուս մէջ պատմուածները ստուգաբանելու ճամբան կը փնտռէի։ Իսկ իմ նայուածքներուս մէջ պատմուածները ստուգաբանելու, հասկնալու, մարսելու համար չանք թափող մարդոց սառնութիւնը...

Բացայայտ էր, որ դուք ձեր ընտանեքին պատմածներուն ազդեցութեան տակ մնացած էիք...։ Քիչ հեռուն՝ ձեր տատը, որ ձեզ մայրը, կարծես տարիներու բերած դժբախտութիւնները անբաւարար ըլլալին, հիմա՝ կ'արտասուէր իր տղուն համար։

Ձեզ կը դիտէի։

Մաքուր դէմքով, հանդարտ, չութակ նուագելու ընդունակ՝ այսինքն ոչ թէ ահաբեկչութիւն ընելու առակ, այլ նոյնիսկ մարդ իսկ ծեծելէ խրտչող մարդ մը կը կենար այնտեղ...։ Ես ալ մէկը ըլլալով, ոչ ոք հաւատացած էր թէ դուք կրնաք ոճրագործ ըլլալ։ Մինչդեռ մահափորձի ձեռնարկած էիք եւ վկայութիւնները համոզիչ էին։ Պարզապէս տպաւորութիւնը կը թողէիք որ գաղտնի ուժերու կողմէ կը ղեկավարուէիք։

Երբ կը սպասէինք դատարանի նըրբանցքներուն մէջ, ձեր մեծ եղբօր հետ խօսեցանք։ Ձեր մխա մօտաւոր բարեկամներուն հետ խօսեցանք։ Վշտաբեկ էին...։ Տեւական կը կրկնէին, թէ կը սպասէին Թուրք հանրային կարծիքի հակացողութեան։ Վէրի Պրանտ օրի-նակը կուտային ու կ'ըսէին. «Դուք ինչո՞ւ մեր զգացումներուն թարգման չէք հանդիսանար Թուրք հանրային կարծիքին դիմաց»։ Անոնց մէջեւ կը գտնուէին յուզման մատնուած անձեր, նաեւ չափաւոր, հակացողութիւն ցոյց տուող, տրամաբանող անձեր։ Ձիս մտիկ ընող անձերէն ոմանք կը ջղագրգռուէին, իսկ ոմանք ալ հանդարտօրէն մտիկ կ'ընէին։

Եւ դուրսը հարիւրաւոր մարդիկ ցոյց կ'ընէին։ Անոնց մէջեւ կը գտնուէր նաեւ ոստիկանատան դիմաց սանտուիչ ծախող անձը։ Ան խնդալով «դատը պիտի շա-հիմ» ըսած էր։ Անոր համար կարեւորը դուք չէիք, դատի մը չահուելն էր։

Այդ օր դատարանը գտնուող խումբ մը Հայերու հետ մեր միջեւ երկխօսութիւն մը ստեղծուած էր պարզապէս։

Դուք, երբ ձեր փաստաբան Լըքլէրքի մեծ ցոյցերու ազդեցութեան տակ որոշումը կը լսէիք, եւ ուրախու-թեան մէջ ամբաստանեալի աթոռը կը լքէիք, ես ալ դէպի դատարանի եւեւի դրան առջեւ սպասող ոստիկանական ինքնաշարժը կ'ուղղուէի։ Այլեւս ոչ ոք մնացած էր նրբանցքներուն մէջ. ես բոլոր այս դէպքերուն տարօրինակութիւնները լուծել կ'աշխատէի, եւ մէկ կողմէ ալ՝ «Այլեւս ճիշդն ու սխալը երեւան պէտք է գլլէ, այս խուլերու երկխօսութեան վերջ պէտք է տրուի» կ'ըսէի։

Դատարանէն ելլելէ վերջ որոշեցի ընթերցողներուս աւելի մանրամասն տե-ղեկութիւններ տալ այնտեղ լսածներուս մասին եւ ցրուել քինախնդրութեան մը չուչը։

Որովհետեւ ձեր ցոյց տուած համայնապատկերը իրական Թրքական համայնապատկեր մը չէր։ Կարգ մը դէպքեր պատահած էին։ Անհրաժեշտ էր այս դէպքերուն իրական համեմատութիւնները ճշդել եւ իրական պատճառները երեւան հանել։

Որովհետեւ, ճշմարիտ Թուրքը իր անցեալէն չամչնար, չի խուսափիր, պատասխանատուութիւններէ չի խրտչիր։ Ճըշմարիտ Թուրքը արժանապատուութեան տէր է, չուտ կը մոռնայ, չուտ կը ներէ, բարի կամեցողութիւն ունի, եւ եթէ նոյնիսկ իր յանցանքը նշմարէ, դիտէ նեղողութիւն ալ խնդրել։ Որովհետեւ ինքնավստահ է։

Ահա բոլոր այս բաները գրել կը պատրաստուէի երբ Լոս-Անճըլըսի նորմահափորձը պատահեցաւ։ Աչքիս առջեւ պատկերացան ասկէ առաջ սպանուած, ինծի սերտնդակից Թուրք դիւանագէտները, անոնց զաւակներն ու կողակիցները։

Եւ գրելէ հրաժարեցայ։

×

Ակնյայտնի է, որ գաղտնի ձեռք մը կը փափաքի Թուրք եւ Հայ հաւաքակեցութեան մէջեւ արիւնահեղութիւնները սաթքել։ Առանց նոյնիսկ առիթ տալու, որ ամէնէն պզտիկ երկխօսութիւն մը ըստեղծուի, քինախնդրութեան նոր հուն-տեր կը սերմանէ։

Հիմա հազարաւոր քիլոմէթր հեռուէն, պաղարիւնութեամբ՝ խորհինք միասին. այս ոճրագործութիւններէն ո՞վ, ի՞նչ կը շահի, ո՞վ ինչ կը կորսնցնէ։

– Նախ եւ առաջ ոեւէ մէկը չի՞ խոր-հիր թէ Թուրքիոյ մէջ ապրող հայ ծա-գումով Թուրք հայրենակիցները որքան անհանգիստ կ'ըլլան։

– Թուրք ժողովուրդին հետ երկխօսութիւն մը հաստատել փափաքող ոչ մոլեռանդ Հայեր, չե՞ն կրնար տեսնել, թէ այս ոճրագործութիւններով երկխօսութեան բոլոր հաւանականութիւնները կը չքանան։

– Ոեւէ մէկը չի՞ նկատեր, որ չանք կը թափուի, որպէսզի բոլոր Հայերը ներ-կայացուին որպէս Թրքասպան ժողովուրդ մը։

– Երբ մինչեւ հինգ տարի առաջ, արտասահմանի մէջ Թուրք հայրենակցի մը մեծագոյն ջղակիցը հայ մըն էր, այսօր, կեանքի ապահովութեան մտավախութենէ մղուած, հետզհետէ կը խորտակուին այդ բարեկամութիւնները եւ չանք կը թափուի որպէսզի իրարու թշնամի երկու ժողո-վուրդներ դադրեցնեն։

– Արդեօք կա՞ն այնպիսի անձեր, որոնք կարծեն թէ Թուրքիա այս ահաբեկչու-թիւններուն դիմաց պիտի նահանջէ եւ պիտի սկսի հող բաժնել։

Գիլինճեան։

Բոլոր այս ոճրագործութիւնները, որե-ւէ լուծում չեն բերեր, ընդհակառակն, դժուարութիւնները կը բազմապատկեն։

Մի՞միայն ձեր եւ իմ սերունդէս անմեղ մարդիկ կը մահանան, ասոր փոխարէն Թուրք ժողովուրդը հետզհետէ քինախնդիր կը դառնայ։ Գաղտնի ձեռքերու մեծագոյն փափաքն ալ այս է արդէն. քինախնդրութեամբ լեցուն սերունդներ պատրաստել։

Հիմա, երբ Էքս-ան-Փրովանսի կամ Մարսէյլի արեւոտ փողոցներուն մէջ կը չրջադայիք, անտարակոյս «հերոս»ի մը պատուոյն կ'արժանանաք։ Ամէն ոք ձեզ մատնանշելով կ'ուզէ ձեր արկածախնդրութիւնները լսել։ Թերեւս ալ, արդէն իսկ ձեր կազմակերպութեան անդամները ձեզի նոր «հերոսական» պաշտօններ առաջարկել սկսած են։

Միայն լաւ մտածեցէ՛ք։ Բոլոր այս պատահարները ի՞նչ բանի, որո՞ւ կը ծառայեն։

Ցուսախարութեան չե՞ն առիթ տուողներ ահաբեկչութեան չհաւատացող Հայերը։ Նոր թշնամութիւններ չե՞ն սերմաներ։

Թուրքիոյ մասին բնաւ մի՛ խորհիք։ Որովհետեւ մինչեւ այսօր ո՛չ ոք կարողացաւ կործանել Թուրքիան, եւ այսուհետեւ ալ կործանելը շատ դժուար է։

Այլեւս իրենց լրումին պէտք է հասնին հեւքոտ ցոյցերն ու ոճրագործութիւնները։

Գիշերը ձեր մօր հարցուցէ՛ք. եթէ ձեզի 8 տարի բանտարկութիւն տրուէր, արդեօք ի՞նչ կը զգար։ Այսօր դիտե՞ք թէ քանի անմեղ Թուրք դիւանագէտներու մայրեր, հայրեր, տղաք արցունք կը թափեն։

Արդեօք իրաւունք պիտի տա՞ք, եթէ ապագային այդ տղաքը իրենց հօր վրէժը լուծելու համար զէնք ի ձեռին՝ սկսին Հայերը սպաննել։

Արդեօք պէտք չէ՞ ամէն ոք արթննայ իր թմբիրէն։

ՄԻՀՄԻՏ ԱԼԻ ՊԻՐԱՆՏ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

Քլիշիի (վարիզեան արուարձան) Ֆիւլմէն գործատան մէջ, տանիքէն իյնալով մեռած է Ահմէտ Մեճիր, 35 տարեկան, բանթողներու եւ հակա-բանթողներու հակամարտութեան մը ընթացքին։ Գործատունը զբաղուած էր գործադուլ ընողներու կողմէ երբ, ըստ մեռնողին ընկերներուն «գործատիրական քոմանտօ» մը փորձեց խորտակել գուռները։ Տանիքէն բանթողները քարեր ու չիչեր կը նետէին։ Երբ ալժերացի բանուորը իյնած է, կարելի չէ եղած ճշդել թէ ճակատին բան մը ստանալով իյնած ու մեռած է թէ ոչ միայն ապակետանիքէն կոտրը-ւելէն իյնալով։ Ոմանց համար ցաւալի արկած մը բանթողի եւ ոչ բանթողի կըռիւներու հետեւանքով, ուրիշներու՝ գործատիրական յարձակման հետեւանք է։ Սէ-ժէ-Թէ-ն ցոյցի կը հրաւիրէ։

ՀԱՄՊՈՒՐկի մէջ Թուրք մը ձերբակալուած է՝ էօմէր Այ, որպէս կասկածելի անձ մը, որ կրնայ մասնակցած ըլլալ Պապին դէմ մահափորձին։ Կը կարծուի որ ինք հայթայթած է Մէհմէտ Ալի Ազճայի կեղծ անցագիրը։

ՊԱՊը Նիժերիայէն անցաւ Պենին եւ Կապոն, ուրկէ կը վերադառնայ Հռոմ։ Լակոսէն մեկնելէ առաջ, նախագահած էր նիժերական եպիսկոպոսական ժողովին եւ ճառը կեդրոնացուցած առաքելութեան թեմայի վրայ։ Շեշտած էր. – «Եկեղեցին կը յարգէ իւրաքանչիւր ժողովուրդի մշակոյթը։ Առաջարկելով աւետարանա-կան պատգամը, մտադիր չէ քանդել կամ ջնջել, – ինչ որ բարձր է եւ բարի... եկած է Քրիստոսը բերելու եւ ոչ թէ ուրիչ ցեղի մը մշակոյթը»։

ԻՍՐԱՑԻԼ չատ դժգոհ է Ուաշինկթը – նէն, որ որոշած է 16 ամբաձիգ Ֆ. 16 օդանաւեր հայթայթել Յորդանանի։

սէյլի արեւոտ փողոցներուն մէջ կը չրջադայիք, անտարակոյս «հերոս»ի մը պատուոյն կ'արժանանաք։ Ամէն ոք ձեզ մատնանշելով կ'ուզէ ձեր արկածախնդրութիւնները լսել։ Թերեւս ալ, արդէն իսկ ձեր կազմակերպութեան անդամները ձեզի նոր «հերոսական» պաշտօններ առաջարկել սկսած են։

Միայն լաւ մտածեցէ՛ք։ Բոլոր այս պատահարները ի՞նչ բանի, որո՞ւ կը ծառայեն։

Ցուսախարութեան չե՞ն առիթ տուողներ ահաբեկչութեան չհաւատացող Հայերը։ Նոր թշնամութիւններ չե՞ն սերմաներ։

Թուրքիոյ մասին բնաւ մի՛ խորհիք։ Որովհետեւ մինչեւ այսօր ո՛չ ոք կարողացաւ կործանել Թուրքիան, եւ այսուհետեւ ալ կործանելը շատ դժուար է։

Այլեւս իրենց լրումին պէտք է հասնին հեւքոտ ցոյցերն ու ոճրագործութիւնները։

Գիշերը ձեր մօր հարցուցէ՛ք. եթէ ձեզի 8 տարի բանտարկութիւն տրուէր, արդեօք ի՞նչ կը զգար։ Այսօր դիտե՞ք թէ քանի անմեղ Թուրք դիւանագէտներու մայրեր, հայրեր, տղաք արցունք կը թափեն։

Արդեօք իրաւունք պիտի տա՞ք, եթէ ապագային այդ տղաքը իրենց հօր վրէժը լուծելու համար զէնք ի ձեռին՝ սկսին Հայերը սպաննել։

Արդեօք պէտք չէ՞ ամէն ոք արթննայ իր թմբիրէն։

ՄԻՀՄԻՏ ԱԼԻ ՊԻՐԱՆՏ

ԹՈՐՀՈՒՐԴ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Գիշեր մը երբեմ այսպէս լուռ ու լուրջ
Չէ դիզուած, հսկա՛ծ բանակի մը
շուրջ։

Եւ բանակ մ'երբեմ, խաւարին մէջտեղ,
Չէ եղած այսպէս լուսագեղ, անմե՛ղ։

Երկինքն այս գիշեր երկիրը կ'օրհրէ,
Հոգիներն Հայոց իրմով կը խմորէ։

Հոս խաչեր եւ հոն սաղաւարտ ու սուր՝
Խաւարի ծովուն շիթերն են մառնուր։

Խըթո՛ւմ է կարծես. – ամէն կողմ հիմա
Կոչնակներու կանչն հանդարտ կը
թրթռայ։

Ամէն կողմ սեղան, մոմեր, երէցներ.
Բանակը նաշա՛կ կ'առնէ այս գիշեր։

Է՛ն վերջը Վարդան՝ գլխարաց, հետի,
Կուգայ հաղորդուիլ արեա՛մբն
Յիսուսի։

Բ.

Դաշտն՝ արշալոյսին՝ խո՛ւնկ է, կը
մըխա՛յ.
Զէնիթերու շաչիւնն իր շուրջն է ծնծղայ։

Թշնամի բանակն, ամպի պէս խաւար,
Կ'երեւայ հեռուն եւ կը սահի վար...։

– «Վասըն Յիսուսի, վասըն
Հայրենեաց՝
Յառա՛ջ». Վարդանի հրամանը
գոռաց...։

Քիչ յետոյ արդէն խառնուրդն է
անհուն...
Կեանքէ կեա՛նք կ'երթան զինուորներն
Հայուն...։

Կը նետուին ընդդէմ սուրի՛ն,
նիզակի՛ն՝,
Որոնք խաչերուն վըրայ կը կոտրին։

Վարդան, իր ներմակ ձիով, զըրահով,
Ամենքէն առաջ, ամենքին է ոգի։

– «Յաղթեցի՛նք, կ'ըսէ, Պարսիկը
փախա՛ւ...»
Ու կ'իյնա՛յ՝, տալով իր հոգին
անբա՛ւ...։

Գ.

Մուքցած երկինքին ներքեւ՝ արեւի
Ճաճանչ մը, յանկարծ, գետնէն
կը ծագի։

Եւ մուքցած, սառած դէմքերուն վրայ,
Հաւատքի հուրը նորէն կը շողայ։

Վարդանի հոգին, հըրագո՛ւնտ անշէջ,
Կը մտնէ՛ ամէն Հայու հոգւոյն մէջ։

Հոգիներուն մէջ ան կ'երթա՛յ առաջ՝
Հոգիներէն դուրս ցըցած սուր ու խաչ։

Կը զարնէ խաչովն ու սուրովը գիր
Կը գըրէ, կ'օրհնէ՛ Վարդանը Կարմիր։

Դարերը կ'ացնին՝ բայց Վարդա՛նը
Քաջ,
Բայց Վարդա՛նը Սուրբ կ'երթա՛յ միշտ
առաջ...։

Գ. ԹՈՔՄԱՔԵԱՆ

ԸՍՏ ԻՐԵՆՑ՝ ԱՆՑԵԱԼԸ Հ.Յ.Դ.Ն ԷՐ ԵՒ ՆԵՐԿԱՆ՝ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

(ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ)

(Բ. եւ վերջ)

Սիրելի Առլէն,

Հ. Ց. Դ.ի կեդրոնին կը պատկանին շատ աւելի մեծ թիւով շարքայիններ ու համակիրներ, քան անոր աջին ու ձախին: Ուրեմն, ինչո՞ւ չեզրակացնել, որ Հ. Ց. Դ.ի ներքին հարցերուն համար անկարեւոր են ՌԱԿ–ն ու Հ. Գ. Բ.ն, փոքրաթիւ ձախ – Հ. Ց. Դ.ն ու աջ – Հ. Ց. Դ.ն: Պատճառը, սիրելի Առլէն, սա է. – Նոյնիսկ «չափաւոր», «կեդրոնական» – հակումներ ունեցող շարքայիններու եւ համակիրներու զանգուածին մէջ տեղի ունեցող ամէն պայքար կ'արտացոլէ այն աւելի ծայրայեղ հակումները, որոնց ուրուագիծը փորձեցի գծել: Օրի – նակ, երբ Լոս – Անճելըսի շրջանին մէջ, ըսենք՝ կոմիտէական ժողովի մը մէջ, լուրջ վէճ ծագի, յաճախ կը պատահի որ բարեկեցիկ իրանահայ շարքայինները, եթէ վէճը կորնգնեն, իրանահայ շարքայինները, կ'օրակէն «ձախ», «կարմիր», «համայնավար» անխոհեմ ու ահաբեկչութեան ջատագով, անիրատես, ու կը սկսին յիշել երանելի օրերը Շահի ու Թհրանի: Նմանապէս, ուրիշ շրջաններու եւ ժողովներու մէջ, հանդիսատ կեանք ապրող քաղքենի Պէյրութահայ շարքային – ներ, երբ վէճ մը կորնգնեն, իրենց շրջանի ղեկավարութիւնը կը սկսին որա – կել «աջ», «պուրժուա», «երկչոտ», եւլն.:

Այլ խօսքով, նոյնիսկ Դաշնակցութեան կեդրոնական զանգուածին մէջ վէճի ու պախարակումի լեզուն եւ հռետորու – թիւնը, այսօր, աջ – ձախի բառամթեր – քէն առնուած է, – լեզու մը, որ կեղծ բաժանումներ կը ստեղծէ, օրինակ, Իրանէն արտագաղթող հայութեան մէջ, որուն զանգուածին մէջ անած են թէ ամէնէն աջակողմեան ու Շահապալտ Դաշնակցականները, թէ՛ ալ ամէնէն խիզախ ու ընկերվարական Դաշնակցականները, թրծուած՝ հակա – Շահ պայքարին մէջ:

Ուրիշ հակասութիւն մը որ նոյնքա՛ն, եթէ ոչ աւելի կենսական կը թուի ինծի: Դաշնակցութեան մէջ տեղի ունեցող գլխաւոր պայքարը, այսօր, ի հիմէ աշխարհագրական բնոյթ ալ ունի, – Միջին Արեւելք, գլխաւորաբար Լիբանան – Իրան մնացորդներու պայքար մը կայ, Լիբանանէն ապաստանած ու դեռ ապաստանողներու հետ: Պայքարը, անշուշտ, նորէն կ'արտացոլէ ՌԱԿ – Հ. Գ. Բ. ծայրայեղ հակաամբոխութիւնը, աւելի չափաւոր կերպով: Եւ պայքար մըն է որ ունի ոչ միայն կուսակցական, այլ աւելի բարդ ընկերային – քաղքական բնոյթ:

Միջին Արեւելահայ Դաշնակցականը, այսօր, ունի չորս կենսական յատկանիշ – ներ, – (ա) հայերէնը իր լեզուն է. (բ) մակերեսային ու չըմբռնուած ընկերվարութիւն մը՝ իր քաղաքական հռետորութեան մէկ մասը կը կազմէ. (գ) ահա – բեկչութիւնն ու զինեալ պայքարը իրեն համար այլեւս հասկնալի եւ ընդունելի են, քանի որ մեծցած է Թէհլիրեանի չունչով, տեսած է Հ. Գ. Բ.ի, ինչպէս նաեւ Արդարութեան Մարտիկներու զարգացումը, իր մորթին վրայ ապրած է Լիբանանեան անվերջանալի պատերազմը եւ Իրանի յեղաշրջումը: (դ) Առանց վերլուծելու, մտածելու վիճելու, հակաճառելու եւ խորհրդակցելու հնազանդիլը՝ իրեն համար աւելի դիւրին է, քան արեւմտեան աշխարհի մէջ ապրող Հայուն, քանի որ թէ՛ հայ, թէ՛ այլազգ հեղինակութեան ճնշումն ու ծանր թաթը զգացած է մանկութենէն ի վեր, Պուրճ Համուտի ու Սպահանի նեղ փողոցներուն մէջ, ուր՝ ինչպէս նշած է անցեալին Պետրոս Թերզեան, կառավարութիւնը իշխանութիւնը կը զիջէր, մասամբ հայ եկեղեցւոյ, թաղականներու, կուսակցութիւններու և մանաւանդ ՀՅԴի:

Եւրոպահայ ու բնիկ ամերիկահայ Դաշնակցականը երբեմն հայերէն պիտէ, բայց յաճախ ոչ՝: Երբեմն, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, լիօրէն ծանօթ է իսկական ընկերվարութեան բարդ տեսութիւններուն, բայց նոյնի՛նքն այդ ծանօթութիւնը կրկնակ խրամատ մը կը ստեղծէ, թէ՛ իր եւ Միջին Արեւելահայ (եւ ընկերվարութեան մասին ոտքէտ) ընկերներուն մէջ – ջեւ, թէ՛ ալ իր եւ ամերիկահայ (աջա – պաշտ, հակա – ընկերվարական) շարքայիններու միջեւ: Նմանապէս, Արեւմտահայ չարքայինը կամ բացարձակապաշտ – բար հակառակ է ահաբեկչութեան եւ կամ ալ, յանուն զանազան արդարացնելի կամ անարդարացնելի խոհեմութիւններու, կ'ուզէ սահմանափակել զայն, ու շատ աւելի մտածուած եւ ճշգրիտ ուղղութիւն տալ անոր, Թուրքիոյ արեւմուտքին վճռած. ասոնցմէ ենք ես եւ դուն, ի դէպ: Ու վերջապէս (եւ ըստ իս, ա՛յս է հիմնականը) եւրոպահայ դաշնակցականը աւելի մօտէն ծանօթ է ժողովրդավարութեան, ու աւելի ըմբռնած է, մանաւանդ երբ մտաւորական հակումներ ունի:

Ուրեմն, սիրելի Առլէն, վիճակը բարդ է, եւ քու յանուն զգաստութեան ուղղած կոչդ բազմաթիւ հարցեր մէջտեղ կը հանէ, հարցեր՝ զորս ես պիտի նախընտրէի հետապնդել պաշտօնական Դաշնակցութեան մամուլի սիւնակներուն մէջ ալ, ու մանաւանդ, կուսակցութեան փակ ժողովներու մէջ, եթէ հոն մտիկ ընող, իրեւ հաւասար վճռող ու խորհրդակցող ընկերներ աւելի մեծ թիւ ունենային, ու եթէ հրահանգողներն ու ձեւական ժողովրդավարութեան հակամէտները թիւը աւելի փոքր ըլլար: Սակայն կարելի չէ այդ, ու մինչ այդ հարցերը կը մնան:

Հ. Ց. Դ.ի տագնապը, ըստ իս, մի քանի ըմբռնած մտաւորականներու արտայայտութիւնները արդիւնքը չէ, եւ չի կրնար ըլլալ, նախ՝ որովհետեւ մենք ուժ մը չենք ներկայացներ. երկրորդ՝ որովհետեւ մեր քննադատութիւնները եղած են արտաքս. երրորդ՝ որովհետեւ մեր «դուրս» ըլլալը տագնապին ախտանշանն է (սէմփթոմ) ու ոչ պատճառը, իսկ ախտանշանները անտեսելով՝ հիւանդը կարելի չէ բուժել: (Ի միջի այլոց հաստատեմ, որ Հ. Ց. Դ.ի տագնապի մասին խօսիլ չի նշանակեր ուրիշ կազմակերպութիւններ գովել: Եթէ ա՛յս տագնապն է որ կը չարչարէ մեզ, պատճառը՝ պարզ է, ան է որ այս կազմակերպութիւնը եղած է մեր առաջին սէրը ու կը մնայ, զէթ քեզի համար, մեր յոյսը: Եթէ ես քեզի չափ դրական ձեւով չեմ հաստատեր նոյնը, պատճառը՝ իմ աւելի սկեպտիկ ու յոռետես բնութիւնն է, որ այլեւս աշխարհիմացութիւնս ալ կը գործածէ):

Այսօրուան Հ. Ց. Դ.ի վիճակը, սիրելի Առլէն, սա է, – կը մնայ Հայութեան ամենակարեւոր կուսակցութիւնը, սակայն իր զանգուածը կորնգնելու վտանգին տակ է, – արտազաղթի ու բարեկեցիկութիւնը Հայութեան մէկ մեծ մասը կը տանին զէպի աջ կամ աջ – Հ. Ց. Դաշնակցութիւն, իսկ մէկ փոքր ու կարեւոր մասը, զէպի ահաբեկչական ձախ: Կեդրոնը, այսինքն՝ կուսակցութեան մեծագոյն զանգուածը, կը մնայ Միջին Արեւելահայ, կը փորձէ վարել արեւմտահայ Դաշնակցութիւնը, առանց լրջօրէն խորհելը – դադարելու անոր հետ. ամերիկահայուն կը պարտադրէ մակերեսայնօրէն ձախ ե – ռութիւններ, որ զայն կը վանեն զէպի աջ, ու լեզուապաշտ ազգայնամոլութիւն մը, որ հայերէն չգիտցողին զգալ կու – տայ, թէ ինք երկրորդ դասակարգի անձ մըն է: Հակառակ այս վանող մօտեցու – մին, Միջին Արեւելահայ կեդրոնը կ'ա – կընկալէ դրամ եւ հնազանդութիւն, բա – րեկեցիկ ու ըմբռնած արեւմտահայէն: Ամերիկահայ երիտասարդը մանկութե – նէն սորված է ամերիկեան յեղափոխութեան լոզունգը, – Ito թաքսէյշըն ուիթհաութ ռէբրիզէնթէյշըն, – «ոչ մէկ տուրք, առանց ներկայացուցիչի», այ – սինքն՝ կարելի է անտեսական կամ ազգային պարտականութիւններ պարտադրել միայն անոնց, որոնց ներկայացուցիչները տեւական ու կառուցային դեր ունին, ամէնօրեայ որոշումներու մէջ, – կ'որոշեն, կը վերլուծեն արդիւնքները ա – րարքներու, ուղղութիւն կը փոխեն:

Երբ Հ. Ց. Դ.ի Միջին Արեւելեան մասնաճեղակերպերով օժտուած կազմակերպութիւնը կը փորձէ նման զգաստիարներով օժտուած մարդոց պարտադրել կեդրոնի մը որոշումները, եւ «Ժողովրդավարութեան» մասին կը խօսի, այն ինքնարդարացումով որ չորս տարին անգամ մը Ընդհանուր Ժողովը կրնայ իր որոշումները փոխել, եթէ շրջաններու ներկայացուցիչները այդպէս որոշեն, ան կը պարզէ ժողովրդավարութեան մասին հին – նական անհասկացողութիւն, – իսկական ժողովրդավարութիւնը կը պահանջէ որ կեդրոն ու ծայրամաս, զեկավար ու հետեւորդ, վեր ու վար տեւարար ու սահուն պղպջար խորհրդակցին, ոչ թէ չորս տարին անգամ մը: Ազատ մամուլ, շրջանակներ, լրջօրէն ունկնդրուած նամակներ ու շրջանային սեմինարներ, շրջուն գործիչներ, փոխադարձ խորհրդակցութիւն եւ փոխադարձ համոզելու փորձեր, – ահա ասո՛նք են իսկական ժողովրդավարութեան սիւները:

Անշուշտ կայ ուրիշ կարելիութիւն մը, – ապակեդրոնացումը, թէ՛ աշխարհագրական շրջաններու, թէ՛ մշակութային աշխատանքի, թէ՛ ալ ուրիշ գործունէութիւններու: Նման գրոյթ մը կ'ընդունի տեղայնացումը, իրրեւ անխուսափելի, եւ անոր յոռի արդիւնքներուն դէմ կը պայքարի չափաւոր միջոցներով, – սկզբունքներու ընդհանուր հաստատումով եւ տրուեական օգնութեան գրոյթով մը: Այս էր, օրինակ, Հրեաներու լուծումը: Ան – խարհագրական, մշակութային ու կազմակերպական ապակեդրոնացում, բայց նաեւ համագաղութային յանձնախումբ մը, որ կ'ուղղորդէ ու տուրքի գրոյթ մը, ըստ որուն ամէն շրջան իր եկամուտի մէկ մասը կը յատկացնէ կեդրոնի մը, որ կ'որոշէ թէ ինչպէս պիտի ծախսէ այդ գումարը: Բայց կեդրոնը՝ ինքնին բոլոր շրջաններու ներկայացուցիչներէ կը բաղկանայ իրապէս, եւ ինքնագլուխ չորոշեր տուրքի սակը, այլ՝ լուրջ խորհրդակցութիւններէ եւ տեղական պէտքերու արժեւորումէ ետք:

Այս բոլորը կը գրեմ, սիրելի Առլէն, – հաւատալով որ Հ. Ց. Դ.ն տոկալուած է ընտրել կամ ապակեդրոնացման, եւ կամ ալ իսկական ժողովրդավարութեան ճամբան (նախընտրաբար՝ վերը ներկայացուած երկուքին մէկ գործնական խառնուրդը): Եթէ չհատակ ընէ իր ընտրութիւնը, ան կրնայ սահմանափակել ալ, ձախ, արեւմտահայ – միջին արեւելահայ, դրամատիրութիւն – ընկերվարութիւն, – մշակութային թէ ահաբեկչական դործունէութեան հոսանքները: Կրնայ տեսակ մը ինքնապատասխանատուութիւն ընել, ըլլալ ծառ մը, որուն զանազան ճիւղերը տարբեր պտուղներ տալով հանդերձ՝ իրենց ուիշը, սնունդը կը ստանան նո՛յն արմատներէն, իսկական Հ. Ց. Դ.էն:

Իմ վախս ան է, որ Հ. Ց. Դ.ն կրնայ մերժել այս բոլորը: Այդ պարագային, ան իր աջը կը կորնգնէ ՌԱԿ – Հ. Բ. Ը. Մ. համակարգին (ինչ որ անտեսական կորուստ է գլխաւորաբար), իր ձախը՝ Հ. Գ. Բ.ին (ինչ որ գաղափարական աւիւշի ու մարտական եռանդի կորուստ է), իր մտաւորականները՝ ազատ արտայայտութեան գաղափարին, որ կենսական կը մնայ մեզի համար, թէեւ միայն այդ՝ չի բաւականացներ մեզ, որովհետեւ իսկական մտաւորականը կը ձգտի իր գրի – չով պայքարիլ, ուրիշներու կողքին, յանուն իր հաւատքին:

Կը վախնամ որ Հ. Ց. Դ.ն ընտրէ մնալ Միջին Արեւելեան, զուտ – կեդրոնաձիգ, հրահանգող բայց ոչ խորհրդակցող, տարտամ ընկերվարութեամբ ու հատուկենտ ահաբեկչութիւններով զբաղող կուսակցութիւն մը: Հ. Ց. Դ.ի շարքային – ներու թիւը չի մտահոգեր զիս, այլ անոնց որակն եւ ուղղութիւն տուող մտածելակերպը, որ պէտք է կարենայ ինքնաքննադատութեան դիմանալ, ընդունիլ ապարքի (ախխոն) պատասխանատուութիւնը, ու չըլլայ միայն ռէախխոնի կազմակերպութիւն:

Յամոնանք որ Հ. Ց. Դ.ն իրրեւ Դաշնակցութիւն սկսաւ: Իմ երազած Հ. Ց. Դ.ա ժողովրդավարական, ձախ – ազգայնական, եթէ պէտք ըլլայ ապակեդրոնացնող կազմակերպութիւն մը պիտի ըլլար, որուն մէջ նոյնիսկ Հ. Գ. Բ.ի մարտիկները պիտի ունենային իրենց տեղը, պիտի սորվէին որ զինքը օգտակար է Դաշնակ–ցութիւն, երբ ներ–Դաշնակ ու հա – մաչափ ձեւով կը գործածուի, քաղաքական, մշակութային եւ տնտեսական ուրիշ զինքերու կողքին:

Իմ Հ. Ց. Դ. տեսլեան պիտի փորձէր ամէն տեղ իր ազդեցութիւնը զգացնել, առանց ամէն ինչ վարել – փորձելու, որովհետեւ իր ազդեցութիւնը պիտի բխէր իր գաղափարական ու մտաւորական ուժէն ալ, իր նկուռւթենէն, մտաւորական ու վարչական հարցերու մէջ...

Ինչ որ է: Մեր զրուցակից Պըլտեանը յաճախ ըսած է ինծի, որ Դաշնակցականի փորմասիոնս իր կնիքը դրած է իմ վրաս, որքան ալ փոխուած եմ ուրիշ շրջապատներու մէջ: Սուր աչք ունի ան: Ե՛ս ալ, դո՛ւն ալ, Ժառանգորդներն ենք, (այժմ «օրինականօրէն» ու դատականօրէն ժառանգազրկուած) որոշ սկզբունքներու, որոնց կարելի է նուիրուիլ, նոյնիսկ առանց կազմակերպութեանց:

Մենք, սիրելի Առլէն, կը մնանք մեր համոզումներու պարտադրած դժուար դիրքին մէջ: Ձենք կրնար ընդունիլ կոյր նուիրում մը, որ ամէն թիրախի դէմ ուղղուած ահաբեկչական արարքի մէջ Հայ Դատի համար օգտակար հարուած մը կը տեսնէ: Ըստ մեզի՝ ահաբեկչութիւնը չի կրնար անտեսուիլ իբրեւ պարքերի կռուան, որեւէ լուրջ հայ քաղաքական կազմակերպութեան կողմէ: Միաժամանակ՝ կրնայ վտանգաւոր ըլլալ պայքարի այս ձեւը, զինք գործածող կազմակերպութեան ու հաւաքականութեան համար նախ՝ որովհետեւ թշնամին հակայարձակելու կարողութիւն ունի եւ երկրորդ (ու աւելի՛ կարեւոր) որովհետեւ ահաբեկչական պայքարը կը պահանջէ տեւական վարչական հակակշիռ ու վերաքննում, վերլուծում՝ արդիւնքներու, ճկուն վերամտածում՝ թաքթիկներու, – բոլորն ալ կարեւոր բաներ, որոնք կը պահանջեն հաստատութիւն մը, զոր ցարդ ցոյց չեն տուած մեր ղեկավարները:

Ես զոնէ չեմ մոռցած որ 1923-ին Լոզանէն ու Շահան Նաթալիէն ի վեր ահաբեկչութիւնը մոռցուեցաւ, Մարտիկները անտեսուեցան, ու Լոզանի 50 տարի առաջ ինքնագլուխ ծերունի մը, Եանըզեանը իր անձնական արարքով առաջացաւ անցեալի մը դրաւ իր վերջնական կետը: Ի՞նչ տարօրինակ զուգադիպութիւն, ի դէպ, որ այդ արարքը կատարուեցաւ այս տողերը գրի առնուած օրին, ճիշդ ինը տարի առաջ, Յունուար 27, 1973–ին:

Եանըզեանի ինքնագլուխ ձեռնարկը, Հ. Գ. Բ.ի եւ Արդարութեան Մարտիկներու արարքները, որքան ալ քննադատելի էին կամ ըլլան իրենց մանրամասնութիւններուն մէջ, իսկապէս փակեցին անցեալի մէկ էջը: Ըստ իս, այդ ընդունիլ՝ չենթադրեր Հ. Ց. Դ.ի ամբողջական մերժում: Ինչպէս սկսած է տովրիլ Հ. Գ. Բ.ն, ամէն սպանուած թուրք կամ բեւմտեան դաշնակցական՝ յաղթանակ մըն է մեզի համար, մանաւանդ երբ շրջափինկի գացող հասարակ մարդիկ արիւնլուայ սիւռուած են գետին՝ անոնց կողքին: Ինչպէս սկսած է տովրիլ ձախքին Հ. Ց. Դ.ն զոնէ, ինքնավերլուծող կազմակերպութեան մը ղեկավարներու ձեռքը՝ ահաբեկչութիւնը կրնայ ըլլալ մեր պայքարի համար օգտակար զէնք մը:

Մինչ զանազան անձերու եւ կազմակերպութիւններու կը մնայ այս նիւթերուն մասին մտածել ու խոհեմ վերլուծումներ համեմատ չարժիլ, մեզի կը մնայ չլռել: Հո՛ս է մեր հիմնական անհամաձայնութիւնը: Երկուքս ալ անպայման Դաշնակցականներ ենք, նուիրուած՝ ընդհանուր սկզբունքներու: Երկուքիս ալ կը մնայ վերահաստատել այդ նուիրումը, ապա դուն կ'արտայայտես քու ձեւովդ, իսկ ես՝ հանրային քննադատութեամբ: Ինչպէս ալ ըսենք, որքան ալ քննադատենք (կամ քու պարագայիդ՝ լուռ բարկանանք) կը մնայ Հ. Ց. Դ.ի ազգային, ժողովրդավարական ու ընկերվար խոչընդոտները հանդիպ այն՝ ինչ որ կը մնար Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը վերջին օրը: Կը յիշե՞ս աւանդութիւնը Պարսիկ զինուորը խորանին մօտ ծնրադիր Սայաթ – Նովայէն կը պահանջէ դառնափոխում, ու ան կը պատասխանէ Ազրպէյջանի թրքերէնով, – «չեմ գիտեր, չեմ հասկնար, չեմ գիտեր բան մը, չեմ եղբայր եկեղեցիէն, չեմ դառնար ծուռէն»:

Մենք պէտք է ըլլանք համեստ, չմոռնանք համեստ չուքը անոր նուիրումին: Որքան հաւատացեալներ կրնան լքել Հ. Ց. Դ.ն իսկական սկզբունքները, ուրիշներ՝ մերժեն տեսնել որ կը փոխուի հայ ժողովուրդն ու անոր իրավիճակը, եւ թէ նմանապէս պէտք է փոխուի անոր կուսակցական քաղաքական կազմակերպութիւնը: Մենք, պաշտօնական կազմակերպութենէն հեռացուած, աւելի՛ յստակ կը տեսնենք անոր իսկական խոչընդոտները (որոնցմէ մէկն է, ըստ իս, ինքնաքննադատութեան ոգին) ու Սայաթ – Նովան կ'ընենք չընելով կրնանք ըսել, այդ խոչընդոտները հանդիպ, – «չենք եղբայր իսկական կուսակցութենէն, չենք ուրանար իսկական Դաշնակցութիւնը»:

Ընկերական ջերմ բարեւներով
Յակիկ Թէօլէօլեան

27 – 1 – 82, Միւնըխ – Թաուն

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՁԵՌԱԳՐԱՅԻՆ ԳԱՆՁԵՐԸ

Հայկական ձեռագիրները՝ մեր լման – ցական կեանքի նկարագրական արտա – յայտութիւնը, անգնահատելի գանձեր են, որոնք միշտ բանասէրներուն ու հայա – գէտներուն ուշադրութիւնը գրաւած են եւ ուսումնասիրութեան առարկայ դար – ձած: Այդ ուսումնասիրութիւնները եր – կար ու տքնջան աշխատանքի արդիւնք են: Ասոր վառ ապացոյցն է նաեւ նոր լոյս տեսած հատորը՝ հեղինակութեամբ պլովտիւարնակ հմուտ բանասէր Ներսէս Գասապեանի (1904 - 1979) «Յուցակ հա – յերէն ձեռագրաց ի Պուլկարիա» աշխա – տութիւնը (Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնար – կութեան հայկական մատենաշար, Վենե – տիկ, Ս. Ղազար, 1981), որ բովանդակե – լով Պուլկարիա գտնուած հայկական ձե – ռագիրները, պատկերացում մը կուտայ անոնց քանակի, բնոյթի եւ պարունակու – թեան մասին: Այդ ձեռագիրներուն մէկ մասը կրնայ հայ պատմագրութեան հա – մար իրրեւ աղբիւր ծառայել:

Հայերէն ձեռագիրներուն գոյութիւնը Պուլկարիոյ սահմաններէն ներս պատա – հական պէտք չէ նկատել, քանի որ հոն տակաւին միջին դարերէն հայկական գա – դութներ գոյութիւն ունեցած են եւ մին – չեւ ԺԴ. դարու առաջին քառորդը չէ դադ – րած պարբերական գաղթը հայ գանգը – ւածներու՝ տեղահան եղած Թրքական լիսանութեան հայաջինջ քաղաքականու – թեան հետեւանքով: Պուլկարիոյ գանա – զան քաղաքներու մէջ հայկական գա – դութները ունենալով իրենց ազգային ե – կեղեցին, անոր հովանիին տակ պահած ու պահպանած են հայկական ձեռագիր – ներ, բերուած՝ Արեւմտեան Հայաստանի, Թուրքիոյ եւ այլ գանազան վայրերէ գաղ – թած Հայերու կողմէ՝ որպէս մասունք, յուշ ու սրբութիւն իրենց հայրենի օճախ – ներէն:

Անոնց առընթեր պահուած են եւ տեղ – ւոյն վրայ ստեղծուած ձեռագիրներ, ա – ւելի կարեւոր կամ նուազ նշանակու – թեամբ գործեր: Պուլկարահայութեան ամբողջ ձեռագրային հարստութիւնը բացայայտել, լոյս աշխարհ բերել, պըր – պրտել՝ ինքնին երկար ու դժուար գործ մըն է, իսկ անոնց ուսումնասիրութիւնը եւ գնահատումը՝ դիտելիքներ ու հմտու – թիւն պահանջող աշխատանք:

Ինչպէս հեղինակը կը նշէ, ձեռագիր – ներու ուսումնասիրութեանց մէկ մասը՝ թիւ 1 – 59, լոյս տեսած է նախապէս յա – ջորդաբար «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ (1937 – 1950 թուականներուն), իսկ թիւ 60 – 91 ձեռագիրներու յուցակագրութիւ – նը առաջին անգամ կը հրատարակուի: Այս «Յուցակ»ին մէջ նկարագրուած եւ ուսումնասիրուած են հայկական 91 ձե – ռագիրներ, իսկ 53 այլ ձեռագիրներ մի – այն համառօտ նկարագրուած են՝ գրա – կան տուեալներու համաձայն կամ բե – րանացի հաղորդումներու եւ վկայու – թիւններու վրայ: Այդ ձեռագիրները ժա – մանակին եղած են Պուլկարահայերու սե – փականութիւնը կամ գտնուած են Պուլ – կարիա, բայց ներկայիս անյայտ են կամ արտասահման կը գտնուին, ըստ հեղի – նակի հաւաստիացումին: «Յուցակ հա – յերէն ձեռագրաց ի Պուլկարիա» կը հան – դիսանայ հանրագումարային աշխատանք մը հայերէն ձեռագիրներուն, որ պատ – մական դէպքերու բերումով հասած են Պուլկարիա: Այս գիրքին մէջ գրուած են ութ նկարներ, որոնք աւելի պատկերա – ւոր կը դարձնեն կարգ մը ուշագրաւ ձե – ռագիրներ (Ցիշատակագրութիւն, ման – րանկարչական նմոյշներ, արծաթապատ կողքեր եւայլն): Հատորը ունի նաեւ յա – ւելուածի բաժին մը, պատրաստուած Խը – նամքով Օ. Եգանեանի կողմէ, որ ուսում – նասիրութեան պարզաբանում եւ պատ – կերազարդում մը կ'ընծայէ քննուած նիւ – թերուն: Յաւելուածի այդ բաժինը կը պարունակէ ցանկեր ու տախտակներ, ինչպէս՝ գրչութեան ժամանակագրական ցանկ, յիշատակարաններու, գրչութեան վայրերու, գրիչներու, նիւթերու, տե – ղանուններու եւ անձնանուններու ընդհա – նուր ցանկեր եւայլն:

Առաջին ցանկի համաձայն, որ գըր – չութեան ժամանակագրական հարցին կը վերաբերի, պարզ կը դառնայ, որ Ժ. դարէն գոյութիւն ունի մէկ ձեռագիր (հայերէն աւետարան մը՝ որ կը գտնուի Սոֆիայի ազգային գրադարանը), ԺԳ. դարէն մէկ ձեռագիր, ԺԴ. – ԺԵ. դարե – րէն չորս ձեռագիրներ, որոնցմէ երկուքը թուակիր, ԺԶ. – ԺԷ. դարերէն 17 ձեռա – գիրներ, որոնցմէ 11–ը ճշդուած թուա – կանով, ԺԶ. – ԺԸ. դարերէն 13 ձեռա – գիր (10 թուակիր), ԺԸ. դարէն 4 ձեռա – գիր առանց նշուած թուականի, ԺԸ. – ԺԹ. դարէն 13 ձեռագիրներ, որոնք թը – ւական չունին, իսկ նոյն շրջանէն 21 այլ ձեռագիրներ ճշդուած թուական ունին: ԺԹ. դարուն կը պատկանին 22 ձեռագիր – ներ առանց թուականի, իսկ Ի. դարու սկիզբին՝ երկու ձեռագիր, թուակիր:

Այս ցանկին քննարկումով կը բացա – յատուի, որ ըստ գրչութեան ժամանա – կագրութեան, ձեռագիրներու մեծամաս – նութիւնը կը պատկանի ԺԷ. – ԺԹ. դա – րերու ժամանակաշրջանին, բան մը՝ որ դիւրին կարելի է բացատրել, եթէ նկա – տի ունենանք հայկական գաղթերու յա – ջորդական հոսանքը դէպի Պուլկարիա, այդ ժամանակաշրջանին:

Ուշադրութեան արժանի է նաեւ գըր – չութեան վայրերու ցանկը, որ կարե – լիութիւն կուտայ տեսնելու այն միջա – վայրերն ու կեդրոնները, ուր ստեղծը – ւած են այդ ձեռագիրները եւ աւելի լաւ պատկերացում մը ունենալու հայկական մշակութային օճախներուն մասին: Այդ ցանկի հիման վրայ կը բացայայտուին ստուգուած 26 վայրեր, ուր կեանք ա – ռած են Պուլկարիա հաստած հայերէն ձե – ռագիրները: Գրչութեան գլխաւոր վայ – րեր դարձած են՝ Ախթամար, Ատրիանու – պոլիս (Էտիրնէ), Երուսաղէմ, Կ. Պոլիս, Պլովդիւ, Վառնա, Ռուսէ: Այս վերջին երեք քաղաքներուն մէջ ձեռագիրներու մեծագոյն մասը գրուած ու պատրաստը – ւած է ԺԸ. – ԺԹ. դարերու ընթաց – քին:

Ցանկերու կարգին պէտք է նշել նաեւ ձեռագիրներու այժմու վայրերու ցանկը եւ ձեռագիրներու վերջին սեփականատէ – րերու ցանկը, որոնք ցուցակագրման ժա – մանակէն դէպի մեր թուականները քիչ փոփոխութեան ենթարկուած պիտի ըլ – լան եւ լաւ պատկերացում կուտան թէ անոնք ուր են եւ ո՛ր անձերու կամ եկե – ղեցիներու կը պատկանին: Այս ցանկին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Պլովդիւ, յետոյ՝ Ռուսէ, Վառնա, Սոֆիա յաջոր – դաբար: Զենք ուզեր կանգ առնել միւս ցանկերուն վրայ, միայն յիշենք, որ ա – նոնց ընդհանուր թիւը 15–ի կը հասնի: Յաւելուածի բաժնին մէջ գրուած են 4 տախտակները, որոնց մէջ յիշատակու – թեան արժանի է «Առաջին տախտակ»ը՝ «Ընդհանուր տախտակ հայերէն ձեռագ – րաց ի Պուլկարիա», ուր ձեռագիրները ցոյց տրուած են ըստ բովանդակութեան, ձեռագրի նիւթի (թուղթ, մագաղաթ), գրչութեան ժամանակ, գրիչի անուն, ըս – տացողի անուն, ներկայի վայր, սեփա – կանութիւն, ցուցակագրող (ձեռագիրը ուսումնասիրող): Այդ մանրամասն տախ – տակի հիման վրայ կարելի է յանգիլ այն եզրակացութեան, որ ձեռագիրներուն մեծամասնութիւնը ունի կրօնական – եկե – ղեցական բովանդակութիւն: Հետաքրը – քրական է նշել, որ այդ ձեռագիրներու չարքին կը պատկանին երեք բժշկարան – ներ, 3 քերականութիւն, 1 բառարան եւ – այլն: Պէտք է չեշտել, որ բժշկարաննե – րէն ոմանք կը պարունակեն Ամիրտով – լաթ Ամասիացիի ու Մխիթար Հերացիի բժշկական փորձերէն քաղուածքներ, ո – րոնք ԺԸ. դարու գործեր են:

Համեմատական տախտակ Ժ.ն ցոյց կուտայ ցանկը պուլկարահայութեան պատկանած այն ձեռագիրներուն, որոնք ներկայիս կը գտնուին Երեւան՝ Մատե – նադարանին մէջ: Այդ ձեռագիրներուն ընդհանուր թիւը կը հասնի 25–ի, որոնց մէջ կան արժէքաւոր գործեր, ինչպէս՝ աւետարան 1454 թ., գրչավայր Ախթա – մար, աւետարան 1494 թ., գրչավայր Ա – ւազ վանք, աւետարան՝ ԺԹ. դարէն՝ ա – ռանց թուականի, գրչավայր Վարզեհնա, Մաշտոց՝ 1525 թ., գրչավայր Համշէն եւայլն:

Իր աշխատութեան մէջ հեղինակը ար – ժեւորած է ու իր գնահատական խօսքը յատնած այն ձեռագիրներուն մասին, ո – րոնք թէ՛ հնութեան, թէ՛ գեղարուեստա – կան տեսակէտէ կ'անդրադառնան ցուցակա – գրուած միւս ձեռագիրներէն: Ներսէս Գասապեան հիացումով կը նշէ մագա – ղաթեայ Աւետարաններու մանրանկար – չական գեղատեսիլ զարդանկարներով՝ 1661 թուականէն, երկու աւետարաններ մագաղաթեայ, որպէս ԺԶ. – ԺԷ. դարու գործ, բերուած Ատրիանուպոլսէն, Ռու – սէ երեւան հանուած արծաթապատ երկու աւետարաններ՝ 1454 եւ 1494 թուա – կաններէն, մագաղաթի վրայ գրուած, ինչպէս նաեւ ընտիր գործեր Շումէնի

Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սեփակա – նութիւնը եղող հատաքածոն ԺԴ. – ԺԵ. դարէն եւայլն:

Ցուցակագրուած ձեռագիրներուն մէջ տեղ գտած յիշատակարանները եւս հրա – պարակուած են եւ անոնցմէ ոմանք չա – հեկան են իրենց պատմական տուեալնե – րու կապակցութեամբ, որոնք թէ պուլ – կարահայ գաղութի եւ թէ հայկական անցեալի հետ առընչութիւն ունին: Այդ կարգի արժէք ներկայացնող փաստա – թուղթեր կը հանդիսանան սուլթանական հրամանագրերը, որոնց պատճէններու ցանկը կուտայ հեղինակը իր ուսումնա – սիրութեան մէջ: Ըստ այդ հրամանա – գիրներուն Ռուսէի Ս. Աստուածածին ե – կեղեցին աւելի հին է քան անոր մինչ այդ ծանօթ 1805 թուականը: Ներսէս Գասապ – եան իր աշխատութեան մէջ չէ անտեսած նաեւ այդ 17 ձեռագիրներու ուսումնա – սիրութիւնը, զոր կատարած են Վիէննա – յի Մխիթարեան միաբաններ Հ. Համա – զասպ Ոսկեան եւ Հ. Եփրեմ Պօղոսեան: Այդ ցուցակագրուած ձեռագիրները լոյս տեսած են «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ 1936 - 1950 թուականներու ընթացին:

Սոյն աշխատութեան հրատարակու – թեան առթիւ Ներսէս Գասապեան կարդ մը ձեռագիրներու առընչութեամբ կատա – րած է նոր ճշդումներ եւ ուղղումներ, ինչպէս Ժ. դարու հայկական ձեռագիր – աւետարանի բացայայտման պարագան եւայլն, որով այս երկը աւելի հեղինա – կաւոր բնոյթ մը կը ստանայ եւ արժանա – հաւատ աղբիւր մը կը դառնայ:

Խնամքով ձեւաւորուած այս հրատա – րակութիւնը, որ իր երկրորդ բաժնին մէջ կը պարունակէ նաեւ 1901–ին Մեսրոպ Մաշիտոցոս Տէր – Մովսէսեանի կազմած «Յուցակ Ձեռագրաց»ը, արժէքաւոր հա – տոր մըն է հայագիտութեան համար:

«Յուցակ հայերէն ձեռագրաց ի Պուլ – կարիա» աշխատութիւնը Ներսէս Գասապ – եանի տարիներու աքնջան պրպտումնե – րու արդիւնքն է, որ հեղինակի յեղմա – հու միակ մեծ յուշարձանն է, որ կը մը – նայ հայագիտութեան համար:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԳԻՔՈՐ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏՏԱՌՆԵՐՈՒ ՎՐԱՑ

Բարձր գնահատանքի արժանացած եւ համամիութենական սրահներու մէջ ցու – ցադրուելու արտօնութիւն ստացած է «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ պատ – րաստուած «Գիքոր» շարժանկարը, որուն բեմադրիչն է Հենրիկ Մալեան: Գլխաւոր դերերը ստանձնած են Արմէն Ջիգար – խանեան, Սօս Սարգսեան եւ Արմէն Ղու – լինեան:

Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սեփակա – նութիւնը եղող հատաքածոն ԺԴ. – ԺԵ. դարէն եւայլն:

Ցուցակագրուած ձեռագիրներուն մէջ տեղ գտած յիշատակարանները եւս հրա – պարակուած են եւ անոնցմէ ոմանք չա – հեկան են իրենց պատմական տուեալնե – րու կապակցութեամբ, որոնք թէ պուլ – կարահայ գաղութի եւ թէ հայկական անցեալի հետ առընչութիւն ունին: Այդ կարգի արժէք ներկայացնող փաստա – թուղթեր կը հանդիսանան սուլթանական հրամանագրերը, որոնց պատճէններու ցանկը կուտայ հեղինակը իր ուսումնա – սիրութեան մէջ: Ըստ այդ հրամանա – գիրներուն Ռուսէի Ս. Աստուածածին ե – կեղեցին աւելի հին է քան անոր մինչ այդ ծանօթ 1805 թուականը: Ներսէս Գասապ – եան իր աշխատութեան մէջ չէ անտեսած նաեւ այդ 17 ձեռագիրներու ուսումնա – սիրութիւնը, զոր կատարած են Վիէննա – յի Մխիթարեան միաբաններ Հ. Համա – զասպ Ոսկեան եւ Հ. Եփրեմ Պօղոսեան: Այդ ցուցակագրուած ձեռագիրները լոյս տեսած են «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ 1936 - 1950 թուականներու ընթացին:

Սոյն աշխատութեան հրատարակու – թեան առթիւ Ներսէս Գասապեան կարդ մը ձեռագիրներու առընչութեամբ կատա – րած է նոր ճշդումներ եւ ուղղումներ, ինչպէս Ժ. դարու հայկական ձեռագիր – աւետարանի բացայայտման պարագան եւայլն, որով այս երկը աւելի հեղինա – կաւոր բնոյթ մը կը ստանայ եւ արժանա – հաւատ աղբիւր մը կը դառնայ:

Խնամքով ձեւաւորուած այս հրատա – րակութիւնը, որ իր երկրորդ բաժնին մէջ կը պարունակէ նաեւ 1901–ին Մեսրոպ Մաշիտոցոս Տէր – Մովսէսեանի կազմած «Յուցակ Ձեռագրաց»ը, արժէքաւոր հա – տոր մըն է հայագիտութեան համար:

«Յուցակ հայերէն ձեռագրաց ի Պուլ – կարիա» աշխատութիւնը Ներսէս Գասապ – եանի տարիներու աքնջան պրպտումնե – րու արդիւնքն է, որ հեղինակի յեղմա – հու միակ մեծ յուշարձանն է, որ կը մը – նայ հայագիտութեան համար:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ
ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ

Մխիթարութիւնը պարտուած ու յու – սահատած էր իր իրաւունքները տիրա – նալու աշխատանքէն եւ չէնքը յանձնած Թուրք կառավարութեան:

Նախկին մուտքի սրահին մէջ ընդար – ձակ, բռնած էր ախոռի հոտ: Հեզհեզէկ հեռացած էին հիւանդապահուհիները, մանաւանդ որ, օր մըն ալ այդիներուն մէջ բացուող հովիտի մը մէջ գտնուած էր երեք չարաթէ ի վեր կորսուած հի – ւանդապահուհիի մը դիակը: Նախկին հիւանդապահուհիներուն տեղ բերուած էին պաղարներու մէջ չաքար, խաղող ու աղանի ծախող Թուրք տղաներ ճռպոտ երեսներով ու աղտոտ հագուստներով: Գաղաքի ժխորէն մաս մը հեռզհեզէկ հի – ւանդանոցին չուրջ փոխադրուեցաւ: Շէն – քէն ներս ու դուրս էին պիյրամի ջուր ծախողներ, սափրիչներ՝ փէշկիր ուսե – րուն ձգած եւ անուէներուն տակ լէկէն բռնած՝ սենեակէ սենեակ կը մտնէին գտնելու համար նոր յաճախորդներ:

Հիւանդանոցի սենեակներէն կը լսուէին ցաւերու ուժգնութիւն արտայայտող բա – ղագանչութիւններ, եղերական ձայներ, այդ բոլորին հետ խառնուած՝ երգեր ե – ղերական, երգեր, սիրային ու երգեր կա – րօտի: Հիւանդանոցին ընդարձակ բակը, ուր կը մշակուէին ծաղիկներ, զարձած էր պազար՝ բազմազան մունետիկներու: Հիւանդանոցին դրան երկու կողմերը միշտ ալ չարուած կային մուրացիկներ, որոնք ձեռքերնին երկարած կ'աղօթէին անցնող հիւանդին առողջութեան համար: Շէնքին չուրջ չատցած էին յուռութք զբ – օղներ, կախարդական զեղեր ծախող – ներ, գողկապ կապողներ, հատիկ ձգող – ներ, թիզ չափողներ ու հիւանդին մա – սին գուշակութիւն ընողներ: Ասոնց գոր – ծերը աւելի լաւ կ'ըլլային ամէն անգամ, երբ դիակ մը դուրս կը բերուէր հիւան – դանոցի լայն դռնէն:

Վարդաճորի կռիւը սկսելէն ի վեր, ա – ւելի չատ Թուրք զինուորներ կը տար – ուէին հիւանդանոց: Կը տարուէին զիւ – ղացիներէն ղրաւուած եղան սայլերով:

Այնտեղ տարուեցաւ նաեւ Հաճի Մու – սան, Սպիտակ Ձիաւորին դէմ մղած զարհուրելի կռուէն յետոյ:

– Կ'ըսեն, որ վէրքը չատ ծանր է:

– Եթէ Սպիտակ Ձիաւորին հարուածն է, դժուար թէ ապրի:

- Կ'ըսեն, որ կազ պիտի մնայ Հաճի Մուսան:

Հաճի Մուսային ձիաւորները նոյնպէս հիւանդանոցին չուրջն էին: Անոնք յա – ճախ ձիերու վրայ հեծած՝ քաղաքի պա – զարները կ'իջնէին՝ նայելու ծախուող ձիերուն ու անցնող կիներուն:

Հաճի Մուսան տարածուած քաղաքին վրայ նայող պատուհանէն կը տեսնէր մի – նարէթները, երկինքը եւ արեւին տակ փայլող խաչերը զմբէթներուն: Կը լսէր մուէզինները կանչերը բարձր ու ցած: Իսկ իրիկնադէմին, եկեղեցիներու զան – գակներն էին որ կը զօղանջէին ալիք ա – լիք, եւ երկնքի կապոյտին չատ մօտէն կ'անցնէին երամակներն աղաւնիներուն:

Իր տաղտկութեան մէջ Հաճի Մուսան աւելի չատ կը սիրէր առաւօտեայ էզան – ները, որոնց մէջ պզնձի գոյն, անապատա – կան բան մը կար, որ զինք կը տանէր Հի – ճազի անապատներուն կարաւաններու զանգակներուն, սրբազան ու աղնուական ուղտերուն եւ իր փառքի օրերուն:

Ո՞վ էր ինքը հիմա:

Մարտիկի դէմ մղած կռուէն ու պար – տութենէն յետոյ, կարծես անոր մէջ օ – տար մէկը նստած էր: Այդ օտար մէկին չունէը կը զգար ամէն անգամ որ չար – ժում մը կ'ընէր: Մէկը, որ պարտուած էր թէ՛ Զէյնալէն եւ թէ՛ Մարտիկէն: Անոր մէջ կար խեղճ, արգահատելի ան – ծանօթ մը, որուն հետ պիտի կազար վա – զը, եւ այդ անծանօթը այլեւս չպիտի բաժնուէր իրմէն:

(Շար. 505)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻ

Աշխատասիրութիւն՝ պատմական, մատենագրական եւ վարդապետական

Հեղինակ՝ ՍՄԲԱՏ ԵՊԻՍԿ. ՍԱԱՏՃԵԱՆ

(մխաբան Արմաշու)

Ցառաջաբան՝ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ., ԱԹՈՌԱԿԻՑ – ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Անթիլիաս, Լիբանան 1981

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Արմենակ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկե – պսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէր – ներով, անձամբ, թէ գրաւոր, մասնա – կից եղան իրենց սուգին, իրենց կնոջ, մօր, կեսրոջ, մեծ – մօր, զոքանչին՝

ՋԱՆԱՋԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեան իրենց շատ սիրելի մօր եւ կեսրոջ յիշատակին, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. –

Իսիւ Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցիին	1000
Իսիւ Մշակոյթի Տան	500
Դպրոցասէր վարժարանին	500
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին	500
Կապոյտ Խաչի Կայանին	500
Կարմիր Խաչի Կայանին	500
Աղքատախնամի Հանգստեան Տան	500
«Ցառաջ»ին	1000

(Ստանալ «Ցառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զանազան Միքայէլեանի մահուան առթիւ, Մարտիկ Տակաուեան, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 150 Դրպրոցասէր վարժարանին եւ 50 Ֆ. «Ցառաջ»ին, (ստանալ «Ցառաջ»էն):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բացուած են 1982-ի արձանագրութիւնները դէպի Իտալիա մեր ճամբորդութեան:

Մասնակցութեան թիւը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի մեր յարգելի հայրենակիցներէն օր առաջ ապահովել իրենց տեղերը:

Աւելի որոշ եւ մանրամասն գաղափար ունենալու համար, դիմել.–

Ց. ՊԱՄՄԱՃԵԱՆԻ

128, Rue de Flandre - Métro: Crimée
Tél.: 607.01.57 ou 985.66.80 (après 19h.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանէ եւ զաւակներէն (Լիոն) 1.000 Ֆ., իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Յովսէփ Տէյիրմէնճեանի մահուան 11-րդ տարելիցին առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ մը ի պատիւ Ֆրանսահայ անուանի արուեստագէտներ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱԲԷԹԵԱՆԻ

եւ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Փետր. 28, կիրակի, ժամը 15,30–ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը սրահը
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Կը խօսին՝
Վ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
եւ
Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ
Կ'ունկնդրուին Ա. ԳԱԲԷԹԵԱՆԻ

երիզի վրայ առնուած արտասանութիւնները:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝

Էֆիզեան – Քարբանթիէ – Խըտըշեան – Լաշասանյը – Զարուհի Անտոնեան – Արաքսի Գմբէթեան – Սարգիս Պօղոսեան:

Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ դրուագ մը Տիգրան Կամսարականի՝

«Վարժապետին Աղջիկէն»

Դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոնեան, Նուրհան Սարգսեան, Մխրան Անտոնեան:

Մուտքը ազատ է:

Այս առթիւ Ալեք Մանուկեան սրբագիրը սիրայօժար տրամադրուած է Ընկերակցութեան:

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SHERATON (Montparnasse)
LE SAMEDI 6 MARS à 20 h. précises

GRAND DINER DANSANT

Sous lc Présidence effective de

CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:

VICKEN et de EVELYNE ALTOUNIAN
HARRIS LASKARIS et PARASKEVAS
Soirée dansante, à partir de 23 h., animée par :
BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre
Réservation obligatoire pour le Dîner, avant le 3 Mars.
ANTREASSIAN Garbis 528 64 67 — GASPARIAN 236 48 19
HERATCHIAN 946 21 66 *Places disponibles limitées*

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

CONFÉRENCE

Dimanche 21 Février à 15 h. 30
« LE ROLE DE LA PRESSE ARMENIENNE EN FRANCE ET LA CONTRIBUTION
de SCHAVARCH MISSAKIAN
et de son journal HARATCH
par PAPKEN CAVEZ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Պայծառ Պետրոսեան եւ իր ապրիկը՝ Տիկին Աննի Թաւէոն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան Ա. տարելիցին հոգեհանգստեան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

—o—

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ Պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Փետրուար 20, ժամը 10.30ին:

կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բոլոր նախկիններուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆլոր-ի չատ որակաւոր բանուրուհիներ, տունը աշխատելու համար:
Աշխատանքը ապահովուած էամբողջ տարուան համար:

KAZAZIAN
40, rue des Jeûneurs, 75002 Paris

ՖՐԱՆՔԵԻՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
M. BAHADERIAN

LES JARDINS DE L'IGUANE

RESTAURANT FRANCO - ARMÉNIEN
Մ. ՊԱՀԱՏՐԵԱՆ

22, RUE DES VERTUS, 75003 PARIS
TÉL. 887. 83. 07
Fermé le Samedi midi et le Dimanche

Spécialités Franco - Arméniennes
et Indo - Européennes

Cadre Médiéval, — Cave Voutée — Petits Salons

Traiteur: sur commande

51-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Փարիզեան Շրջանի
ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ, ԹԵԻԻԿՆԵՐՈՒ, ՄԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ և ԳԱՑԼԻԿՆԵՐՈՒ կողմէ
եւ Մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆ – ՏԷՍԻՆ Շրջանին

Կիրակի, Մարտ 7, ժամը 14.30–ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint - Dominique - Paris 7e Métro: Invalides

Համաշխարհային Սկաուտական Շարժման 75-րդ տարեդարձին նուիրուած յայտադիր. մասնակցութեամբ՝ Ֆրանսական եւ եւրոպական Սկաուտական Շարժումներու ներկայացուցիչներուն:

Սկաուտական նուագախումբ, հայկական պարեր, հայերէն զուեչտներ, սկաուտական բեմական խաղեր եւ ներկայացումներ:

Մուտք 30Ֆ. երախաներուն մուտքը ձրի է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՑՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻԿՈՒԷՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 22, ժամը 12.30 – 13.15, Փանորամա յայտագրին մէջ, Ֆրանս – Քիւլթիւռէն, նուիրուած հայ մշակոյթին:

Ա Յ Ց

Մ. ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսահայ նախկին դիմադրական - ներու Բարեկամական Միութիւնը Ձեզ կը հրաւիրէ խուռներամ մասնակցիլ ռանդական այցին Միսաք Մանուշեանի յուշարձանին, 23ներու նահատակութեան 38-րդ տարեդարձի նշման առթիւ:

Իվրիի գերեզմանատուն, կիրակի, Փետրուար 21:

Ժամադրավայր մէթրօփորթ տը Շուազի կայարանը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10.30–ին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 18

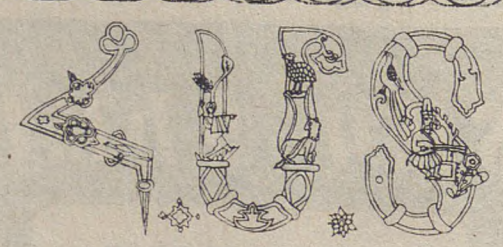
Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազարերեսունեւվեց վը – կայցն որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին:

Նոյն օրը, տօն է Անուանակոչութեան
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին
Ամենայն Հայոց

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10–ին հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Պատարագի տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած Հանդիսութիւն մը:

Ինչպէս ծանօթ է, այս տարի, պետական կարգադրութեամբ բոլոր հայ ուսանողներն ու պաշտօնէութիւնը արտօնուած են այս առթիւ մասնակցիլ կրօնական արարողութիւններուն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

et
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
présentent
DIMANCHE 28 FEVRIER à 14 h. 30 précises
THEATRE FONTAINE
10, rue Fontaine Paris 9ème

" Namouss "

de CHIRVANZADÉ
mise en scène de VAHE ZEKIAN

Les billets sont en vente :
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS 17, rue Bleue, 75009 Paris
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, 75009 Paris
CHIRAK 26, rue de Trévise, 75009 Paris
SERAF 31, rue de Cléry, 75002 Paris
STÉ. F. 4 69, rue d'Aboukir, 75002 Paris (1er étage)

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
19
VENDREDI
19 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.109 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 109

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՐՍԻՒԱԿԱՆ ազատագրման ճակատը (ՓՖ – Էվ – Էն – Սէ) տէր եղաւ Զորեք – շաբթի առտու, 17 եղեռնափորձերու, ո– րոնք կատարուեցան նոյն առաւօտը ժամը 1-էն 1·15-ի ընթացքին, փարիզ եւ ար – ուարճանները, դրեթէ միաժամանակ: Թիրախ եղած են դրամատուներ, բայց նաեւ Ջինուորական Վարժարանը: Բազ – մաթիւ ռումբեր պայթած են Ալֆորվիլ, Մէզոն – Ալֆոր եւ այլ տեղեր: Վնասները միայն նիւթական են:

ԱՋԳԱՅՆԱՑՈՒԱԾ ձեռնարկներու, հարտարարուեցաւ թէ դրամատուն, նա – խագահ – ընդհ. տնօրէնները նշանակուե– ցան կառավարութեան կողմէ: Ընդհա – նուր ձեւով, նկատի առնուած է ձեռնհա– սութիւնը աւելի քան քաղաքական հան – գամանքը, բացի քանի մը պարագայէ: Ածուխի (շատպոնաժ) տնօրէնն է համայ– նավար մը՝ Վալզոն: Ելեկտրականու – թեան դլուխը նշանակուած է ժ. փ. Պոնիէ նախկին դեսպան, Սէն – կօլէնի՝ Ռ. Ֆօռու (չի փոխուիր), Փէշինէ – Իւ– ժին – Քիւլման՝ ժ. Պէս, ճարտարապետ, Ռոն – Փուլենք ժան կանտուա, ճարտարա– պետ, Թոմսոն-Պոանտ՝ Ա. Կոմէզ, փայլուն շրջանաւարտ բոլոր մեծ դպրոցներէն (քաղաքական Գիտութիւն, Հարվարտ Պիզնըս Սքուլ, ԷՆԱ...) եւ ընկերվարա – կան կուսակցութեան ձախ թեւէն (Սե – ռէս): Նոր տնօրէններու ամսական աշխա– տավարձը 50-էն 60 հազար պիտի ըլլայ (նախորդները 150 կ'առնէին): Նախագահ Միթերան յայտարարած է թէ անձնապէս պիտի հսկէ ազգայնացած ձեռնարկներու ինքնավարութեան: Այս ազգայնացում – ներէն եռաք, Ֆրանսա արեւմտեան աշ – խարհի այն միակ երկիրն է որու ճար – տարարուեստը նման համեմատութեամբ, Պետութիւնը ունի որպէս՝ գործատէր:

ԿՈՒԱՏԼՈՒՒԻ մէջ մթնոլորտը բաւա– կան լարուած է, «պանանարան»ի մը տը– նօրէնի մը սպանութենէն եռաք, Ներքին նախարար Կաստըն Տէֆէռի այցելութեան նախօրեակին:

ՑՈՒՆՈՒԱՐԻՆ Ֆրանսայի մէջ գործա– զրկութիւնը հարիւրէն մէկ յաւելում մը արձանագրած է: Անգործներու թիւը եր– կու միլիոնը անցած է եւ պաշտօնապէս հասած երկու միլիոն 34 հազարի:

ԼԻԲԱՆԱՆի բախումներու հետեւանքով 89 հոգի մեռած է, Ցունուար ամսուան ընթացքին, ինչ որ հանդարտ ամիս մը կը նկատուի: Տրուած այս թիւը պաշտօ– նական է եւ չընդգրկեր ոճիրները, որոնք սովորական են, նպաստաւորուած տիրող անիշխանութենէն:

ԼԵՀԱՍՏԱՆի մէջ դիմադրութիւնը չի տկարանար եւ բոլոր ականատեսները կը վկայեն որ զօր. Ժարուզելսկի տէրը չէ կացութեան: Առջի օր, վրոսլաւի մէջ ալ բանուոր մը մեռած է ռումբ մը ձեռնոտած ատենը:

«ՄԱԹԻՆ» օրաթերթը յօդուած մը նը– ւիրած է Թուրքիոյ, Զորեքշաբթի օր, որ կը սկսի յատկանշական թրքավարի պատ– մութիւնով մը: Եողկաթի մէջ է, առա – ւօտեան եօթին, երեք հարիւր քոմանտո հայհոյանքով եւ ծեծով տուներէն դուրս կը հանեն բնակիչները, այրերը 10 տա – րեկանէն վեր եւ պայմանաժամ կուտան մինչեւ ժամը 18, որ զէնքերը յանձնեն: Հրամանատարը կը պահանջէ «որքան

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱՐԱՄ ԳՆԴՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք, որ փետր. 17-ին, Փարիզի Լառիպուազիէռ հիւանդանոցը, իր մահկանացուն կնքած է Արամ Գընդունի:

Ողբացեալը ծնած էր Հաճըն, 1900, Մայիս 20-ին եւ եղբայրն էր՝ Հայ Գընդունիի, որու յուշերը ամփոփած ու հրատարակած էր Պէյրութի «Նայիրի» շաբաթաթերթին մէջ:

Ինք եւս, ճաշակելէ եռաք Եղեռնի սեւ օրերը, աքսորուած էր մինչեւ Տէր - Զօր, ապա փախած եւ Հայաստան անցած ու եղած է անկախութեան օրերուն: Հոն աւարտած է Երեւանի Համալսարանը, յետագային, 1927–ին, եղբօրը հետ կը հաստատուէր Ֆրանսա:

Թունդ հայրենասէր, միշտ իր մասնակ– ցութիւնը բերած է հանրային կեանքին: Վերջին տարիներու իր զլխաւոր աշխա – տանքն էր Հաճնոյ հայերէնի բառարանը, որու վրայ կ'աշխատէր հինդ տարիէ ի վեր, Սասունցի Դաւիթի թարգմանու – թիւնը եւ Հաճնոյ հայերէնի քերականու– թիւն մը, զորս իր զաւակները, ըստ իր որոշումին, պիտի յանձնեն Երեւանի Պե– տական Համալսարանին:

Ամբողջ սերունդ մըն է, որ օրէ օր կ'անհետի Սփիւռքի մէջ, սերունդ մը, որ «հող» տեսած էր ու անոր ոգին բերած իրեն հետ եւ փոխանցած նոր սերունդ – ներուն: Արամ Գնդունի մէկն էր անոնց– մէ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակնե– րուն:

մարդ կայ, այնքան զէնք կ'ուզեմ»: Գեր– մանիա, Հոլանտա, Ֆրանսա աշխատող Թուրքերուն կիներն ալ բռնի դուրս կը հանուին ու զինուորականը կը սպառ – նայ. – «կ'երթանք մինչեւ ձեր իգափողը ատրճանակ փնտռելու»: Ահիկա ցոյց կուտայ, եթէ հարկ էր, որ շատ բան չէ փոխուած 1915–էն ի վեր, միայն զոհը, այս անգամ՝ Թուրք է:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ իրաւանց միջազգային դաշնակցութիւնը, Փարիզի մէջ, ձաղկեց չարչարանքի տեւական կիրարկումը Թուրքիոյ մէջ: Ցանձնախումբ մը փետր. 6-էն 13 Պոլիս եւ Տիարպէքիր եղած է եւ հաստատած թէ ելեկտրական ցնցում – ները, ոտքերու տակ լախտի հարուած – ները, սեռային բռնութիւնները եւ կա – խաղան հանուելու կեզծ տեսարանները ամենօրեայ են եւ կը գործադրուին ա– ռանց որեւէ պատիժի:

ԼՄՈՆ ՄԻՒՌ, Սէ – էֆ – Տէ – Թէ–ի պարագլուխը չատ խիստ կերպով քննա – դատեց Նախագահ Միթերանը, չհետեւով թէ ան սխալած է կարծելով թէ այլ տեն– տիքաններու հրապարակային յայտարա – րութիւնները աշխատաւորներու մեծա – մասնութեան կարծիքը կը ներկայացնեն: Եւ հետեւանքն այն եղած է որ նախա – պատուհիւն չի տրուիր աշխատանք ըս– տեղծելու այլ՝ բարձր աշխատավարձքե – րու պահպանման:

ԼԵՀԱՍՏԱՆի մէջ ծանր միջադէպերը կը չարունակուին եւ վերջին 48 ժամերու ըն– թացքին, 4000 հոգի ձերբակալուած է:

ՓԱՐԻԶ գողութիւններու մայրաքա – ղաքն եղած է, տարեկան 26 կողոպուտով 1000 բնակիչի համար: Այս մրցանիշով Ֆրանսական մայրաքաղաքը գլուխը կու– գայ եւ իրեն կը յաջորդեն՝ Լոս – Անճը– լըս, Նիւ – Եորք, Լոնտոն, Շիքակօ, Պրիւսէլ եւ Թոքիօ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խմբագրի մը յոբելեանը, մնաւածի-ոյժի պատմութիւն եւ կարեւոր վկայական մը՝ Պ. Ալեք Մանուկեանի...

Ցաճախ չէ, որ հայ մամուլի սպասար– կու մը, այսինքն՝ խմբագիր մը յոբելեա– նի կ'արժանանայ: Թէեւ, «ճառագ» միշտ, որոշ ալեւոժ մը ունեցած է, նման ա– պըսպրանքի վրայ կատարուած գովաբա– նութեանց նկատմամբ, այնուամենայնիւ, որպէս համեստ պաշտօնակից մը, նախ եւ առաջ, մեզի կը մնայ շնորհաւորել Ռամկավար – Ազատական կուսակցու – թեան Պոսթընի պաշտօնաթերթին՝ «Պայ– քար» օրաթերթի խմբագրապետ Տոքթ. Նուպար Պէրպէրեանի բառասնամեայ յո– բելեանը, որ ոգեկոչուեցաւ նախ ի'ր խմբագրած թերթին 28 էջնոց բացառիկին մէջ (Նոյ. 24), ապա նաեւ մեծաշուք հանդիսութեամբ մը: Եւ որովհետեւ Տոքթ. Նուպար Պէրպէրեան այնման ալ ծանօթ չէ մեր - փրանսահայ - գաղու – թին, ուրեմն ներկայացնենք զինքը, ոչ տափակ կենսագրականով մը, այլ այդ 28 էջնոց բացառիկին մէջ լոյս տեսած յօդուածներուն մէկ մի խորագրերով, որոնք հարազատ պատկերը կրնան տալ յոբելեարին. –

«Ռամկավար Ազատական մամուլի ան– խոնջ մշակ», «Մեր երախտաւորը», «Սըր– տի տէր հայ մը», «Նուիրեալ եւ խորհր– դապահ խմբագիրը», «Ցարգանք վաստա– կաւորին», «Ցարգանք ազգապատճան վաստակեալին», «Գաղափարի ու հայ մշակոյթի աննահանջ զինուորը», «Ներ – հուն խմբագրապետը», «Ի ծնէ խմբագի– րը», «Հիանալի հայ մը», «Հայ մամուլի անխոնջ մշակը», «Պարտականութեան գիտակից գործիչը», «Հայ մամուլին մը– տածիպար վաստակաւորը».

Եւ վերջին մը՝ լրացնե'լու համար գի– մագիծը՝

«Համեստ նուիրեալը»...

Հիմա որ մարդը ճանչցած, թողուինք թերթին այս թիւը եւ անցնինք հանդիսու– թեան, որ տեղի ունեցած է Նոյ. 27-ին, Հ. Բ. Ը. Բ.ի Սեթըլ Պրուֆի կեդրոնը եւ ուր խօսք առած են շատ - շատեր, հուսկ՝ յոբելեարը: Պէտք է խոստովանիլ թէ Տոքթ. Նուպար Պէրպէրեանի այս ելոյթը իսկապէս գլուխ – գործոց մըն է: Բարե– խտաբա՛ր մտածած է հրատարակել, թէ ոչ բացակաները, օրինակ՝ մեք, զրկուած պիտի ըլլայինք եւ պիտի տես – նէիք թէ այդ «բացը» փոքր պիտի չըլլար:

«Պայքար», գրեթէ երկու ամիս ետքն է (Յունուար 16–ին), որ մեզի կը հրամցնէ այդ ելոյթը, որու գլուխը կայ չափս մը, գրուած, անկասկած, ինչպէս սովորու – թիւն է թերթին խմբագրապետին (հոս ուրեմն՝ նոյնինքն Տոքթ. Նուպար Պէր – պէրեանի) կողմէ եւ ուր կ'ըսուի. -

«Թերթիս խմբագրապետ Տոքթ. Նուպար Պէրպէրեանի ազգային - հասարակական կեանքի եւ խմբագրական վաստակի քա– ռասնամեակին առիթով կազմակերպուած մեծարանքի հանդիսութեան, տեղի ունե– ցած Նոյեմբեր 27, 1981, Ուրբաթ օր, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սեթըլ Պրուֆի կեդրո– նին մէջ, մեծարեալը յանպատրաստից խօսեցաւ ճառ մը, որ երիզպրուեցաւ տեղւոյն վրայ եւ զոր կը հրատարակենք ստորեւ: Խօսքին առաջին պարբերութիւն– ները լրիւ ըմբռնելու համար, մասնանը– շենք թէ՝ առենախօսը իր ճառին սկսաւ, ակնկալուածէն քիչ մը աւելի երկար ժա– մանակով պահուած լռութենէ մը եռք, որ ունկնդիրներուն թեթեւ զարմանք պատճառեց, խօսողին ալ՝ զուարթաբա – նելու կարելիութիւն. –

Այս ներածականին կը յաջորդէ ճառը, զոր պիտի ուզենիք ամբողջութեամբ տալ, բայց ան կը գրաւէ գրեթէ երկու լրիւ էջ, ու – թեմն պիտի գոհանանք մէկ բանի «շահե– կան» հատուածներով: Նախ տանք սկիզ– բը, որ փիլիսոփայական խոր վերլուծում մըն է. –

«Այնպէս կը թուի որ մեռած եմ եւ յետ մահու յարգանք մըն է որ կ'ընծայուի ենծի. հետեւաբար, կը զարմանամ թէ՛ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ողջի պէս ամէն բան կը լսեմ...:

«Կեանք մը ամբողջ ա՛յնքան լմացած եմ որ՝ Հայերուս մէջ մարդ մեռնելէն եռք միայն պատուի կ'արժանանայ, որ հիմա ես դիս չփոթահար կը զգամ...:

«Ատոր համար էր որ անմիջապէս չկըր–ցայ խօսիլ. յետոյ, սակայն, սկսայ մը– տածել. մինչեւ հիմա ես չխօսեցայ, այլ ու– րիշները խօսեցան. արդ, երբ մարդ մեռած ըլլայ, ուրիշնե'րն են որ կը խօսին. այն– պէս որ եթէ պատահի որ ես հիմա կա – րենամ խօսիլ, ըսել է թէ մեռած չեմ...:

Յետոյ, Տոքթ. Նուպար Պէրպէրեան շատ բաներ կ'ըսէ, առողջական վիճակին մասին կազդուրիչ լուրեր կուտայ («Եթէ ես զօրաւոր սիրտ չունենայի լման քա – ռասուն տարի հայ խմբագիր չէի ըլլար ... հիմա ձեր աչքերուն մէջ կը տեսնեմ թէ դուք բոլորդ ալ կը զգաք թէ՝ ես ողջ եմ եւ կը հաւատաք որ քառասուն տարի եւս կրնամ ապրիլ») ու յուշեր ալ կը պատմէ եւ ինչե՞ր կ'իմանանք, օրինակ Թէէէեանի մասին. –

«Կը յիշեմ, անգամ մը, ժողովի մէջ էինք, ընկեր Մ'իհրան Տամատեանի նա – խագահութեամբ: Ժողովականներուն մէջ անուանի դէմքեր կային, ինչպէս Վահան Թէքէեանը: Բոլորս ալ գիտէինք որ՝ երբ Տամատեանին ոտքը ցաւէր, ան լուռ կը մնար: Այդ օրն ալ չէր խօսեր ան: Եւ երբ Տամատեան լուռ կը մնար, անդամները լեզու կ'ելլէին: Այդ օր՝ հարցի մը առըն– չութեամբ, Թէքէեան սաստիկ վրդոված էր. այդ պատճառով՝ ան ներեց ինքնի – րեն ըսելու թէ՝ եթէ իր ուզածը չըլլար, ժողովը կը ձգէր կ'երթար: Դուռը սեն – եակին, ուր նստած էինք, բայց էր եւ Տամատեան, որ մինչեւ այդ պահը երբեք չէր խօսած, ձեռքը դրան ուղղելով ըսաւ. «Ընկեր Թէքէեան, դուռը բաց է»: Ի– նականաբար Թէքէեան տեղէն չչարժե – ցաւ»:

Յոբելեարը, չի զլանար անշուշտ իր շնորհակալութեան խօսքերը, բոլորին եւ մանաւա՛նդ ներկաներուն, տալով այս առթիւ շատ կարեւոր լուր մը, որմէ չենք ուզեր զրկել մեր ընթերցողները. –

«Ի'րապէս զգացուած եմ Առաջնորդ Սրբազան Հօր Գեր. Տ. Թորգոմ Արք. Մանուկեանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի ներկայու – թենէն: Անմիջապէս աւելցնեմ, սակայն, որ ես զարմացած չեմ Պր. Մանուկեանի ներկայութեանը համար, որովհետեւ Ա– մերիկա ժամանելուս՝ ան օգնական եկաւ եւ զիս իր բնակարանին մէջ հիւ – րասիրեց, յաջորդ առաւօտուն՝ միասին դացինք եկեղեցի, ուր իմ քովս կանգնե– ցաւ: Գիտէ՞ք որ կան մարդիկ, որոնք խմբագիրի մը կողքին կանգնիլ չեն ու– զեր, չեն սիրեր...: Այսօր, ես կը վկա– յեմ որ Պր. Մանուկեանին իսկական մե– ծութիւնը ո՛չ իր ունեւորութեան, ոչ ալ իր բարերարութեան մէջ է. այլ իր ան– զուգական սիրտին մէջ է, եւ ցաւալի է որ նիւթի այս աշխարհին մէջ միւսները աւելի կը զնահատուին քան սիրտը, որ բոլոր բարիքներուն ծնունդ կուտայ: Ա– ւելին՝ եթէ Պր. Մանուկեանի նախագա – հած ժողովներուն ներկայ ըլլաք, չուտով կը հաստատէք որ ԽԵ'ԼՔ ԱԼ ՈՒՆԻ»: (Ընդգծումը՝ մեր կողմէ):

Հակառակ որ մեզի, Բարեգործականի ոչ մէկ ժողովի ներկայ եղած ենք, որեւէ կասկած չունէինք այդ մասին: Կը մաղ– թենք որ, իրեն տրուած այս յապաղած վկայականէն ետք, Պ. Ալեք Մանուկեանի մտքին մէջ ալ, կասկածներ չծնին ուրիշ– ներու խելքին մասին...:

ԱՐՓԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1981-Ի Ն

Ա.

Հայաստանի կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութեան պաշտօնական վիճակագրութիւնը 1981-ի տնտեսութեան արդիւնքներուն մասին, լոյս տեսաւ «Սով. Հայաստան» օրաթերթին Յունուար 31-ի թիւով:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւը ծրագիրէն, այսինքն՝ 3·3 տոկոս, շատ աւելի է, հասնելով 7,5 տոկոսի: Ասոր «Ա.»ճիւղինը՝ ծանր ճարտարարուեստ, ծրագիրին 2,4-ին տեղ կ'արձանագրէ 8,4, իսկ «Բ.»ճիւղինը՝ թեթեւ ճարտարարուեստ, այն որ ընդհանրապէս ժողովուրդին առօրեային նպաստող իրեն են, ծրագիրին 4,9-ին տեղ 7 տոկոս: Ինչպէս կը տեսնուի, արդիւնաբերութիւնը իր ընդհանուր դիծերով եւ ճիւղերով անընդհատ վերելք կ'ապահովէ, ըստ ծրագիրին, որ ի դէպ նախանցեալ տարիէն շատ նուազ է:

Հայաստանի արդիւնաբերութեան գլխաւոր ճիւղերուն արդիւնքներն են.- ելեկտրուժ, նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ յաւելում 6 տոկոս: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 0,95: Քիմիական եւ բարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 3: Մեքենաշինութիւն և մետաղամշակութիւն՝ 13: Անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 7: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 5: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 11: Սնունդի արդիւնաբերութիւն՝ 1: Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 11 տոկոս:

Կարգ մը տուեալներ: Ելեկտրուժի արտադրութիւնը 14 միլիառէն քիչ մը աւելի քիլովաթ - ժամով ծրագիրէն, որ 5,3 տոկոս աճ կը նշանակէ: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութեան աճը կարեւոր նուազում կ'արձանագրէ, որովհետեւ, ինչպէս ամենին ճշդած էր Պետպլանի նախագահը Սաղոյեան, Ալավերդի քաղաքին եւ շրջակայքին բնութեան անաղարտ պահպանումին համար, անհրաժեշտ նկատուած էր կարգ մը արտադրութիւններուն ծաւալը նուազեցնել, կրճատել, ինչպէս սեւ պղինձինը, մշակուած պղինձինը, ծծմբաթթուինը: Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութեան աճը, համաձայն ծրագիրին չատ աննշան տարբերութեամբ կը համապատասխանէ ծրագիրին: Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում յառաջդիմութիւններ կ'ապահովեն ծրագիրին 8,3-ին տեղ արձանագրելով 13 տոկոսի աճ: Անտառ, փայտամշակում եւայլն՝ նոյնպէս, 5,4-ի տեղ 7 տոկոս: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւնը ծրագիրէն քիչ աւելի, 0,9 տոկոս: Սնունդի արդիւնաբերութեան աճը չատ դանդաղ է, նախանցեալ տարուան 4-ին տեղ, որ արդէն ծրագիրէն նուազ էր, այս անգամ 1 տոկոսի յաւելում կ'արձանագրէ: Անդին կենցաղի եւ տնտեսական ապրանքներու արտադրութիւնը իր 11 տոկոսի յաւելումով լաւ դիրքի կը հասնի:

Հոս կարեւոր կէտ մը մատնանշուած վարչապետ Ֆ. Սարգսեանի կողմէ, Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի վերջին նստաշրջանին, 1981 Նոյեմբերին, Մոսկուա: Առաջարկած էր վերաքննութեան ենթարկել ներկայ տարուան, այսինքն 1982-ի արտադրութեան աճին թափին ծրագիրը, նկատի առնելով ընթացիկ տարուան (խօսքը 1981-ի մասին էր) արդիւնքները: Որովհետեւ, այն ինչ որ սահմանուած էր միութենական միջինէն 4,7 տոկոս պակաս էր: Աւելի չէր հասնիր նաեւ հանրապետութիւններուն, որոնք չատ աւելի էին: Այլ խօսքով փափաքած էր, որ Հայաստանի համար առաւել բարձր ցուցանիշներ տրէին, քանի ասոնց իրագործումին հնարաւորութիւնները ակնհերեւ էին:

Ըստ էր.- Մեծ ՍՍՀՄ Պետպլանին կը խնդրէինք մէկ անգամ եւս քննութեան առնել տուեալ հարցը եւ հնարաւորութիւններ գտնել արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալի աճի տեմպերը համապատասխանացնելու Հանրապետութեան ռեալ հնարաւորութիւններին»: Կաղի եւ բնական աղբիւրներու (հում նիւթեր) կանոնաւոր հայթայթումին հարցն ալ արծարծած էր, այդքան կարեւոր Հայաստանի տնտեսութեան զարգացումին համար:

Աչխատանքի արտադրողականութեան աճը արդիւնաբերութեան, չինարարութեան մէջ զոհացուցիչ ցուցանիշներ կ'արձանագրէ, չուրջ 2 տոկոս աւելի սահմանուած ծրագիրներէն, իսկ գիւղատնտեսութեան մէջ՝ արտակարգ լաւ, քանի 4,5-ի տեղ 14,6 տոկոսի յաւելում կը կրէ (հանրային արտադրութիւն):

Կէտ մը եւս: Հայաստանի արդիւնաբերութեան աճը, համեմատելով Խորհ. Միութեան ընդհ. պատկերին հետ, առաւել բարձր կը մնայ: Զարձանագրեր այս վերջնոյն ձախողութիւնը: Այսպէս, Խորհ. Միութեան 1981-ի ծրագիրով արդիւնաբերութեան աճ սահմանուած էր 4,1 տոկոսի, ի դէպ նուազագոյն աստիճանը Բ. Համաչխարհային պատերազմէն ի վեր: Արդիւնքն է՝ 3,4 տոկոս, ըստ հրապարակուած պաշտօնական վիճակագրութեան, «Սով. Հայաստան» օրաթերթ, Յունուար 24: Հայաստան՝ 7,5 տոկոսի աճ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ, ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

—o—

Ո՞ր արժէքներուն վրայ կը դուրգուրաս հոգիիդ պէս, եւ ո՞ր արժէքները զամբիւղ կը նետես: Երկրորդ հարցումին պատասխանն ալ առաջինին չափ պիտի կարենայ մեր օժանդակութեան հասնիլ, ճանչնալու համար մեր դիմացինը:

Մարդոց ճաշակները ու նախասիրութիւնները այլազան են: Կարելի՞ է որ ընկերութեան մը մէջ մարդիկ, օրինակի համար, միայն ու միայն երաժշտութիւն սիրեն: Կարելի՞ է որ ընկերութեան մը բոլոր անդամները թատերասէր կամ մարզասէր ըլլան: Ընկերութիւն մը այն չափով զարգացած ու բնականոն կը նկատուի, որ չափով որ այդ ընկերութիւնը կազմող մարդոց մօտ տրամաբանական համեմատութիւն մը կը կազմէ ամէն տեսակ նախասիրութիւն, կարողութիւն, հետաքրքրութիւն ու ճարպիկութիւն:

Բայց զարմանալի է, որ մարդիկ միշտ ձգտումն ունին իրենց նախասիրութիւնը ամենաբարձր եւ ամէնէն հետաքրքրականը նկատելու: Եւ տարօրինակ միամտութեամբ մը կը կարծեն որ ամէն մարդ կը բաժնէ ու պէտք է բաժնէ իրենց ճաշակն ու նախասիրութիւնը: Ֆուտպոլի սիրահար մը կրնայ իր աչքերը զարմանքով խոշոր բանալ, եթէ լսէ թէ այդ խաղը չափազանց անտարբեր կը թողու զինք: Խաղամոլի մը համար բախտախաղը այնպիսի կարեւոր ու քշող – տանող զբաղում մըն է որ կը զարմանայ եթէ ուրիշներու հակակրանքը տեսնէ անոր նկատմամբ: Ինքնաչարժի սիրահարին անհասկնալի կը թուի, եթէ մէկը ըսէ թէ կ'ատէ ինքնաչարժ քշելը: Մե՛նք՝ մտքի ու մշակոյթի մարդիկս ալ, կը զայթակղինք երբ մեր դիմացը գիրէ ու գրականութենէ հաճայք չառնող մարդիկ գտնենք:

×

Երբեք պիտի չմոռնամ թէ ինչպէս մօտ քսան տարի առաջ զարհուրած էի հանդիպելով Ֆրանսացիի մը որ Անտրէ Ժիտի անունը չէր լսած: Անհասկնալի թուած էր այդ անգիտութիւնը ինծի, չէի կրցած ըմբռնել թէ Ֆրանսացի մը կրնայ բնաւ լսած չըլլալ իր ըրջանի ականաւոր այդ գրագէտը:

Բայց հիմա կը խորհիմ թէ, հաւանաբար ես ալ պիտի չճանչնայի, եթէ այն տեսեն մարդը, մեր խօսակցութեան ընթացքին յիշէր, օրինակի համար, այդ ըրջանի վաղքի կամ ծանր կռիւմարտի ախոյեանին անունը:

Երբեմն հիացումով կը տեսնենք մարդիկ, որոնք նիւթի մը մէջ չափազանց խորացած են եւ համայնապիտարանի չափ բան գիտեն այդ մարզին մէջ: Մարզասիրի մը կը հանդիպիք որ անգիր գիտէ ո՛ր ֆուտպոլի խումբը ո՛ր թուականին ո՛ր մրցակիցին դէմ կօլ մը արձանագրած էր այսինչ վայրկեանին: Ուրիշ մըն ալ երաժշտական այնպիսի կատարեալ ծանօթութիւն ունի, որ եթէ ձայնապնակ մը նուագել սկսիք իր դիմաց, տակաւին առաջին նախադասութիւններէն ձեղի կըսէ թէ ինչ կտոր է ան, ո՞ր նուագախումբին եւ ո՞ր մենակատարին կողմէ ո՞ր թուականին արձանագրուած է:

×

Կասկած չկայ որ մարզոց ասպարէզին դուրս ձեռք բերուած այսպիսի հմտութիւն մը մէկ աղբիւր միայն կրնայ ունենալ. նիւթին հանդէպ բացառիկ սէրը: Ո՛չ ֆուտպոլի սիրահարը, ոչ ալ երաժշտասէրը, բժիշկի մը, ճարտարապետի մը նման վարժարանի մէջ չեն սորվիր իրենց այդ բոլոր դիտցածները: Նիւթի մը հանդէպ վառ հետաքրքրութիւնը մարդուս կրնայ բան սորվեցնել փողոցը քալելու, կամ կիրակնօրեայ պտոյտ մը ընելու ընթացքին: Քաղաքի մը մէջ ապրուած ընկերային կեանքը ինքնին հմայարան մըն է արդէն: Միայն թէ մինչ այդ համալսարանին կարգ մը դասընթացքներուն առջեւէն կ'անցնինք անտարբեր ու անտեղեակ, մինչ կանգ կ'առնենք ուրիչ դասարաններու առջեւ, ուր մեր ճաշակը դգուող դաս մը կը դասաւանդուի: Հոն արդէն կը հանդիպինք նոյն հետաքրքրութիւններուն բաժնող մարդոց որոնցմէ կը լսենք կամ որոնց կը հաղորդենք նորութիւններ: Օրուան թերթերուն դիմաց ալ մեր կեցուածքը տարբեր չէ: Ամէն մարդ իր նախասիրած բաժինէն կը սկսի կարդալ երբ թերթ մը ձեռք կ'առնէ:

×

Բայց ի՞նչ կը պատահէր, եթէ օր մըն ալ ընկերութիւն մը կազմող բոլոր մարդիկ կը յանկարծ հետաքրքրուիլ սկսէին միայն ու միայն ֆուտպոլով ու զմայլիլ նեռէին դիր, մշակոյթ, դիտութիւն, երաժշտութիւն, պարարուեստ, թատրոն...:

Ռ. Չ.

ՏՏԱՑԱՆՔ

« ՀԱՑԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ »

Հեղինակ՝
ՍԻՍԱԿ - ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆ

Բ. եւ Գ. Հատոր
Պատկերազարդ

Պէյրութ, 1981

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԱՏՈՒԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

1·

Նա հիմա անցեալը պարզ յիշել չի կարող եւ չի էլ կամենում. վարարած, պըղտոր գետի նման այդ անցեալն իրեն պոկեց իր արմատից ու քշեց դէպի հեռու – նները, դէպի անծանօթ աշխարհները:

Հիմա, երբ նա նայում է իր կեանքի անցեալին, այնտեղ մշուշն է միշտ պատկերւում նրան. իսկ մշուշի միջից տխուր, սիրտ կեղեքող մի պատմութիւն:

Փոքր քաղաք, նեղ մի փողոց ու փոքրիկ մի տուն:

Հայրը, մայրը եւ ինքը:

Մայրն ու ինքը միշտ տանն էին լինում, իսկ հայրը բանուոր էր մի գործարանում:

Ամէն օր, երբ դեռ փողոցից լսւում էր հօր ձայնը, նա հասկանում էր, որ հայրն էլի հարբած էր, ու վազում էր դէպի խոհանոց, թաքնւում այնտեղ թախտի տակ, դոյնզդոյն չչերի մէջ, ու արցունքները հոսում էին նրա նիհար այտերի վրայով:

Մի քանի րոպէ անց՝ մօր ճիչն էր հասնում ականջին. հայրը ծեծում էր նրան:

Նա ձեռքով փակում էր ականջները, որ ոչինչ չլսէր, ո՛չ մօր լացը, ո՛չ հօր հայհոյանքները:

Յետոյ, երբ լռում էր ամէն ինչ, նա պատռտուած պլուզի փէչերով մաքրում էր թաց աչքերը եւ դէպի սենեակ չարժըւում:

Այնտեղ նա միշտ նոյն սովորական պատկերն էր տեսնում. յատակին փըռուած էր լինում մայրը, իսկ կիսաջարդ թախտին՝ հայրը:

Մայրը երկար չապրեց. մահացաւ:

Մնացին ինքն ու հայրը:

Այժմ գրութիւնն աւելի վատացաւ. հայրը սկսեց աւելի յաճախել դինետուն, իսկ վերադարձին նրա ծանր բռունցքը միշտ որդու նիհար ուսերի վրայ էր իջնում:

Եւ մի անգամ էլ պատահեց սոսկալին:

Հայրը սովորականի պէս հարբած վերադարձաւ տուն, անցաւ սենեակ, նայեց չուրջը. ոչ ոք չերեւաց: Օրօրուելով դէպի խոհանոց չարժուեց: Շշերի մօտ թաքնուած փոքրիկ կատուի հետ խաղում էր որդին:

Նա կամաց առաջ չարժուեց, դրպանից հանեց լիքը մի շիշ ու բարձրացրեց վեր:

Որդին կուչ եկաւ, իսկ կատուն դուրս:

– Ինչո՞ւ մայրդ մեռաւ,– դառաց հայրը:

Որդին ճչաց:

Հայրը դէպի որդին չպրտեց շիշը:

Կատուն բարձր մլաւեց եւ անչարժացաւ:

Հայրը մռնչաց, մռնչաց ինչպէս վայրի գազան, նետուեց դէպի որդին, ընկաւ նրա վրայ, բռնեց նրա վզից ու...

Տիրեց խոր լռութիւն... ոչ մի սիրտ չբաբախեց:

Որդին կամաց բացեց աչքերը, նայեց չուրջը եւ չարդուած չչերի վրայ ընկած հօր գլուխը տեսաւ ու յատակին նրա ճակատից հոսած լճացած կարմիր արիւնը:

Նա սարսափած ետ-ետ քաշուեց, դուրս սողաց այդ ճնշող ծանրութեան տակից, իրեն շպրտեց փողոց եւ փախաւ, փախաւ դէպի անյայտ ու անծանօթ հեռուները, առանց ետ նայելու, առանց նայելու այն տանը, որտեղ մահացել էր սիրելի մայրը, այն խոհանոցին, որտեղ անչարժացած կատուի մօտ փռուած էր հօր դիակը եւ նրա ճակատից հոսած արիւնն էլ լճացել էր դոյնզդոյն չչերի կտորների մէջ, որոնց միջից կեանքը միշտ դուրս գալիս էր:

2·

Մէկը փոքրիկ Աատուրին պիւղամիջում թափառելիս տեսնելով, վերցրեց ու տարաւ իր տունը:

Այդ օրուանից նա դիւղի ամենահարուստ մարդու հովիւը դարձաւ:

Ամառ ու ձմեռ նոյն պատառոտուած, նոյն հնամաշ շորերով էր նա դաշտ գնում ու միշտ էլ ոտաբոպիկ, կիսաքաղց: Իսկ երեկոյեան, երբ հանդից տուն էր դալիս, տիրոջ բարկացած դէմքն էր տեսնում ու նրա լայն բացուած աչքերը: Ծերը ծեծում էր նրան, փոքրիկ Աատուրին, ծեծում էր առանց առիթի, առանց պատճառի:

Միայն գիշերներն էր հանգստանում նա, երբ գնում էր գոմ, պառկում տաք աղբի վրայ, գլուխը դնում էրի հին ու կոշտ փալանին, վրան գցում նրա պատռուած չուլը եւ վերյիշում անցեալը, իր ծնողներին... ու արցունքները թաւում էին, առատ հոսում նրա մեծ, երկաթափայլ աչքերից, գլորւում այտերի վրայով եւ ընկնում փալանի վրայ, նիհար մարմինը ծածկող չուլի վրայ:

(Շար. 1)

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ =

ՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ

ՀՐԱՄԱՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Մարտիրոս Մարտիրոսյանս, Մարտիրոս Մարտիրոսյանս, Մարտիրոս Մարտիրոսյանս, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Մարտիրոս Մարտիրոսյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Մարտիրոս Մարտիրոսյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Մարտիրոս Մարտիրոսյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Մարտիրոս Մարտիրոսյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Մարտիրոս Մարտիրոսյանս
Մարտիրոս Մարտիրոսյանս
Մարտիրոս Մարտիրոսյանս

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Հակոբ Հակոբյան, Հակոբ Հակոբյան, Հակոբ Հակոբյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Հակոբ Հակոբյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Հակոբ Հակոբյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Հակոբ Հակոբյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Հակոբ Հակոբյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Հակոբ Հակոբյան
Հակոբ Հակոբյան
Հակոբ Հակոբյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Գրիգոր Գրիգորյան, Գրիգոր Գրիգորյան, Գրիգոր Գրիգորյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Գրիգոր Գրիգորյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Գրիգոր Գրիգորյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Գրիգոր Գրիգորյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Գրիգոր Գրիգորյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Գրիգոր Գրիգորյան
Գրիգոր Գրիգորյան
Գրիգոր Գրիգորյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Սարգիս Սարգսյան, Սարգիս Սարգսյան, Սարգիս Սարգսյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Սարգիս Սարգսյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Սարգիս Սարգսյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Սարգիս Սարգսյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Սարգիս Սարգսյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Սարգիս Սարգսյան
Սարգիս Սարգսյան
Սարգիս Սարգսյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Ռուբեն Ռուբենյան, Ռուբեն Ռուբենյան, Ռուբեն Ռուբենյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Ռուբեն Ռուբենյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Ռուբեն Ռուբենյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Ռուբեն Ռուբենյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Ռուբեն Ռուբենյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Ռուբեն Ռուբենյան
Ռուբեն Ռուբենյան
Ռուբեն Ռուբենյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Վահագն Վահագնյան, Վահագն Վահագնյան, Վահագն Վահագնյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Վահագն Վահագնյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Վահագն Վահագնյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Վահագն Վահագնյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Վահագն Վահագնյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Վահագն Վահագնյան
Վահագն Վահագնյան
Վահագն Վահագնյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Տիգրան Տիգրանյան, Տիգրան Տիգրանյան, Տիգրան Տիգրանյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Տիգրան Տիգրանյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Տիգրան Տիգրանյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Տիգրան Տիգրանյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Տիգրան Տիգրանյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Տիգրան Տիգրանյան
Տիգրան Տիգրանյան
Տիգրան Տիգրանյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Արտակ Արտակյան, Արտակ Արտակյան, Արտակ Արտակյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Արտակ Արտակյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Արտակ Արտակյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Արտակ Արտակյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Արտակ Արտակյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Արտակ Արտակյան
Արտակ Արտակյան
Արտակ Արտակյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Արամ Արամյան, Արամ Արամյան, Արամ Արամյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Արամ Արամյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Արամ Արամյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Արամ Արամյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Արամ Արամյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Արամ Արամյան
Արամ Արամյան
Արամ Արամյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Լևոն Լևոնյան, Լևոն Լևոնյան, Լևոն Լևոնյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Լևոն Լևոնյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Լևոն Լևոնյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Լևոն Լևոնյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Լևոն Լևոնյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Լևոն Լևոնյան
Լևոն Լևոնյան
Լևոն Լևոնյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Գագիկ Գագիկյան, Գագիկ Գագիկյան, Գագիկ Գագիկյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Գագիկ Գագիկյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Գագիկ Գագիկյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Գագիկ Գագիկյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Գագիկ Գագիկյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Գագիկ Գագիկյան
Գագիկ Գագիկյան
Գագիկ Գագիկյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Ռոբերտ Ռոբերտյան, Ռոբերտ Ռոբերտյան, Ռոբերտ Ռոբերտյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Ռոբերտ Ռոբերտյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Ռոբերտ Ռոբերտյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Ռոբերտ Ռոբերտյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Ռոբերտ Ռոբերտյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Ռոբերտ Ռոբերտյան
Ռոբերտ Ռոբերտյան
Ռոբերտ Ռոբերտյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Էդուարդ Էդուարդյան, Էդուարդ Էդուարդյան, Էդուարդ Էդուարդյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Էդուարդ Էդուարդյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Էդուարդ Էդուարդյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Էդուարդ Էդուարդյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Էդուարդ Էդուարդյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Էդուարդ Էդուարդյան
Էդուարդ Էդուարդյան
Էդուարդ Էդուարդյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Ալբերտ Ալբերտյան, Ալբերտ Ալբերտյան, Ալբերտ Ալբերտյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Ալբերտ Ալբերտյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Ալբերտ Ալբերտյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Ալբերտ Ալբերտյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Ալբերտ Ալբերտյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Ալբերտ Ալբերտյան
Ալբերտ Ալբերտյան
Ալբերտ Ալբերտյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյան, Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյան, Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյան
Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյան
Ռուդոլֆ Ռուդոլֆյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Վլադիմիր Վլադիմիրյան, Վլադիմիր Վլադիմիրյան, Վլադիմիր Վլադիմիրյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Վլադիմիր Վլադիմիրյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Վլադիմիր Վլադիմիրյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Վլադիմիր Վլադիմիրյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Վլադիմիր Վլադիմիրյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Վլադիմիր Վլադիմիրյան
Վլադիմիր Վլադիմիրյան
Վլադիմիր Վլադիմիրյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Արմեն Արմենյան, Արմեն Արմենյան, Արմեն Արմենյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Արմեն Արմենյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Արմեն Արմենյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Արմեն Արմենյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Արմեն Արմենյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Արմեն Արմենյան
Արմեն Արմենյան
Արմեն Արմենյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Ռաֆայել Ռաֆայելյան, Ռաֆայել Ռաֆայելյան, Ռաֆայել Ռաֆայելյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Ռաֆայել Ռաֆայելյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Ռաֆայել Ռաֆայելյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Ռաֆայել Ռաֆայելյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Ռաֆայել Ռաֆայելյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Ռաֆայել Ռաֆայելյան
Ռաֆայել Ռաֆայելյան
Ռաֆայել Ռաֆայելյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Սերգեյ Սերգեյան, Սերգեյ Սերգեյան, Սերգեյ Սերգեյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Սերգեյ Սերգեյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Սերգեյ Սերգեյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Սերգեյ Սերգեյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Սերգեյ Սերգեյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Սերգեյ Սերգեյան
Սերգեյ Սերգեյան
Սերգեյ Սերգեյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Ալեքսանդր Ալեքսանդրյան, Ալեքսանդր Ալեքսանդրյան, Ալեքսանդր Ալեքսանդրյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Ալեքսանդր Ալեքսանդրյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Ալեքսանդր Ալեքսանդրյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Ալեքսանդր Ալեքսանդրյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Ալեքսանդր Ալեքսանդրյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Ալեքսանդր Ալեքսանդրյան
Ալեքսանդր Ալեքսանդրյան
Ալեքսանդր Ալեքսանդրյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Ռուբեն Ռուբենյան, Ռուբեն Ռուբենյան, Ռուբեն Ռուբենյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Ռուբեն Ռուբենյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Ռուբեն Ռուբենյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Ռուբեն Ռուբենյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Ռուբեն Ռուբենյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Ռուբեն Ռուբենյան
Ռուբեն Ռուբենյան
Ռուբեն Ռուբենյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Վահագն Վահագնյան, Վահագն Վահագնյան, Վահագն Վահագնյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Վահագն Վահագնյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Վահագն Վահագնյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Վահագն Վահագնյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Վահագն Վահագնյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Վահագն Վահագնյան
Վահագն Վահագնյան
Վահագն Վահագնյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Տիգրան Տիգրանյան, Տիգրան Տիգրանյան, Տիգրան Տիգրանյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Տիգրան Տիգրանյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Տիգրան Տիգրանյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Տիգրան Տիգրանյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Տիգրան Տիգրանյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Տիգրան Տիգրանյան
Տիգրան Տիգրանյան
Տիգրան Տիգրանյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Արտակ Արտակյան, Արտակ Արտակյան, Արտակ Արտակյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Արտակ Արտակյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Արտակ Արտակյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Արտակ Արտակյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Արտակ Արտակյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Արտակ Արտակյան
Արտակ Արտակյան
Արտակ Արտակյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Արամ Արամյան, Արամ Արամյան, Արամ Արամյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Արամ Արամյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Արամ Արամյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Արամ Արամյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Արամ Արամյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Արամ Արամյան
Արամ Արամյան
Արամ Արամյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Լևոն Լևոնյան, Լևոն Լևոնյան, Լևոն Լևոնյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Լևոն Լևոնյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Լևոն Լևոնյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-ին Լևոն Լևոնյանը ստորագրել է մեր անունից մի պարտագիր, որի համաձայն մենք պարտավորվել ենք Լևոն Լևոնյանին վճարել 1982 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 1983 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ընկած ժամանակամիջոցում ամսական 1000 (հազար) ռուբլի։ Մենք հայտարարում ենք, որ մեր անունից ստորագրված պարտագիրը մեզ համար պարտադիր չի համարվում, և մենք չենք կատարելու նրանում նշված պայմանները։

Լևոն Լևոնյան
Լևոն Լևոնյան
Լևոն Լևոնյան

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ստորագրված անձինք, որոնց անունները նշված են ստորև, հրապարակում են հետևյալ հայտարարությունը.

Մենք՝ Գագիկ Գագիկյան, Գագիկ Գագիկյան, Գագիկ Գագիկյան, ծնված 1982 թվականին, ապրում ենք Երևան քաղաքում, Գագիկ Գագիկյան փողոցի թիվ 1 տանը, ունենք միևնույն անունները, հանդիսանում ենք միևնույն անձը և հայտարարում ենք, որ մեր անունները ոչ մի կապ չունեն Գագիկ Գագիկյանի հետ, որը մեր անունները գործածելով՝ 1982 թվականի հունվարի 1-

Տիկին Կլիկիա Գնդունի – Շիւլէր եւ աղջիկը՝ Ալեքսանտրա – Աստղիկ, Պը· Տաւրոս Գնդունի ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր՝

ԱՐԱՄ ԳՆԴՈՒՆԻԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր· 17-ին, առաւօտեան 8-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Փետր· 22-ին:

Հաւաքուիլ Լառիպուազիէռ հիւանդա – նոցը՝

41, Boulevard de la Chapelle

ուրկէ՝ մեկնում ժամը 10–ին, մասնաւոր հանրակառքով դէպի գերեզմանատունը (երթուղարձը ապահովուած): Կրօնական արարողութիւնը, հայկ· ծէսով, կը կատարուի հայ կաթողիկէ հոգեւոր հովիւ – ւին կողմէ, Սէն - Գլուի գերեզմանատու – նը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աւագեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն կը կատարուի, կիրակի, Փետր· 21-ին, Փարիզի Ս· Յովհ· - Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱՉԻԿ Ա.ԻԱԳԵԱՆԻ

մահուան Ա· տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՊՈՒԼՎ· OSSO — Ս· ՅԱԿՈԲ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օսոյի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը յայտնէ թէ Կիրակի Փետրուար 21–ին հանդիսաւոր պատա – րագ եւ ընդհանուր հոգեհանգստեան պաշ– տօն կը կատարուի՝ առ ի երախտագի - տութիւն բոլոր այն կրօնական հայրերուն եւ թաղիս ազգայիններուն, որոնք նիւ – թապէս եւ բարոյապէս ծառայած, գոր – ծած ու անցած են:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք· Եկեղեցւոյ Ազգ· Մխիթեան Վարչ·ը, շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ գումարները·–

Նուարդ Փէմմէգեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի, Տէր եւ Տիկին Նէրկիզ– եան, Տէր և Տիկին Աթէչեան 500ական Ֆ·

Հրանդ Թադէոսեանի մահուան քառա – սունքին առթիւ·– Այրի Տիկին Պերճուհի Թադէոսեան 300-ական Ֆ· եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, եւ 150 Ֆ· Աղքատախնամին: Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր – Յակոբեան 300–ական Ֆ· եկեղեցւոյ եւ դպրոցին եւ 150 Ֆ· Աղքատախնամին: Պետրոս Պազ– տասարեան 100 Ֆ· եկեղեցւոյ, Շահէն Թորոսեան 50 Ֆ· եկեղեցւոյ:

Աբրամ Քէլէճեանի հոգեհ· առթիւ·– Տիկին Ալաչայեան (Վալանս) 50 · Ֆ· եկ·: Տիկին Հայկանոյշ Կարապետեան (Փարիզ) 200 Ֆ· եկեղեցւոյ:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Արեւելահայ աշխարհաբարով
եւ
Մեսրոպեան
մասնաւոր ուղղագրութեամբ

Էջմիածնի հրատարակութիւն

Գինը՝ 30 Ֆ·

Թղթատարի ծախքով՝ 40 Ֆ·

Ստանալու համար դիմել·–

Pasteur Arthur HELVADJIAN
Le Sphinx Bat. A I,
La Maurelle - 13013 MARSEILLE
Tél.: (91) 66. 07. 05

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Voyage à VENISE

Organisé par
LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section de Lyon
DU 8 AU 12 AVRIL

Transport en autocar long-courrier.
Séjour en Pension-complète, dans des Hôtels et restaurants de Ière catégorie.
PRIX: 1500 F.

Pour tous renseignements et inscriptions:
— Mme. TOUTLIAN; 888. 92. 51
— Sec. Eglise Arménienne; 860. 47. 18

ՋԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

Կազմակերպուած՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ
Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ
8 - 12 ԱՊՐԻԼ (օթոմոռով9
Գինը՝ 1500 Ֆ·

Տեղերը ապահովելու համար դիմել·–
– Տիկին ԹՈՒԹԼԵԱՆ·– 888· 92· 51
– Ազգ· Տան գրասենեակ·– 860· 47· 18

GRAND GALA

Organisé par
LES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
et La Chorale «ANI»

Sous la présidence d'honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU

LE GROUPE DE DANSE
«NAIRI»
ET LA
CHORALE «ANI»

LE 5 MARS, à 21 H.

Salle Jean - Arp
22, Rue Paul-Vaillant-Couturier
92140 — CLAMART
Réservation au: 642. 73. 10

ETS. BAKERDJIAN;
35, Rue de Trévise - 75009 Paris

Alimentation CHIRAG;
26, Rue de Trévise - 75009 Paris

TELE - CONDORCET;
175, Ave. Jean - Jaurès, Clamart

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստա– ցած է ընկերուհի Պերճուհի Թադէոսեա– նէ 200 Ֆ·, իր սիրելի ամուսնոյն՝ Հրանդ Թադէոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Ընկերուհի Մարգրիտ Տէր· Յակոբեանէ 200 Ֆ· իր սիրելի եղբօր՝ Հրանդ Թադէոսեանի մահուան քառա· սունքին առթիւ:

RESTAURANT EREVAN
ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՑՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

ՎԻՇԴԷՆ

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

Ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ· ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 75

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՄԱՐՏ 13–ԻՆ

×

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹ
ի յարգանս՝
Երգահան Ա· ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
Մայիս 16–ին, Փարիզ, Սալ Կավօ

THEATRE MUNICIPAL
25, avenue Victor-Cresson, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX
VENDREDI 26 FEVRIER à 20 h. 30 précises

Sous la Haute Présidence de
Mgr. SEROPE MANOUKIAN
Délégué Apostolique pour l'Europe Occidentale

CONCERT

"SIPAN - KOMITAS"

Chœur Mixte Arménien de Paris

DIRECTION GARBIS APRIKIAN

SOLISTES

Madame Thérèse DAYERMANJIAN (*Mezzo*)
Messieurs Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (*Ténors*)
Monsieur Gilbert ZIPCI (*Basse*) — Monsieur Mikael KARANFILIAN (*Baryton*)
Piano : Monsieur Armen KIZILIAN Présentatrice : Lise NAZARIAN

CONCERT ORGANISE AU PROFIT DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
6, AVENUE BOURGAIN, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX

PRIX DES PLACES : 50 F

Auprès des Membres de la Chorale et : 17, rue Bleue, Paris 9, tous les mardis de 20 h. à 22 h.
Eglise Apostolique Arménienne, 6, av. Bourgain, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 644 28 52
TELECONDORCET, 175, av. Jean-Jaurès, Clamart tél. 642 56 17 et 645 34 69
TOPALIAN, 17, rue de la Villageoise, 91430 Igny tél. 941 35 70
BOOSTER, 32, av. de la République, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 642 20 49

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE
Accompagnement: V. Sarkissian et L. Baghdassarian

du 19 avril au 4 mai
Commémoration du 24 Avril

Voyage spécial à JERUSALEM

circuit Galilée
du 5 au 12 mai
Départs de PARIS et LYON

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.110 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 110

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՄՕՌՈՒԱ, որ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Թուրքիոյ, ընկերակցութեամբ կառավարութեան երեք անդամներու՝ Նիքոլ Ֆէսթիս, Ալէն Սավառի եւ Անտրէ Անրի, հրապարակային ելոյթի մը մէջ, ոգեկոչեց պատմական ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը: Կը կարծուի որ Նախագահ Միթերանի Իսթայէլ կատարելիք այցելութենէն 2 շաբաթ առաջ, այս յայտարարութիւնը կոչուած է «սիրտն առնելու» պաղեստինցիներու:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ փապուղիին մէջ ծանր արկած մը պատահած է առջի օր, մեքենական սանդուխին վրայ: Մանրամասնութիւն չի տրուիր, ըստ խորհրդային սովորութեան, բայց կ'ըսուի թէ քանի մը տասնեակ մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւոր:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ «ինքնասպան կառք» մը պայթուցիկներով լեցուած, զացած բախած է տեղեկատուութեան նախարարութեան եւ Պասաի պաշտօնաթերթի՝ Ալ-Պասաի չէնքին: Թեթեւ վիրաւորներ եւ նիւթական վնասներ կան:

ԼԵՀԱՍՏԱՆի մէջ օրէ օր կը հաստատուի թէ դիմադրութիւնը չի տկարանար: Վարշաւայի հանրակառքի մը մէջ է, որ առի օր քաղաքացիական մը ծանրօրէն վիրաւորուած է անծանօթներու կողմէ, որոնք կրակ բացած են եւ յաջողած են փախիլ:

ՓԱՐԻԶ ձերբակալուած է զոյգ մը, ահաբեկիչ նկատուած, որու կատարելիք եղեռնափորձին առաջքն առնուած է վերջին պահուն: Կինը՝ Գերմանացի եւ այրը՝ Իտալացի կը պատրաստուին եղեր պայթուցիկով լեցուն իրենց կառքը տեղաւորել Օթէլ տը Վիլլին մօտ: Ֆիկարօ-ի քննիչ Թղթակիցը ծան – Շաուլ Ռեքս, որու բոլոր հետազօտած ճամբաները ուղիղ կոպեռնիկ կը տանին, «Կոպեռնիկի չուքը» կը խորագրէ Ուրբաթ օրուան իր յօդուածը եւ կապ մը տեսնէ Կոպեռնիկի հետ, պայթուցիկի տեսակին պատճառով: կը «վերյիշէ» սակայն թէ նոյն բանը ըսած էր անցեալին Զուիցերիոյ մէկ պանդոկը պայթած ռումբերուն առթիւ, երկու հայ երիտասարդներու սենեակը եւ ուրեմն քիչ մը կը կորսուի իր գտած զանազան ուղղութիւններուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼի երեք կայաններու տնօրէնները տեսակցութիւն մը ունեցան, ներդաշնակելու համար իրենց յայտագրերը: Ծանօթ է, որ հանրային կարծիքի զանազան քննութիւններ ցոյց տուին թէ ժողովուրդը չատ դժգոհ է եւ ձանձրացուցիչ կը գտնէ յայտագրերը:

ՔՈՐՍԻԿԱՑի ազատագրական ճակատը վեց լազրոցներ հրաւիրած է գաղտնի հանդիպումի մը, Հինգշաբթի գիշեր Մարսէյլ: Գլուխները ծածկուած, երեք ան-դամներ քորսիքական չարժումին, յայտնած են թէ տէր կ'ըլլան բոլոր ահաբեկչական արարքներուն եւ թէ հիմա «դրօշակը կառավարութեան դաշտին մէջ է» եւ ուրեմն դադար մը կը յայտարարեն առայժմ իրենց ահաբեկչական գործունէութեան մէջ:

ՄԱՏՐԻՏի մէջ Ուրբաթ օր բացուեցաւ դատավարութիւնը 32 զինուորականներու, որոնք, անցեալ տարի, զինուորական պետական հարուած մը փորձած էին, գլխաւորութեամբ գնդ. Թեխերոյի, դրաւելով Քորթէսները (խորհրդարան) եւ պատանդ բռնելով ներկայ 350 երես-փոխանները: Քանի մը ժամ եռք, սակայն, թագաւորը, համբերատար աշխատանքով մը, ձախողեցնել պիտի ու ր , ապստամբութիւնը, հերքելով թէ ինք է Թեխերոյի կռնակը, պահանոցէ պահականոց: Դատը մէկուկէս ամիս պիտի տեւէ եւ փորձաքար մըն է երկրին ժողովրդավար վարչակարգին համար, քանի Ֆրանքիզմի կարօտը քաղողները չեն պակսիր:

«LES TEMPS MODERNES»ի
ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ԹԻՒԸ

«Լէ Թան Մոտեռն» *ամսաթերթի փետրուարի թիւին (427) մէջ լոյս տեսած է «Ցեղասպանութեան մը ահաբեկչութիւնը» ընդհ. խորագրին տակ՝ թարգմանութիւնը Վահրամ Ալթունեանի եղեռնի օրա – գրին, նախաբանով մը Ժանին Ալթուն – եանի եւ վերջաբանով Գ. Պըլտեանի, որ նաեւ կատարած է թարգմանութիւնը:*

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓԷՍ ՓԵՏՐ. 12 – 16)

ԱԿԱԴ. ԼԵՒՈՆ ՕՐԲԵԼԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Ցուլիսին կը լրանայ անուանի բնախօս ակադ. Լեւոն Օրբելիի ծննդեան հարիւրամեակը: Այս առթիւ կազմուած է յոբելենական յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ ակադ. Վլիկտոր Համբարձումեանի եւ պատրաստուած յայտագիր մը զանազան հանդիսութիւններու: Այսպէս, Հայաստանի բարձրագոյն ուսումնական, գիտական ու մշակութային կարգ մը հաստատութիւններու մէջ տեղի կ'ունենան երեկոյթներ, գիտական նստաշրջաններ, կը բացուին ցուցահանդէսներ, քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ կը կազմակերպուին դասախօսութիւններ: Լոյս կ'ընծայուի Լեւոն Օրբելիի «Բարձրագոյն ներվային համակարգի հարցերը» աշխատութիւնը հայերէն, ինչպէս նաեւ իր կեանքին ու գործին նուիրուած գրքոյկ մը: Ցորելեարին գիտական գործունէութեան զանազան հարցերը կը քննարկուին Հայաստանի եւ Խորհ. Միութեան Ակադեմիայի նախագահութեամբ Երեւան: Ցորելեանի օրերուն Մաղկաձորի մէջ կը բացուի Օրբելիի եղբայրներու տուն – թանգարան: Խորհ. Միութեան Ակադեմիայի նախագահութեամբ Օրբելիի հարիւրամեակը կը նշուի նաեւ Լենինգրադ:

×

ՍՈՒՐԷՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ

Լենինականի պատկերասրահին մէջ բացուած է Սուրէն Ստեփանեանի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են արուեստագէտին գրեթէ բոլոր ճիւղերու մէջ ստեղծած գործերը՝ նկարչութիւն, գծագրութիւն, գրքի նկարազարդում, կիրառական արուեստ: Ուշադրութիւն գրաւած են Դերենիկ Դեմիրճեանի «Քալ Նազար», «Պուլ – պուլ մուկիկը», «Խնկո – Ապէրի «Մկներն ժողովը» գիրքերու ձեւաւորումները, «Բոշի թաղը», «Արագածի», «փողոց Լենինականում» կտաւները եւ «Գայեանէ», «Անահիտ» դիմանկարները:

×

ԴԱՇՆԱԿՀԱՅՐ ՍԵՐԳԷՅ ՄՈՒՍԱՅԷԼԵԱՆի ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆ

Երեւանի սենեկային երաժշտութեան տունը տեղի ունեցած է մոսկուաբնակ դաշնակահար Սերգէյ Մուսայէլեանի նուագահանդէսը, որուն յայտագիրը բաղկացած է Շոփէնի գործերէն: Դաշնակահարը՝ չրջանառարտ Մոսկուայի Երաժշտանոցէն, դափնեկիր է Լիզպոնի երաժշտական փառատօնի եւ բազմաթիւ նուագահանդէսներ տուած է Մերձալթիք, Մոլտաւիա եւ այլուր:

×

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԻՊԱԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՒԱՔԱԾՈՑ ՄԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

Մոսկուայի «Մուզոժեսուլեննայա Լի-տերատուրա» («Գեղարուեստական Գրականութիւն») հրատարակչականը 75 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է հայ գրողներու վիպակներու հաւաքածոյ մը՝ «Ժամանակակից հայկական վիպակը» խորագրով: Հատորին մէջ տեղ գտած են Հրաչեայ Քոչարի «Նահապետ», Սերօ Խանզադեանի «Մարաւ եմ, ջուր տուէք», Միքայէլ Շաթիրեանի «Նուագախմբի տղաները», Մուշեղ Գալշոյեանի «Ապառաժները արտասուել գիտեն», Աղասի Այվազեանի «Եռանկիւնին», Վարդգէս Պետրոսեանի «Վերջին ուսուցիչը» եւ Հրանտ Մաթեւոսեանի «Մայրը գնում է որդուն ամուսնացնելու» վիպակները: Թարգմանութիւնները կատարած են Ա. Սալախեան, Ա. Բայանդուր, Մ. Հայ-Աբրեան, Ռ. Կաֆրիէլեանց, Ե. Շաթիրեան, Ա. Մակինցեան եւ Ա. Տէր-Յակոբեան: Գիրքին յառաջաբանը գրած է Աբրամ Գրիգորեան, որ «Շարժում դէպի արդիականութիւն» խորագրին տակ տուած է արդի հայ արձակի ընդհանուր բնութագիրը, անոր գլխաւոր թեմաները եւ զարգացման միտումները: Հատորը կազմած է Յարութիւն Կարապետեան:

×

«ԿՏՈՐ ՄԸ ԵՐԿԻՆՔ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՄԱՆԻԼԱՑի ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Մանիլայի չարժանկարի միջազգային փառատօնին Խորհ. Միութիւնը կը ներկայացնէ «Հայֆիլմ» արուեստանոցի «Կտոր մը երկինք» ժապաւէնը: Բեմադիր Հենրիկ Մալեանի չարժանկարը պատրաստուած է Վահան Թոթովենցի «Բաց կապոյտ ծաղիկներ» պատմուածքի մոթիֆներով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԵԱՆՔԻ ԱՌԱՋԻՆ ՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Ա.Թոիք Իսահակեան կը պատմէ որ անգամ մը Փարիզի մէջ, հաւաքոյթի մը ընթացքին խոստացած էին վայլուն մըրցանակ տալ անոր որ պիտի ըսէր թէ ո՞րն է ամենանուիրական հասկացողութիւնը: Շատեր մասնակցեցան, մէկը Հայրենիք ըսաւ, միւսը կեանք, մէկը Ազատութիւն, ուրիշներ Կարօտ, Ձգտում, Հմայք, եւայլն: Եւ գիտէ՞ք թէ ով չհետեցաւ մրցանակը: Ա՛ն որ ամենանուիրական հասկացողութիւն յայտարարեց Ծերութիւնը:

Ա.Թոիք Իսահակեան, այս պատասխանէն անակնկալի եկողներուն կուտար հետեւեալ բացատրութիւնը.

– Այղպէս է, հապա՛, ծերութիւնը իր մէջ կ'ամփոփէ մնացեալ բոլոր հասկացողութիւնները:

×

Ծերութիւնը իր մէջ կ'ամփոփէ իմաստութիւն եւ փորձառութիւն, այդ մասին ոչ մէկ կասկած: Ամբողջ կեանքի մը ընթացքին իր կորնչուցած ուժերուն փոխարէն, իր վատնած ուժանիւթերուն եւ եռանդին փոխարէն, ծերունին քաղած ու հաւաքած է ահա դիտութիւն, փորձառութիւն եւ իմաստութիւն: Բայց իմաստութեան ու փորձառութեան այդ գագաթին անմիջապէս քովը կայ ահաւոր անդունդ մը, զառամութեան եւ ցնդածութեան անդունդը: Աչխարհի ամէնէն իմաստուն ու խելացի ծերունիին համար քայլ մը, փոքրիկ քայլ մը միայն բաւարար է որպէսզի գլորի այդ անդունդն ի վար: Եւ անգամ մը որ այդ քայլը առնէ, անկէ վերջ այլեւս անփառունակ ահաւոր անկում մըն է որ կը սպասէ իրեն: Ո՞ւր կ'երթան այն իմաստութիւնն ու փորձառութիւնը, որոնք ամբարուած էին ի դին այնքան տքնաջան աշխատանքի: Կարելի չէ հասկնալ: Ի՞նչպէս յանկարծ գոյութիւն ունենալէ կը դադրին անոնք, իրենց տեղը ձգելով անիմաստութեան եւ անմտութեան: Ի՞նչպէս իրենց արտայայտութենէն ու ջերմ զգացականութենէն կը պարպուին այն աչքերը, որոնք նախապէս կը փայլէին մտքի ու սրտի չողշողուն պոռթկումներով: Անկարելի է ճանչնալ· կը նայիք ու կ'ըսէք· վերջացաւ, այս մարդը նախկինը չէ այլեւս, նախկինը գնաց ու ուրիչ մը եկաւ անոր տեղ: Ու կը ցաւիք մարմնին մահէն հազար անգամ աւելի տխուր այս մահուան դի – մաց, որ մտքին ու հոգիին մահն է:

Բայց եթէ ծերութեան այս անմիտ ու անիմաստ շրջանը բաղդատենք կեանքի առաջին օրերու նոյնքան անիմաստ ու անգիտակից շրջանին հետ, անկարելի է որ չզարմանանք: Կեանքի առաջին սեմին վրայ ալ մեզմէ խնայուած չէ՞ն դիտակցութիւնն ու տրամաբանութիւնը, առողջ մտածումն ու իմաստութիւնը: Նորածինի մը հանդէպ մեր անսահման սէրն ու գուրգուրանքն է որ մեզ չի թողուր, որպէսզի այդ նորածինին մէջ ալ տեսնենք այնքան տխմար ու անիմաստ չարժուձեւ, որքան յաճախ ցաւով կը տեսնենք խոր ծերութեան հասած սիրելիի մը մօտ: Նորածինին անգիտակցութիւնն ու անմտութիւնը մեզ չի չմտեղներ, մեզի ցաւ չի պատճառեր, նոյնիսկ մեր կողմէ չի նըշմարուիր, որովհետեւ գիտենք թէ պիտի անցնի, առժամեայ է, որովհետեւ գի – տենք թէ այդ անմտութիւնը իմացական պոռթկումի առաջին կորիզն է, ինչպէս կոկոնը նախապատկերն է մօտ օրէն բացուելիք փառաւոր վարդին: Մինչդեռ ծերունիին զառամութիւնը մեր սիրտը կը ծակէ, մեր զգացական ամբողջ աշխարհը կը փոթորկէ, որովհետեւ գիտենք թէ ան վերջնական է այլեւս, անբուժելի է, անշրջելի վերջակէտ մըն է, մանաւանդ գիտենք որ օր մը մենք ալ հաւանաբար պիտի հասնինք այդ անփառունակ հան – գըրուանին:

Այսպէս կամ այնպէս, զարմանալի է սակայն որ քնութիւնը, մեր կեանքին առաջին ու վերջին օրերուն մեզմէ յաճախ առած կ'ըլլայ մտքի պայծառութիւնը, որպէսզի մեր գոյութեան առաջին եւ վերջին օրերը կարծես մնան մշուշներու մէջ եւ տեսանելի իրական հասակով ցցուի միայն մէջտեղէն այն շրջանը, որ մարդկային կեանքի որպէս լաւագոյն չերտ, կը շողայ իմացական պայծառութեան մէջ: Մարդուն կեանքը ուրեմն միայն երկու աչնչութիւններու միջեւ չէ՛ որ սեղմուած է, այլ նաեւ երկու անդի – տակութիւններու:

Օ՛, ի՛նչ երջանկութիւն բոլոր անոնց համար որոնք կ'ապրին գիտակցութեան ու մտային պոռթկումի ամէնէն երկարատեւ շրջանները:

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1981-ԻՆ

(Ե. եւ վերջ)

Պետպլանի նախագահ Հ. Սաղոյեանի զեկուցումով անցեալ տարուան գիւղա – տնտեսութեան համախառն, այսինքն՝ բոլոր տեսակի արտադրութիւններուն ա – ճը 2,6 առհմանուած էր: Ասիկա արդէն նուազ էր 1980–ի չափանիշէն: Արդ, վի – ճակագրութեան մէջ չէ յիշատակուած գիւղատնտեսութեան համախառն արտադ – րութեան աճին տոկոսը: Զեն յիշատակ – ուած նոյնպէս կարգ մը կարեւոր ճիւղե – րը, ինչպէս հացահատիկ, որուն քանակը նախանցեալ տարի եղած էր 237,000 թոն եւ ներկայ հնգամեակին համար իրրեւ տարեկան միջին առհմանուած էր 310,000 թոն, ծխախոտ (1980–ին՝ 17,000 թոն), պտուղ 1980–ին՝ (130,400 թոն): Կը նը – շանակէ, թէ ատոնց արտադրութիւնները ծրագիրէն արտակարգ չափով նուազ ե – ղած են եւ, հետեւաբար, չեն հրապա – րակուած արդիւնքները:

Արձանագրուած արտադրութիւնները: Խաղողի բերք՝ 360,000 թոնէն չաս քիչ աւելի, չաքարի ճակնդեղ՝ 152,300 թոն, գետնախնձոր՝ գրեթէ 243,000 թոն, բան – ջարեղէն՝ շուրջ 458,000 թոն:

Նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ գետնախնձորը 8·000 թոնի նուազում կը կրէ, բանջարեղէնի արտադրութիւնը կը մնայ նոյնը: Ցաւելումներ կը կրեն խա – ղողն ու չաքարի ճակնդեղը, առաջինը շուրջ 155,000 եւ երկրորդը 28,000 թոն:

1981 Յունուար մէկէն մինչեւ 1982 Յունուար մէկ բոլոր կարգի տնտեսու – թիւններուն մէջ աւելցած են մեծերառու անասուններուն (կով, ոչխար, այծ եւ խոզ) թիւերը:

Միսին արտադրութիւնը՝ 94,200 թոն, ինչպէս նաեւ բուրդինը՝ 4576 թոն, նա – խանցեալ տարիէն նուազ են: Առաջինը կը շարունակէ անբաւարար մնալ բնակչու – թեան ընթացիկ պահանջներուն:

Ոչխարներու պարապային հարկ է յի – շեցնել, թէ պատկան մարմինները որո – շած էին ատոնց թիւը կրճատել: «Նկատի ունենալով ոչխարների գլխաքանակի մեծ խտութիւնը Հանրապետութիւնում, ինչ – պէս նաեւ Սեւանի ազգային զբօսայգու ստեղծումը, նախատեսւում է ոչխարնե – րի գլխաքանակը պակասացնել 100,000ով (Հատուած Հ. Սաղոյեանի զեկուցումէն, 1980 Նոյեմբեր):

Շինարարութեան մարզը, ինչպէս դի – տել տուած էր Հայաստանի Նախարար – ներու Խորհուրդը, կառավարութիւնը Յունուար 1982–ի իր նիստին, «լուրջ թե – րութիւններ են տեղ գտել կապիտալ շի – նարարութեան բնագաւառում: Շահա – գործման չեն յանձնուել մի շարք ար – տադրական կարողութիւններ եւ օբիեկ – ներ: Չեն իրականացուել հանրակրթական դպրոցների, հիւանդանոցների եւ պոլիկ – լինիկաների, կոմունալ տնտեսութեան օբիեկների եւ պրոփտեխնուսումնարան – ների կառուցման համար նախատեսուած կապիտալ ներդրումները» (Սով. Հայաս – տան, օրաթերթ, Յունուար 30):

Արձանագրենք վիճակագրութեան տը – ւեալները: Պետական եւ քօօփերատիվ ձեռնարկութիւններու ու կազմակերպու – թիւններու, ինչպէս նաեւ անհատներու կողմէ անցեալ տարի կառուցուած են 1,100,000 քառակուսի մեթր ընդհ. տա – րածութեամբ նոր բարեկարգ բնակարան – ներ: Ասիկա հնարաւորութիւն տուած է բարելաւելու 110,000 հոգիի բնակարանի պայմանները: Շինուած, վերանորոգ – ուած կամ ընդլայնուած են նախակրը – թարաններ ապահովելով չուրջ 18,000 նստարաններ աշակերտներու համար: Ա – ռաւել՝ չուրջ 7,000 այսպէս անուանուած նախադպրոցական հիմնարկութիւններու տեղեր, այսինքն՝ մանկամսուր – մանկա – պարտէզ: Հիւանդանոցներ՝ մահճակալ – ներու թիւը աւելցած է 1·140ով: Արձա – նագրենք վիճակագրական կարեւոր իրա – գործումներէն մէկ քանին. – Երեւանի Զուարթնոց օդակայանին վերնութեան վերջը, Մասիս – Նուռնուս, 47,4 քիլո – մեթր երկարութիւն ունեցող երկաթու – ղիին վերնութիւնը եւայլն: Այս վերջին երկու իրագործումները կը մնան բաց – առիկ: Նաեւ՝ մեթրօն, որուն գիծը կը շարունակէ երկարիլ եւ տարածուիլ:

Անցեալ տարի կազ ստանալու հնարա – ւորութիւն ստացած են 16,500 բնակա – րաններ, նուազ նախանցեալ տարիէն:

Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին ամսականը տարեկան ծրագի – րին 1,8–ի յաւելումով հասած է 166 ռուբլիի: Կոլտնտեսականներունը, իրրեւ միջին ամսական աշխատավարձ չէ մատնանշուած: Գրուած է միայն, թէ «աշխատանքի վարձատրութիւնը աճել է 3 տոկոսով»: Արդ, Պետպլանի նախա – գահին զեկուցումով անցեալ տարուան յաւելումը պէտք է ըլլար 6,3 տոկոս եւ դրամարն ալ հասնէր 133,9 ռուբլիի: Ու – րեմն՝ կէսէն ալ նուազ յաւելում ունեցած են կոլտնտեսականները:

1981ին բանուորներուն և պաշտօնեանե – րուն տարեկան միջին թիւը աւելցած է 38,000էն աւելիով և ներկայացուցած է 1,230,000 հոգի: Կոլտնտեսականներուն թիւը ամսիճանական նուազումով ներկա – յացուցած է 77,400:

Բնակչութեան «ոչխալ եկամուտները» անձ գլուխ հաշուով 3–ի տեղ 3,5 տոկո – սի յաւելում կրած են:

Ուսման բոլոր մարզերուն մէջ գրանը – ւած են 1,203,000 հոգի:

Սպասարկող գրադարաններու թիւը՝ 3,154: Գիրքերու գոնտը՝ 38 միլիոն օ – րինակ:

Հրատարակուած գիրքերուն եւ գրը – քոյկներուն ընդհ. տպաքանակը նուազած է՝ 11 միլիոնէն հասնելով 10 միլիոն օրի – նակի:

Շարժանկարի սրահներ՝ ութ յաւելու – մով՝ 848: Միւս կողմէ, ինչպէս ներկայ եւ նախանցեալ վիճակագրութիւններու

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կեդրոնականցիներու պարահանդէսը Մէրիմէնի սրահներուն մէջ, այս տարի եւս պսակուեցաւ փայլուն յաջողու – թեամբ, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

Կեդրոնականի սանները, Յունուար 23ին անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց կազ – մակերպչական յատկութիւնները 350–էն աւելի ազգայիններու որոնք որոշեալ ժա – մուն, կազմակերպիչ Յանձնախումբէն տիկիններու եւ օրիորդներու առաջնոր – դութեամբ ըմպելի վերջ զուարճացուիչներ եւ ախորժաբերներ, կը տեղաւորուէին ճաշակով յարդարուած սեղաններու չուրջ եւ լսելի վերջ Սանուցի Ժրաջան նախա – գահ Պ. Ձէզվէճեանի բարիւպատեան խօսքերը եւ հաճելի գիշերային ժամեր անցընելու մաղթանքները, անմիջապէս կը հաղորդուէին Րոպէր Փափազեանի եւ իր նուագախումբին հայկական, ռուսա – կան եւ եւրոպական երաժշտութեամբ եւ կը գրաւէին պարավայրը:

Սեղաններու վրայ աչքի կը զարնէին դեղեցիկ ծաղկամանները որոնց վրայ քանդակուած էր կեդրոնականի սկզբնա – ւառը:

Բոլոր անոնց համար որոնք իրենց տա – րեկան ամենազուարճալի օրը կը նկատեն կեդրոնականցիներու Պարահանդէսը եւ հետեւաբար չէին բացակայած, անակընկալ մը չէր Ֆրանսական հեռատեսիլէն Մարթին Շարոնի եւ Լիլին Լըքլէրի ներկայութիւնը, որոնք մինչեւ առաւօտ, իրենց հրապուրիչ արտայայտութիւննե – րով, զուարթ տրամադրութեամբ պիտի համակէին ներկաները:

Իր կարգին, Ռատիոյի գիշերաթոյնի անզուգական ջութակահարը Փօլ Թոս – քանա, իր համանուագով, սեղանէ սեղան չըլլելով, հայագրոշմ խանդավառութիւն կը ստեղծէր:

Օրուան հերոսուհի կարգուած էր սիր – ուած երգչուհի Լիզ Սարեան որ ինչպէս միշտ, կ'արդարացնէր իր վրայ դրը – ուած յոյսերը, եւ մօտաւորապէս մէկ ժամ հայրենի սարերէն ձորերը կը տանի ներկաները, Մէրիմէնի էլեկտրականա – ցած մթնոլորտով:

Այս պայմաններուն տակ, բնականա – բար չուտով կը սպառէին Գառզուի, Ծի – րանեանի, Ժանոէմի, Ասատուրի, Գե – րոսեանի, Եսայեանի, Նորիկեանի եւ Հայկանի ստեղծագործութիւններով, Գ. Պագըրճեանի եւ Տիկին Գաբրիէլեանի գր – գերով եւ հեռատեսիլով ճոխացած վիճա – կահանութեան 400 տոմսերը:

Բոլորին ուրախութիւն պատճառեց ա – նակնկալ ներկայութիւնը, Նորայրի եւ Ա.տիս Հարմանտեանի որոնք ընդառաջե – լով ընդհանուրին փափաքին, մանուկ – փայլ մը եւս կ'աւելցնէին օրուան հան – դիսութեան վրայ, իրենց հայրենական եւ ոգեւորիչ երգերով:

Ժամանակն էր Մխիթեան կրթաթոշա – կի Ֆոնտին ի նպաստ կազմակերպուած բացառիկ վիճակահանութեան: Խախտ – ւոր թիւը պիտի չհակէր յաւակնու – Բրնօ Ժ Թ Լ ինքնաշարժ մը:

Առաջին հահոյ թիւը անտուկէն հան – լու պատիւը վիճակած էր Օրիորդ Բա – բիսիա Հուրմուզեանին որ նախընտրա – էր Կեդրոնականցիներուն հետ ուռնել զ – կըռնակի իր պարահանդէսը:

Իսկ բախտաւորութեան տիտղոսը փո – խանցելու պատիւը կը վիճակէր 1950 թ – ւին որ վայրկեանի մը խորհրդաւոր լռութ – մէջ, կը յայտնէր Ս.ֆոր Վիլիաքեան Զարչաֆճեանը որ վերահանձնորէն 10·0 ֆրանքի բաժին մը կը հանէր իր բախ – տէն, Կրթաթոշակային Ֆոնտին:

Առաւօտեան ժամը 5–ին միայն պար – տադրաբար կը դադրէր փողն ու թմբու – կը, կը պարպուէր սրահը եւ անջնջելի – մը եւս կ'աւելնար Կեդրոնականցինե – օրագրին վրայ:

Կը հնորհաւորենք ջերմօրէն փայլ – Կեդրոնական Սանուց Միութեան Յա – հանդէսի Կազմակերպիչ Յանձնախումբ – ապահովով որ Մշակութային Յանձնա – խումբն ալ, մօտ օրէն, հրամցնէ մե – Հայ Մշակոյթին նուիրուած օր մը: Վս – տահ ենք, Կեդրոնականցիներու յաչա – տութիւնին մէջ, յիշատակելի պիտի դա – նայ նաեւ այդ օրը:

ՍԱՄՈ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԱՏՈՒԲԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

2.

Եւ մի երեկոյ նա դաշտից տուն չվե – րադարձաւ:

Տէրը չատ անհանգստացաւ, իսկոյն դէ – պի դամ վազեց, համբերց կովերն ու եզ – ները եւ հանգիստ չունէր քաշեց. նրանցից ոչ մէկը չէր պակասում... իսկ Աստուե – րի պէս չատերին կարելի էր պտնել եւ վարձել:

3.

Փոքրիկ Աստուրն ընդունուեց ամե – րիկեան որբանոց. կեանքն այնտեղ աւելի ծանր, աւելի դառն եղաւ: Այնտեղ էլ նրան ծեծում էին, հալածում, չատ աշ – խատեցնում ու միշտ ծաղրում:

Նա չբողոքեց, երբ որբերից մէկն իրեն՝ իր մեծ, հրավառ աչքերի համար բորենի անուանեց:

Նա չբողոքեց, անդամ չհարցրեց, թէ ինչո՞ւ են իրեն ծեծում, հալածում. ի՞նչ կարիք կար, չէ՞ որ այդ բոլորի հետե – ւանքը դարձեալ ծեծ ու հալածանք էր լինելու:

Չհետաքրքրուեց, թէ ինչո՞ւ յանկարծ դրսում կեանքն աւելի աչխուժացաւ եւ ի՞նչ կարմիր դրօշակներ կախուեցին պա – տուհաններից ու պատշգամբներից, թէ ի՞նչ գաղտնի աշխատանքների համար մի քանի որբեր բանտարկուեցին:

Սակայն մի օր էլ նա չերեւաց: Փըն – տրուեցին, անցան քաղաքի միւս որբանոց – ները, քաղաքում էլ եղան. ոչ մի տեղ չերեւաց Աստուրը:

Օրեր անցան, ու ամէն ինչ մոռացուեց:

Շատ ժամանակ անց, որբերից մէկը թեքստիլ գործարանի մօտով անցնելիս, երիտասարդ մի բանուորի նայեց, կանգ առաւ, սկսեց դիտել նրան. ծանօթ դի – մագծեր, ծանօթ հասակ, մեծ, հրա – վառ աչքեր...

– Բորենի՛,– կամաց ձայնեց որբը:

Բանուորը կանգ առաւ, մի րոպէ լուռ նայեց որբանոցային ծանօթին, յետոյ չրջեց հայեացքը եւ արագ քայլերով չար – ժուեց առաջ:

4.

Աստուրն ամէնից առաջ էր գնում աշխատանքի, պողպատէ իլիկների հետ անց կացնում իր ժամանակը, յետոյ լուռ չարժւում դէպի ճաշարան, իսկ այնտե – ղից էլ դէպի իր մենաւոր, իր փոքրիկ սենեակը:

Գործարանում ոչ ոքի հետ չէր խօսում, չէր խառնւում ուրիշների գործերին. սի – րում էր միշտ մենակ լինել, թէ՛ գործա – րանում, թէ՛ ճաշարանում, թէ՛ տանը: Ուրիշների հետ ապրելը երբեք օգուտ չէր տուել նրան. միշտ հալածուել էր, ծա – ղրուել:

Կարճահասակ, նեղ թիկունքով մի ա – ղայ էր, արդէն քսանչորս տարեկան:

Նիհար դէմքի վրայ ամէնից ցայտուն աչքերն էին երեւում, մեծ, հրավառ աչ – քերը, որոնց վրայ փռուել էին հաստ, երկար ունքերը:

Չիւնագնդի պէս կեանքում բոլորն էլ խաղացել էին նրա հետ:

Եւ այդտեղ էլ, թէքստիլ գործարա – նում, դարձեալ նրան հանգիստ չտուին:

Բանուորները, որոնցից չատերը դար – ձեալ որբանոցային ասներ էին, սկսեցին ծաղրել նրան, ծաղրել լռակեացութեան համար, մենաւորութեան, կարճ հասակի ու մեծ, հրաշալի աչքերի համար:

5.

Աշխատանքից յետոյ, աշխատավա – ստանալով, նա ուղիղ խանութ գնա – տան համար որեւէ իր գնելու նպատակ – Ամենուքեան կային գեղեցիկ պա – բաններ ու մահճակալներ, սեղաններ, աթոռներ, բայց Թանկ էին. իր ունեց – փողը քիչ էր:

Որոշեց առայժմ դնել պատի մի ժա – ցոյց, իսկ վաղը, միւս օրն էլ... ի – այդ մասին յետոյ:

Քիչ անց, ժամացոյցը թեւի տակ գ – բած, նա արագ դէպի տուն էր քայլում

Անեակ մտնելուն պէս՝ հանեց գլխա – կը, աթոռը մօտեցրեց պատին, կանգնե – նրա վրայ եւ մի քանի րոպէ անց՝ ա – դէն կէկզում էր պատից կախուած ժ – մացոյցը:

Նա մի քանի վայրկեան նայեց օրոր – ուղղ ճօճանակին, թեթեւ ժպտաց ու ի – Չաս աթոռից:

Երբ ժամանակը սահեց, խաւարը ի – ատաւ, հանուեց ու մուտ անկողին:

Մի քանի րոպէ արթուն մնաց, ապ – րականին պէս դիտեց առաստաղը, յետ – փակեց աչքերը եւ քնեց:

(Շար.

ՅԱՎԱՌԱԾ ՀՈՍՏՈՒՀԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ ԿԱՄ ՀՅՈՒՐԸ ՄԱՀՎԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

ՊՄԲՈՒՀԻ («ՅՈՒՄԱՉ») - Նրբին չէ – ասենք թե ոչ – ամենևին էլ հեշտ չէ ամուսնանալ հյուրի հետ, հատկապես եթե հյուրը հանդիսանում է ոչ թե սովորական հյուր, այլ հյուրընկալ տան հոգին, տան տիրուհին, տան մայրը, տան տատը, տան հարսնացուն, տան հարսը, տան աղջիկը, տան քույրը, տան կնոջ քույրը, տան կնոջ մայրը, տան կնոջ տատը, տան կնոջ աղջիկը, տան կնոջ հարսը, տան կնոջ կնոջ քույրը, տան կնոջ կնոջ մայրը, տան կնոջ կնոջ տատը, տան կնոջ կնոջ աղջիկը, տան կնոջ կնոջ հարսը, տան կնոջ կնոջ կնոջ քույրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ մայրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ տատը, տան կնոջ կնոջ կնոջ աղջիկը, տան կնոջ կնոջ կնոջ հարսը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ քույրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ մայրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ տատը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ աղջիկը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ հարսը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ քույրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ մայրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ տատը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ աղջիկը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ հարսը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ քույրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ մայրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ տատը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ աղջիկը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ հարսը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ քույրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ մայրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ տատը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ աղջիկը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ հարսը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ քույրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ մայրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ տատը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ աղջիկը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ հարսը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ քույրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ մայրը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ տատը, տան կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ կնոջ աղջիկը, տան կնոջ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ· Ռոժէ Ջրբաչեան 1·000 Ֆ· կը նուիրէ Շ·ի մահուան 25-րդ տարելիցին ի յիշատակ եւ 1·000 Ֆ· «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի:

ՄԱՐՍԼԻԶ·- Տէր եւ Տիկին Եղիազար Մելքոնեան 250 Ֆ· կը նուիրեն անմոռաս նալի Շ·ի յիշատակին:

ԼՎԻԱՆ· - Պ· Մկրտիչ Գազանճեան 150 Ֆ· կը նուիրէ Շ·ի յիշատակին:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ· Տիգրան Հէքիմեան (Մարսէյլ), մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Յովակիմ Հէքիմեանի (Վընէլ - լը - Հօ):

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլ - Սարսէլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տոքթ· եւ Տիկին Քրխեանի, իրենց մօր՝ Տիկին Շէֆէրշեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ՝ ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՅԵՐԵԿՈՑԹ ՄԸ
Ի պատիւ՝ Ֆրանսահայ անուանի արուեստագէտներ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՄՔԷԹԵԱՆԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles - 75017 Paris*
Փետրուար 28, կիրակի, ժամը 15·30-ին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՈՍԱՆԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ Վ· ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՊՇՏԻԿԵԱՆ

Կ'ունկնդրուին Ա· ԳԱՄՔԷԹԵԱՆԻ երիզի վրայ առնուած արտասանութիւնները:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝
Էֆիգեան - Քարփաճքիէ - Խրտըշեան - Լաշասաները - Զարուհի Անտոնեան
Արաքսի Գմրէքեան - Սարգիս Պօղոսեան - Ս· Սուրէնեան

Կ'երգէ՝ ԳԻՈՐԳ ԵԱՆՊԼԿԵԱՆ

Բեմադրիչ Թատերախումբը կը ներկայացնէ դրուագ մը Տիգրան Կամսարականի «ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿ»էն

Դերակատարներ·- Զարուհի Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Մխիթար Անտոնեան
Մուտքը ազատ է:

Ա յս առթիւ, Ալեք Մանուկեան սրահը սիրայօժար տրամադրուած է Ընկերակցութեան:

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՒ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի երեկոներ, ժամը 6-ին, կը կատարուին Հսկումի խոնդակական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները եւ կը տրուի աւուր պատշաճ քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կարգին·-

Զորեքշաբթի, Փետրուար 24·-
Քարոզիչ՝ Ներսէհ Ծ· Վրդ· Բալուճեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 3·-
Քարոզիչ՝ Ժիրայր Վրդ· Թաշճեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 10·-
Քարոզիչ՝ Մխիտար Վրդ· Գըվրգեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 17·-
Քարոզիչ՝ Ղեւոնդ Քհնյ· Սօմունճեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 24·-
Քարոզիչ՝ Մեսրոպ Քհնյ· Ժամկոչեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 31·-
Քարոզիչ՝ Յովսէփ Սրկ· Պալըքեան

PUBLICATION DE LA SORBONNE 14, Rue Cujas — 75231 Paris Cedex 05

Les Grandes Puissances, L'Empire Ottoman et les Arméniens dans les Archives Françaises (1914 - 1918)

Recueil de documents édités, avec une introduction historique.
par ARTHUR BEYLERIAN

un Volume 16 x 24 — 800 pages
Au Prix de Souscription de: 175 F. jusqu'au 30 Avril 1982
Parution prévue: Juin 1982

Bon de Souscription

Je vous adresse ci-joint la somme de.....F.
Veuillez m'envoyer ..... exemplaire(s) de l'ouvrage d'Arthur BEYLERIAN
LES GRANDES PUISSANCES, L'EMPIRE OTTOMAN ET LES ARMENIENS DANS DES ARCHIVES FRANCAISES (1914-1918)

Nom .....

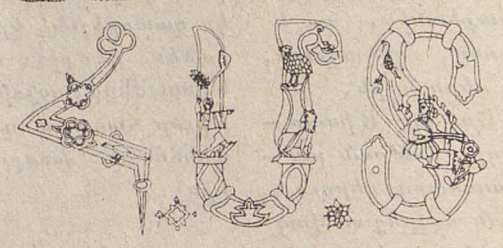
Adresse *Ville*

Date *Signature*

- Par chèque de virement postal (3 volets) au nom de l'A.A.P.S. CCP 33 58330 Z La Source

- Par chèque bancaire établi au nom de l'A.A.P.S.

à Retourner:
Publications de la Sorbonne — 14, Rue Cujas - 75231 Paris Cedex 05

et
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
présentent
DIMANCHE 28 FEVRIER à 14 h. 30 précises
THEATRE FONTAINE
10, rue Fontaine Paris 9ème

" Namouss "

de CHIRVANZADÉ
mise en scène de VAHE ZEKIAN

Les billets sont en vente :
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS 17, rue Bleue, 75009 Paris
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, 75009 Paris
CHIRAK 26, rue de Trévise, 75009 Paris
SERAF 31, rue de Cléry, 75002 Paris
STÉ. F. 4 69, rue d'Aboukir, 75002 Paris (1er étage)

LES JEUNES DE L'UGAB
Vous Invitent à Leur

Soirée d'Ouverture

Samedi 27 Février, à partir de 21h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles - 75017 Paris*
Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26
ATTRACTION — SURPRISE
Tenue correcte exigée
Participation aux frais: 50 F.
Demi tarif aux étudiants, sur présentaition de leur carte.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
ՆԻՒԹ՝ «Զօրավար Անդրանիկ»
Շաբաթ, Փետրուար 27, ժամը 20·45-ին
Շուխլի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ,
3, Ռիւ տէ Թրուա — Շանթիէ
Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեբաստիոյ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՄԱՐՏ 13-ԻՆ

OPTIMA Tours

Voyage en ARMÉNIE du 21 Avril au 5 Mai

Cérémonie du 24 AVRIL 1982
UNION DES ANCIENS ELEVES SAMUEL - MOORAT

Pour la première fois depuis sa création, l'Union des Anciens Elèves du Collège Samuel - Moorat, organise un voyage en Arménie.
Pour de multiples raisons, ce voyage sera exceptionnel. Le succès de cette entreprise permettra de faire un vol direct PARIS — EREVAN et simplifiera toutes les attentes ou formalités que nécessitera le passage par Moscou lors du retour.
Ce voyage est placé sous le signe de la rencontre, aussi tous les anciens du Collège, leur famille et leurs amis seront les bienvenus.

Départ pour le 24 AVRIL des Anciens Combattants

avec Banquet - Gala spécial offert le 25 Avril.
DU 21 AVRIL AU 5 MAI 1982

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67-69 Rue Quincampoix (angle Rue Rambuteau) 75004 Paris — Tél.: 274 27 20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel Telex : 211 324 F.

— Pour les ANCIENS COMBATTANTS: Monsieur KEHAYAN
124, Avenue Henri Barbusse — 92140 CLAMART; Tél. 642. 73. 10

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

THEATRE MUNICIPAL
25, avenue Victor-Cresson, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX
VENDREDI 26 FEVRIER à 20 h. 30 précises

Sous la Haute Présidence de
Mgr. SEROPE MANOUKIAN
Délégué Apostolique pour l'Europe Occidentale

CONCERT

"SIPAN - KOMITAS"

Chœur Mixte Arménien de Paris

DIRECTION GARBIS APRIKIAN

SOLISTES
Madame Thérèse DAYERMANJIAN (*Mezzo*)
Messieurs Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (*Ténors*)
Monsieur Gilbert ZIPCI (*Basse*) — Monsieur Mikael KARANFILIAN (*Baryton*)
Piano : Monsieur Armen KIZILIAN Présentatrice : Lise NAZARIAN

CONCERT ORGANISE AU PROFIT DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
6, AVENUE BOURGAIN, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX

PRIX DES PLACES : 50 F
Auprès des Membres de la Chorale et : 17, rue Bleue, Paris 9, tous les mardis de 20 h. à 22 h.
Eglise Apostolique Arménienne, 6, av. Bourgain, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 644 28 52
TELECONDORCET, 175, av. Jean-Jaurès, Clamart tél. 642 56 17 et 645 34 69
TOPALIAN, 17, rue de la Villageoise, 91430 Igny tél. 941 35 70
BOOSTER, 32, av. de la République, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 642 20 49

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
23
MARDI
23 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.111

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.111

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԶԱՐՁԱՐԱՆՔԻ ԿԻՐԱՐԿՈՒՄԸ

—o—

Պատերազմական օրէնքի հրամանատարութիւնը 188 դիմումնագրեր ստացած է չարչարանքի 244 պարագաներու մասին, ըստ թրքական պաշտօնական աղբիւրներու:

Այս առընչութեամբ, Մաքէն, Շարաթ օրուան իր յաւելուածին մէջ — Մաթէն — Մակային — չորս էջ նուիրած է՝ «Թուրքիա, ամէն կողմ չարչարանքը» խորագրին տակ: Սկիզբէն իսկ, կը չեշտէ թէ՝ յանուն ահաբեկչութեան դէմ պայքարին, զինուորական խմբակը կ'ոտնակոխէ ազատութիւնները Միացեալ — Նահանգներու օրհնութեամբ: Թերթին թղթակիցին պատմածները ահաւոր պատկեր մը կը պարզեն եւ կը տեսնուի թէ մարդիկ (եթէ կարելի է դեռ մարդ բառը գործածել նման արարածներու համար) ի՛նչ «ներքութիւններ» հնարած են չարչարանքը աւելի ազդու դարձնելու համար: Յօդուածին սկիզբը, կ'ըսէ արդէն «Թուրքիոյ մէջ, անուններ կան, որոնք կը սարսռացնեն՝ կայբէթթէփէ, Պոլսոյ ոստիկանական կեդրոնատեղի, Մեթրիս, բանտը, Պուրսա եւ Մամաք, Անգարայի ոստիկանական բանտը, Ուրֆա եւ Տիարպէքիր, ուր են Քիւրտիստանի բանտն ու ոստիկանական կեդրոնը»:

Ցետոյ թերթին թղթակիցը կ'անցնի նկարագրութիւններու եւ վկայութեանց, որոնք իսկապէս կը սարսռացնեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պելժիական Ֆրանքը 8,50 առ հարիւր արժեզրկուեցաւ եւ պարտադրաբար իրեն հետեւեցաւ Լիւքսանպուրկի դրամը, մինչ Դանիա իր արժեզրկումը կը սահմանափակէ 3,5%-ի: Պելժիա 12 առ հարիւր արժեզրկումի արտօնութիւն ուզած էր, բայց եւրոպացի իր ընկերակիցները մինչեւ հոգ մերժեցին երթալ:

Իրանցի քիւրտ պարագլուխ մը Փարիզի մէջ, յայտարարած է, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, թէ Թաւրիզի բանտերուն մէջ, 67 հոգի զնդակահարուած են: Այս մասին, իշխանութիւնները դեռ լուռ կը մնան եւ մարմիններն ալ ընտանիքներուն չեն յանձնուած: Միւս կողմէ, երկուշաբթի առտու հասած լուրերու համաձայն, զօրաւոր պայթում մը տեղի ունեցած է, դիչերը, Թեհրանի հարաւը, զօրանոցի մը մօտ եւ բազմաթիւ զոհեր կան:

ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ մէջ (Լիբանան) բուռն բախումները չեն դադրած, հակառակ հրադադարի մը, որ շատ կարճ տեւած է: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, 24 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 40 վիրաւոր:

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆի եւ ընկերնեւրուն յիշատակը ոգեկոչուած է Կիրակի օր, իվրիի գերեզմանատունը, ի ներկայութեան բազմաթիւ անձնաւորութիւններու, ի շարս որոնց՝ Փ. Ժիւքէն (համայնավար կուսակցութիւն), Անրի Քրասզուքի եւ Մելինէ Մանուշեան: Երկուշաբթի առտու Իւմանիթէ թղթակցութիւն մը լոյս կ'ընծայէր այս մասին:

ՄՈՍԿՈՒԱՑի մեթրոյին մեքենական սանդուխի արկածին զոհերու ճշգրիտ թիւը կարելի չէ դիտնալ, բայց արեւմտեան Գերմանիոյ «Պիլտցայթունկ»ի համաձայն 30 մեռեալ կայ եւ չատ աւելի ալ վիրաւոր: Սանդուխի բարձրութիւնը հարիւր մեթր էր:

ՖՐԱՆՍՈՒԱՀի ԿԻՆ ՄԸ, իր երկու զաւակներով ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Լիբիոյ մէջ «ամերիկեան աշխարհակալութեան եւ սիոնականութեան» ի նպաստ լրտեսութեան յանցանքով: Պատմութիւնը բաւական տարօրինակ է, քանի Հիւսիսի այս ընտանիքը նոյնիսկ մտային գեռնի վրայ տակար կը նկատուէր: Ֆրանսական իշխանութիւններու բոլոր դիմումները, ցարդ ապարդիւն մնացած են:

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ

Կրկի՛ն Ձերբակալուած

Տեղական մամուլի հրատարակած լուրերու համաձայն, Սարգիս Պարաճանով ձերբակալուած է, չուրջ տասը օր առաջ, Թիֆլիզի մէջ, ուր վերադարձած էր, ազատ արձակումէն ի վեր (Դեկտ. 77): Ըստ Մոնտի, իրեն դէմ եղած նոր մեղադրանքներն են՝ «տունը ընդունած է մարդիկ զորս պէտք չէ ընդունէր»:

Ծանօթ է, որ նախապէս ձերբակալուած եւ դատապարտուած էր այլ յանցանքներու համար, ինչպէս՝ իքոններու առուծախ, վէներական հիւանդութեանց տարածում, միասեռականութիւն, անբնականութեան մղում:

«Հրեղէն Ձիերու» եւ «Սայաթ Նովա»ի բեմադիրը հինգ տարի արգելափակման պատիժով, ղրկուած էր (1973) Դնեպրոպետրովսկ եւ զանազան մտահոգիչ լուրեր, մասնաւորաբար իր տեսողութեան վերաբերեալ, սկսած էին շրջան ընել: Արտասահման, առաջին ձայն բարձրացնողները կ'ըլլային խաղացի բեմադիրները, Պարաճանով կոմիքէներ կը ստեղծէին, հոս ու հոն, ծան — Լուի Պոռի բուռն տողեր կը ստորագրէր «Նուվէլ — Օպս»ի մէջ, իսկ Առակոն դիմում կ'ընէր խորհրդային իշխանութեանց:

Ի վերջոյ, 1977 Դեկտ. 30-ին, Պարաճանով «ազատ» կ'արձակուէր, ուրեմն կրնար տուն երթալ, բայց հոն խելօք մը նստիլ, այսինքն այլեւս չստեղծագործել: Այդ թուականէն եռք, «Ցառաջ» լոյս ընծայած էր իր աշխատակցին՝ Առլէն Փափազեանի տեսակցութիւնը Պարաճանովի հետ, ինչպէս նաեւ այլ յօդուածներ կամ տեսակցութիւններ լոյս տեսած փարիզեան թերթերու մէջ:

Մոնտէն զատ, ձերբակալման այս լուրին, երկուշաբթի առտու կ'արձագանգէր «Քոթիտիէն տը Փարի»:

Քանի մը չաբաթէ, Փարիզի քանի մը սինեմաներու մէջ կը ներկայացուի Սայաթ — Նովա, թէեւ իր անդամահատուած ձեւին տակ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ. 12 — 16)

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ» ՕԴԱԿԱՅԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է նոր օդակայանի պաշտօնական բացումը, որուն ներկայ եղած են ոչ միայն Երեւանի եւ շրջաններու ներկայացուցիչները, այլեւ Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէ ժամանած հիւրեր: Հայաստանի կուսակցական եւ կառավարական ղեկավար դէմքեր մասնակցած են «Զուարթնոց» օդակայանի բացման հանդիսութեան: Երեւանի քաղաքային կոմիտէի Ա. քարտուղար Լ. Ներսիսեան բանալով հանդիսութիւնը չեշտած է, թէ «մեծ իմաստ կայ այսօրուայ հանդիսութեան մէջ: Մեր ժողովուրդը, որ դեռ երէկ պատմական զովուրդը, որ դեռ երէկ պատմական զովուրդը, որ դեռ երէկ պատմական ճակատագրի բերումով զոնուում էր կործանման եզրին եւ երազել անգամ չէր կարող տեխնիկական ու սոցիալական առաջընթացի մասին, այսօր իր հոյակերտ ու նորաշէն մայրաքաղաքի օդային լայն դարպասն է բացում ժամանակակից հզօր ինքնաթիռների առջեւ՝ հաւատալով իր վերածննդի ցայտուն վկայութիւններից մէկը եւս»: Իր խօսքի վերջաւորութեան Լ. Ներսիսեան չնորհաւորած է օդակայանի կառուցման ճարտարապետները՝ Ա. Թարխանեան, Ժ. Շեխլեան, Լ. Զէրքէեան, շինարարները՝ Ս. Բաղդասարեան, նախագիծի գլխաւոր ճարտարապետը՝ Ս. Խաչիկեան, ինչպէս նաեւ կառուցումը կազմակերպող հաստատութիւնը՝ «Հիդրօէներգոպրոյէքթ»: Շինարարութիւնը արժած է 26 միլիոն ռուբլի: Այնուհետեւ խօսք առնելով Խորհ. Միութեան ոչ — առեւտրական օդանաւորդութեան նախարար Մ. Տիմոֆէյեւ չնորհարարած է Հայաստանի աշխատաւորները հիանալի կառուցման համար եւ չեշտած Հայաստանի դերը «Ազրօֆլոթ»ի ապագայ զարգացման ծրագիրներու մէջ: Իր կարգին խօսք առած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Մ. Սարգսեան եւ ըսած. «Երեւանի աւագ դուռը՝ «Զուարթնոց» օդակայանը, իր ճարտարապետական նրբագեղութեամբ եւ յարմարաւէտութեամբ աւելի հիւրընկալ է դարձնում մեր մայրաքաղաքը: Երեւանը որքան հին, նոյնքան ժամանակակից քաղաք է: Մենք հպարտանում ենք նրա երեք հազար տարուայ պատմութեամբ, նրա իւրաքանչիւր ժանեկազարդ քարով ու կոթողով»: Արտայայտութիւններէն ետք Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ կարէն Դեմիրճեան, կտրած է մեկնումի սրահները տանող մուտքի ժապաւէնը: «Զուարթնոց» օդակայանը ժամական կրնայ սպասարկել 2100 ճամբորդներու: Արդիական կառոյց մըն է ապակեպատ անցքերով, չարժասանդուխներով, սպասարկութեան զանազան բաժիններով եւ այլն:

×

ՊՈՒՐՈՒՆՏԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆ

Պուրունտի (կեդր. Ափրիկէ) Երիտասարդական Միութեան պատուիրակութիւնը այցելած է Երեւան, ուր մնացած է չորս օր, եւ ծանօթացած տեսարժան վայրերուն, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն եւ ուսումնական հաստատութիւններուն: Հանդիպումներ ունեցած են աշխատաւորներու եւ ուսանող — ներու հետ եւ պատմած թէ ինչպէս իրենց երկրին մէջ երիտասարդները կը մասնակցին հիւանդանոցներու, նախակրթարաններու, նոր գիւղերու եւ աւաններու կառուցման եւայլն: Ցայտնելով իր տպաւորութիւնները՝ պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Իզիտոր Ռուֆիիքիրի, ըսած է. «Մենք չատ ուրախ ենք, որ խորհրդային առաջին քաղաքը, որուն ծանօթացանք, ձեր հրաշալի Երեւանն էր: Ամէնուրեք մեզ կը դիմաւորէին ժպիտներով՝ թէ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ — րու, թէ ուսումնական հաստատութիւն — ներու մէջ եւ թէ պարզապէս անցորդները»:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԷԵԻ ՍՏՈՒԵՐԻ ՄԷՋ Է ԴԷՄՔԸ

—o—

Բնակարանիս ճիշդ դիմացը հսկայ չէնք մը կայ, որուն սենեակներէն մէկուն մէջ հեռուէն ծերունի մը կը տեսնեմ, ամէն անգամ որ նայուածքս կը սահի դէպի հոն: Շէնքին մօտաւորապէս վաթսուն պատուհաններէն ամէնէն յաճախ այդ մէկ պատուհանն է որ լուսաւորուած է, որովհետեւ ծերունին միշտ հոն է, միշտ այդ սենեակին մէջ: Կը տեսնեմ զինքը. նոյնիսկ եթէ օդը շատ ցուրտ չէ, ան կը կրէ նոյն հաստ կերպասէ սենեկազգեստը ու կորաքամակ, փոքր քայլերով կ'երթայ ու կուգայ սենեակին մէջ: Մերթ պատուհանէն կը նայի կարծես մէկուն կը սպասէ, մերթ կը նստի ապակիին քովի բազկաթոռին մէջ, մերթ ալ կ'ելլէ սենեակէն դուրս, չուտով վերադառնալու համար կրկին: Տեւաբար զբաղած է, միշտ բան մը ունի ընելիք, եւ այդ պատճառաւ ալ չարունակ չարժման մէջ է իր փոքրիկ աշխարհին մէջ: Բայց իր այդ փոքրիկ սենեակը միակ սենեակէ մը կը բաղկանայ:

×

Անցեալ օր, իրիկունը, տուն վերադարձիս, երբ կրկին տեսայ զայն իր պատուհանին առջեւ, յիշեցի որ առաւօտուն ալ հոն էր: Այնատեն պահ մը աչքերուս առջեւ պատկերացուցի այն հեռատես կեանքը, զոր ես ապրած էի այդ մէկ օրուան ընթացքին: Ո՛րքեղեր գացած, ո՛րքան վազած վազվզած, քանի՛ներու հետ չփման մէջ մտած էի: Եւ երբ ես այդ բոլորը կ'ընէի, ան հո՛ն էր միշտ, նոյն սենեակը, վանդակի մը մէջ բանտարկուած խեղճ այն թռչունին նման ուրկուն ամբողջ հորիզոնը քանի մը քայլ անդին կը վերջանայ: Ի՛նչ աղքատ, ի՛նչ միօրինակ կեանք, Աստուած իմ, մտածեցի այդ պահուն: Բայց յետոյ անդրադարձայ որ մարդ անշարժութեան մէջ իսկ չարժում կրնայ դնել, վանդակին մէջ անդամ կրնայ կերպով մը իր ազատ կամքը փաստել, ամէնէն միօրինակ կեանքն անգամ զարդարել փոքր ու աննշան մանրամասնութիւններով: Ծերունիները ընդհանրապէս այդպէս չե՞ն: Ծերունիները իրենց օրը լեցնելու եւ ալեւկոծելու համար հազարումէկ հնարքներու չե՞ն դիմեր: Կաթնավաճառի մը գալն ու երթալն անգամ, լրագրավաճառի մը դբան սեմէն թերթը սահեցնելն անգամ, տունիններէն մէկուն փողոց մեկնիլ կամ տուն վերադառնալն անգամ ուշագրաւ դէպք մը, օրը հարստացնող անդրադարձում մը չի՞ դառնար անոնց համար: Բացարձակ առանձնութեան մէջ անգամ անցեալէն եկող ու իրենց այցելութիւն տուող մտապատկերներ չկա՞ն իրենց փոքրիկ այդ աշխարհին մէջ: Մի՛ խաբուիք անոնց հորիզոնին սահմանափակութենէն, մի՛ խաբուիք անոնց դէմքին վրայ լիցնող տառերէն: Հսկայ աշխարհ մը կայ յաճախ անոնց ներաշխարհին մէջ, որ լուսաւորուած է միայն իրենցմէ տեսանելի ճառագայթումով մը:

×

Մեր ամէնէն արտակեդրոն հեղինակներէն մէկը, Տիրան Զրաքեան, «Ներաշխարհ»ին մէջ գիս ցնցող պատկեր մը կ'ուրուագծէ, երբ կը լսէ իրիկնամուտի զանգակը մօտաւոր եկեղեցիին «Ինչո՞ւ, հարց կուտայ ան, եկեղեցի երթալու սա մտածողութիւնս»: Ցետոյ կը պատասխանէ. «Թերեւս շատ կանուխ սկսած ծերութիւնս զաղջ ու խուսափուկ մանկականութեամբ մը բարեխառնելու համար: Թերեւս այդ ծերութիւնը լուսաւորելու համար, ինչպէս դէպի արեւմուտք գացող ուղեւոր մը կը լուսաւորուի ու կը տաքնայ արեւելքին ճառագայթներովը: Ան կը տաքնայ ու կը լուսաւորուի թի — կունքէն, թէեւ ստուերի մէջ է դէմքը»:

×

Ու յաճախ հարց կուտամ ես ինծի. ինչո՞ւ ծերունի դրացիս պատուհանը ամէնէն երկար լուսաւորուած պատուհանն է դիմացի չէնքին: Ինչո՞ւ ամբողջ չէնքին մէջ ամէնէն կանուխ արթնցող, ամէնէն ուշ քնացողն է ան: Որովհետեւ քո՞ւն չունի: Թէ ոչ, ամբողջ չէնքին ամէնէն բազմազբաղ մարդն է այդ կորաքամակ ու մէկ սենեակի մէջ բանտարկուած ծերունին:

Ռ. Հ.

ՇԱՀԵԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻԻՆ ՄԸ ԿԱՐՄԻՐ ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏԻԻԼ-ՀԱՄԻՏ Բ.Ի ԵՒ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ամէն Հայու միտքը տանջող տեւական հարցում մը կայ, որ իր լիակատար պատասխանը չէ գտած դեռ։

«Ինչո՞ւ համար չարդուեցանք։

«Ե՞րբ, ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ համար Օսմանեան կայսրութեան վարիչները ամբողջական բնաջնջման որոշում տուին Հայոց մասին»։

Հայ ժողովուրդը կը սպասէ որ մտաւորականները գտնեն ճշգրիտ պատասխանը այս ճակատագրական հարցումին։

Բայց նկատելով որ մեր պատմագէտները, չարդագէտները եւ բանգէտները կը թերանան այս մարզին մէջ, ամաթխօտ մը կը փորձէ գրքի մը մէջ հաւաքել այլեւայլ չահեկան ծանօթութիւններ, նպատակ ունենալով հայ ընթերցողին ճանչցնել «Ապտիւլ Համիտ Բ. – Կարմիր Սուլթանը» (*) քանի որ անոր օրով է որ սկսան զանգուածային չարդերը Հայոց։

Պր. Խուրշէն Եազըճեան, հեղինակը այդ աշխատասիրութեան, յաւակնութիւնը չունի պատմագիտական անթերի գործ մը մէջտեղ բերած ըլլալու։ Մեծածաւալ իր գիրքը, որ կը պարփակէ 870 էջ եւ բազմաթիւ նկարներ, լոկ կենսագրականը չէ Կարմիր Սուլթանին, այլ հաւաքածոյ մը այլազան տեղեկութիւններու, որոնք կոչուած են ո՛չ միայն Համիտի շրջանը բնորոշելու, այլեւ բացայայտելու Օսմանեան կայսրութեան ներքին կառուցուածքին եւ քաղաքականութեան վերաբերեալ հին ու նոր եղելութիւնները։

Եւ այս մարզին մէջ Եազըճեանի գիրքը կուգայ կարեւոր պակաս մը լրացնել։ Արդարեւ, ցարդ ո՛չ մէկ հայ հեղինակ պէտք տեսած էր Ապտիւլ Համիտի անձին ու շրջանին յատկացուած ուսումնասիրութիւն մը հրատարակել։ Եազըճեան առիթ առնելին կը փորձէ, չնայելով տեղեկութիւններ տալ նաեւ Օսմանեան կայսրութեան պետական կազմին, Երկրզմի ներքին կեանքին, Հարէմի եւ «Վանդակ»ի դրութեան (Գաֆէս), վէզիրներուն, լրտեսութեան, չարչարանքներու, Շէրիի օրէնքին, Խալիֆայութեան մասին, եւ այլն, եւայլն։

Այս բոլորը ունին անկասկած իրենց մեծ կարեւորութիւնը, բայց դուրս մնացած են միշտ Հայոց հետաքրքրութենէն։ Պետական հարցերու հանդէպ անտարբեր մեր ազգայինները հետեւած են միշտ Ջայլամի քաղաքականութեան, բառակոնատելով իրենց տիրացուական – բանկալային – չուկայիկ գործերով միայն։ Այդպէսով ալ միշտ անակնկալի եկած են ադէպի պահուն։

(Այսօր իսկ այլազան երկիրներու մէջ ապրող Հայերը կը չարունակեն հետեւիլ պետական - քաղաքական կեանքէ։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն, իբր fաղաւfացի մասնակցելու համար իրենց բնական երկրին քաղաքական կեանքին, միանգամընդմիշտ ձերբազատելով զարերու խորքէն եկող հպատակ - ստրուկի բարդոյթէն)։

Պատմութիւնը, մասնաւորաբար Հայոց կողմէ ըմբռնուած պատմութիւնը, Ապտիւլ Համիտի կը վերագրէ ամէն ինչ որ տեղի ունեցած է իր շրջանին։ Որքան ալ որ անձի մը անունով խորհրդանշուի շրջան մը, միակ անձ մը չի կրնար առանձինն վարած ըլլալ ամբողջ կայսրութիւն մը, առանց մասնակցութեան գինքը շրջապատող աւագանիին ու գինուորական, կրօնական, իրաւական եւ այլ իշխանութեանց։ Ուրեմն հարկ է ուսումնասիրել նաեւ շրջապատն ու միջավայրը որուն մէջ գործեց Համիտ։ Ա՛յդ է որ կ'ընէ Եազըճեան։

Օրինակի համար, երբ կը խօսուի Մեծ Եղեռնի պատասխանատուութեան մասին, բնաւ չի յիշատակուիր անունը այդ շրջանի վեհապետին՝ Սուլթան Ռէշատ։ Ռէշատ ճանչցուած է իբր մեղմաբարոյ, անկիրթ եւ վերացապաշտ անձ մը, որ նկարագրի իր այդ գիծը կը պարտի հաւանաբար «Վանդակ»ի դրութեան, որուն մէջ ապրած է արտաքին աշխարհէն կըտրուած, իր եղբօր Համիտի իշխանութեան տարիներուն։

Ուրեմն, անհրաժեշտ է ուսումնասիրել նաեւ «Վանդակ»ի դրութիւնը, որ անծանօթ է շատերու։

Եազըճեան այս կարգի ծանօթութիւն – ներ կուտայ մէջ ընդ մէջ, գլուխներ յատկացնելով նաեւ Օսմանեան Ա. Սահմանադրութեան հռչակման, Ռուս եւ Թըրքական պատերազմին, Կիպրոսի գաշնագրին, Պեռլինի վեհաժողովին, Հայ պատուիրակութեան Պեռլինի մէջ ունեցած գործունէութեան (աւելի ճիշդ՝ անգործունէութեան) 61–րդ յօդուածէն վերջ Հայոց հանդէպ որդեգրուած քաղաքականութեան, Թուրք ազատագրական չարժումին, Հայ յեղափոխական կուսակցութեանց կազմութեան եւ գործունէութեան, Թուրքեւզերման մեղրալուսնին, Բ. Սահմանադրութեան, Համիտի գահընկէցութեան եւ անոր յաջորդող Օսմանեան վերջին վեհապետներուն մասին, եւլն., եւլն.։

Թէեւ այս բոլորը չեն չարադրուած եւ դասաւորուած պատմագիտական ակադեմական մէթոտով, այսուհանդերձ Եազըճեան գանոնք ձեւաւորած է չատ դիւրահասկնալի, ճշգրիտ, պարզ եւ մաքուր հայերէնով մը, որուն քիչ կը հանդիպի հայերէնով մը, որուն քիչ կը հանդիպինք մերօրեայ մտաւորական հեղինակներուն մատնանշատառ գրութեանց մէջ։

Եազըճեանի ոճը հաճելի է եւ առինք – նող։ Եւ իր գիրքն ալ կը կարդացուի թերթօնի մը արթնցուցած անընդմիջ հետաքրքրութեամբ։ Որոշ է թէ Եազըճեան իր գիրքը չէ գրած պատմագէտներու կամ գիտնականներու համար, որոնք այդ բոլորը գիտեն հարկաւ։ Հեղինակին նպատակը եղած է պարզապէս գիւրամատչելի աշխատասիրութիւն մը հրամցնել համարակութեան, որպէսզի ժողովրդական բոլոր խաւերն ալ առանց մեծ ճիգի կարդան եւ փորձեն հասկնալ։

Այսինքն, հասկնալ թէ ինչո՞ւ չարդուեցանք։

Թէեւ Եազըճեան չի տար պատասխանը այս հարցումին, բայց իր գրքին ընթերցումը պատճառ կը դառնայ որ յաճախ մենք մեզի դնենք այդ ճակատագրական հարցումը։

Արդարեւ, Եազըճեան չատ անգամ կը մատնանշէ անըմբռնելի եղելութիւններ, որոնք ցարդ չեն բացատրուած լիովին։ Օրինակ, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ Ապտիւլ – Համիտի գիւտութեամբ (կամ թելադրութեամբ) Ներսէս Վարժապետեան Պատրիարք յանդուգն պահանջներ կը ներկայացնէ, ըլլա՛յ Սան – Սթեֆանոյի, ըլլա՛յ Պեռլինի դաշնագրերուն առընչութեամբ։ Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ միշտ Սուլթանին գիտութեամբ (կամ թելադրութեամբ) հայկական պատուիրակութիւն մը կը ղրկուի Պեռլին, բողոքելու համար նոյնինքն Սուլթանին քաղաքականութեան դէմ...։

Եւ ինչպէս որ կատուն կը խաղայ բըռնած մուկին հետ, Համիտ հեղնանքը կը տանի այնքա՛ն առաջ, որ ծածկագիր հեռագիր գործածելու արտօնութիւն իսկ կը չնորհէ «բա՛րձր դիւանագէտներէ» բազկացած այդ անզօր պատուիրակութեան, որուն մէջ կը գտնենք երկու եպիսկոպոս եւ քանըհինգամեայ անփորձ երիտասարդ մը միայն։ Մինչ փորձառու հայ քաղաքագէտներ մաս կը կազմէին Օսմանեան աւագանիին, եւ գէթ անդին կար մեծն Նուպար Փաշա, որ ամբողջ պետութեան մը ղեկը ձեռքին մէջ կը պահէր։

Եազըճեան կը մղէ ընթերցողը զարմանքով զարմանալու նաեւ մեր «լուսամիտ» առաջնորդներուն եւ «մեծ» քաղաքագէտներուն մանկական միամտութեան վրայ, միամտութիւն որով չկրցան նըշմարել տարիներէ ի վեր պատրաստուող ահաւոր ամէտը, եւ որուն մէջ իրենք ալ փճացան իրենց ժողովուրդին հետ։

Հայ ժողովուրդին ողբերգութեան պատմութիւնը փոքր ինչ լուսաբանելու ձգտող այս մեծածաւալ գործին վրայ աւելի քան տասը տարի աշխատած է հեղինակը, հակառակ իր յառաջացած տարիքին։ Իրր աղբիւր օգտագործած է հարիւրաւոր հին եւ սպառած ուսումնասիրութիւններ (**) զոր ձեռք անցընելու համար ենթարկը – ւած է նկութական մեծ զոհողութիւններու։ Ծաղքը չըլլար անչուչա տպագրական մեծ ծախքերուն եւ երկրէ երկիր ստիպուած անհամար ղժուարութիւններուն ալ։

Կ'արժէ կարդալ ու խորհրդածել։

×

Նման ընդարձակ աշխատասիրութիւն մը գերծ չէր կրնար ըլլալ անչուչա սխալներէ, եւ բարեկամս Ա. Պէյլէրեան, պատմական դիտութիւններու Տոքթ., 12 մեծ սխալներ մատնանշեց արդէն «Յառաջ»ի մէջ։

Կարելի է հեշտիւ գտնել այլ սխալներ ալ, որոնք կրնան պատկանիլ հեղինակին կամ օգտագործած աղբիւրներուն, եւ ինչո՞ւ չէ, թերեւս տպագրիչին «հոգածութեան» ալ որով ան ջնջած է նոյնիսկ ամբողջ էջերուն տակ գրուած ծանօթութիւններ ու ռէֆէրանսները։

Աշխատասիրութիւն մը միա՛յն իր պարզ նպատակներով չի բնորոշուիր սակայն։ Հայերէն հրատարակութիւնը գերծ է սխալէ, երբ խմբագրուած է նոյնիսկ ամենահեղինակաւոր գիտնականի մը կողմէ։

Փափաքելի պիտի ըլլար որ Ա. Պէյլէրեան սխալները մատնանշելէ վերջ խօսէր նաեւ Եազըճեանի աշխատասիրութեան օգտակարութեան մասին ալ փոքր ինչ։ Ինք լաւ գիտէ թէ հայ իրականութեան մէջ իսկական հերոսութիւն է, եթէ ոչ խենթութիւն, գիրք հրատարակելը, մանաւանդ մեծածաւալ եւ մեծածախս։

Եւ նկատելով որ Եազըճեան փափաքած է իր գրքին բ. հրատարակութիւնն ալ ապահովել, անհրաժեշտ սրբագրութիւնները եւ լրացումները ընելէ վերջ, կարծեմ որ պատմագէտները զօրավիգ դառնան իրեն։

Արդարեւ, գրքին վերջին տողերուն մէջ հեղինակը համեստօրէն կը գրէ։

«Իսկ մենք, իբրեւ վարձք, սիրով կընդունինք ընթերցողներուն դիտողութիւնները ու ճշդումները, օգտագործելու գործիս վերհրատարակութեան առիթով եթէ նման բախտ մը ժպտի անոր»։

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՃԵԱՆ

Նիս

(*) Ապտիւլ Համիտ Բ. կարմիր Սուլթանը յարակցաբար Օսմանեան պատմութիւն եւ հաստատութիւններ
Պէյրութ 1980

Հեղինակ՝
K. YAZIDJIAN
20, *Ave. Cap de Croix* - 06100 *NICE*

(**) Այդ բոլորը, շուրջ 800 գիրք եւ հին դրամներու հաւաքածոյ մը, Հայաստան նուէր դրկուած են հեղինակին կողմէ, ասկէ 2 տարի առաջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԱՏՈՒՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

5·

Գիշերուայ կէսն էր, երբ մի ձայն արթնացրեց նրան։

– Ո՞վ է,– հարցրեց նա, բարձրացնելով գլուխը եւ դէպի դուռը յառելով հայեացքը։

Դրսից ոչ ոք չպատասխանեց նրան։

Մի՞թէ մէկն էին այդպէս աղմկում։

Ցանկարծ նա հասկացաւ, հասկացաւ թէ ով էր աղմկողը, հասկացաւ ու սկսեց ծիծաղել, բարձր ու լիաթոք ծիծաղել։ Ի՜նչ լաւ բան էր լաւ ընկերը, ի՜նչ ուրախ էր չկչկում ժամացոյցը։

Պառկեց, գլուխը թաղեց բարձի մէջ, իսկ հայեացքը չհեռացրեց պատից կախուած ժամացոյցից։ Ա՛յ, այդ ժամացոյ-

6·

Հետեւեալ օրը նա լաւ տրամադրութեամբ արթնացաւ։

Հաշնուելուց յետոյ, մի անգամ էլ նայեց պատից կախուած ժամացոյցին եւ թողեց սենեակը։

Գործարանում բարեւեց պահակին, վերջինս զարմացած ժպտաց։

Ցեխում կամեցաւ մի քանի բանուորների էլ բարեւել, կամեցաւ Արուսին էլ բարեւել, այն բանուորուհուն, որը բոլորից չատ եւ բոլորից խիստ է ծաղրում իրեն, այն բանուորուհուն, որի մասին ինքը չատ, չատ է մտածում, բայց իսկոյն հրաժարուեց այդ մտքից եւ լուռ մօտեցաւ իր մեքենային։

Աշխատանքի ժամին մի թռուցիկ հայեացք գցեց Արուսի վրայ, նայեց նրա արեւի պէս հուրհրատող, արեւի պէս այրող աչքերին, նայեց նրա երկար, հովի պէս մեղմ, հովի պէս քնքոյշ մազերին։

Մի անգամ էլ նայեց Սօնային. նիհար ցը իրեն ո՛չ ծաղրում է, ո՛չ հալածում, այլ խօսում, զրուցում է իր հետ, քաղցրը, չատ քաղցր աղմկում, չկչկում...

Ինչ յետոյ ժպտացող քունը փռուել էր նրա դէմքին...

Զրկ, չրկ, չրկ։

6·

Հետեւեալ օրը նա լաւ տրամադրութեամբ արթնացաւ։

Հաշնուելուց յետոյ, մի անգամ էլ նայեց պատից կախուած ժամացոյցին եւ թողեց սենեակը։

Գործարանում բարեւեց պահակին, վերջինս զարմացած ժպտաց։

Ցեխում կամեցաւ մի քանի բանուորների էլ բարեւել, կամեցաւ Արուսին էլ բարեւել, այն բանուորուհուն, որը բոլորից չատ եւ բոլորից խիստ է ծաղրում իրեն, այն բանուորուհուն, որի մասին ինքը չատ, չատ է մտածում, բայց իսկոյն հրաժարուեց այդ մտքից եւ լուռ մօտեցաւ իր մեքենային։

Աշխատանքի ժամին մի թռուցիկ հայեացք գցեց Արուսի վրայ, նայեց նրա արեւի պէս հուրհրատող, արեւի պէս այրող աչքերին, նայեց նրա երկար, հովի պէս մեղմ, հովի պէս քնքոյշ մազերին։

Մի անգամ էլ նայեց Սօնային. նիհար մարմնով, ասես մարած աչքեր ունեցող այն երիտասարդ բանուորուհուն։

Աշխատանքից յետոյ նա երկխոսեցաւ Արուսի եւ կամաց, հազիւ լսելի ձայնով հարցրեց.

– Արուս, քեզ հետ խօսելիք ունեմ։

– Ինձ հե՞տ,– զարմացաւ աղջիկը,– ի՛նչ, դու խօսել գիտե՞ս։

Մի վայրկեան եղաւ, որ Աստուրը ուրոշեց ոչինչ չասել, թողնել, հեռանալ, բայց նա մնաց անշարժ եւ դժուարութեամբ կարողացաւ ասել.

– Արուս, արի ամուսնանանք։

– Ամուսնանա՞նք։

Ու աղջիկը ծիծաղեց, բարձրաձայն ծիծաղեց, ուժեղ խփեց տղայի ուսին ու փախաւ։

Աստուրին թուաց, որ արեւը խաւարեց, գուցէ իր աչքե՞րը մթնեցին, գուցէ մթնեց հէնց իր մի՞տքը։

Դանդաղ քայլերով թողեց գործարանը, քայլեց, անցաւ սարսափելի երկար թաղացող ճանապարհը, հասաւ տուն, ուժգով հրեց սենեակի դուռը, ու մի քանի րոպէ կանգնեց չէմքում, դռան չէմափայտին յենուած, յետոյ անցաւ ներս, ընկաւ թախտին։

7·

Գնաց գործարան, բայց տրամադրութիւնն ընկած էր։

Պահակին չբարեւեց, իսկ բանուորներին բարեւելու մասին չմտածեց։

Երբ մտաւ ցեխը, ուժեղ մի ծիծաղ բարձրացաւ, եւ բոլորն էլ նայեցին նրան։

– Եթէ դու նրա հետ ամուսնանայիր, Արուս,– ականջին հասաւ մի ձայն,– ապրելն էնքան կը խօսէր, որ ականջներդ կ'խլանար։

– Չէ, Արուս, արի համաձայնուիր ամուսնացիր հետը,– ասաց մի ուրիշ,– ամուսնացիր, տեսնենք աղամարդ է թէ՞...

Ծիծաղը նորից ալիքուեց եւ Աստուրին թուաց, թէ ինքը խեղդւում է ալիքների գրկում։

Նա հասկացաւ, որ Արուսը բոլորին պատմել է երէկուայ դէպքի մասին։

Հնչեց հանգստեան ժամի սուլիչը, նա վերջացրեց աշխատանքը ու դէպի թէյարան չարժուեց։

Ցեխից դուրս գալիս, անկիւնում կանգնած Սօնային նկատեց՝ նիհար, մարած աչքեր ունեցող բանուորուհուն, որ յետ ուած էր, իսկ աչքերից էլ արցունքի խոշոր կաթիլներ էին թափւում։

(Շար. 3)

ՅԱՎԱՃ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱՐԱՆ =

ՎԱՂՈՑՔԱՆ «ԲԱԿՈՒ ՕՐԸ»

— × —

« Ջրվի բարեր բարեվիս, ձերբազեր ես ինձ ալ տղամարդ » ասելն էր միայն որ...

Ո՛ր. Հ. Գալուստյանի մասին ունեցած իմ առաջին տպավորությունս ինձ համար միանգամայն անակնկալ եղավ։ Ես ակնկալած էի տեսնել ինչ-որ ծանր, ինքնամփոփ, ամենայն ինչի նկատմամբ խորհրդածող մարդ, որ ամեն խոսքի ու գործի մեջ կշռադատում է ցուցաբերում

ԼԻՈՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

Շաբաթ, փետրուար 27, ժամը 17·15–ին, Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցին՝

295, Rue André - Philip

կը պատարագէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊՍ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

– եպիսկոպոս ձեռնադրուած էջմիածին, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կոսին կողմէ:

Արարողութենէն ետք ընդունելութիւն, եկեղեցւոյ կից սրահը՝

40, Rue d'Arménie

Գաղութը կը հրաւիրուի իր խուռներամ մասնակցութիւնը բերել այս հանդիսութեանց:

Semaine Culturelle Arménienne

L'ASSOCIATION DES ARMENIENS de MARTIGUES - L'ETANG de BERRE vous invite aux manifestations culturelles qu'elle organise

du 28 FEVRIER au 5 MARS

— Dimanche, 28 Février, à 17 h.
Salle Saint - Exupery à Marignane
MUSIQUE ET DANSES D'ARMENIE avec les Groupes ARAX et SASSOUN de la J.A.F., en collaboration avec l'OFFICE CULTUREL et d'ANIMATION de MARIGNANE
(*Entrées:* 30 F. *et* 20 F.)

— Du 2 au 6 Mars:
Exposition à la Bibliothèque « LOUIS ARAGON »
Quai des Anglais à Martigues
Sur le Thème:
UNE CULTURE D'HIER POUR UNE ARMENIE DE DEMAIN
en collaboration avec l'Office Municipal des Affaires Sociales et la Bibliothèque Municipale de Martigues

— Vendredi 5 Mars, à 21 h.:
à la Salle Jean Renoir, Quartier Paradis Saint - Roch, Martigues - Nord, projection de chef - d'œuvre d'ELIA KAZAN AMERICA, AMERICA
film long-métrage en V.O. sous - titrée
(*Entrées* 12 F. *et* 14 F.)
en collaboration avec l'Office Municipal Socio - Culturel de Martigues.

Pour tous renseignements, téléphoner aux 80. 80. 62 — 80. 27. 97

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Փօղ Ալեքսեան 100 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ին, Լեւոն Ալեքսեանի մահուան առթիւ (Թաղումը կատարուած է Փետրուար 19-ին):

×

Այրի Տիկին Նուէր Տէպիլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչատուրեան եւ Այրի Տիկին Սիրվարդ Պալեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 Ֆ· Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին, 100 Ֆ· Դպրոցասէրին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 100 Ֆ· «Ցառաջ»ին:

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches
de 10H.30 *à midi*
Sur FM. 89.50 *Mghz.*

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

կը խօսի՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
Նիւթ՝ «Զօրավար ԱՆԴՐԱՆԻԿ»
Շաբաթ, փետրուար 27, ժամը 20·45–ին
Շաւիլի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ,
3, Ռիւ տէ Թրուա – Շաֆիէ
Մուտքը ազատ է:

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

les 11 *et* 12 *Mars*

Paul Bagdadlian

places très limitées

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SHERATON (Montparnasse)
LE SAMEDI 6 MARS à 20 h. précises

GRAND DINER DANSANT

Sous le Présidence effective de

CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:

VICKEN et de EVELYNE ALTOUNIAN
HARRIS LASKARIS et PARASKEVAS
Soirée dansante, à partir de 23 h., animée par :
BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre
Réservation obligatoire pour le Dîner, avant le 3 Mars.
ANTREASSIAN Garbis 528 64 67 — GASPARIAN 236 48 19
HERATCHIAN 946 21 66 *Places disponibles limitées*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամի Ընկերակցութիւնը չը – նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Հրանդ Սէտէֆ 1·000, Գէորգ Թորոսեան 500, Խոսրով Պըտըրեան 400, Հ·Մ·Ը·Մ·ի Փարիզի մասնաճիւղին պատքէթպոլի խումբին կողմէ ողբ· Մեսրոպեանի մահուան առթիւ 500, Տօքթ· եւ Տիկին Մ.Չէլ Տէրվիշեան 300, Տիկին Լիւսի Աչճեան ողբ· Ալիս Փիմիճէրայի մահուան առթիւ 200, Ռոժէ Եօբեան 150, Գէորգ Շիրինեան, Տիկին Փառանձեմ Փափազեան, տղուն՝ ողբ· Խաչիկ Փափազեանի մահուան Դ· տարելիցին առթիւ, Տիկին Քրիսթիան Գալուստեան, Հրանդ Զալըքեան 100-ական, Ռըպէ Ազապէկեան եւ Հ· Մատուրեան 50-ական Ֆ·:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ·ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՁԱՆ

կազմակերպուած
ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻ կողմէ

Մարտ 6, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9-ին *Մխիթեան կեդրոնատեղիին մէջ: Հայաշունչ ու խանդավառ մթնոլորտ, երգ ու պար: Ամէն ինչ հայկական: Կը խնդրուի տեղերը նախապէս ապահովել, դիմելով պատասխանատուներուն եւ քարտուղարութեան:*

Հեռաձայն.– 37· 75· 97
ՁԱՇԱԳԻՆ 100 Ֆ·

×

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 7-ին, տեղի կ'ունենայ անդամական ընդհ· ժողով, կը ներկայացուին բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները, ինչպէս նաեւ ժողովականներուն կը հաղորդուի նոր վարչական կազմի անունները, առ ի հասնութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

51-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Փարիզեան Շրջանի
ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ, ԹԵԻԿՆԵՐՈՒ, ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ և ԳԱՑԼԻԿՆԵՐՈՒ կողմէ
եւ Մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆ – ՏԷՍԻՆ Շրջանին

Կիրակի, Մարտ 7, ժամը 14·30–ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint - Dominique - Paris 7e Métro: Invalides

Համաշխարհային Սկաուտական Շարժման 75-րդ տարեդարձին նուիրուած յայտագիրը· մասնակցութեամբ՝ Ֆրանսական եւ եւրոպական Սկաուտական Շարժումներու ներկայացուցիչներուն:

Սկաուտական նուագախումբ, հայկական պարեր, հայերէն զուեչոներ, սկաուտական բեմական խաղեր եւ ներկայացումներ:

Մուտք 30Ֆ· Նախապէս մուտքը ձրի է

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE
Accompagnement: V. Sarkissian et L. Baghdassarian

du 19 avril au 4 mai

Commémoration du 24 Avril

Voyage spécial à JERUSALEM

circuit Galilée

du 5 au 12 mai

Départs de PARIS et LYON

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

LES JEUNES DE L'UGAB
Vous Invitent à Leur

Soirée d'Ouverture

Samedi 27 Février, à partir de 21h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles* - 75017 *Paris*
Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26
ATTRACTION — SURPRISE
Tenue correcte exigée
Participation aux frais: 50 F.
Demi tarif aux étudiants, sur présentaition de leur carte.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲ

ENSEMBLE DE MUSIQUE ARMENIENNE

- RUBEN HAROUTIUNIAN; *tar et chant*
- ARAM KEROVPYAN; *qanoun*
- VIRGINIA PATTIE; *chant*
- MAHMOUD TABRIZI; *kamantcha*
- EDMOND ZARTARIAN; *dehol*

du 16 Février au 6 Mars à 22 h.
sauf dimanche et lundi
à LA VIEILLE GRILLE
1, rue du Puits de l'Ermite
75005 Paris métro : Monge

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
24
MERCREDI
24 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՐԱՏԱՐԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.112 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 112

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԻՍՐԱՅԷԼ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՇՒՍՈՆԻ «ՓՈՔՐԻԿ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆԸ»

—o—

Անգամ մը եւս, Ֆրանսայի Արտաքին Յարաբերութեանց նախարարին մէկ փոքրիկ նախազգուշութիւնը իրար անցուցած է Իսրայէլն ու իր բարեկամները:

Ապու Տապի է, որ Քլօտ Շէյսոն ըսած էր անցեալ շաբթու, թէ պաղեստինեան Պետութիւնը պէտք է հիմնուի դրաւեալ հողամասերուն վրայ, Այսբյորդանանի եւ թէ պաղեստինցի ժողովուրդը միակ ներկայացնողը՝ Պաղեստինի Ազատագրման Կազմակերպութիւնն է (ՊԱԿ) ... հակազդեցութիւնը չէր կրնար ուշանալ եւ իսրայէլի նախարարապետը Պեկինն ըսած է՝ «Թող Ֆրանսա իր գործերով զբաղի եւ ամէնէն առաջ Քորսիքայի ինքնավարութիւն տալով»:

Հարցը այն է սակայն թէ Շէյսոն «քերնէ՞ն կը փախցնէ» ինչ որ շատ տրամաբանական չէ դիւանագէտի մը համար, թէ ոչ նախարար կայ որ Պաղեստինցիներուն սիրտը առնելով զբաղած է, նախագահն ալ՝ Իսրայէլի...: Երբ Շէյսոն, քանիցս կը կրկնէ թէ Ֆրանսա մէկ քաղաքական անութիւն ունի Մերձաւոր – Արեւելք, հակառակ անոր որ կառավարութեան անդամներն ու Հանրապետութեան նախագահը կը թուին տարբեր բաներ ըսել, դժուար հակնալի կը դառնայ կատարածը:

Երկուշաբթի օր, Նախագահ Միթերան կ'ընդունէր հրեայ համաշխարհային Քոնկրէսին նախագահը՝ Էտգար Պրոնֆման, որ տեսակցութենէն ետք կը յայտարարէր թէ շատ ապահովուած կը զգայ ինքզինքը...:

Ամէն պարագայի մէջ, Շէյսոն անդամ մը եւս, նիւթ կը հայթայթէ մամուլին, նոյնիսկ նախարարապետ Մօռուայի, որ տեղեկանալով ըսուածին, երբ Թունուզ էր, ըսեր է «նորէն պզտիկ նախազգուշութիւն մը...»:

Փոփոխութիւն բերելով, նոր վարչակարգը, կ'ուզեր նաեւ փոխարինել նախորդ կառավարութեան բացայայտ արաբասէր քաղաքականութիւնը հաւասարակշռուած քաղաքականութեամբ մը, ինչ որ այնքան ալ դիւրին չէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ ներկայիս 46·721 հոգի դատի տակ են, յայտարարած է Ազգային Զինուորական Օրէնքի համաձայնութեան դրասենեակը: 660–ը՝ ամբաստանուած են քաղաքական կուսակցութեանց հետ իրենց կապերուն համար, 2075–ը՝ սենոհքաներու որպէս անդամ եւ 43·986–ն ալ գաղտնի կազմակերպութեանց պատկանելու համար:

ԹԷՀրԱՆի մէջ պայթած ռումբը շատ աւելի զոհ պատճառած է քան կը կարծուէր: 15 մեռեալ կար եւ 61 վիրաւոր ըստ առաջին հաշուեկշիռի մը: Անգամ մը եւս, ժողովուրդը ցոյցեր ըրած է, ամբաստանելով «Ամերիկա, սատանան» եւ «կեղծարները» այսինքն՝ մուճահետոիններ...:

Նիսի մէջ, ուր կը մասնակցէր տեղւոյն համալսնավար շաբաթաթերթ՝ փաքիսի տարեկան ժողովին, Մառշէ ըսած է թէ մտահոգութեամբ կը հետեւի Լեհաստանի կացութեան:

ԿՐՕՆԼԱՆՏ, ուր ներկայիս ղեկոյչն 25 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ խորհրդակցական հանրաքուէ մը կազմակերպուած է Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան համար: Կղզին, որ մեծապոյնն է աշխարհի, ցարդ մաս կը կազմէր Դանիոյ եւ ուրեմն անոր հետ մտած էր եւրոպական Հասարակաղետութեան մէջ, հիմա որ ինքնավարութիւն կը վայելէ, կ'ուզէ իր ճակատագիրը ինք որոշել: Այս երեքշաբթի օրուան հանրաքուէն սակայն միայն խորհրդակցական բնոյթ ունի:

ՑՈՒՆՈՒԱՐԻՆ դիները հարիւրին մէկ յաւելում կրած են, թէեւ միայն Հինգշաբթի է, որ ճշգրիտ թիւը պիտի հաղորդուի: Այս արդիւնքը դրական է կառավարութեան համար բայց հաւանական չէ որ պահպանուի: Փետրուարը զգալի յաւելում պիտի արձանագրէ գլխաւորապար ծխախոտին պատճառով:

ՕՐՍԸՆ ՈՒԵԼՍ փարիզ ժամանեց, ուր պատուոյ Լեգէոնի շքանշան պիտի ստանայ Նախագահ Միթերանէ: 150 քիլօ, Սիթիզըն Քէյն դժուար կը շարժի տեղէն բայց եւ այնպէս եկած է նախագահելու «Սեզար»ներու գիշերը, Շաբաթ, ինչ որ ողջ մեծապոյն սիներասքը կը նկատուի:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐ· 17 – 18)

ՃԱՐՏ· ԳԱԲՐԻԷԼ ՏԷՐ - ՄԻՔԷԼԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչական – նը լոյս ընծայած է ճարտ. էդմոն Տիդ - բանեանի մենագրութիւնը, նուիրուած ճարտ. Գաբրիէլ Տէր – Միքելեանի: Գիրքը կը բովանդակէ քնարերգ, հանրային եւ արդիւնաբերական շէնքերու, փոխադրական սպասարկութեան առաջադրանք – ներու, ինչպէս նաեւ յուշարձաններու վերակազմութեան համար պատրաստուած ու չիրագործուած նախագիծեր եւ այլ նիւթեր: Ճարտ. Տէր - Միքելեան կէս դար նուիրուած է Անդրկովկասի մեծ քաղաքներու եւ այլ բնակավայրերու զարգացման: Իր նախագիծերով կառուցուած են Պաքուի Ֆիլհարմոնիայի դահլիճը, «Մանկական աշխարհ» հանրախանութի, բնական գարմանումի հիմնարկի շէնքերը: Այս վերջինը, 1937–ին փարիզի համաշխարհային ցուցահանդէսին մրցանակի արժանացած է: Իր նախագիծերով կառուցուած են նաեւ «Թիֆլիս» պանդոկը եւ Թիֆլիսի երկաթուղիի կայարանը: Ճարտ. Տէր – Միքելեան սերտօրէն կապուած է հայ մշակոյթին եւ յատկապէս ճարտարապետութեան: Իր գործերուն մէջ մասնաւոր տեղ կը գրաւեն մինչեւ դարեան հայ դասական ճարտարապետութեան ոճով կատարուած, Ա. Աշխարհամարտին զոհուած հայ մարտիկներու եւ 1915–ի Եղեռնի յուշարձաններու էսքիզները: Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը գոնուող ճարտարապետի դիւանին մէջ կան Զուարթնոցի եւայլ յուշարձաններու վերահաստատման հարցերու վերաբերեալ նիւթեր:

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Փետրուար 19–ի Թուակիր Հիւրրիյէթը կը գրէ թէ Համբարձում Սասունեանի եղբայրը՝ Ցարուհին Սասունեան եւս ահաբեկչական արարքի մը մասնակցած ըլլալու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած է:

բիսք–ի տարեկան ժողովին, Մառշէ ըսած է թէ մտահոգութեամբ կը հետեւի Լեհաստանի կացութեան:

ԿՐՕՆԼԱՆՏ, ուր ներկայիս ղեկոյչն 25 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ խորհրդակցական հանրաքուէ մը կազմակերպուած է Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան համար: Կղզին, որ մեծապոյնն է աշխարհի, ցարդ մաս կը կազմէր Դանիոյ եւ ուրեմն անոր հետ մտած էր եւրոպական Հասարակաղետութեան մէջ, հիմա որ ինքնավարութիւն կը վայելէ, կ'ուզէ իր ճակատագիրը ինք որոշել: Այս երեքշաբթի օրուան հանրաքուէն սակայն միայն խորհրդակցական բնոյթ ունի:

ՑՈՒՆՈՒԱՐԻՆ դիները հարիւրին մէկ յաւելում կրած են, թէեւ միայն Հինգշաբթի է, որ ճշգրիտ թիւը պիտի հաղորդուի: Այս արդիւնքը դրական է կառավարութեան համար բայց հաւանական չէ որ պահպանուի: Փետրուարը զգալի յաւելում պիտի արձանագրէ գլխաւորապար ծխախոտին պատճառով:

ՕՐՍԸՆ ՈՒԵԼՍ փարիզ ժամանեց, ուր պատուոյ Լեգէոնի շքանշան պիտի ստանայ Նախագահ Միթերանէ: 150 քիլօ, Սիթիզըն Քէյն դժուար կը շարժի տեղէն բայց եւ այնպէս եկած է նախագահելու «Սեզար»ներու գիշերը, Շաբաթ, ինչ որ ողջ մեծապոյն սիներասքը կը նկատուի:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Ա ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ՄԱՍԱԼ»Ը ՎԵՐՋԱՑԱԾ ՉԷ ԵՂԵՐ...

Փետր· 13/14–ի մեր թիւով, տալով «Հիւրրիյէթ»ի մէջ լոյս տեսած «մահ – ուան հնգաճկիւն»ը մասլ - յօդուածա – շարքին վերջին մասը, կը կարծէինք, բայց «սոն» (վերջ) ալ գրուած էր, որ Մէթին Տողանալփ սպառած է իր երեք - տակայութեան բոլոր կարելիութիւնները: Պարզուեցաւ որ սխալած ենք, բայց որ «Հիւրրիյէթ»ի Փետր· 17, 18, 19 եւ 20ի թիւերով, մարդը կը վերադառնայ իր մասալներուն, ոչ կրկնութիւններէ խուսափելով, ոչ ալ, մանաւանդ՝ ծիծաղելիէն:

Կը թուի որ Տողանալփ սխալ ապա - րէզ ընտրած է, այսինքն՝ լրագրութիւն երբ այսօր «յարմարութիւն» ցոյց կուտայ ոստիկանական վէպի որ - պէս հեղինակ, այնքան որ Սան - Անթո – նիոյի նախանձը կրնայ շարժել: Ի հարկէ, կրկին ու ամբողջութիւնը պիտի չտանի, գոնէ մեծ, խուսափելով կրկ - նութիւններէ: Հակիրճ կերպով կ'անդրադառնանք միայն «գլխաւոր» մասերուն, առանց անշուշտ մեկնելու հոն ըսուած այլաբանդակութիւնները...

Ուրեմն, յոյն - օրթոտոքսի դիմակով, եւ օտարազգի ու հայ այլ այցելուներու կարգին, Մէթին Տողանալփ եւս կ'այցելէ Վէնետիկի Ս· Ղազար վանքը, տեղ – ւոյն վրայ հաստատելու համար այս վանքին առընչութեամբ Թուրքիոյ «մտաւորական» շրջանակներուն մէջ ծնունդ առած նախապաշարումներն ու ատած – ները: Եւ ի դերեւ ալ չէ· վասնզի, Թուրք լրագրողը, կզգի հասնելէն ետք, անմիջապէս կը նշմարէ թէ հոս ամէն ինչ այնքան գաղտնի է, որ այս հաստատութիւնը կրնայ մրցակցիլ ՍԻ· ԷՑ· ԷՑ· (ամերիկեան) և ՔԱ· ԿԷ· ՊԷ· (խորհրդային) լրատուական գաղտնի գործակալութիւններու կեդրոնատեղիներուն հետ: Ամէն կողմ՝ պատերու վրայ էլէքտրոնիք լրտես աչքեր, որոնք այցելուները կը հետապնդեն, գաղտնի արկղներ, դուռեր, ևլն, ևլն·: Ճեռոյ՝ տպարանը, «աշխարհի ամէնէն արդիական»ը ըստ Տողանալփի, որ ոչ թէ հայատիպ ազգօգուտ ուսումնասիրական նպատակներու կը ծառայէ, ինչպէս որ ամբողջ Հայութիւնը կը հաւատայ, այլ՝ միայն ու միայն հակաթուրք ռաֆիչներ տպագրելու եւ հակաթուրք փրոփականտի ծառայող գիրքեր կամ թուղթիկներ հայթայթելու դերն ունի: Տակաւին, պատերուն վրայ ԱՐՄԱՐԱՏ-ի նկարն իսկ կայ...

Գալով վանքի կրօնականներուն, անոնք ալ իրենց բուն կոչումով չեն զբաղիր, այնպէս ինչպէս որ մենք կը հաւատանք, այլ՝ անոնց գլխաւոր զբաղմունքն է ընդհանրապէս, եւ Ապրիլ 24-ին յատկապէս՝ «ոխի եւ ատելութեան արարողութիւններ և ծէսեր» կատարել, եւ հայ երիտասարդութեան հակաթուրք զգացումներ նեարկել: Իսկ այս վանքէն չրջանաւարտ կրօնականները ալ համայն աշխարհի մէջ «ատելութիւն» սերմելու պարտականութիւնն ունին:

Իսկ Մխիթար Սեբաստացին լաւ չճանչցողներու կամ անոր մասին թերի տեղեկութիւն ունեցողներու համար, կ'արժէ մէջբերել Մ· Տողանալիի այդ առընչութեամբ տուած բացատրութիւնը որ ինքնին արդէն շատ պերճախօս է·-

«Մխիթար Սեբաստացի, Օսմանեան կայսրութեան դէմ ունեցած իր վտանգաւոր գործունէութեանց հետեւանքով Պոլսէն փախած եւ Ս· Ղազար կղզիին մէջ Հայ Ազգային Միութիւն մը հիմնած է» (ընդգծումը մերն է):

Տողանալփ, իր յօդուածը կ'եզրափակէ հետեւեալ զղայնացունց ազդարարութեամբ· - «265 տարիներէ ի վեր անտեսուած այս կղզիին ուշադրութիւն պէտք է

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՇ Ակադեմական Յովհաննէս Մաղաքեանի

—o—

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի փետր· 16-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ երեւանի մէջ փետր· 14-ին մեռած է ակադ· Յովհաննէս Գէորգի Մաղաքեան: Ծնած էր 1914-ին՝ Թիֆլիս: Լենինգրադի լեռնային հիմնարկը աւարտելէ ետք իբրեւ երկրաբան աշխատած է Խորհ· Միութեան Ակադեմիայի Տաճիկա - Պամիրեան արշաւախումբին մէջ: Ր· Աշխարհամարտէն ետք Հայաստանի մէջ հիմնած է մետաղագիտութեան եւ հանքաբանութեան դպրոցը, որուն գլխավորը մնաց մինչեւ իր կեանքին վերջը: Իր գլխավորութեամբ սկսած են մետաղի ծագման հետազօտութիւնները, կազմուած են Կովկասի ու Հայաստանի մետաղի ծագումնաբանական քարտէզները: Իր սահմանած օրէնքները կարեւորութիւն ընծայած են հիմնաւորելու եւ յայտնագործելու դուռնաւոր եւ հազուագիւտ մետաղներու կարգ մը նոր հանքավայրեր: Ակադ· Յ· Մաղաքեան հրատարակած է աւելի քան 160 գիտական աշխատութիւն, որոնք Խորհ· Միութեան մէջ եւ արտասահման արժանացած են երկրաբաններու բարձր գնահատանքին: Դասախօսած է Լենինգրադի եւ Երեւանի Համալսարաններուն մէջ: Պարգեւատրուած է բազմաթիւ չքանշաններով եւ մետալներով: Թաղումը կատարուած է փետրուար 17-ին: Հանգուցեալին դագաղը դրուած է Ակադեմիայի դահլիճին մէջ, ուր պատուոյ պահակ կեցած են կուսակցական եւ պետական գլխավոր դէմքեր, գիտութեան մը - չակներ: Ապա մարմինը ամփոփուած է Երեւանի պանթէոնը:

ՊԱՍՔԷԹ ՊՈԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ ՄԻՇՏ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ· Մ· Ը· Մ· - Ֆրանսի պասքէթ պոլի խումբը, որ ձմեռուան արձակուրդներու պատճառով Յունուար 17-էն ի վեր մրցում չէր ունեցած, անցեալ շաբթ պիտի խաղար Սաքլէյի քլէօպ Օմնիսփորի դէմ· սակայն, այս վերջինը, որ երթի մրցումին պարտուած էր Հ· Մ· Ը· Մ· - Ֆրանսէն 40 կէտի տարբերութեամբ, վերջին վայրկեանին որոշած է դաշտ չիջնել, հետեւաբար հայկական խումբը յաղթական հռչակուած է:

Փետր· 21–ին, Հ· Մ· Ը· Մ· - Ֆրանս 73 - 41 արդիւնքով ջախջախիչ յաղթանակ մը տարած է Խիխնէի Ամիքալ Լայիք խումբին դէմ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ:

Հ· Մ· Ը· Մ·ականները, որ դաշտ իջած են Շանթ - Վարանդ - Հրաչ - Լութֆիկ եւ Արմէն հնգեակով, առաջին կիսախաղին այնպիսի սքանչելի խաղ մը ցուցաբերած են, որ նոյնիսկ հակառակորդ հանդիսականները գիրենք ծափահարած են: Կիսախաղը վերջ գտած է 52 - 21 արդիւնքով, ի նպաստ Հ· Մ· Ը· Մ·ի: Երկրորդ կիսախաղին Հ· Մ· Ը· Մ· - Ֆրանս դաշտ իջեցուցած է երեք փոխարինողներ՝ Տիգրան, Ստեփան եւ Վիգէն, որոնք, իրենց կարգին լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուած են եւ յաղթած 21 - 20 արդիւնքով: Խաղը վերջ գտած է Հ· Մ· Ը· Մ·ի յաղթանակով (73 - 41):

ընել...»:

Աւելի լաւ կ'ըլլայ, որ «Հիւրրիյէթ»ի խմբագրապետը «ուշադրութիւն ընէ» իր աշխատակիցներու ընտրութեան մէջ, որովհետեւ երբ ծիածղելին այս «մասշտաբ»ին կը հասնի, մտահոգիչէն ալ աւելի բան մըն է այլեւս...

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ՝
ՄԱՐԴԸ ԵՒ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ (*)

Ներկայացնել Շաւարշ Միսաքեան մարդը - այսինքն՝ անհատական թէ հանրային կեանքի այն էական, ազդու, ցայտուն յատկանիշները որ զինք կը զատորոշեն, կը մանաւորեն, կը վերածեն դէմքի, - ներկայացնել նկարագիրը՝ որ անհատականութիւնը հաստատող ուժն է, կշիռը, տեսակ մը արժէչափը՝ իրապէս գործուար է, գրեթէ անկարելի մանաւանդ լինթի համար՝ որ զինք չեմ տեսած, չեմ ճանչցած: Հաւանաբար ձեզմէ շատեր, ծա - նօթ իր գործին ու անձին, զինք լաւագոյնս, վերջնապէս բնորոշած են: Մարդէ մարդ ուղղակի՛ ճանաչողութիւնը, թելադրականութեամբ, հաղորդակա - նութեամբ հաստատուած կապերը շատ աւելի իրաւ են ու կատարեալ՝ քան բո - լոր ուսումնասիրութիւնները· որով, Շաւարշ Միսաքեան գրագէտին, յատկապէս խմբագրին գործէն, վաստակէն թելադրուած մեր միտքերը կրնան, շատ շատ, յիշողութիւնները թարմացնել, ամբողջ անցեալ մը ուրուագծել, յանգիլ եղրակացութիւններու՝ որ դիտէք արդէն: Ոչ մէկ նորութիւն կարելի է ըսել Շաւարշ Միսաքեանի մասին սրահի մը մէջ, ուր ներկայ տարեցները միասին են կազմած այս գաղութը եւ երիտասարդները մեծացած այդ չունչով՝ յաճախ ակամայ, անընդգծաբար: Գաղութ կազմել, այո, այսինքն գաղթական, անտէր բազմութիւններէն կերտել ժողովուրդ, կազմակերպուած հաւաքականութիւն, ստեղծագործութիւն մըն է՝ որ հանճարէն աւելի կը պահանջէ նկարագրի ոյժ եւ հաստատակամութիւն, անցեալին դասերը սերտած եւ օրուան մտահոգութիւններով վաղը պատուաստող ողջմտութիւն, տակաւին անհրաժեշտ այլ առաւելութիւն - ներ՝ որոնց պիտի անդրադառնանք: Բայց ինչ որ այժմէն իսկ կրնանք հաստատել այն է, թէ Սփիւռքի մէջ որեւէ գաղութ այնքանով պարտական չէ որեւէ մէկուն՝ որքան Փրանսահայութիւնը՝ Շաւարշ Միսաքեանին: Իսկապէս որ կարելի չէ երեւակայել Փրանսահայութիւնը՝ առանց իր տուած չունչին, գաղափարախօսութեան, գոյնին, - իր կնիքին ու ստորագրութեան - դիմագիծը պարզ Շ. մը՝ դրոշմուած իր խմբագրականներուն տակ եւ ամէնուս մտքին մէջ:

Ճիշդ է թէ պայմաններն են որ կը ըստեղծեն օրուան մարդը, - բայց օրուան մարդը ըլլալու համար պէտք է զգալ թէ հասած է ժամը ու կանչել ներկա՛յ: Իր ներկայութիւնն է որ կը հռչակէ «Ճակատամարտ»ի մէջ՝ մեկնելով Հայուն պարտութիւնը՝ Լոզանի մէջ: Ամէն ինչ կորսընցուցած արեւմտահայուն կը մնար միայն բարոյական պարտութիւնը եւս չկրելու արարը, - որով՝ չյուսալքուիլ՝ - տակա՛լ: Պարտութեան տակալը կրնայ առաքինութեան վերածուիլ՝ երբ վաղը նոր ճամբաներ բանայ· աշխարհի ուժերը վաղը կան ու չկան· - բայց աշխարհի բոլոր ուժերը անկարող են ոտքի պահելու ժողովուրդ մը՝ որ իր հաւատքը կորսնցուցած է: Տոկալ, - ահաւասիկ ապրելու ամբողջ գաղտնիքը· պատմութեան հետ քալելու, երբ երկիր չկայ Սփիւռքի ստեղծելու, կազմակերպելու իրապաշտութիւնը: Տոկալ: Աւելի քան երբեք, պատմութեան մեր վատթարագոյն օրերուն, երբ Հայաստան խորհրդայնացած է արդէն եւ արեւմտահայերու մնացորդացը գաղթական, հոգմացրիւ՝ աշխարհի չորս ծագերուն· տէր կենալ, պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները որոնք չունչ կուտան ժողովուրդներուն եւ վառ կը պահեն հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար· տակալ յատկապէս Արեւմուտքի մէջ, մեր երկրէն ծովերով ու ովկիանոսներով հեռու, չվերածուելու համար տաշեղներու ա՛յն զարհուրելի յորձանքին մէջ՝ որ եւրոպական մշակոյթ կը կոչուի եւ որուն ալիքները կը քշեն կը տանին, կը տարրալուծեն ամէն բան: Այս մտահոգութիւններով եւ հաստատակամութեամբ է որ 1925–ին Փարիզի մէջ պիտի հրատարակէր իր թերթը՝ «Ցառաջ»: Կ'ըսուի թէ «Ցառաջ» չուտով դարձած է դպրութեան թերթը եւ մտած ամէն տուն՝ իբրեւ «բարի լոյս», իբրեւ հանապազօրեայ հաց: Երբեք կամ շատ կը խօսուի սակայն, այն մասին, թէ ամէն տուն կարենալ մտնելու համար անհրաժեշտ էր բանաձեւել ընդհանուր մտահոգութիւններ, մերժել ամէն տեսակի կուսակցամոլութիւն ու կիրք, քաղքենիութիւն ու բան - կալ, ներկայացնել, եւ ուղղե՛լ, պարզ ժողովուրդին, մեծամասնութեան իղձերը:

«Ցառաջ»ի հրատարակութեան ձեռնարկողը Դաշնակցական է եւ Գերագոյն Մարմնի անդամ: Բայց Դաշնակցութիւնը, իրեն համար հատուածէ եւ կուսակցութենէ աւելի, իր իսկ բառերով դաշնակցականի գո՛րծ է Սփիւռքի մէջ այսօր՝ ինչպէս առենին երկրին մէջ սարի մը ըստորոտը, մարագներու կամ դիւղերու կամ քարայրներու մէջ: Դաշնակցութիւն՝ առանց սեթեւեթի, առանց փողկապի եւ ձեռնոցի: Կուրծքը բաց, ձեռքերն ու երեսը մրոտ, յեղափոխական ու աշխատաւոր շարքեր՝ միշտ պատնէշին վրայ: Ու կռիւ՝ բոլոր ճակատներուն վրայ՝ յանուն միայն ու միայն ժողովուրդի փրկութեան, Դաշնակցութիւն կը նշանակէ, ամէն բանէ առաջ, հաւաքել յեղափոխութեան, ազատութեան ցիրուցան, պատահական, յաճախ հակամարտ կայծերը, բոլոր հալածական, աշխատաւոր ու ռազմունակ տարրերը մէկ խուրձի մէջ, մէկ դրօշակի տակ: Նպատակը եւս մէկ է ու անշեղ, - ազատութիւն ու հայրենիք: Մէկ է եւ թշնամին: Գուցէ բառացի չըլլանք, բայց այնքանով որ կարդացած ենք զինք, ճանչցած իր ուղղութիւնը եւ գայն որդեգրած, - մէկ է միայն մեր թշնամին, - ան որ քարի պէս նստած է մեր հողին ու սրտին վրայ, - Թո՛ւրքը: Թուրք ոչ թէ իբրեւ ազգ, իբրեւ ժողովուրդ - հայը երբեք ցեղասպաշտ չէ եղած, - այլ՝ հատա - կականութիւն, ամբողջութիւն՝ որ ծը - րագրեց բնաջնջել ազգ մը, ժողովուրդ մը, ցեղ մը: Թուրքին ծրագիրը մարտահրաւէրն աւելի բան մըն էր· մարտահրաւէրը՝ մեր գոյութեան, մեր պատմութեան: Ահա թէ ինչո՛ւ հայ երիտասարդութիւնը երբեք դինաթափ - որովհետեւ պատերազմը, մեր գոյութեա՛ն պատերազմը կը շարունակուի, աշխարհին մէջ ցրիւ, աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ ոէրը իր ազգային դատին ու ի՛ր պատմութեան ձայնին ունկնդիրը՝ կռիւ կը մղէ՝ պատնէշին վրայ: Երբ հոս ու հոն Թուրք դիւանագէտներ կ'իյնան, երբ Փարիզի սրտին վրայ հայ երիտասարդներ Թրքական հիւպատոսարանը կը գրաւեն՝ արդեօ՞ք կ'ընեն աւելին՝ քան կը թելադրէր Շաւարշ Միսաքեան, - «Զարին հանդէպ դառնալ երկու անգամ աւելի չար, զարնել՝ զարնողին»: Իրեն համար յեղափոխական պայքարը առիւծի մռունչ մըն է՝ ազատութեան ճամբուն վրայ: Իրեն համար յեղափոխական Դաշնակցականը չէ միայն, այլ Դաշնակցականն ալ յեղափոխական է· ահա թէ ինչո՛ւ ինք, իր տարբերութիւն շատ շատերու համբոյր ունի համահաւասար «այն անհամար ու անանուն քաջերուն, որ Դաշնակցութեան դրօշին տակ, կամ դաշնակցութենէն առաջ, կամ անոր հետ զուգընթաց, կամ ուրիշ դրօշի տակ, կռուեցան մինչեւ վերջին չունչը՝ ազատութեան ու հայրենի - քին կարօտով»:

ԶՈՒԼՈՒ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Արտասանուած, Մարսէյլ, Փետրուար 12–ին Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 25–րդ տարելիցին ոգեկոչման հանդիսութեան (տես՝ «Ցառաջ», Փետրուար 20/21):

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ...

Մեր դիմացինները ուն անտարբերութիւնը սպաննիչ ազդեցութիւն կը գործէ մեր վրայ: Երեւակայեցէք մանուկ մը, որուն ծնողքը անտարբեր է իրեն նկատմամբ: Երեւակայեցէք տղայ մը, որուն նկատմամբ անտարբեր են իր բոլոր ընկերները: Մանաւանդ երեւակայեցէք սիրահար մը, որ սառեցնող անտարբերութիւն մը կը տեսնէ իր սիրածին աչքերուն մէջ:

Նոյն սպաննիչ ազդեցութեան կրնանք հանդիպիլ, եթէ անհատներու կեանքին ցաւակենք զ է պ ի ընկերութիւններու կեանքը: Կա՞յ արդեօք աւելի քանդիչ ու կործանարար բան մը, քան այն անտարբերութիւնը զոր ընկերութիւն մը կրնայ ցոյց տալ իր սրբութիւններուն, իր բարձրագոյն արժէքներուն, իր աւանդութիւններուն, իր մշակոյթին կամ լեզուին նկատմամբ: Կա՞յ աւելի մտահոգիչ բան մը, քան այն անտարբերութիւնը զոր զանգուածը կրնայ ցուցաբերել միամտութեամբ եւ համագործակցութեամբ իրագործելի նպատակի մը դիմաց:

Եկեղեցիին մէջ, Պատարագի ընթացքին, մինչեւ իսկ ամէնէն վեհաշուք մկրտութեան, կը տեսնեմ երկու տեսակ հաւատացեալներ: Մէկը վերացած է, հաղորդուած է արարողութեան հետ, համակ ուշադրութիւն ու կեդրոնացում է: Միւսը շուրջը կը նայի, եկեղեցիին պատերը, պատերէն կախուած պատառները կը դիտէ կամ քովինին հետ կը խօսի:

Երկուքն ալ հաւատացեալ են: Բայց որքա՜ն տգեղ կ'երեւի երկրորդին անտարբերութիւնը... Եւ որքա՜ն խանդրիչ, ի՜նչպէս վարակիչ...

Հանրային մարդոց մեծագոյն տագնապն է յաճախ զանգուածին կողմէ ցոյց տրուած այս մահացու անտարբերութիւնը: Հոգեւորականը թափուր կը տեսնէ եկեղեցին, բանախօսը պարապ կը զգայ սրահը, հեղինակը ընթերցող չի գտներ դիմացը, մամուլը չի մտներ տուներէ ներս, հրաւէրները տեղ չեն հանիր եւ անպատասխան կը մնան: Ամպիոն բարձրացողները անձկութեամբ կը նային յորանջող նստարաններուն եւ հարց կուտան, ի՞նչ կրնանք ընել արդեւք ըլլալու համար այս կործանարար զնացքին:

Շահեկան փորձառութիւն մը ունի խմբագիրի կեանքէս: Անգամ մը նորութիւն մը փորձեցի· ի դէմ մեծ զոհողութիւններու եւ յոգնութեան: Թերթը մամուլի տալէ կէս ժամ առաջ կ'ունկնդրէինք օտար ռատիօկայաններ եւ կը հասցնէինք ամենաթարմ լուրերը, յատուկ բաժնի մը մէջ հրատարակելով զանոնք: Այդ լուրերուն մեծ մասը գոյութիւն չունէին տակաւին մամուլին մէջ:

Մօտ երկու ամիս յարատեւեցինք: Ոչ մէկը սակայն հետաքրքրուեցաւ, ոչ մէկը գնահատեց, ոչ մէկը հարցուց թէ ո՞ւրկէ կը քաղէինք այդ ամենաթարմ լուրերը: Նորէն ալ հաւատացինք որ այդ բաժինը կը կարգացուէր գնահատանքով:

Օր մըն ալ, կամքէ անկախ պատճառ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԱՏՈՒԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

7.

Աստուած ամէն ինչ հասկացաւ: Բանտարկուհիները նրան էլ էին ծաղրում, ծաղրում էին անփայլ աչքերի, նիհար մարմնի ու չափից դուրս չէկ մազերի համար:

Աստուածը մօտեցաւ նրան, ձեռքը դրեց նրա ուսին ու·

– Հանգստացիր, Սօնա, ամէն ինչ կ'անցնի:

Հէնց այդտեղ եւ այդ րոպէին Աստուածը որոշեց պաշտպանել Սօնային մարդկանց հալածանքներից:

Աչխատանքից յետոյ նրա հանրակացարան ուղեկցեց, իսկ յետագայ օրերի ընթացքում, երբ նա աւելի առաջ քաշուեց եւ դարձաւ իւղող, ամէնից շատ եւ ամէնից լաւ իւղեց աղջկայ մեքենան:

Սօնան, որ ո՛չ բարեկամ, ո՛չ ազգական ունէր, ուրախացաւ այդ մտերմութեամբ եւ սկսեց ինքն էլ ժամանակ առ ժամանակ հանգստացուցիչ, մխիթարող խօսքեր ասել Աստուածին, երբ նրան էր վիճակուում ծաղրի ու հալածանքի առարկայ դառնալ:

Բանուորներն ու բանուորուհիները նկատեցին նրանց այդ մօտիկութիւնը եւ հիմա էլ երկուսին միասին սկսեցին ծաղրել· իսկ նրանք ուշադրութիւն չդարձրին այդ ամէնի վրայ:

Միշտ համարեա միասին էին գալիս աշխատանքի, միասին ճաշարան էին գնում, նստում էին նոյն սեղանի շուրջը, յետոյ Աստուածը Սօնային հանրակացարան էր ուղեկցում, ապա նոր հանգիստ քայլում դէպի իր փոքրիկ սենեակը, որտեղ նրան, սիրելի եւ դուրեկան չկչկոցով, դիմաւորում էր պատից կախուած ժամացոյցը:

8.

Մի օր Աստուածը Սօնային հրաւիրեց իր մօտ· աղջիկը համաձայնուեց:

Աստուածի փոքրիկ սենեակում նա տեսաւ կիսաջարդ մի թախտ, փոքրիկ մի սեղան, մի աթոռ եւ պատից կախուած մի ժամացոյց:

Տղան աթոռը տուեց Սօնային, իսկ ինքը նստեց թախտին:

Քիչ լուռ նայեցին իրար, քիչ էլ խօսեցին, էլի լռեցին, ապա Աստուածն աղջկան դէպի հանրակացարան ուղեկցեց:

Յետոյ Սօնան յաճախ եղաւ նրա մօտ, նոյնիսկ մի քանի անգամ էլ միասին ճաշեցին Աստուածի տանը: Մի անգամ միասին թատրոն գնացին, մի անգամ էլ քաղաքային այգի:

Այնտեղ նրանց տեսան գործարանային բանուորներն ու բանուորուհիները եւ ծիծաղեցին:

– Տեսէք, Աստուած Բորենին եւ Սօնան սէր են փչրում,– ասացին նրանք:

Աստուածն ու Սօնան լսեցին այդ, բայց ո՛չ բանուորներին ու բանուորուհիներին պատասխանեցին, ո՛չ էլ իրար հետ խօսեցին այդ մասին:

Սօնային հանրակացարան ուղեկցելուց յետոյ, Աստուածը տուն չգնաց· հէնց առաջին հանդիպած փողոցով քայլեց դէպի առաջ, չիմանալով ո՞ւր եւ ինչո՞ւ:

Ինչ - որ նոր միտք պարում էր նրա ուղեղում, ինչ – որ նոր բան լողում էր նրա կրծքում, ու սիրտն էլ աւելի ուժեղ էր բաբախում:

Այդ օրը նա շատ թափառեց ու տուն գնաց այն ժամանակ, երբ խաւացաւ քաղաքի վրայ փռուած խաւարը:

Յոգնած էր· խկոյն հանուեց ու մտաւ անկողին:

Հայեացքը յառեց պատից կախուած ժամացոյցին ու դիտեց օրօրուող ճօճանակը:

Նրան թուաց, որ թուացոյցի մէջից մի դէմք նայում էր իրեն, թուաց, որ այդ դէմքը ծիծաղում է, բարձրաձայն ծիծաղում է, ասես նոյնիսկ ծաղրում իրեն:

Թախիծը նստեց Աստուածի դէմքին, նա թեթեւ հառաչեց եւ նոյնիսկ իր համար անլսելի ձայնով չընկաց·

– Արուս:

Յանկարծ թուացոյցի մէջից նրան նայող դէմքը ժպտունեց, կարծես թուլացաւ նրա ծիծաղի ճայնը, նօսրացան նրա աչքերից իր վրայ ընկնող ճառագայթները, եւ թուացոյցի վրայ միայն նրա սուեր մնաց:

Իսկ այդ սուերի միջից դէպի առաջ, դէպի ինքը սահեցին մի զոյգ անփայլ աչքեր, նիհար աղջկայ մի դէմք թոյլ ժպտաց նրան, ու ժամացոյցի ճօճանակից էլ ասես կախուեցին նրա արեւագոյն մազերը:

– Սօնա,– կամացուկ ճայնեց Աստուածը եւ տեղից բարձրացաւ:

Նա շարժուեց դէպի առաջ՝ համոզուած, որ ժամացոյցի միջից իրեն նայում է, իրեն ժպտում է կենդանի, իսկական Սօնան:

(Շար. 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ «ԻՍԿԱԿԱՆ» ԵՒ «ԹՂԹԱԿԻՑ» ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե- միայի 1981 Նոմ. 1-ի հրաւէրին ընդա- ռաջելով, գիտական հիմնարկներու եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատու- թիւններու գիտական խորհուրդներու, պետական եւ հանրային կազմակերպու- թիւններու կողմէ առաջարկուած է 21 ակադեմականներու եւ 95 թղթակից ան- դամներու թեկնածութիւնը: Ակադեմիա- յի ընդհանուր ժողովը, Յունուար 21-ի եւ 26-ի նիստերու ընթացքին, ըստ կա- նոնադրութեան, այդ ցանկէն Ակադեմիա- յի իսկական անդամներ եւ թղթակից ան- դամներ ընտրած են հետեւեալ գիտնա- կանները.

ԻՍԿԱԿԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

Բնագիտութիւն, աստղաբնագիտու- թիւն՝ Գ. Սահակեան, Մ. Տէր-Միքա- յէլեան, Ուժի համակարգեր՝ Հ. Ադոնց, Հիւլէական ուժ՝ Ա. Պետրոսեանց, Օրկա- նական բիմիա՝ Ս. Մացոյեան, Երկրա- բանութիւն՝ Ա. Գաբրիէլեան, Մարդու եւ կենդանիներու բնախօսութիւն՝ Վ. Ցա- ղոյեան, Մանրակենսաբանութիւն՝ Է. Աֆրիկեան, Նոր եւ նորագոյն պատմու- թիւն՝ Գ. Գալոյեան, Լեզուաբանութիւն՝ Է. Ագայեան, Փիլիսոփայութիւն՝ Գ. Բը- րուտեան, Գրականութիւն եւ գրականա- գիտութիւն՝ Է. Զրբաշեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

Ուսողագիտութիւն՝ Ռ. Համբարձում- եան, Բնագիտութիւն, աստղաբնագիտու- թիւն՝ Ս. Մաթինեան, Վ. Զրբաշեան եւ Դ. Մեզրակեան, Ռատիօ – թէֆնիֆ հա – մախարգեր՝ Պ. Հերունի, Հաշուիչ թէֆ- նիֆ՝ Ռ. Աթոյեան, Ելեկտրական մեքե- նաներ եւ ինֆորմաշխատութիւն՝ Գ. Արէշ- եան, Մեքենաշինութիւն, մեքենագիտու- թիւն՝ Կ. Ալեքսանդրեան, Երկրաշարժ, հողաբնագիտութիւն՝ Ի. Ներսէսով, Տըն- տեսութիւն՝ Վ. Յովհաննիսեան, Կենդանա- բանութիւն՝ Ս. Մովսէսեան, Բժշկու- թիւն՝ Գ. Բադալեան, Ազբիւրագիտու- թիւն՝ Ս. Աբեւշատեան եւ Արուեստա- գիտութիւն՝ Գ. Յանոյեան:

ներով ստիպուեցանք դադրեցնել: Ջնջե- ցինք բաժինը, վերադարձանք նախկին դրութեան: Եւ այս անգամ ալ ոչ մէկը դանդատեցաւ, ոչ մէկը ցաւ յայտնեց ջնջուած բաժնին համար:

Մարդ մը ի՞նչ կը զգայ, երբ պարապ սրահի մը մէջ բանախօսելէ ետք, դուրս կ'ելլէ ու փողոցը կը տեսնէ անանցանելի բազմութիւններ:

Կամ մարդ մը ի՞նչ կը զգայ, երբ իր սիրականը երկար սպասելէ վերջ ժա- մադրավայրէն կը հեռանայ ու քիչ ան- դին իր սիրածը կը տեսնէ ուրիշի մը հետ:

Մարդ մը ի՞նչ կրնայ զգալ, երբ ան ուրիշներու համար իր կեանքը տալ կ'ու- զէ, եւ այդ ուրիշները չեն լսեր ան- գամ:

Ռ. Հ.

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՍՄԲԱՏ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՍՏԷԹԵԱՆ

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպա- րանը լոյս ընծայած է նահատակ մեր հո- գեւորականներէն՝ մեծ արմաշական Սմբ- բատ Եպիսկ. Սասունեցիի վարդապե- տական աւարտաճառը, նուիրուած Ժբ. դարու ամէնէն պայծառ եւ հետաքրքը- րական դէմքերէն մէկուն՝ Ներսէս Լամբ- րոնացիի անձին ու վաստակին:

Սմբատ Եպիսկ. ծնած է 1871-ին՝ Ա- տափազար: 1895-ին աւարտելով Արմաշի Դպրեվանքը, արեղայ ձեռնադրուած է Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի ձեռամբ: Եղած է ուսուցիչ Արմաշի Դպրեվանքին (1895 – 1896). առաջնորդ ընտրուած է Շապին Գարահիսարի (1898 – 1907) եւ Կարինի (1908 - 1915) թեմերուն: Եպիս- կոպոս ձեռնադրուած է 1909-ին, Էջմիա- ծին: Մանօթ է որպէս անբասիր ու նը- ւիրեալ Առաջնորդ, որ մօտէն հետեւած է իր թեմի կրօնական եւ կրթական գոր- ծերուն եւ նպաստած՝ անոնց ծաղկումին: Սմբատ Եպիսկ. 1915 Օգոստոս 10-ին աք- սորուած եւ նահատակուած է Երզնկայի մէջ: Իր նահատակութեան պարագանե- րուն մասին Գ. Սիւրմէնեան հետեւեալը կը գրէ «Երզնկա» խորագիրը կրող իր գիրքին մէջ (լոյս տեսած Գահիրէ, 1947-ին). «Երզնկայի մէջ սպանուած էր նաեւ կարնոյ Առաջնորդ Սմբատ Եպիսկ. Սասունեանը: Սմբատ Եպիսկ. իր հօ- տին հետ եղած էր մինչեւ Երզնկա, որ- պէս թէ Պոլիս պիտի գրկեն եղեր զինքը, այդ նպատակով ճամբորդութեան ար- տօնագիր մըն ալ տուած են եղեր ձեռքը, բայց Երզնկա հասնելուն, Առաջնորդա- րանին մէջ բանտարկած էին զինքը եւ ուզած էին սպաննել: Կը պատմէին թէ Սրբազանը կը խնդրէ դահիճներէն, որ- պէսզի զինք գերեզմանատուն տանին ու հոն սպաննեն: Կ'ընդունուի խնդրանքը: Եպիսկոպոսի ուսին բահ մը կուտան ու կը տանին գերեզմանատուն: Սրբազանը իր ձեռքովը ցածլիկ գերեզման մը կը փորէ, մէջը կը մտնէ ու գերեզմանին մէջ ծնրադիր, բազկատարած աղօթելու մի- ջոցին, կացինի հարուածներով կը ըս- պանուի»:

Սմբատ Եպիսկ.ի վարդապետական ա- ւարտաճառին (գրուած 1896-ին) ձեռա- գիրը որ կը գտնուէր Փարիզի Նուպար- եան Մատենադարանը, ուրկէ ընդօրինակ- ուած է հեղինակին քրոջ որդւոյն ձե- ռամբ, յանձնուած է Վազգէն Սրկ. Ղու- կասեանի, որ վեց ամիս հետեւողական աշխատանքով խմբագրած է հատորը եւ մէջբերումներու եւ վկայութիւններու աղբիւրներու ճշդրտումները կատարած: Հրատարակութեան ծախքերը հոգացած է հեղինակին քրոջ աղջիկը՝ Տիկին Շուշան Յակոբեան (Նիւ - Եորքէն):

Հեղինակը իր ուսումնասիրութիւնը բաժնած է վեցաւոր երեք գլուխներու՝ պատմական, մատենադրական եւ վարդա- պետական: Առաջին գլուխին մէջ ներկա- յացուած են կիլիկիոյ պատմութիւնը, սկիզբէն մինչեւ Ժբ. դար, Ռուբինեանց իշխաններու կեանքը, գործը, ժամանա- կաշրջանի կրօնական եւ քաղաքական դէպքերը, Հայց. Եկեղեցւոյ կացութիւ- նը, հայ – լատին յարաբերութիւնները, եկեղեցական ժողովներ եւայլն, այդ բո- լորին ընդմէջէն ցայտուն գործնելով Ներսէս Լամբրոնացիի կեանքը, ուսում- նասիրութիւնը, գործունէութիւնը, վար- դապետական տեսութիւնները եւ մահը՝ Սկեւռայի մէջ, 1198-ին:

Երկրորդ գլուխին մէջ Սմբատ Եպիսկ. ներկայացուցած է Հաղպատի ու Սանա- հինի վանքերը եւ անոնց ուղղութիւնը, Լամբրոնացիի դիտական արժանիքը, ա- նոր մատենադրական վաստակը, որ ա- ռաւելաբար մեկնութիւններ է Աստուա- ծաշունչի զանազան Գիրքերու: Ունի նաեւ բազմաթիւ թարգմանութիւններ: Շեշտը դրուած է «Պատարագամեկնիչ»ին վրայ, որ բազմահմուտ եկեղեցականին մտքի արգասիքն է: Այս բաժնին մէջ է, որ հե- ղինակը երեւան հանած է Ներսէս Լամբ- րոնացիի տեսութիւնները, ինքնապաշտ- պանութիւնը՝ իրեն դէմ եղած զրպար- տութիւններու առթիւ, ըստ որոնց, իր ժամանակին չհամակցուած կամ, աւելի ճիշդ, սխալ հասկցուած եկեղեցականը օտարամոլ նկատուած էր: Բաժնի վեր – ջաւորութեան ներկայացուած է Լամբրո- նացիի դրական ոճը, անոր առաւելու- թիւններն ու թերութիւնները:

Երրորդ գլուխին մէջ տրուած են Հայց. Եկեղեցւոյ դաւանանքը, Ս. Հոգւոյն բղխման հարցը, հանդերձեալ կեանքի վարդապետութիւնը, պատկերներու դե- րը եկեղեցւոյ մէջ եւ բազմաթիւ այլ հար- ցեր, ցայտուն դարձնելով Լամբրոնացիի տեսութիւնները ու համոզումները անոնց մասին: Սմբատ Եպիսկ. հերքելով ոմանց պնդումները Լամբրոնացին յունամիտ կամ լատինամիտ եկեղեցական մը համա- րող, կ'ըսէ. «Այդ կասկածները պարզա- պէս իւր միութենական ցուցմանց յա- խտւոն եւ անտեղի հետեւանքն են ոմանց կողմանէ յերիւրուած: Լամբրոնացի քը- րիստոնէական ոգւով միայն կ'ուզէր սի- րել ուրիշ քրիստոնեայ ազգերն, առ որս բարի համբաւ տարածած էր, բայց միւս կողմանէ սա սկզբունքն անխախտ կը պա- հէր, թէ ինքն քանի որ հայ եկեղեցական մէրը Հայոց աշխարհին մէջ, չէր կրնար ուրանալ կամ պիտի չուրանար զայն տա- րապող վէրքը, եւ կատարեալ հաւատար- մութեամբ անփոփոխ պիտի մնար իւր ազգային եկեղեցւոյն աւանդութեանց մէջ» (էջ 209):

Ներսէս Լամբրոնացիի անձին մասին խօսելով հեղինակը կ'ըսէ, թէ ան իբրեւ հեղինակաւոր եկեղեցական ունէր իր ըս- կզբունքներն ու համոզումները, որոնք կը ձգտէին հայ ժողովուրդի բարօրու- թեան՝ նիւթապէս թէ բարոյապէս, կրօ- նական թէ քաղաքական մարզերու մէջ: Ան անկեղծութեան միացուցած էր արդա- րութեան եւ ճշմարտութեան գաղափար- ները: Ցուսախաբ պահեր ունեցած է ի տես իր շուրջ ստեղծուած զրպարտու- թեանց ու նախատինքի: Իրրեւ եկեղեցա- կան, Լամբրոնացի հակապատկերն էր բազմաթիւ վեղարաւորներու, որոնք իրենց կարգն ու սքեմը զուարճութեանց ու հեշ- տութեանց միջոցներ ըրած էին, որոնց տգիտութիւնը իրենց մոռցնել տուած էր ժողովուրդին հոգը եւ զարճած էին չա- համոլ փառասէրներ:

Աչխատութեան վերջաւորութեան անճ- նանուններու եւ տեղանուններու, ինչպէս նաեւ օգտագործուած աղբիւրներու ցան- կերէն ետք գրուած է Հայաստանի մա- տենադրութեան մասնագէտներէն Գրիգոր Յակոբեանի «Ներսէս Լամբրոնացի» գիր- քէն հատուած մը, ուր վեր առնուած է Լամբրոնացիի նկարագիրը:

Հատորին յառաջաբանը գրած է Գարե- գին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, որ ուղ- ղութեան մէջ վեր առած է տարիներով մո- ռացութեան դատապարտուած գրական – գիտական այս նշխարին արժէքը, անոր հրատարակութեան թելադրականութիւ- նը, Լամբրոնացիի անձն ու գործը եւ Սմբատ Եպիսկ. Սասունեցիի աչխա- տութեան կարեւորութիւնը, չեշտելով որ ան կը պահէ իր արժէքը մասնաւորաբար եկեղեցագիտական եւ աստուածաբանա- կան իր երեսներուն մէջ:

Հայ մատենագրութեան եւ եկեղեցագի- տական գրականութեան կարեւոր նպաստ բերող հատորին ներկայացումը կը վեր- ջացնենք Գարեգին Բ.ի տողերէն երկու մէջբերումներով, որոնցմէ առաջինը կը պայծառացնէ դէմքը Ներսէս Լամբրոնա- ցիի, իսկ երկրորդը՝ Լամբրոնացիի դէմ- քը ներկայացնող Սմբատ Եպիսկ. Սաս- տէթեանի անձը. «Լամբրոնացի եղաւ մէ- կը այն բացառիկներէն, որոնք գիտցան արհամարհել Պոլսոյ հեզասիրտ կեանքին եւ գրաւիչ կենցաղակերպին հրապոյրնե- րը, եւ գացին հայրենի՛ հողերուն վրայ ապրող – տառապող – ժողովուրդին եւ ի- րենց կենդանի խօսքով եւ ինքնատուր ծառայութեամբ քրիստոնէական հաւատք եւ ազգային գիտակցութիւն ներշնչեցին զուլումի, հարկատուութեան, բռնատի- րութեան եւ հալածանքի պայմաններու տակ տառապող հայ ազգի զաւակներուն: Իր ձեռագրի ծնունդէն ութսունըհինգ եւ իր կենաքի չիջումէն վաթսունըվեց տա- րիներետք ահա ձեռագիրը կը վերածնի տպագիր հատորով եւ իր դէմքը լոյս կը զգենու իր մտքի ճառագայթներու ճա- ճանչումով»: «Սմբատ Եպիսկ. Սասունե- ան, Կարնոյ մէջ, իր ժողովուրդին կող- քին կանգնած որպէս «քաջ հովիւ» իր անձը մատաղ ըրաւ ի սէր Աստուծոյ և իր ժողովուրդին: Իր նահատակութեան դըր- ուագը քրիստոնէական եկեղեցւոյ նահա- տակութեան պատմութեան ոսկի էջերուն կը պատկանի...: Եղաւ գերմարդկային քաջութեամբ տոգորուած այն անձը, որ իր գերեզմանը իր ձեռքերով փորեց եւ «կամաւոր նահատակ»ի պսակով անոր մէջ իջաւ եւ կացինի հարուածներուն տակ մատնքի վերածուեցաւ...»:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ

Հաճին առանճնապէս կը յիշէր այն ձայնը եղէգէ գրչին, եւ անոր այնպէս կը թուէր, թէ գրերն էին, որ իմաստուն ձայներով կուգային անծանօթ տեղերէ ու կը շարուէին երարու մօտ: Այդ չղթայ գրերը արաբական, պարտէզի ծառերու խաս առուներուն, տերեւներու ձեւե- րուն ու թռչուններու թեւերուն հետ խառ- նուած՝ կախարդանքն ըլլային կար- ծես:

Այդ օրերուն պատանի Մուսան, իր ուսուցչի՝ Ահմէտ Հանիի ձեռքին տակ սկսած էր սերտել Ղուրանն ու բանաս- տեղծները պարսիկ:

Շէյխ Սայիտին եւ իր հպատակներուն համար մօլլա Ահմէտ Հանին տեսակ մը ոգի էր դերբնական տարրերուն հետ հաղորդակցող: Կը պատրաստէր խոտե- րով խառնուած դեղեր, կը գրէր կախար- դական նուռխաներ: Կը հաւատային, որ եթէ մօլլան ուզէր՝ կրնար ծառայութեան կանչել ճիներ ու հաստ գլանաձեւ օղե- րով, հաստ չղթաներով հսկայ խափչիկ- ներ:

Շէյխ Սայիտի սահմաններուն բնակ- չութեան համար Ահմէտ Հանին կ'ըսես փոքրիկ մինարէ մըն էր, որ կը պաըտէր: Անոր ձեռքերն ու երեսն ունէին կանացի փափկութիւն: Երկար քոլոզ դլխարկ մը հաստ ու կանանչ փաթթոցով, կ'ըսես, հասակին կէսն առած էր: Պատանի Մու- սային համար ալ Ահմէտ Հանին փոքրիկ սրբազան մինարէ մըն էր, որ կը քա- լէր, կը նստէր ու կը խօսէր իմաստուն բաներ:

Հաճի Մուսային համար նոյնպէս հե- տաքրքրական եղած էր իր միակ ուսուց- չի՝ Ահմէտ Հանիի կեանքը, որ իր ճա- կատագրին չատ նման էր, միայն այն տարբերութեամբ, որ Ահմէտ Հանի դար- ձած էր ուսումնական, իսկ ինքը՝ աւա- զակ: Երկուքին ալ բարոյական արժէքը նոյնն էր Հաճիին համար:

Շէյխ Սայիտի նման նշանաւոր եղած էր նաեւ Ահմէտ Հանիի հայրը՝ Շէյխ Ի- մանուլլան, որ միշտ ալ կռուի մէջ եղած էր Շիրվանի աշիրեթապետին հետ, սե- րունդէ սերունդ անցնող աւանդական վը- րէժի մը պատճառով: Ու ահա օր մըն ալ, կը յաղթէ Շիրվանի աշիրեթապետը եւ սուրէ կ'անցընէ Շէյխ Իմանուլլայի ամ- բողջ ընտանիքը ու կը զատնայ տէր բեր- դին ու դիւղերուն: Այդ ընտանիքէն կ'ա- զատի միայն փոքրիկ Ահմէտը, աղախնի մը ձեռքով ու կը տարուի Պաղտատ: Ահ- մէտ Հանի կը մեծնայ Պաղտատի մէջ ու կը հմտանայ ոչ միայն Ղուրանին, այլ եւ աստեղագիտութեան, որ խառնուրդ էր աստղահմայութեան: Կը մտնէ վէճի աղանդաւորներուն հետ: Ղուրանն ու ճչնչելը, հրդեհի բռնուած չոր տատաս- կի պէս ճարճատելով կը վառէին անոր ուղեղին մէջ, կարծես իր տոհմէն ժա- ռանգած, կռուի ու վրէժի մը հրդեհին պէս բոցաւոր: Նորէն ձիերու արշաւ, նորէն զէնքերու, սուրերու ու կացիններու չո- ղում:

Ամէն իրիկնադէմին, երբ կղմինարե- դոյն արեւը կը ցածնար Պաղտատի վը- րայ, երկինքը կարծես աւելի կը մօտե- նար եւ միջոցը կը լեցուէր եղերական ու բարձրաղաղակ աղօթքներով: Աղօթքներ՝ մինարէներէն, շաբաթաններէն, արմա- ւենիներէն, երբ անոնց մէջ անապատային հով մը կը մտնէր՝ տաք ու ոսկեփոշի: Աղօթքներ՝ իշխանէն, գիտունէն, բա- նաստեղծէն, հարէմներուն մէջ փափկա- ցած փարթամ մարմիններէն, գողերէն, աւազակներէն ու մուրացիկներէն: Ա- ղօթքներ՝ քարուանսարաներէն, պա- զարներէն: Նոյնպէս աղօթք կ'որոճային ուղտերը խոհուն ու մտածկոտ դէմքե- րով:

Այդ պահուն Ահմէտ Հանիին աչքերը աւելի մօլեռանդ կը դառնային, մինչ մարմինը, դէմքը կը նրբանար, կարծես մաքուր փայտէ տաշուած ըլլար: Ու ան կը կարդար Ղուրանը ոսկորի գոյն ունե- ցող էջերով, կը կարդար երգելով, ետ ու առաջ շարժելով իր գլուխն ու իրանը, եւ Ղուրանի տողերուն մէջէն հոտը կ'առ- նէր ուղեղի ու արիւնի:

(Շար. 509)

ՇԱՀԱՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ
«ՅԱՌԱՋ» ԹԻ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

խանիքս տպուած,
միշտ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80 Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ» ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի, Փետր. 28, ժամը 8-ին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն՝ Փէթիվիէի Պաշտպան Սուրբը:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՁԱՁ

կազմակերպուած
ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻ կողմէ
Մարտ 6, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9-ին
Միութեան կեդրոնատեղիին մէջ:
Հայկական ու խանդավառ միջավայր:
Երգ ու պար: Ամէն ինչ հայկական:
Կը խնդրուի տեղերը նախապէս ապահովել, դիմելով պատասխանատուներուն եւ քարտուղարութեան:
Հեռաձայն.- 37. 75. 97
ՁԱՇԱԳԻՆ 100 Ֆ.

×

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 7-ին, տեղի կ'ունենայ անդամական ընդհ. ժողով: Կը ներկայացուին բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները, ինչպէս նաեւ ժողովականներուն կը հաղորդուի նոր վարչական կազմի անունները, առ ի հաւանութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Թ'էթիէնի Հայ Ազգային Միութիւնը, շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները, իր եկեղեցիին հիմնարկէքին առթիւ.-

*Լիոնէն.- Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան 500, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան 1.000, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Մարկոսեան 500, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարկոսեան 1.000, Տիկին Մատլէն Պասմաճեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ագէլեան 500, Ոմն 500, 200, 200, 300, 100, 250, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պուզուգլեան 500, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Պուզուգլեան 300, Տէր եւ Տիկին Քիթապճեան 200, Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 100, Տէր եւ Դաւիթեան $**, Տէր եւ Տիկին Օֆլազ 1.000, Տէր եւ Տիկին Ժաք Դաւիթեան 500, Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան 400, Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութիւնը 1.000, Այրի Տիկին Ֆէլահեան 500 Ֆ.:*

(Շար.)

ՅԱՄԱՌՕՏ ԳԻՐՔԵՐ

Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակի արժանացած հետեւեալ գիրքերը կը գտնուին դասակազմի տրամադրութեան տակ եւ ծախու են.-

1.- Քրիստոս Ինճիլնակալ կամ Առիւծարբայն Հայոց Տրդատէս հեղինակ Քարլ Պրէֆէն, թարգ. Երուանդ Տէր Անդրէասեան (Եւան) գին 40 Ֆ.:

2.- Նիհոլա Եորկայիճ հետ (լաթա - կազմ):

Հեղինակ Ճ. Ճ. Սիրունի գին՝ 40 Ֆ.:

3.- Պատմութիւն հայ գրականութեան սկիզբէն մինչեւ ԺԹ. դար, ԺԹ. դարէն մինչեւ մեր օրերը Ա. եւ Բ հատորներ, հեղինակ՝ Ցովհ. Գազանճեան, գին 20 ֆրանք:

4.- Ալեծուփ ջուրեր հեղինակ՝ Կարօ Մեհեան գին 20 Ֆ.:

Դիմել՝ Տիկին Զաւրճեանի, հեռաձայնել՝ 770. 56. 31

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը կազմակերպէ՝ ՑՈՒՇԻ ԵՒ ՑԱՐԴԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՑԹ ՄԸ
Ի պատիւ՝ Ֆրանսահայ անուանի արուեստագէտներ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐԵԳԻՆԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles - 75017 Paris*
Փետրուար 28, Կիրակի, ժամը 15.30-ին

Կը նախագահէ՝ ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ եւ ՆՇԱՆ ՊՇՏԻԿԵԱՆ

Կ'ունկնդրուին Ա. ԳԱՐԵԳԻՆԻ երիզի վրայ առնուած արտասանութիւնները:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝
Էֆիգեան - Քարփանթիէ - Խըտըշեան - Լաշասաները - Զարուհի Անտոնեան
Արաքսի Գմբէթեան - Սարգիս Պօղոսեան - Ս. Սուրէնեան
Կ'երգէ՝ ԳԻՈՐԳ ԵԱՆԳԻԿԵԱՆ

Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ դրուագ մը Տիգրան Կամսարականի «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿ»էն

Դերակատարներ.- Զարուհի Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Մխիթար Անտոնեան

Մուտքը ազատ է:

Այս առթիւ, Ալեք Մանուկեան սրահը սիրայօժար տրամադրուած է Ընկերակցութեան:

THEATRE MUNICIPAL
25, avenue Victor-Cresson, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX
VENDREDI 26 FEVRIER à 20 h. 30 précises

Sous la Haute Présidence de
Mgr. SEROPE MANOUKIAN
Délégué Apostolique pour l'Europe Occidentale

CONCERT

"SIPAN - KOMITAS"

Chœur Mixte Arménien de Paris

DIRECTION GARBIS APRIKIAN

SOLISTES
Madame Thérèse DAYERMANJIAN (*Mezzo*)
Messieurs Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (*Ténors*)
Monsieur Gilbert ZIPCI (*Basse*) — Monsieur Mikael KARANFILIAN (*Baryton*)
Piano : Monsieur Armen KIZILIAN Présentatrice : Lise NAZARIAN

CONCERT ORGANISE AU PROFIT DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
6, AVENUE BOURGAIN, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX

PRIX DES PLACES : 50 F
Auprès des Membres de la Chorale et : 17, rue Bleue, Paris 9, tous les mardis de 20 h. à 22 h.
Eglise Apostolique Arménienne, 6, av. Bourgain, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 644 28 52
TELECONDORCET, 175, av. Jean-Jaurès, Clamart tél. 642 56 17 et 645 34 69
TOPALIAN, 17, rue de la Villageoise, 91430 Igny tél. 941 35 70
BOOSTER, 32, av. de la République, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 642 20 49

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

SOIRÉE CARNAVAL

SAMEDI, 27 FEVRIER
A partir de 21 H.
Concours de Costumes
Masculin et Féminin
COTILLONS
BUFFET
AMBIANCE
VENEZ NOMBREUX!

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Նիւ. - Գեղամ Յոսեփեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 25րդ տարելիցին ի յիշատակ:

×

Սէն Թ'էթիէն.- Նչան Այտապիրեան եւ ընտանիքը, իրենց չատ սիրելի ազգակիցին՝ Արշալոյս Հայթայեանի (ծնեալ Պօղոսեան) վաղաժամ մահուան յիշատակին նուիրած են 500 Ֆ. տեղւոյն եկեղեցիին Շինութեան Յանձնախումբին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը խօսի՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
Նիւթ՝ «Զօրավար ԱՆԴՐԱՆԻԿ»
Շաբաթ, Փետրուար 27, ժամը 20.45-ին
Շաւիլի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ,
3, Ռիւ տէ Թրուա - Շանթիէ
Մուտքը ազատ է:

LES JEUNES DE L'UGAB
Vous Invitent à Leur

Soirée d'Ouverture

Samedi 27 Février, à partir de 21h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles - 75017 Paris*
Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26
ATTRACTION — SURPRISE
Tenue correcte exigée
Participation aux frais: 50 F.
Demi tarif aux étudiants, sur présentaition de leur carte.

Ծախու Գիրքեր

Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակի արժանացած հետեւեալ գիրքերը կը գտնուին դասակազմի տրամադրութեան տակ եւ ծախու են. -

1.- Քրիստոս Ինճիլնակալ կամ Առիւծարբայն Հայոց Տրդատէս հեղինակ Քարլ Պրէֆէն, թարգ. Երուանդ Տէր Անդրէասեան (Եւան) գին 40 Ֆ.:

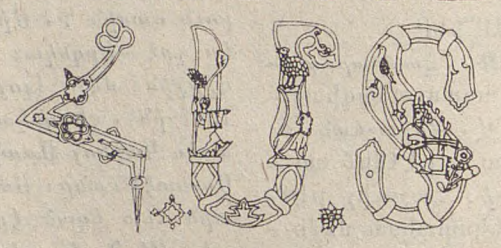
2. - Նիհոլա Եորկայիճ հետ (լաթա - կազմ):

Հեղինակ Ճ. Ճ. Սիրունի գին՝ 40 Ֆ.:

3. - Պատմութիւն հայ գրականութեան սկիզբէն մինչեւ ԺԹ. դար, ԺԹ. դարէն մինչեւ մեր օրերը Ա. եւ Բ հատորներ, հեղինակ՝ Ցովհ. Գազանճեան, գին 20 ֆրանք:

4. - Ալեծուփ ջուրեր հեղինակ՝ Կարօ Մեհեան գին 20 Ֆ.:

Դիմել՝ Տիկին Զաւրճեանի, հեռաձայնել՝ 770. 56. 31

et
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
présentent
DIMANCHE 28 FEVRIER à 14 h. 30 précises
THEATRE FONTAINE
10, rue Fontaine Paris 9ème

" Namouss "

de CHIRVANZADÉ
mise en scène de VAHE ZEKIAN

Les billets sont en vente :
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS 17, rue Bleue, 75009 Paris
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, 75009 Paris
CHIRAK 26, rue de Trévise, 75009 Paris
SERAF 31, rue de Cléry, 75002 Paris
STÉ. F. 4 69, rue d'Aboukir, 75002 Paris (1er étage)

Communiqué

Le Comité pour la diffusion de «Un Poignard dans ce jardin» remercie tous ceux qui par leur soutien, ont contribué à son initiative.

Nous sommes heureux d'annoncer que très prochainement ce livre sera diffusé tant en Allemagne qu'en Italie.

En outre «Les Presses de la Cité» envisage de mettre en vente, sous peu, une nouvelle édition de ce roman. Des pourparlers sont en cours pour son éventuelle diffusion dans les pays anglo - saxons, et de l'Amérique Latine, cette dernière en langue espagnole. Nous vous tiendrons informés dès l'aboutissement de ces divers projets.

Grâce au talent de Vahé Katcha, ainsi que grâce à votre action, notre but d'une large diffusion a été partiellement atteint.

Nous vous remercions vivement, nous publions aujourd'hui la dernière liste des souscripteurs et déclarons comme il était prévu que notre Comité met ainsi fin à son activité promotionnelle et inutile d'ajouter à caractère non-lucratif.

ARLEN PAPAZIAN
ROGER TCHERPACHIAN
MIKAEL KOTCHARIAN

×

Albert Boghossian	500 F.
Bedros Kenderian	200 F.

Nazareth Bedikian, Kourken Gordzunian, Edouard Sarafian, T. Khavessian, R. Aghamian 100 F. chaque.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Semaine Culturelle Arménienne

L'ASSOCIATION DES ARMENIENS de MARTIGUES - L'ETANG de BERRE vous invite aux manifestations culturelles qu'elle organise

du 28 FEVRIER au 5 MARS

— Dimanche, 28 Février, à 17 h.
Salle Saint - Exupery à Marignane
MUSIQUE ET DANSES D'ARMENIE
avec les Groupes ARAX et SASSOUN de la J.A.F., en collaboration avec l'OFFICE CULTUREL et d'ANIMATION de MARIGNANE
(*Entrées:* 30 *F. et* 20 *F.*)

— Du 2 au 6 Mars:
Exposition à la Bibliothèque « LOUIS ARAGON »
Quai des Anglais à Martigues
Sur le Thème:
UNE CULTURE D'HIER POUR UNE ARMENIE DE DEMAIN
en collaboration avec l'Office Municipal des Affaires Sociales et la Bibliothèque Municipale de Martigues

— Vendredi 5 Mars, à 21 h.:
à la Salle Jean Renoir, Quartier Paradis Saint - Roch, Martigues - Nord, projection de chef - d'œuvre d'ELIA KAZAN
AMERICA, AMERICA
film long-métrage en V.O. sous - titrés
(*Entrées* 12 *F. et* 14 *F.*)
en collaboration avec l'Office Municipal Socio - Culturel de Martigues.
Pour tous renseignements, téléphoner aux 80. 80. 62 — 80. 27. 97

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
25
JEUDI
25 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.113 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.113

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԾՕՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ· 17 – 18)

ԴԱՄԱՍԿՈՍի իշխանութիւնները պաշտօնապէս ընդունած են թէ Համայլի բախումները չատ ծանր բնոյթ ունէին: Զայնափիւռը սփռած է Պաղտատ կուսակցութեան տեղական մասնաճիւղին մէկ զեկուցումը, ուրկէ կը պարզուի թէ զոհերու թիւն ալ մեծ եղած է: Ըստ այս աղբիւրին, փետր· 3-ին, ժամը 1-ին, Համա արձնցած է հրացանաձգութեան ձայնէն, մահմետական եղբայրները կը կրակէին մզկիթներուն, տուներուն եւ անցորդներուն վրայ: Ով որ կը մերժէր դուռը բանալ իրենց ապաստան տալու համար, կը սպաննուէր տեղւոյն վրայ:

ԻՐԱՆի մէջ, ըստ էմնըսթի ինթերնէշընըլի յեղափոխութենէն ի վեր, (1979 փետր·) 4000 հոգի գնդակահարուած է: Կազմակերպութիւնը կը յայտնէ նաեւ թէ երկու հարիւր տեղեկագիր ստացած է չարչարանքի կիրարկման մասին, բազմաթիւ բանտարկեալներ, չարչարանքէն մեռած, կախաղան կը բարձրացուէին որպէսզի կարծել տրուի թէ «օրինաւորապէս» կը մեռնին: Էվինի բանտը, օրինակ, երկաթէ սենեակ կոչուած խցիկներ կան, ուր բանտարկեալները անկողնին կը կապեն եւ յեղափոխութեան պահապանները, անոնց կռնակն ու ներքաններէն կ'այրեն տաքցուած երկաթի ձողով մը:

Ջիլիի Ֆրանսայի դեսպանը փարիզ կանչուեցաւ, խորհրդակցութեան, ինչպէս կ'ըսուի դիւանագիտական լեզուով, հակահամայնավար իր յայտարարութիւններուն որպէս հետեւանք: Լէոն Պուվիէ, դեսպանը, Ջիլիի Քոզաս չաթաթաթերթին յայտարարած էր թէ իր համոզումով լատին Ամերիկայի ամէնէն քիչ ազատ երկիրը՝ Քուպան է...: Իւմանիթէ չատ բորբոքած էր բայց միայն գործին չեկող հաւաստիները հրատարակած էր, չակնարկելով դեսպանին այն յայտարարու-թեանց, ուր ան կ'ըսէր թէ դժուար է Լուսաստանը մեղադրել միլիամաութեան համար Լեհաստան եւ թէ չէր կրնար ըսել թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, ընտրութեան մը պարագային, ո՞ր երկիրը կ'ընտրէր՝ Ֆրանսա թէ Սորհ· Միութիւն: Խորհրդարանական խումբն ալ կուսակցութեան, նամակով մը բողոքած էր Արտաքին Նախարարին:

Խճճվիս անցագրի դիմում ըրած է լեհաստանեան, որպէսզի կարենայ Միացեալ-Նահանգներ երթալ, ուր դասախօսութեանց շարք մը կ'ուզէ տալ Ուինսթըն Սալէմի Լէյք համալսարանը:

ԱՐԻՄՏԵԱՆ ՊԻՑՐՈՒԹի մէջ երկու կառքի պայթումէն 13 հոգի մեռած է եւ շրջանին բազմատեսակ քաղաքացիներու պարպած կրակը ալ աւելի սաստկացուցած է շփոթութիւնը եւ խուճապ ստեղծած: Հոս ու հոն հրդեհներ ծագած են եւ ապակիները չարդուփշուր եղած:

ՇԱՒԻՒ ԱԶՆԱՒՈՒՐ, փետր· 9 թուակիր հրովարտակով մը հրատարակուած պաշտօնաթերթին մէջ, արտօնութիւն ըստացաւ պաշտօնապէս Ազնաւուր կոչուելու, փոխանակ Ազնաւուրեանի, ինչ որ չատ բան չի փոխեր - բացի թուղթերուն վրայ - քանի տարիներէ ի վեր այդպէս ծանօթ է:

ՊՐԻՍԼԻ հաւաքուած տասը արտաքին նախարարները որոշեցին - սկզբունքով - յիսուն առ հարիւր համեմատութեամբ զեղչել լիւքս ապրանքներու ներածումը Սորհ· Միութենէն, Լեհաստանի կացութեան պատճառով: Ապրանքներու տեսակը չէ ճշդուած բայց կը կարծուի որ առուելաբար ձկնկիթի, վոտկայի, զորգի եւ ադամանդի կը վերաբերի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԸ փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ, Զորեքշաբթի օր, 0-ի դէմ 2 կէտով Իտալիոյ դէմ, ինչ որ չէր պատահած 62 տարիէ ի վեր: Ցիսուն հազար հանդիսականներ հաւաքուած էին Փառք տէ Փրէնս, ուր Փլաթինի եւ Պրաւօ նշանակեցին երկու յաղթական կէտերը, վերջ դնելով առաւօտէն իսկ կրկնուող «62 տարի, կը բաւ'է» լոզունգին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ 24 ժամ - ուան գործադուլ որոշած էր Զորեքշաբթի օր, երեք կայաններու վրայ: Սէնտիքա - ները կը բողոքեն որ չեն մասնակցիր ձայն — հեռատեսիլի նոր կառոյցներու պատրաստութեան:

ՌՈՒՍԼ - ԻՒՔԼԱՖ պիտի չազդայ - նացուի, ինչպէս կը նախատեսուէր բայց Ֆրանսական Պետութիւնը հետզհետէ պիտի աւելցնէ իր մասնակցութեան բաժինը մինչեւ կէս առ կէսի հասնիլը: Զորեքշաբթի, կը կարծուէր թէ այս կարգադրութիւնը պաշտօնապէս կը յայտարարուէր Միթերան - Շմիտ հանդիպումէն եւք: Մամուլը կը բացատրէր անցած - դարձածը: Պետութիւնը, որ արդէն ազդայնացումներու խաղով դրամալուխին 22%-ը ունի, պիտի դնէ փոքր բաժնէտէրու թուղթերը, առաջին շրջանի մը 34%-ի հասնելու համար: Ներկայիս դէ - ղադրծական առաջին խումբին բաժնե - թուղթերուն կէսէն աւելին զերմանական Հէօքստին կը պատկանի: Ֆիկառօ կը յայտնէր Զորեքշաբթի օր թէ Նախագա - հը՝ Տոքթ· Խոհար Սադըզ միջին ճամբայ մը կը նախատեսէր, Ցունուարի կէսերուն, կառավարութեան եւ զերմանա - կան ընկերութեան միջև, բայց յետագային Հէօքստի ընդհ· տնօրէնը աւելի հեռու ալ գացած է ընդունելով որ Ֆրանսական Պետութիւնը կէսին տիրանայ բայց ոչ մէկ զիջում կ'ընէ հակակշռին վրայ, զոր կը պահէ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ, խորհրդային զօրավար մը սպաննուած է դիմադրութեան կողմէ, Ցունուարի ընթացքին:

ՆԻԻ - ԵՈՐՔ ԹԱՑՄԶ-ի խմբագրութիւնը ընդունած է որ «երեւակայական» թղթակցութիւն մը հրատարակած է, Դեկտեմբերին, Քամպոճի մասին: Լրագրողը՝ Ճոնս, ի մէջ այլոց յայտնած էր թէ Փոլ Փոթի հետքը գտած էր...: Խարդախութիւնը մէջտեղ եկած էր չնորհիւ ուրիշ լրագրողի մը, որ նկատած էր թէ թղթակցութեան մէկ հատուածը բառացի գողութիւն մըն է Անարէ Մալրոյի Լա վուա ոօյալ դիրքէն: Խմբագրապետը «ցաւ» յայտնած է: Բայց այս միջադէպը առիթ է որ յիշուի թէ, անցեալ տարի ալ, Ուաշինկթըն Փոսթ-ի մէկ լրագրողուհին Փուլիցէր մրցանակին արժանացած էր, խելապատակէն հանած թղթակցութեան մը համար, թմրեցուցիչ զորձածող ութ տարեկան աղջնակի մը մասին: Նման պարագաներ կը վնասեն, անշուշտ ամերիկեան մամուլին վարկին:

ՎԱԼԵՋԱՆ այլեւս բացէ ի բաց «ծայրայեղ» մը կ'որակուի թէ զբաւոր մամուլին մէջ եւ թէ մամուլի պաշտօնական զործակալութեան կողմէ: Ցարդ Սոլիտարնոսթէյի հիմնադիրը կը խնայուէր:

ՄԱՐՍԷՑԼի ոստիկանութիւնը երեք հոգի ձերբակալած է Զորեքշաբթի առտու, որոնք մասնակցած պէտք է ըլլան զատաւոր Միշէլի սպանութեան, աշնան: Ամբոխի մէկ մասը կրնայ բուն մարդասպանն իսկ ըլլալ: Հաստատուած է թէ ոչ մէկ կապ ունին Սիկիլիոյ մաֆիային կամ տեղւոյն քրիւանցիներուն հետ:

«ԵԱՆՔԸ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգարա լոյս տեսնող «*Եանքը*» ֆաղաֆական շաբաթաթերթը, որ ազդեցիկ հրատարակութիւն մըն է, երբեմ շաբաթէ կ'արծարծէ հայկ· հարցը: Փետր· 10-ի մեր թիւով, տուած էինք, հոն լոյս տեսած ուշագրաւ յօդուած մը: Իր վերջին թիւին մէջ, հրատարակած է ֆանի մը հարցազրոյցներ թուրք մտաւորականներու հետ, թիւին կողմն իսկ նուիրելով հայկ· հարցին: Ցաջորդաբար կուտանք այդ տեսակցութիւնները, առաջինը՝ Պոլսոյ համալսարանի գրական ճիւղի դասախօս՝ Փրոֆ· Նէժատ Կէօչիւնճիի հետ:

×

ՓՐՈՖ· ՆԷԺԱՏ ԿԷՕՑԻՒՆՃԻ
ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸՆ

ԵԱՆՔԸ· - Հայկական ցեղասպանութեան պատմութիւնը ո՞ւրկէ սկիզբ կ'առնէ: Այդ դէպքը մի՞ակ է, թէ ոչ նախընթացներ ունեցած է:

ԿԷՕՑԻՒՆՃ· - 1880-ական թուականներուն Անատոլուի կարգ մը վայրերուն մէջ սկսան հայկական ապստամբութիւնները զսպելու: Ի· Սահմանադրութեան սկզբնական օրերուն Ատանայի եւ շրջակայքի Հայերուն կարգ մը խլրտումները սանձելու համար ձեռք առնուած միջոցները եւ վերջապէս 1915-ին Անատոլուի, մասնաւորաբար Արեւելեան շրջաններու հայ բնակչութեան դէպի Միջագետք՝ ներկայ Սուրիոյ եւ Իրաքի շրջակայքը տեղափոխելու գործողութիւնները արեւմտեան մամուլի եւ կարգ մը դիրքերու մէջ կը ներկայացուին իբրեւ հայկական ցեղասպանութիւն:

Ե· - Հայկական աղբիւրները ի՞նչպէս կ'ուտան այս նիւթը, իսկ թուրք շրջանակները ի՞նչ ձեւով կը ներկայացնեն այդ դէպքերը:

Կ·— 1894ի Օգոստոսին Սասունի, 1895ի Հոկտեմբերին Զէյթունի եւ 1909-ին ալ Ատանայի մէջ սկսած հայկական ապստամբութիւններու հետեւանքով երբ շրջակայ քաղաքներու իսլամ ժողովուրդը սպաննուեցաւ եւ ասոր վրիժառնութեան ենթարկուեցան թուրքերը, հայկական շրջանակները եւ անոնց համակիր Արեւմտեան մամուլը այս վերջին դէպքերը ցոյց տուին իբրեւ միակողմանի սպանդ:

Մինչդեռ, հակառակ որ թրքական աղբիւրները այս դէպքերը իրենց իսկական պատճառաբանութիւններով մէջտեղ դրած են, կրկին արեւմտեան մամուլը եւ հանրային կարծիքը նկատի առնելով միայն հայկական աղբիւրները, դէպքերը կը ներկայացնեն իբրեւ հայկական ջարդ:

Նոյնպէս, երբ 1915-ին արեւմտեան Անատոլուի Հայերը կ'օժանդակէին ռուսական ներխուժումին, Միջագետքի Հայերն ալ կը ջանային միւս կողմէ փակել թրքական բանակներու հասած օգնութեան ճամբաները, Ներքին Նախարար Թալէաթ Փաշայի 1915, Մայիս 13 թուակիր մէկ հրամանագրով, Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի նահանգներու եւ Ատանա - Փօզան շրջանի Հայերը տեղահանութեան ենթարկուեցան: Թալէաթ Փաշա իր հրահանգներուն մէջ միշտ կը յայտնէր, թէ ճամբու ընթացքին անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք պէտք է առնուին Հայոց կեանքի եւ ինչքի ապահովութեան համար, ինչպէս նաեւ անոնց անունէն, ջուրի եւ հանգստանալու վայրեր հայթայթելու ուղղութեամբ: Հակառակ ասոր, սակայն, պատերազմական պայմաններու պարտաւորութիւնները, անկազմակերպութիւնը եւ կարգ մը ապօրինութիւններ պատճառ եղան որ փոխադրուողներէն ո-

ՎԱՀԱԳՆ ՍՏԱՄԲՈԼՑեԱՆի ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի Զայքովսքի Երաժշտանոցի մեծ սրահին մէջ նուագահանդէս մը տրուած է երդիչոնահար Վահագն Ստամբոլցեանի, մեկնաբանելով Պախի գործերը, ինչպէս նաեւ հայկական մեղեդիներ:

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆի ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ Լ.ԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Լենինկրատի Ազգագրութեան թանգարանին մէջ բացուած մանկական նկարներու ցուցահանդէսին ներկայացուած են Հայաստանի երախաներու գործերը: Ցուցադրուած աշխատանքները՝ խեցեղէն, նուրբ դործեր, դիմակներ, նկարներ, տարուած են Երեւանի Մանկական Պատկերասրահի Փոնտերէն: Միայն ամէնօյին դըպրոցական արձակուրդի օրերուն թանգարան այցելած են տասը հազար հոգի:

մանք մեռնին ճամբու ընթացքին:

Ե· - Այս դէպքերուն հետ կապ ունեցող վաւերաթուղթերը ո՞ւր կը գտնուին եւ հրատարակուած իրատես գործեր գոյութիւն ունի՞ն այդ մասին:

Կ· — Այս դէպքերու առընչութեամբ հրատարակուած կամ անտիպ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր կան: Հրատարակուածներուն մէջ մեծ է թիւը անոնց, որոնք Հայոց համակիր կրօնական շրջանակներ - րու կողմէ դրի առնուած ըլլալուն, կը պարունակեն բազմաթիւ խեղաթիւրումներ: Առանք ընդհանրապէս միակողմանի դաղափարներ կը յայտնեն, եւ Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ են միշտ:

Թրքական արխիւներու մէջ ալ անշուշտ այս նիւթին շուրջ փաստաթուղթեր գոյութիւն ունին: Առանց երկու հասը, բռնադաղթի, այսինքն տեղահանութեան մասին Թալէաթ Փաշայի հրահանգներն են:

Նկատելով որ 1914-էն վերջի շրջաններու Թրքական պաշտօնական արխիւները դաղտնի կը պահուին եւ անոնց վրայ օտարներու աշխատիլն ալ երկար ձեւակերպութիւններու կը կարօտի, կարելի չէ եղած ցարդ օգտուիլ անոնցմէ: Այս իսկ պատճառաւ, երբ արեւմտեան լեզուներու ծանօթ մտաւորական Թուրքեր ալ, այդ նիւթը արեւմտեան աղբիւրներէն միայն ճանչնալու առիթ կ'ունենան եւ 1915-ի եղելութիւնները կը տեսնեն միակողմանի ակնոցով մը դիտել, դէպքերը իրապէս Հայկական ցեղասպանութիւն մը կը նկատեն:

(Փրոֆ· Կէօչիւնճ այս առթիւ տեղա-հանութիւններ արդարացնող օրինակներ կը մէջբերէ Տոքթ· Եռհաննէս Լէփսիուսի գրքէն ու Պոլիսի 1915-ի գերմանաւազդեսպան Վանկենհայմի տեղեկագրէն եւ ուրիշներու վկայութիւններէն):

Ե· - Թուրքիա հարցը միջազգային հանրային կարծիքին ներկայացնելու համար ինչե՞ր կատարած է եւ դեռ ինչե՞ր կրնայ ընել:

Կ· — Թուրքիա ցարդ այս մասին չատ բան չէ կատարած:

Թուրք մտաւորական դասն անգամ ծանօթ չէ հարցին:

Արտասահմանի մէջ Թրքանպաստ կարգ մը հրատարակութիւններ տեսնուած են, որոնց թիւը կարելի չէ արհամարհել: Բայց պէտք է ընդունիլ որ Արեւմուտքի մէջ հակաթուրք հրատարակութիւններ ու յօդուածները չատ աւելի հետաքրքրութիւն կը ստեղծեն, մինչ Թուրքերը պաշտպանող գրութիւնները մեծ արձագանգ չեն գտներ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՅԻՆ ՀԱՎԱՔԱԳՈՒՅՆԵՐԻ

ՆԱՀԱՏՈՑ

ԳԱՐՆԱՆ ԲԵՐՆ

8·

Ինչ դէպք մեզի համար, սակայն ինչ հետաքրքրական եղաւ ան նիւթերուն մէջ, որ հետաքրքրական ոսկեհատիկներ կը գտնէր մեր ընթերցողը, որ անոնցմէ ոչինչ կրնայ վերածուիլ։

Ցաւ, չէ՞, չէ՞։

9·

Հետեւեալ օրն արդէն նորէն նիւթ էր մեզի համար։

Նոյնպէս մեր ընթերցողները, որոնց մէջ կան գրագէտներ, լրագրողներ, նոյնպէս մեր խմբագրական ընկերները, որոնք մեզի կ՚օգնեն մեր աշխատանքին մէջ, ինչպէս նաեւ ուրիշ ընթերցողներ, որոնք մեզ կը նամակագրեն, ամէնքն ալ կը հաստատեն, որ ամէն օր նոր նիւթեր կը գտնենք։

Ամէն օր նոր նիւթեր կը գտնենք, որոնք կը ներկայացնեն մեր ժողովուրդին կեանքին ամէնէն հետաքրքրական կողմերը

ՆԵՐՍԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

ՀՌՈՄ. – Փետրուար 10-ին, Զորեքշաբթի օրուան ընդհանուր ունկնդրութենէն ետք, Հիւսիսային Ամերիկայի նորընտիր առաջնորդը՝ Ներսէս Մկրտչեան Սեթեան, տեսակցութիւն մը ունեցած է Ցովհաննէս Պօղոս Բ.ի հետ:

Նորընտիր եպիսկոպոսը, հակիրճ տեղեկութիւն մը տուած է իրեն յանձնուած առաքելութեան մասին եւ հայցած է առաքելական մանուկը օրհնութիւն մը իրեն յանձնուած ժողովուրդին համար:

Ցովհաննէս Պօղոս Բ. քալաւերած է Սեթեան եպիսկոպոսը եւ խոստացած է աղօթել, որպէսզի անոր առաքելութիւնը ըլլայ պտղաբեր:

Վերոյիշեալ ունկնդրութեան ներկայ էր նաեւ Պոլսոյ հայ կաթողիկէ Առաջնորդը՝ Ցովհաննէս Սրբ. Զոլաքեան, որ իր կարգին կրցած է տեղեկութիւններ տալ Պոլսոյ Հայ կաթողիկէ հասարակութեան մասին:

Ներսէս եպիսկոպոս Սեթեան, տեսակցութիւն մը եւս ունեցած է Գարոլ Վոյտիվլա Արքեպիսկոպոսին յաջորդը, եւ ներկայ Գրագովի Սրբ.ը՝ Ֆրանչիսկոս կարդինալ Մախարսկիին հետ:

Վերոյիշեալ լեհ Սրբ.ը, որ թիւ երկու հոգեւորականն է ամբողջ Լեհաստանի, չէ մոռցած յիշեցնելու, որ ներկայիս, եօթը դար ետք, դեռ կը գտնուի Հայ Կաթողիկէ համայնք մը Լեհաստանի մէջ, մասնաւորաբար Գրագով: Թէպէտ՝ երկրորդ աշխարհամարտէն ետք՝ Լվով քաղաքը զրաւուեցաւ Խորհ. Միութեան կողմէ, փակուեցաւ սոյն քաղաքին Աթոռանիստ Եկեղեցին, «որ կառուցուած էր 1370 թուականներուն», եւ ընկնուեցաւ հայ կաթողիկէ համայնքը»: «Այսուհանդերձ», ըսած է լեհ կարդինալը, մնացորդները (հայ կաթողիկէները) դեռ կապուած են իրենց հայրենի եկեղեցական աւանդութեանց, ու մենք, մեր կարելին կ'ընենք անոնց օգտակար ըլլալու համար: Մենք յատուկէն սէր եւ հիացում ունինք հայկական փոքրիկ այս զաղութին հանդէպ:

Եւ երբ Սեթեան եպիսկ.ը մատնանշած է լեհ ժողովուրդին, թէ անցեալին եւ թէ մանաւանդ ներկայիս, ցոյց տուած քրիստոնէական վկայութիւնը եւ անոր կենսունակութիւնը՝ հակառակ ամէն տեսակ դժուարութեանց, կարդինալ Մախարկի պատասխանած է՝ թէ նոյն վկայութիւնը ցոյց տուած է հայ ժողովուրդը իր պատմութեան մէջ, հակառակ քաղաքակիրթ կոչուած Եւրոպական ազգերու անարդարանալի լռութեան եւ անտարբերութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՓՈՒԹՊՈԼ
«ԱՐԱՐԱՏ»
Մարզական Վայելքներու Խոստումով

Անցեալ տարի Երեւանի «Արարատ»ը բաւական դժուար եւ անճկութեան պահեր ապրեցաւ Խորհրդային Ախոյենութեան մրցաշարքին եւ վերջին շրջանին օրհասական պայքարի մտած էր Ա. դասակարգէն դուրս չմնալու համար: «Ցառաջ»ի սիւնակները արձագանգած էին այն բոլոր դժուարութիւններուն եւ հարցերուն որոնք «Արարատ»ը մատնած էին նման կացութեան: Հայաստանի մամուլն ալ, յաճախակի էջերով, մատնանշած էր խումբի խաղարկութեան թերութիւնները, ռազմավարութեան անները – դաշնակութիւնը, լարուածութեան պակասը, զրոհներու աննպատակ ու անկազմակերպ եղանակը, թէքնիքի տկարութիւնը եւ այլն: Ընթերցողները կը յիշեն վստահաբար թէ «Արարատ» անցեալ մրցաշարքի վերջին քանի մը խաղերուն միայն կրցաւ փրկել իր պատիւը եւ իր երկրպագուներուն յոյս ներշնչել յառաջիկային աւելի փայլուն գտնալու եւ գոյութիւն ունեցող թերութիւնները չէզոքացնելով առաջնակարգ դիրքերու հասնելու եւ, ինչո՞ւ չէ, վերադառնելու խումբին երբեմնի փայլը:

Ինչպէս ծանօթ է, նոր շրջանին համար «Արարատ»ի գլխաւոր մարզիչ նշանակուեցաւ Արկադի Անդրէասեան (տես «Ցառաջ» Դեկտ. 29, 1981), որ խումբին լաւագոյն խաղացողներէն էր այն շրջանին երբ «Արարատ» Խորհ. Միութեան բաժակակիր (1973 եւ 1975) եւ ախոյեան դարձած էր (1973): Մարզելու մէջ Անդրէասեան երեք տարուան փորձառութիւն ունի, ինչ որ մեծ յոյսեր կը ներշնչէ «Արարատ»ի ապագայի նկատմամբ: Ան երեք տարի մարզելով Բ. դասակարգէն հանդէս եկող Աբովեանի «Կոտայք»ը, խումբը հասցուցած է նախանձելի վիճակի մը, գայն առաջնորդելով յաղթանակէ յաղթանակ: Անդրէասեան կողմնակից է յարձակողական ֆութպոլի, որ հիմնուած ըլլայ բոլոր խաղացողներու վարպետ գործողութիւններու վրայ: Մարզասէր – ներ մեծ յոյսեր կը կապեն Արկադի Անդրէասեանի, որ կարենայ «Արարատ»ը հասցնել 70-ական թուականներու բարձրութեան:

«Արարատ»ի ներկայ կացութեան մասին զաղափար մը ունենալու նպատակով՝ Խորհ. Միութեան բաժակի (Փետր. 20) եւ ախոյենութեան (Մարտ 26) մրցաշարքերէն առաջ, «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի թղթակիցը մեկնած է Գագրա (Աբխազիա), ուր տեղի կ'ունենային «Արարատ»ի մարզումները եւ նախապատրաստութիւնները: Խումբը մարզելու համար ղեկավարները՝ Արկադի Անդրէասեան եւ իր օգնականները՝ Ռոլան Մանուէլեան (Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»էն) եւ Սուրէն Բարսեղեան, մշակած են լայն ու ծանրաբեռն յատուկ մը, «որպէսզի յառաջիկայ մրցաշարքերէն առաջ խումբը գտնայ մարտունակ ու համերաշխ, կարենայ երբեմնի «Արարատ»ի նման յարձակիլ ու ... կոլ նշանակել, պաշտպանուիլ խելացի ու նպատակասլաց» դիտել տուած է դլխաւոր մարզիչը:

Արկադի Անդրէասեան կարդ մը փոփոխութիւններ մտցուցած է «Արարատ»ի կազմին մէջ: Այսպէս, անոնք՝ որոնք խիստ մարզումներու ժամանակ տոկուն նուիրուած չեն ցուցաբերած կամ ատրիները հանդէս գալով փոխարինողներու կազմէն չէին արդարացուցած իրենց վարպետութիւնը, խումբէն դուրս մնացած են, իսկ կարդ մը խաղացողներ, ինչպէս՝ Ռոբերտ Մանուկեան (բերդապահ), Աշոտ Դաւթեան եւ Գրիգոր Հայրապետեան, «Արարատ»ի մարզիչներու երաշխաւորութեամբ փոխադրուած են Բ. դասակարգի խումբերը:

Արկադի Անդրէասեան յայտնած է, որ մարզական թէքնիքի պակասի պատճառով խումբէն հանուած է պաշտպան Արտիւշա Մովսէսեան, իսկ բերդապահ Վլադիմիր Վասիլեւ դարձեալ հրաւիրուած է «Արարատ»: Ապաքինած եւ մարզումներու մասնակցած է նախորդ շրջանի սկիզբին իսկ լրջօրէն վնասուած Ռոմիկ Վարդազարեան: Կազմին մէջ ատնուած են չատ մը նորեկներ, որոնք նոր յոյսեր կը ներշնչեն ընորհիւ իրենց պատրաստութեան եւ մարտունակ խաղարկութեան: Այս մասին կը վկայէ Փետր. 6-ին «Դինեպր»ի հետ «Արարատ»ի ունեցած հանդիպումը, ուր հիներու՝ Սամուէլ Պետրոսեանի, Սաշիկ Քերոբեանի, Աշոտ Խաչատրեանի, Սամուէլ Ղասաբօղլուեանի, Ցովհաննէս Կիրակոսեանի, Ռաֆայէլ եւ Ռոբերտ Գալըստեան եղբայրներու կողքին համակ ու բուռն պայքար մղած են նորեկները՝ Բադրատ Ստեփանեան (բերդապահ), Ռաֆիկ Յակոբեան, Աղաջան Սարդսեան, Պօղոս Գալստեան եւ Սեռմա Բեզլարեան: Ի դէպ խաղը վերջ գտած է հաւասար (1 – 1) արդիւնքով: «Դինեպր»ի ատադ մարզիչը յայտնած է, որ մէկ կամ երկու խաղաշրջան ետք այս խումբը դարձեալ կը յիշեցնէ «Արարատ»ի լաւագոյն տարիները:

«Արարատ»ի ներկայ կազմի միջին տարիքն է 23: Երիտասարդացած խումբին մարզումներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն ընծայուած է դաստիարակչական կողմին՝ համերաշխութիւն, պատասխանատուութիւն, Հայաստանի մարզական պատիւը բարձր պահելու մեծ պատասխանատուութիւն եւ այլն:

Ցուսալի այս երեւոյթներէն ետք մեզի կը մնայ մաղթել «Արարատ»ի նոր յաջողութիւններ եւ վերելք, մեզի պարդեւելու համար 70-ական թուականներու մարզական դեղեցիկ վայելքները:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԱՇԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. – Եթէ կայ կազմակերպութիւն մը, որ տեղական իշխանութեանց մօտ մեծ վարկ ունի, ան ալ Ֆրանսական Բանակի Նախկին Մարտիկներու Միութիւնն է:

Առաջին Համաշխարհային պատերազմի «Հայկական Լեգէոն»ի կամաւորները հիմնեցին «Մարտիկներու Միութիւնը»:

Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմին, դարձեալ դաշնակիցներու կողքին կռուեցան նախ որպէս զինուոր, ապա դրաւման շրջանին որպէս դիմադրական, Ֆրանսացիներուն կողքին:

Հայը միշտ երախտագէտ եղած է, հանդէպ այն երկիրներուն, որոնք զինք գըրկաբաց ընդունած են, իր արիւնը խառնելով դրացիին իր երկրորդ հայրենիքի համար եւ յարգանք պարտադրած է իր շրջապատին:

«Կը խնդրեմ ձեզմէ վայրկեան մը լռութիւն այն Մարտիկներու յիշատակին, ըլլան Հայ կամ Ֆրանսացի, որոնք հերոսաբար կռուելով, ինկան, յանուն ազատութեան»: Այս խօսքերով Ֆրանսա – Հայ նախկին Մայրիկներու Վարչութեան նախագահ Կարպիս Մառանճեան, բացումը կատարեց ճաշին, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Փետր. 14-ին, Էքսօրհին, Փրիմօրէի ճաշարանը:

Ցոտնկայս երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը ներկաներու կողմէ: Սեղանապետ՝ Կրեկուար Աղամեան, ձեռնհասօրէն տարաւ իր պաշտօնը: Եղան մեներգներ եւ արտասանութիւններ, ներկաներուն կողմէ, անգամ մը եւս հաճոյքով լսեցինք Տիկին Շաքէ Մանուկեանի մեներգները, ափսոս որ աւելի յաճախ առիթը չունինք զինք լսելու:

Այս տարի Մարտիկներու Միութեան 36-րդ տարեդարձն է, ան չի գոհանար ճաշով եւ զաշտահանդէսով, այլեւ իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ ըլլայ հայկական, ըլլայ Ֆրանսական ձեռնարկներու, միշտ վեր բռնելով իր դրօշակը, նոյնիսկ օտար հորիզոններու տակ:

Կը մաղթենք որ գալ տարի «Հայ Մշակութային Տան» մէջ տարքուի յաջորդ ճաշը:

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ

Մէկացած տէրվիշներու խումբի մը՝ անդնաց Մէքքէ, ուր քարերը, գերեզմանները, տաճարները երկնքէն ինկած էին: Մէջինէի մէջ տեսաւ Թռչող բանակ մը ապնուական ուղտերու որոնք կը տուրային իրենց եռանդ ձգած փոշի, անապատ ու տուներ ցած, իրար կպած: Երիտասարդ Հանիին այնպէս կը թուէր, որ ուղտերով դէպի երկինք կը տուրան զընդ – հա զրընդ: Նման արշաւի մը մասնակցելով՝ ան կուռի գնաց վահապպիներուն դէմ:

Ահմէտ Հանիին համար չկար լռութիւն եւ ոչ խաղաղութիւն, ոչ իսկ բարեւութիւն առանց արիւնի:

Մէքքէի մէջ էր, որ ան հանդիպեցաւ պարսիկ հոճայի մը, որ խոշոր կանանչ փաթթոցով, հասակը կարճ մէկին էր եւ աւրուած, վաւաշոտ աչքեր ունէր: Ահմէտ Հանի պարսիկներուն չատ էր հանդիպած Պաղտատի մէջ. տեսած էր ջըր – կիրներ, իշապաններ, աղօթքի գորգեր իրենց ուսերուն եւ թեւերուն ձգած, մուենեվիկներ: Ցուլունքներու եւ հողաթափերու փոքրիկ կրպակներուն մէջ տեսած էր ծալապատիկ նստած պարսիկ վաճառականներ՝ Ղուրանին վրայ ծռած ու համբիչներ ձեռքերուն: Ուսումնարանին մէջ տեսած էր ու բարեկամ դարձած նին մէջ տեսած էր ու բարեկամ դարձած պարսիկ աշակերտներուն եւ, սակայն, առաջին անգամն էր, որ կը բարեկամանար պարսիկ հոճայի մը հետ, որ ամբողջ Շահ – Նամէն պիտէր գոց արտասանել:

Հոճա Հիւսէյն կ'արտասանէր ծանր երկաթային ձայնով: Այնպէս կը հնչէր, որ Ահմէտ Հանիին կը թուէր թէ անոր ձայնին ու տողերուն մէջ հզօր բանակներ կը չարժէին, փիղերը հսկայ ամպերու նման երկիր կ'իջնէին ու կը լուսէին փիղերու վրայ կախուած ծանր զանգակներու ղօղանջները: Ու ահա կուռի դաշտին վրայ արշաւ ու բախում՝ կատաղած փիղերու: Կարծես հսկայ բերդեր իրարու կը զարնուէին: Կային նաեւ վազքերը բարակ գլուխներով ու լայն գաւակներով ձիերուն:

Բարակ ու նուրբ մարմնով Ահմէտ Հանին հսկաներու նոր աշխարհին մէջ էր որ կը մտնէր: Եւ այդ բոլորը՝ հոճա Հիւսէյնին ձայնին մէջ: Այնքա՜ն լաւ ան կ'արտասանէր Շահ – Նամէն, որ անոր հետ այծի մազէ չինուած վրանին տակ նստած, անձնատուր կ'ըլլար Շահ – Նամէի աշխարհին: Եւ անոր այնպէս կը թուէր, թէ ուրիշ անգամ տեսած էր Մէքքէն, լսած էր Արաֆաթ լերան քարողը: Այդ բոլորը կարծես կրկնութիւն ըլլար: Կրկնութիւն մըն էր կարծես, երբ մօտի վրանէն բռնուեցաւ կիսամերկ գողմը՝ ածիլուած գլուխով: Կրկնութիւն էին կարծես նաեւ սեւ քարը, զէմզէմի գտնուհան ջուրը, փաչայի մը հանդիսաւոր անցքը ոսկեղէն ծանրութիւնով: Կրկնութիւն էին արագ չարժումները տէրվիշներուն: Կրկնութիւն էին նոյնպէս դիակներու նման գետնին երկարած մարմինները հաշիշամոլներուն ու հրաչքները փաքիրներուն:

– Ահմէտ, օղլում ...

Հոճա Հիւսէյնն էր, որ իր կախարդական ձայնով կը կանչէր Ահմէտ Հանին:

Ահմէտ Հանին պէտք է մեծնար՝ ճանչնալու համար այն հերոսները, որոնք իր մանկութեան օրերուն լսած հէքեաթներուն մէջէն երազի մը պէս եկած ու անցած էին: Աչուղներ ու հէքեաթ պատմողներ կուգային իր հօր գաբպաղը ու քրտերէն կ'երգէին: Կը պատմէին կռիւները, մենամարտը Ռոստոմին: Հանիի երեւակայութեան մէջէն Ռոստոմի ձին կ'անցնէր բուքի մը պէս: Հին օրերու աչուղներու ձայները հետզհետէ չարժում կ'առնէին, իրենց տան բակի աղբիւրի ձայնին պէս. չարժում կ'առնէին իր հայրենի լեռներուն ու իր պապենական կըռիւներուն մէջ: Աչխարհ մըն էր, որ կը մօտենար ու կը հեռանար հոճա Հիւսէյնի արտասանած Շահ – Նամէի տողերուն մէջ, այնքա՜ն իրական՝ որքան իր մանկութիւնը եւ իր հօր փերուզէ խոշոր մատանին: Ահմէտ Հանի Ղուրանով տէր կը դառնար երկնքին, իսկ Շահ – Նամէով ալ տէր կը դառնար աչխարհի մը, որ ինքն էր, Քիւրտիստանը:

(Շար. 510)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, Փետրուար 28, ժամը 11-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ.-

13, Rue de Perche — 75003 Paris

ԱՐԱՄ ԳՆԴՈՒՆԻԻ

յիշատակին, անոր մահուան առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ, Պ. Տաւրոս Գըլն-դունի 1.000 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին, իր հօրը յիշատակին:

ԼԻՈՆ
ԳՕՀԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Շաբաթ, Փետրուար 27, ժամը 17·15–ին, Լիոնի Ս. Ցակոբ Եկեղեցին՝

295, Rue André - Philip

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊՍ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Եպիսկոպոս Ներսիսեան առթիւ:

Արարողութենէն ետք ընդունելութիւն, եկեղեցւոյ կից սրահը՝

40, Rue d'Arménie

Գաղութը կը հրաւիրուի իր խուռներամ մասնակցութիւնը բերել այս հանդիսութեանց:

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ՅԱՋՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄԸ

Ցաջորդ մրցումը՝ Շաբաթ, Փետրուար 27 ժամը 20–ին, Փիւթօյի մարզասրահին մէջ, 18 - 20 ռիւ տէ Փավիյոն:

Նոր Կտակարան

Արեւելահայ աշխարհաբարով
եւ
Մեսրոպեան
մաքուր ուղղագրութեամբ

Էջմիածնի հրատարակութիւն

Գին՝ 30 Ֆ.

Թղթատարի ծախքով՝ 40 Ֆ.

Ստանալու համար դիմել.-

Pasteur Arthur HELVADJIAN
Le Sphinx Bat. A I,
La Maurelle - 13013 MARSEILLE
Tél.: (91) 66. 07. 05

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կը խօսի՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Նիւթ՝ «Զօրավար ԱՆԴՐԱՆԻԿ»

Շաբաթ, Փետրուար 27, ժամը 20·45–ին Շաւիլի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, 3, Ռիւ տէ Թրուա – Շանթիէ

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՃԱՇ

կազմակերպուած
ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻ կողմէ
Մարտ 6, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9–ին
Մխիթեան կեդրոնատեղիին մէջ:
Հայաշունչ ու խանդավառ միջավայր: Երգ ու պար: Ամէն ինչ հայկական:
Կը խնդրուի տեղերը նախապէս ապահովել, դիմելով պատասխանատուներուն եւ քարտուղարութեան:
Հեռաձայն.- 37· 75· 97
ՃԱՇԱԳԻՆ 100 Ֆ.

×

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 7–ին, տեղի կ'ունենայ անդամական ընդհ. ժողով: Կը ներկայացուին բարոյական եւ նիւթական զեկուցումներ, ինչպէս նաեւ ժողովականներուն կը հաղորդուի նոր վարչական կազմի անունները, առ ի հաւանութիւն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
Կը կազմակերպէ՝ ՑՈՒՇԻ ԵՒ ՑԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՑՔ ՄԸ
Ի պատիւ՝ Ֆրանսահայ անուանի արուեստագէտները՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles - 75017 Paris*
Փետրուար 28, կիրակի, ժամը 15·30–ին
Կը նախագահէ՝ ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ Վ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ եւ ՆՇԱՆ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Կ'ունկնդրուին Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ երիզի վրայ առնուած արտասանութիւնները:
Գեղարուեստական բաժինն իրենցմասնակցութիւնը կը բերեն՝
Էֆիգեան - Քարփանքիէ - Խըտրշեան – Լաշասաները – Ջարուհի Ամտունեան
Արաքսի Գմբէթեան - Սարգիս Պօղոսեան - Ս. Սուրէնեան
Կ'երգէ՝ ԳԻՈՐԳ ԵԱՆՊՂԿԵԱՆ
Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ դրուագ մը Տիգրան Կամսարականի «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿ»էն
Դերակատարները.- Զարուհի Ամտունեան, Նուրհան Մարգարեան, Մխրան Ամտունեան
Այս առթիւ, Ալէք Մանուկեան սրահը սիրայօժար տրամադրուած է Ընկերակցութեան: Մուտքը ազատ է:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եաղճեան իրենց քրոջ մահուան տարելիցին առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, նոյնպէս իրենց անմոռանալի եղբայրներուն՝ Պագրեան զերդաստանին յիշատակին 150 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բացուած են 1982-ի արձանագրութիւնները դէպի Իտալիա մեր ճամբորդութեան:

Մասնակցութեան թիւը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի մեր յարգելի հայրենակիցներէն օր առաջ ապահովել իրենց տեղերը:

Աւելի որոշ եւ մանրամասն գաղափար ունենալու համար, դիմել.-
Ց. ՊԱՄՄԱՃԵԱՆԻ
128, *Rue de Flandre - Métro:Crimée*
Tél.:607.01.57 *ou* 985.66.80(*après* 19h.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաչանի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը, երեքշաբթի, Մարտ 2, ժամը 20·30–ին, Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

THEATRE MUNICIPAL
25, avenue Victor-Cresson, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX
VENDREDI 26 FEVRIER à 20 h. 30 précises

Sous la Haute Présidence de
Mgr. SEROPE MANOUKIAN
Délégué Apostolique pour l'Europe Occidentale

CONCERT

"SIPAN - KOMITAS"

Chœur Mixte Arménien de Paris

DIRECTION GARBIS APRIKIAN

SOLISTES
Madame Thérèse DAYERMANJIAN (*Mezzo*)
Messieurs Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (*Ténors*)
Monsieur Gilbert ZIPCI (*Basse*) — Monsieur Mikael KARANFILIAN (*Baryton*)
Piano : Monsieur Armen KIZILIAN Présentatrice : Lise NAZARIAN

CONCERT ORGANISE AU PROFIT DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
6, AVENUE BOURGAIN, 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX

PRIX DES PLACES : 50 F
Auprès des Membres de la Chorale et : 17, rue Bleue, Paris 9, tous les mardis de 20 h. à 22 h.
Eglise Apostolique Arménienne, 6, av. Bourgain, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 644 28 52
TELECONDORCET, 175, av. Jean-Jaurès, Clamart tél. 642 56 17 et 645 34 69
TOPALIAN, 17, rue de la Villageoise, 91430 Igny tél. 941 35 70
BOOSTER, 32, av. de la République, 92130 Issy-les-Moulineaux tél. 642 20 49

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Գրիգոր Եպիսկ. Կապրօյեան, Առաջնորդ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ, կիրակի, Փետրուար 28, առաւօտեան ժամը 10-ին, Ս. Թէոդորոս մատրան մէջ, հետեւեալ՝

CHAPELLE ST. THEODORE
Place St. Paul - Vienne

Կը հրաւիրուին Վիէնի հայ հատուցեալները մասնակցելու վերոյիշեալ արարողութեան եւ մօտէն ծանօթանալու Կապրօյեան եպիսկոպոսին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՆԱՍՓԻԻՌԷՆ

Կիրակի, Փետր. 28, ժամը 8-ին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն՝ Փէթիվիլիէ Պալեան Սուրբը:

51-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Փարիզեան Շրջանի
ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ, ԹԻԻԿՆԵՐՈՒ, ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ և ԴԱՁԼԻԿՆԵՐՈՒ կողմէ
եւ Մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆ – ՏԷՍԻՆ Շրջանին

Կիրակի, Մարտ 7, ժամը 14·30–ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint - Dominique - Paris 7e Métro: Invalides

Համաշխարհային Սկաուտական Շարժման 75-րդ տարեդարձին նուիրուած յայտագիր. մասնակցութեամբ՝ Ֆրանսական եւ եւրոպական Սկաուտական Շարժումներու ներկայացուցիչներուն:

Սկաուտական նուագախումբ, հայկական պարեր, հայերէն զուարճանքներ, սկաուտական բեմական խաղեր եւ ներկայացումներ:

Մուտք 30Ֆ. Երախաներուն մուտքը ձրի է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

SOIRÉE CARNAVAL

SAMEDI, 27 FEVRIER
A partir de 21 H.
Concours de Costumes
Masculin et Féminin
COTILLONS
BUFFET
AMBIANCE
VENEZ NOMBREUX!

LES JEUNES DE L'UGAB
Vous Invitent à Leur

Soirée d'Ouverture

Samedi 27 Février, à partir de 21h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles - 75017 Paris*
Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26
ATTRACTION — SURPRISE
Tenue correcte exigée
Participation aux frais: 50 F.
Demi tarif aux étudiants, sur présentaition de leur carte.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մէրոյեանէ 100 Ֆ., Յովհաննէս Վերտոյեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

les 11 et 12 Mars

Paul Bagdadlian

places très limitées

RESERVEZ VOS TABLES!
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
26
VENDREDI
26 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍԵՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 50 Ֆ.

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.114 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.114

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՂՄՎ

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍՊԷՆ որոշած է ներկայացնել յաջորդ ընտրութիւններուն որպէս նախագահական ընդհանուր խորհրդատու Շամալիէոի ընդդիմադիր՝ Ֆրանսուա Միթերանի ընտրական քարոզչական ասպարէզ մտնել կրկին, թէ՛ իբրեւ՝ փոքր դռնէն:

ՖՐԱՆՍԱԶԻ առաջին «փորձանօթ մա – նուկը» ծնաւ առջի օր Ֆլամառի մէկ հիւանդանոցը: Երեք քիլօ չօրս հարիւր կը – րամ կը կշռէ եւ 51 սանթիմեթր հասակ ունի եւ կը կոչուի Ամանտին: Անգլիացի բժիշկներու մեթոտն է, որ առաջին անգամ կը յաջողի Ֆրանսա: Ամուլ կի – ներու համար է որ այս փորձը եղած է: Ամուսնոյն սերմը եւ կնոջ ձուիկը կը դրուին փորձանօթի մը մէջ, ուր կը կատարի բեղնաւորումը, ապա կրկին կը տեղաւորուի մօրը արգանդը, ուր կը շարունակուի ընթացքը: Մեծ յոյս մըն է, անշուշտ, ամուլ կիներու համար, թէեւ ցարդ արձանագրուած ձախողու – թեանց թիւն ալ փոքր չէ:

ՄԻԹԵՐԱՆ – ՇՄԻՏ համաձայն են դատապարտելու համար Միացեալ – Նահանգներու դրամական քաղաքականութիւնը, որու հետեւանքները ծանր են Եւրոպայի համար: Շահաբաժնի սակէ – րու տեւական բարձրացումը, առաջքն կ'առնէ, անշուշտ դրամահոսութեան Ամերիկայի մէջ, բայց տոլարը կը հասցնէ այնպիսի մրցանիշներու, որ կը խախտուի եմոական եւրոպական քաղաքականութիւնը:

ՍՄԻՓ- (ածումի միջարհեստական նուազադոյն աշխատավարձ) 2,6 առ հարիւր յաւելում կը կրէ Մարտ 1–էն սկսեալ, ինչ որ ամսականը կը հասցնէ 3·227,40 Ֆրանքի չաբաթական 39 ժամ աշխատանքի համար:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԵԿԸՆ ճառ մը խօսած է, առջի օր, եւ յայտնած այս առթիւ թէ տնտեսական հսկայ օժանդակութիւններ պիտի ընէ կեդրոնական Ամերիկայի, առաջքն առնելու համար համայնավարութեան ծաւալման, այդ չրջանին մէջ:

ՍՈՒՐԻՈՅ Պասս կուսակցութեան չորրորդ խորհրդատուր պայմաններու մէջ: Ցունուար 21–ին, կանչուած էր Փարիզի սուրիական դեսպանատունը, անկէ ի վեր հետքը չկայ: Փաստաբան մը բողոք ներկայացուցած է այս առընչութեամբ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

«ԵԱՆԿԸ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգարա լոյս տեսնող «*Եանքը*» թաղաքական շաբաթաթերթը, որ ազդեցիկ հրատարակութիւն մըն է, երեք շաբաթէ կ'արծարծէ հայկ. հարցը: Փետր. 10–ի մեր թիւով, տուած էինք, հոն լոյս տեսած ուշագրաւ յօդուած մը: Իր վերջին թիւին մէջ, հրատարակած է ֆաքի մը հարցազրոյցներ թուրք մտաւորականներ – րու հետ, թիւին կողմն իսկ նուիրելով հայկ. հարցին: Երէկ սկսանք տալ այս տեսակցութիւններուն առաջինը: Ստոր – րեւ երկրորդը՝ Անգարայի համալսարանի քաղաքական գիտղի միջազգային յարաբերութիւններու ամպիոնի դասախօս Փրոֆ. Թիւրքքայա Աթաէօվի հետ, որ միաժամանակ պատասխանատուն է նոր հիմնուած «հայկական հարցի բաժնի» ամպիոնին:

×

Փրոֆ. Թիւրքքայա Աթաէօվ պատասխանելով Եանիքի հարցումներուն, նախ կը յայտնէ, որ ոչ – իսլամ հաւաքակա – նութիւնները, թէեւ իրարմէ քիչ մը տարբեր, բայց այդ ժամանակներուն համեմատած, բաւական ժողովրդավար սահմանադրութիւններ ունեցած են: Այսպէս երբ Օսմանեան Պետութիւնը կը տարածէր իր իշխանութիւնը զանազան չրջաններու վրայ, այդ տեղերու տարբեր կրօնքի հաւատացեալներու մէջ ներդաշնակութիւն մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը կը ծնէր:

Փրոֆ. Աթաէօվ, պատասխանելով նաեւ Օսմանեան չրջանի կարեւոր մէկ երեւոյթին՝ տէվշիրմէ կոչուած կարգադրութեան, կը յայտնէ որ ասիկա, Իսլամները միւս հաւատացեալներուն հետ հաւասարակշռելու ձեւ մը պէտք է նկատել:

Ան կ'աւելցնէ թէ այդ չրջաններուն ոչ Իսլամները սկսած էին կազմակերպուիլ միլլէթ կոչուած հաւաքականութիւններու ձեւով:

ԵԱՆԿԸ. – Միլլէթ բացատրութեամբ, ազգութի՞ւն է որ կ'ուզուի բնորոշել:

ԱԹԱԷՕՎ. – Այսօր ան այդ իմաստը կուտայ թերեւս: Բայց իրականութեան մէջ, արաբերէն միլլա էն կուգայ ան, որ Քուրանի մէջ կրօնքի իմաստով գործածուած է: Օրինակի համար Միլլէթ Իպրահիմ, կը նշանակէ Աբրահամի կրօնքը:

Դասախօսը այս առթիւ կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ Օսմանեան շրջանին հրեայ համայնքի կազմաւորման մասին, յետոյ կ'անցնի Հայերուն եւ իր խօսքերը կը շարունակէ հետեւեալ ձեւով. –

– Հայերն ալ, Օսմանեան չրջանին կազմաւորուելէ վերջ է որ սկսան ճանչցուիլ: Նախապէս քրիստոնեայ աշխարհը չէր ճանչնար պաշտօնապէս հայ եկեղեցին: Ֆաթիհ, Պուրսայէն Պոլիս բերել տուաւ Ցովակիմ անուն հոգեւորականը եւ զայն հռչակեց Պոլսոյ Պատրիարք, Օրթոտոքսներու Պատրիարքին եւ Ռաբունապետին հաւասար իրաւունքներ ճանչնալով անոր:

Այսպէս, Հայերն ալ սկսան կատարեալ ազատութեան մը մէջ իրենց կրօնական հաւատալիքներով չարունակել իրենց հաւաքական ապրումները, ազատօրէն գործածել իրենց լեզուն եւ կապուած մնալ իրենց աւանդութիւններուն: Աւելն նոյնիսկ Պետութիւնը, ուրիշ ազգերու եւ հաւաքականութիւններու ազդեցութենէն աշխատած է պաշտպանել Հայերը: Օրինակի համար, 1702–ին, երբ կաթոլիկները կը ջանային ճնշել Հայերը, Հայոց Ցովակիմ Պատրիարքը վայելած է Օսմանեան կայսրութեան օժանդակութիւնը: Բայց աւելի վերջ այն աջողութիւնն է որ Ֆրանսայի դեսպանը առեւանգել տուած է Պատրիարքը եւ զայն Ֆրանսա աքսորած:

Ե. – Հայոց հետ մեր յարաբերութիւնները միշտ նո՞յն ձեւով ընթացած են:

Ա. – Հիմնականը այդ եղած է, բայց պէտք է ընդունիլ, թէ պատմութեան զանազան չրջանները իրենց յատուկ պայմաններ կ'ունենան: Օրինակի համար, երբ արեւելեան չրջանի կարգ մը հողերը միացան Օսմանեան կայսրութեան եւ այդ հողերու վրայ մեծ թիւով Իսլամներ կ'ապրէին արդէն, ընդհանուր բնակչութեան համեմատութեան եւ կրօնական տարբերութիւններուն մէջ նոր երեւոյթներ ստեղծուեցան: Իսլամները բացարձակ մեծամասնութիւն դարձան եւ սիւնիները դերակշիռ դիրք մը ունեցան:

Իսկ Գարլոֆչայի համաձայնութեան հետեւանքով, երկիրը աւելի եւրոպական ազդեցութեան տակ մտած եղաւ եւ օտար էրիստոնեաները սկսան կամաց կամաց ազդեցութիւն բանեցնել ներքին էրիստոնեայ հաւաքականութիւններու վրայ: Ե – տոյ օտար քրիստոնեաները սկսան նաեւ օգտագործել ներքին քրիստոնեայ տարրերը: Ժամանակով ահա այս արտաքին միջամտութիւններն են որ խանգարեցին ներքին կարգն ու կանոնը: Անշուշտ թէ բոլոր այս զարգացումները, փոխադարձ յարաբերութիւններու նոր ձեւեր տուած են:

Ուստի այդ բոլոր երեւոյթները պէտք է զատ զատ ձեռք առնուի: Բայց ընդհանուր իմաստով, պատմական շատ մեծ սխալ մը գործուած կ'ըլլայ, եթէ Օսմանեան Պետութեան վերագրուի ոչ – իսլամ տարրերու հանդէպ գործադրուած անարդար վարչաձեւ մը ըլլալու պարագան:

Այս բանը ուղղակի կողմնակցութիւն կը նշանակէ եւ անարդարութիւն է Թուրքիոյ հանդէպ:

Այս գաղափարէն կը ծագի նաեւ «Հայկական Հարց»ի իրաւ պատաճառանուն – թիւնները քննելու չկամութիւնը: Մենք հարցը բծախնդրօրէն ձեռք պիտի առնենք, մանրազնին պրպտումներ պիտի կատարենք եւ ճշդրիտ տուեալներով զայն պիտի հանենք համաչխարհային հանրային կարծիքին առջեւ:

(Շար. 2)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

Ա. ԴՄԲԼԹԵԱՆԻ ԵՒ ԴՐ. ՎԱՀԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երկու տարուան տարբերութեամբ, 1969 եւ 1971, Ֆրանսահայ զաղութը կը կորսնցնէր իր երբեմնի թատերական կեանքին երկու զլխաւոր սիւները՝ Ար – տաշէս Գմբլթեան եւ Գրիգոր Վահան: Այդ թուականներէն ի վեր, զրեթէ թափուր է հայ բեմը, մանաւանդ Փարիզի մէջ եւ քիչ կը յիշուին անոնք, որոնք տասնեակ տարիներ, ապերախտ պայմաններու մէջ, ապրեցուցին թատրոնը: Դառն զուգադիպութեամբ մը, իրենց յիշատակին նուիրուած ցերեկոյթին օրն է, որ կը ներկայացուի Նամուսը...:

Գմբլթեան ու Գրիգոր Վահան, երկու դէմքեր, որոնք զիմագիծ տուին Ֆրանսահայ թատրոնին, մէկը՝ զերասանի իր եզակի տաղանդով, միւսը՝ թատերագրի իր անժխտելի չնորհով:

Արտաշէս Գմբլթեան, ներկայութիւն մը ունէր բեմին վրայ, որ ներկայացումի մը սկիզբէն իսկ հանդիսականին ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէր իր վրայ, նոյնիսկ եթէ զլխաւոր դերը չէր կատարեր: Ֆիլերու արուած է արուեստի այն ինքնագիտակցութիւնը, զոր ունէր Գմբլթը: Բազդատականներէ խուսափելով հանդերձ, մեզի միշտ յիշեցուցած է մեծ Ռեմին, որու մարմնաւորած բոլոր տիպարները, դերակատուած կը մնան մոքեռուն մէջ բոլոր անոնց, որոնք բախտն ունեցած են զինքը տեսնելու: Թատրոնի զերասանը, սակայն, ապերախտ ճակատագիր մը ունի, քանի իր խաղարկութիւնը կը վայելեն միայն ժամանակակիցները: Երբ, յապաղումով, Գմբլթը զարձաւ նաեւ չարժանկարի զերասան, չնորհիւ Շառլ Ազնաւուրի, հոն ալ ապացոյցը տուաւ իր տաղանդին, քանի ոչ ոքի մտքէն կ'անցնէր, ի տես իր խաղարկութեան, Հորատի մէջ, թէ առաջին անգամն է, որ Ֆիլմի մը մէջ կ'երեւար: Դերասանը, էր նաեւ բացառիկ արտասանող մը, աշխարհաբար թէ զրաբար, եւ մեր հանդէսներու զեղարուեստական բաժինները մասնաւոր որակ կը ստանային իր մասնակցութեան չնորհիւ: Իր յստակ առոգանութիւնը, հաղորդական չեչտը այլ մանաւանդ՝ խառնուածքը կոչուած էին զինքը զարձնելու այն մեծ արուեստագէտը, որու նմանները, զբաղխախտաբար, բանակ չեն կազմեր: Բեմէն անդին ալ, այդ նոյն ջերմ խառնուածքն էր, որ զինքը այնքան փնտռել կուտար ընկերական կեանքի մէջ:

Արուեստագէտը եղաւ նաեւ, Շատրվի թելադրութեամբ յօդուածագիրը, եւ երկար տարիներ, «Ցառաջ»ի սիւնակներուն մէջ, ան վերապրեցուց հայ բեմի զերասանները «թատերական հին դէմքեր» ընդհանուր զլուխին տակ: Այսօր ինք ալ, ինչպէս իր ընկերը՝ Գր. Վահան, զերձան թատերական հին դէմքեր, բայց իրենց մասին արտայայտուող ձեռնհաս դրիչներ կը պակսին:

Գրիգոր Վահան, ինքն ալ կը խաղար իր կամ այլ հեղինակներու թատերգութեանց մէջ, թէեւ զերասանը չէ որ այնքան տաղանդաւոր էր իր մէջ, որքան՝ թատերագիրը: Վարպետ զրուցագիր, քաջ ծանօթ հայերէնի, սրամիտ, Գր. Վահան պուլվառի հայկ. թատրոն մըն է, որ հրամցուց մեզի, թէեւ՝ առանց մակերեսային ըլլալու, զուարճալի՝ առանց գռեհկութեան: Վերջերս կը յիշէինք զինքը համով - հոտով պատահարի մը առթիւ, որմէ ամէնէն աւելի ինք պիտի ափսոսէր: Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազատ Օր», սովորութիւն ըրած է «Ցառաջ»ի չորրորդ էջի ծանուցումները Ֆրանսահայ գաղութի լուրերու վերածելու, իր առաջին էջին վրայ: Ու քանի մը ամիս առաջ, ապշահար կարդացինք սա լուրը. – «Ալֆորվիլի Աբելեան թատերախումբը ներկայացուցած է Վոլթէռի բախտին անիւը»...: Հանելուկը լուծեցինք, քիչ եաք, կրկին կարդալով «Ցառաջ»ի ազդը, ուր գրուած էր թէ Գրիգոր - Վահանի «Բախտին անիւը» կը ներկայացուի Ալֆորվիլի քաղաքապետարանին սրահը, ռիւ Վոլթէռ...: Ու պահ մը, երեւակայեցինք իր անչափ հրճուանքը եւ մեր ականջին հնչեց իր լեցուն ձայնը՝ «տեսա՞ք, Տիկին Արփիկ, իմ համեստ կատակերգութիւնս Վոլթէռին կը վերագրուի ... ես չատ հպարտ եմ բայց խեղճ Վոլթէռը զերեզմանին մէջ պիտի դառնայ...»:

×

Թատերական երկու դէմքեր, որոնք զրեթէ մոռցուեցան: Օրերը անցան, արագ – արագ, ու Ֆրանսահայ կեանքի ամբողջ չրջան մըն է, որ թաղուեցաւ մեկնողներուն հետ: Վաստակի անոնք որոնք զացին, իրենց հետ տարին անփոխարէն – նելի բան մը, զժուար սահմանելի, բայց որու կարօտը կը մնայ մեր սրտերուն մէջ:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՎԱՂՎԱԺԻՑ ՄԻՀՐԻՄՅԱՆ ԳՐԱԽՈՍԱՆՔԸ ՀԱՅ ԱՍՏՂԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԱԳՐՔԻՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ

Ինչ որ Սոսե մեծն դառնա - ասում էին հայ ազատ ոգու մասին:

11.

Պահանջը ստեղծագործական, ուժ-մեծ մի ձգտում էր, որ ամեն մարդու մեջ կա, միայն նրա մեջ կարթնանար ու կաշխատեր ամբողջ ժողովրդի համար: Ճիշտ այնպես ինչպես ամեն ծաղիկ ունի իր հոտը, ամեն մարդ ունի իր ձայնը:

Մի անգամ Վարդանը հարցրեց Ներսեսին.

– Ասա՛, ինչո՞ւ ես դու ինձ սիրում:

Ներսես Շնորհալին ժպտաց, ուսերը թոթվեց ու պատասխանեց.

– Չգիտեմ, ինչպե՞ս կարող եմ ասել: Ես քեզ սիրում եմ, որովհետև դու ես դու, ես ես եմ, ուրիշ պատճառ չկա:

Վարդանը ծիծաղեց:

– Ես էլ քեզ եմ սիրում, որովհետև դու ես դու, ես ես եմ, ուրիշ պատճառ չկա:

Ներսես Շնորհալին ասաց.

– Ես ուզում եմ, որ դու ինձ ասես, թե ինչո՞ւ ես ինձ սիրում:

Վարդանը պատասխանեց.

– Ես ուզում եմ, որ դու ինձ ասես, թե ինչո՞ւ ես ինձ սիրում

Պաքու հաստատուիլ, փոխանակ զուտ հայկական հողմամասին վրայ հաստատուելու: Հայերը միշտ ունեցած են որակեալ ու լաւագոյն լրագրողներ, սակայն դժբախտաբար, եւ ո՛չ մէկ օրաթերթի եւ կամ քաղաքական հանդէս հրատարակուեցաւ Ալեքսանդրապոլի եւ կամ Երեւանի մէջ: Ընդհակառակն, նման հրատարակութիւններ դրեթէ առանց բացառու – թեան կուգային Թիֆլիսէն»:

Գրիգոր Արծրունին ջերմօրէն կը հաւատար որ հայկական հարցի ամէնէն տարրական լուծումը պիտի ըլլար առաջնորդել կայսերական կառավարութեան, որ թրքահայաստանի նահանգները կդէ արեւելեան Հայաստանի: Ըստ Միքայէլ Վարանդեանի, Արծրունիին եւ իր համախոհներուն դէմ էին Պոլսոյ մէջ կեդրոնացած հայ մտաւորականներէն ոմանք»: Անոնք տարուած էին անգլիական հովանաւորութեան երազներով: Օտեան եւ ուրիշներ, իրենց բոլոր յոյսը կապեր էին մէկ կողմէ Անգլիայի, միւս կողմէ Մխիթարեան Սահմանադրութեան հետ, մինչ անդին, ռուսահայը էր բուն ժողովուրդը որ կը տապկուէր թուրք - քրտական կաթսային մէջ եւ ցնծութեամբ կը դիմաւորէ Լօրիս - Մէլիքովի բանակը...»:

Հայկական Սովետական Համայնապետութիւնը մեծ տեղ յատկացուցած է Արծրունիի ժառանգներուն: Արծրունիները կը սեւին Վանէն: Գրիգոր Արծրունիի մեծ հայրը՝ Գէորգ Արծրունի ծնած է Վան՝ 1777ին ու մեռած է Թիֆլիսի մէջ 1820ին: Վրաստանի մէջ ան ունեցած է չատ բեղուն հանրային գործունէութիւն մը: 1820–ին կայսերական հրովարտակով ստացած է ազնուականի կոչում:

Գրիգորի հայրը՝ Երեմիա Արծրունի, նոյնպէս ծնած է Վան ու իր ընտանիքին հետ անցած է Թիֆլիս: Եղած է պետական գործիչ, աւարտած ըլլալով փեթերսպուրկի ռազմական վարժարանը: Որպէս դնդապետ մասնակցած է ռուս – պարսկական եւ ռուս – թրքական պատերազմներուն եւ 1887-ին ընտրուած է Թիֆլիսի քաղաքապետ: Գրիգոր Արծրունիի եղբայրը՝ Անդրէաս, նոյնպէս ունեցած է բացառիկ դերք ու գործունէութիւն, սակայն զուտ գիտական մարզի մէջ: Իր ատենին կը համարուէր բովանդակ կայսրութեան մէջ ամէնէն հեղինակաւոր երկրաբանը: Ուսանած է փեթերսպուրկի եւ Հայտելպէրկի համալսարաններուն մէջ: եղած է դասախօս՝ Պերլինի համալսարանին մէջ ու ապա՝ Աախէնի Բոլիթէքնիք վարժարանի հանքային գիտութիւններու ամպիոնի վարիչ: Նոյն հաստատութեան չէնքին առջեւ կանգնեցուցած են իր կիսանդրին: Հայկական կեանքի ներս, ուսումնասիրած է Հայաստանի երկրաբանական կառուցուածքը եւ հանքային հարստութիւնները ու իր եղբօր մահէն ետք չուրջ երեք տարի ստանձնած է Մշակ թերթի անուանական հրատարակչի պաշտօնը:

ՅՈՎԻԿ ԷՓԵԱՆ

Պէրլինկըզն Իլլ·

ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՍՆԱՐԻՆ ԱՌՋԵԻ (*)

Ցետագայ տողերը, սիրելի Գմբէթ, ընդունէ իբրեւ ծաղկեփունջ մը, զետեղուած անթառամ յիշատակիդ վրայ, եղբայրական զգացումով ամբողջ կեանք մը քեզի հետ անցուցած մէկ ընկերոջդ կողմէ:

Գմբէթ, դեռ երէկ քեզ հետ էինք: Հակառակ փխրուն առողջութեանդ, գալիք գեղեցիկ օրերու յոյսերով խանդավառուած, հաճելի օր մը անցուցինք, ինչպէս անցուցած ենք քեզի հետ ղրեթէ կէս դարու մեր մտերիմ եւ անկեղծ բարեկամութեան ընթացքին: Երբ կը բաժնուէինք իրարմէ, ըսէր՝ «վաղը առաւօտ կանուխ պիտի ըլլամ գործի: Եկուր սուրճը միասին խմենք»:

Ահա՛ ես յարգած եմ այսօր մեր ժամադրութիւնը: Դուն ալ ներկայ ես, բայց...:

Սառած է ճակատդ ... փա՛ռք են աչքերդ ... փա՛ռք են շրթներդ, որոնցմէ մանկութենէդ ի վեր, հայ գրականութիւնը, մարգարէի հառիկներու նման, յորդած է առատ եւ Մեսրոպեան սուրբ ժառանգը փայլած է իր հարազատ երանգով, իր լոյսով, իր ճառագայթով...

Լո՛ւռ ես այսօր ... լուռ ու անշարժ... Չի տրոփեր սիրտդ ... այն սիրտդ, որ Գիժ Դանիէլի սէրը հեկեկաց ... այն սիրտդ, որ Պեղոյի ընդվզումը պոռթկաց ... այն սիրտդ, որ տաղանդովդ զգեստաւորեցիր պէսպիսուն պատմուճաններով, ահա դադրեցաւ քեզի այնպէս, ինչպէս քու անզուգական եակդ ճկունութեամբ ու նրբութեամբ դաւաճանեց Օթելլոները...:

Այսօր ալ, ինչպէս երէկ, միասին ենք քեզի հետ, Գմբէթ: Բայց չես խօսիր, չես յուզուիր, չես ժպտիր ... Ես կ'ուզէի, որ այսօրն ալ ըլլար այն օրերուն պէս, ուր, ընկերանալով քեզի, կուգայի քեզ հետ չարժանկարի սթիւտիօներ, հեռեւելու համար քու կենդանի խաղարկութեանդ «Հօրաս», «Փա Փեռաիւ», «Գաղտնիք Փարիզի» եւ ուրիշ ժապաւէններու մէջ, ուր մեծ յաջողութեամբ կը խաղայիր պատասխանատու դերերդ:

Այսօր, անարիւղ մէջ, լուռ ու անշարժ, առաջին անգամն է որ չատ դէշ կը խաղաս այս սեւ դերդ: Երբեք, երբեք պիտի չուզէի ականատեսը ըլլալ այս անճարակ խաղարկութեանդ:

Պիտի ուզէի տեսնել քեզ միշտ ուժով ու արի, ինչպէս որ էիր, եւ կը հեղնէիր զրկանք ու գժուարութիւններ, կեանքի դառնութիւններուն պատճառած կնճիռները կը յաղդէիր ծածկել Սկանարել - ներու, Եակօններու, Ռուսաամներու, Իսխելներու, Հօր - Հօրներու, Պաղտասար Աղբարներու, Վանահայրերու կամ իշխաններու դիմակներով, եւ առոնցմով ալ կը հասնէիր դերասանութեան արուեստին բարձրունքները, կարողանալով բեմին վրայ ուրանալ անձդ եւ մտնել հոգիին ու մարթին մէջ քեզի յանձնուած դերին:

Դերասան մը, ըլլալու համար արժանի այս կոչումին, պէտք է գիտնայ մոռնալ իր առօրեայ սեփական երջանկութիւնը կամ դժբախտութիւնը, եւ իր ամենաժբախտ օրը պէտք է կարենայ մտնել Էսպլէպլիճէի մը մարթին մէջ, կամ իր ամէնէն երջանիկ օրը՝ ըլլայ Գիժ Դանիէլ կամ խաչելութեան տարուող Քրիստոս...:

Դուն այսպիսի դերասաններէն էիր, Գմբէթ, մեծ տաղանդներէն, Լուի Ժուվէի մը կողմէ յանձնարարուած դպրոցին կատարեալ մէկ մեկնարկողը:

Դուն համակ ուժ էիր ու եռանդ, համակ կրակ ու ճառագայթ, եւ այժմ այսպէս անշա՛րժ ... այսպէս անխօ՛ս ... այսպէս անկենդա՛ն...

Դուն որ նուիրուեցաւ հայ թատրոնին, դուն որ զայն խոհալ ըրիր քեզի, եւ մեր իրականութեան այս ողորմելի պայմաններուն մէջ, նոյնիսկ առանց վարագոյրի բեմերու վրայ, կոտրած աթոռ մը գահ ըրած քեզի՝ թագաւորեցիր Սփիւռքի հայ թատրոնին, դուն որ պայքարեցար արուեստի զէնքով, ապրեցուցիր հայ լեզուն եւ հայ թատրոնը, եղար երկհազարամեայ հայ թատերարուեստի մեծ հիմնադիրին արժանի չարաւիղը, ինկա՛ծ ես ահա պարտուած մահուան մանգաղէն, որ սկսած է անողոք կերպով հնձել հայ թատրոնի դաշտը:

Տերեւաթա՛փ ... ինկան չատեր քու ընկերներէդ ... հետզհետէ ամայացաւ փարիզահայ թատրոնը ... տերեւաթափը տակաւ մերկացուց ճիւղերը ... վերջինը ինկար, բայց քեզմով փարիզահայ թատրոնի ծառն է որ արմատախիլ կը տապալի...

Քեզի հետ՝ մեր բեմերուն վրայ կը լռեն հայ գրականութեան ամէնէն քաղցր լարերը ... Քեզի հետ՝ մեր բեմերէն կը կորսուի հարազատութիւնը Թումանեանի, Իսահակեանի, Ալիշանի, Վարուժանի, Սիամանթոյի, Ահարոնի, Զարենցի եւ դեռ չատ ազնիւ քնարներու թրթռումները...

Քեզի հետ կը կորսուի փարիզահայ թատրոնի ափ մը մնացորդացս լուսաւո՛ր գահը, հաստատո՛ւն թիկունքը, սիրելի եղբայրը:

ԳՐ. ՎԱՀԱՆ

(*) Գմբէթի մահուան վաղորդայնին, 1969 Փետր· 16-ին, «Ծառայ»ի մէջ լոյս տեսած այս յօդուածը՝ ոգեկոչելու համար միաժամանակ երկու արուեստագէտների:

Անուանի հիւանդանոցներ

ԽՄԲ· - Շաւարշ Միսաքեանի թուղթերուն մէջ գտած էինք, Արտաշէս Գմբէթեանի այս անուանի հիմնադրութիւնը, զոր հրատարակած ենք, առաջին անգամ, իր մահուան վաղորդայնին, 1969 Ապրիլ 17-ին, իր յիշատակին նուիրուած երեկոյթի մը նախօրեակին: Կը վերահրատարակենք, որպէս վերջին նըշխարը՝ իրմէ:

Հայրս՝ Մարտիրոս Գմբէթեան, աշուղական անունով Փէսէնդի (պարսկերէն, կարծեմ հաւնուած կը նշանակէ): Բնիկ Սեբաստացի, ունի հատոր մը, հրատարակուած 1910–ին՝ «Գուսանի տուիլը» ուր կ'երեւան իր աշուղական գործերը:

Եղբայրս՝ Յովհաննէս Գմբէթեան, ծնած Սեբաստիա 1893ին: Կեդրոնականցի: 1912–ին ուսուցիչ էր, 19 տարեկանին, Պոլսոյ Գումգափուի Մայր վարժարանին մէջ ուր ես ալ կ'աշակերտէի: Կեդրոնական աշակերտութեան շրջանին բանաստեղծութեան նախաքայլերը առած է եւ հրատարակած իր առաջին հատորը՝ «Կայծկլտուք»ը:

Ընդհանուր Եղեռնին՝ 1915-ի ձերբակալուած եւ աքսորուած: Նահատակուած է Ոէս – իլ - Այնի մէջ:

Եղբօրս ձերբակալութենէն ետք, հայրս անձամբ ներկայացած է ոստիկանական տնօրէն Պէարիին եւ առաջարկած է խոշոր գումարով մը ազատել իր զաւակը, սակայն իր բոլոր ջանքերը ապարդիւն են մնացած: Ատոր վրայ, հայրս որոշին ցաւէն կաթուածահար եղաւ եւ մեր ընտանիքը մնաց անօգնական:

Այս միջոցին 14 տարեկան պատանի մըն էի, օժտուած քաղցր ձայնով: Մայրս, տունէն կը պատրաստէր թօփիկ եւ ես դիշերները ափսէի մը մէջ դրած զանոնք դարեջրատուները կը շրջէի եւ երգելով կը ծախէի թօփիկները, այդպէսով օրապահիկ մը կարենալ ապահովելու համար մօրս, հօրս, քրոջս եւ ինծի:

Հայրս մեռաւ 1926ին: Մայրս՝ 1917ին: Քոյրս ողջ է եւ այժմ Պոլիս, չորս մանչ զաւակներու տէր, որոնցմէ երկուքը ամուսնացած:

Առաջին արուեստանոցիս եղած է (հրապարակային) Սեբաստիոյ Բրքնիկ դիւղին մէջ ի պատիւ Կովսրնցի Մուրատին տրուած երեկոյթի մը մէջ, որուն կազմակերպիչներն էին Դանիէլ Վարուժան եւ հայրս (1910 կամ 1911 թուականին, լաւ չեմ յիշեր): Այդ երեկոյթին մէջ Դանիէլ Վարուժան մանիյաժով մը արտասանեց Պետրոս Դուրեանի «Տրտունջ»ը: Իսկ ես արտասանեցի Քամառ – Քաթիպայի «Թէ իմ ալեւոր»ը:

Այդ օրուան վարձատրութիւնս եղած է մէկ մէկ համբոյր՝ Մուրատէն եւ Վարուժանէն:

Եւ, դժբախտաբար, հոս կը վերջանայ Գմբէթի հիմնագիր կենսագրականը:

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԲՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ

Ահմէտ Հանի Պաղտատի ուսանող, հոմուտ նաեւ պարսկերէնի, անծանօթ չէր նաեւ Սաատիի, Հաֆըզի, Խայեամի, բայց ամէնէն աւելի ներշնչուած էր Շահ - Նամէէն: Եւ կարծես առաջին անգամն էր, որ չարժում կ'առնէր հէքեաթը քիւրտ սպասուհի Համզային:

– Ահմէտ, օղլում...

Եւ Ահմէտ Հանի հոգա Հիւսէյնի հետ դնաց Պարսկաստան:

×

Ահմէտ Հանին հազիւ 38 տարեկան էր, երբ Հաճի Մուսան զայն տեսաւ առաջին անգամ: Պայտաճեւ մօրուսով, կանացի փափուկ դիմագծով մէկն էր ան: Ցաճախ իրենց պարտէզի քէօշկին վրայ ծալապատիկ նստած՝ կը դրէր, մինչ պարտէզին ընտանի զազելը իր դունչը կ'երկարէր գդուանքի մը համար: Պարտէզի այդ լռութեան մէջ, ուր Ահմէտ Հանիին դամիշ դալէմի ձայնը կը լսուէր, տեսնես կ'իյնար ծանր տանձ մը հասունցած ու սաթի պէս դեղին: Այդ պահուն միայն զազելը պարտէզին՝ թեթեւ, զեփիւռի մը պէս թեթեւ ոստում մը կ'ընէր ու կը հեռանար:

Ահմէտ Հանին Քիւրտիստանի՝ իր հայրենի աշխարհին մէջ հաւաքած էր ու դրի առած քրտական դիւցազներգութիւնները: Ցաճախ Հաճի Մուսային մեծ հօր՝ Շէյխ Սայիտի տան մէճլիսներուն մէջ կը սիրէր պատմել, արտասանել զանոնք եւ իր ճայնին մէջ կ'աշխատէր դնել չեշտը պարսիկ հոճա Հիւսէյնին:

Պատանի Մուսան այն օրերուն չատ չէր կրնար ըմբռնել իր ուսուցչին ատելութիւնը Թիւնը Թուրքերուն հանդէպ: Անոր այդ ատելութիւնը կը բաժնէր իր մեծ հայրը՝ Շէյխ Սայիտը:

Ահմէտ Հանիի ազդեցութեան ներքեւ էր, որ պատանի Մուսան իր թուիչքը կ'առնէր: Սրդէն դիտէր արտասանել Ղուրանէն, Շահ – Նամէէն եւ Ահմէտ Հանիի ինքնագիր աշխատանքներէն: Քրտական դիւցազներգութիւններէն գիտէր մանաւանդ դիւցազներգութիւնը, Համզոյի, այդ մեծ աւազակապետին, որ շրջան մը ամբողջ իր իշխանութեան ներքեւ պահած էր: Կողոպտած էր հարուստները, կարաւաններու առջեւ անցած էր: Օգնած էր խեղճին, դժբախտ սիրողին, բոլորին, բոլորին: Այդ քիւրտ աւազակապետը զրկուած հոգիներուն մէջ չինած էր ուժեղ թագաւորութիւն մը:

Ահմէտ Հանիի զրի առած Համզոյ դիւցազներգութեան մէջ կար նաեւ, թէ ինչպէ՞ս գիշեր մը ան կը թակէ գիւղական հայ քահանայի մը դուռը: Քահանան դուրս կ'ելլէ, եւ ի՛նչ տեսնէ, Համզոն իր ահեղարանոց ձիով: Համզոն քսակ մը լեցուն դրամ կը յանձնէ հայ քահանային, որ չինուի գիւղի կիսաքանդ եկեղեցին:

Պատանի Մուսային հերոսն էր Համզոն:

Հաճի Մուսային մեծ հայրը (հայրը հաշիշամոլ մըն էր եւ գիւրաբեկ երազող մը, որ մեռաւ չատ կանուխ տարիքին) ոչ միայն հմուտ չէր Ղուրանին, այլ եւ թերի էր իր օրուայ աղօթքներուն մէջ, որպէս միւսիւլման: Անոր հաւատքին մէջ խառնուած էր Ալին, Զրադաշտը, ղենջակի մէջ փաթթուած Աւետարանը, արեւի եւ գետի հաւատալիքը: Ընդլայնով ուժեղ, կորովի մէկը, ան կը սիրէր մտիկ ընել Ահմէտ Հանիին, աշակերտի մը պէս:

Ահմէտ Հանի երբ կը պատմէր, պատանի Մուսայի մէջ հետաքրքրական պատկերներ կը կազմուէին: Ան պատմած էր Մէջքէի ճամբորդութիւնը եւ չգիտես ինչպէս իր մանչին մէջ կազմուած էր բարակ մէկջով երիտասարդ տէրվիշ մը, որ սրինգ կը նուագէր ու պարելով կարաւանին առջեւէն կ'երթար:

(Շար· 511)

Այրի Տիկին Զաւէն Գարակիւլեան, Պ. Ռուբէն Գարակիւլեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէն եւ զաւակը եւ ընտանեկան բո – լոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՋԱՒԷՆ ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 24-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Փետր. 26, ժամը 13·45-ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, 15 ռիւ ժան – կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէոնի գերեզմանա – տունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս որպէս այդ նկատել:

Պ. Յարութիւն Կուրեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Օպէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Մեթէ, զաւակներն ու թոռ- ները, Այրի Տիկին Գաթինէ Օհաննէսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փափազեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ – մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, տալոջ, հօ- րաքրոջ եւ աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՌԱՀԱՆ ԿՈՒՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Փափազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 24-ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Շաբաթ, Փետր. 27, ժամը 9-ին, հայ բողոքական եկեղեցին, 8 ռիւ տիւ Կոռւփ Մանուչեան, Ալֆորվիլ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանա – տունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԼԻՈՆ

ԳՈՀԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Շաբաթ, Փետրուար 27, ժամը 17·15-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղե - ցին՝

295, *Rue André - Philip*

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊՍ. ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ

Եպիսկոպոս Ճեռնադրութեան առթիւ:

Արարողութենէն ետք ընդունելու – թիւն, եկեղեցւոյ վերի սրահը՝

40, *Rue d'Arménie*

Գաղութը կը հրաւիրուի իր խուռ– ներամ մասնակցութիւնը բերել այս հանդիսութեանց:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՍՋի Պանեէօ - Քաչանի մաս- նաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը, Ե– րեքշաբթի, Մարտ 2, ժամը 20·30-ին, Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԵԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SHERATON (Montparnasse)
LE SAMEDI 6 MARS à 20 h. précises

GRAND DINER DANSANT

Sous lc Présidence effective de

CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:

VICKEN et de EVELYNE ALTOUNIAN

HARRIS LASKARIS et PARASKEVAS

Soirée dansante, à partir de 23 h., animée par :

BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre

Réservation obligatoire pour le Dîner, avant le 3 Mars.

ANTREASSIAN Garbis 528 64 67 — GASPARIAN 236 48 19
HERATCHIAN 946 21 66 *Places disponibles limitées*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աղաւնի Տէրտէրեան, փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ. կը նուիրէ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցիին (ըս- տանալ «Ցառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ցա – ռաջ»ին, իր սիրելի տալոջ՝ Եազկիւլ Լէյ– լէկեանի (Տէսին) մահուան առթիւ, եւ 50 Ֆ. «Ցառաջ»ին, Զանազան Միքայէլ – եանի մահուան առթիւ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Առաջ - նորդ Ծրանոսյի կաթողիկէ Հայոց, հան- դիսաւոր ձայնաւոր պատարագ կը մա - տուցանէ եւ կը քարոզէ, Կիրակի, Փետր. 28, առաւօտեան ժամը 10-ին, Ս. Թէոդո– րոս մատրան մէջ, հասցէ՝

CHAPELLE ST. THEODORE
Place St. Paul - Vienne

Կը հրաւիրուին Վիլնի հայ հաւա - տացեալները մասնակցելու վերոյիշեալ արարողութեան եւ մօտէն ծանօթանալու Կապրոյեան եպիսկոպոսին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շ. Միսաքեանի յիշատակին Փայլակ Կիրակոսեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ցա – ռաջ»ին:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Մարսէյլաբնակ Տիկին Մարկրիթ Մկր- տեանի՝

Rue Bussy l'Indienne

քրոջմէն, որ կը կարծուի թէ փարիզ է, ստիպողաբար կը խնդրուի յարաբերու- թեան մէջ մտնել Կապոյտ Խաչի Մարսէյ- քաղաքի մասնաճիւղին հետ, հեռաձայն- լով՝ (91) 91·48·85
կամ իրիկունը՝ (91) 68·02·84

ԾԱԽՍՈՒ ՅԱՐԿԱՀԱՆԻՆ ՍԱՐՍԱԼԻ ՄԷՋ

Զորս յարկանի չէնքի մը առաջին յարկը:

Ննջանցք, երեք սենեակ, խոհանոց, առանձին բաղնիք լոզարանով, արտաքնոց, տաք ջուր եւ կեդրոնական ջեռուցում: Նաեւ քար:

Այլ մանրամասնութիւններու եւ այ- ցելութեան համար հեռաձայնել ամէն օր, ժամը 17-էն սկսեալ՝–

280. 02. 58

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
SECTION MARSEILLE - VILLE

Nuitée - Dansante

Présidence d'Honneur: Mr. et Mme. PIERRE GHAZARIAN

AVEC L'ORCHESTRE

RAOUL DARMANTE

ET LE GROUPE ARMENIEN D'ANIMATION

HAIK'S

CHATEAU DES FLEURS 18, Boulevard Michelet - 13008 Marseille

SAMEDI, 13 MARS, de 22H. à l'Aube

RESERVATION: 90. 33. 88 — 50. 68. 71 — 90. 21. 60

ՅԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Կը խօսի՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
Նիւթ՝ «Զօրավար ԱՆԴՐԱՆԻԿ»
Շաբաթ, Փետրուար 27, ժամը 20·45-ին
Շաւիլի Եկեղեցւոյ վերի սրահին մէջ,
3, Ռիւ տէ Թրուա – Շաթիէ
Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
Կը կազմակերպէ՝ ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՑԱՐԴԱՆՔԻ ՅԵՐԵԿՈՑԹ ՄԸ
Ի պատիւ՝ Ֆրանսահայ անուանի արուեստագէտները՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

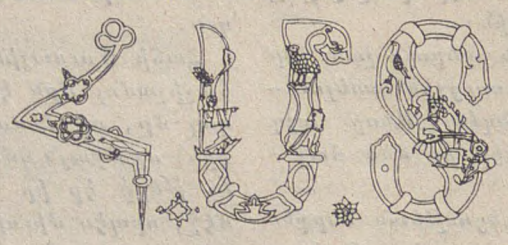
au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles* - 75017 *Paris*
Փետրուար 28, Կիրակի, ժամը 15·30-ին
Կը նախագահէ՝ ԱԻԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ Վ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ եւ ՆՇԱՆ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Կ'ունկնդրուին Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ երիզի վրայ առնուած արտասանութիւնները:
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝
Էֆիգեան - Քարփանքիէ - Խըսըշեան – Լաշասաները – Զարուհի Անտոնեան
Արաքսի Գմբէթեան - Սարգիս Պօղոսեան - Ս. Սուրէնեան
Կ'երգէ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԼԿԵԱՆ
Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ դրուագ մը Տիգրան Կամսարականի «ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿ»ԷՆ
Դերակատարները՝ Զարուհի Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Մխիթար Անտոնեան
Այս առթիւ, Ալեք Մանուկեան սրահը սիրայօժար տրամադրուած է Ընկերակ- ցութեան: Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

LES JEUNES DE L'UGAB
Vous Invitent à Leur

Soirée d'Ouverture

Samedi 27 Février, à partir de 21h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles* - 75017 *Paris*
Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26
ATTRACTION — SURPRISE
Tenue correcte exigée
Participation aux frais: 50 F.
Demi tarif aux étudiants, sur pré- sentaition de leur carte.

et
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
présentent
DIMANCHE 28 FEVRIER à 14 h. 30 précises
THEATRE FONTAINE
10, rue Fontaine Paris 9ème

"Namouss"

de CHIRVANZADÉ

mise en scène de VAHE ZEKIAN

Les billets sont en vente :
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS 17, rue Bleue, 75009 Paris
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, 75009 Paris
CHIRAK 26, rue de Trévise, 75009 Paris
SERAF 31, rue de Cléry, 75002 Paris
STÉ. F. 4 69, rue d'Aboukir, 75002 Paris (1er étage)

RESTAURANT
EREVAN

ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ
ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝
կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

Վ Ի Գ Է Դ,

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ
ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայացնայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:
Fermé le Mardi — փակ է երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 75

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 FÉVRIER
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաման: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.115 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.115

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՒՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

«ԵԱՆԿԸ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շարունակելով *Եանքը* շաբաթաթերթի լոյս ընծայած տեսակցութիւնները, այ – սօր կուտանք երրորդը՝ բաղաքական Գի – տութիւններու լսարանի (*Ֆաքիւլթէ*) դա – սախօս՝ Աբթիւն Իւնսալի հետ: Ծանօթ – անուն մը, Ֆրանսայի մէջ, բանի որ Իւնսալ նաեւ *Մոնտ*-ի Թուրքիոյ թղթա – կիցն է:

×

ԵԱՆԿԸ. – Լոս Անճելըսի վերջին յու – զումնալի դէպքը կրկին օրակարգի վրայ բերաւ հայ ահաբեկչութիւնը: Ըստ ձեզի «Հայկական Հարց» մը գոյութիւն ունի՞:

ԻՒՆՍԱԼ. – *Այո՛ ունի: Միայն թէ,* պէտք է նկատի ունենալ որ այս հարցը երկու անջատ պարագաներ կը ներկայա – ցընէ: Առնցմէ առաջինը հայկական ահա – բեկչութիւնն է, զոր հարկաւոր է ձեռք առնել իբր միջազգային ահաբեկչութեան դանգին մէկ մասնիկը: Իսկ ահաբեկչու – թեան դէմ բաւարար կանխազգուշութեան միջոցներու դիմելը ամէն բանէ առաջ Պետութեան պատասխանատուութեան ահմանին մէջ կը գտնուի: Բնական է, *թուրք Պետութիւնը, ինչպէս անցեալ օր* պատասխանատուներէն մին յայտնեց, «ցեղասպանմը մը չէ, եւ այս ահաբեկ – չութեան դիմաց երբեք մտադիր չէ «ար – եան խնդիր» մը հետապնդել: Այս հան – գրուանին վրայ, կը յուսամ թէ օրուան ամէնէն հրատապ հարցն է օտար երկիր – ներու մէջ գտնուող մեր պատասխանա – տուներուն կեանքի ապահովութիւնը:

Ակէ զատ, միջազգային ահաբեկչու – թեան նկատմամբ երկիրներու միջեւ համագործակցութեան ուղղութեամբ տարուած աշխատանքները պէտք է չա – րունակուին: Երկրորդ պարագան այն է, թէ այս ահաբեկչութիւնները արտասահ – մանի մէջ Թուրքիոյ դէմ հինուց ի վեր *ժխտական, նոյնիսկ թշնամական կան* – խտամածումներ սնուցանող չրջանակնե – րու յարուցած միջավայրէն ծագում կ'առնեն: Եւ այս պարագան իմ կարծիքովս նուազագոյն առաջինին չափ կա – րեւոր է:

ԵԱՆԿԸ. – Թուրքիոյ դէմ թշնամական կանխակալ կարծիքներ ներկայիս շուրջ քանի՞ է ձեր կարծիքը:

ԻՒՆՍԱԼ. – *Որպէս դիտնական, այս* կէտը դէմ չատ անհանգիստ կ'ընէ: Այն – պէս կը կարծեմ որ Թուրքիոյ մէջ ապ – րող հայ ծագումով հայրենակիցներն ալ միեւնոյն զգացումը կ'ունենան: Որովհե – տեւ, այս լուրջ խնդիրը արտասահմանի մէջ ապրող եւ ահաբեկչութիւնը խրա – խուսող միւս հայ հաւաքականութիւններու մէջ ալ զանազան բարդութիւններու տեղի կուտայ: Եւ թէ, հայ նոր սերունդը հե – տզհետէ Թուրքիոյ դէմ հակառակ քա – րոզչութեան ձեռնարկող չրջանակներու ազդեցութեան կ'ենթարկուի: Ակէ զատ, ոչ հայ ծագումով կարգ մը չրջանակներ, Թուրքիան միջազգային դետնի վրայ ա – նանձնութեան դատապարտելու համար, հայ մարդն ալ կեղեքել կը փորձեն:

ԵԱՆԿԸ. – Ո՞ւր է այս հարցին հանգու – ցակէտը:

ԻՒՆՍԱԼ. – Օսմանեան Պետութեան վերջին չրջաններուն եւ յատկապէս 1915 թուականին արեւելեան Անատոլուի մէջ ապրող հայ ժողովուրդի աքսորումը Ա. Աշխարհամարտի դժուարին պայմաննե – րու տակ ապահովութեան նպատակով պարտադիր բռնագաղթ մը չէ: Իրակա – նութեան մէջ հայկական չարգի մը պըն – դումը, ինչպէս գիտենք Թուրքիոյ դէմ *ուղղուած դատապարտութիւններու դըլ* – խաւորը կը ներկայանայ: Արեւմտեան եր – կիրներու մէջ ապրող Հայերէն ոմանք, որպէս Օսմանեան կայսրութեան բնական *ժառանգորդները կը չեշտեն որ Թուր* – քիոյ հանրապետութիւնը այս պնդումը պէտք է ընդունի եւ Բ. Աչխարհամարտէն վերջ դերման կառավարութիւնը իսրա – յէլէ ինչպէս որ պաչտօնապէս ներողու – թիւն խնդրած է, Անգարա եւս նոյն ճամ – բուն պէտք է հետեւի: Իսկ մոլեռանդ Հայեր ներողութիւն խնդրելէ զատ, հո – ղային պահանջ ալ կը ներկայացնեն: Կարճ խօսքով «Հայկական Հարց»ը «տե – սակ մը ղգացական աճուրդ»ի փոխա – կերպուած է:

ԵԱՆԿԸ. – Այս պնդումներու դիմաց ինչպիսի՞ ընթացք մը որդեգրել կարե – լի է:

ԻՒՆՍԱԼ. – *Անմիջապէս կարելի է* յայտնել, թէ Թուրք Հանրապետութիւնը Օսմանեան չրջանի արարքներէն պատաս – խանատու չէ: Միայն չատ դժուար է ըն – դունիլ, որ նմանօրինակ ընթացք մը ցայսօր դրական արդիւնքներ տուած է: Որովհետեւ եթէ «Հայկական Հարց»ին մասին կարծիք յայտնենք եւ միմիայն Աթաթիւրքի Թուրքիային այս նիւթին չուրջ իրաւացի կամ անիւրաւ որեւէ վի – ճաբանութեան մը խօսակից չըլլալը չեշ – տելով բաւականանանք, պատմական ի – րականութիւններու երեւան եկլելը կը դժուարանայ: Թուրքիոյ «լռութիւն»ը նոյնիսկ կարելի է ընդունիլ այդ պըն – դումներուն ամբողջովին ընդունելը: Մինչդեռ «Հայկական Հարց»ը որպէս «անմերձելի» հարց կարելի չէ արժէքա – ւորել: Սակայն եւ այնպէս, վերջին չըր – ջաններուն ականատես կ'ըլլանք, որ Թուրք իրաւասուներ նիւթի մերձեցումին մէջ ակներեւ դրական զարգացումներ կ'արձանագրեն: Մենք, դրական եւ ժըխ – տական երեսակներով, Օսմանեան պատ – մութեան ժառանգորդներն ենք: Մնաց որ անցեալի դէպքերուն ակնարկ մը նետենք, դիւրութեամբ կը հաստատենք որ «Հայ – կական Հարց»ին իսկական պատասխանա – տուները, յատկապէս արտաքին դրդը – ռումները դարբնողներն են:

ԵԱՆԿԸ. – Կ'ըսէք, որ «Հայկական Հարց»ը «թապու» ըլլալէ պէտք է դադ – րի: Այս ուղղութեամբ ի՞նչ կարելի է ընել:

ԻՒՆՍԱԼ. – *Ահաբեկումի դէմ պայքա* – րը Պետական քաղաքականութիւն մըն է: Մենք որպէս Թուրք լուսամիտ անձեր, մեր տեսանկիւնէն այն համոզումը ու – նինք, որ Թուրքիոյ մէջ ապրող հայ լու – սամիտ անձերու հետ ձեռք ձեռքի տա – լով, պիտի կարենանք իր երկրին դէմ ուղղուած դատապարտութիւններու ծը – նունդ տուող աքսորի խնդրին վրայ պատմական փաստաթուղթերու յենլով պըզտումներ ընել եւ այս ուղղութեամբ նպաստաւոր արդիւնքներ ձեռք բերել: Ակէ զատ, պարտաւոր ենք օտար եր – կիրներու մէջ ապրող հայ գիտնական – ներու կողքին, Միջին Արեւելքի պատ – մութեան մասնագէտ ամերիկացի, Ֆը – րանսացի, անգլիացի, գերման եւ միւս ազգերէն լուրջ բանասէրներու հետ ի մի հաւաքուիլ եւ 19–րդ դարու կէսէն սկը – սեալ Օսմանեան կայսրութեան դէմ ուղ – ղուած կամայ ակամայ Հանրապետու – թեան չրջանին բեռցուած դատապարտու – թիւններուն, լրկ անկողմնակալ պատմա – կան փաստաթուղթերու լոյսին տակ եւ միասնաբար մերձենալու ճամբաները ո – րոնել: Այս ուղղութեամբ Արտաքին Գոր – ծոց Նախարարութեան Ընդհանուր քար – տուղարը լուրջ պատրաստութիւններու պէտք է սկսի եւ յատկապէս Օսմանեան արխիւները բանալու համար ամէն երկրէ ժամանող գիտնականներու ցոյց տալու համար չանք պէտք է թափուի: Ոչ մէկ օգուտ ունի Թուրքերը եւ Հայերը վար – կաբեկելն ու քինախնդրութեան եւ բըռ – նութեան տեղի տալը: Այս պատճառաւ, «Հայկական Հարց»ին լուծման համար, *ո՛չ միայն Թուրքերն ու Թրքահայերը,* այլ միաժամանակ Թուրքիայէ դուրս ապ – րող Հայերն ու հայկ. գաղութ ունեցող բոլոր երկիրները, պատմութեան առ – ջեւ, մարդկութեան առջեւ անյետաձգե – լի պատասխանատուութիւններ ունին: Թուրք եւ հայ հասարակութեան նկարա – գրի նման գիծերը, մեզ կը մղեն, որ – պէսզի լաւատես ըլլանք, որ ուշ կամ կանուխ եղբայրութիւնը, բարեկամու – թիւնը եւ խաղաղութիւնը պիտի տիրա – պետեն:

Պայմանաւ որ, բոլոր այն արեւմտեան մտաւորականներն ու հայ հասարակու – թիւնը որոնք ահաբեկչութիւնը որպէս լուծում չեն ընդունիր, այս ուղղութեամբ լիովին կատարեն իրենց պարտականու – թիւնը: Հակառակ պարագային անիրա – ւութիւն պիտի ըլլայ ամէն բանը Թուր – քիայէն սպասել:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

44 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՄԷԿ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

ՓԱՍՏԱԲԱՆԱՊԵՏՆ ԱԼ ՄԷՋՆ Է

Ուրբաթ առաւօտ, ձայնասփիւռը կը հաղորդէը թէ Հինգչաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը, Պոլսոյ մէջ 44 մտա – ւորական ձերբակալուած էին, որոնց կարգին Պոլսոյ փաստաբանական կաճառի պետը, անդամ «Ազատութեան Թրքա – կան կոմիտէին» որ գլխաւոր պաչտպանն էր նաեւ Տիսք Սենափքայի 52 անդամ – ներուն, որոնք կը դատուին ներկայիս:

Մէկ գիշերուան մէջ, այս ձերբակալու – թիւնները, ցոյց կուտան թէ գինուորա – կան իչխանութիւնները չատ չեն «յուզ – ուիր» արտաքսահմանի իրարանցումներէն ոչ ալ էմնըսթի ինթէրնէչընըլի տեղեկա – գիրներէն, ընդհակառակն:

Հինգչաբթի գիշերուան ձերբակալու – թիւնները կը վերաբերին, գլխաւորա – բար, «Ազատութեան Թուրք Կոմիտէի» անդամներուն: Օրհան Ափայըն, կէս գիշերէն քիչ առաջ ձերբակալուած է: Ինք է որ կը պաչտպանէր, գլխաւորաբար, *ինչպէս ըսինք, Տիսքի անդամ 52 ամ* – բաստանեալները, որոնց դէմ մահապա – տիժ ուզուած է: Իւմանիթէ կը գրէր Ուր – բաթ առաւօտ թէ ձերբակալուածներու մէջ են նաեւ Փրոֆ. Մեհմէտ Էօզէք եւ Մահ – մուտ Տիքերտէն: Սէ – ժէ – Թէ-ի հրա – տարակութեամբ համակամութեան ցոյց մը կազ – մակերպուած է, Փարիզի մէջ, երեքչաբ – թի իրիկուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՕՂՄՎ

ՖՐԱՆՔՖԷՐՄԱՆԱԿԱՆ 39–րդ բարձ – րադոյն ատիճանի հանդիպումէն ետք հրատարակուած զեկոյցը չատ խիստ կեր – պով կը դատապարտէ Լեհաստանի զե – կավարներուն ձեռք առած միջոցները Կորհ. Մխութեան ճնշումին ներքեւ եւ անոր օժանդակութեամբ: Հոն կը չեշտը – ւի, որ Աֆղանիստան եւ Լեհաստան վատ – թարացուցած են Կորհ. Մխութեան հետ յարաբերութիւնները: Այս չեշտակի դա – տապարտումը առիթ մըն է նաեւ նա – խարարապետ Շմիտի համար, ցոյց տա – լու որ այնքան ալ «բարեացակամ» չէ Մոսկուայի նկատմամբ, ինչպէս մեղադր – ուեցաւ վերջերս, երբ ուրիչներու ուզա – ծին չափ խիստ չէր Լեհաստանի դէպ – քերուն առթիւ: Երկու զեկավարները նաեւ կը դատապարտեն ամերիկեան դը – րամական քաղաքականութիւնը, որ ծան – րակչիռ հետեւանքներ կ'ունենայ եւրո – պական տնտեսութեան վրայ ու կոչ կ'ը – նեն, Եւրոպայի եւ Միացեալ – Նա – հանգներու աւելի սերտ խորհրդակցու – թեան մը զոր «կենսական կը նկատեն հա – մակամութեան կապերու սերտացման Միացեալ – Նահանգներու եւ ատլանտ – եան կազմակերպութեան միւս անդամնե – րուն մէջեւ»: Մոսկուա բուռն հակազդե – ցութիւն մը ունեցած է այս զեկոյցի առ – թիւ, մանաւանդ Լեհաստանի վերաբեր – եալ, քանի ոմ որ (անշուշտ՝ իրմէ զատ...) Լեհաստանով զբաղի «անըն – դունելի միջամտութիւն մը ըրած կ'ըլ – լայ ինքնիչխան երկրի մը ներքին գոր – ծերուն»...:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» օրաթերթը, Ուրբաթ օր, երկար յօդուած մը լոյս ընծայած էր, որու խորագիրն էր՝ «Ինչպէս Սուրիացիք սպաննեցին Լուի Տըլամարը»: Սեպտ. 4–ին է որ Պէյրութի մէջ, կը սպաննուէր Ֆրանսայի դեսպանը, երբ ցերեկին դես – պանատունէն տուն կ'երթար: Կառքին վրայ յարձակումը կը կատարուէր Պատ – թա փողոցին անկիւնը, սուրիական հա – կակչռի տակ եղող անցքերու քով: Ձեր – մակ Պէ – ԷՄ – Տուպլըվէն, ուրկէ ելած են դեսպանը սպաննողները կրնար չա – րունակել իր ճամբան, սուրիացի պա – հակներու «բարեացակամ» աչքին տակ: Լիպերասիոնի աչխատակիցը կը ճչդէ, որ իր զ ա ղ ա ծ տեղեկու – թիւնները զանազան աղբիւրներ ու նին, որոնք ուզած են գաղտնի մնալ, ու – րեմն առանձին կը ստանձնէ ամբողջ պա – տասխանատուութիւնը, նաեւ՝ ճչդերը – տութիւնը: Մանրամասն կը նկարագրէ սուրիական «դերը» եւ «ախորժակը» ու տեղ մըն ալ կը յայտնէ թէ մարզումի կեդրոն մը կայ, Սուրիա, Թարթուսի եւ Լաթաքիէի միջեւ եւ թէ արեւմտեան գաղտնի ապատարկութիւնները սուղ կը վճարէին, որ՝ հոն մարզուողներու ցանկն ունենան ու կը գրէ՝ – «Լիբանանցիներ կան, անշուշտ, բայց նաեւ Սայքայի – սուրիամիտ – Պաղեստինցիներ, արեւ – մըտեան Հայաստանի Ազատագրման Ճա – կատի Հայեր (խորհրդայնամիտ խումբ մը Ասալա–էն տարբեր) («Ճառալ՝ ??) Գերմաններ, Սպանացիներ, Ֆրանսացի – ներ, նաեւ, կ'ըսուի թէ՝ թէքնիք մար – զումի մէկ կարեւոր մասը ... պուլկար է»: Լրագրողը, հիմնուած իր աղբիւրնե – րուն վրայ, կը բացատրէ թէ Ֆրանսայի դեսպանը սկսած էր «խանգարել» իր գոր – ծունէութեամբ, սուրիական առանձնա – չնորհները Լիբանանի մէջ եւ միակ ելքը «սպանութիւնն էր» Դամասկոսի համար:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Հոսմ մեկնե – ցաւ, ուր կը տեսնուի նախագահ Սանտրօ Փերթինիի եւ Պապին հետ: Իրեն կ'ընկերանան բ ա զ մ ա թ իւ նախարարներ: Ա յ ս այցելութեան առթիւ, Ֆրանսայի դեսպանը տեսակցու – թիւն մը չնորհած է իտալական օրաթեր – թի մը, ուր կը չեշտէ «լատին ըլլալու կարեւորութիւնը» եւ «երկկողմանի յա – րաբերութեանց մէջ աւելի մեծ փոխա – դարձութիւն մը փնտռելու անհրաժեչ – տութիւնը»:

ԻՐԱՆի ռատիկանութեան պետը մահա – փորձէ մը ազատած է: Անծանօթներ կը – րակ բացած են իր կառքին վրայ բայց դնդ. Հեճազի ողջ – առողջ մնացած է մինչ իրեն ընկերացող ենթասպայ մը ըս – պաննուած է:

ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐՈՒ յայտարարութեան պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ Երեքչաբթի իրիկուն, Մարտ 2:

Ֆայֆուրիոյ նուագարտ
Ժպտուն եղբ. Թաղաւեանի մէջ

Հինգշաբթի, փետր. 18-ին, Հայաստ-
տանի Պետական Փիլհարմոնիկ Նուագա-
խումբի ելոյթով (Փիլիփոս) առաջ-
նորդութեամբ Ֆայֆուրիոյ մէջ Ժպտուն
եղբ. Թաղաւեանի մէջ, որ ներկայացուց
«Պատրաստ», Լեո Թոլոմեան, ան-
միջապէս», Լեո Թոլոմեան, ան-
կրկնութեամբ եւ Լոս-
Ընկելես, որ հիմնուած է 1973-ին ան-
ցեալ «Յունաք»ի: Նուագախումբը ունի
մօտաւորապէս 300–անդամներ եւ
հանդիսացած է Ամերիկայի տարբեր
նահանգներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Եւ-
րոպայի մէջ: Ան ներկայիս կը բաղկա-
նայ 18–ին Երեւանի Ալեքսանդրեան
1980 Մայիս 18–ին Երեւանի Ալեքսանդրեան
թատրոնի բեմին վրայ:

Ֆայֆուրիոյ նուագարտը իր ներկայ
շրջագայութեան ընթացքին ունեցաւ
Ֆրեզնոյի մէջ երկու համերգներ, մէկը
Ֆրեզնոյի Համազգայինի սրահին մէջ
եւ միւսը Ֆրեզնոյի Պետական Համալ-
սարանի մեծ դահլիճին մէջ: Ներկայ
գտնուելով առաջին համերգին, կրնանք
ըսել, որ նուագարտը իր ներկայացման
մէջ ունի ինքնատիպ ոճ մը, որ կը
տարբերի միւս նուագախումբերէն: Ան
կը նուագէ ոչ միայն ֆայֆուրիոյ հա-
մար գրուած ստեղծագործութիւններ,
այլ նաեւ ժողովրդական երգեր եւ
պարեր, ինչպէս նաեւ ժամանակակից
ստեղծագործութիւններ: Նուագարտի
ղեկավարն է Ռոպըրթ Ֆրանսիս, որ
ինքն ալ ֆայֆուրիոյ նուագող է եւ
ունի հարուստ փորձառութիւն:

Ֆայֆուրիոյ նուագարտի ներկայ
շրջագայութեան ընթացքին ունեցաւ
Ֆրեզնոյի մէջ երկու համերգներ, մէկը
Ֆրեզնոյի Համազգայինի սրահին մէջ
եւ միւսը Ֆրեզնոյի Պետական Համալ-
սարանի մեծ դահլիճին մէջ: Ներկայ
գտնուելով առաջին համերգին, կրնանք
ըսել, որ նուագարտը իր ներկայացման
մէջ ունի ինքնատիպ ոճ մը, որ կը
տարբերի միւս նուագախումբերէն: Ան
կը նուագէ ոչ միայն ֆայֆուրիոյ հա-
մար գրուած ստեղծագործութիւններ,
այլ նաեւ ժողովրդական երգեր եւ
պարեր, ինչպէս նաեւ ժամանակակից
ստեղծագործութիւններ: Նուագարտի
ղեկավարն է Ռոպըրթ Ֆրանսիս, որ
ինքն ալ ֆայֆուրիոյ նուագող է եւ
ունի հարուստ փորձառութիւն:

Ֆայֆուրիոյ նուագարտի ներկայ
շրջագայութեան ընթացքին ունեցաւ
Ֆրեզնոյի մէջ երկու համերգներ, մէկը
Ֆրեզնոյի Համազգայինի սրահին մէջ
եւ միւսը Ֆրեզնոյի Պետական Համալ-
սարանի մեծ դահլիճին մէջ: Ներկայ
գտնուելով առաջին համերգին, կրնանք
ըսել, որ նուագարտը իր ներկայացման
մէջ ունի ինքնատիպ ոճ մը, որ կը
տարբերի միւս նուագախումբերէն: Ան
կը նուագէ ոչ միայն ֆայֆուրիոյ հա-
մար գրուած ստեղծագործութիւններ,
այլ նաեւ ժողովրդական երգեր եւ
պարեր, ինչպէս նաեւ ժամանակակից
ստեղծագործութիւններ: Նուագարտի
ղեկավարն է Ռոպըրթ Ֆրանսիս, որ
ինքն ալ ֆայֆուրիոյ նուագող է եւ
ունի հարուստ փորձառութիւն:

վարժարանները, որոնց շուրջ հաւաք - ուած են ծնողքները եւ ողի ի բուն կը դարձեն եւ այսպէսով ազգային կեանքի հանդէպ անտարբերութեան սառոյցը կը հալի:

ՀԱՐՑ. - Նոր եկեղեցի կամ նոր դպրոց կառուցանելու ծրագիր կա՞յ:

ՊԱՏ. - Նոր աւարտեցաւ չինարարու - թիւնը Մոնթէպէլլոյի մէջ Ս. Խաչ Եկե - ղեցւոյ, իսկ մօտ ապագային պիտի սկը - սինք նաեւ կառուցումը Օրէնճ Քառնթիի մէջ նոր եկեղեցւոյ, որուն հողը արդէն պատրաստ է որպէս ազգային սեփական - նութիւն: Ինչ կը վերաբերի նոր դպրոց - ներու կառուցման, արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող դպրոցներու կողքին նոր չէնքեր բարձրացուցած ենք գոհացնելու համար օր աւուր աճող պահանջները: Կը ծրագրը - ենք մօտ ապագային Օրէնճ Քառնթիի մէջ կառուցուելիք եկեղեցւոյ կողքին բարձրացնել նաեւ վեցերորդ վարժարան մը: Անշուշտ այս աշխատանքները դեր - մարդկային ճիգ ու զոհողութիւն կը պա - հանջեն, քանի որ վերջին տարիներու գաղթի պատճառով պահանջները եղան անմիջական ու տակաւորական: Ուրախու - թեամբ պէտք է նշել, որ չնորհիւ Ազգ. Առաջնորդարանի հովանաւորութեան եւ չքաններու հովիւներու եւ հոգաբարձու - թեանց, ինչպէս նաեւ ազգային բարե - բարներու եւ ծնողքներու օժանդակու - թեանց կարելի եղաւ որոշ չափով զոհա - ցընել եկեղեցական եւ դպրոցական կարգ մը կարիքներ: Կը յուսանք որ ազգային - եկեղեցական մեր բոլոր ղեկավարները լ - րնոյ կարելին պիտի չզլանան, որպէսզի սկսած այս նուիրական աշխատանքը չա - րունակուի: Այս առիթով մեր խորին չը - նորհակալութիւնները կ՚ը յայտնենք «Յառաջ»ի պատուարժան խմբագրու - թեան, որ այս զեղեցիկ պատեհութեամբ ուզեց թարգմանը հանդիսանալ մեր մը - տածումներուն եւ մեր դաղութին ներս տարուած աշխատանքներուն:

Մեր կարգին չնորհակալութիւն կը յայտնենք Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեանի, իր տուած չահեկան տեղեկութեանց հա - մար ու կը մաղթենք դպրոցական ցանցի տարածումը Քալիֆորնիոյ դաղութին մէջ, իբրեւ հայապահպանման ամուր կռուանները:

Հարցազրոյցը վարեց՝
ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԻԱՆԴՈՒՄ

«Հանրապետական խորհրդակցութիւն» մը տեղի ունեցած է Երեւան, Փետրուա - րին: Օրակարգն է եղած հայերէնի եւ դը - րականութեան դասաւանդութեան բարե - լաւումը: Այս չրջագիծին մէջ մտնող հարցերուն քննութիւնը: Մասնակցած են ուսուցիչները, դպրոցներու եւ բարձրա - գոյն ուսմանց հիմնարկութիւններու տը - նօրէնները, լուսաւորութեան նախարարու - թեան պատասխանատուներ եւ ուրիչ - ներ:

Բացումը կատարած է Լուսաւորութեան նախարարին Ա. տեղակալը՝ Բ. Աչէեան: Գլխաւոր զեկուցաթերը եղած է Լուսաւո - րութեան նախարարը Ս. Հախումեան, նպատակ ունենալով պարզել զոյգ նիւ - թերուն դասաւանդութեանց այժմու պատկերը եւ ասոր բարելաւումին ուղի - ները: Առանձնակի հարցեր չօչափած են, զեկուցումի ձեւին տակ, «Գրողներու Միութեան Վարչութեան նախագահը Վ. Պետրոսեան, բանասիրական դիտութիւն - ներու դոկտոր Ս. Աբրահամեան եւ Փը - րոֆ. Հ. Թամրազեան:

Զեկուցումներուն եւ ժողովականներու միտքերուն արտայայտութեան հիմնական կէտերը, մասնանչումները չահեկան մը - նացած են: Մասրեւ, քաղուածաբար, գլխ - աւորները:

— Նորահաս սերունդին ուսման առաջ - նակարգ հարցը կարեւոր բնոյթ կը կրէ. - կը պահանջէ լուրջ, համակողմանի եւ տեւական աշխատանք: Այս ծիրին մէջ հայերէնի, կամ ինչպէս կ՚ըսուի հոն Հա - յոց լեզուի, նաեւ հայ գրականութեան կրթական - դաստիարակչական դերը ան - փոխարինելի է: Մէջբերում մը. - Մայ - րենի լեզուից ձեռք բերած հաստատուն գիտելիքները մեծապէս նպաստում են ազգամիջեան հաղորդակցութեան միջոցի՝ ռուս մեծ ժողովրդի լեզուի խոր ու հա - մակողմանի իւրացմանը»:

— Լեզուն, խօսքը հայերէնի մասին է, «ոսկի բանալի է» այլ նիւթերու սերուս - մին համար:

— Հայաստանի Համայնավար կուսակ - ցութեան կեդր. Կոմիտէի որոշումը հե - տեւեալ բանաձեւումին մէջ՝ Հանրակըր - թական դպրոցներում մայրենի լեզուի դասաւանդման դրուածքը բարելաւելու միջոցառումների մասին, նպաստած է հայերէնին ուսումին մակարդակին բարձ - րացումին: Նպաստած է նոյնպէս թերի - ներուն (պէտք է ըսել կարգ մը) վերա - ցումին:

— Տուեալ որոշումին հիման վրայ, Լու - սաւորութեան նախարարը մշակած է չարք մը ծրագիրներ, կատարած է կարգ մը կարգադրութիւններ, բարելաւելու մտօք մայրենի լեզուին ուսուցման որա - կութիւնը, ինչպէս նաեւ ռուսերէնի եւ օտար լեզուներու ուսուցման: Այս ուղղութեամբ, յատկապէս ուսուցիչները կը ստանան բարեփոխուած ծրագիրներ, իսկ ասոնց հիման վրայ նա - եւ դասագիրքեր: Այլ ուղղութիւններով ալ զգալի աշխատանք կատարուած է, ինչպէս, օրինակ, քաղաքներու պատրաս - տութիւն:

— Ուսուցիչներուն դերը մեծ է: Ասոնց անդուլ, անձնուէր աշխատանքին չնորհիւ կը բարձրանայ ուսման մակարդակը:

— Միեւնոյն ատեն, քիչ չեն նաեւ թե - րիները: Շատ չրջանաւարտներ դպրոցնե - րը կ՚աւարտեն լեզուական անկայուն գի - տելիքներով: Նրանք թոյլ են տալիս ուղ - ղագրական եւ լեզուաոճական անթոյլելի սխալներ, խօսում աղճատիկ, անհրապոյր լեզուով»:

Ժողովը կոչ ուղղած է հայերէնի եւ հայ գրականութեան ուսուցիչներուն, որ - պէսզի ամէն տեղ դասաւանդութեան մա - կարդակը բարձրանայ:

ԿԱՂՀԱՆ

ԳԱԶՈՒԹԷ ԳԱԶՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ Հայ Տան մէջ, Յունուար 29-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը, զոր կազմակերպած էր Բ. Ը. Մ.Ի Տիկ - նանց Օժանդակ Մարմինը, ի պատիւ Պուէնոս - Այրէսի Մարի Մանուկեան Կրթական Հաստատութեան 22 չրջանա - ւարտներուն, որոնք Հայաստանէն վե - րադարձի ճամբուն վրայ հանդիպած են Լոնտոն: Բարի գալուստի խօսք արտա - սանած է Կարպիս Եսայեան: Գործա - դրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք խօսք առնելով Պուէնոս - Այրէսի Հ. Բ. Ը. Մ.Ի վարժարանին տը - նօրէնը՝ Գէորգ Մարաչլեան, անդրադար - ձած է աշակերտներու հետ Հայաստան այցելութեան:

×

ՔԱԼԻՖՕՐՆԻՈՅ Հանրային Քոլէժներու Խնամակալ Մարմինի նախագահ ընտրը - ուած է Յակոբ Մսըրլեան, որ Մարմնի անդամ նշանակուած էր Նահանդապետին կողմէ, 1979-ին: Մարմինը, որ կը բաղ - կանայ 15 անդամներէ, մէկն է նահան - գային այն երեք յանձնախումբերէն, ո - րոնց պաշտօնն է կառավարել Քալիֆոր - նիոյ բարձրագոյն կրթութեան հանրային հաստատութիւնները: Մարմինը կը ղե - կավարէ ու կը համադրէ նահանգի հան - րային 107 քոլէժներու կրթական ծրա - գիրները: Յակոբ Մսըրլեան, որ գործօն մասնակցութիւն կը բերէ հայկական կեանքին, անդամ է Հայ Դատի Յանձնա - խումբին եւ հայկական այլ կազմակեր - պութիւններու եւ կարեւոր դեր ունեցած է Ֆրէզնոյի համալսարանին Հայա - գիտական Ամպիոնի հաստատման աշխա - տանքներուն մէջ:

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Հայ քաղաքական բանտարկեալներու Պաշտպան Յանձնախումբը, որ նախապէս տուած էր Հանրութեան Ալէք Ենիգոմ - եանի եւ Սիւզի Մահակեբճեանի ազատա - դրման կապակցութեամբ նիւթական տե - ղեկագիր մը, կը ներկայացնէ Մարտիրոս Ժամկոչեանի բանտարկութենէն ետք հայ քաղաքական բանտարկեալներու Պաշտպան Յանձնախումբի նիւթական տեղեկագիրը.

Մուտք. -

Նախկին հաշիւէն մնացած	22·681
9 - 6 - 1981 Մարտիրոս Ժամկոչեանի բանտարկութենէն մինչեւ «Վան գործո - ղութիւն»	26·336
24 - 10 - 1981 միութիւանիէն հանդի - պում	27·100
24 - 10 - 1981-էն 17 - 11 - 1981 Մար - տիրոս Ժամկոչեանի դատավարութիւն	41·450
Մարտիրոս Ժամկոչեանի դատավարու - թենէն մինչեւ այսօր	12·375
Հագուստեղէն - ուտելիքի մասնակցու - թիւն	4·000
Դիրք եւ Ափիշ	3·000
Գումար՝	136·892
Քասէթ	200

Ելք. -

24 - 10 - 1981 Մութինկ	34·202
Մարտիրոս - առանց վերջին ցոյցի	46·581
Մարտիրոսի համար ցոյցի ծախք	2·388
Եղիա Քէչիչեան Քոմանտոյի	50·965
Հրայր Գիլինճեանի համար ցոյց	2·264
Գումար՝	136·400
Կը մնայ՝	482 Ֆ.
Քասէթ	200 Ֆ.

Պարտքեր. -

Մեթր Տէվէճեան	3·000 Ֆ. Ֆ.
Մեթր Լըքլէր	40·000 Ֆ. Ֆ.
Մեթր Պընուա	96·000 Ֆ. Ֆ.
Գումար՝	139·000 Ֆ. Ֆ.

Ծ. Գ. - Հայ քաղաքական բանտարկ - եալներու Յանձնախումբի ժողովները տեղի կ՚ունենան, ամէն ամսու առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները ժամը 8·30ին, Ա. Ժ. Է. Ք. Ա.յի սրահին մէջ 177 Շար - րոն փողոց Փարիզ 11-րդ, մեթրօ Ալէք - սանտր Տիւմա:

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ

Ահմէտ Հանի, նստած պարտէզի թախ - թին, Շէյխ Սայիտին այս անգամ կը պատմէր Յունական Քիւրտերուն, մինչ պատանի Մուսան կը հետեւէր անոր, աչքերուն մէջ բռնած ջերմ ու մխիթար յափշտակութիւն մը:

... Զոնակ թագաւորի ուսերուն կը բուսնին երկու ահաւոր վիշապներ, որոնք պիտի կերակրուէին գեղեցիկ ու զօրաւոր երիտասարդներու ուղեղով...

Եւ Հաճի Մուսայի երեւակայութեան մէջ փոթորկէն քշուած արջառներու պէս կ՚անցնէին խումբերը գեղեցիկ ու զօրա - ւոր երիտասարդներուն, որոնց ուղեղով պիտի կերակրուէին երկու ահաւոր վի - շապները՝ Զոնակ թագաւորի ուսերուն բուսած:

Քանի վիշապները կը մեծնային, զո - հերը աւելի եւ աւելի կը շատնային ու մտրակի սարսափին տակ, թաթոռի պէս կը էշուէին գեղեցիկ ու զօրաւոր երիտա - սարդներ, որոնք պիտի մորթուէին, ո - րոնց գլուխները պիտի ճեղքուէին՝ կե - րակրելու համար երկու վիշապները՝ Զո - նակ թագաւորի ուսերուն բուսած:

Ու օր մըն ալ սպանդանոցին այդ ա - նասնական աղաղակները կը դառնան մարդկային սպանդանոցի աշխատաւոր - ներուն համար, որոնք կը մորթէին երի - տասարդները, զօրաւոր ու գեղեցիկ, ա - նոնց ուղեղով կերակրելու համար այն երկու վիշապները, Զոնակ թագաւորին ուսերուն բուսած:

Այդպէս կը պատմէր Ահմէտ Հանին, եւ պատանի Մուսան հոտը կ՚առնէր ուղե - ղին եւ սպանդանոցին մէջ լերդացած արր - եան:

Ձմրան երեկոներուն, երբ դայլի բե - րան փոթորիկը ձիւն կը փչէ Շէյխ Սա - յիտի տան պատուհաններուն, երբ պի - չերուայ ձիւնամրրիկներուն մէջ կը լսո - ւէին ոռնցները դայլերուն ու կ՚երեւէր հեռաւոր լերան կողին ճրագը հայկական վանքին, երկնքէն կախուած կանթեղի մը նման. Ահմէտ Հանին, Շէյխ Սայի - տի պարսկական տաք գոյներով պատ - ուած օտային մէջ, օճախին չարժ կրա - կին մօտ, կը պատմէր քրտական ապըս - տամբութիւնը պարսիկներուն դէմ եւ Դըմ - դըմ բերդի դրաւումը Ասքեր խա - նի զօրքերուն կողմէ: Կը պատմէր կռի - ւը քիւրտ Աւտալ խանին կը նկարագրէր զեղեցկութիւնը Ասխա խանըմին, թէ ինչպէս բերդի պարտութեան առեն Ա - սխա խանըմ իր չուրջ կը հաւաքէ քիւրտ աղջիկները եւ ինչպէս անոնք իրենք զի - րենք հրդեհին մէջ կը նետեն՝ ազատ - ուելու համար Ասքեր խանի զօրքերէն:

Պատանի Մուսային մէջ միշտ ալ մնաց Ասխա խանըմի զեղեցիկ դէմքը դղեա - կի բոցերուն մէջ: Ան իր կենաքին մէջ հանդիպած բազմաթիւ կիներուն մէջ փնտռեց Ասխա խանըմը Զէյնապը, հե - ռանալէ յետոյ մանաւանդ, ինչքա՜ն զե - ղեցկացաւ եւ նմանեցաւ Ասխա խա - նըմին, որ ինկած էր իր ուղեղի բոցե - րուն մէջ: Հրդեհ տուած ու պարտուած բերդ մըն էր նաեւ Մուսայի դլուխը:

Պատանիի այդ հէքեաթական ոսկիի ու բոցի գոյներով երեւակայութիւնը, չատ երկար չտեւեց երբ պայթեցաւ ցնցող իրականութիւնը, իր մեծ հօր՝ Շէյխ Սայիտի ազատամարտ - թիւնը թուրք իշխանութեան դէմ: Այդ ատեն, չգիտես ո՞րտեղէն, վրայ հասան հայ յեղափոխական գործիչներ, զարնը - ւեցան թմբուկներ, մունետիկներ ինկան գիւղերն ու ճամբաները:

Շէյխ Սայիտ հագած էր իր ծանր զէն - քերը: Ճամբաները լեցուած էին կռուող - ներով երկաթաւոր, թէ՛ ձիաւոր, թէ՛ ոտաւոր:

(Շար. 512)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

Կիրակի, Մարտ 7, ժամը 15–ին

Վասպուրական սրահը

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը

կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի

«ՆԱՄՈՒՍ»Ը

Բեմադրութիւն՝ ՎԱՀԷ ՋԻՓԵԱՆ

Մուտք՝ 35 ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զաճագան Միքայէլեանի մահ – ուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագ– եանց եւ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գէլիկեան 250 ֆ. կը նուիրեն Իսիլ Ս. Մարիամ – Աստուածածին եկեղեցիին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 250 ֆ. «Ցառաջ»ին:

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

CONFÉRENCE

« LES MINIATURES ARMENIENNES »

les Mercredis 3 et 10 Mars, à 20H.45

La Conférence sera donnée par le Pasteur YEREMIAN, d'Alfortville illustrée par la projection de diapositives

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մարիամ Էսէեան եւ զա– ւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Ար – մենակ Էսէեանի մահուան առաջին տա– րելիցին ի յիշատակ կը նուիրեն 200 ֆ. իր սիրելի «Ցառաջ»ի յարատեւման:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մաս– նաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը, ե– րեքշաբթի, Մարտ 2, ժամը 20·30–ին, Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակ– ցութեան տարեկան խորհրդակցական ժո– ղովը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Մարտ 5–ին, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, 77 rիւ Լաֆայէթ Ընկերակցութեան կեդ– րոնին մէջ:

Հրաւէր ստացող միութիւն եւ կազմա– կերպութիւններու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Fabrique de Patisserie Orientale

«CPPL LYS»

Gérant: J. BADEMIAN

17 bis, RUE RENÉ - ANJOLVY 94250 GENTILLY

Tél. (1) 589. 60. 61

SPECIALITES

Simites — Tcheurek — Baklava — Kadaïf — Sameli — Bourma — Atine

Salonique — Khourabiés — Lokoums — Pâte à Fila et à Kadaïf

Toute la Patisserie Libanaise et le Pité (pain libanais).

EXPEDITIONS EN PROVINCE ET A L'ETRANGER

GRAND GALA

Organisé par

LES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE

et La Chorale « ANI »

Sous la présidence d'honneur de Monsieur JEAN FONTENEAU

LE GROUPE DE DANSE

« NAIRI »

ET LA

CHORALE « ANI »

LE 5 MARS, à 21 H.

Salle Jean - Arp

22, *Rue Paul-Vaillant-Couturier*

92140 — *CLAMART*

Réservation au: 642. 73. 10

ETS. BAKERDJIAN;

35, Rue de Trévise - 75009 Paris

Alimentation CHIRAG;

26, Rue de Trévise - 75009 Paris

TELE - CONDORCET;

175, Ave. Jean - Jaurès, Clamart

Երգիչ պետիկ Չեզի կը սպասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք լաւագոյն ճաշերը, լաւագոյն գինեւորով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

Զօրեքշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ–ի օր:

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

SEVAN

Direction:

M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ

Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, ճուպգի ընկերակցութեամբ:

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

LE COMITE DES DAMES DE L'UCFAF

Vous invite à participer à

La Journée Internationale de la Femme

Avec la participation de

Mme. M. Atmadjian - Lechevalier

LE DIMANCHE, 7 MARS, A 16 H.

Au Centre Culturel et Artistique Arménien

6, Cité du Wauxhall - 75010 Paris

(Métro: République)

PARTIE ARTISTIQUE

RECEPTION

— Entrée libre —

ԾԱՂՈՒԻ ՅԱՐԳԱՆՔԻՆ ՍԱՐՍԱԼԻ ՄԷՋ

Զօրս յարկանի չէնքի մը առաջին յարկը:

Ներքանգք, երեք սենեակ, խոհանոց, առանձին բաղնիք լոզարանով, արտաքնոց, տաք ջուր եւ կեդրոնական ջեռուցում: Նաեւ քար:

Ս.յլ մանրամասնութիւններու եւ պ– ցելութեան համար հեռաձայնել ամէն օր, ժամը 17–էն սկսեալ.–

280. 02. 58

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնոջ Վարժարանի Մը– նամակալութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Կ. Նորատունկեան 1000, Տէր և Տիկին Ժ. Խըտըչեան 100, Տիկին Լ. Կա– բապետեան 200 ֆ.:

Հայկազուն Սիմաւեանի մահուան առ– թիւ.– Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ Հոգա– բարձութեան անդամները 2·000, Պ. Կ. Գալուստեան 100 ֆ.:

×

Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականու – թիւնը Նոր Տարուան եւ զանազան հո– գեհանգիստներու առթիւ, չնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Այրի Տիկին Երանուհի Եազիճեան ե.պ., Պ. Զիֆթիքեան 500–ական, Տէր եւ Տի– կին Ղազարոս Անտիկեան 250 եւ 100 ֆ. Դպրաց Դասուն, Ա.Եսխանան ընտ., Ալ– պէռ Տօնոյեան 200–ական, Ցարութիւն Սալպաչեան, Յովհաննէս Յովհաննէսեան, Շէյլէյկեան, Անդրանիկ Վարդանեան եւ Ասիկեան 100–ական, Սարգիս Մարկոս – եան 50 ֆ.:

×

Սէն Թ'Էթիէնի Հայ Ազգային Միութիւ– նը, չնորհակալութեամբ ստացած է հե– տեւեալ նուէրները, իր եկեղեցիին հիմ– նարկէքին առթիւ.–

Սէն · Շամոնէն.– Տէր եւ Տիկին Ցա– րութիւն Այանեան 1·000, Տէր եւ Տիկին Փիւրաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Կէօր – եան 100, Տէր եւ Տիկին Սէն Փիւրա – ճեան 200, Հ. Երուանդ Կոմիտաս 1·000, Օր. Օլկա Կուպէթեան 50, Աբէլեան ընտ. 1·000, ֆ.:

Տիմինէն.– Տէր եւ Տիկին Տապաղեան 500, Տէսինի Հայ Ազգային Միութիւն 2·500 ֆ.:

Սէն Թէթիէնէն.– Օր. Խաչատուրեան 500, Տէր եւ Տիկին Սէմալոն 300, Տէր եւ Տիկին Քէպապճեան 300, Տէր եւ Տի– կին Վահան Սահակեան 1·000, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պարսամեան 1·000, Այրի Տիկին Թաշճեան 500, Օր. Միշէլ Փիլիկ– եան 300, Տէր եւ Տիկին Ժոլիֆ Գար – ոէլեան 200, Ա.րամ Տէմիրճեան 300, Տի– կին Կազարեան 100, Տիկին Երամեան 100, Տէր եւ Տիկին Կօչկակարեան 100, Այրի Տիկին Տըլաքեան 100, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան 100, Նոր Սերունդ 100, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան 100, Վահան Ա.– թինեան 500, Երեւանեան եւ Սարաֆեան ընտանիքներ 1·000, Կարապետ Պաշըր – ճեան 500, Տէր եւ Տիկին Այտապիրեան եւ զաւակը 1·000, Պ. Պօնար 50, Տէր եւ Տիկին Վահրիճ Թաշճեան 1·000, Տէր եւ Տիկին Խոսրովեան 100, Տիկին Վիվիան Ռէփէլինի 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Ազա– պէկ 300, Փօլ Երեմեան 300, Տէր եւ Տի– կին Յովհաննէս Կուպէթեան 500 ֆ.:

ՌՕԱՆԷՆ. – Ոմն 50 ֆ., Տէր եւ Տիկին Պուչաքճեան 200 ֆ.:

Տէր եւ Տիկին Գապամաչեան (Փարիզ) 1·000, Տէր եւ Տիկին Սանճեան (Վիլ – ֆրանչ) 1·000, Իսահակ Հաճի Պահամ – եան (Սէն Սէնֆորիէն տ'Օգոն) 300, Տիկին Ժօզէֆին Կուպէթեան (Միւրիպէլ) 100, Փոն – տը - Շէրիի Հայ Եկեղեցական Մի– ութիւն 1·000, Կապի Պէրպէրեան (Լէվի - Նալ) 1·000, Ստեփան Վանէսեան (Ռիէօ– լա-Բար) 1·000 ֆ.:

OPTIMA Tours

Voyage en Arménie - du 21 Avril au 5 Mai

Cérémonie du 24 AVRIL 1982

UNION DES ANCIENS ELEVES SAMUEL - MOORAT

×

Départ pour le 24 AVRIL des Anciens Combattants

avec Banquet - Gala spécial offert le 25 Avril.

DU 21 AVRIL AU 5 MAI 1982

×

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES ORGANISE

du 20 au 31 Mai - Un Voyage Lyon - Erévan - Tbilissi - Moscou - Lyon

Date limate d'Inscription: VENDREDI, 16 AVRIL

×

EGALEMENT 2 VOYAGES DIRECTS:

du 3 au 16 Août

a) Lyon - Erévan - Bakou - Tbilissi - Erévan - Lyon

b) Lyon - Erévan - Lyon

Date limite d'Inscription: VENDREDI, 16 AVRIL

Renseignements et Inscriptions:

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES

TELEPHONE: (7) 849. 42. 97

Tous les jours, sauf Lundi, de 10 à 12h. et de 14 à 19h.

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67-69 Rue Quincampoix (angle Rue Rambuteau) 75004 Paris — Tél.: 274 27 20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel Telex : 211 324 F.

— Pour les ANCIENS COMBATTANTS: Monsieur KEHAYAN

124, Avenue Henri Barbusse — 92140 CLAMART; Tél. 642. 73. 10

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)